ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
1
VENDREDI
1 FEVRIER
1980

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.570
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
55e ANNÉE — No 14.570

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ողիմպիականները եւ Քաղաքական Աշխարհը

Տիկին Սիմոնն Վէյլի յայտարարութիւնները բաւական աղմուկ հանեցին ֆրանսական քաղաքական շրջանակներու մէջ, նոյնիսկ մեծամասնութեան պատկանող: Մինչ ընկերվարական եւ համայնավար բացէ ի բաց կը դատապարտէին եւ ամերիկեան իր այցելութեան պատուիրակութեան փոխ նախագահը՝ համայնավար երեսփոխան Մարթէն « անընդունելի եւ ծանրակշիռ » կ'որակէր եղածը, ՀՀՀի ընդհ. քարտուղար Փոնս կը յայտարարէր.— « Անպատասխանատուութեան կը վերագրեմ իր խօսքերը »: Աւելորդ է յիշել թէ բաւական ծանրակշիռ բան է Եւրոպական Խորհրդարանի նախագահի մը համար « անպատասխանատու » ըլլալ: Իւ. Տէ. Էֆ.ը լուռ էր տակաւին:

Ընդհանուր պատկերը հետեւեալն է: Երեք խումբերու կարելի է բաժնել երկիրները ըստ իրենց դիրքորոշման Ողիմպիականներու նկատմամբ.— դէմ, թեր և վարանոտ:

ԴԷՄ.— Միացեալ Նահանգները, Քանատա, Մեծն-Բրիտանիա, Չինաստան (որու համար՝ « Մոսկուա երթալու մերժումը իմաստուն պատասխան մըն է համաշխարհային խաղաղութեան պահպանման եւ ողիմպիական ոգիի փրկութեան համար ») իսլամ 36 երկիրները, որոնք այս որոշումը տուին Իսլամապատի ժողովին:

ԹԵՐ.— Ֆրանսա, Յունաստան (հաւատարիմ մնալու համար ողիմպիական ոգիին), Հնդկաստան, ֆրանսախօս ափրիկեան երկիրները, Դանիա, Եուկոսլաւիա, Ջամպիա:

ՎԱՐԱՆՈՏՆԵՐ.— Եւրոպական Հասարակապետութիւնը, Պրիւսէլ, Պոն թէ Հռոմ, կառավարութիւնները խոհեմ են: Պելճիոյ կառավարութիւնը կողմնակից է որ ինները հաւաքական միացեալ որոշում մը տան: Իսրայէլ, դեռ սպասողական դիրքի մէջ է, Ճափոն որոշած է չորոշել (սպասել ու տեսնել):

×

Հինգշաբթի օր, Օռռոյի մէջ, Թատերագիր եւ ակադեմական՝ Իոնէսքօ կոչ մը կ'ընէ ֆրանսացի մարզիկներուն, ուր կ'ըսէ թէ մարմնամարզի ալ չափազանցութիւնը ժողովուրդներու ափիոնը դարձած է եւ կը ճաղկէ որ շաբաթը հինգ ժամ մարզանքի դաս ըլլայ դպրոցները եւ միայն մէկ ժամ երաժշտութիւն: Ամէն տարի, կ'ըսէ Իոնէսքօ, Ֆրանսայի շըրջանը հեծանիւով ամիս մը կը գրաւէ հեռատեսիլի բոլոր պաստառները, բոլոր միտքերը, բոլոր խիղճերը: Կը ցաւի որ ողիմպիականները աւելի կը հետաքրքրեն մարդիկ քան Քամպոճի կամ այլ ցեղասպանութիւններ: Ու իր կոչի վերջաւորութեան կ'ըսէ.— « Շատերէ ետք, իմ կարգիս, կոչ կ'ընեմ մարզական միջազգային դաշնակցութեանց որպէսզի մարզիկները Մոսկուա չերթան: Կարելի չէ երթալ Մոսկուա, որ կը հալածէ մտաւորականները, որ զանոնք կ'արգելափակէ յիմարանոցներու մէջ, որ քշեց Սոլժենիցինը, որ կը տարագրէ Սախարովը եւ որ շատ կատարելագործուած թեքնիքներու շնորհիւ, ոչ թէ մարմնապէս դաստիարակուած մարդիկ կը շինէ այլ՝ հրէշներ: Կոչ կ'ընեմ բոլոր մարզիկներուն որ Մոսկուա երթալով խաղը չընեն քաղաքականութեան եւ որպէսզի մարմնամարզը գործիքը չըլլայ միակ իսկական արգիական աշխարհակալութեան: Քաղաքականութիւնը պէտք չէ օգտագործէ մարմնամարզը, պէտք չէ անոր ծառայէ, պէտք է որ քաղաքականութիւնը, ընդհակառակն, ծառայէ Փիլիքապէս չափուած, մարդկային դաստիարակութեան մը »:

×

1920էն ի վեր արդէն քաղաքականութիւնը չէ դադրած դեր խաղալէ այս ողիմպիականներուն մէջ: Յիշենք որ 1920ին, Անվերսի մէջ Ողիմպիական Կոմիտէն արտաքսեց Գերմանիան եւ Աւստրիան, այն մտավախութեամբ, որ աւերակներու մէջ թաղուած երկիր մը դեռ ոխ պահած ըլլայ: 1924ին խաղերը Փարիզ տեղի կ'ունենային եւ Ֆրանսա կը մերժէր գերման մարզիկներու մասնակցութիւնը որոնց « պաշտպանութիւնը ապահովելու վստահ չէր » եւ Փիէր տը Քուպերթէն մեծ ցաւ կը զգար, քանի ուզած էր որ հաշտութեան առիթ ըլլայ: 1928ին՝ Ամսթերտամ, միջադէպ մը Գերմանացիներու եւ Ֆրանսացիներու միջեւ: 1932 Լոս Անճելըս, լարուածութիւն Ֆրանսացիներու եւ Գերմաններու միջեւ եւ կազմակերպիչները երկու պատուիրակութիւնները կը բաժնեն Անգլիացիները դնելով մէջտեղը, բացման տողանցքին:

1936՝ Պերլին (երբ որոշուած էր հոն ընել դեռ Հիթլէր իշխանութեան գլուխ չէր): Մենատէրը կը խոստանայ յարգել ոգին եւ թոյլ կուտայ որ Հրեաները մաս կազմեն գերման պատուիրակութեան, բայց թոյլ չի տար որ մարզուին....: 1948՝ Լոնտոն, պարտեալները անբաղձալի են, Ճափոն եւ Գերմանիա դուրս կը մնան:

1952՝ Հելսինքի, պաղ պատերազմի մթնոլորտ: 1956, Մելպուրն, խորհրդային հրասայլերը Փեշտ մտած են, պատերազմ Սուէզի ջրանցքին վրայ: Իբրեւ բողոք Սպանիա, Հոլանտա եւ Զուիցերիա չեն մասնակցիր: 1960՝ Հռոմ: Ազգ. Չինաստան ստիպուած է տողանցել « Ֆորմոզ » անունին տակ, դժգոհ են: 1964՝ Թոքիօ: Մէջտեղ կ'ելլէ Արեւելեան Գերմանիա եւ նորածին ափրիկեան անկախներ: Չինաստան միշտ կը մերժէ Ֆորմոզցիներու ներկայութիւնը: 1968՝ Մեքսիքօ: Խաղերէն տասը օր առաջ բանակը կը ճզմէ ուսանողներու ըմբոստութիւնը, 300 ուսանող կը սպաննուի: Ամերիկացի Սեւեր ալ բողոքելու համար իրենց երկրին ցեղային խտրականութեան դէմ ցուցատախտակներով կը ներկայանան: 1972՝ Միւնիխ, Ափրիկեցիները կը սպառնան չմասնակցիլ եթէ Ռոտեզիա մասնակցի եւ Ռոտեզիա տեղը կը մնայ բայց գլխաւոր ողբերգութիւնը « Սեւ Սեպտեմբեր »ի Պաղեստինցիներու ահաբեկչական արարքն է հրեայ մարզիկներուն դէմ: 1976՝ Մոնրէալ, Ողիմ. Կոմիտէն կը մերժէ դուրս ձգել Նոր Զելանտան, 29 ափրիկեան Պետութիւններ կը քաշուին:

Ամէն պարագայի մէջ, ողիմպիական ոգին շատոնց ջնջուած է այս խաղերէն եւ Փ. տը Քուպերթէնի երազն ալ՝ կը մնայ երազ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՆՈՒԶԻ եւ Լիբիոյ յարաբերութիւնները շատ ձգտուած են: Ներքին նախարարը կը յայտարարէ.— « Այս ոճրային յարձակումը կազմակերպուած եւ ծրագրուած է դրացի երկրի մը կողմէ »: Կ'ըսուի թէ ֆրանսական երեք ռազմանաւեր Կապէսի ծոցը հասած են:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յունուար 23–28)

ԱՐԱԳԱԾ ԳԻՒՂԻ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԸ

Արագած գիւղին մէջ բացուած է երաժըշտական դպրոց մը, որ ունի դաշնակի, ջութակի, թաւջութակի, շեփորի եւ ժողովրդական երաժշտական նուագարաններու դասարաններ: Դասընթացքներուն կը հետեւին նաեւ շրջանի գիւղերէն եկած երախաներ:

Երաժշտական դպրոցներու շինարարութիւնը մաս կը կազմէ գիւղերու աշակերտներու գեղագիտական դաստիարակութեան այն ընդարձակ ծրագրին, զոր կ'իրականացնէ Հայաստանի Մշակոյթի նախարարութիւնը: Աւելի քան տասը տարի է որ կը բանի Հայաստանի Երաժիշտներու Միութեան նախաձեռնութեամբ ստեղծուած դպրոցականի Ֆիլհարմոնիան, ուր ամէն տարի կը հաւաքուին տասնեակ հազարաւոր երախաներ: Գեղագիտական դաստիարակութեան կեդրոններ ստեղծուած են Ղափան, Թալին, Հրազդան, Վարդենիս:

×

« ԻԶՎԵՍՏԻԱ » ԹԵՐԹԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

« Իզվեստիա » թերթը Յունուար 22ի իր թիւին մէկ էջը նուիրած է Հայաստանի « Թեւաւորուած ժողովուրդը » ընդհանուր խորագիրը կրող էջին մէջ Հայաստանի տնտեսական եւ մշակութային մարզերու մէջ արձանագրուած յաջողութիւններու մասին արտայայտուած են գիտութեան, մշակոյթի, կրթական եւ առողջապահական կեանքի ծանօթ դէմքեր: Հայաստան Խորհ. Միութեան հողամասին 0,13 տոկոսը կը կազմէ, իսկ բնակչութեան 1,1 տոկոսը, այսուհանդերձ իր հին պատմութեամբ կը մրցի մեծ Պետութիւններու հետ: Ձեռագիր յուշարձաններէն, պեղումներէն կը յառնէ այն Հայաստանը, որ հինէն ի վեր ծանօթ է հարուստ գրականութեամբ, ինքնատիպ արուեստով, շինարարական գլուխ-գործոցներով: Թերթը շեշտը դըրած է նաեւ Հայաստանի գիտական նուաճումներուն վրայ, մասնաւորաբար անդրադառնալով « Նայիրի » հաշուիչ մեքենաներուն, որոնք լայն տարածում ունին Խորհ. Միութեան մէջ:

×

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՏՐԵՏԵԱԿՈՎ ՊԱՏԿԵՐԱՍՐԱՀԸ Կ'ԸՆԴԱՐՁԱԿՈՒԻ

Մոսկուայի կեդրոնը գտնուող Տրետեակով պատկերասրահի վերակառուցման նախագիծը հաստատուած է: Իր սեփական շէնքին մէջ՝ Պաւել Տրետեակով, 1856ին հիմնած է պատկերասրահը, որ 1918 Յունիս 3ին՝ Լենինի հրամանագրով ազգայնացած է եւ դարձած թանգարան, ուր հաւաքուած են նկարչական, քանդակագործական աւելի քան 50 հազար աշխատանքներ: Հոն կը գտնուին Մարտիրոս Սարեանի կտաւները, զորս 1925ին պատկերասրահին նուիրած է Հայաստանի Լուսաւորութեան Ժողովրդական Կոմիսարութիւնը: Պատկերասրահին մէջ յատուկ բաժիններ յատկացուած են Հայաստանի արուեստագէտներու գործերուն: Ցուցադրուած են Բաժբէուկ Մելիքեանի, Երուանդ Քոչարի, Մհեր Աբեղեանի, Մինաս Աւետիսեանի, Երանուհի եւ Մարիամ Ասլամազեանի, Սուրէն Սաֆարեանի, Գաբրիէլ Գիւրջեանի գործերը: Ներկայիս պատկերասրահի տարածութիւնն է 4500 քառակուսի մեթր. վերակառուցումէն ետք կ'ունենայ երկուքուկէս անգամ աւելի տարածութիւն մը: Տնօրէնն է Խորհ. Միութեան Գեղարուեստից Ակադեմիայի թղթակից անդամ Պ. Լեբեդեւ: Անցեալ տարի պատկերասրահ այցելած են մէկուկէս միլիոն հոգի:

×

ԱՐԵՒՄՏ. ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԿԸ ՀԵՏԱՔՐՔՐՈՒԻ « ՍԵՒԱՆ » ԺԱՄԱՑՈՅՑՆԵՐՈՎ

Արեւմտեան Գերմանիոյ առեւտրական ձեռնարկութիւնները փափաք յայտնած են գնել Հայաստանի « Սեւան » զարթուցիչ ժամացոյցները: Վերջին տասը տարիներուն Հայաստանի արտածումի մատակարարութեան ծաւալը աճած է հինգ անգամ: Միջազգային շուկայի վրայ փնտռուած են Հայաստանի արտադրութիւններէն շարժական ելեկտրակայանները, հաստոցները, երաժշտական գործիքները եւայլն: Հասութաբեր են ազգային յուշանուէրները, ձեռքով գործուած գորգերը: Ի դէպ, Արեւմտեան Գերմանիա այս տարի պիտի գնէ նաեւ ելեկտրաչափող սարքեր եւ քիմիական արտադրանք: Հայաստանի գործատուներու մէջ ալ յաճախ կարելի է տեսնել Արեւմտեան Գերմանիոյ հաստոցներն ու սարքերը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՐԱՏՈՒ

ԸՄԲՇԱՄԱՐՏ

Տուլայի մէջ տեղի ունեցած Խորհրդային Միութեան արհեստակցական միութիւններու մարզական ընկերութիւններու կեդր. Խորհուրդի դասական ըմբշամարտի ախոյեանութեան մրցումներուն Սամուէլ Կարապետեան (57 քիլօ) առաջին հանդիսացած է: Էջմիածնեցի մարզիկը վեց յաղթանակ արձանագրած է:

×

ՀԱՅ ԻՐԱՒԱՐԱՐԻՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Միջազգային առաջին կարգի իրաւարար Լեւոն Հայրապետեան (Երեւանէն) գլխաւորած է Խորհ. Միութեան սամպոյի տասը լաւագոյն իրաւարարներու ցանկը: Ան մաս կազմած է նաեւ Խորհ. Միութեան տասը լաւագոյն մարզիչներու ցանկին:

×

ՓԻՆԿ ՓՈՆԿ

Կրասնոարմէյսկ քաղաքին մէջ տեղի ունեցած փինկ փոնկի համամիութենական մրցաշարքին, Հայաստանէն Նունէ Սեւոյեան եւ Արման Մուշեղեան երրորդ հանդիսացած են (անհատական խաղերուն): Խմբական դասաւորման մէջ « Սեւան » ընկերութեան խումբը 3րդ տեղը գրաւած է:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԱԶԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՎԱՌԵԼԱՆԻՒԹԻ ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆ

Վառելանիւթին տագնապը օրուան հարցը դարձած է Արեւմուտքէն Արեւելք։ Ծանօթ են պատճառները։ Հետեւաբար, պէտք չէ զարմանալ, երբ, ինչպէս այլ երկիրներու մէջ, խնայողութեան ուղղութեամբ յօդուածներ լոյս կը տեսնեն Հայաստանի մամուլին մէջ։

Կազը մասնաւորաբար հիմնական կարեւորութիւն կը ներկայացնէ Հայաստանի համար, քանի բնակելի տարածութիւններուն 95 տոկոսին, հանրային սպասարկութիւններու կեդրոններուն ջեռուցումը կ՚ապահովուի բնական կամ հեղուկ կազով, իսկ շատ – շատ են բնական կազով բանող գործատուներն ու ձեռնարկութիւնները։

Պարսկաստանէն ներածուած կազը մատակարարումին մեծ նպաստ կը բերէր։ Վերջին իրադարձութիւններէն առաջ, տարին տասը միլիառ խորանարդ մեթր տարողութեամբ բնական կազ կը հոսէր դէպի Խորհ. Միութիւն։ 1981էն սկսեալ, նոր կազամուղի մը շինութեամբ, այս տարողութիւնը պիտի հասնէր 11,3 միլիառ խորանարդ մեթրի։ Արդ, փաստօրէն, պարսկական կազը հիմնականին մէջ կ՚օգտագործուէր առաւելաբար Խորհ. Միութեան հարաւային գօտիներուն մէջ, մէջն ըլլալով Հայաստանը։

Բայց, հետեւաբար, նկատելի կը դառնար Հայաստան, ուր գործատուներ կը հարկադրուէին կարճ կամ երկար ժամանակով փակել իրենց դուռները, իսկ ձմրան ամիսներուն բնակարաններ կը զրկուէին կեդրոնական ջեռուցումին կարելիութիւններէն։

Հայաստանի «Գլխգազի» արտադրութեան եւ շահագործման վարչութեան պետը՝ Սարգիս Շահնազարեան, առանց մանրանչելու բուն պատճառները, դիտել կուտար վերջերս, թէ «Ինչպէս յայտնի է, անցեալ տարուայ աշնան – ձմրան ամիսներին Հանրապետութիւնում, բնական գազի պակասութեան պատճառով, ստեղծուեց դժուարին վիճակ»։ («Սով. Հայաստան» օրաթերթ, Դեկտ. 8)։ Լ. Սիմոնեան, Հայաստանի կազիֆիկացման վարչութեան անդամ, իր կարգին կը հաստատէր, թէ «Մեր Հանրապետութեան համար առանձնայատուկ նշանակութիւն ունի գազի անխափան մատակարարումը, յատկապէս ձմրան ամիսներին։ Գաղտնիք չէ, որ Հանրապետութեան ժողովրդական տնտեսութեան շատ կարեւոր ճիւղերի եւ բնակչութեան համար ծանր վիճակ է ստեղծւում գազի սահմանափակումների հետեւանքով» («Սով. Հայաստան», Սեպտ. 2)։

Բնական կազին պակասը պատճառ կը դառնար, որ ձմրան եղանակին մազութ գործածուի ջեռուցման համար։ Դ. Արշակեան, տեխնիկական գիտութիւնների թեկնածու, դոցենտ, կը հաստատէր հետեւեալը. — «1978 – 1979 թթ. ջեռուցման սեզոնում գազային վառելիքի խիստ պակասի հետեւանքով կաթսայատների մեծ մասը հսկայական ուշացումով ու ծախսումներով անցաւ քիչ յարմար մազութային վառելիքով աշխատելու»։ («Սով. Հայաստան», Նոյ. 27)։

Տագնապը, ինչպէս կ՚երեւայ, սուր բնոյթ կը ներկայացնէ։ Այս էր պատճառը, որ Խորհ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի վերջին նստաշրջանին, Նոյեմբերին, երեսփոխան Լ. Սահակեան քանի մը կարեւոր հարցերու կարգին կը մատնանշէր այս կէտը, յայտարարելով, թէ «Հանրապետութեան կայուն վառելիքամատակարարման հարցը պէտք է դառնայ ՍՍՀՄ պետպլանի, համապատասխան մինիստրութիւնների եւ գերատեսչութիւնների յատուկ քննարկման առարկան։ Հարկաւոր է արագացնել Հանրապետութեանը լրացուցիչ կերպով բնական գազով ապահովելու միջոցառումների մշակումը» (տես «Յառաջ», Դեկտեմբեր 12)։

Իրաց այս վիճակին մէջ, եթէ մէկ կողմէ անհրաժեշտ կը նկատուէր բնական կազին կանոնաւոր մատակարարումը, միւս կողմէ, խնայողութիւնն ալ օրուան գլխաւոր հարցերէն մէկը կը դառնար։

Յատկապէս ձմրան ամիսներուն, կազին կանոնաւոր հայթայթումը ապահովելու համար, ներկայիս հաստատուելու վրայ է Դաղի – Մուհամէտ – Ղազախ – Սագուրամօ 426 քիլմ. երկարութիւն ներկայացնող կազամուղը։ Ասիկա կարեւորութիւն կը ներկայացնէ Անդրկովկասի Հանրապետութիւններու համար։ Ուրախալի է հաստատել, թէ Հայաստանի վերապահուած կազը՝ Իջեւան – Դիլիջան, արդէն իսկ կառուցուած է։

Միւս կողմէ, խնայողութեան նպատակներով, Հայաստանի կառավարութիւնը դեռ 1971 Յուլիսին, կ՚որոշէր օգտագործել ջերմելեկտրակայաններուն ջերմային կարողութիւնները։ Միաժամանակ, կ՚որոշէր փոքր, միջին տարողութեամբ տնական, խմբական կաթսայատուները փոխարինել մեծ կաթսայատուներով, քանի փոքրերուն սպառած կազը 15էն 20 տոկոսով աւելի էր մեծերուն բաղդատմամբ։

Հակառակ կատարուած որոշ աշխատանքներուն, դժբախտաբար, հարցը հիմնական կերպով դեռ չէ լուծուած։

Ջեռուցումը ընդհանրապէս կը կատարուի փոքր կաթսայատուներով՝ մեծ մասը ոչ արդիական։ Աւելին՝ «Հայաստանում լիովին լուծուած չէ կենտրոնական տաք ջրամատակարարման հարցը։ Ներկայումս Հանրապետութիւնում շահագործւում են 130.000ից աւելի գազային ջրատաքացուցիչներ, որոնցից իւրաքանչիւրը ծախսում է օրական մօտ 5 խորանարդ մեթր գազ։ Դա Հանրապետութեան մասշտաբով կազմում է օրական 650.000 խորանարդ մեթր։ Իսկ կենտրոնական տաք ջրամատակարարման դէպքում կը ծախսուի դրա 50 տոկոսը», դիտել կու տար «Հայկազմղազկարգաւորում» վարչութեան գլխաւոր ճարտարագէտը՝ Ռ. Ադոնց։ («Սով. Հայաստան», Դեկտեմբեր 8)։

Մասնագէտներ արդէն իսկ կը խօսին հեռանկարներուն մասին։ Կը մատնանշեն կարեւորութիւնը Ջրելեկտրակայաններուն եւ Հայաստանի հիւլէական կայանին, իբրեւ ելեկտրուժի հիմնական աղբիւր ջեռուցումի, տաք ջուրի մատակարարումի եւ գործատուներու գործունէութեան։ Բայց այս մէկը արդէն հեռանկար է եւ պէտք է սպասել արդիւնքին։

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐԸ՝ ՊԱՏՐՈՒԱ՞Կ ԹԷ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹԻՒՆ

Կրթական նախարարը որոշեց հաստատել տարբեր ժամանակացոյց ըստ ակադեմիներու, տարածելով մեկնումի եւ վերամուտի թուականները Յունիս 15էն մինչեւ Հոկտեմբեր 1 երկարող շրջան մը։

Այսպէս, առաջին անգամ ըլլալով, 1980ին, զանազան ակադեմիաներու աշակերտները նոյն օրը արձակուրդի պիտի չմեկնին եւ նոյն օրը տեղի պիտի չունենայ դպրոցական վերամուտը։

Ինչո՞ւ այս փոփոխութիւնը։

Կառավարական շրջանակները կ՚ըսեն թէ անհրաժեշտ է նուազեցնել եւ ի հարկին ջնջել կառուցիկներու եւ երկաթուղիի խճողումները։ Բայց արդեօ՞ք այս է միայն հետապնդուած նպատակը, քանի կարգ մը ակադեմիաներու արձակուրդներու թուականը կը զուգադիպի Յուլիս 14ի մեկնումներուն հետ։ Կ՚ըսուի թէ հարկ է նկատի առնել շրջաններու իրականութիւնները։ Բայց լո՞ւրջ է Միջերկրականի ափերուն վրայ գտնուող աշակերտները աշխատցնել, քննութիւններու ներկայացնել ամառուան ամէնէն տաք օրերուն, երբ ծովափները կը վխտան զբօսաշրջիկներով։ Կ՚ըսուի ու կը կրկնուի թէ անհրաժեշտ է բարելաւել զբօսաշրջիկութեան եւ պանդոկներու սարքաւորումները։ Արդեօք, միւս կողմէ, միջոցներ ձեռք կ՚առնուի՞ն արձակուրդի չմեկնող ընտանիքներու եւ երախաներու համար, կը դիւրացուի՞ն երախաներու եւ չափահասներու հաւաքական կայաններու եւ ժամանցներու կազմակերպումը։ Կ՚ըսուի նաեւ թէ՝ տարածել դպրոցական արձակուրդները, դրդել է ճարտարարուեստը նոյնը ընելու։ Բայց, արդեօ՞ք դպրոցն է որ կը հրահանգէ որոշումներ գործատէրերուն։

Արդ, տրուած որոշումները սպառնալիք մըն են։ Սպառնալիք մը տարեկան աշխատանքին, որ ալ աւելի անկազմակերպ կրնայ ըլլալ, ի մասնաւորի այն շրջաններու մէջ, որոնք պիտի բանտարկուին մինչեւ Յուլիս 11։ Սպառնալիք մը յառաջիկայ արձանագրութեանց վարժարաններու, լիսէներու, արուեստագիտական ուսման լիսէներու եւ համալսարաններու մէջ յատկապէս։ Սպառնալիք մը այն երիտասարդներուն որոնք իրենց դպրոցական շրջանի աւարտին առաջին գործի, պաշտօնի, փնտռտուքի մէջ պիտի ըլլան, կամ ալ անոնց որոնք ամառնային եղանակին մասնակի եւ ժամանակաւոր գործի կը դիմեն։ Նոյնպէս սպառնալիք մը ընտանեկան արձակուրդներուն, վարձումներուն համար։ Սպառնալիք մը մանաւանդ օդափոխութեան կայաններուն համար որոնք կը կազմակերպուին ազգային մակարդակի վրայ, ինչ որ հայկական ծիրէն ներս պարագան է գրեթէ մեր բոլոր օդափոխութեան կայաններուն՝ Կապոյտ Խաչի, Կարմիր Խաչի, Աւետարանական Եկեղեցւոյ, սկաուտական բանակումներու եւայլն։

Ուստի, պատրուա՞կ թէ անհրաժեշտութիւն։

Անհրաժեշտութիւն մը չենք տեսներ։ Պատրուակ մը, գուցէ։ Յանուն ապակեդրոնացման, յանուն դաստիարակութեան պատրուակ մը հաւանաբար քողարկելու համար յառաջիկայ վերամուտի հարցերը շնորհիւ վերամուտի թուականներու կատարումին, միջոց մը պատասխանատուութիւնները նուազեցնելու համար, տալով հարցերուն տեղական բնոյթ, կասեցնելով ընդդիմութեան հաւաքական ճակատը։

Այսպէս կամ այնպէս, եթէ դպրոցական արձակուրդներու եղանակը, որ կը մնար անփոփոխ 20 տարիէ ի վեր անտեսելով զանազան բնոյթ կրող հոլովոյթները որոնք այլափոխեցին աշխարհը, անհրաժեշտ բարեփոխումի պէտք է ենթարկուի, այդ բարեփոխումը ոչինչով պէտք է տեղի տայ յանկարծականութեան քմահաճոյքներուն։ Միայն հաւաքական խորհրդածութիւն մը, դիտական մօտեցում մը բոլոր շահակից կողմերու կրնայ վաւերական վարդապետութեան մը յանգիլ որպէսզի խնդրոյ առարկայ չդառնայ ամէն տարի, ինչ որ սովոր է դպրոցական բարեփոխումներու պարագային։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԳԱՐՈՒՆ 1979

ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՈՒ ՏԱՐԻՆ

Ծնողքիս պատկերին տակ կը գտնուի գունաւոր Աւարայրի հերոսամարտը։ Զրահապատ Քաջն Վարդան, քովը՝ խըրոխտ Եղիշէ Վարդապետ, խաչը բարձրացուցած դաշոյնի սատով։ Նկար ընդհանրացած։ Հայ տան օրհնութիւնն ու պերճանքը։ Մանուկէն ծերունւոյն հիացման դափնին, գիւցազնութեան, հաւատքի սխրանքը. խմորուած հայկականութեան անուրջով... դեռ մինչեւ այսօր ապրումներուս զուգահեռ ուղիով, յստակատեսի պէս, կ՚ուզեմ կենդանացնել նկարչի հոգեկան մղումները ու չարահիւսուածքը. այսպէս՝ բաղդատել երազներուս գալարման ընթացքը յագեցումի աղօտ վրձինով...

Աւարայրի պատկերին աջ կողմը կը գտնուի Խրիմեան Հայրիկի նկարը։ Պարտէզը՝ նստած մահիճի մը վրայ, ուսերը յենած դարաւոր կաղնիի ծառին։ Դէմքը տժգոյն, հիւծած ու մտածկոտ։ Սքեմինտակ՝ կարծես՝ սպիտակ գիշերանոցը... անմահութեան պատմուճանը։ Դգակը գլուխը, ծածկած ճակտի վեհութիւնը. ձախ թեւը կռթնած շարք մը գիրքերու վրայ։ Նկարին պարզութեան մէջ այնքան մտերմութիւն կ՚արտացոլէ... Արծուի նայուածքով Ան՝ կը կշտամբէ յանդգնութիւնը, կամայականութիւնը։ Կամ՝ կարծես, պիտի ծլի դէմքին վրայ ներումի բարի ժպիտը։ Այս նկարը որքա՜ն յիշատակներով է կապուած պատանեկան կեանքիս։ Պատգամ, պատուէր, որոնց իմաստը՝ դեռ մինչեւ այսօր ըղձային յանկերգ դարձած, ցած ձայնով, ինձ կ՚օրօրէ անոյշ մեղեդիի շոյանքին տակ...դեռ՝ ականջներուս կը հնչէ մօրս քաղցր յորդորանքը. վերջին բաժանման խօսքն էր... «Զաւակս՝ Ան մեր ամէնուն Հայրիկն էր. գիտցիր Անոր սուրբ ներշնչման տակ գտնել կեանքիդ հաւասարակշռութիւնը։ Անոր հայրենասիրութիւնը ու զոհողութիւնները մէջդ կերտէ գիտակցութեան գգացումը։ Այդ ուղղութեամբ՝ սրտիդ մէջ անշէջ պահէ ազգիդ սէրն ու արժանիքները... Այս խօսքերը պատանի տարիքիս հակասական ըմբռնման մղական հրապոյրն ունէին։ «Զոհողութիւն, արժանիք, ազգ, սէր», յաճախ լսուած, կը պատկանէին՝ տխուր, ուրախ օրերու անկայուն շրջանի բառամթերքին։ Արտայայտութիւններ՝ լճացած, փոփոխական, որոնց իմաստը կը խուսափէր հոլովոյթներուս ճահիճին մէջ։ Գաղափարական արտայայտութիւններուս հիման վրայ, միայն՝ մի քանի լեզուներու քերականական տհաճ ոճը, կը կազմէր մտային զանգուածիս պաշարը։ Ո՞ւր կը մնար թափանցել, հետեւիլ մօրս խրատներու, յորդորանքի փիլիսոփայական իմաստը. հակիլ՝ գործածած ասացուածքներու նրբութեան...

Արդէն՝ Հայ ըլլալուս հանգամանքը աստանձնաշնորհում մը չէր. կը զգայի, կը գուշակէի օտար նայուածքներու արհամարհանքը, չարամտութիւնը... Տեսակ մ՚անհասկնալի, անտանելի իրողութիւն մ՚էր եղած ողայ զատողութեանս։ Երեկոյեան՝ պլլուած մօրս կրծքին, երեւակայութիւնս աղատ կը թադուէր օրուան դէպքերու շուրջ. կը մտաբերէի՝ խոժոր դէմքերը անհեթեթ, ընկերներուս լիրբ ու անիրաւ վարմունքը... Կ՚ուզէի ապաւինիլ մօրս շրջահայեացքին. պատմել, ըսել կրած տպաւորութիւններուս պարագան. վերջապէս՝ ԻՆՉՈ՞Ի հարցականը որ մէջս կը հիւծէր... ԼՈՒՍԱԲԱՆԵԼ։

Ինչո՞ւ մեր տան սեմէն դուրս մարդիկ նենգութեամբ էին լեցուն...

Միւս կողմէն՝ վախ մ՚ունէի. երբ պատմէի, անդրադառնայի անցուդարձին շուրջ, կասկած չկար՝ մայրս պիտի արգիլէր դուրս ելլելու սովորութիւնս. պիտի վերջանային խաղը, ծովը, զբօսանքը ...Տունը՝ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆՍ պրկուած, անհնազանդութեան ելք մը պիտի փնտռէր... Մօրս վշտացնելու պարագան՝ եւս՝ մտքիս մէջ տագնապ մ՚էր։ Այսպէս՝ առանց յանդելու որոշ եզրակացութեան, կը խրէի ամբողջովին բարդ լուծումներուս մէջ։ Մայրս՝ կը հասկնար մտքիս խռովութեան վիճակը, կը հեռացնէր գլուխս կուրծքէն. աչքերը թափանցող լուռ, երկար կը քննէր վհատ դէմքիս ալեկոծումը... բերնէն խօսք չէր ելլեր. աւելի ուժով կը կռթնցնէր գլուխս կուրծքին. ու՝ կիսամարմնին տալով փոքր ճօճում, կը սկսէր անոյշ երգ մ՚երգել։

ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆ

(Շար.– 4)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐԱՑՈՅՑ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ

Փետրուարը, ընդհանրապէս, փոփոխական եղանակներու ամիս է: Մինչ ամսուան սկիզբի օրերուն բարձր լեռնային շրջաններուն մէջ կը մոլեգնին ձիւնաբուքեր, կը շարունակուին ցուրտ, պարզ գիշերներն ու առատ ձիւնը, փետրուարի վերջաւորութեան կը զգացուի գարնան շունչը, յատկապէս Մեղրի, Բագրատաշէն, Այգեձոր, ուր կը սկսին բացուիլ ծառերու բողբոջները, տակաւին ձիւնէն ամբողջովին չազատած, կիսատառած հողը կը ճեղքեն առաջին ծիլերը: Տեղ – տեղ հալող ջրախառն ձիւնին մօտ իրենց գեղեցիկ պսակաթերթիկները կը բանան ցնծաղիկը, քրքումը:

Փետրուարի երկրորդ տասնօրեակին կը սկսի այծուռենիի, ճերմակ ուռենիի, թեղիներու, եղրեւանիի եւ այլ բոյսերու բողբոջներու ուռչումը:

Փետրուարին ամէն տեղ հողի մակերեսէն 40 սանթիմեթեր խորութեան վրայ կ'արձանագրուի ամէնէն ցած ջերմաստիճանը:

Ի տարբերութիւն ձմրան միւս ամիսներուն, զօրաւոր սառնամանիքները փետրուարին կը զգացուին միայն գիշերները: Ցերեկը մեծ մասամբ տաք կ'ըլլայ: Ձիւնին ծածկոցը աստիճանաբար կը հալի, իսկ հարաւային թեքութիւններու մէջ չուտով կը վերնայ: Սակայն Փետրուարը վայրի կենդանիներու համար տակաւին սարսափներու եւ ծանր փորձութիւններու ամիս է, քանի որ կը սպառին անոնց ներքին պաշարները, իսկ դուրսը կերի պաշարները տակաւին աննշան կ'ըլլան: Ձմեռը քուն մտնող կենդանիները՝ արջը, փորսուղը, գետնասկիւռը, քնամուկը, կը շարունակեն քնանալ եւ չեն զգար փետրուարեան արհաւիրքներու ամբողջ դաժանութիւնը: Սովահար աղուէսները, գայլերը, նապաստակները աւելի կը մօտենան բնակավայրերուն, կառուցլիներուն, նոյնիսկ երկաթուղիին՝ ուտելու որեւէ բան գտնելու ակնկալութեամբ: Գաղտնի կերպով խոտի ու յարդի դէզերուն կը մօտենան եղջերուները, այծեամները, վայրի այծերը: Գիւղերու ծայրամասերը անոնց հանդիպիլը սովորական երեւոյթ կը դառնայ: Անտառապահները, արգելավայրերու աշխատողները եւ բնութեան բոլոր սիրահարները այս օրերուն է, որ կ'օգնեն իրենց չորքոտանի եւ փետրաւոր բարեկամներուն: Կեր կը դնեն անոնց կածաններուն վրայ, կաքաւաբնակ վայրերու մէջ ցորեն ու գարի չաղ կուտան, կ'օգնեն կենդանիներուն, որպէսզի պաշտպանուին գիշատիչներէն:

Իրարու կ'օգնեն նաեւ կենդանիները: Սկիւռը յաճախ ձմեռը կը սպառէ իր պաշարը եւ խաչկտուցները օգնութեան կը

Մարդու Իրաւունքները Աշխարհի մէջ

(ԸՆԹՐԻՔ – ԲԱՆԱՎԷՃ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ՃԱՇԱՐԱՆԸ)

Փարիզի 16րդ Թաղամասի երեսփոխան եւ Փարիզի խորհրդական Ժորժ Մեսմէնի նախաձեռնութեամբ կազմակերպուած երեկոյթը, որ տեղի ունեցաւ Յունուար 25ին, Ազգային Ժողովի ճաշարանին մէջ, յաջողութիւն մըն էր: Ներկայ էին 180 հոգի: Հակառակ անոր որ 30րդ պարբերութեան հարցը յատկապէս չեշտուած էր յայտագրին մէջ՝ իբրեւ օրակարգի գլխաւոր նիւթ, այսուհանդերձ Հայերու թիւը մեծ չէր սրահին մէջ:

Ներկաներուն մէջ կը գտնուէին Փարիզի Արքեպիսկոպոսին օգնականը Գերպ. Դանիէլ Պեղերիլ, « Էքսփրէս »ի տնօրէնը՝ Ժան–Ֆրանսուա Ռըվէլ, գրագէտ – քննադատ Ժան Լաքութիւր, փաստաբաններ Միքէլ, Էմիլ Ասլանեան, Է. Ժախեան (Պրիւսէլի Հայկ. Վարչութեան նախագահ): Բանավէճը վարեց «Անթէն 2»ի աշխատակիցներէն Պեռնար Փրատինօ Կազմակերպիչն էր Ժ. Սթեֆանեսքօ:

Պէտք է ըսել որ ընտրուած թեման աւելի քան այժմէական էր: Մանաւանդ որ ճիշդ նախօրէին Խորհ. Միութիւնը Սախարովի օրինակով աշխարհին անգամ մը եւս ցուցադրած էր մարդու իրաւունքներու պաշտպանութեան հարցի իր ուրոյն մեկնաբանութիւնը: Բնականաբար այս հարցով ալ սկսաւ բանավէճը: Մասնակցողները, Պեռնար Փրատինոյի միջոցով, իրենց վրդովումը յայտնեցին եւ խօսք առնողներ իրենց կարգին դատապարտեցին Խորհ. Միութեան ղեկավարներու անմարդկային վերաբերումը:

Խօսուեցաւ աշխարհի այլ երկիրներու մէջ (Հարաւային Ամերիկա եւ այլուր) մարդու իրաւունքներու ոտնահարման դէպքերու մասին, խիստ քննադատելով նման արարքները:

Մէթր Է. Ժախեան բացատրեց 30րդ պարբերութեան էութիւնը, սպառիչ կերպով ներկայացուց զայն նշելով՝ որ հայկական ցեղասպանութեան հարցը միշտ կը պահէ իր այժմէութիւնը, մնալով որպէս մարդու իրաւունքներու ոտնահարման ամէնէն ցայտուն արտայայտութիւններէն մէկը:

Ներկաները հետաքրքրող հարցը այն էր՝ որ ի՞նչպէս պէտք է պայքարիլ չարիքի դէմ, ի՞նչպէս միջամտել, ի՞նչպէս արդիւնք ըլլալ: Փաստաբանները յայտնեցին այն միահամուռ կարծիքը թէ ոլորտայ հարցին մէջ վճռական դերը կը պատկանի հանրային կարծիքին: Մամուլը եւ տեղեկատու այլ միջոցներ պէտք է ամէն կերպ աշխատին վեր հանել ճշմարտութիւնը: Պէտք չէ մոռնալ որ ինչպէս իւրաքանչիւր յանցագործ կը վախնայ լոյսէն, այնպէս ալ ամբողջատիրական կարգ ունեցող ամէն մէկ Պետութիւն, ուր սովորաբար ոտնակոխ կ'ըլլան մարդու իրաւունքները, կը վախնայ միջազգային կարծիքէն: Այս տեսակէտէն ալ շատ կարեւոր է բողոքելը, ստորագրութիւն հաւաքելը, հանրագրեր ներկայացնելը: Ունկնդիրներէն խօսք առաւ Ն. Մալումեան:

Յաջող երեկոյթ մը, որուն ներկայ էին նաեւ մամուլի, ձայն–հեռատեսիլի, ինչպէս նաեւ Ֆրանսական լրատու գործակալութեան թղթակիցները:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԴԷՊՔԷ ԴԷՊՔ

ՖՐԷԶՆՈՅԻ « Մասիս » գերեզմանատան մէջ, Դեկտեմբեր 31ին, կատարուած է ազգային հերոս Սողոմոն Թեհլիրեանի այրիին՝ Անահիտ Թեհլիրեանի թաղումը, Սան Ֆրանսիսքոյէն եւ Ֆրեզնոյէն եկած հոծ բազմութեան մը ներկայութեան: Յանուն Հ. Յ. Դաշնակցութեան Արեւմտեան Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէի եւ ընկերներու յարգանքի խօսք արտասանած է ընկ. Եդուարդ Մկրտիչեան: Ողբացեալին մարմինը ամփոփուած է իր ամուսնոյն յուշարձանի շրջափակին մէջ:

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴՐԱՆՔՈՎ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԹԱՆԿԱԳԻՆ ՆՈՒԷՐ ՄԸ՝ ՄԱՅՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՆ

« Հայ Մշակութային Ժառանգի Պահպանման Ընկերակցութիւնը » առաջին իրագործումներէն մէկը արձանագրեց: Ինչպէս ծանօթ է, Փարիզի մէջ այս ընկերակցութիւնը հիմնուեցաւ պետական արտօնութեամբ, հայ արուեստի գործեր ստոյգ կորուստէ փրկելով, զանոնք Մայր հայրենիք ուղարկելու համար:

Յաճախ կը պատահի որ հրապարակային աճուրդներու ընթացքին վաճառքի կը հանուին հայ արուեստի գործեր, գեղանկարչութիւն, ձեռագիր մատեան, թանկագին գորգ եւ այլ ձեռակերտ առարկաներ, որոնք անժխտելիօրէն բարձրորակ արուեստի կնիքը կը կրեն, եւ անգնահատելի արժէք կը ներկայացնեն մեր մշակութային ժառանգութեան գանձարանին համար: Փարիզ միջազգային այն ոստանն է, ուր յաճախ կը պատահին նման վաճառքներ, եւ եթէ տէր չկանգնինք մեր ժառանգին, այս գործերը կ'ըլլան Հայութեան համար ընդմիշտ կորսուիլ:

Ընկերակցութիւնը այս ազգաշէն նպատակին նուիրուած է, եւ իր միջոցներուն ու կարելիութեանց սահմաններու մէջ, ամէն առիթով պիտի աշխատի փրկել գործ մը, գործեր: Այսպէս, 1979 Դեկտ. 18ին, « Տրուօ Ռիվ Կօշ »ի թիւ 16 սրահին մէջ վաճառքի հանուած էր ԺԷ. դարու մեծարժէք Աւետարան մը: 20×16 սմ. այս մատեանը կը պարունակէ հայկական մանրանկարչութեան 16 գեղեցիկ ստեղծագործութիւններ, որոնք կը ներկայացնեն ի միջի այլոց Աւետումը, Ս. Ծնունդը, Մկրտութիւնը, Ս. Ղազարի Յարութիւնը, Ծաղկազարդը, Ոտնլուան, Հոգեգալուստը, եւայլն: Կան նաեւ Մատթէոս, Մարկոս եւ Ղուկաս Աւետարանիչներուն դիմանկարները: Փայտեայ կողքը արծաթազարդ է, իսկ պատճէնները կը կրեն գունաւոր զարդ սկզբնատառեր: Մատեանը գրուած է Յովհաննէս Վասպուրկանցիի պատուէրով:

Ընկերակցութիւնը կը հաւատայ որ կը փրկէ այս գործը, որովհետեւ ան չի գոհանար զայն գնելով, այլ նաեւ ապահով միջոցով զայն հասցնելով իր իրաւատիրոջը՝ Մայր հայրենիք: Արդարեւ, Ընկերակցութեան վարչութեան անդամներէն մին, յառաջիկային, անձամբ պիտի երթայ Հայաստան, թանկագին մատեանը յանձնելու համար Մեսրոպ Մաշտոց մատենադարանին:

Նման նախաձեռնութիւններ պիտի յաջորդեն այս իրագործումին: Միայն գործն է որ պիտի վկայէ Ընկերակցութեան գործունէութեան մասին:

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՌՕՏԵԼ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿՆ ՈՒ ՁԷՅՆԱՊԸ

Կը պատմէին, որ Անիէն գաղթած բընակիչներէն մէկ փոքր մաս մը իրենց վրանը այդ բերդին տակ զարկած են: Հակառակ որ Բերդակ քանի մը անգամ թալլուած էր քիւրտերէն, գիւղացիները իրենք զիրենք չտկած էին նորէն, շընորհիւ հալալ աշխատանքին: Անոնք որքան ալ զրկուած ըլլային, մեռաքսէ հիւսուած հին շուրջառի մը նման կը պահէին իրենց վրայ հին ազնուական գոյն մը:

Մարտիկի հօրքոյրը մինուճար կին մըն էր: Ունէր այծ մը ու երկու ծիրանի ծառ: Գիւղացիներու հացին ու լուացքին օգնելով կ'ապրէր եւ սակայն ունէր հին արծաթէ քթախոտի տուփ մը նուրբ բանուածքներով: Կափարիչին վրայ փորագրուած էր Սաթենիկի եւ Արտաշէս Բ.ի նկարը գետի երկու ափերուն վրայ: Տօնական օրերուն, հօրաքոյրը արծաթէ երկար շղթայով մը կ'անցնէր իր վիզէն, տուփը կը տեղաւորէր շալի ծալքին մէջ ու Մարտիկի թեւէն բռնած՝ եկեղեցի կ'երթար:

Մարտիկ եկեղեցիին մէջ կը սիրէր պատարագաւոր քահանային շարժումները, անոր ծիրանեգոյն շուրջառը, արծաթէ սաղաւարտը, տասներկու առաքեալներու պատկերներով նկարազարդուած: Քահանան իր այդ տարազով Մարտիկի լըսած հէքեաթի հերոսներուն բոցէ երեսները կը յիշեցնէր: Մարտիկ կը զարմանար որ քահանան ձի չունէր:

Մարտիկ, թեւերուն երկնալուն ըսպասող արծուիկի մը պէս բերդին տակ թառած, կը դիտէր գիւղին ճամբան, ուրկէ կ'անցնէին այծերու տողանցքը, երբեմն ալ ուղտերու ծանր անցքը, ամպերու պէս զանգակ: Կը դիտէր եկեղեցիի հոյակապ գմբէթը արեւին տակ փայլփըլան խաչով: Տանիքներու վրայ փըռուած լաթեր, ու օճառ գողնող անծեղներու սեւ ու սպիտակ թեւեր: Կը տեսնէր արագիլին բոյնը, կը լսէր երկաթագործ Խաչերի մուրճին ձայնը, նաեւ Ջուլհակ Պետօն, որ ճամբուն երկայնքին առէջ կը թափէր, կարմիր, կապոյտ ու ճերմակ:

Այդ բոլորին մէջ միակ իրականն ու հեռաւորը, հօրաքոյրի պատմած հէքեաթի հերոսներն էին, որ հզօր երաժշտութեան մը պէս թափ առած էին իր երեւակայութեան մէջ, այնպէս, ինչպէս վանականի մը համար Աստուածամօր ժըպիտն էր հեռաւոր ու իրական:

Մարտիկ յաճախ եղէգով սրինգ կը շինէր: Կը բանար ծակեր, մատները ծակերուն վրայ՝ շրթներուն սուլելու ձեւաւուած՝ կը փորձէր եղէգէն ձայն հանել: Եղանակ մը, որ մոռցած էր կարծես, որ նոր պիտի սորվէր: Միայն ձայնը մատներուն հետ ելեւէջ չինէր:

Մարտիկ ուրախ էր նոյնիսկ եղեգին հանած խժոռ ձայնին համար: Ու այծերու, ոչխարներու հօտը իր ետեւ քաշող վարպետ հովիւի մը ձեւերը կ'առնէր: Վարպետ սրնգահար հովիւը, հէքեաթի ուրիշ հերոս մըն էր Մարտիկի համար, որ աղբիւրին վազող ծարաւ ոչխարները իր սրինգի ձայնով կը կեցնէր յանկարծ:

Մարտիկ կը տրտմէր, երբ կը տեսնէր, որ այծը խոտը բերանին, ծիծեռնակէ մը հալածուած միջատի մը ձայնին աւելի ուշադրութիւն կը դարձնէր, քան իր եղէգի խժոռ ձայնին: Մարտիկ յուսահատ իր եղէգի ձայնէն, կը սիրէր ծաղկի վրայ թառող ոսկեջրուած մեղուի մը թեւերէն բռնել կամաց ու դիտել խայթոցը: Մարտիկ յաճախ մեղուներէն խայթուած, ուռեցած շրթներով տուն էր գացեր:

×

Կէսօրը անց էր: Այծն իր ետեւ ձըգած՝ Մարտիկ Ջուլհակ Պետոյի առէջին մօտ կեցաւ:

– Ըսէ տեսնեմ, Մարտիկ, այծէն ի՞նչ սորվեցար էսօր,– կը հարցնէր Ջուլհակ Պետօն, որ կը սիրէր Մարտիկի հետ կատակել: – Այծի էտ մօրուքը որ կայ, Մարտիկ, աշխարհի բաները կատարեալ են: Արեւը բերդին վրայէն կ'անցնի, քէօսէ Աստուրին երեսն ալ մազ չի բուսնիր: Զգիտես, Մարտիկ, քէօսէ Աստուրը իր երեսին վրայ մազ որ ունենար, քար քարի վրայ չէր մնար: Պէլքի Սուլթանի գահը էշին բեռցնէր:

(Շար. – 5)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Անգինէ Պուտաքեան իր ամուսնոյն՝ Անդրանիկ Պուտաքեանի մահուան տարեդարձին ի յիշատակ 300 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին :

×

Արամ Ալէքսեան 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին ի յիշատակ իր սիրելի դաստիարակուհիին՝ Տիկին Արաքսի Էպէեանի

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ

Երգչախումբի համերգը
նուիրուած ԿՈՄԻՏԱՍԻ 110ամեակին
Շաբաթ, Փետր. 16 ժամը 20.45ին
Eglise St. Louis en l'Ile
19, rue St. Louis en l'Ile, Paris 4e
մասնակցութեամբ
Օր. ՍՈՆԻԱ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ (մեծծօ)
ՍԻՒԶԱՆ ՄԵԼՏՈՆԵԱՆ (տաւիղ)
եւ Պր. ՌԸՆԷ ՄԱՍԻՍԻ (պարիթոն)
ղեկավարութեամբ
Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ
Մանրամասնութիւնները յետագային

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ - ՏԷՍԻՆ

Տէսինի եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը յայտնէ թէ Կիրակի առաւօտ Փետր. 10ին իր մեկնումին առթիւ նոր պաշտօնին գլուխը (Հարաւ. Ամերիկայի Կաթող. Պատուիրակ) եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէ շրջանին հոգեւոր հովիւը՝
ԴԱՒԻԹ ԵՊԻՍԿ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Յետ պատարագի եկեղեցւոյ վարչութիւնը ճաշ մը կու տայ ի պատիւ Դաւիթ եպիսկոպոսի Մէզիէօյի « Լը Փրեզիտան » պանդոկին սրահներուն մէջ:

Մասնակցիլ փափաքողները կրնան արձանագրուիլ հոգեւոր հովիւին եւ վարչութեան անդամներուն մօտ:

DIMANCHE 17 FEVRIER A 15 H.
THEATRE AXEL TOURSKY
4, Rue Edouard - Vaillant
13003 MARSEILLE

LES BALLETS ARMENIENS DE MARSEILLE

Sous la direction d'Edouard Bolikian
vous présentent
« LEGENDE DE LA NAISSANCE DE DAHAGEN »
(Poésie antique et populaire)
Création et chorégraphie :
Edouard Bolikian
Déclamation :
Mme Astrik Sarafian
« Suite chants et danses arméniens »
Location de billets.
— Jacques Chelelekian
Voyage Westells
87, La Canebière
ou à Beaumont au 87-02-13
Mme Sarafian 87-19-92
Mr. Bolikian 35-55-18 et 76-26-96

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Սէն Մօրիսի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 Ֆր. Կարապետ Գալուստեանէ (Փարիզ), 100 Ֆր. Գրիգոր Գալուստեանէ (Տէսին) փոխան ծաղիկի, Տիկ. Դուլսանտա Գալուստեանի մահուան առիթով:

×

Պլ. Օտտօի Թաղականութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Ի յիշատակ Արաքսի Սարգիսեանի մահուան քառասունքին Պր. Հայկազ Սարգիսեան եւ զաւակները 200 Ֆր., Պր. Արիստագէս Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկ. Յարութիւն Արապեան, Պր. Մկրտիչ Մկրտիչեան 100ական, այրի Տիկ. Անթառամ Փափազեան, Արշակ Միրոյեան, Տէրտէրեան ընտ. 50ական, Տէր եւ Տիկ. Սիմոն Փափազեան 30, Սարեան ընտ. 20, Պր: Թագւոր Ադամեան 20: Յարութիւն Արապեանի մահուան առիթով Պր. Արիստագէս Պետրոսեան եւ Արապեան ընտ. 100ական, Պր. Հայկազ Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկ. Ժողովարեան, այրի Տիկ. Մկրտիչեան 50ական:

Commémoration du 24 Avril

voyage en arménie

(du 21 avril au 6 mai)
Organisé par SEVAN-VOYAGES et SABERATOURS
Accompagné par V. Sarkissian
Départs par avion de : MARSEILLE — LYON — PARIS

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՊՐԻԼ 24Ի ԱՌԹԻՒ
կազմակերպուած Սեւան-վօյաժի եւ Սապէրաթուրի կողմէ:
ԱՊՐԻԼ 21ԷՆ, ՄԱՅԻՍ 6
Ընկերակցութեամբ՝ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

Renseignements et inscriptions :

A LYON	A PARIS
sevan voyages	**saberatours**
SARKISSIAN Varoujan	BAGHDASSARIAN Levon
50, cours de la Liberté	3, rue de l'Arrivée
69003 LYON	Imm. CIT 7e étage
Tél. (78) 60 13 66	75015 PARIS
	Tél. 538 67 47

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Տիկին Գոհար Տալեանի դառնակսկիծ մահուան առթիւ Արխեան ընտանիքը 100 ֆրանք կը նուիրէ Սեւրի Մուրատեան վարժարանին, փոխան ծաղկեպսակի:
(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 Ֆր. Տէր եւ Տիկ. Յ. Յէյտիէէ Արամ Սողոմոնեանցի յիշատակին:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ
կազմակերպած է

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

կը խօսի, Հայաստանէն՝
ԱՇՈՏ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ
Նիւթ՝ « Իր երկասիրութեանց մէջ յիշատակած հայ գրողներու գործերը »
Չորեքշաբթի, Փետր. 6, ժամը 20.45ին
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է
6, Cité Wauxhall — 75010 PARIS

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Պան եօ - Քաշանի մասնաճիւղին կողմէ, Կիրակի, Փետր. 3 ժամը ճիշդ 15ին
Կը մասնակցի Իսիի ԱՆԻ երգչախումբը ղեկավարութեամբ
ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆԻ
Թատերական ներկայացում Ալֆորվիլ ըի թատերախումբին կողմէ՝
ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ
ՀԻՒԱՆԴՏԵՍԸ

MATINEE CULTURELLE

Avec la participation de la chorale ANI et de la troupe théâtrale d'Alfortville
MAISON DES JEUNES DE CACHAN Ave. Louis Georgeon, Cachan

Livres d'Architecture en diffusion chez "Parantheses"

A partir du 1er Janvier 1980, les Editions Parenthèses (1) diffusent la collection des « Documents d'architecture arménienne » et toutes les publications réalisées sous la responsabilité du « Centre d'études et de documentation de la culture arménienne » de Milan.

La collection des « Documents » est le résultat des missions d'étude réalisées en territoire arménien par une équipe de chercheurs de l'Ecole Polytechnique de Milan. Elle présente, pour la première fois, l'ensemble des principaux exemples de l'architecture arménienne avec, pour chaque monument, des photographies inédites et les relevés complets, le tout commenté par une introduction historique critique. Ce travail de référence a été réalisé en collaboration avec les membres de l'Académie des Sciences de la R. S. S. d'Arménie.

Les albums (27×27 cm), sous couverture quatrichromie, de 64 à 116 pages, comportent de nombreuses photographies en noir et en couleur, des cartes et les séries complètes derelevés. Les textes sont en italien, anglais et arménien. Un plaquette réunissant les traductions françaises est en préparation.

La collection doit comprendre 20 titres dont 9 sont déjà parus sous la direction du Professeur Adriano Alpaggo Novello.

(1) *Editions Parenthères*, 13360 Roquevaire, 42/04.14.71

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Տիկին Արուսեակ Խաչիկեանի մահուան տխուր առթիւ փոխան ծաղկեպսակի.— Տիկ. Արիստակէսեան 50 Ֆր., Պր. Մ. Մարթայեան 100:

ՄՕՏ ՕՐԷՆ ՄՕՏ ՕՐԷՆ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺԱՊԱՒԷՆ ՄԸ
ՍԱՍՈՒՆԻ ՋՈՒԱԿՆԵՐԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

FOOT-BALL
VOTRE RENDEZ-VOUS
Dimanche 3 Février

ALFORTVILLE

STADE MUNICIPAL
Quai Blanqui

Championnat de Paris
Match-Retour :
ALFORTVILLE UJA - BREVANNES
à 15 heures 30
Match Réserve à 13 h. 30
Buvette

CHARLY - PARIS
Diffusion France - Etranger
boutiques style-jeune

Խ Ն Ջ Ո Յ Ք

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղին խնջոյքը, Շաբաթ, Փետր. 9, ժամը 18էն սկսեալ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները Փետր. 2, Շաբաթ, Մշակոյթի Տունը ժամը 3.30ին: Կարեւոր օրակարգ եւ վարչական ընտրութիւն:

Բարեկենդանի Խրախճանք

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի Բարեկենդանի խրախճանքը մասնակցութեամբ երրեակ հայ արուեստագէտներու:

Trio Arménien

Երգ. Այտա Յարութիւնեան
Քանոն Էլիա Փեհլիվանեան
Կիթառ եւ տավուլ Արթօ Փեհլիվանեան
Կիրակի, Փետր. 10, ժամը 13.30ին
HOTEL ARCADE
2, Rue Cambronne — Paris 15e
Սեղանները ապահովելու համար՝
հեռաձայնել 533.06.31 եւ 206.42.50
Մուտք եւ ճաշագին 100 Ֆ.

Vienne - Lyon - Grenoble - Valence

L'Organisation Terre et Culture présente, au cours d'une série de réunions tenues dans la région Rhône-Alpes, le bilan de ses trois premières années d'activité en Iran du Nord — exploration des monuments et sites, contacts avec la population arménienne, travaux collectifs de mise en valeur des domaines arméniens — ainsi que les principales perspectives envisagées pour les années à venir.

Կեդրոնական Ֆրանսայի մէջ գումարուած շարք մը հաւաքոյթներու ընթացքին, Երկիր եւ Մշակոյթ կազմակերպութիւնը կը ներկայացնէ Ատրպատականի մէջ առաջին երեք տարիներու իր գործունէութիւնը — ճանաչում պատմական վայրերու եւ յուշարձաններու, շփումներ հայկական բնակչութեան հետ, հայ ազգային կալուածներու վրայ տարուած հաւաքական աշխատանքներ — ինչպէս նաեւ եկող տարիներու համար նկատի առնուած գլխաւոր հեռանկարները:

Conférence - Débat - Diapositives - Film

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ - ԼՈՒՍԱՐՁԱԿՈՒՄ - ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

VIENNE : Vendredi 1er Février, 21 h. Salle Ipékian, 34 rue Victor Faugier
LYON : Samedi 2 Février, 21 h. Salle de l'église arménienne, 40 rue d'Arménie.
GRENOBLE : Vendredi 8 Février, 21 h. Centre Social Paul Bert, 16 rue George Sand *(Saint-Martin d'Hères)*
VALENCE : Samedi 9 Février, 21 h., Salle Hussissian, 6 rue Faventine.

ՇԱԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
2
SAMEDI
2 FEVRIER
1980

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.571
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
55e ANNÉE — No 14.571

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՈՒԱԹԷՄԱԼԱ

ԳՐԱՒՈՒՄ ՍՊԱՆԱԿԱՆ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ

եւ արիւնալի վախճան 40 մեռեալ

Շատ տարօրինակ բայց ծանրակշիռ հետեւանքներով աննախընթաց արարք մը պատահած է : Հինգշաբթի գիշեր հաղորդուեցաւ միայն թէ խումբ մը գիւղացիներ գրաւած են սպանական դեսպանատունը, պատանդ բռնելով դիւանագիտական մարմինը, մէջն ըլլալով դեսպանը : Ըմբոստ գիւղացիները պահանջներ կը դնէին իրենց կառավարութեան, բայց իշխանութիւնները կ'որոշեն յարձակիլ եւ երբ յարձակում կը կատարեն զինեալ ուժերը, գիւղացիք որոշած են իրենք զիրենք զոհել կրակով : Հոս, Ուրրաթ առտու դեռ յստակ չէր թէ յարձակման հետեւանքո՞վ է որ դեսպանատունը բոցերու մէջ հրոյ ճարակ եղած է թէ գիւղացիներու իրենք զիրենք այրելու պատճառով : Սպանիոյ դեսպանը յաջողած է պատուհանէն ցատկել ու փրկուիլ բայց 40 մեռեալ կայ, որոնց մէջ գիւղացիներ բայց նաեւ սպանացի դիւանագէտներ : Մատրիտի մէջ, կառավարութիւնը բացառիկ նիստ գումարած էր Հինգշաբթիէն Ուրբաթ լուսնալիք գիշերը եւ կ'ըսուէր թէ Սպանիա կրնայ անմիջապէս իր յարաբերութիւնները խզել Կուաթեմալայի հետ, տրուած ըլլալով որ խորապէս վրդոված է Կուաթեմալայի իշխանութիւններուն բռնած դիրքէն :

×

Հոլանտայի Թագուհին հրաժարեցաւ

ԵՒ ԳԱՀԸ ԻՐ ԱՂՋԿԱՆ ԿԸ ՅԱՆՁՆԷ ԱՊՐԻԼ 30ԻՆ

Հինգշաբթի իրիկուն Հոլանտացիք, երբ կը պատրաստուէին հեռատեսիլէն լսել օրուան լուրերը, անակնկալն ունեցան տեսնելու իրենց Թագուհին, որ սրտառուչ ելոյթով մը կը յայտնէր թէ այլեւս չի կրնար վարել իր պաշտօնը : Գահը կը յանձնէ իր երէց աղջկան՝ Պէաթրիքսի, Ապրիլ 30ին, այսինքն տարեդարձին օրը ապագայ Թագուհիին, որ 42 տարեկան կ'ըլլայ : Ինք ալ՝ Ժիւլիանա, Յունուար 31ի Թուականն ընտրած էր այս յայտարարութիւնն ընելու համար, որ իր 71րդ տարեդարձին օրն էր : Իր ուղերձին մէջ, Ժիւլիանա, խորապէս յուզուած, շեշտած է.— « Պատասխանատու բան պիտի չըլլար աւելի երկար ատեն շարունակել վարել պարտականութիւնս, վասնզի ուշ թէ կանուխ մարդկային ուժերը կը նուազին եւ ինծի կարելի չէ ստանձնել պաշտօններս ինչպէս առաջ » : Թագուհին աւելցուցած է թէ աղջիկը, լաւ պատրաստուած, ընդունած է պաշտօնին գլուխն անցնիլ : Յիշենք որ Ժիւլիանա ինք ալ իր մօրը գահը կը գրաւէր երբ Վիլհելմին կ'որոշէր քաշուիլ ասկէ 32 տարի առաջ : Պէաթրիքս ստացած է այն դաստիարակութիւնը, որ սահմանուած է անոնց որոնք գահ մը պիտի գրաւեն բայց իր ամուսնութիւնը բաւական աղմուկ հանեց ի դեռ վերջերս է միայն որ ապագայ գահակից-իշխանը « ընդունուած է » Հոլանտայի ժողովուրդէն :

Արդարեւ, իր ամուսինը՝ Քլաուս Ֆոն Ամսպերկ, գերման դիւանագէտ մըն էր, որ « Հիթլերական երիտասարդութիւններուն » մաս կազմած էր : Ծանօթ է սակայն թէ դրեթէ աւանդութիւն է Հոլանտայի իշխանուհիներուն համար, գերման փեսաներ գտնել : Ապրիլ 30ին շատ պարզ արարողութեամբ մըն է, որ պիտի կատարուի փոխանցումը :

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Մայր Աթոռիս դիւանը լիազօրուած է ներկայիս յայտնելու ի գիտութիւն Հայաստանեայց Եկեղեցիներին եւ հաւատացեալ ժողովրդին, թէ գործնական պատճառներով՝ Ամենայն Հայոց Հայրապետ Նորին Սուրբ Օծութիւն Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի գահակալութեան 25-ամեակին նուիրուած հանդիսութիւնները տեղի պիտի ունենան 1981 Թուականի աշնան :

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ

8 Յունուար 1980 թ.
Ս. Էջմիածին (Կնիք)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺՈԶԷՖ ՖՈՆԹԱՆԷ նախկին նախարար Ուրբաթ առաւօտեան մէկին շուրջ երբ իր բնակարանը կը վերադառնար, մահափորձի ենթարկուած է եւ շատ ծանր վիճակի մէջ հիւանդանոց փոխադրուած : Կինը յայտնած է թէ որեւէ սպառնալիք ստացած չէր : Անցնող կառքի մը մէջէն է, որ կրակ բացուած է իր վրայ եւ երկու գնդակ ստացած է կուրծքին : Ատեն մը հրատարակեց նաեւ երեկոյեան օրաթերթ մը՝ Ժ'էնֆորմ, որ քանի մը ամսուան կեանք միայն ունեցաւ : Ուրբաթ առաւօտ ժամը 4էն, վիրաբուժական գործողութեան ենթարկուած էր որ ժամը 11ի շուրջ կը վերջանար միայն : Եւ բժիշկները վերապահ էին : Նախկին նախարարը 59 տարեկան է, բայց քանի մը տարի է քաշուած էր քաղաքական ասպարէզէ :

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆԻ մէջ շատ ծանր միջադէպեր պատահած են, ուր 50 մեռեալ կայ 48 ժամուան բախումներէ ետք, մինչ Իրան կը պատրաստուէր Խոմէյնիի վերադարձին առաջին տարեդարձը տօնել : Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, միջադէպեր պատահած են նաեւ Թրքական սահմանին մօտ՝ Սալմաստ :

×

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ կ'ուզեն Թունուզի օգնել քանի հոն ալ Մոսկուայի մատը կը տեսնեն, վերջին զինեալ միջամտութեանց պատճառով : Տեղւոյն վրայ ցոյցեր կան ի նպաստ Պուրկիպայի, մինչ Լիբիա կը մերժէ տէր ըլլալ պատահածին :

ՍԱԽԱՐՈՎԻ դէմ մամուլի միջոցաւ տարուած արշաւը կը սաստկանայ : Կ'ամբաստանուի դաւաճանութեան եւ լրտեսութեան համար եւ կ'ըսուի թէ պիտի դատուի : Կրնայ մինչեւ 15 տարի գուլակի դատապարտուիլ :

ՉԻՆԱՑԻՆԵՐՈՒՆ Թիւը մէկ միլիառի հասած է, ըստ պաշտօնական յայտարարութեան փոխ-վարչապետին :

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՑԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յունուար 23-28)

« ՊՐԱՒԴԱ »Ի ԹՂԹԱԿԻՑԻՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

« Պրաւդա » թերթը իր թիւերէն մէկուն մէջ լոյս ընծայած է իր թղթակցին՝ Լ. Եֆիմովի մէկ յօդուածը, Հայաստանի մասին : Յօդուածագիրը անդրադառնալէ ետք Արարատի գեղեցկութեան, հիւլէական կայանին, գիտութեան զարգացած մակարդակին նշած է, թէ Հայաստանը կը կարդացուի իբրեւ գիրք մը, որ գրուած է ժամանակին կողմէ : Այդ գիրքը ոչ սկիզբ ունի, ոչ վերջ, ինչպէս ինքը՝ ժամանակը : Ու բանանք, ըսած է յօդուածագիրը, այդ գրքի էջերէն մէկն ու մէկը, գրուած է այն ժամանակ, երբ չկար ոչ միայն երկիրը, այլեւ թերեւս բուն Տիր Կաթինը :

Այնուհետեւ Լ. Եֆիմով անդրադարձած է հայ մշակոյթին, յիշելով տառերու գիւտը եւ Մաշտոցի դերը : 15 դարէ ի վեր Հայաստան կ'արտայայտուի Մաշտոցի գտած նշաններու օգնութեամբ եւ որուն ի պատիւ այդ նշանները՝ տառ առ տառ յաւերժացած են բազմաթիւ տաճարներու պատերուն եւ նոյնիսկ ձուլուած մաքուր ոսկիէ, զարդարուած եւ ագուցուած են թանկագին քարերով, որոնց կայծկլտումները կը տեսնենք Էջմիածնի մէջ : Հայկական Օշական գիւղը, ըսած է յօդուածագիրը, թերեւս միակ վայրն է աշխարհի մէջ, ուր այբուբենի համար արձան բարձրացուած է :

Մատենադարանին մէջ հաւաքուած երկերուն մէջ կը հանդիպինք իրենց ժամանակին կատարուած ապշեցուցիչ կռահումներու, որոնք գիտութեան մէջ յաղթած են միայն հարիւրամեակներ ետք, ինչպէս՝ երկրի գնդաձեւութեան եւ համաշխարհային քաշողականութեան բընոյթը : Երեւանի ուսողագիտական մեքենաներու գիտա-հետազօտական հիմնարկին մէջ տեսած է մեքենայ մը, որ մէկ երկվայրկեանի մէջ արտաքին սարքերէ կրնայ իր յիշողութեան հաղորդել տեղեկութեանց այնպիսի ծաւալ մը, որ կը հաւասարի Տոլստոյի « Պատերազմ եւ Խաղաղութիւն » վէպին : Այդ մեքենան կարելի չէր ունենալ, ըսած է յօդուածագիրը, եթէ գոյութիւն չունենային Մատենադարանի այն աշխատութիւնները, որոնք նուիրուած են ուսողագիտութեան :

×

ՌՈՒՍ ԱՐՈՒԵՍՏԱԲԱՆԻՆ ՆՈՐ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԿ. ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Մոսկուայի մէջ լոյս տեսած է Տատիանա Իզմայլովայի « ԺԱ. դարու Հայկ. Մանրանկարչութիւնը » աշխատութիւնը : Հեղինակը ընթերցողներուն կը ծանօթացնէ միջնադարեան գեղարուեստական սկզբունքները եւ մտածումի առանձնայատկութիւնները, նկարչական դպրոցներու եւ ուղղութիւններու, վարպետներու բազմաթիւ ուշագրաւ գործերը : Անոնց ստեղծման պայմաններու, գեղարուեստական ու գաղափարական կողմերու վերլուծումով հեղինակը կը բացայայտէ ժողովուրդի իմացական զարգացման մէջ այդ գործերուն կարեւոր դերը, Հայաստանի եւ դրացի երկիրներու մշակութային, հանրային-քաղաքական յարաբերութիւններուն վերաբերեալ կարգ մը հարցեր : Տ. Իզմայլովայի նոր ուսումնասիրութեան հիմք ծառայած են Երեւանի Մատենադարանը, ինչպէս նաեւ աշխարհի մէջ գտնուող հայկական ձեռագիրներու նկարազարդումները :

ՀԱՆԳԻՍՏ

ՀՐԱՆԴ ԱՐՔ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

Կիրակի օր, Յունուար 27ին, Նիւ Եորքի մէջ իր մահկանացուն կնքած է Հիւսիսային Ամերիկայի Արեւելեան նահանգներու Կիլիկեան Թեմի նախկին առաջնորդը Հրանդ Արք. Խաչատուրեան, որ շուրջ երկու շաբաթ առաջ հիւանդանոց փոխադրուած էր սրտի տագնապի մը հետեւանքով :

Հրանդ Արք. ծնած էր Հալէպ 1926ին, ուսումը կատարած է Անթիլիասի Դպրեվանքը, 1948ին աբեղայ ձեռնադրուած է, ապա գացած է Ամերիկա իբրեւ հոգեւոր հովիւ՝ Հէյվըրհիլ :

Ցետագային նշանակուած, յետոյ ընտրուած է Առաջնորդ Հիւսիսային Ամերիկայի Արեւելեան նահանգներու Կիլիկեան Թեմին, պաշտօն զոր վարած է շուրջ 14 տարի : 1973էն ի վեր Փրավիտէնս էր, ուր պատմութեան եւ աստուածաբանութեան կը հետեւէր տոքթորայի համար :

Օծման կարգը կատարած է Նիւ Եորքի Ս. Գր. Լուսաւորիչ Մայր եկեղեցին, Հինգշաբթի Յունուար 31ին ի ներկայութեան Թեմին առաջնորդ Մեսրոպ Եպիսկ. Աշճեանի եւ Արեւմտեան նահանգներու Թեմին առաջնորդ՝ Եփրեմ Ծ. Վ. Թապագեանի :

Հրանդ Արք.ի մարմինը Շաբաթ օր կը փոխադրուի Անթիլիաս, ընկերակցութեամբ Մեսրոպ Եպիս.ի եւ Կիրակի առաւօտ նախագահութեամբ Խորէն եւ Գարեգին Կաթողիկոսներու կը կատարուի հոգեհանգստեան արարողութիւն, Անթիլիասի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, ապա մարմինը կ'ամփոփուի Կիլիկեան Միաբաններու դամբարանը :

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Ինչպէս ամէն ամսուան Ա. Կիրակին, վաղը լոյս կը տեսնէ « Յառաջ Միտք եւ Արուեստ »ի նոր (36րդ) թիւը, որու աշխատակցած են.—

ԱՐԱՔՍԻ ԳՄԲԷԹԵԱՆ (Փր. քերթուած մը)

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ՝ Բազմիմաստին ընթերցումը

ՉԱՐԵՀ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ՝ Միքէլանճելօ եւ Վիթթորիա Քոլոնա

ԱԼԵՔՍԱՆ ՊԷՐԷՃԻՔԼԵԱՆ՝ Նո՛ր արուեստ, նո՛ր ապագայ

ԳՐ. ՊԸԼՏԵԱՆ՝ Շահան Ռ. Պէրպէրեան

ՈՒԻԼԵԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆ՝ Տեսակ տեսակ լեզուներ

եւ անտիպ թարգմանութիւն մը Ց. Կոստանդեանէ Էմիլի Պրոնթիի մէկ քերթուածին :

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՔՐՈՆԻԿ

ԵՐԵՍՈՒՆՀԻՆԳ ՏԱՐԻ ԵՏՔ

Անցնող տարուան հրատարակչական «Նուէր»ը մամուլի ու մշակոյթի աշխատաւորներու գրասեղանին՝ հասաւ 1979ի վախճանին: Խօսքը, անշուշտ, Յակոբ Օշականի «Համապատկեր Արեւմտահայ Գրականութեան» ծաւալուն գործին եօթներորդ հատորին հրատարակութեան մասին է, Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան տպարանէն:

Մէկէ աւելի պատճառներ ունինք՝ երեւոյթը ուշագրաւ նկատելու: Նախ, պարզ է, Օշականէն անտիպ հրատարակելը ուշագրաւ, ողջունելի երեւոյթ է ինքնին. մանաւանդ եթէ անտիպ երկը կը պատկանի... 1945ին հրատարակութեան յանձնուած շարքի մը: Արդարեւ, «Համապատկեր»ի առաջին հատորը Երուսաղէմի Սրբոց Յակոբեանց տպարանէն լոյս կը տեսնէր ճիշդ երեսունըհինգ տարի առաջ, եւ հեղինակը, իր ողջութեան, գոնէ այդ առաջին հատորին «փրկութեան» հաւատալիքը կ'ունենար:

1945ի եւ այս՝ եօթներորդ հատորի հրատարակութեան միջեւ, յաջորդաբար լոյս կը տեսնէին շարքի Բ. — Զ. հատորները, վերջինը՝ Պէյրութի մէջ (Համազգային), նախորդները՝ դարձեալ Երուսաղէմ:

Անկախ՝ ընդհատուած շարքի մը հրատարակութեան շարունակումը հաստատելու հաճոյքէն, կամ՝ երբ ասոր երկարաձգումը, ունինք նաեւ այլ հաճոյք մը. կաթողիկոսութեան հովանիին տակ է առնուած «Համապատկեր»ի հրատարակութեան ծրագրին ամբողջութիւնը. եւ ընթացիկ տարուան համար մեզի կը խոստացուին... նաեւ Ը. եւ Թ. հատորները կոթողական այս երկին:

Կաթողիկոսական Աթոռի կողմէ այս կեցուածքը, այս յանձնառութիւնը չեն կարօտիր մեկնաբանութեան, չեն կարօտիր գնահատումի: Անոնք յուզիչ եւ համակիր փաստեր են, պարզապէս, հազարամեայ այս Հիմնարկութեան՝ Հայ Եկեղեցիին մօտ՝ «մշակութապահպան» այն դերին, որուն մէջ գտնուած է ան այնքան յաճախ: Սակայն կ'արժէ ընդգծել մասնաւոր ճիգը, որ պահանջած է նման հրատարակութիւն մը: Հատորի մուտքին կը յիշուին արդէն Օշականի ձեռագրի վերծանումին, արտագրում — մեքենագրումին եւ փորձերու սրբագրման ենթադրած դժուարութիւնները: Եւ ընթերցողը կրնայ վստահ ըլլալ, որ ըսուածը հեռաւոր գաղափար մը միայն կրնայ տուած ըլլալ իրականութեան մասին:

×

Քրոնիկի ձեւին տակ նուազագոյն ու հպանցիկ արժեւորումն իսկ՝ ծիծաղելի յաւակնութիւն պիտի ըլլար «Համապատկեր»ին դիմաց: Եւ այդ պիտի չըլլայ, անշուշտ, հոս փորձուածը: Պիտի չէ-տուէն միայն տարողութիւնը եւ ստեղծագործական եզրը օշականեան քննադատութեան յղացքին: Իննհատորեայ այս գործը, արդարեւ, կատարելի է նկատել ե՛ւ Արեւմտահայ գրականութեան պատմութիւն, ե՛ւ Հայութեան այս պատմաաշխարհագրական հատուածի հոգեղէն պատմութիւնը, ե՛ւ վէպը՝ անոր ամէնէն արժանաւոր զաւակներէն ոմանց — նաեւ 'նոյնինքն Օշականը: Ան է՛, առաջին հերթին, ստեղծագործական գրականութեան համադումար նմոյշ մը. այս բոլորէն ետք միայն քննադատական, գրադատական երկ է ան:

Աւելէ աւելին՝ «Համապատկեր»ը բնորոշելու համար՝ կրնար կարծել տալ թէ ըստ էութեան խօսք է փորձուածը. բան մը, որ, ըսինք, աններելի թեթեւամտութիւն պիտի ըլլար: Բաւ է, պարզապէս, չեշտել հրամայականը, անհրաժեշտութիւնը, մտածուած ու գրուած բանի նուազագոյն ճաշակը ունեցող ամէն Հայու համար, թափանցելու այս գործի ոգիով, կատարելու արարքը հաղորդութեան՝ մեր ազգային — մշակութային անզուգական այս աւանդին հետ, որ, գոնէ իր վերջին երկու (Զ. եւ Է.) հատորներով, տրամադրելի կը մնայ: Արդարեւ, եթէ 40ական տարիներու, այսինքն «Համապատկեր»ի Օշականը չունի այլեւս հասու, ջիղոտ ու նորարար չեշտը «Հարբեցող»ներու շրջանի Օշականին՝ ան դարձած է ընդունարանը, պարունակը, «հանդէս»ը պիտի ըսէր ինք, ազգային տոհմիկ զգայնութեան զուարող ապրումներուն, եւ ասիկա՝ հակառակ իր երեւութական բարդութեան եւ հանգոյցներուն: Եւ, չեշտելով այդ հրամայականը հաղորդումի, պարզապէս կրկնած կ'ըլլանք սրտագրաւ կոչը Օշականի իսկ, «Համապատկեր»ի Ա. հատորի Յիշատակարանին մէջ, գործը պարզ ու «իրաւ» հայ մարդուն սահմանող, հեռու՝ ոտփեստէն ու փղշտացիէն:

×

Կարելի՞ է սակայն փակել քրոնիկի այս սինակը՝ առանց ընդգծելու նաեւ մութ երեսը մեր մշակութային իրականութեան: Անկախ այն իրողութենէն, բաւական քամնեցուցիչ՝ ինքնին, որ այս քրոնիկի խորագիրը կը թելադրէ, եւ որ նման երկի մը երեսունըհինգամեայ գողգոթան է, կարելի՞ է չանդրադառնալ «ոգիի սով»ի այն միւս փաստին, որ Օշականեան տարողութեամբ, բայց մեր ըսփիւռքեան ժամանակին պատկանող ըստեղծագործ քննադատութեան բացակայութիւնն է: Հոգեպարար երեւոյթը «Համապատկեր»ի հրատարակութեան ամբողջացումին՝ չմոռցնէ՛ մեզի այն միւս հրամայականը, ըստ որու ամէն ժամանակ, ամէն շրջան ճառագայթումի իր սեփական կեդրոնները պիտի ունենայ, եթէ չուզեր, յետագային, պատմութեան խաւարի գօտիներէն մէկը դառնալ, լռութեան, մահու վայր նկատուիլ: Կ. Պոլսոյ «անկումէն» ետք կրկնելով բառը եւ չեշտումը նորագոյն սերունդէն՝ Գ. Պըլտըեանի, այս թերթի իսկ սինակներուն), ինչպէս գրականութեան, այնպէս ալ գրադատութեան յղացքը կը կարօտի ինքնանորոգման. մինչ տեսնուածը, ըսուածն ու գրուածը, այնքան յաճախ տըժգոյն կրկնութիւնն են անցեալ իրականութեան:

Եւ եթէ Օշականի «վէպը» գրուեցաւ ի վերջոյ «Համապատկեր Արեւմտահայ Գրականութեան» անունին տակ՝ Օշականէ՛ն իսկ «Անեմաստան» որակուած ըՍփիւռքը, անվաւեր ու ստուերային գոյութիւն, տակաւին կը սպասէ:

Ո՞վ պիտի գրէ վէպը այդ Սփիւռքին, օշականեան տարողութեամբ, օշականեան ստեղծագործական թափով:

«Ազդակ» Յ. ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕԺԱՆԴԱԿ ԵՒ ՅԱՏՈՒԿ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿՆԵՐ

Ասոնք սահմանուած են մտային կամ ֆիզիքական պակասութիւններ, արատներ ունեցող երախաներու եւ պատանիներու կրթութեան: Ներկայիս 28 օժանդակ եւ յատուկ գիշերօթիկներ կան: Վերջին տարիներուն կարեւոր աշխատանք կատարուած է ժամանակակից յարդարումներով եւ կահաւորումներով օժտելու համար դասարանները: Հոգեբաններ եւ մանկավարժներ, իրենց կարգին, նոյնպէս կարեւոր ջանքեր թափած են, որպէսզի ուսման եղանակը, մակարդակը համապատասխանէ աշակերտներուն մտային եւ ֆիզիքական կարելիութիւններուն: Կիրարկութեան դրուած են բժշկական — հոգեբանական միջոցներ, նպատակ ունենալով նախապատրաստութիւնը աշխատանքներուն, զանազան ճիւղերու մէջ:

Պատկերացնելու համար գործադրութեան դրուած եղանակներն ու միջոցները եւ, մանաւանդ, հայերէնի եւ հայ գրականութեան դասաւանդութեան կերպերը, անոնց մակարդակը, քանի մը քաղուածքներ կը կատարենք «Սովետ. Դպրոց» շաբաթաթերթին մէջ վերջերս լոյս տեսած համապատասխան յօդուածէ մը «Յառաջ»ի ընթերցողներուն համար: Յօդուածագիրն է Ռազմիկ Թորոսեան, մանկավարժ — տեսուչ՝ Լուսաւորութեան նախարարութեան բաժնին մէջ:

— Օժանդակ դպրոցներուն մէջ խաղերը կը ծառայեն մտաւոր, բարոյական, ֆիզիքական եւ գեղագիտական դաստիարակութեան: Երախաները կը ձգտին խաղալ եւ ասիկա գոհունակութիւն կը պատճառէ անոնց: Խաղերը կը նպաստեն ստեղծագործական ապրումներուն, երեւակայութեան, ուշադրութեան, ինքնակամ արտայայտութեան զարգացումին: Միաժամանակ կը նպաստեն երախային բնական աճին՝ ֆիզիքական դեանի վրայ:

... Փորձենք փոքր բաղդատութիւն մը կատարել ընդհանուր նախակրթարաններու եւ օժանդակ դպրոցներու համար հրապարակ հանուած մայրենի լեզուի եւ գրականութեան ծրագրուած նիւթերուն, մանաւորաբար գրաւոր աշխատանքներուն համար նախատեսուած դասերուն միջեւ: Օժանդակ դպրոցներուն մէջ ներկայացուած նիւթը թէ՛ իր բովանդակութեամբ, թէ՛ իր բառապաշարով պէտք է հասկնալի ըլլայ տուեալ դասարանին աշակերտին համար: Մինչեւ տարեվերջ Ա. դասարանի (իմա՝ եօթը տարեկան) նախադասութիւնները կրնան կազմուած ըլլալ 4էն 5, երկրորդ դասարանին համար 6էն 8 եւ երրորդին համար մինչեւ տասը բառերէ:

Սովորաբար, օժանդակ դպրոցին առաջին դասարանին մէջ գրաւոր դասեր չեն նախատեսուած: Այբուբենական նախաշրջանին հետաքրքրական խաղերու եւ գրաղումներու, ինչպէս նաեւ յատուկ վարժութիւններու միջոցով երախաները կը սորվին համապատասխան ծանօթութիւններ, նախնական անշուշտ, հայերէն տառերուն եւ հնչիւններուն մասին: Անկէ ետք կը սկսի գրաճանաչութեան ուսուցումը:

Օժանդակ դպրոցին առաջին դասարանին մէջ, բանաւոր եւ գրաւոր խօսքի զարգացումը կ'ապահովուի նիւթերու դասաւորուած յօդուածներու, գործնական նիւթերու ընթերցանութեամբ, բնական երեւոյթները դիտելով, զբօսապտոյտներ կատարելով, գործնական աշխատանքներով: Իսկ ամէնէն կարեւորը երախային կարդացած նիւթին բովանդակութիւնը վերապատկերացնելու միջոցն է:

Երկրորդ դասարաններուն աշակերտները պէտք է կարողանան դասագիրքէն կամ գրատախտակէն արտագրել ամբողջական վանկեր եւ գիրեր, առանձին բառակապակցութիւններ, իսկ յետագային հնչիւնային վերլուծութեան գիրամարսելի եղանակով, ուսուցիչին թելադրութեամբ, պէտք է գրեն առանձին բառեր, պարզ նախադասութիւններ եւ բառակապակցութիւններ:

Խօսակցութեան հետ կը սորվին նաեւ քերականութեան վերաբերեալ վարժութիւններ:

ԳԱՐՈՒՆ 1979

ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՈՒ ՏԱՐԻՆ

Երգը՝ թմրեցուցիչ դիւթանքով կ'օրօրէր ներքին պայքարս ու հոգեկան տարածքս... Այն ժամանակ օրուան դէմքերը, անիրաւութիւնները, վարկաբեկումները ոտքի կեցած մտքիս մէջ գրոհ կու տային, անհանդուրժելի ձեւակերպութեամբ պարեր կը պարէին... Մօրս սպեղանի երգը, քրտնաթոր ճակտիս մատներու գգուանքը ու՝ փրկարար համբոյրը սփոփանքութեամբ կը քօղարկէր երազիս այլանդակութիւնը... Քօղը՝ օդին մէջ կը ցնդէր, շուրջս բիւրեղեայ փոշի թափելով ...Ծանրացած մարմինս կ'ուղղուէր անկողին, ուր՝ նինջս պիտի որոնէր հանգիստի իրաւունքը...

Երկրորդ օրը կէս հիւանդ, անտրամադիր՝ կը ծուլանայի անկողնիս մէջ: Նախաճաշիս տաքուկ հոտը՝ մօրս շինած համով կարկանդակները ամբողջովին կը շղթայէին զիս անուշահոտ սաւաններուն մէջ: Կը զգայի մօրս այնքա՛ն հոգածու գուրգուրանքին պատճառը. յօժարակամ՝ կ'ընդունէի գինաթափ վիճակս: Գիտէի՛... օրս զարդարուն շողերով, ուրիշ երկնակամարի տակ պիտի անցնէր: Ուշադրութիւնս գտլուած նոր փուլերու հորիզոնին, հէքեաթը վերանորոգած սանձարձակ՝ հարցումներու տեղատարափին իր գունագեղ երազները պիտի գալարէր...

×

Երէկուան պէս կը յիշեմ... բեմադրութի՞ւն, խա՞ղ, թէ՞ կեանքիս պատկանող յուշ... Ահա եղելութեանս սլաքները կրկին միտքս կը խոցեն. ճեղքը դառնութեան՝ կու գայ ու կ'անցնի... Ցմահ դրոշմուած մարդկային ուղեղի թաքուն անկիւնը. էութեան գաղտնիքը, զգացումի ճառագայթումով կը լուսաւորուի. շողը կ'անցընէ սրտի քնարին, ու՝ ...կեանքի իրական ժխորին անձնատուր կու գայ ու կ'երթայ... այսպէս՝ նոյն իրողութեամբ. անցեալը՝ սուր ճիչով կը խուժէ մորթին ցցուն գնդիկներէն... կ'իջնէ մկաններու խորը, ուր՝ ջիղը հանգոյցի եկած, վայրկեան մը մարմինը կ'անդամալուծէ, ու վերստին կեանքը կը գտնէ իր թափը...

Մայրս՝ ծանրախոհ աթոռը կը մօտեցնէ անկողնիս. նստելէ առաջ բարձս կը շտկէ, ձեռքը ճակտիս կը տանի. թէ շոյանք է թէ օրհնութիւն... Ցանկարծ՝ վիզին կը փաթթուիմ, համբոյրներս քանակ չունին... ապահով շրջապատիս մթնոլորտը, կը սոնքայ ժամանակի թիք թաքը...

Մայրս՝ ձեռագործը ձեռքը կը նստի: Տխուր ժպիտ մը կ'անցնի դէմքէն... կը պատրաստէ գունաւոր թելերը, ու կը սկսի գործը: Կը ձգեմ իր զբաղման: Կ'ուզեմ գիրկընխառնումիս անջրպետը տեւէ, պահէ կարօտալի խանդաղատանքս, ժամանակը յաւերժացնէ սրտիս ընդոստ բխումը...

×

Օդը շուայտանքով լեցուն՝ լերկ, մօրս հառաչներէն կ'օրօրուէր... յոգնաբեկ կուրծքը՝ թախիծի թաւուտը կորսուած, կը մաքառէր տարրալուծելու՝ հոգեկան պառակտումը...

— Ո՞ւր էր ժամադրուած զգացումներուս ըղձանքի պարտաճանաչումը...

Շրթներս քիչ մ'առաջ լեցուն համբոյրի նշխարով, անգիտակից՝ այժմ կը սուլէին անփոյթ իրենց ճոռոմութիւնը...

Աստուած իմ. որքա՛ն մանկական խեղկատակութեան յորձանքը կեանքին կը շպրտէ իր սնամէջ իրատեսութիւնը...

— Մայրիկ՝ պատմութիւն մը պատմէ:

Մօրս մռայլ նայուածքը այլափոխած էր դէմքին առաւելութիւնները. կարծես խորհուրդը վրիպած, սահմանէն դուրս իր պարտութեան ծեփը քարացած շրթներուն...

— Զաւակս՝ այսօր սիրտս նեղն է, պատմութիւն չունիմ քեզի պատմելիք: Այս դէշ օրերուն, պէտք է խելքդ գլուխդ ժողվես. վտանգները մեզ ամէն կողմէ շրջապատած, չենք գիտեր վաղը ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր վիճակը: Այլեւս ժամանակը չէ դուրս ելլել խաղալու կամ ծովը վազելու: Կարելի է մեկնինք այստեղէն, տուն տեղ ձգենք... Հայրիկդ հիւանդ է, ուշադրութիւն՝ մի կշտացներ իրեն: Եղբայրդ, քոյրերդ՝ բոլորն ալ զբաղած պարտականութեան տակ կը գտնուին: Որպէս զի հանգիստ սրտով կարենանք կարգադրել ամէն ինչ, պէտք է հնազանդ բարի վարմունքովդ կոկես ինքզինքդ. քեզ տեսնեմ մանչս, հոգիս իմ..

ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆ

(Շար. — 5)

Ընդունելութիւն՝ ի պատիւ Արա Պարթեւեանի

Փարիզի Թրինիթէ տաճարին մէջ, Նոյեմբեր 13ին Պարթեւեան Օրաթորիոյին ունկնդրութենէն վերջ, Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի Կոմիտէէ հրաւէր ստացած էր Երեւանի մէջ ներկայացնելու իր գործը, ուր ինք վարած էր Օփերայի մէջ Պետական Երգչախումբը եւ Նուագախումբը Դեկտ. 21 եւ 22ին, արժանանալով մեծ գնահատութեան:

Իր վերադարձին, Խաչեան Բարեկամական Միութիւնը եւ Փարիզահայ Երգչախումբը մեծարանքի ընդունելութիւն մը կազմակերպած էին Յունուար 27ին, Ալեք Մանուկեան համդիսասրահը: Կանուխէն արդէն լեցուած էր սրահը եւ Օր. Հ. Գալուստեան հրաւիրուեցաւ ներկայացնելու հեղինակը:

Բանախօսուհին կ'ըսէր. « Այդ արժանաւոր անձը կը պատկանի, խորունկ արմատներով Խաչեանի եւ վերջը՝ երգչախումբին, որ հիմնած է զայն եւ կը վարէ 38 տարիներէ ի վեր. ըսի խորունկ, քանի ան զաւակն է նուիրեալ հայերէնի ուսուցիչ՝ Միհրան Պարթեւեանի: Ան փոքր տարիքէն ունէր երաժշտական կոչում: Պարթեւեան, հազիւ 21 տարեկան, մտած է Փարիզի Երաժշտանոցը, Պոլիս հետեւելէ վերջ Խոկար Մանասի դասերուն: Ապա կը մտնէ Սքոլա Քանթորում:

Զոյգ բարձրախօսներով, երկցի առնուած Օրաթորիօէն լսուեցան հատուածներ, որմէ վերջ, հեղինակը տուաւ մեկնաբանութիւններ իր գործին մասին: Առանց ուզելու ակադեմական բնոյթ մը տալ այս ընդունելութեան, այլ մտերիմ զրոյց մը այդ գործին համար: Օրաթորիօ բառը երաժշտական հեղինակութիւն մըն է որ հիմ ունի երգչախումբի եւ նուագախումբի եւ մենակատարներու համադրութիւն մը, մանաւանդ հոգեւոր երգի մէջ: Իսկ իր գործը աւելի պատարագի երգեցողութիւն մըն է. օրաթորիօ կարելի էր ըսել երբ ան տար իր հեղինակութեան սարկաւագի եւ դպիրի բաժինները: Մինչ իր գործին մէջ այդ մասերը ջնջուած են:

Պատճառը, ուրեմն, հոգեբանական էր Թրինիթէի եկեղեցին լեցնելու եւ հետաքրքրելու համայնքը իր պատարագին նըկատմամբ. եւ այդ յաջողեցաւ: Իսկ Երեւան ուզեց ջնջել « պատարագ » անունը թէեւ ըլլայ ան հոգեւոր երաժշտութիւն:

Պարթեւեան բացատրեց թէ նոյն ամսուան զուգադիպած էին Փարիզի եւ Երեւանի պատրաստութեան դժուարին աշխատութիւնները: Ապա բացատրեց թէ պատանեկան տարիքէն տպաւորուած էր պատարագներու ընթացքին սեղանի վրայ քշոց ու ծնծղաներու ընկերակցութենէն, ինչ որ ներշնչած էին զինքը գործիական բաժին մը աւելցնել պատարագին:

Գեղարուեստական բաժնի իր մասնակցութիւնը բերաւ դաշնակահար Պ. Դասպարեան որ նուագեց Պախի Փրէլիւտը եւ Ֆիւկը: Ապա Պ. Մ. Էլմաեան երգեց Վարդը եւ Պարթեւեանէ երկու հեղինակութիւններ:

Ունկնդրուեցաւ Օրաթորիօի վերջին երեք հատուածները, յետոյ Պարթեւեան ուզեց տալ Երեւան ճամբորդութեան տպաւորութիւնները. ներկաները մեծ շահագրգռութեամբ հետեւեցան իր տեղեկութեանց: Նոյ. 29ի օրը կը հասնէր հայրենիք, արեւաշող երկնքի մը տակ. եւ մէկ ամսուան ընթացքին ոչ անձրեւ եւ ոչ ձիւն:

Պետական երգչախումբը կը վերադառնար Սիպերիայէն. շաբաթ մը վերջ փորձերը. համերգը պատրաստուած էր 11 օրէն: Հմայուած էր խումբի կարգապահութենէն եւ շաբաթական հինգ օր, երկուքէ հինգ փորձերու կանոնաւորութենէն: Բաղդատութիւն կարելի չէր այստեղի ամէն կարգի պայմաններուն հետ: Նախատեսուած էր երկու ներկայացում, որոնք խիստ յաջող անցան: Բացատրեց նաեւ Կիրովականի երգչախումբին հետ իր հանդիպումը եւ պատարագի մասնակցութեան առեն երգէոնը նուագած էր Պարթեւեան: Պատմեց դրուագներ իր այցէն Երեւան եւ Էջմիածին. դրուատեց ամէն ինչ՝ երաժշտութիւնը դարձած էր հոն կէս պարտաւորիչ: Եզրափակելով վերադարձի անմոռանալի պատկերները ներկայացուց. մինչ տիկիններ կը պատուասիրէին ներկաները:

ՆԵՐԿԱՅ ՍԱՆ ՄԸ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Հայ Օգնութեան Խաչը, Յունուար 19–20ին նշած է իր յիսնամեակը, զանազան ձեռնարկներով: Յունուար 19ին, Անթիլիասի Նիշաքօ սրահին մէջ բացուած է հայկական տոհմիկ ձեռագործներու ցուցահանդէսը, հովանաւորութեամբ Կրթական նախարար Պուտրոս Հարպի: Յունուար 20ին, Քազինօ տիւ Լիպանի մէջ տեղի ունեցած է 50ամեակի հանդիսութիւնը, հովանաւորութեամբ Խորէն Ա. եւ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսներու եւ նախագահութեամբ Կըրթական նախարար Պուտրոս Հարպի, որ Հանրապետութեան նախագահին անունով ողջունելէ ետք Լ. Օ. Խաչի յիսնամեակը՝ Առաջին Կարգի ոսկեայ շքանշանով մեծարած է Շրջ. Վարչութեան ներկայացուցիչը՝ Տիկին Տիգի Թորիկեան: Բանախօսած է Սոնա Զէյթլեան: ՀՕՄի Կեդրոնական Վարչութեան ներկայացուցիչը Սեդա Խալիկեան, փոխանցած է Ամերիկայի կազմակերպութեան ողջոյնի խօսքը: Մակի Խաչերեան արաբերէն կարդացած է Շրջ. Վարչութեան խօսքը: Գեղարուեստական յայտագրի գործադրութենէն ետք փակման խօսքը արտասանած է Խորէն Ա. եւ Կիլիկեան Մեծ Խաչի շքանշանով գնահատած է Լ. Օ. Խաչի հիմնադիր անդամուհիներ Հեղուշ Փափազեանի եւ Աղաւնի Փափազեանի ծառայութիւնը:

×

Նոյն օրը, Քազինօ տիւ Լիպանի ճաշարանին մէջ, տրուած է ճաշ մը, մասնակցութեամբ զոյգ Հայրապետներու, Հայ Կաթողիկէ առաջնորդ Անդրէաս եպիսկոպոս Պետօղլեանի, Լիբանանի Հայոց առաջնորդական տեղապահ Արամ Վրդ. Քէշիշեանի, հայ երեսփոխաններու, հրաւիրեալներու:

×

ԹԵՀՐԱՆԻ թեմին առաջնորդը՝ Արտակ Արք. Մանուկեան, Յունուար 17ին, այցելած է Մաճիտիէ թաղամասի հայ համայնքը: « Արարատ » ազգային դպրոցին մէջ հաւաքուած բազմութիւնն ու աշակերտութիւնը դիմաւորած են առաջնորդը: Աշակերտութեան կողմէ ուղերձ մը կարդացած է Անժելինա Կարապետեան, որմէ ետք համայնքին կողմէ բարի գալստեան խօսք արտասանած է Արտաշէս Քէշիշեան: Արտակ Արք. խօսք առնելով անդրադարձած է Էջմիածին–Անթիլիաս համերաշխութեան եւ համագործակցութեան, շեշտելով միասնականութեան ոգիի անհրաժեշտութիւնը: Ապա վարժարանի սրահին մէջ տեղի ունեցած է թէյասեղան, որու ընթացքին խօսք առած են Լուիզ Ամիրեան եւ Յասմիկ Սահակեան (Հայ Կին Միութեան կողմէ) եւ շընորհաւորած Արտակ Արք.ի առաջնորդութեան 20ամեակը: Այս առթիւ Արտաշէս Քէշիշեան յայտարարած է որ Յովիկ Եղգարեան ազգային իշխանութեան նըւիրած է 850 ք. մեթր հողամաս մը:

×

ԿԼԷՆՏԷՅԼԻ (Լոս Անճելըս) Հայ Դատի Յանձնախումբը հրապարակ հանած է « Տեղեկատուական գրքոյկ » մը (հայերէն, անգլերէն), որով կը բացատրուի Հայ Դատը օտարներուն եւ Հայերուն: Անգլերէնով ներկայացուած է Հայաստանի պատմութիւնը: Յօդուածներով ծանօթացուած են ՀՕՄը, տեղւոյն եկեղեցին, դպրոցը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը: Ըստ տրուած տեղեկութեանց, Կլէնտէյլի եւ շրջակայքի Հայութիւնը հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնէ.— 2605 ընտանիք, 135 վաճառականական հաստատութիւններ, 1982 աշակերտներ, եօթը կազմակերպութիւններ, հինգ թերթեր, եկեղեցի եւ դպրոց:

×

ԳԱՀԻՐԷԻ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, Դեկտ. 16ին տեղի ունեցած է « Յոբելենական սրբազան համերգ » մը, եկեղեցւոյ օծման 50ամեակի ձեռնարկներու իբրեւ եզրափակիչ հանդիսութիւն: Ներկայ եղած են Գահիրէի պապական նուիրակը, Ղպտի, Ասորի ուղղափառ Եկեղեցիներու, հայ յարանուանութեանց, դիւանագիտական շրջանակներու, հայ եւ օտար մամուլի ներկայացուցիչներ: Թեմին առաջնորդը՝ Զաւէն Արք. Չինչինեան, արաբերէն, անգլերէն եւ հայերէն բացման խօսքով անդրադարձած է ձեռնարկի բնոյթին: « Շնորհալի » եւ « Եգիպտահայ » միացեալ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Եղ. Յակոբեանի մեկնաբանած է եկեղեցական – ազգային – հայրենասիրական երգեր, որոնց երգէոնով ընկերացած է Տիկ. Շամիրամ Դարմանեան: Ապա ներկաները անցած են Առաջնորդարան եւ դիտած՝ դահլիճին մէջ բացուած ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են « Թորգոմեան » Ազգ. Մատենադարանին մէջ գտնուող հայկական հնատիպ գիրքերը:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿԻ

Հայ Սաներու Հիմնարկութիւնը, որ ստեղծուեցաւ 1924ին Պրիւսէլի մէջ, հանգուցեալ Պօղոս Նուպար Փաշայի նախաձեռնութեամբ ու նուիրատուութեամբ, պարտականութիւն ստանձնած է նպաստել Հայերու մտաւոր զարգացումին, հնարաւորութիւն տալով իրենց ուսումը կատարելագործելու Եւրոպայի համալսարաններու եւ բարձրագոյն վարժարաններու մէջ:

Այս ծրագրէն ներշնչուելով, Հիմնարկութեան վարչութիւնը որոշեց 1980 – 1981 տարեշրջանին համար, նախապատուութեամբ հինգ կամ վեց կրթաթոշակ տալ, իւրաքանչիւրը մօտաւորապէս 2000 տոլարի գումար մը, երիտասարդներու որոնք արդէն իսկ համալսարանէ մը կամ բարձրագոյն վարժարանէ մը վկայուած են, եւ կը փափաքին մէկ կամ երկու տարի գիտական աշխատանքներ կատարել մասնագէտ վարպետի մը առաջնորդութեամբ բարձրագոյն ուսմանց հաստատութեան մը կամ հետազօտութեանց կեդրոնի մը մէջ:

Վարչութիւնը տրամադիր է նաեւ առաւելագոյն բարեացակամութեամբ քըննելու խնդրանքները ուսուցչական կամ ազգային ասպարէզի մէջ գտնուող անձերու անոնց յատկացնելու համար կատարելագործման թոշակներ:

Ֆրանսերէն կամ անգլերէն ձեռագիր դիմումնագրերը 1980 Մայիս 1էն առաջ պէտք է ղրկուած ըլլան հետեւեալ հասցէին.

Secrétariat de l'Oeuvre des Boursiers Arméniens
Rue d'Egmont, 11
B-1050 BRUXELLES (Belgique).

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿՆ ՈՒ ՁԷՅՆԱՊԸ

Քէօսէ Աստուր գեղի ամաններն ու պըղինձները մաքրող խալաճին էր, որ ծեծ կուտէր իր կնիկէն:

Ջուլհակ Պետօ մէկ կողմէն առէջները ձգելով՝ կը շարունակէր իր կատակները Մարտիկի հետ: Օր մը հաւատացուցած էր Մարտիկին, որ իր հօրաքոյրը գիշերները բուխերիկէն վեր կ'ելլէ ու կարասի մէջ մտած՝ լուսնկան կը թռի:

Մարտիկ չկասկածեցաւ Ջուլհակի խօսքերուն, որովհետեւ հօրաքոյրը գիտէր բախտ նայիլ ու հատիկ ձգել: Գիւղացիներ յաճախ հօրաքոյրին մօտ կու գային, հատիկ ձգել կու տային երբ իրենց այծը կորսուէր եւ կամ նամակ չգար ղարիպէն:

Ջուլհակ Պետօն այն օրէն ի վեր աւելի սիրած էր Մարտիկը, երբ յաջորդ օր հօրաքոյրը բարկացած՝ իր մօտ եկած էր:

– Էտ ո՞վ ըսաւ քեզի, Մաքօ, – հարցուց Պետօն ժպիտով:

– Մարտիկը:

Մարտիկը՝ աչքերը գետին զարկած՝ պահանջած էր Թռչող կարասին տեղն ըսէ: Կ'ուզէր ինքն ալ լուսնկային թռչիլ: Մարտիկ նոյնիսկ այն գիշեր քընացած չէր տեսնելու համար, թէ հօրաքոյրը ինչպէ՞ս պիտի ելլէ բուխերիկէն, կարասի մէջ ինչպէ՞ս պիտի մտնէ:

Ջուլհակ Պետոյի յաջող կատակներէն մէկն էր: Ի՛նչ հոգ թէ հօրաքոյրը բարկացած էր: Վաղը դռնէն անցած ատենը ներս կը մտնէ, «ողորմի Աստուած» մը կ'ըսէ, գինին ալ կը խմէ ու դուրս կ'ելլէ: Ջուլհակ Պետօն այդպէս ալ ըրած էր:

Այդ օրն ալ Մարտիկին կ'ուզէր հաւատացնել, որ այծը Նարեկ, Գործոց, Կիպրիանոս լմնցուցած է, նոյնիսկ տիրացու Սրապէն աւելի լաւ բան էր կարդայեր: Վկայ անոր մօրուքը:

Մարտիկ այս անգամ շատ մտիկ չէր ըներ, որովհետեւ միտքը դրած էր Ջուլհակ Պետօյէն քանի մը նաշխուն կծիկներ գողնալ: Միայն կը սպասէր, որ Պետօն կռնակը դարձնէր:

— Կ'երթա՞ս, Մարտիկ: Զմռնաս ձեր տանը աւետարանը այծի քթին առջեւ բռնել: Որ ակնոց մ'ալ ունենայ, շիփ-շիտակ կ'ըլլայ բողոքական պատուելի:

Մարտիկ հեռացած էր՝ այծն իր ետեւէն:

Ջուլհակ Պետօն, երբ առէջը լմնցաւ, տեսաւ՝ երեք կծիկ պակաս էր: Անտարակոյս Մարտիկի գործն է: Յիշեց, որ ուրիշ օր մը ուզած էր այդ կծիկներէն՝ պարսատիկ մը շինելու համար:

Յաջորդ օրը Ջուլհակ Պետօն, երբ տունէն դուրս կու գար թեւերը սոթտած, տեսաւ Մարտիկը քարի մը վրայ նստած, գլուխը կախ՝ ոտքին մխուած փուշ մը հանելով զբաղած: Պետօն կամաց մը գնաց ու բռնեց ականջէն: Մարտիկ բըռնուած էր: Ականջը Ջուլհակի ձեռքին մէջ չէր կրնար ձգել ու փախիլ:

– Ըսէ՛ տեսնեմ ,պարսատիկը շինեցի՞ր:

– Չէ, չէ, ա՛լ չեմ ըներ .որ ուզես՝ պարսատիկը քեզի համար կը շինեմ, – ըսաւ Մարտիկ ականջի ցաւէն, փուշէն կաղացած ոտքի մատներուն վրայ քալելով:

Էտ պառաւ հօրքոյրդ՝ վհուկի հէքեաթներ պատմելով՝ գլուխդ պայխուշ է դարձուցեր: Վախնամ վերջ ի վերջոյ քեզ աւազակ շինէ,– ըսաւ Պետօն ու ականջը թոյլ չտուաւ, մինչեւ որ իր տան սեմէն ներս, թէզկահին քով կեցուց:

Ջուլհակ Պետօն Մարտիկի ոտքին փուշը հանեց, նստեցուց իր մօտ ու ինքն ալ դէզկահին առջեւ նստած՝ գունաւոր մազոնները շտկեց ու խօսեցաւ:

– Հիմա ինծի մտիկ ըրէ, Մարտիկ: Էս մէկը քու հօրքուրիդ հէքեաթին չի նմանիր: Մեր պապերը պատմեր են, ես ալ քեզի պիտի պատմեմ, եթէ լաւ մը մաքրես քիթդ, այ, էտպէս:

Մարտիկի կողքին տեղաւորուած էր նաեւ այծը: Մարտիկ ու այծ սկսան մըտիկ ընել, երբ Ջուլհակ Պետօն երեք գունաւոր մազոններով կտաւը կը գործէր ու կը պատմէր:

(Շար. — 6)

ՄՕՏ ՕՐԷՆ ՄՕՏ ՕՐԷՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺԱՊԱՒԷՆ ՄԸ

ՄԱՄՌՈՒՆԻ ՁՕՒՈՒԿՆԵՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Une Date à ne pas manquer

Changement pour le dépôt des fleurs

Le Comité de Libération des Prisonniers politiques arméniens vous invite à vous rappeler l'assassinat de trois patriotes : ZADIKIAN, BAGDASSARIAN et STEPANIAN en venant déposer symboliquement des fleurs devant l'Aéroflot ou l'Intourist à l'Opéra, le Samedi 2 Février à partir de 15 heures.

(Pour les villes de province, nous invitons les Arméniens à faire de même devant les consulats ou autres représentations de l'URSS).

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ - ՏԷՍԻՆ

Տէսինի եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը յայտնէ թէ Կիրակի առաւօտ Փետր. 10ին իր մեկնումին առթիւ նոր պաշտօնին գլուխը (Հարաւ. Ամերիկայի Կաթող. Պատուիրակ) եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէ շրջանին հոգեւոր հովիւը՝

ԴԱՒԻԹ ԵՊԻՍԿ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Յետ պատարագի եկեղեցւոյ վարչութիւնը ճաշ մը կուտայ ի պատիւ Դաւիթ եպիսկոպոսի Մէզիէօյի « Լը Փրեզիտան » պանդոկին սրահներուն մէջ։

Մասնակցիլ փափաքողները կրնան արձանագրուիլ հոգեւոր հովիւին եւ վարչութեան անդամներուն մօտ։

GRAND NUITEE à Marseille

La Croix Bleue Arménienne de Marseille (Section Ville)
Organise le Samedi 23 Février de 22 heures à l'aube, dans les salons de l'Alhambra, une Grande Nuitée costumée avec l'orchestre de
PATRICE VALMONT
(de Radio Monte-Carlo)
Réservations et renseignements à la Maison de la Jeunesse et de la Culture Arménienne 12-14 rue Saint Bazile, 13001 Marseille
Tél. : 50-19-15
Tenu sombre souhaitée

Բարեկենդանի Խրախճանք

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի Բարեկենդանի խրախճանքը մասնակցութեամբ երրեակ հայ արուեստագէտներու։

Trio Arménien

Երգ. Այտա Յարութիւնեան
Քանոն Էլիա Փեհլիվանեան
Կիթառ եւ տաւուլ Արթօ Փեհլիվանեան
Կիրակի, Փետր. 10, ժամը 13.30ին
HOTEL ARCADE
2, Rue Cambronne — Paris 15e
Սեղանները ապահովելու համար՝ հեռաձայնել 533.06.31 *եւ* 206.42.50
Մուտք եւ ճաշագին 100 Ֆ.

Ի ՆՊԱՍՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ԴՊՐՈՑԻՆ

(Տօնածառի հանդէսին առթիւ)

Տէր եւ Տիկ. Գրիգոր Դանիէլեան, Պր. Եսայի Պօյաճեան (էքս) 200ական Ֆր., Տիկ. Աշճիպաշեան, Պր. Յարութիւն Տէրոյեան 100ական, Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Սարգիսեան 50 Ֆր.։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանին կը նուիրեն.— Տիկ. Արշալոյս Խանտանեան 100 Ֆր. իր ամուսնոյն մահուան Ա. տարելիցին առթիւ։ Պր. Հ. Նուրեան (Կրընոպլ) 50 Ֆր. իր կնոջ մահուան քառասունքին առթիւ։

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԼԻՈՆ.— Պ. Հրանդ Թադէոսեան 100 Ֆր. կը նուիրէ ի գնահատութիւն «Յառաջ Մատենաշար»ի ԱՆԿԱՊ ԷՋԵՐՈՒ *հրատարակութեան։*

×

Այրի Տիկին Գազանճեան իր թոռնիկին լոռանի յիշատակին 80 Ֆր. կը նուիրէ։

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, Փետր. 10ին, Վարդանանցի առթիւ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ.—
ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

VOYAGES EN ARMENIE 1980

organisés à l'occasion de :

PAQUES du 3 au 14 avril (12 jours) prix 3090F

Commémoration du Génocide
du 21 avril au 3 mai (13 jours) prix 3350F

Départs également en JUIN - AOUT - SEPTEMBRE - OCTOBRE
Brochure détaillée à votre disposition.

Renseignement - inscriptions

MONDOTOURS
OCIVEP

Spécialiste des Voyages sur l'Arménie depuis 15 ans
Elia PEHLIVANIAN
2, rue de Sèze
75009 Paris
tél. 266 50 12
tél. domicile : 384 31 28

Renseignements à Décines
M. ISKENDERIAN
CAFE DE LA PAIX
tél. (16-78) 49 25 37

Les places étant limitées, veuillez nous renvoyer le coupon-réponse le plus tôt possible. Lic. A 721

Mme Elia PEHLIVANIAN
Organisation Technique Mondotours
2, rue de Sèze 75009 Paris

Nom ....
Prénom ....
Adresse ....
.... Tél. ....
Ville .... Code postal ....

1) M'inscris au Voyage spécial Arménie du .... au ....
ci-joint 25% d'acompte.
2) Désire recevoir une documentation sans engagement de ma part pour :
....
Rayer les mentions inutiles

UGAB - JEUNE

organise
sa soirée

MARDI GRAS

le Samedi 23 Février à partir de 22 heures
— Animation non-stop
— Musique Disco
— Musique folklorique arménienne
— Election des plus beaux déguisements (avec de nombreux lots)
— Déguisement de rigueur
Participation aux frais : 40 et 55 F.
Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, Paris 17e
Tél. : 227-12-26

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլ քաղաքի Կապ. Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պօլ. Օտտոյի Թաղականութենէն, Պր. Վարդան Մուրատեան 50 Ֆր. Կիւզէլ Յովակիմեանի հոգեհանգստեան առթիւ, Տէր եւ Տիկ. Ֆրանկիւլեան 50 Ֆր., ընկ. Արաքսի Սարգիսեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկ. Յարութիւն Կիրակոսեան 30 Ֆր. Վարդանեանի թաղման առթիւ։

Պօմոնի Թաղականութենէն՝ Տէր եւ Տիկին Փիրէնեան 100 Ֆր. Գրիգոր Փանոսեանի թաղման առթիւ, Տէր եւ Տիկ. Մելքոնեան 30 Ֆր. Կարապետ Թիւթէլեանի հոգեհանգստեան առթիւ։

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Պանեօ - Քաշանի մասնաճիւղին կողմէ, Կիրակի, Փետր. 3 ժամը ճիշդ 15ին
Կը մասնակցի Իսիի ԱՆԻ երգչախումբը ղեկավարութեամբ
ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆԻ
Թատերական ներկայացում Ալֆորվիլի թատերախումբին կողմէ՝
ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ
ՀԻՒԱՆԴՏԵՍԸ

MATINEE CULTURELLE

Avec la participation de la chorale ANI et de la troupe théâtrale d'Alfortville
MAISON DES JEUNES DE CACHAN Ave. Louis Georgeon, Cachan

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Զմիւռնիոյ Հայրենակցական Միութիւնը իր յարգելի նահապետին եւ Միութեան պատուոյ նախագահին՝ ողբացեալ հրամանատար Զատիկ Խանզատեանի յիշատակին փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.— Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին 100 Ֆր., Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին 100, «Յառաջ»ին 100, Աշխարհին 100 Ֆր.։
(Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆ - ՏԷՍԻՆԻ ՇՐՋԱՆ
Կիրակի, Փետր. 10, ժամը 15ին
SALLE MOLIERE
18, Quai de Bondy — Lyon 5e
Երգեր, գաւեշտ, գեղջական պարեր, պիւֆէ։
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

կազմակերպած է

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Կը խօսի, Հայաստանէն՝
ԱՇՈՏ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ
Նիւթ՝ « Իր երկասիրութեանց մէջ յիշատակած հայ գրողներու գործերը »
Չորեքշաբթի, Փետր. 6, ժամը 20.45ին
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է
6, Cité Wauxhall — 75010 PARIS

ՀԱՅԵՐԷՆԸ ԱՌԱՆՑ ՈՒՍՈՒՑԻՉԻ

pour apprendre
reviser,
conserver
la langue
Arménienne

Dans le cadre de ses activités, la Bibliothèque publique d'information du Centre Georges Pompidou vous propose une nouvelle production :

L'ARMENIEN SANS MAITRE

une méthode d'auto-enseigement en trois niveaux, comprenant : un manuel et douze cassettes.

Vous pouvez bénéficier d'un prix préférentiel pour un tirage limité à 100 exemplaires.

Pour toute information relative à l'utilisation et au programme pédagogique de cette méthode de langue, vous pouvez vous adresser :
BPI, Médiathèque de langues
Tél : 277-12-33, poste 44-92

Խ Ն Ջ Ո Յ Ք

Տէսինի Մշակոյթի Տան մէջ։

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղին խնջոյքը, Շաբաթ, Փետր. 9, ժամը 18էն սկսեալ։

Հայկ. ճոխ ուտելիքներ, խորոված։ Մուտքը ազատ է։ Կը հրաւիրուին բոլոր համակիրներն ու բարեկամները անխտիր։

ԲԱԺԱԿԻ ՕՐ

Խաչեան Բարեկամական Միութիւնը կը տօնէ իր աւանդական Բաժակի Օրը Կիրակի, Փետր. 10, ժամը 13ին Ալեք Մանուկեան սրահը՝
118, Rue de Courcelles, Paris 17e

Կը հրաւիրուին սան եւ համակիրները, բաժակ բարձրացնելու աշխարհացրիւ սաներու կենացը։

Ծանօթ իրանահայ երգիչ ՍՈՒՐԷՆ պիտի ողեւորէ հանդիսութիւնը իր ընկերներով։

Կը խնդրուի յառկապէս փութով ապահովել սեղանները հեռախօսելով ամէն առաւօտ ժամը 7էն 10՝ 372.04.20։

Իսկ՝ Կիրակի Փետր. 3, հոգեհանգիստ կը կատարուի Խաչեանի հիմնադիրներու յիշատակին, Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ մէջ։

Imprimé sur les Presses
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
du Journal « Haratch »

ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
3
DIMANCHE
3 FEVRIER
1980

ՅԱՌԱՋ
ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ
ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

55րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.572 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 55e ANNÉE — No 14.572

ՏԵՍԱԿ ՏԵՍԱԿ ԼԵԶՈՒՆԵՐ

Ամէն լեզու երկու լեզու է, բայց Հայերէնը երեք, եւ երբեմն չորս լեզու է: Գերմաներէնը կրնայ ըլլալ բացառութիւն մը, որ երկու լեզու չէ, այլ՝ մէկուկէս:

Ժողովուրդի մը բնաւորութիւնը կը կերտուի անոր փորձառութեանց հիման վրայ, եւ Հայուն փորձառութիւնը իրեն սորվեցուցած է շատ զգոյշ խօսիլ, նոյնիսկ երբ ան ի՛ր իսկ տան մէջ է, իր հարազատներուն հետ: Հայուն լռութիւնն իսկ տարբեր է, եւ յաճախ աւելի բան կ'ըսէ, քան իր խօսքը կամ գրութիւնը:

Աչքերու լեզուն ալ կայ, եւ խելքը գլուխը ուեւէ Հայ տղեկ շուտով կը սորվի իր ընտանիքի անդամներու աչքերու լեզուն կարդալ, մանաւանդ՝ իր հօրը:

Կայ նաեւ մարմիններու լեզուն. մարդոց նստելու կամ կանգնելու ձեւերը

Գրեց՝ **ՈՒԻԼԵԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆ**

մարմինը կը գործածեն իբրեւ արտայայտութեան միջոց, մանաւանդ ձեռքերը: Այս լեզուները կարելի չէ չհասկնալ:

Ահաւասիկ արդէն երեք աւելի Հայերէններ, Հայերէն լեզուներ մատնանշեցինք: Վերադառնանք ուրեմն առաջինին, խօսակցական Հայերէնին, որմէ ետք կրնանք մտածել գրական Հայերէններու մասին:

Մարդ մը որ խնդուն ձայնով կը խօսի՝ իր ունկնդիրին ուրիշ բաներ կ'ըսէ բառերու արտայայտածէն անդին: Ուրախութիւնն ու երջանկութիւնը, անպատասխանատուութիւնն ու յիմարութիւնը չեն այդ խնդուն ձայնին բուն պարունակութիւնը: Արդեօք ունկնդիրին վրա՞յ կը խնդայ: Արդեօք ինքզի՞նքն իսկ կը ծաղրէ: Արդեօք իր խնդալու բուն պատճառը սրտի ցա՞ւն է, այնքա՛ն մեծ կըսկիծ մը՝ որ լացը կ'արգիլէ: Արդեօք խօսողը մէ՞կն է այն չարամիտ մարդոցմէ, որոնք հաճոյք կը զգան ուրիշները շըփոթեցնելէ: Եթէ աշխարհը նման մարդոց հետ գէշ վարուի, անոնք ալ անպայման ուրիշներուն հետ գէշ կը վարուին: Այս վերաբերումին մէկ ձեւն է իր խընդուքը. գիտէ որ պիտի չհասկնաս իր խնդուքին պատճառը, եւ քու շուարումդ իրեն հաճոյք պիտի պատճառէ: Ինչպէս Անգլիացիք կ'ըսեն,— «Եթէ կօշիկը կը յարմարի, հագուէ՛»: Եթէ իր խնդուքը խղճի խայթ կը խթանէ, եկեղեցիի դըռան առջեւ սպասող աղքատներուն դրամ չտալդ կը յիշեցնէ, լաւ, գէշ զգա՛: Տառապէ՛:

Այս դարու առաջին տարիներուն, Ֆրեզնօ լեցուն էր Հայ նորեկ գաղթականներով, որոնք կը խօսէին լեզու մը, որ Հայերէնի, Թրքերէնի, քրտերէնի եւ երբեմն մեքսիքեան սպաներէնի ու չինարէնի խառնուրդ մըն էր: Անոնք սորվեցան հասկնալ Ամերիկացիին ձայնի երանգը, նայուածքին իմաստը, ձեռքի շարժումներու, մարմնի կեցուածքի գաղտնի պատգամները: Դրամի անժխտելի իրականութիւնը դիւրացուց միւս լեզուները հասկնալու ճիգը:

Անշուշտ Ամերիկացիներն ալ հասկնալ սորվեցան: Դաշոյն մը, օրինակ, շատ արագ կը հասկցուի, մանաւանդ ամերիկացի խուլիկաններու կամ աւազակ ըլլալ յուսացողներու կողմէ: Դաշոյնի հզօրութեան, մկաններու լեզուն ալ հասկնալի է, օրինակ՝ երբ Պիթլիսցի Արամ Յովսէփեանը մէկ խուլիկան Ֆիզիքապէս վերցուց, օդը բարձրացուց եւ նետեց երկրորդին վրայ, որմէ ետք երկուքն ալ ոտքի ելան ու Այ փողոցէն վար վազեցին այնքան արագ՝ որքան որ իրենց միւս լեզու Անկլօ – Սաքսոն ոտքերը իրենց կ'արտօնէին վազել:

Անշուշտ Հայերէնը ունի ճկունութիւն մը եւ նրբութիւններ արտայայտելու կարողութիւն մը, որ մեզի կ'արտօնէ մէկ բան ըսել ու հասկցողին ճիշդ հակառակը հասկցնել: Երբ Լուսընթաղ մեծմայրս Հայ Փրեսպիթէրեան բողոքականի մը կ'ըսէր մեր դրան առջեւ,— «Այո, կը տեսնեմ որ փրկուած ես», մեզի յայտնի էր իր ձայնի մէջ թաքուն կիսաժպիտէն որ մարդը ոչ միայն փրկուած չէր, այլ անփրկելի: Իր նկարագիրը փրկութիւն չէր արտօներ. այն մարդոցմէ էր, որ եկեղեցի կ'երթար, որովհետեւ իր պիզնէսին համար օգտակար կրնար ըլլալ իր հոն ներկայ գտնուիլը:

Կային նաեւ աւելի՛ գաղտնի լեզուներ խօսողները,— եկեղեցական ու քաղաքական մարզերու մէջ պայքարող խմբաւորումներու գործակատարները: Անոնք, իրենց գործի բերումով, կը փորձէին չհասկցուիլ բոլորէն (ի բաց առեալ իրենց պաշտօնակիցներէն): Պէտք է ըսել որ ձեւով մը կը ձախողէին, քանի որ ոչինչ կար հասկցուելիք, իրենց ըսածին մէջ: Զարմիկս՝ Ջաւէն Մինասեանը, կը սիրէր նման ծանօթ գործակատարներ չարչարել: Հաճոյք կ'առնէր զանոնք շփոթեցնելէ: Երբեմն կը մօտենար անոնցմէ մէկուն, Վան Նէս պողոտային վրայ, երբ գործակատարը իր մտածումներուն մէջ խորասուզուած կ'անցնէր, ու կը փսփսար, օրինակ,— «Վազինակը կ'ըսէ որ գետը կը սպասէ»: «Ի՞նչ, ո՞վ, այդ դաւաճան Վազինակ Ալամանաճեա՞նը, ի՞նչ ըսել է, ո՞ր գետը…» Բայց մեր Ջաւէնը արդէն վազած, գացած, փողոցի անկիւնը դարձած կ'ըլլար: Իր մայրը մօրս կրտսեր քոյրն էր:

Գուցէ ոմանց տարօրինակ թուի, որ գաղթականներու զաւակները խոցելի շատ կէտեր գտնեն իրենց շատ բան քաշած ծնողքներուն մօտ, բայց ա՛յդ է ճըշմարտութիւնը, թէեւ մէկ փոքր մասն է ան՝ աւելի մեծ ճշմարտութեան մը: Միաժամանակ կը հիանային աւագ սերունդին, եւ Հայոց Պատմութեան հանդէպ մեծ ցաւ, նոյնիսկ կսկիծ ունէին: Աւելի ճիշդ է ըսել, ամէնուն յայտնի պատմութեան, այսինքն Պատմականին, քաղաքական պատմութեան, պատերազմի պատմութեան, այսպէս կոչուած Հայ դիւանագիտական պատմութեան հանդէպ ցաւի իսկական զգացում ունէր նոր սերունդը:

Տղեկ մը ամօթահար կը մեծնայ երբ կը պատկանի ժողովուրդի մը՝ որ շատ երկար ատենէ ի վեր պատերազմ մը չէ շահած, ու երբ զանոնք կորսնցուցած է՝ գործնական ձեւով չէ կորսնցուցած, չօշափելի ոչինչ շահած է: Երբ Ջաւէն Աւարայրի պատմութիւնը լսեց, պարզապէս ըսաւ,— «Ուրեմն մերիններուն բանակը թշնամիի տասնապատիկ զօրքին հետ կռուեցաւ, եւ անկէ մեզի ի՞նչ ելաւ: Ոչինչ, բացի քրիստոնէութենէն: Նոյն հին պատմութիւնն է այդ»: Կ'ըսուի թէ Հայուն աչքերը տխրութիւն կը պատմեն ու համբերութեամբ լեցուն են, նաեւ ըսպասումով՝ այն լաւ օրուան համար, երբ տառապողներն ալ պիտի վարձատրուին:

Հայաստանի Հայերուն աչքերը տխուր չեն թուիր ինծի. կամ գոնէ՝ ոչ այնքան տխուր, որքան Ֆրէզնոյի Հայերուն աչքերը, տարիներ առաջ:

Եւ դժբախտաբար Ֆրէզնոյի մէջ ներկայիս խօսուած Հայերէնը ա՛լ աւելի բարդ է, քան անցեալին,— ձայնը հայկական, աչքերը հայկական, բայց լեզուն՝ Անգլերէն է:

Սեպտ. 20, 1979, Փարիզ

Թարգմանեց՝ Խ. Թ.

ՆՈ՛Ր ԱՐՈՒԵՍՏ, ՆՈ՛Ր ԱՊԱԳԱՅ

Այս վերջին շրջաններուն հարց դարձած Սփիւռքի ինքնուրոյն արուեստ մը ունենալու պարագան հրապարակային աւելի լայն բնոյթ կը ստանար Պետրոս Թերզեանի յօդուածով վերջին «ՅԱՌԱՋ ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»ին մէջ (6 Յունուար 1980): Ներկայ գրութիւնը պատասխանի մը բնոյթ չունի, այլ՝ ճիգ մըն է նոյն հարցին անդրադառնալու, յաւելեալ տըւեալներէ մեկնած՝ հաստատելով կարգ մը կէտեր:

Պէտք է ըսել թէ նման մտահոգութեան մը գոյութիւնն իսկ ինքնին դրական երեւոյթ մըն է, որ կը ձգտի իր հունին մէջ դնել մոլորած իրականութիւն մը՝ որ է Սփիւռքահայուն Իրականութիւնը:

Խորքին մէջ հարցը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ «ինքզինք ըլլալ», ինքնուրոյն հարցեր քննարկել եւ անոնց լուծումներ առաջադրել՝ մեկնելով նոյն Սփիւռքահայուն պայմաններէն, որուն պատկանելիութեան հարցը եւ անոր հակադրուիլը իր առօրեայ կեանքի պայմաններուն, կը տագնապեցնեն զինք:

Ներկայի Սփիւռքահայը գաղթական մը չէ. եւ Սփիւռքը Հայաստանի նահանգներէն մէկը չէ: Սփիւռքը Հայաստան չէ, եւ ոչ ալ Հայաստանը՝ Սփիւռք: Անոնք կրնան զիրար ամբողջացնել՝ սակայն ոչ մէկը միւսին հաշւոյն: Առանց այս հաստատումին՝ կարելի պիտի չըլլայ յստակ դիմագիծ մը տալ սփիւռքեան արուեստի մը, անտեսելով Սփիւռքցիի ամբողջականութիւնը կազմող իր անմիջական շըրջապատի մշակութային, ընկերային եւ քաղաքական պայմաններուն ազդեցութիւնը իր վրայ, որոնցմով կամայ թէ ակամայ իր գոյավիճակը կը սահմանուի: Նման երկուութեան մը հետեւանքով, սփիւռքցի արուեստագէտ մը չի կրնար մէկէ աւելի «լեզու»ներով չխօսիլ. այս պարագան կը մերժէ հետեւողականութիւն, այլ՝ կը պահանջէ ինքնուրոյն ըլլալ, միայն ինքնուրոյն, որովհետեւ խորքին մէջ Սփիւռքցիի մը պարագան յատուկ է. եւ յատուկ պարագայ մը յատուկ արուեստ կ'ենթադրէ: Հետեւեալ տողերուն մէջ փորձենք յստակացնել այս արուեստին պայմանները.—

Ինչպէս այլ հարցերու պարագային Սփիւռքը կարելի չէ անջատել իր շըրջապատէն որպէս անկախ գոյակցութիւն՝ նոյնպէս սփիւռքեան արուեստ մը չի կրնար զարգանալ՝ առանց քայլ պահելու արուեստի գծով առընչուող այն հարցերուն հետ, որոնք սեփականութիւնն են բոլոր մարդոց եւ կը յուզեն բոլորը անխտիր: Սփիւռքահայ արուեստագէտին դերը ճիշդ հոս է որ աւելի կը շեշտուի՝ ունենալով կարելիութիւնը բոլորին «խօսելու», ըլլալով անհատ մը, որ խառնուրդ մըն է այլազան մշակոյթներէ եկող ազդեցութիւններու եւ որ զօրաւոր պա–

Գրեց՝
ԱԼԵՔՍԱՆ ՊԷՐԷՃԻՔԼԵԱՆ

հանջքը ունի ինքզինք յայտնաբերելու եւ իրագործելու: Հիմնականը կը կայանայ քաջութիւնը ունենալուն մէջ՝ այս իրականութիւնը դիմագրաւելու, որուն առաջին պայմանն է թօթափել այն մշակութային գաղութարարութիւնը, որուն ենթարկուած ենք՝ իւրացնելով գեղարուեստական արտայայտութեանց այնպիսի ձեւեր եւ խորքեր, որոնք ոչ մէկ կերպով կը դպչին մեր իսկական հարցերուն՝ որպէս Սփիւռքցի:

Գաղութարար պետութիւններու մեղսակցութիւնը կարծէք չէր բաւեր մեր արմատախիլ ըլլալուն մէջ. անոնց մշակութային ըմբռնումներն ալ կու գային այս անգամ ջլատելու մեր ուղեղներն ու երեւակայութիւնը: Արդ, խորքին մէջ գեղարուեստական ազատագրական շարժում մը եւս ի զօրու կը դառնայ այդ կալանաւորումէն դուրս ելլելու համար: Հոս է նաեւ որ Սփիւռքի հարցը կը նոյնանայ տիրող ընդհանուր ցասումի մը հետ. ցասում մշակութային ամբողջատիրութեան դէմ, որ կը կիրարկուի ամենուրեք:

Սակայն առանց քաղաքական ազատագրումի ըմբռնողութեան՝ չկայ մշակութային ազատագրում: Հազարամեակներէ ի վեր արուեստը նախ ծառայած է փոքր խաւի մը եւ յաճախ անոր կողմէ ան օգտագործուած է մեծամասնութեան մը ●▶

ԱՆՏԻՊ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ՝

ՅԱՐՈՒԹ ԿՈՍՏԱՆԴԵԱՆԷ

ԳԻՇԵՐՆ ԻՄ ՇՈՒՐՋ…

Մթագնում է գիշերն իմ շուրջ աւելի՛՝
Հողմերի շունչը ցրտագին արշաւող.
Եւ կախարդուած մոգութեամբ այս ամենի՝
Այլեւս երբե՛ք ես հեռանալ չեմ կարող…

Ծառերը մո՛ւթ կամարում են վիթխարի,
Ծանր ձիւնապատ, կմախքային ճիւղերով.
Խոնարհւում է գագաթն արդէն փոթորկի,
Սակայն մեկնե՛լ ես այլեւս չեմ կարող…

Ամպերի հոծ տարմութիւնն իմ վրայ,
Քայլերիս դէմ անապատն է ծածանւում.
Մենութիւններն այլեւս չե՛ն յուզում ինձ.
Չըկայ իմ մէջ մի ցանկութիւն, ո՛չ մի իղձ՝
Եւ հեռանալ չե՛մ կարող…:

ԷՄԻԼԻ ՊՐՈՆԹԻ

դէմ՝ որպէս ճնշումի եւ կամ իր իշխանութիւնն ու մենաշնորհները պահելու միջոցներէն մին նաեւ: Ներկայիս այլասերումի եւ գահավիժումի այս կացութեան մէջ կարիքն ունինք նոր արիւնի, նոր երազներու, նոր շունչի եւ նոր սլացքի: Արուեստը այս ուղղութեամբ մեծ բան կրնայ ընել: Նոր արուեստի մը ստեղծումը, արուեստ մը որ մարդս յարատեւօրէն վերանորոգէ միշտ դէպի աւելի լաւը՝ նոր ու լուսաւոր ապագայի մը հեռանկարով, նոյնքան հրամայական հարց մըն է սփիւռքցի արուեստագէտի մը համար. ու ան շատ մը տուեալներ ունի, մեկնելով իր իւրայատուկ կացութենէն, որոնք կը նպաստեն այս արուեստի ստեղծումին:

Ահաւասիկ զոյգ հարցեր, որոնք կը դրուին սփիւռքահայ արուեստագէտի մը առջեւ. նկարել բոլոր մարդոց համար՝ միաժամանակ ըլլալով ինքզինք, սփիւռքեան, որովհետեւ ինքնուրոյն եւ խոր արուեստ մը ոչ միայն կը հետաքրքրէ Հայ անհատը՝ այլեւ մարդը ընդհանուր առմամբ, քանի որ ան յաւելեալ տարածք մը կու տայ անոր ներաշխարհին, միտքին եւ ապրումներուն:

Արդ, հարցը կը ստանայ յեղափոխական բնոյթ, եւ այս կ'ենթադրէ յեղաշրջումը անցեալին հաստատուած կանոններուն՝ եւ ի պահանջել հարկին անոնց ջնջումը: Այս պարագային ձեւին յեղաշրջումը առանձինն հարց չի լուծեր. հիմնականը խորքին, թեմային եւ մեկնաբանումի յեղաշրջումն է, այլապէս միւսը կը մնայ անբաւարար՝ զուտ դեղագիտական: Աւելին. խորքը առանց ձեւի կատարելագործումին կը կորսնցնէ իր զօրութիւնը. իսկ ձեւը առանց խորքի զօրութեան (որ կրնայ բոպէի մը մէջ ապրուած ապրումներու խտացումն ըլլալ) կը դառնայ ճապաղ եւ անհետաքրքրական:

Խորքի յեղաշրջումը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ նոր տուեալներու ներմուծումը նըկարչութենէ ներս, որոնք են ընկճուած դասակարգերը, ժողովուրդը յուզող հարցերը, իր ապրումները, երազներն ու իղձերը: Ցայտնենք որ այս միտքը ոչ մէկ նորութիւն կը պարունակէ, սակայն անոր կրկին զարկ տալը ամբողջովին կը համապատասխանէ ներկայ մարդուն եւ սփիւռքահայու պայմաններուն՝ որպէս ազատագրումի միջոց: Պարզ սփիւռքահայը ենթարկուած է նոյն կեղեքումներուն ինչպէս ոեւէ պարզ անհատ, ու միաժամանակ ինք բաժնեկից է մեքենայացումի զոհ դացող մարդու այլասերումին, որոնց վրայ կու գան աւելնալու ինքզինք իրագործելու եւ ինքնայայտնաբերումի տագնապները, զորս կ'ապրի: Իբրեւ այս դրութեան մէջ՝ սփիւռքահայ մը պայքար ունի մղելիք զոյգ ճակատներու վրայ՝ ազգային եւ մարդկային, եւ այս պատճառով իսկ ան կրկնապէս կրնայ յեղափոխական դառնալ՝ ինչպէս իր արուեստը:

Այդ հարցերը արծարծելը եւ ժողովուրդի մեծամասնութեան «մուտք գործել»ը արուեստէն ներս ու անոր խորքը դառնալը, ահագանդ թող չնկատուի. դժբախտաբար այս գաղափարը նկատի ունենալով՝ շատ մը անհատներու հայեացքը ուղղակի կ'երթայ սովետական քարոզչական նկարչական դպրոցին, որ սակայն յեղափոխական նկարչութիւն մը չէ, այլ՝ շարունակութիւնը 19րդ դարու ռուսական իրապաշտ դպրոցին: Միակ փոփոխութիւնը որ տեղի ունեցաւ հետեւեալն էր.— այդ նկարչութիւնը նախայեղափոխական շրջանին կը նկարէր նաեւ ցաւատանջ, թշուառ ու կեղեքուած բանուոր մը կամ գիւղացի մը (որոնք հարազատ պատկերներ էին), իսկ յեղափոխութենէն յետոյ կը նկարէ գըւարթ եւ ժպտուն ու ոչ մէկ հարց ունեցող բանուոր մը եւ կամ գիւղացի մը (որոնք հարազատ պատկերներ չէին) յիշենք Ան...ռէ Վաժտայի «Մարմարէ Մարդը» Ֆիլմը, որուն մէջ հեղինակը կը ներկայացնէ ընկերվարական երկրի մը մէջ գործող բանուոր մը ինչպէս որ է, իր բոլոր հարցերով՝ հակառակ իր այն իտէալ բանուորի պատկերին, զոր վարչակարգը ինքը կը «գծէ» քարոզչական իր միջոցներով: Ինչո՞ւ այս սայթաքումը: Շատ պարզ.— Ռուսիոյ մէջ նախայեղափոխական աւանդապաշտ եւ իրապաշտ նկարչութեան հակադրուող նկարիչները (ապագայապաշտութենէն ազդեցութիւն կրողներ, վերացապաշտներ, սիւփրեմաթիսթներ եւ քոնսթրիւքթիվիսթներ) իրենց վերացապաշտ, զուտ իմացապաշտ եւ գեղագիտական յեղաշրջումը կը խորհէին թէ կը համապատասխանէր նոր յեղափոխական իրականութեան: Ապարդիւն: Իրենց արուեստը այդ նոյն շրջանին Արեւմուտքի մէջ զարգացող գեղարուեստական անհատապաշտ և մեքենայացումի յեղաշրջման համընթաց գացող ուղի մըն էր՝ հակառակը յեղափոխութեան հաւաքականապաշտութեան, անհատապաշտութիւն մը որ կը տանէր մինչեւ մեր օրերու ոչնչապաշտութեան: Այս արուեստը գեղարուեստականօրէն չկարենալով համապատասխանել նոր իրականութեան նոր տուեալներուն՝ զայն աւելի յեղափոխական դարձնելու համար, կաշկանդումներու պատճառով ստիպողաբար կը լքէր հրապարակը զայն բաց թողլով զուտ քարոզչական նկարչութեան եւ աւանդապաշտ նկարիչներուն առջեւ, հակառակ անոր որ իսկական յեղափոխական նըկարչութիւն չէ որ կ'ընէին, այլ՝ լաւագոյն պարագային գոնէ իրենց արուեստը չէին խանգարեր վարչակարգը:

Բայց միւս կողմէ նկատի առնենք մեքսիքական դպրոցի առաջին շրջանի եւ մաս մըն ալ երկրորդ սերունդի նկարչութիւնը 1922էն 1950ական թուականները երկարող: Ահա արուեստ մը որ կը համապատասխանէր նոր իրականութեան, որ պատռելով փոքրամասնութեան մը մենաշխարհի դիմակը՝ իր հորիզոններուն կու տար նոր տարածք: ան իր ուժը կ'առնէր ժողովուրդէն, անոր անցեալէն, ու զայն ներկայի ազատագրական (դասակարգային եւ ազգային) իրականութեան ձուլելով՝ ծնունդ կու տար յեղաշրջող եւ ինչո՞ւ չէ, յեղափոխական արուեստի մը: Արուեստի դերը կը փոխուէր, ու միաժամանակ ժողովրդային գաղափարախօսութեան զէնք մը դառնալով դրամատիրութիւնը կը խանգարէր իր ամենազօրաւոր ամրոցին մէջ (Նիւ Եորքի Ռաքֆէլըր Սէնթըրի մէջ Տիէկօ Րիվէրայի որմանկարը այդ կեդրոնի ղեկավարներուն հրամանով կը քանդուէր՝ դեռ չաւարտած, պատրուակ բռնելով նկարիչին կողմէ այդ գործին մէջ Լենինի դիմանկարին զետեղումը...): Այս ձեւով արուեստը առաւել նոր դեր մը կը գըտնէր: Կարգ մը անգամներ գեղարուեստականօրէն այս դերին մակերեսային եւ սխալ մեկնաբանումը չի նշանակեր անոր անհանդուրժելի ըլլալը՝ որպէս զուտ քարոզչութիւն: Անցեալի արուեստին մէջ քարոզչութիւնը չի պակսիր՝ ծառայելով կրօնքին, յետոյ շահագործումի միջոց դառնալով քաղքենի եւ ապա դրամատիրական դասակարգերու ձեռքերուն մէջ: Սակայն այս արգելք մը չէ եղած որ հըռչակի գործեր չծնին: Հարցը այդ քարոզչութեամբ չսահմանափակուիլն ու չըպայմանաւորուիլն է արուեստագէտին կողմէ, այլ՝ անոր կողքին գտնուող ապրումի այն խտացումն է եւ մեկնաբանումի ու յղացողական տաղանդի այն կիրարկումը, որ յատուկ է մեծ վարպետներուն: Գաղափարի եւ պատգամի արուեստը միշտ գոյութիւն ունեցած է:

Վերեւ եղած մատնանշումներու նպատակը այդ արուեստը յղացող և այդ շունչով ստեղծագործող մեծ կամ փոքր վարպետներու գործերուն նուաստացումը չէ. ընդհակառակն՝ պէտք է օգտուիլ անոնց դասերէն: Հոս գրուածը ճիգ մըն է արուեստը դարձնելու համար ամբողջական՝ բոլոր մարդոց պատկանող, առանց խտրականութեան, առանց սուտի և կեղծիքի՝ քօղազերծելով ոչ միայն հոգեկանն ու իմացականը, այլ՝ նաեւ ընկերայինը, դասակարգայինը, քաղաքականը, մէկ խօսքով զայն ի սպաս դնելու մարդուն ամբողջական ազատագրումին այն լուծերէն և կապանքներէն, որոնք կը կասեցնեն իր սլացքը, որոնք կ'արգիլեն իր ստեղծագործելու թափը՝ ու զինք կը մղեն դառնալու արտադրողական մեքենայ մը՝ միայն ու միայն ծառայելու դրամագլուխներու կուտակումին զինք շահագործողներու հաշւոյն: Եւ գլխաւորաբար քաղաքական ու ազատագրական այս պայմանաւորումն է որ կը ճշդորոշէ Սփիւռքի մշակութային և գեղարուեստական ուղղութիւնը, որ է՝ անկախ արուեստ եւ մշակոյթ: Անիկա չի միտիր հաստատելու թէ այս սահմանումէն դուրս ստեղծուած արուեստ մը կրնայ անարժէք ըլլալ՝ երբ ան կը ձգտի ինքնուրոյն դառնալ ու իր ըմբռնած ձեւով զարկ տալ Սփիւռքեան արուեստի մը ստեղծումին: Սակայն այս պարագային ան որքանո՞վ թարգմանիչը կ'ըլլայ Սփիւռքեան իրականութեան: Եւ դեռ՝ կացութիւն մը միայն մեկնաբանելը բաւարար չէ: Արուեստը նաեւ ներգործական ուժ ունի. ինչո՞ւ գործի չլծել զայն:

Սխալ պիտի ըլլար ինքնուրոյնութիւն նկատել հայկական գեղարուեստական անցեալէն (մանրանկարչութիւն եւ եկեղեցիներու խորաքանդակներ) քաղուած ոճով, անոր նկարչական լեզուական կիրարկումով ու ըմբռնողութեամբ միայն նկարուած գործերը: Նման բան մը կըրնայ միայն օգնական միջոցներէն մին ըլլալ հասնելու Սփիւռքահայ արուեստի ստեղծումին: Նոր իրականութիւնները նոր լեզուականութիւն կ'ենթադրեն: Ինքզինք եւ ինքնայատուկ ըլլալ, կամ նոր նկարչութիւն ընել Սփիւռքահայ արուեստագէտի պարագային չի նշանակեր «հայկական նկարչութիւն» ընել (գոյութիւն ունեցող կամ անգոյ):

Ոգին: Ահա այն հիմնական գիծը, այլազան տարրկայական պայմաններէ տըրնօրինուած, որ դարերը իրարու կը կապէ: Առանց այդ հայկական ոգիի գոյութեան, դարերու խորերէն եկող, ձեւի «հայկականութիւն»ը կը դառնայ ճապաղ եւ անհաղորդական: Բայց ակունք մը պէտք է որմէ խմենք կազդուրուելու ու նոր թափ ստանալու համար. շարժումներու եւ արտայայտութեան սեմպօլիզմէն, փոխաբերութիւններու լեզուէն, ինչպէս նաեւ հայկական մանրանկարչութենէն, եկեղեցիներու խորաքանդակներէն եւ ուրարտական արուեստէն այդ ջուրը կը հոսի: Սակայն Սփիւռքի դերն ու պաշտօնը զուտ ազգային նկարչութիւն ընել չէ. ան կրնայ արուեստի մը ծնունդ տալ՝ հայկականութեամբ դրոշմուած, որովհետեւ այդ է որ կը կազմէ իր անհատականութեան կորիզը:

Եզրափակենք:

Ըլլա՛լ ժողովուրդին, պարզ մարդուն եւ ճնշուողին մօտը, անով ներշնչուիլ եւ անոր համար ալ ստեղծագործել. ահա, մեր կարծիքով սփիւռքեան նոր արուեստի մը տուեալները: Ըլլա՛լ անոր հարցերուն եւ ապրումներուն մեկնաբանը. ըլլա՛լ հաւաքականապաշտ՝ քան թէ անհատապաշտ. անհատապաշտութիւնը կորսուած է եւ տագնապ, մինչ հաւաքականապաշտութիւնը մարդիկը իրարու մօտեցնողը, կեանքն ու իրականութիւնը աւելի գեղեցիկ դարձնողը, այսինքն՝ մարդը ազատագրողը: Ծնունդ տանք արուեստի մը, որ մարդը իրարմէ հեռացնելու փոխարէն իրարու մօտեցնէ, արուեստ մը՝ որ իր ստեղծագործական փրոցէսին եւ գեղեցիկի կերտումին մասնակից դարձնէ մարդը, Սփիւռքահայը, որպէսզի ան մաս կազմէ իր նոր եւ վառ ապագայի կերտումին, ապագայ մը որ ըլլայ յաւիտենական:

Նման արուեստ մը գոյութիւն ունի, մեր միտքի ու ներաշխարհներու մութ անկիւններուն մէջ, որոնք ծածկուած են դարերու մշակութային կապանքներու թանձր խաւերով եւ գեղարուեստական շպարներով: Կը մնայ միայն զանոնք թօթափել եւ պաստառի կամ թուղթի մաքուր երեսին վրայ փոխադրել այդ մութ անկիւններուն մէջ կալանաւորուած այդ արուեստը:

ԱԼԻՔՍԱՆ ՊԵՐԷՃԻՔԼԵԱՆ

chanson de la dame à la rose

HOMMAGE A CARZOU

A grand arroi de peines
par la plaine des Tartares
arrimant carquois et chars
les cavaliers s'en viennent

leur cœur est de feu
leur dextre d'airain
la colère de Dieu
fait trembler les buccins

voici levée l'aube des farouches tournois
se terrent la gazelle et l'oiseau de proie

déjà les sabres cassent les târs et les sâz
déjà les sables coupent le souffle des achoughs
et pareil courroux cambre bouffons et sages
une rose à la main la reine est à la tour

tandis qu'aux salles d'armes crissent fers et flèches
que dessus les créneaux implorent les chevêches

voici le temps cruel des rudes chevauchées
ce soir à la veillée sans atours ni festin
serrés autour de l'âtre seigneurs et malandins
manqueront du même vin pleureront le même blé

ne sauront ni velours ni laine
réchauffer serves ni châtelaines

dans le matin chagrin
une épée à la main
l'autre à son côté
le roi a pris congé

sans diadème ni poulaine
sans manteau de cour
la reine est à sa peine
qui affronte les vautours

par dedans sel et gerçure
corde du dernier kamantcha
par dehors miel et feuillure
prime fourrure en frimas

gardienne superbe du fief sans maître
sentinelle suprême contre félons et reîtres

vestale altière du temple agressé
scribe irrévocable de la loi transgressée

lave louve aiguade aux douves de la citadelle
dans la nuit des cuirasses géante asphodèle

Novembre 1979 ARAXI KEMPETIAN

ԲԱԶՄԻՄԱՍՏԻՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄԸ

Գրեց՝ ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ի՞նչ պէտք է ստեղծէ արուեստագէտը, ի՞նչ նիւթով, ի՞նչ ոճով եւ մօտեցումով, ու վերջապէս՝ որո՞ւ համար։ Ահա հին հարցումներ, որոնք կը թելադրուին անդադար։ Անոնցմէ ոմանք Պղատոնի օրէն մեզի եկած են, իսկ ուրիշներ կը թելադրուին անդադար 19րդ դարու քաղքենիացումէն ի վեր, երբ գրականութեան քննադատութիւնը բարոյախօսութեան հետ շփոթողները շատցան, եւ մամլոյ սիւնակներու մէջ իրենց կարծիքները արտայայտելու հրաւէր ստացան։

Այս հարցումներուն պատասխանները չեն պակսիր, սակայն այնքա՛ն այլազան են եւ այնքա՛ն բացարձակապաշտ՝ որ ոչ գոհացնող կայ, ոչ ալ գոհացող։ Եւ ուրեմն հարց – պատասխանը կը շարունակուի քիչ մը ամէն տեղ։

«Յառաջ»ի էջերն ալ զերծ չեն մնար նման ելոյթներէ։ Օրինակ, «Միտք եւ Արուեստ»ի էջերուն մէջ վերջերս հրատարակուող կտորներէն մէկուն մէջ Ուիլեըմ Սարոյեան «գրագէտը որո՞ւն համար կը գրէ» հարցումին կու տայ իր անձնական, կտրուկ պատասխանը,– գրագէտը պէտք է պարզ ոճով գրէ, պարզ ժողովուրդին համար։ Անշուշտ «Յառաջ»ի մէջ պարզութեան ջատագովները երբեք չեն պակսած, սակայն «պարզ»ի գաղափարը այնքան ալ պարզ չէ, որքան զայն կ'ենթադրէ Սարոյեան։ Հսկայ սպառում ունեցող արկածախնդրական կամ պոռնկագրային վէպերու հեղինակներն ալ կրնան ըսել որ պարզ, թափանցիկ ոճով կը գրեն, պարզ ժողովուրդին համար։ Սարոյեանի պարզին ու անոնց պարզին միջեւ հսկայ տարբերութիւն կայ, անշուշտ. սակայն «պարզ» բառը այդ տարբերութիւնները չի յստակացներ։ Ընդհակառակն՝ խնդրայարոյց բառ մըն է։

Կ'արժէ ակնարկ մը նետել արուեստագէտներու եւ քննադատներու զանազան տեսութիւններու եւ «Հաւատամք»ներուն վրայ։ Վերջնական եզրակացութիւններ անշուշտ անկարելի են, եւ կարծիքներու տեսակները միայն աչքէ անցընելն իսկ հատոր մը ամբողջ պիտի պահանջէր։ Ուրեմն՝ հոս կը բաւականանամ միայն մի քանի «տեսակ» տեսութիւններ պարզելով։ Սկսինք, արուեստագէտներու մէկ համախմբումով։

×

Կան անոնք՝ որոնք կը հաստատեն որ արուեստը չի կրնար ունկնդիր հասարակութեան մը հետ հաղորդակցութիւնը ունենալ իբր նպատակ։ Այս է հաւատամքը Մալարմէէն եւ Ճոյսէն ետք ապրող արուեստագէտներու մեծամասնութեան,– արուեստագէտը քարոզիչ, յօդուածագիր, փրոփականտիսթ կամ բարոյախօս չէ, ոչ իսկ իր գիտցած ճշմարտութիւնները՝ արդէն – անփոյթ – եւ – անտարբեր ընթերցող հասարակութեան մը պատգամող։ Արուեստագէտը, ըսենք՝ գրագէտը, կը գործածէ իր միջոցը, ըսենք՝ լեզուն, ստեղծելու համար կառոյցներ։ Այդ կառոյցները, ըստ Արդիապաշտ տեսութիւններու, ոչ հաղորդակցութիւն մը իրականացնելու համար կը ստեղծուին, ոչ իսկ այսպէս–կոչուած «գեղեցիկ»ը կերտելու համար։ Կը ստեղծուին, իբրեւ ձեւ, նոր, խրթին եւ հինին հետ պայքարող։

Հսկայ եւ վարակիչ միամտութիւն մը կ'արգիլէ որ արդիապաշտ շարժումը, որոշ իրականութիւններ ընդունի,– լեզուի մէջ ձեւ ու իմաստ կարելի չէ զատել իրարմէ, թէեւ որոշ չափով կարելի է իմաստը զատել հաղորդակցութենէն։ Ամէն լեզուական ձեւ ու կառոյց՝ «կը հրաւիրէ» իմաստը։ Եթէ բնութիւնը պարապը կամ «վաքիում»ը չի սիրեր, լեզուն եւ լեզուական կառոյցն ալ անիմաստութիւնը կը մերժեն։ Որքան ալ արդիական, հանգուցուած եւ անթափանցելի թուի լեզուի կառոյց մը, նորէ՛ն ան ունի իմաստի կարողականութիւնը (փոթանսիէլ), նորէ՛ն մեզ կը հրաւիրէ որ գանք ու լեցնենք մեզի «պարապ» թուող լեզուական տարածքը՝ իմաստով։

Աւելի՛ն։ Ամէնէն արդիապաշտ գրութիւնը իր այս յատկութեամբ չի տարբերիր ծանօթ դասական գրութիւններէն, անոնցմէ՝ որոնց ամէն տողն ու նախադասութիւնը կարծես կ'աղաղակեն իրենց իմաստն ու պատգամը։ Այդ դասական գործերն ալ հսկայ կարողականութեամբ օժտուած են։ Նոր, չնախատեսուած, գրագէտին կողմէ բնաւ չերեւակայուած իմաստներու հրաւէրներ են անոնք։ Այսպէս, Ռասինի ողբերգութիւնները մէկ իմաստ ունեցան թատերագրի ժամանակակիցներուն համար, ուրիշ իմաստ՝ տասնիններորդ դարու ազգայնամոլ – քաղքենի քննադատներուն համար, եւ դեռ ուրիշ՝ քսաներորդ դարու մեծ քննադատ Լիւսիէն Կոլտմանին համար։ Ռասին չէր կրնար երազել որ Կոլտման, իր եւ տասնըեօթերորդ դարու Ֆրանսական միւս գրականութեան մէջ պիտի գտնէր ընկերային կառոյցներու տագնապն ու դասակարգի մը ամլացման հոգեկան ողբերգութիւնը։

«Փոլիսէմի» բառը զոր տառացիօրէն կարելի է թարգմանել իբր բազմիմաստութիւն՝ նոյնիսկ անգլերէն գրաքննադատական լեզուին մէջ մուտք գործեց վ ե ր ջ ի ն տասնամեակին։ Սակայն զայն մերժողները շատ են, ու զայն սխալ հասկցողները ա՛լ աւելի շատ, մանաւանդ՝ դժբախտաբար Հայ գրաքննադատական լեզուին մէջ։ «Փոլիսէմի» չի նշանակեր թէ գործ մը մէկէ աւելի իմաստներ ունի, բառ մը՝ զոր կու գան հաստատել Սփիւռքահայ թէ Սովետահայ քննադատներ, նոր բան մը գտնողի ցնծութեամբ։ Չի՛ բաւեր ըսել՝ որ Չարենցի «Գիրք Ճանապարհի»ն մէկէ աւելի իմաստներ ունի. չի բաւեր նոյնիսկ ըսել, որ ան կրնայ ունենալ, գուցէ ունի, իմաստներ՝ որոնց ծանօթ չենք դեռ։ Այլ՝ կենսական է ընդունիլ փոլիսէմի բազմիմաստութիւն բառին աւելի բացարձակ նշանակութիւնը, եւ ըսել,– իսկական արուեստի գործը կառոյց մըն է՝ որ անհամար իմաստներու հրաւէր կը հանդիսանայ։ Այս չի նշանակեր որ ամէն իմաստ կարելի է պարտադրել կտորի մը։ «Անհամար» չի նշանակեր «ամէն»։ Մեկնաբանութիւնը երբեմն բռնաբարութիւն մըն է, որ արուեստի գործին կը ստիպէ ընդունիլ անընդունելի իմաստներ։ Բայց եւ նոյնպէս կը մնայ հիմնական ճշմարտութիւն մը, որ յստակ ձեւով հաստատուեցաւ միայն վերջին տասնամեակին, արուեստի «մեծ» գործերը, ըլլան դասական թէ արդիապաշտ, անո՛նք են՝ որոնց կառոյցը բազմիմաստութեան հրաւէր մըն է, անո՛նք են՝ որոնց կառոյցը կ'արտօնէ, կը հրաւիրէ, կը պարտադրէ նոր դարերու եւ նոր պայմաններու տակ զիրենք ճանչցող նոր ընթերցողներուն, որ նոր իմաստներով դիմաւորեն զիրենք։

×

«Պարզ»ի եւ «բարդ»ի հարցը, ուրեմն, երկրորդական է։ Տասնեւչորրորդ դարու (անգլիական միջնադարի) ամէնէն պարզ, մատչելի եւ ժողովրդական տաղերէն ոմանք այսօր սերունդ մը մասնագէտ ընթերցողներ կը հմայեն եւ զբաղած կը պահեն, իսկ տասնեւեօթերորդ դարու անգլիական գրականութեան ամէնէն խրթին կտորներէն ոմանք այսօր չոր եւ ընթերցողի ուշադրութեան անարժան հանելուկներ կը թուին ըլլալ։

(Անգլիական միջնադարեան տաղերուն մասին ըսածս կարելի պիտի ըլլար ըսել միջնադարեան Հայ գրականութեան մասին, եթէ, անշուշտ, բառին լուրջ առումով ընթերցողներ ունենար այդ գրականութիւնը)։

Նման խօսք երբեք չի նշանակեր, որ անփոփոխ պիտի մնայ վիճակը՝ ապագային,։ Բազմիմաստութեան ուղիղ հասկացողութիւնը կը հաստատէ թէ այն՝ որ ոչ մէկ հրաւէր կամ հրապոյր ունի մէկ սերունդի համար, կրնայ ընթերցողներու ուրիշ սերունդի մը հրապուրիչ «սիրէն»ը ըլլալ նորէն։

Բազմիմաստութեան այս սահմանումով կ'ուզեմ ժխտել, ուրեմն՝ «կառոյց», «ձեւ», «լեզու» բառերուն չոր եւ անհրապոյր բնոյթը։ Արդիապաշտները այդ երեքը շեշտած են՝ հաստատելու համար գրագէտ – ունկնդիր հաղորդակցութեան անկարելիութիւնն ու անբաղձալիութիւնը։ Իսկ ես փորձեցի բնորոշել թէ ինչո՞ւ հաղորդակցութեան գաղափարը մասնաւոր կարեւորութիւն չունի, եթէ զայն արդիապաշտներուն նեղմիտ ու սահմանափակ ձեւով հասկնանք, եւ միաժամանակ, թէ ինչո՛ւ անխուսափելի է հաղորդակցութիւնը, եթէ բառը հասկնանք աւելի լայնախոհ ձեւով։

Չենք գիտեր թէ «ինչ ըսել կ'ուզէր» գրողը, երբ կը գրէր։ Ո՞վ գիտէ թէ Տանթէն ու Նարեկացին ի՞նչ կ'ուզէին ըսել։ Ան որ կը կարծէ թէ գիտէ անոնց նպատակը, ինչպէ՞ս կրնայ փաստել այդ։ Տանթէն ու Նարեկացին գիտէի՞ն թէ ճիշդ ինչ կ'ուզէին ըսել իրենք,– հաւանաբար գիտակից էին որոշ չափով, սակայն զոնէ անգիտակից նպատակին հաւատացողները (եւ շատ են անոնք) պիտի հաստատէին որ ստեղծագործ միտքեր յաճախ նոյնքան անգիտակից են, որքան գիտակից։

Եւ յետոյ, «ուզել» եւ «ըսել» նոյնը չեն։ Քամիւ գրած է որ միշտ կամ մեր ուզածէն աւելի՛ն կ'ըսենք, կամ՝ պակաս, բայց երբեք չենք ըսեր միայն մեր ըսել ուզածը, ճշգրտօրէն։ Գրականութիւն ընել փորձո՛ղն ալ, սիրային վիճաբանութիւնով կլանուողնե՛րն ալ գիտեն այս խօսքին ճշմարտութիւնը։ Մեկնաբանողը (ըլլա՛յ քննադատ, ըլլա՛յ սիրահար) միշտ ուրիշ իմաստ մը կամ իմաստի մը պակասը կը գտնէ նման արտայայտութեանց մէջ։ Եւ ուրեմն կարելի է հաստատել,– նոյնիսկ այն գրագէտը, որ գիտէ թէ ինչ իմաստ կ'ուզէ արտայայտել, միայն այդ չի փոխանցեր գրութեան։

Աւելի՛ն։ Պարզ կամ բարդ, հաղորդակցութիւնը կ'ենթադրէ ոչ միայն գիտակից գրող եւ հակակշռի տակ եղող գրութիւն, այլ նաեւ՝ բնորոշ ունկնդիր։

Ան, որ տեղեկութիւն փոխանցելու համար կը գրէ, միշտ նոյն տեսակի ունկնդիրներ ունի, այսինքն՝ ան որ կը գրէ, օրինակ՝ «կապոյտ եւ թանկագին քար մը գտայ», տասներորդ դարուն եւ քսաներորդ դարուն նոյն տեսակի ունկնդիրներ ունի, եթէ անշուշտ լեզուն կ'ապրի եւ «թանկագին» բառը եւ քարը իրենց իմաստը չեն փոխած։ Սակայն տեղեկութիւն եւ իմաստ նոյն բանը չեն, եւ իմաստ հրաւիրող գործը շատ աւելի տարբեր տեսակ ու քաթեկորի – ստորագրութիւն ունեցող ունկնդիրներ ունի՝ քան տեղեկութիւն փոխանցող հաղորդակցութիւնը։

Ուրեմն, իսկապէս արուեստ եղող կառոյցը ունի գիտակից եւ անգիտակից հեղինակներ, ժամանակակից եւ ապագային զալիք բազմատեսակ ունկնդիր – մեկնաբաններ. այդ իսկական արուեստի բազմիմաստ կառոյցը տեւականօրէն եւ յաւիտենաբար յղի է իմաստներով՝ որոնց դայեակն է բանիմաց ընթերցողը։

×

Կը մնայ պայքարիլ արդիապաշտ որոշ գրողներու (ո՛չ բոլոր արդիապաշտներու) այն սահմանումին դէմ, որ կը զատէ իմաստը զգացական ամէ՛ն պարունակութենէ, եւ զայն կը վերածէ չոր վերացականի մը։ Կենսական է հաստատել որ ոչ միայն դասական, այլ նաեւ ոճով արդիապաշտ բազմաթիւ գրողներ զգացած են որոշ տեսակի բազմիմաստ «հաղորդակցութեան» մը պէտքը։ Այդ հաստատումը հոս պիտի ընեմ մէջբերումով եւ չափազանց հակիրճ մեկնաբանութեամբ, յուսալով որ ուրիշ առիթներ կ'ըլլան, աւելի մանրամասն ձեւով հաստատելու համար նոյնը։

Նախ՝ վկայ մը մեզմէ։ Յակոբ Օշական գրած է,– «Գրագէտ մը հարազատ է, որքան աւելի շատ տարրեր վերբերէ ցեղային զգայնութեան աւազանէն»։

Այս խօսքով ոգեւորուողներ շատ եղած են։ Կ'արժէ հարց տալ որ «հարազատ» բառը ի՞նչ տեսակի արժէքներ կը սահմանէ. բացասական իմաստ մըն ալ չի՞ կրնար ունենալ նման նախադասութեան (օրինակ՝ կոյր ցեղամոլութեան կարելիութիւնը կա՞յ հոն)։ Ես կը մէջբերեմ յիսնամեակ մը առաջ գրի առնուած այս խօսքը, շեշտելու համար միայն որ «ցեղային» (ես կը նախընտրեմ ազգային) զգայնութեան տարրերու վերբերումը գործի մը «իմաստ»էն անկարելի է զատել։

Յետոյ, խօսք մը անգլիածին՝ բայց Ամերիկայի մէջ աշխատող քննադատ Մայքըլ Ուտէն, 1978ին գրուած,– «Լաւ բանաստեղծութիւնը մէջտեղ կ'ելլէ երբ բանաստեղծը շփում ունի վաւերական ըզգացումներու հետ,– անոնք կրնան ըլլալ ի՛ր զգացումները, ուրիշի մը զգացումները, կամ ալ իր մշակոյթի զգայնութիւնը»։

Չեմ կարծեր որ մարդը Օշական կարդացած ըլլայ, բայց զուգահեռները հետաքրքրական են, մանաւանդ եթէ նկատի առնենք որ Նիւ Եորքի արդիապաշտ շըրջանակին հետ կապեր ունի գրողը։

Երրորդ՝ խօսք մը Ռոպին Մորկընէն, ամերիկացի ֆեմինիսթ բանաստեղծուհի եւ արձակագիր (գուցէ ամէնէն պերճախօ՛ս արձակագիրը)՝ որ կիներու ազատագրութեան պայքարի մասին գրած է հատոր մը, «Չափազանցում», որուն մէջ կ'ըսէ,– «Եթէ կը սիրեմ ժողովուրդս, անոր ճշմարտութիւն մը կը պարտիմ, այն ամէնէն կոշտ ճշմարտութիւնը՝ որ կարելի է սիրով տալ անոր»։ Ահա միասեռական կին մը, որուն քերթուածները Հայուն (ոչ միայն Հայ տանտիկնիկին) կրնան արտառոց թուիլ, բայց որ իր ժողովուրդին «ճշմարտութիւն» տալու մասին կը խօսի։ Հաղորդակցութեան մը պահանջը զգացողները շատ են, եւ իրենց ապաստանները՝ ամենուրեք։

Վերջապէս, կը փակեմ մէջբերելով արդի Ֆրանսայի վէպի (նուվօ ռոման) հեղինակ արձակագիր Միշէլ Պիւթորի Intervalle գործէն (Gallimard ,1973 էջ 157)։

Կը մէջբերեմ, առանց մեկնաբանութեան.

J'ai cru, oui, j'ai cru que le sort du monde dépendait, dans une mesure infinie, certes, mais dépendait de ce que j'écrivais, et lorsque je suis au fin-fond du bagne de mon écriture, je l'avoue, je le crois toujours.

■

ՇԱՀԱՆ ՌԵԹԷՈՍ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

Հազիւ անունն մըն էր տակաւին քանի մը տարիներ առաջ: Իր աշակերտները կը խօսէին բացառիկ ուսուցչի մը հմայքէն, մինչ հոս – հոն համարձակ երգիչներ երգերն կը մեկնաբանէին անոր «Կ'անձրեւէ Տղաս»ը: Մամուլը պրպտողը կրնար անոր արուեստով ու իմաստութեամբ յօղուածներ գտնել անժամանցելի հրատարակու – թիւններու մէջ եւ անունը զետեղել Թէքէեանի, Օշականի, Զարեանի մօտիկ, Բաքրգամեանի շուրջ: Իրմէ՝ ո՛չ մէկ գործ, բացի Կոմիտասի մասին գրուած անմատչելի հատորիկէ մը (1):

Հրատարակուեցաւ նախ մատենագիտութիւնը՝ Ա. Տէր Խաչատուրեանի կողմէ պատրաստուած, ուրկէ ի յայտ կու գար տարօրինակ մարդ մը, հազուագիւտ դէմք մը մեր մէջ, որ փոխն ի փոխ երաժիշտ է ու բանաստեղծ, գեղագէտ ու արուեստի տեսաբան, իմաստասէր ու հայեցող: Ինչպէ՞ս այս բոլորը կը հաշտուէին իրարու հետ, տալու համար լըրջութեան այն քօղը որ կը ծածկէր այս անունը հրապարակի միջակութենէն:

Եկաւ նախ՝ Գեղագիտութիւն եւ Գեղարուեստ հատորը (2) ուր ամփոփուած են Շ. Պէրպէրեանի գեղագիտութեան նուիրուած յօդուածներ ու դասախօսութեանց արտադրումները: Հատորի մուտքին գրուած է Ինքնակենսագրութիւն խոր

Գրեց՝
Գ. ՊԸԼՏԵԱՆ

ագիրը կրող, հաւանաբար կիսաւարտ, կտոր մը: Այստեղ կը կարդամ.

«Նախ՝ ողջոյութիւնս, իր էական հակումներովը, որոնք կ'արտայայտուէին խաղերուս մէջ, կրօնական հակումը եւ զինուորական հակումը: Կրօնական հակումը, որ կը խառնուի ողջոյութեան վիշտիս հետ, երբ մայրս կը մեռնի հազիւ ինը տարեկանս ոտնակոխած: Տասներեք տարեկանիս կը ծնի մէջս գրական հակումը, կ'երազեմ ըլլալ քերթող եւ գըրող: Տասնըչորս տարեկանիս, Եւրոպա երթալու փափաքիս հետ կը ծնի արդէն մէջս իմաստասիրութեան հակում, որ հետզհետէ պիտի զօրանայ: Նոր «Դարեր» եւ երաժշտութիւնը, իմաստասիրութեան հետ, կը լեցնեն կեանքս եւ իր երազը, մինչեւ չրջանաւարտութիւնս – Յուլիս 1906 – երբ տասնըհինգուկէս տարեկան եմ»:

Զեմ գիտեր, արդեօ՞ք այս բազմաթիւ հակումները գտան իրենց իրագործումը «գործի» մը մէջ, իրենց համադրութիւնը ձեւի մը մէջ, «զգալին մէջ իբրեւ ըզգալի», եղա՞ն «գեղեցկութիւն»: Պէտք է սպասել որ հրատարակուին երաժշտին երգերը եւ «քնարախաղերը» պատասխանի մը ձեռնարկելու համար: Ամէն պարագայի Շ. Պէրպէրեանի իսկ կողմէ չէ եղած ոչ մէկ համադրական հրատարակութիւն, ինչ որ արժանի է այստեղ ստորագծումի:

Ասիկա ըստ իս, այնքան փնտռելի «առաքինութիւն» մըն է, ժամանակի մը մէջ ուր գրողի, մտածողի եւ նման անուններով ներկայացողի ամէն տեսակ արտադրութիւն տպարան կը յանձնուէր, ու կը յանձնուի ալ տակաւին, ողորմելի անփութութեամբ:

1975էն ի վեր իրարու յաջորդեցին Արժէքներու Իմաստասիրութիւն մը, Իմաստասիրութեան Պատմութիւն մը եւ Բնազանցութիւն մը, որոնց նիւթը կու գայ Անթիլիասի դպրեվանքի դասախօսութիւններէն (3): Այս հատորները ամբողջութեամբ, ինչպէս կ'ըսեն հրատարակիչները, դպրոցական դասընթացք – ներէ կու գան: Դասարանի մէջ առնուած նօթերու արտադրումն է անիկա եւ կը կրէ նման պարագաներով յայտնուող գործերու ժխտական կողմերը. ընդլայնումի պակաս, տարազման անճշդութիւններ, պարզացում, մակերեսայնութիւն, կրկնութիւն: Ասոնք չեմ վերագրեր «հեղինակին» որ այդ խօսքերը չէր սահմանած հրապարակման, ո՛չ ալ կը վերագրեմ աշակերտներուն, որոնք արձանագրած են թերեւս ինչ որ կը լըսէին, միայն: Նման աշխատանքներու միջոցն է, շրջապատող ծուլը որ զանոնք կը դատապարտէ դասագիրք ըլլալու ճակատագրին, երբեմն իբրեւ հում տալու ինչ որ առնուած է այլ տեղէ: Իբրեւ ա՛յդ իսկ՝ արդիւնքը արհամար – հելի չէ, երբ նկատի առնենք նման ձեռնարկներու բացարձակ անգոյութիւնը մեր մէջ:

Շ. Պէրպէրեանի անունը կրող այս յետ մահու հրատարակութիւնները վտանգաւոր կը փրկեն աւանդում մը եւ կրնան նոյնիսկ դառնալ մասնիկը աւանդութեան մը եթէ կարենանք զանոնք ընդունիլ: Հակառակ իրենց կարելի համակարգայնութեան՝ անոնք «գործ» մը չեն բերեր, ըսել կ'ուզեմ ստեղծում:

Անոնց ծիրը կ'երթայ բնազանցութենէն մինչեւ գեղագիտութիւն եւ յըղումները Քանթէն մինչեւ Վալերի: Պէրպէրեանի մտահոգութիւններու դաշտը լայն է անշուշտ: Հարցը այն է որ այդ մտահոգութիւնները բնաւ ընդհանուր եւ մի հարցադրութիւն չեն դառնար: Իր ընդնազանցութիւնը գործնական կարիքներու կը սպասարկէ, աշակերտներու մտքին տալով վերացական կազմածներ, ուր կը կորսուի, գրեթէ կը խեղդուի անձնական փնտռտուքը եւ դիրքորոշումը: Հետաքրքրական է տեսնել թէ ինչպէ՞ս Գեղագիտութիւն եւ Գեղարուեստ (հատորին ոչ խորագիրը, ոչ ալ դասաւորումը կը պատկանին Պէրպէրեանի) գրքին մէջ մտած Դասընթացք Ընդհանուր Մշակոյթի արուեստի էարանութիւնը եւ մանաւանդ զայն կրող խանդավառութիւնը կը ջնջուի: Որոնումին տեղը կը դըրաւէ ընդհանուր ներկայացումը:

Կը մնայ սակայն հիմնական իրողութիւնը. Շ. Պէրպէրեան չէ ստորագրած այս էջերուն մեծ մասը, չէ ալ գրած զանոնք: Խալէս խօսքի մարդը ըլլալ կը թուի ան, որ կարծէք վարանած է գրի առնելու այս ամէնը: Գիտակցութի՞ւնը՝ որ եղածը իւրայատկութենէ զուրկ էր, թէ հակումներու այլազանութիւնը՝ որ արգիլած էր ի մի բերելու զանոնք հին իմաստասէրի խուսափո՞ւմ մը արդեօք գիրէն ու տիպէն որոնք մեռեալ ու հոգին մեռցնող տարր կը թուին:

Հակառակ արտաքին ներկայացման՝ ինծի այնպէս կու գայ որ հիմնական անաւարտութիւն մը կը հարուածէ այս բոլոր էջերը, ինչպէս պարզած է արդէն, տառացիօրէն Բրուտի Կրպակին Առջեւ խորագիրը կրող եւ պղատոնական տըրամախօսութեան ձեւով գրուած գրութեան համար: Բազմաթիւ ուղղութիւններով աշխատող այս մարդը կարծէք պառակտուած է իր իսկ ուժերուն մէջ:

Իր ժամանակին Սփիւռքի ամէնէն ճըրկուն ու հասուն մտքերէն մէկն է Շ. Պէրպէրեան, երբ նկատի առնենք իր ընթերցումներու ծիրը: Անոր բացութիւնը այնքա՛ն խոտոր կը համեմատի շրջանի անխուսափելի բոպիկութեան ու տգիտութեան: Իրմէ որեւէ էջ լըջութիւն կը պարտադրէ, լըջութիւնը մտածումին որ իրեն անհրաժեշտ հայեցողութեան մը տեղը կ'ուզէ գոց եւ ամուլ վաճառականներու իրականութեան մէջ:

Ինչ որ իմաստասիրութիւն կը կոչուի այս գիրքերուն մէջ, աւելի պահանջ է քան իրագործում, մղուած՝ իմաստին հանդէպ խորունկ ու վաւերական սէրէ մը: Ութոփիք՝ անշուշտ, բայց պզտոր ճիգ մը, որ իր գեղագիտութիւնը կ'աւարտէ արուեստի միստիքականութեան մը մէջ, գրելով՝ «Արուեստը պաշտամունք է»:

1.– Պուքրէշ, 1936:

2.– Հաւաքեց եւ խմբագրեց Ա. Տէր – Խաչատուրեան, Պէյրութ, 1975:

3.– «Արժէքաբանութիւն», Անթիլիաս, 1976, Իմաստասիրութեան Պատմութիւն, Անթիլիաս, 1977, Բնազանցութիւն, Անթիլիաս, 1978:

ՄԻՔԷԼԱՆՃԵԼՕ

եւ

ՎԻԹԹՈՐԻԱ ՔՈԼՈՆՆԱ

Մինչեւ ԺԵ. դարուն առաջին կէսը, իտալացի նկարիչները կ'արտայայտուէին տամկանկարչութիւնով (ֆրեսք), իւղանկարչութիւնը գաղտնիքն էր տակաւին Ֆլամաններու: Ծանօթացան անոնք իւղանկարչութեան գաղտնիքին, երբ Ֆլաման նկարիչները սկսան այցելել Իտալիա: Սակայն, երկար ատեն, ֆրէսքը մնաց մեծութեան թէքնիքը: Միքէլանճելոյի փոթորկոտ հանճարը այդ թէքնիքով նկարեց «Վերջին Դատաստանը», անմեկնելի նկարը, որ վաղն ալ ինչպէս այսօր պիտի ապշեցնէ դիտողը հանճարին ստեղծագործ խոյանքին մէջ, որ լաւագոյնս թանձրացուց գեղեցիկին վերացականութիւնը Սիքսթինեան մատուռին հսկայ խորանին վրայ:

Միքէլանճելոյի «Վերջին Դատաստանը» անհաւասար յղացում մըն է, եւ, անհաւասարութեան մէջ կատարելութիւն մը, ինչպէս բոլոր մեծ յղացումները: Որովհետեւ, հանճարը արուեստի քերականութեան զարտուղութիւնն է, անոր ուղղափառութեան հերետիկոսը, որ իր ստեղծագործ խոյանքին մէջ կ'անցնի օրէնքներուն վրայէն, կը ձգէ տաղանդին արուեստին դատողական մասը, ու ինք կը ստեղծագործէ իր սեփական օրէնքներով, ահա թէ ինչո՛ւ վսեմին արտայայտութիւնը շատ անգամ կը մնայ անմատչելի, իբրեւ անհաւասար յղացքի կատարելութիւն: Անհաւասար յղացումի կատարելութիւնն են «Երկնային Կատակերգութիւնը» գրականութեան մէջ: «Վերջին Դատաստանը» նկարչութեան մէջ եւ «Աստուածներու Վերջալոյսը» երաժշտութեան մէջ, ինչ կայ աւելի հըմայիչ եւ առինքնող, որքան խոյանքը հանճարին, որ մեզ կը փոխադրէ անըրջային աշխարհներու մէջ, ահա՛ ինչ որ ըրաւ իտալական հանճարը չորս հարիւր տարուան ընթացքին: Իտալական արուեստին ներշնչումի մեծութիւնը ըսել տուաւ Միքէլանճելոյի թէ «Եթէ ուրիշ երկիրներու մէջ մեծ հանճարներ ալ ծնին, պիտի չկարենան տալ լաւ նկարչութիւն մը, ինչպէս կուտայ Իտալիա, որովհետեւ, լաւ նկարչութիւն մը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ ընդօրինակութիւնը Աստուծոյ կատարելութեան»:

Նման խօսքեր կ'ուզէր լսել միշտ մեծ արձանագործին բերնէն բանաստեղծուհի Վիթթորիա Քոլոննա: Սակայն, նկատած էր բանաստեղծուհին, թէ մարգարէներու արձանագործը յատկապէս կը խուսափէր արուեստներու վրայ խօսելէ: Օր մը, նրբօրէն դարձնելով գրական խօսակցութիւնը, բանաստեղծուհին սա հարցումը կ'ընէ իր մեծ բարեկամին. «Ինչ տարբերութիւն կայ իտալական եւ Ֆլաման նկարչութիւններու միջեւ եւ որն է աւելի բարեպաշտը»: Բանաստեղծուհին, այս հարցումով Վերածնունդի երկու մեծ դպրոցներու մրցակցութեան կ'ակնարկէր, որուն կու տայ Միքէլ Անճելօ պատասխան մը աւելի բանաստեղծական քան իրական, աւելի ճշմարտանման, քան ճշմարիտ: «Ֆլամանները – կ'ըսէ – կ'ընտրեն ու կը խնամեն հաճելի նիւթեր, որոնց մասին կարելի չէ գէշ խօսիլ: Անոնք շատ արցունքներ թափել կու տան, Իտալացիները եւ ոչ իսկ կաթիլ մը: Որովհետեւ Ֆլաման նկարչութիւնը հաճելի է կիներուն, մասնաւորաբար շատ երիտասարդներուն եւ շատ տարէցներուն: Կրօնաւորներուն ու նաեւ արուեստի երաժշտական զգայնութենէն զուրկ կարգ մը ազնուականներու, որոնք չեն կրնար ըմբռնել բանականութեան պակասը ուրիշ շատ մը պակասներու հետ, որ գոյութիւն ունի Ֆլաման նկարչութեան մէջ»: Այս դատողութիւնը ուղղուած էր Ֆլաման Նախնականներուն, եթէ ծնած ըլլային Ֆլաման երկու մեծղի հանճարները Ռուպէնս եւ Ռամպրանտ, անշուշտ, Միքէլանճելօ տարբեր բառերով պիտի որակէր Ֆլաման նկարչութիւնը:

Իտալական Վերածնունդի ընթացքին, հիւսիսային երկու փոքր երկիրներ, այսինքն Պէլժիա եւ Հոլանտա միացած էին իրարու հետ պետութիւնով եւ կրօնքով: Հակառակ ցեղային տարբերութիւններուն, արուեստը կը զգային միեւնոյն ձեւով: Զգալու ձեւը փոխուեցաւ, երբ ԺԵ. դարուն վերջերը բաժնուեցան իրարմէ ու հիմնեցին երկու տարբեր պետութիւններ, երկու տարբեր դաւանանքներով: Այն ատեն յայտնուեցաւ հոլանտական մեծ նկարչութիւնը, իր անշփոթելի նկարագիրով: Սակայն, երկար ատեն, Վերածնունդի այս երկու մեծ դպրոցները մնացին իրարու հակադրութիւն: Իտալական նկարչութիւնը, ծնած ֆրէսքի լայն տեսողութենէն, իր մէջ զարգացուց գծային հեռանկարը (փէրսփէքթիւ): Ֆլաման արուեստը, ծնած մանրանկարչային սեղմ եւ կուռ տեսողութենէն, իր կարգին զարգացուց երանգային հեռանկարը այն աստիճան, որ երբ դիտուէինք Ֆլաման բնանկարի մը առջեւ, չէինք կրնար ըսել թէ ուր կը վերջանայ երկիրը, եւ ուր կը սկսի երկինքը: Ֆլամանները այնքան առաջ տարին գոյնի գիտութիւնը (անշուշտ, ոչ մեր ըմբռնած ձեւով), յատկապէս Վան Էյք եղբայրներու շրջանին, որ մեր դարուն սկիզբը յայտնուած ֆրանսացի քիմիագէտ մը՝ Շըվրէօլ, իր ուսումնասիրութեան նիւթն ըրաւ, ու անոր ալ փորձերէն օգտուեցան փուանթիյիստները նախ, յետոյ՝ ֆովերը:

Գրեց՝
ԶԱՐԵՀ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

Գոյնի գիտութիւնը միշտ ալ ստեղծած է նկարչութեան մէջ ակնային խաբկանք: Եթէ առնենք երկու առարկայ միեւնոյն ձեւով եւ միեւնոյն մեծութիւնով ու զետեղենք զանոնք միեւնոյն հեռաւորութեան վրայ մէկը կարմիրով ներկուած միւսը որեւէ մէկ գոյնով, կ'ունենանք տեսողական խաբկանք. կարմիրով ներկուածը աւելի մեծ եւ աւելի մօտ կը թուի, որովհետեւ կարմիրը միակ գոյնն է զոր արեւին ճառագայթները չեն կրնար խլացնել. մինչդեռ կ'խլացնեն բոլոր միւս գոյները, ու որոշ հեռաւորութենէ անդին, առարկան կը կորսնցնէ իր տեսանելիութիւնը:

Հեռանկարի գիտութենէն զատ, հակադրութիւն է նաեւ անոնց յօրինման (քոմփոզիսիոն) գիտութիւնը: Իտալական նկարչութիւնը երկարաչափական է որովհետեւ իր մէջ ունի գծային հեռանկարը: Եթէ կտրենք որեւէ մաս իտալական մէկ քոմփոզիսիոնէն, կտրուած մասը կը զգացնէ իր շարունակելիութիւնը: Եթէ կտրենք որեւէ մաս Ֆլաման մէկ քոմփոզիսիոնէն, կտրուած մասը կը դառնայ առանձին նկար մը:

Ահա այս երկու մեծ եւ հակադիր դպրոցներն են Վերածնունդին, որ մայրը եղան բոլոր ժողովուրդներու ազգային դպրոցներուն, ու իրենց տուած հսկայ հանճարներով յաւիտենականութիւնը հարստացուցին:

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
5
MARDI
5 FEVRIER
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ,
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

55րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.573
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
55e ANNÉE — No 14.573

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁԵՐ ՓԱՐԻԶ ԵՒ ՊՐԻՒՍԷԼ

Ուրբաթէն Շաբաթ լուսնալիք գիշերը եղեռնափորձ մը կատարուած է 14 Փլաս Մալզերպ, ուր կը գտնուի լրատուութեան խորհրդային գրասենեակը: Զոհ չկայ բայց պայթումին հետեւանքով մերձաւոր ցուցափեղկերը եւ ապակիները ջարդուփշուր եղած են: Այս ահաբեկչական արարքին տէր եղած է, Ֆրանս-փրէս գործակալութեան հեռաձայնելով «Հայկական Նոր Դիմադրութիւն» մկրտուած շարժում մը, որուն բանբերը ըսեր է թէ այս արարքը կատարուած է «ի յիշատակ երեք Հայ Հայրենասէրներուն, գնդակահարուած Մոսկուա, 1979 Յունուար 30-ին եւ միացեալ, անկախ եւ ընկերվարական Հայաստանի մը համար»:

Միւս կողմէ, ինչպէս յայտնի էր «Յառաջ»ի մէջ լոյս տեսած ծանուցումին մէջ կատարուած հասցէի փոփոխութենէն, Ռուսիկանսպետարանը արգիլած ըլլալով ուեւէ հաւաքոյթ Շան զ'Էլիզէի Այէրոֆլոթին առջեւ (ուր հրաւիրուած էր Հայկ. Ազատագրումը, ծաղիկ դնելու ի յիշատակ գնդակահարուած երեք հայ երիտասարդներուն), հաւաքոյթը փոխադրուած էր Օփերայի շրջանը:

Լը Մոնտ կը հաղորդէր նաեւ Շաբաթ գիշեր, թէ երկու ռումբեր պայթած են Շաբաթ առտու Պրիւսէլ խորհրդային եւ Թրքական օդանաւային ընկերութեանց գրասենեակներուն առջեւ: Այս երկու գրասենեակները նոյն շէնքին մէջ կը գտնուին, պելժիական մայրաքաղաքին կեդրոնը: Փարիզեան օրաթերթը կ'ըսէր, Շաբաթ իրիկուն, թէ այդ եղեռնափորձերուն թէեւ տէր եղող չէ եղած, բայց կրնան նոյն ծագումն ունենալ:

Երկուշաբթի առտու, Փարիզի եղեռնափորձին արձագանգ կ'ըլլար, քանի մը տողով Լը Մաթէն, իսկ համայնավար պաշտօնաթերթը՝ Իւմանիթէ կը գրէր՝ «Հակախորհրդային եղեռնափորձ» խորագրին տակ.— պայթուցիկով եղեռնափորձ մը կատարուած է Շաբաթէն Կիրակի գիշերը («Յառաջ»՝ պէտք է ըլլայ Ուրբաթէն Շաբաթ քանի Շաբաթ օրուան մամուլը արդէն արձագանգած էր) խորհրդային լրատուութեան գրասենեակին դէմ, Փլաս Մալզերպ: Պայթումը քրնիչներու կողմէ «միջին» որակուած վնասներ պատճառած է եւ դրացի յարկաբաժիններու ապակիները ջարդուփշուր եղած են: «Հայկ. Նոր Դիմադրութիւն» կոչուած խմբակ մը տէր եղած կ'ըլլայ այս եղեռնափորձին հեռաձայնելով Ա.Էֆ. Փէ.ին: Բացայայտ է որ այս անընդունելի արարքը չանջատուիր հակահամայնավար եւ հակախորհրդային այն ատելութեան արշաւէն որ, ներկայիս աւեր կը գործէ մեր երկրին մէջ: Քաջալերելով, կառավարութիւնը եւ իր մամուլը պատասխանատուութիւնը կը ստանձնեն անշուշտ նման արարքներու: Թաս գործակալութիւնը որ կը դատապարտէ «աւազակութեան այս արարքը», կը շեշտէ որ «խորհրդային իշխանութիւնները պահանջած են որ արտասահմանի իրենց դիւանագիտական մարմիններ «պաշտպանուին» ու խորհրդային գործակալութիւնը ցաւ յայտնած է որ «Ֆրանսական իշխանութիւնները այդ առընչութեամբ անհրաժեշտ միջոցները ձեռք չեն առած»:

Լիպերասիոն երկու տողով կը յիշէ միայն Պրիւսէլի եղեռնափորձերը, որոնց տէր եղած է, կ'ըսէ, «Հայկ. Նոր Դիմադրութիւնը»:

×

Երկուշաբթի առաւօտ, խմբագրութիւնս զեկոյց մը ստացաւ «Հայկ. Նոր Դիմադրութենէն» Յունուար 30 թուակիր եւ ուր նախ կը յիշուի թէ ի՛նչ պայմաններու մէջ, կը սպաննուէին Զատիկեանը, Բաղտասարեանը եւ Ստեփանեանը, տարի մը առաջ, ծանրանալու համար այն ճընշումներու վրայ, որոնց ենթակայ են հայ հայրենասէրները Հայաստանի մէջ: Երկար զեկոյցին մէջ, կը վերլուծուի քաղաքական միջազգային կացութիւնը ու նկատի կ'առնուի Հայաստանի աշխարհագրական վիճակն ալ քանի հոն է որ «Միացեալ Նահանգներն ու խորհ. Միութիւնը դէմ առ դէմ են, գիտակից որ գոյութիւն ունեցող հաւասարակշռութեան որեւէ խզում հսկայ անդրադարձումներ կ'ունենայ համաշխարհային հաւասարակշռութեան վրայ: Համոզուած ենք, որ Միացեալ Նահանգներու եւ խորհ. Միութեան հասարակաց շահն է պահպանել որքան երկար ատեն որ կարելի է աշխարհաքաղաքական իրենց սթաթու քուօն եւ յեղափոխական խզումի որեւէ ծրագիր այդ շրջանին մէջ կը բախի իրենց կատաղի ընդդիմութեան», սակայն, կը շեշտէ զեկոյցը (եւ ի՛նչ լաւատեսութեամբ...) «բայց աշխարհակալները պէտք է գիտնան որ գիտցած ենք քաղել դասերը մեր մերձաւոր պատմութենէն: Հայ ժողովուրդը, այսօր, քաղաքականօրէն անցած է, գրաւման օտար ուժերու պարտադրած աշխարհագրական արուեստական բաժանումները:

Զեկոյցը կ'եզրակացնէ.— «Ազգային միութեան ճամբան անհրաժեշտօրէն կ'անցնի ժողովրդական պայքարէն, հայկական հողամասէն քշելու համար գրաւման օտար ուժերը եւ յեղափոխական պայքարով քշելու համար իրենց ծառաներն ու իրենց զինակիցները Արեւելեան եւ Արեւմտեան Հայաստանի մէջ»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺՈԶԷՖ ՖՈՆԹԱՆԷ, որ մահափորձի ենթարկուած էր Հինգշաբթի գիշեր փարիզեան իր բնակարանին առջեւ, մեռաւ Շաբաթ առտու, աւելի քան վեց ժամ տեւող վիրաբուժական գործողութենէ մը ետք: Դեռ յստակ չէ այս մահափորձին պատճառը, որ քաղաքական չի թըւիր եւ անկարելի չի նկատուիր, որ նոյնիսկ թիւրիմացութեան արդիւնք ըլլայ, խենթի գործ կամ ջղագրգիռ վարորդի մը:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՕԴԱՆԱՒ մը իր Թի Եու 154 օդանաւով յաջողած է ապահով էջք մը կատարել Երեւան, հակառակ անոր որ երբ կը պատրաստուէր իջնելու կայծակի հարուած մը վնասած էր աջ թեւին եւ պայթեցուցած վառելանիւթի շտեմարանը: Օդաչուն դադրեցուցած է ինքնաշխատ դրութիւնը ու ղեկը ձեռք առնելով հինգուկէս վայրկեանի մէջ յաջողած է ապահով Երեւան իջնել:

ԳԱՐԱՄԱՆԼԻՍ պաշտօնապէս առաջարկեց որ Ողիմպիականները Յունաստան տեղի ունենան:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ կաշառակերութեան հսկայ գայթակղութիւն մը երեւան ելած է Դեմոկրատ 30 ծերակուտականներու վերաբերեալ: Էֆ.Պի Այ.ի (գաղտնի ոստիկանութիւն) քննիչները իբրեւ միջնորդ ներկայացած են (արաբներու կողմէ) եւ մէկ միլիոն տոլարի կաշառք վճարած...

ՄԱՌՇԷ յայտարարեց համայնավար երիտասարդութեան համագումարին, որ իրենց նպատակն է՝ յեղափոխութիւն ընել: Ծաղրեց Միթերանը եւ ընկերվարականները, պարպուզ որակելով Ժան Փոփըրէնը, որ յայտնած էր թէ Մառշէ նախապէս տեղեակ պահուած էր, երբ Մոսկուա էր, Սախարովի ձերբակալութեան:

Ի՞նչ կ'ըսեն թուրք թերթերը

«Թէրճիւման», Խօզտէմիր Գալփադճըօղլուի ստորագրութեամբ Աթէնքէն Անգաժանս գործակալութեան կողմէ հաղորդուած լուրի մը արձագանգ հանդիսանալով եւ մեծադիր տառերով կը գրէ թէ Հայերը Յունաստանի մէջ կը պատրաստուին Թուրքերը սպաննելու:

Աթէնքի Թուրք դիւանագէտները միջոցէ մը ի վեր կը հետապնդուին անծանօթներու կողմէ: Աւելին ըլլալով անցեալները Հելլէն Ապահովութեան Տնօրէնութիւնը ճշդած է թէ կարգ մը անծանօթներ Թրքական Դեսպանատան շէնքին ֆիլմերը կը քաշէին: Հակառակ անոր որ կարելի չէ եղած ձերբակալել այդ անծանօթները եւ ճշդել անոնց ինքնութիւնը, Հելլէն պատասխանատու մը, որ իր անունը յայտնել չէ ուզած, պնդած է որ անծանօթներուն Հայ ըլլալը ստուգուած է:

Հելլէն Ապահովութեան Տնօրէնութիւնը զգուշութեան արտակարգ միջոցներ ձեռք առած է պաշտպանելու համար Թուրք Դեսպանատան շէնքն ու Թուրք դիւանագէտներու կեանքը:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յունուար 23–28)

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԹԵՐԹԻ ԱՇԽԱՏԱԿՑԻՆ ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ Ա. ՋԻԳԱՐԽԱՆԵԱՆԻ ՀԵՏ

Մոսկուա լոյս տեսնող «Մոսկովսկի Կոմսոմոլեց» թերթը տպագրած է իր աշխատակիցին մէկ հարցազրոյցը դերասան Արմէն Ջիգարխանեանի հետ: Հարց ու պատասխանէն կը պարզուի, որ հայ արուեստագէտը դերասանութեան ձգտումը ունեցած է պատանութեան շրջանէն իսկ: Ուսումը առած է Երեւանի Թատերական Հիմնարկին մէջ, նոյն ատեն աշխատելով Ստանիսլաւսկի ռուսական թատրոնին մէջ: Արմէն Ջիգարխանեան ցայժմ դերեր ստանձնած է աւելի քան 60 շարժանկարներու մէջ: Ներկայիս կը մասնակցի երեք շարժանկարներու նկարահանումին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊԱՇՏՕՆԱԶՐԿՈՒՄ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահութեան որոշումով, շինանիւթերու արդիւնաբերութեան նախարարը՝ Գեղամ Վարդանեան «ազատել է Հայկական ՍՍՀ շինանիւթերի արդիւնաբերութեան մինիստրի պարտականութիւններից՝ աշխատանքում լուրջ թերութիւնների համար»:

Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն, Յունուարի կէսերուն, քննութեան առած էր տուեալ նախարարութեան գործունէութիւնը վերջին տարիներուն եւ այդ ուղղութեամբ լուրջ թերիներ արձանագրած էր:

Գլխաւոր քննադատութիւններն եղած էին.—

Հնգամեակով առաջադրուած ծրագիրները չեն գործադրուած շինանիւթերու կարեւոր տեսակներուն արտադրութեան մէջ: Քանի մը ճիւղերէ ներս արտադրութիւնը նոյնիսկ նուազած է:

Իբրեւ որակ շատ ցած եղած են արտադրուած տուֆ-քարը, բրուտագործական նիւթերը, մարմարի եւ երկաթաքարի սալերը, յախճապակիի իրերը: Բազմաթիւ ձեռնարկութիւններու թեքնիք միջոցները՝ արտադրութեան մարզին մէջ, առաջուան նման ցած աստիճանի վրայ մնացած են: Դանդաղ քայլերով իւրացուած են գիտութեան եւ մասնագիտութեան նորութիւնները, նուաճումները: Քարահանքերուն մէջ մեքենայացուած չեն բեռները բարձելու եւ թափելու աշխատանքները: Հիմնականին մէջ կը տիրէ ձեռքի աշխատանքը:

Նախարարութիւնը անուշադրութեան մատնած է արտադրութիւնը բարելաւելու ձգտող ծրագիրներու մշակումը: Ամէն տարի, քարին արդիւնահանումին եւ մշակումին լծուած ձեռնարկութիւնները մեծ քանակութեամբ թափոններ, մնացուկներ կը դիզեն. ասոնց միայն աննշան մասը կ'օգտագործուի վերամշակումին համար:

Լուրջ թերութիւններ կան շինարարութեան ճիւղէն ներս: Կառուցումի եւ վերաշինութեան սահմանուած նիւթական գումարները ամբողջովին չեն օգտագործուիր: Մսխումներ տեղի կ'ունենան բազմաթիւ շինութիւններու վրայ:

Օգտուելով ղեկավարութեան հսկողութեան բացակայութենէն, նախարարութեան ճիւղին պատկանող աշխատողներ, ձեռնարկութիւններու որոշ ղեկավարներ, կը չարաշահեն իրենց պաշտօնական դիրքը եւ ապօրէն կարգադրութիւններով շինանիւթեր կը տրամադրեն զանազան կազմակերպութիւններու:

Կեդր. Կոմիտէ կ'որոշէր.— Պետական կարգապահութեան ամրապնդման ուղղութեամբ անհրաժեշտ միջոցներ չձեռնարկելու, շինանիւթերի բացթողման յստակ կարգ չսահմանելու համար, որ յանգեցրել է խախտումների եւ չարաշահումների, կուսակցութեան պատասխանատուութեան ենթարկուեցին եւ զբաղուած պաշտօններից ազատուեցին շինանիւթերի արդիւնաբերութեան մինիստր ընկեր Գ. Հ. Վարդանեանը, մինիստրի տեղակալ ընկեր Է. Գ. Էքսիւզեանը»:

Գեղամ Վարդանեան շինանիւթերու արդիւնաբերութեան նախարարի պաշտօնին կոչուած էր Վ. Սեկոյեանի տեղ, 1973 Նոյեմբերին:

Նոր նախարարն է՝ Լիտուին Էլիգումի Ղազարեան, նշանակուած Յունուար 28ին:

ՍՓԻՒՌՔԻ ՃԱՆԱՊԱՐՀՆԵՐՈՎ

ՀԱՅ ՄՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՕՏԱ՞Ր ՄՆԱՆՔ

1979 Սեպտեմբերին Պրիւսէլ էի, երբ տագնապի առաջին լուրերը հասան հոս:

Առաջին անգամ ըլլալով՝ լիբանանեան դէպքերը դուրսէն կը դիտէի, եւ այդ առիթով՝ նոր ըմբռնեցի Լիբանանէն դուրս հայ մարդոց տառապանքը, անձկութիւնն ու հոգեկան մահը, ի լուր Լիբանանի մէջ կատարուող դէպքերուն:

Նոյն առիթով, ականատես եղայ, թէ Սփիւռքահայ մարդը ինչ ձեւով կը հակազդէր այդ դէպքերուն դիմաց: Եւրոպահայութեան մէջ՝ Լիբանահայութեան տագնապով տագնապողները առաւել չափով անոնք են, որոնք ուղղակի առնչուած են Լիբանահայութեամբ: Իսկ Եւրոպահայութեան զանգուածը, բացի իր ընտրանիէն, գրեթէ անտարբեր մնաց: Իսկոյն ըսեմ, թէ յանցաւորը իրենք չեն:

×

Սակայն այդ չէր համոզումս երբ Փարիզ էի: Դժգոհութիւնս չծածկեցի բարեկամներէս:

— Բազմահազար գաղութ էք հոս, ըսի: Բազմած էք Եւրոպայի լոյսի կեդրոնին մէջ: Տարիներէ ի վեր՝ հոն կը գործէք, կը յարաբերիք ազատամիտ մտաւորականութեան հետ, չփում ունիք հանրային կարծիքի սպասարկութիւններու հետ: Երբ ինծի հարցուցիք, թէ ի՞նչ կրնանք ընել Լիբանահայութեան տագնապին ի նպաստ, ես ձեզմէ մէկ բան խնդրեցի, որ իսկոյն հայանպաստ յօդուածներ հրատարակէք փարիզեան օտար օրաթերթերուն մէջ: Շուարեցաք, ծանօթի անուն փնտռեցիք ու չգտաք: Այսքան տարիներ ետք, մա՞րդ չունիք Մամուլին մէջ, բարեկամ չունի՞ք, միջոցներ չունի՞ք: Հապա Փարիզի ինչ բանին մասնակցեցաք այսքան տարիներու ընթացքին:

Զարմացած՝ աչքերուս մէջ նայեցան:

— Ձեր ուզածը յօդուա՞ծ է: Դուք կը կարծէք, թէ Լը Մոնտի մէջ յօդուած մը պիտի քակէ՞ Պուրճ Համուտի պաշարումը, պիտի ազատէ՞ առեւանգուած Հայերը: Հարիւր հազարներով դրամ հանգանակեցինք Լիբանահայութեան համար եւ Պէյրութ ուղարկեցինք: Դեռ ի՞նչ կ'ուզէիք որ ընէինք:

Տեղեակ չէին, թէ Լը Մոնտի մէջ յօդուած մը աւելի կ'ազդէր միլիացական ղեկավարներուն վրայ, քան հարիւր հազար ֆրանքի գումարը՝ մեր գոհերուն վրայ:

Ո՞վ է յանցաւորը:

×

Դարձեալ Փարիզ: Ֆրանսահայ երիտասարդներ են շուրջս: Մտահոգ են Լիբանահայութեամբ: Խօսակցութիւնը ֆրանսերէն կը դառնայ:

— Բան մը պէտք է ընել Լիբանանի համար, կը գոչեն:

— Ի՞նչ կրնանք ընել, ի՞նչ պէտք է ընել, ըսէք մեզի:

Ցո՞յց կազմակերպել Փարիզի փողոցներուն մէջ: (Հակառակ հրահանգ հասած է Պէյրութէն հնազանդի՞լ... անտեսե՞լ):

Իլ ֆօ ֆէռ քէլքը շոզ...

Անտեղեակ՝ լիբանանեան աղէտին իսկական տուեալներէն, կ'ուզեն ընել ինչ որ չեն կրնար: Իսկ կրցածնին՝ չեն կատարեր: Բոլորը կը մտածեն զինուոր արարքներու. մասնակցիլ մեր թաղային կռիւներուն: Միջոց ունին, մարզուած են ֆրանսական բանակին մէջ: Ոմանք ամուսնացած են, ոմանք՝ ոչ: Բայց բոլորը անխտիր կ'ուզեն կռուիլ, կռուի՛լ...

Շատ դժուար կ'ըլլայ համոզել զիրենք: Կասկածանքով կը նային քեզի, երբ կ'ըսես թէ Լիբանահայութիւնը ներկայիս պէտք չունի զինեալ միջամտութիւններու, թէ երբ պէտք ըլլայ՝ լուր կը տրուի իրենց, եւ թէ այժմ շատ աւելի նպատակայարմար է օտար օրաթերթերուն հանրային կարծիքը սիրաշահիլ:

Ու ահա հարցումը.

— Բայց ի՞նչ գրենք, յստակ տեղեկութիւններ չունինք: Լուրեր տուէք, լուսանկարներ ղրկեցէք մեզի:

×

Ուրեմն Պրիւսէլ եմ:

Երբ նոյն գանգատները կը ներկայացնեմ Պելժահայ ազգային մարմնի անդամներուն, լրջօրէն կը նեղանան դէմս:

— Մենք Եւրոպայի ամէնէն կազմակերպուած հայ գաղութն ենք. (եւ ճիշդ է): Կարող ենք յօդուածներ հրատարակել պելժիական լաւագոյն օրաթերթերուն մէջ: Բայց... ներեցէք, մենք որմէ՞ պիտի իմանանք ձեր ստոյգ լուրերը՝ եթէ դուք չէք տար զանոնք մեզի: Դուք Պէյրութի մէջ գործակալութիւն մը չունի՞ք, մարմին մը չունի՞ք որ մեզի եւ բոլոր հայ գաղութներուն անմիջապէս ուղարկէ ճշգրիտ տեղեկութիւններ եւ լուսանկարներ:

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԿՌԱՆԵԱՆ

(Մնացեալը Յաջորդով)

ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Հայ իրականութեան նկատելի գիծերէն մէկն ալ այն է, որ գրեթէ ոչ մէկ ուշադրութիւն կը դարձնենք մեր անմիջական դրացիներուն գրական - մշակութային երեսներուն, տնտեսական պատկերներուն, ազգային ձգտումներուն վրայ: Ադրբեջանի կ'անդրադառնանք, օրինակ, երբ Նախիջեւանի հայկական խաչքարերուն, յուշարձաններուն քանդումին հարցը կը վերարծարծուի, կամ երբ Ազերի «պատմաբան» մը Հայաստանի մէկ կարեւոր շրջանը պատմական դետնի վրայ «ոչ հայկական» կ'անուանէ: Մինչդեռ, հիմնական կարեւորութիւն կը ներկայացնեն նոյն այդ երկրին այլազան երեսներուն մանրամասն ծանօթացումները:

Այս շրջագիծէն ներս որոշ հետաքրքրութիւն մը կը ներկայացնէ, առանց՝ տրամադրութիւններուն եւ ձգտումներուն տեսակէտէն, Ադրբեջանի Գրողներու Միութեան առաջին քարտուղար Իմրան Կասումովի միտքերը, Երեւանի «Գարուն» ամսագիրին նախաձեռնած հարցազրոյցին ընթացքին:

Գրագէտին ընդգծումով Բագու մայրաքաղաք մը նման քաշողական ուժ կը ներկայացնէ օտար այցելուներուն համար: Յաճախ կ'ընկերանայ այցելուներուն եւ ամէն անգամ կը համոզուի, թէ «ինչքան հմայիչ են ադրբեջանական հողն ու նրա աշխատասէր մարդիկ: Որպէս կանոն, զարմացնում ու հիացնում է բոլոր ժամանակների բանաստեղծներին նուիրուած յուշարձանների առատութիւնը»:

Այս, կ'աւելցնէ ան, Ադրբեջան համեմատաբար փոքր երկիր մըն է, օժտուած է կլիմայական գրեթէ բոլոր գօտիներով՝ մերձարեւադարձայինէն մինչեւ մնայուն ձիւնը եւ սառոյցը: Սակայն բնաշխարհին գունագեղութիւնը այնքան ալ էական չէ, առնուազն Հանրապետութեան տնտեսութեան վերջին վեց տասնամեակներու փոփոխութիւններու ի տես: Այդ վերափոխումները կը նշանակեն մեծ արդիւնաբերութիւն, քարիւղի աշտարակներու «անտառ» հողին վրայ թէ ծովափնեայ ջուրերուն մէջ, նոր քաղաքներ, ամբարտակներ, երկաթուղիներ, արդիւնաբերական կառուցներ, բամպակի, հացահատիկի, խաղողի, բանջարեղէնի եւ պտուղներու առատ բերք:

Անցեալին, Իմրան Կասումովի ըսելով, Ադրբեջանի կեանքն ու առօրեան արեան եւ արցունքի ծով եղած է: Եւ զարմանալին այն է, որ այդ մռայլ ժամանակներուն Նիզամի նման արտակարգ տաղանդաւոր բանաստեղծ մը ծնած է: Ապա Ադրբեջան աշխարհին տուած է Նասիմ (*), Ֆիզուլի, Ախունդով, Սաբիր: «Ապա թէ ինչո՞ւ, չնայած պատմութեան փոթորիկներին՝ իմ երկիրը մեծ թուով կոթողներ է ձօնել տարբեր դարաշրջանների պոէտներին, սրբագործել նրանց անունն ու գործը: Մենք՝ Ադրբեջանի ժամանակակից գրողներս, հպարտութեամբ մեզ համարում ենք մեր մեծ քերթողների աւանդների անմիջական ժառանգորդները»:

Ժամանակակից ադրբեջանական գրականութեան մէջ ի՞նչ ձգտումներ աչքի կը զարնեն եւ ասոնք ի՞նչ չափով կը կապուին խորհրդային ընդհանուր գրական հոլովոյթին հետ:

Ի. Կասումով դիտել տալէ ետք, թէ իրենց գրականութիւնը կը ներկայացնէ Խորհ. Միութեան գրական հոլովոյթին անբաժան մասը, աւելցուցած է իբրեւ հաստատում հետեւեալը: Ադրբեջանականութեան արդի ձգտումները կը յատկանշուին երկու գիծերով. նախ գրագէտները, իրենց ալրպտումներուն մէջ, կը հիմնուին անցեալի լաւագոյն աւանդութիւններու վրայ: Բայց չեն փորձեր անցեալին պարզ լուսապատճէնը դառնալ, այլ խօսքով կրկնօրինակել: Կը ձգտին տաւելագոյն չափով ինքնատիպ մնալ:

Ադրբեջանական ժամանակակից արձակը առաւել տարածուն գետնի վրայ «կը հետազօտէ» եւ կը վերակենդանացնէ կեանքին, առօրեային հիմնական երեւոյթները: Այլ հարցերը կը ձգէ, որ տեղեկատուութեան մարմինները արտայայտեն: Գրականութիւնը իր ուշադրութիւնը կը կեդրոնացնէ հոգեբանական ազդակներուն, գործօններուն վրայ:

Ժամանակակից բանաստեղծութիւնը կը յատկանշուի թեմատիկ եւ աշխարհագրական բազմազանութեամբ. նոյնպէս իր աչքերը կը սեւեռէ ընկերային հրատապ խնդիրներուն արծարծումին վրայ, դիւցազնական կամ քնարական հերոսին ներաշխարհին բացայայտումին վրայ: «Այստեղ, եւս, սրբութեամբ խնայելով անցեալի մշակոյթը, բանաստեղծները գնահատում են պոէզիայի երգչախմբում հեղինակային ձայների ինքնատիպութեամբ: ... Եւ մեր պոէզիայի ուժը հէնց այն է, որ նրա առաջատար ներկայացուցիչները հետամուտ են մի նպատակի, մի գաղափարի՝ չնմանուել, չկրկնել միւսներին»:

Գալով թատերագրութեան՝ ներկայիս ուշագրաւ ստեղծագործութիւններուն կողքին դեռ շատ են տկար թատերախաղերը:

ՔԱՂՀԱՆ

(*) Նիզամի Գեանջեւ կը նկատուի պարսկական գրականութեան մեծ դէմքերէն մէկը, ժամանակագրական կարգով Ֆիրդուսիէն ետք: Գլխաւոր երկերն են «Խոսրու եւ Շիրին» ու «Մէջնուն եւ Լէյլա» սիրավէպերը, պարսկերէն: Ուրիշ ժողովուրդներու արժէքները իւրացնելու ծանօթ ձգտում մըն ալ այս մէկը, ինչպէս կ'ընեն Ազերիներուն ցեղակիցները՝ Թուրքերը:

ԳԱՐՈՒՆ 1979

ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՈՒ ՏԱՐԻՆ

Մայրս չէր կրցած վերջացնել վերջին խօսքերը... արտօսրը աչքերուն, թաշկինակը բերնին, յանձնուած վտանգի ու սիրոյ բախումներուն. սրտի պոռթկումը ելքի միջոց կ'որոնէր... խնդրանքը կարծես լաստ՝ կ'ապաւինէր տղու հասկացողութեանս...

Մօրս արտայայտութիւնը, բառերու տրոփիւնը, ցնցած էին ենթակայականս. մատղաշ տարիքիս ըմբռնումը խեղաթիւրած: Կը ծփայի մակերեսի մը վրայ ուր՝ հոսանք մը յանկարծ պիտի սուզէր էութիւնս... պաղատագին մօրս կ'երկարէի թեւերս ուժաթափ...

×

Ի Վենետիկ, Մուրատ - Ռափայէլեան Վարժարան: Առաջին տարեշրջան 1922 - 1923. աշակերտութեան հարիւրին երեսունը ազատած գեհէնի ճանկերէն... յանձնուած Մխիթարեան Միաբանութեան վարդապետներու անաչառ դգուանքին: Ոմանք՝ ամէն խաւէ. Փոքր Ասիոյ, Հայաստանի բեկորներ. անուսալ, անճրկած, քայքայուած... որպէս վերջին փորձութիւն՝ դեղերած Գողգոթայի ճամբուն... ոմանք՝ որոնց քրքիջը սադայէլեան հանդգամանքի տակ, կարեկցութեան քնարը կը ներշնչէ... Ոմանք՝ որ պիտի գտնեն ապահովութեան ուղիին մարդկային կեանքի առաջին սանդը...

Դպրոցի մթնոլորտը ազգային շունչ մ'ունի. շունչ համապարփակ զգայնութեան դողը կուտակուած... դարբնուած գիտակցութեան մը շուրջ, ուր՝ դաստիարակութիւնը անվրէպ, իր հոգեկան պառակտումները անէացուցած, պայքարը դարձուցած է նոր ինքնութեան մը բնորոշումը: Սակայն՝ կայ դեռ վիշտերու, կեղեքումներու ու սեւ սաւաններու կոյտը... որոնց, ազնիւ հետքերը՝ թարմ դիմագիծերու վրայ յամառօրէն կառչած, ձգած են հեթանոսական աւերն ու դըժընդակութիւնը...

Դասարանը: 10 տարեկան աշակերտ մը գլուխը ձեռքերուն մէջ կը մալտայ տըխո՜ւր երգ մը առինքնող: Քրտական բարձունքներէն իջած միավանկ ձայնաւորներու մրմունջն է, տեսակ մը հեւք ձայնին ոլորտներուն փարած: Երբեմն՝ կը բարձրացնէ գլուխը, ձայնաւոր հընչիւնը դուրս տալու. կարծես կարօտ նոր շունչի, կամ, արտաքսելու կուրծքի ողբն ու հառաչը... անգիտակից շըրջապատին, այտերը արցունքոտ, գլուխը ձեռքերուն մէջ կրկին կը տարուբերէ՝ գտնելու թախանձանքին չէշտը զգացիկ.. Հնկիչը ցուցամատը բերնին՝ դասընկերներուս քարացած լռութիւն կը պարտադրէ, կ'արգիլէ որեւէ ընդդիմութիւն. պիտէ նոպայի ծանրակշիռ հետեւանքը ու անհաշտ աշակերտին մեր մէջ ծիրելը..

Այլազգի նախճիրը իր յատուկ բարբարոսութեամբ գլեանած էր խեղճ տղուն ծնողքը: Շարան Մարտիրոսներու կարգին՝ քիւրտ վոհմակը հաւաքած էր գարհուրած մանուկներու սէրը... Հայ մը եւս խալամցնելու քաջագործութեան դափնի, տարած՝ խաչնարած ծառայ իրենց հիւղակի գոմը... Հոն՝ կենդանիներու ընկերակցութեամբ, երեք տարեկան որբուկը պիտի սորվէր «ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ» արտաշնչելը...

Այսպէս՝ մարդկային գարշութիւնը երկրին մէջ կնիք առած, կը շարունակէր իր նողկանքը...

«Հոյ - Հօրոյ»ն (անուն որ աշակերտներս տուած էինք իրեն) հինգ տարի շարունակ մեծցած էր քիւրտ ընտանիքի մը կերեսային խնամքին տակ, խմորուած իրենց ցեղային սովորութիւններուն, ու կարծես կենդանիի բնազդով, կապուած հաւատարմութեամբ անոնց ապրելակերպին... Սակայն....

Առջի օրէն սկսեալ՝ Հոյ - Հօրոյ աղջնակի մը ձեռքն առնելով, հետեւած էր մօտակայ դաշտերը այծերու հօտը արածելու: Փոքր աղջիկը՝ հազիւ ինը տարեկան, հեռու լրտես աչքերէ, հէք տղուն ցոյց տուած էր սէր ու կարեկցութիւն, ականջն ի վար՝ հայերէն գորովագին խօսքերուն հետ, յորդորած էր զինք վրիպիլ ու իրենց թշուառութեան դժնդակ կապը սեղմ պահել: Աղջնակի անունն էր Կիւլնազ, երբ ուզած էր սորվեցնել երախային՝ Հոյ - Հօրոյ՝ վախի թմրութեան մէջ, երկա՜ր զննած էր որբուն դէմքը... դէմք՝ ուր ժպիտը անծա՜յր լռութիւն կ'արտացոլէր...

ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆ

(Շար. - 6)

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՄԷՋ

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

(Ուրբաթ, Յունուար 18)

ԼԵԶՈՒՆ ԱՆՀՐԱԺԵ՞ՇՏ Է ՀԱՅ ԴԱՏ ՊԱՇՏՊԱՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ) — Օրուան համադրողը՝ Արամ Շէխիկեան ներկայացնելէ յետոյ երկու վիճաբանողները՝ Արա Գրիգորեան, խմբագիր ու ծանօթ դէմք ֆրանսահայ հանրային կեանքին ներս եւ Գէորգ Քէփէնէկեան՝ երիտասարդ վիրաբոյժ ու անդամ Լիոնի Հայկ. Դատի Յանձնախումբին, հակիրճ խօսքերով պարզեց նիւթը, ընդգծեց անոր այժմէական նկարագիրը եւ գոյութիւն ունեցող բանավէճը լեզուի շուրջ որ սերունդէ սերունդ, տարուէ տարի կը սաստկանայ աւելի սուր բնոյթ։

Նախաբանով մը Արա Գրիգորեան դրաւ նիւթը իր շրջագիծին մէջ, այսինքն հայկական ծիրէն ներս, քանի ոչ-Հայեր բերած են իրենց նպաստը Հայկ. Դատին ու դեռ կրնան բերել։ Պատմութիւնը վկայ։ Յետոյ բացատրեց լեզուին կարեւորութիւնը որպէս ժողովուրդի մը ինքնուրոյնութեան առաջին ազդակը, որպէս մշակոյթի մը փոխադրման միջոցը, որպէս քաղաքակրթութեան մը հայելին։ Լեզուն, ըստ Արա Գրիգորեան, ազգային հաւաքի, ներշնչումի, վստահութեան աղբիւր է որ կը կազմէ ու կը կազմաւորէ հոգիներ ու մտքեր մղելով զանոնք յանձնառութեան։ Ան որ լեզուին ծանօթ չէ, չի կրնար հաղորդ ըլլալ իր ժողովուրդին մեծութիւններուն, ախրադործութիւններուն, հետեւաբար իր զգացումներն ու յանձնառութիւնները կ՚ըլլան ժամանակաւոր։ Ան որ Րաֆֆի կարդացած է չի կրնար չպոռթկալ եւ չանցնիլ գործողութեան, պայքարի։ Հայկ. Դատը նախ եւ առաջ Հայերու գործն է եւ լեզուն կը պատրաստէ գիտակից ու համոզուած գինուորագրեալներ։ Լեզուն մեր հաւաքակաց յայտարարն է, մեր հաւաքական զէնքը։

Գէորգ Քէփէնէկեան յայտարարեց որ հարցին կը մօտենայ իրատես ձեւով եւ օրուան մտահոգութիւններով։ Լեզուն նախադրեալ մը չէ, ըստ ան, եւ հետեւաբար արգելք պէտք չէ ըլլայ աշխարհաքաղաքացի Հայուն Հայկ. Դատով զբաղելու, քաղաքական յանձնառութիւններ ստանձնելու։ Արդէն այսօր Սփիւռքի մէջ մեր ոտքին տակ հող չունենալով լեզուն կորսնցուցած է իր քաղաքակըրթական եւ հայրենասիրական առաքինութիւնները։ Նոյնն է Խորհ. Հայաստանի մէջ, ուր ռուսացումը զգալիօրէն հող կը շահի։ Լեզուն զարգացնելու համար մենք պէտք ունինք ազատ ու անկախ Հայաստանի մը, սակայն մինչ այդ քաղաքական գործը պէտք չէ կապել լեզուին։

Այժմէականութիւնը որ շատ յաճախ բռնութեան արարքներով կը գրուի անմիջականօրէն կրնայ երիտասարդը կապել իր դատին քան լեզուի աշակերտութիւնը։ Այսօր մեր աշխատանքը հանդըրուանային պէտք է ըլլայ։ Հայկ. Դատով զբաղելով ինքնաբերաբար կը մօտենանք լեզուին։ Քաղաքական յանձնառութեամբ, ազատ եւ անկախ Հայաստանի մը խօսելով, հեռանկարով աւելի հեշտ է երիտասարդը կապել իր Դատին։

Երկու վիճաբանողները, հերթով, դէմ առ դէմ, առաւել ընդլայնեցին իրենց տեսակէտները, ընդդիմաբանեցին, հակաճառեցին։ Ունկնդիրներէն եղան խօսք առնողներ որոնք ընդհանրապէս յայտնեցին տեսակէտներ, յայտարարելով որ առանց լեզուի Հայկ. Դատ կարելի չէ պաշտպանել։

Արա Գրիգորեան եւ Գէորգ Քէփէնէկեան իրենց եզրակացութեանց մէջ տեղ մը միացան ըսելով թէ լեզուն անհրաժեշտ է, առաջնահերթ է, սակայն Հայկ. Դատի առաջին մօտեցումի մը համար պէտք չէ որ խոչընդոտ մը ըլլայ, քաղաքական դրդապատճառներն ու շահագրգռութիւնները առաջին հանգրուանի մը համար կրնան հաւասարապէս գրաւական մը ըլլալ։

Շահեկան ձեռնարկ մը անկասկած։ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Յանձնախումբը ծրագրած է 1980ի համար ամէն ամիս կազմակերպել նման վիճաբանական ասուլիսներ եւ դասախօսութիւններ։ Յաջորդը տեղի պիտի ունենայ Ուրբաթ, Փետրուար 29ին, նիւթը ըլլալով՝ Հայ եկեղեցին նպաստաւո՞ր թէ աննպաստ դեր ունեցաւ հայ ժողովուրդի ազատագրական շարժումին մէջ։

Կը սիրենք յուսալ որ դարձեալ հետաքրքիր հասարակութիւն մը ներկայ պիտի ըլլայ յառաջիկայ վիճաբանական ասուլիսին։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

27ՐԴ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի 27րդ պատգամաւորական ժողովը տեղի ունեցաւ Շաբաթ եւ Կիրակի, Յունուար 26 – 27, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ։

Ժողովին մասնակցեցան 37 պատգամաւորներ (18 մասնաճիւղերէ) եւ 12 հոգի՝ խորհրդակցական ձայնով, այդ կարգին նաեւ «Յառաջ»ի ներկայացուցիչը։

Ներկայ եղան նաեւ այս առթիւ յատկապէս Ամերիկայէն ժամանած ՀՕՄի զոյգ ներկայացուցիչները՝ Տիկին Սեդա Խալիկեան եւ Օրիորդ Արփի Զարխուտեան։

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը ունի 1064 անդամ, որոնց 371ը՝ գործօն։

Ժողովը բացուեցաւ Շաբաթ առաւօտեան ժամը 9ին։ Նախ կազմուեցաւ օրուան դիւանը, հետեւեալ կերպով.— Տիկ. Թադէոսեան եւ Տիկ. Քէշիշէֆ՝ նախագահուհիներ, Տիկ. Գապագեան եւ Տիկ. Ֆուրթին՝ քարտուղարուհիներ։

Օրակարգի գլխաւոր հարցերն էին՝

1. Կրթական.— Հայերէնի միօրեայ դասընթացքներ, կրթաթոշակ, դրքոյկներ, միջոցներ՝ մեր երիտասարդութեան հայեցի դաստիարակութիւն տալու։

2. Յարաբերութիւններ. — Հայկական եւ պետական հաստատութիւններու հետ։

3. Գաղթող հայրենակիցներու օգնութիւն.— Լիբանանէն, Թուրքիայէն եւ Պարսկաստանէն ծանօթ պատճառներով Ֆրանսա հաստատուող մեր հայրենակիցներուն օգտակար հանդիսանալ եւ ծանօթացնել տեղական օրէնքներն ու պայմանները։

4. Կայան. — Առաջարկներ, թելադրութիւններ, բարելաւումի եւ կատարելագործելու միջոցներ։

5. Ծրագիր-Կանոնագիր.— Առաջարկներ եւ յաւելումներ՝ եթէ անհրաժեշտ են։

6. Պիւտճէ.— Հասոյթի միջոցներ։

7. Նոր Շրջ. Վարչութեան ընտրութիւն։

Ժողովականները մէկ առ մէկ անդրադառնալով իւրաքանչիւր հարցի բոլոր երեսներուն, կարծիքներու երկար փոխանակումներէ ետք տուին որոշումներ, ըստ հետեւեալի.

Ա. Կրթական.— Կեանքի կոչել կրթական մարմին մը, որուն պարտականութիւնը պիտի ըլլայ համակարգել Կապոյտ Խաչի հայերէնի միօրեայ դասընթացքներու ուսուցման ծրագիրը։ Կրթաթոշակներ տալ արժանաւոր այն հայ ուսանողներու, որոնք իրենց ուսման աւարտին կրնան օգտակար ըլլալ հայ ժողովուրդին։ Զարկ տալ մշակութային ձեռնարկներու։

Բ. Յարաբերութիւններ.— աւելի սերտացնել կապերը Նոր Սերունդին եւ ազգային քոյր կազմակերպութիւններու հետ, նոյն ատեն յարաբերութիւններ մըշակելով պետական եւ թաղապետական ու նահանգապետական շրջանակներու հետ։

Գ. Գաղթող հայրենակիցներու օգնութիւն.— Միջին Արեւելքի երկիրներէն՝ Լիբանան, Պարսկաստան, ինչպէս նաեւ Թուրքիայէն մեր շրջանները եկող հայրենակիցներուն նիւթապէս եւ բարոյապէս օգնելու նպատակով ստեղծել ժամանակաւոր գրասենեակներ, որոնց պարտականութիւնը պիտի ըլլայ օգնել անոնց թուղթի եւ կեցութեան պայմաններուն յատկապէս Անատոլուէն գաղթող մեր հայրենակիցներուն։

Դ. Կայան.— Նկատի ունենալով կայանի կազմակերպական աշխատանքներու դժուարութիւնները, այսուհանդերձ անոր օգտակար հանգամանքը, որոշուեցաւ Շրջ. Վարչութեան կողքին կեանքի կոչել Կայանի Յանձնախումբ մը, որպէսզի ամբողջ տարին զբաղի անոր կազմակերպական, դաստիարակչական եւ մատակարարական գործերով։

Ե. Ծրագիր – Կանոնագիր.— Հ.Օ.Մ.ի նախագահուհի. Տիկ. Սեդա Խալիկեանի զեկուցումէն ետք՝ Ամերիկայի կազմակերպութեան որդեգրած համահայկական կառոյցի մասին, որոշուեցաւ կանոնագրի յանձնախումբ մը կազմել քննելու եւ ի հարկին պատշաճեցնելու համար Ֆրանսայի Կապոյտ Խաչի կանոնագիրը ՀՕՄի ընդհանուր կանոնագրին։

Ամերիկայի ՀՕՄի համահայկական ժողովներու մասնակցելու համար պատգամաւորուհի ընտրուեցաւ Տիկ. Թութլեան։ Փոխանորդ ընտրուեցաւ Տիկ. Մառի Գորգիկեան։ Ընտրուեցաւ նոր Շրջ. Վարչութիւն։

27րդ պատգամաւորական ժողովը փակուեցաւ Կիրակի ժամը 21ին, գնահատելի գտնելէ ետք նախկին Շրջ. Վարչութեան գործունէութիւնը։

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ եւ Հարաւ. Քալիֆորնիոյ Հ. Օ. Միութեան մասնաճիւղերը կեանքի կոչած են Հայկ. Ժառանգութեան յանձնախումբ մը, որուն պարտականութիւնը պիտի ըլլայ ստեղծել հայկական մնայուն թանգարան մը։ Ծրագըրուած է հաւաքել հին եւ հազուագիւտ մետաղադրամներ, դրոշմաթուղթեր, գըծագրութիւններ, կրօնական եւ պատմական գիրքեր, հիւսքեր, հին հարսանեկան եւ մկրտութեան հագուստներ, գորգեր, երաժշտական նուագարաններ, պատմական արխիւներ եւայլն։

ՍԵԼԱՆԻԿԻ Հ. Յ. Դ. Երիտասարդաց Միութեան «Սողոմոն Թեհլիրեան» խումբին կազմակերպութեամբ, Յունուար 20-ին, « Քափիթոլ » պանդոկին մէջ տեղի ունեցած է ճաշ մը։ Բացման իր խօսքին մէջ ընկ. Գասըմեան շեշտած է աւանդութիւններու պահպանման կարեւորութիւնը ազգի մը գոյատեւման մէջ։ Ապա գեղարուեստական յայտագրի մը գործադրութեամբ ստեղծուած է խանդավառ մթնոլորտ մը եւ ստուար բազմութիւնը իր նուէրներով կարեւոր հասոյթ մը ապահոված է կազմակերպիչներուն։

ԳՈՔԻՆԻՈՑ (Աթէնք) Հ. Կ. Խաչի վարչութիւնը, ընկերակցութեամբ Վարանդ Քհնյ. Ամիրալեանի, Յունուար 19ին այցելած է տեղւոյն ծերանոցը, ուր պատսպարեալները հաւաքուած են սրահին մէջ եւ զրոյց մը տեղի ունեցած է խաչուհիներու եւ պատսպարեալներու եւ տնօրէնուհի Օր. Ալտէրի միջեւ։ Վարանդ քահանայի արտասանած մխիթարական քանի մը խօսքերէն ետք կատարուած է խաչուհիներուն կողմէ հիւրասիրութիւն որուն առընթեր « Զաւարեան » նուագախումբը խանդավառ մթնոլորտ մը ստեղծած է։

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿՆ ՈՒ ՋԷՅՆԱՊԸ

«Առենօք մեր երկիրը էսպէս չէր, Մարտիկ։ Մեր թագաւորի բազուկը երկար էր։ Հիւսիսի թագաւորը կու գար, ուղտի կարաւաններով, բեռցուցած սատափ ու ղումաշ, ճէննէթի հաւեր, գիւմրիտ ու հալուէ։ Կու գային շարքով մեր թագաւորի խալը վախտը հարցնելու։ Մեր թագաւորն ալ ըսես, թագը խանի վրայ դրած կը հարցնէր.

– «Ըսէք նայիմ՝ ի՞նչ կայ չկայ։

– «Ձեր ողջութիւնը, տէր թագաւոր, – կը պատասխանէին մէկ բերան.— քանի ձեր շուքը կայ՝ աշխարհի բաները կատարեալ են։

«Էսպէս էր մեր թագաւորը, Մարտիկ։ Էն ժամանակ ժողովուրդը ձիերով կը պըտըտէր՝ գտակնին ծուռ դրած։ Էն ժամանակ պաղ պաղչաներուն մէջ հազարան պլպուլներ թարվառ կու գային, ծիրանըն ու թուզը, նուռն ու սալորը իրենց քաղցրութենէն կը ճեղքուէին։

– «Քիթդ, Մարտիկ, ա՛յ, էսպէս։

«Էն ժամանակ արար աշխարհ, արեւ ու լուսնկայ մեր թագաւորի ոտքը կու գային, որովհետեւ էն օրերուն Հալլունի թուրը մեր թագաւորին ձեռքն էր։ Հեղ մը էտ թուրը պատեանէն որ դուրս կու գար, աշխարհի չորս կողմի, հիւսիսի, հարաւի, արեւծագի ու արեւմարի թագաւորները պաղը թօթված կաղամբի պէս իրենց գահերուն վրայ կը դողային։ Տուշմանի զօրքերը արեւը մնացած խըլուրդներու պէս ծակէ ծակ կը փախփըխէին...»

Մարտիկ աչքերը բաց՝ այնքան տարուած էր Ջուլհակի պատմութենէն, որ կը մոռնար յաճախ քիթը սրբել։ Այդ օրն ալ թէրսի պէս Մարտիկի քիթը կը վազէր միշտ։

«Էն օրերուն մեր գահի վրայ քրիստոնեայ թագաւոր մը կ՚ըլլէ, էնպէս քրիստոնեայ, որ ամէն անգամ որ զաւակ ունենայ, մեր փրոտ Մուսեխին Հին Կտակարանը կը հրջէ զաւակներուն անուններ գտնելու։

«Օր մը էս թագաւորը վանքի եպիսկոպոսները իր քովը կը կանչէ ու կ՚ըսէ.

– «Տարէք, Հալլունի թուրը ծովը ձըգեցէք։ Ի՞նչ պէտք կայ թուրին, թափուած արիւններու, քանի որ երկնքի թագաւորութիւնը կայ։

«Խելացի վարդապետներէն մէկը, որ Կիպրիանոս շատ էր կարդացեր, որ գիտէր սաղերը կորեկի պէս համրել, կ՚ըսէ թագաւորին, որ եթէ թուրը ծովը ձգուի, ծովը կը փրփրի, ալիքները կը չատնան ու արար աշխարհ ջրհեղեղ կ՚ըլլայ։

«Ժողովուրդը էս բանը կը լսէ։ Գիշերով պալատին բոլորը կը հաւաքուին կաչեգործներ, երկրագործներ, ջուլհակներ, ոսկերիչներ, հովիւներ, ձիաւորներ ու կը սպառնան թագաւորին.

– «Հալլունի թուրը որ ծովը ձգէք, մեր թագը կ՚երթայ, մեր գահը կ՚երթայ։ Հարաւի թագաւորը, հիւսիսի թագաւորը, Մսրայ մելիքը, թաթարը մեր երկիրը կ՚արշաւեն։

«Աղջիկներ, կիներ ձեռքերնին իւղի լապտերներ բռնած, աղմուկ, ճէն կը ձըգեն։ Դուն մի ըսեր՝ վանքի եպիսկոպոսները գիշերով վանքէն դուրս փոս մը կը փորեն։ Մէկը բահով, միւսը բրիչով, մօրուսով, փէշէշէով փոսը կը փորեն ու կը թաղեն թուրը Հալլունի։

«Էտ էտեղ ձգենք, Մարտիկ, հիմա դանք քթիդ, ա՛յ էսպէս։

Էտ տարուան մէջ, Մարտիկ, մեր թագուհին պարտէզ իջած պահուն՝ կ՚իյնայ յանկարծ ու ոտքը կը կոտրի։ Կ՚ունենանք թոփալ թագուհի։ Էտ տարուան մէջ մեր թագաւորի աչքը եղնիկի կոտոշ կը մտնէ։ Կ՚ունենանք մէկ աչք թագաւոր։ Տարին չանցած՝ կը սկսին թագուհիին սրմա մազերը թափիլ։ Կ՚ունենանք քէլ թագուհի։ Մսրայ մելիքը կը լսէ այս բանը։ Ի՛նչ գիտեմ, Մարտիկ, մեղքը վիզերնին, կ՚ըսեն՝ որ հայ վաճառականի մը միջոցաւ կը հասնի էտ լուրը։

(Շար. – 7)

Այրի Տիկին Երջանիկ Քէպապճեան, Տէր եւ Տիկին Ռընէ Ճըրկայեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Քէ - պապճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Քէպապճեան եւ զաւակը, Տիկին Սիւզան Քէպապճեան, Տէր եւ Տիկին Պօղոս եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Քէպապճեան եւ զաւակները, Տիկին Շուշան Քէպապճեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Պալեան, Վարդեվառեան, Հավլուճեան, Քօչարեան եւ Գալայճեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր, հօրեղբօր զաւկին, խնամիին եւ ազգականին՝

ԱՒԵՏԻՍ ՔԷՊԱՊՃԵԱՆԻ

եղերնական մահը, որ պատահեցաւ 30 Յունուար, Չորեքշաբթի օր:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի 6 Փետրուար Չորեքշաբթի օր, ժամը 14·15ին Սէվրանի Սէն Մարթէն եկեղեցւոյ մէջ հայկական ծէսով:

Այրի Տիկին Հմայեակ Գալուստեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Գալուստեան եւ զաւակները, Մալխասեան ընտանիքը եւ բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ

(ծնեալ Շողակաթ Մոսոյեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 31ին, 91 տարեկանին, Ալֆորվիլի իր բնակարանը:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Երկուշաբթի, Փետր. 4, ժամը 10·45ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին ուրկէ մարմինը փոխադրուեցաւ Ալֆորվիլի գերեզմանատունը, եւ ամփոփուեցաւ ընտանեկան դամբարանը:

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Գալուստեանի եւ Խաչիկ Գալուստեանի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Ն. Ուզունեան եւ զաւակները Սիմոն եւ Արման շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, նամակով եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՆԱԶԱՐ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, Փետր. 10ին, Վարդանանցի առթիւ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ.— ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ԲԱԺԱԿԻ ՕՐ

Խասեան Բարեկամական Միութիւնը կը տօնէ իր աւանդական Բաժակի Օրը Կիրակի, Փետր. 10, ժամը 13ին Ալեք Մանուկեան սրահը՝

118, Rue de Courcelles, Paris 17e

Կը հրաւիրուին սան եւ համակիրները, բաժակ բարձրացնելու աշխարհացրիւ սաներու կենացը:

Ծանօթ իրանահայ երգիչ ՍՈՒՐԷՆ պիտի ոգեւորէ հանդիսութիւնը իր ընկերներով:

Կը խնդրուի յատկապէս փութով ապահովել սեղանները հեռախօսելով ամէն առաւօտ ժամը 7էն 10՝ 372·04·20:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ - ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Դ. ՑԱՆԿ

Տիկին Անիձա Ալեքսանեան 10·000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Կարապետ Յակոբեան 10·000 Ֆ., Տիկին Մարիա Պիէլէր 2·500, Պարոյր Թուրեան, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Պալեան, Տիկին Տորիթ Մայիլեան, Ժան Փոլատեան 2·000ական, Կարպիս Տէրտէրեան, ՈՄՆ, ՈՄՆ (հանգուցեալ Զապէլ Պէօճէքեանի յիշատակին), Տէր եւ Տիկին Արթիւր Հայրապետեան, Տիկին Վարդանոյշ Պրուչեան 1000ական, Իզմիրի եւ Շրջանի Հայրենակցական Միութիւն, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Ալեքսանեան, Տիրան Զօլադեան, Սերովբէ Մխիթարեան, Տիգրան Տէվէճեան եւ Սուքիաս Պապիկեան 500ական Ֆ.

(Շար.)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Սիմէնեան ընտանիքը 3·000 Ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին, ի յիշատակ՝ Տիկին Անահիտ Մելիքեանի (Այրի Տիկին Սողոմոն Թէհլիրեան):

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Հրանդ Մինասեան 100 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին Փրոֆ. Գրիգոր Խէրեանի մահուան առթիւ:

×

Տիկին Դաւիթեան 100 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին ի յիշատակ Տիկին Պալայեանի:

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ - ՏԷՍԻՆ

Տէսինի եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը յայտնէ թէ Կիրակի առաւօտ Փետր. 10ին իր մեկնումին առթիւ նոր պաշտօնին գլուխը (Հարաւ. Ամերիկայի Կաթող. Պատուիրակ) եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէ շրջանին հոգեւոր հովիւը՝

ԴԱՒԻԹ ԵՊԻՍԿ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Յետ պատարագի եկեղեցւոյ վարչութիւնը ճաշ մը կուտայ ի պատիւ Դաւիթ եպիսկոպոսի Մէզիէօյի « Լը Փրեղիտան » պանդոկին սրահներուն մէջ:

Մասնակցիլ փափաքողները կրնան արձանագրուիլ հոգեւոր հովիւին եւ վարչութեան անդամներուն մօտ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէռ - Պուա - Քոլոմպի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր - ընկերուհիները, Փետր. 5 ժամը 20·30ին, Սանթր Քիւլթիւրէլ, Ռիւ Ռոպէր Լավերնեե, Սալ Էսթ: - Շատ կարեւոր օրակարգ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն - Ժեռմի Ս. Սահակ - Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը ստացած է փոխան ծաղկեպսակի եկեղեցւոյ պայծառութեան համար հետեւեալ նուէրները.— ողբացեալ Մարի Իմիրեանի մահուան առթիւ.— Պարտիզպանեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Ասատուրեան 100ական Ֆ., Վարուժան Մարգարեան, Այրի Տիկին Մարի Մարգարեան, Վահան Դաւիթեան 50ական Ֆ.: Շնորհակալութիւն բոլոր նուիրատուներուն:

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆ - ՏԷՍԻՆԻ ՇՐՋԱՆ

Կիրակի, Փետր. 10, ժամը 15ին

SALLE MOLIERE

18, Quai de Bondy — Lyon 5e

Երգեր, զուեջտ, գեղջկական պարեր, պիւֆէ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

49ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

կազմակերպուած Փարիզեան շրջանին կողմէ

մասնակցութեամբ Միութեան Փարիզի, Ալֆորվիլի, Լիոնի եւ Տէսինի շրջաններուն Սկաուտներուն, Արենոյշներուն, Թեւիկներուն եւ Գայլիկներուն

Տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Մարտ 2, կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 14·30ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue Saint Dominique Paris 7e — Métro : Invalide

Հայկական պարեր եւ երգեր — սկաուտական ներկայացումներ եւ զուեջտ: Շրջանային ներկայացումներ, հայերէն: Ամբողջովին նոր յայտագիր: Յայտագրին կը մասնակցին նաեւ ֆրանսական եւ օտար սկաուտական խումբեր:

Մուտք 25 փրանք — Պիւֆէ

Խ Ն Ջ Ո Յ Ք

Տէսինի Մշակոյթի Տան մէջ:

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղին խնջոյքը, Շաբաթ, Փետր. 9, ժամը 18էն սկսեալ:

Հայկ. ճոխ ուտելիքներ, խորոված: Մուտքը ազատ է: Կը հրաւիրուին բոլոր համակիրներն ու բարեկամները անխտիր:

GRANDE NUITEE à Marseille

La Croix Bleue Arménienne de Marseille (Section Ville) Organise le Samedi 23 Février de 22 heures à l'aube, dans les salons de l'Alhambra, une Grande Nuitée costumée avec l'orchestre de

PATRICE VALMONT

(de Radio Monte-Carlo)

Réservations et renseignements à la Maison de la Jeunesse et de la Culture Arménienne 12-14 rue Saint Bazile, 13001 Marseille

Tél. : 50-19-15

Tenu sombre souhaitée

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

կազմակերպած է

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Կը խօսի, Հայաստանէն՝

ԱՇՈՏ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

Նիւթ՝ « Իր երկասիրութեանց մէջ յիշատակած հայ գրողներու գործերը »

Չորեքշաբթի, Փետր. 6, ժամը 20·45ին

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

6, Cité Wauxhall — 75010 PARIS

- Grenoble - Valence -

L'Organisation Terre et Culture présente, au cours d'une série de réunions tenues dans la région Rhône-Alpes, le bilan de ses trois premières années d'activité en Iran du Nord — exploration des monuments et sites, contacts avec la population arménienne, travaux collectifs de mise en valeur des domaines arméniens — ainsi que les principales perspectives envisagées pour les années à venir.

Կեդրոնական Ֆրանսայի մէջ գումարուած շարք մը հաւաքոյթներու ընթացքին, Երկիր եւ Մշակոյթ կազմակերպութիւնը կը ներկայացնէ Ատրպատականի մէջ առաջին երեք տարիներու իր գործունէութիւնը — ճանաչում պատմական վայրերու եւ յուշարձաններու, շփումներ հայկական բնակչութեան հետ, հայ ազգային կալուածներու վրայ տարուած հաւաքական աշխատանքներ — ինչպէս նաեւ եկող տարիներու համար նկատի առնուած գլխաւոր հեռանկարները:

Conférence - Débat - Diapositives - Film

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ - ԼՈՒՍԱՐՁԱԿՈՒՄ - ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

GRENOBLE : Vendredi 8 Février, 21 h. Centre Social Paul Bert, 16 rue George Sand (*Saint-Martin d'Hères*)

VALENCE : Samedi 9 Février, 21 h., Salle Hussissian, 6 rue Faventine.

Բարեկենդանի Խրախճանք

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի Բարեկենդանի խրախճանքը մասնակցութեամբ երբեակ հայ արուեստագէտներու:

Trio Arménien

Երգ Այտա Յարութիւնեան

Քանոն Էլիա Փեհլիվանեան

Կիթառ եւ տավուլ Արթօ Փեհլիվանեան

Կիրակի, Փետր. 10, ժամը 13·30ին

HOTEL ARCADE

2, Rue Cambronne — Paris 15e

Սեղանները ապահովելու համար՝ հեռաձայնել 533·06·31 եւ 206·42·50

Մուտք եւ ճաշագին 100 Ֆ.

JACQUES CHELELEKIAN vous propose

du 29 mars au 8 avril

RAMEAUX et PAQUES

à CORFOU avec circuit vers DELPHES

prix : 3 620 F.F.

prix établi le 1. 1. 80 - TOUT COMPRIS

renseignements et inscriptions

Jacques CHELELEKIAN	VOYAGES WASTEELS 87 la Canebière 13001 MARSEILLE tél. (91) 95 90 12

Org. Lic. A 568

VOYAGES ARMÉNIE 80

calendrier à votre disposition sur demande

Org. Lic. A 97

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
6
MERCREDI
6 FEVRIER
1980

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ,
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.574

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

55e ANNÉE — No 14.574

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԻԱ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴԵՍՊԱՆԱՏՈՒՆԸ ԹԱԼԱՆԻ ԿԸ ՏՐՈՒԻ

ՊԱՏՐՈՒԱԿՆ Է ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԹՈՒՆՈՒԶԻ

Ֆրանսայի Արտաքին Նախարարութիւնը բուռն բողոք մը բարձրացուց Երկուշաբթի օր, Տրիպոլիի իր դեսպանատան թալանի տրուելէն ետք: Կը թուի թէ յարձակումը եւ շէնքին կրակի տրուիլը յանպատրաստից արարք մը չէ եւ եթէ նոյնիսկ իշխանութեանց պաշտօնական նախաձեռնութեամբ չէ եղած, վայելած է անոնց օրհնութիւնը: Հազարաւոր ցուցարարներ կատարած են յարձակումը «Ժողովրդական յեղափոխութիւն Թունուզի մէջ» պոռալով: Դիւանագիտական Մարմնին կառքերն ալ կրակի տրուած են բայց ոչ ոք վիրաւորուած է: Ֆրանսական Եռագոյնն ալ վար առնուած է եւ փոխարինուած Լիբիոյ դրօշակով:

Լիբիոյ ձայնասփիւռը կը բացատրէ որ զանգուածային ցոյց մը կատարուած է որու նպատակն էր դատապարտել ֆրանսական վատ միջամտութիւնը Թունուզ եւ փորձերը ֆրանսական հոգատարութիւն մը պարտադրելու Թունուզի: Ըստ Տրիպոլիի ձայնասփիւռին, ցուցարարները վրդոված են որ Ֆրանսա կ'ուզէ «զսպել ժողովրդական յեղափոխութիւն մը որ սկսած է զարգանալ Թունուզ մեկնելով Կաֆսա քաղաքէն»:

Ֆրանսայի Արտաքին Նախարարութեան հաղորդագրութիւնը անմիջական եղած է.– «Ֆրանսական կառավարութիւնը ամէնէն բուռն ձեւով բողոք կը բարձրացնէ այն յարձակման դէմ, որ յանգած է իր դեսպանատան քանդումին Փետր. 4ի առաւօտը մինչ լիբիական իշխանութիւնները չէին միջամտեր եւ անհրաժեշտ միջոցները չէին առներ ապահովելու համար դեսպանատան պաշտպանութիւնը թէեւ դիմում եղած էր դեսպանին կողմէ»:

×

ԻՐԱՆ

ՊԱՆԻ ՍԱՏՐԻ ԵՐԴՄԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Նորընտիր նախագահը ուզեց որ ժամ առաջ ամրապնդուի իր հեղինակութիւնը եւ յաջողեցաւ երդման արարողութիւնը կատարել տալ, մինչ որոշ ընդդիմութիւն մը կար եւ ոմանք կ'առարկէին թէ Պանի Սատր միայն Խորհրդարանին առջեւ կրնայ երդում ընել եւ Խորհրդարանը դեռ չէ ընտրուած: Բայց Պանի Սատր լուծումը գտաւ, Խորհրդարանը փոխարինելով փակիհով (Խոմէյնի) այսինքն քաղաքա–կրօնական առաջնորդը: Արարողութիւնը կատարուեցաւ Թեհրանի սրտաբանական հիւանդանոցը, ուր է Խոմէյնի, ի ներկայութեան Յեղափոխութեան Խորհուրդին անդամներուն: Պանի Սատրի ինքնավստահութիւնը չի գար միայն, դիտել կու տայ Էրիք Ռուլօ, իր ստացած մեծամասնութենէն, այլեւ այն հակառակորդներէն, որոնք վերջին օրերը իրեն միացան, մանաւանդ կղերին մէջ, առոնց գլխաւորը՝ այաթոլա Խամէնէյի, որ դեռ վերջերս «Փաշիստ կրօնաւոր»ներու շարքին դասուած էր Հանրապետութեան նախագահին կողմէ: Ուսանողներն ալ որոշած են չմրցակցիլ Պանի Սատրի հետ եւ Երկուշաբթի օրուան տողանցքը ջնջած էին:

Երկուշաբթի Փետրուար 4ը, երրեակ տօն էր Իրանցիներուն համար քանի Պանի Սատրի երդման արարողութենէն զատ, Հէջրի (Մարգարէին ծնունդը) 15րդ դարու սկիզբն էր եւ Յեղափոխութեան Բ. տարին կը սկսէր:

Պատանդներու հարցը գլխաւոր փորձաքարը կը նկատուի Պանի Սատրի համար: Ուսանողները կը պահեն իրենց նախապայմանը՝ Շահին յանձնումը մինչ Սընտէյ Թայմզ կարելի կը նկատէր առջի օր կարգադրութիւն մը ըստ որուն պատանդները կրնան չեզոք Պետութեան մը յանձնուիլ (օրինակ՝ Զուիցերիա) ժամանակաշրջանի մը ընթացքին, ուր քննիչ յանձնախումբ մը Թեհրանի մէջ պիտի ուսումնասիրէ նախկին շահին ոճիրները: Ուսանողները սակայն կը պնդեն որ պատանդները պիտի դատուին, ի մօտոյ եւ դատավարութիւնը հրապարակային պիտի ըլլայ (շուրջ 100 հրաւիրեալներով): Այս յայտարարութիւնները եղած են ուսանողներու հեռաձայնային կեդրոնի պատասխանատուին կողմէ Ֆրանքֆուրթի «Ինֆորմացիոն Տինսթ»ին:

Ամէն պարագայի մէջ, երդման արարողութեան առթիւ ալ, Խոմէյնի ասպարէզ կարդաց ոչ միայն Ամերիկայի այլեւ Խորհ. Միութեան. «Տարբերութիւն չկայ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ» կ'ըսէ իմամը, որ նաեւ օգնութիւն կը խոստանայ «աֆղան եղբայրներուն», շեշտելով «պէտք է օգնենք արաբ, պաղեստինցի, լիբանանցի ժողովուրդներու ազատագրական շարժումներուն Իսրայէլի եւ Ամերիկացիներուն դէմ»:

× Քիւրտիստանի մէջ կացութիւնը միշտ լարուած է: Բախումներէ ետք 60 մեռեալ կար եւ կռիւները չէին դադրած:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն սուրիական զօրքը կը պատրաստուի Պէյրութէն քաշուիլ, ինչ որ ըստ դէտերու ապահովութեան պարապ մը պիտի ստեղծէ: Դամասկոսի այս որոշումը կը մտահոգէ թէ Լիբանանեան կառավարութիւնը եւ թէ պաղեստինեան դիմադրութիւնը: Վարչապետ Հըս Դամասկոս գացած է համոզելու համար սուրիացի ղեկավարները որ յետաձգեն իրենց որոշումին գործադրութիւնը:

ԻՍԼԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ մէջ թաղապետական մասնակի ընտրութեան Բ. շրջանը կատարուեցաւ առջի օր (փոխարինելու համար մեռած քաղաքապետը): Ընտրուեցաւ մեծամասնութեան թեկնածուն ձայներու 56,11 առ հարիւրով ընդդէմ՝ համայնավար թեկնածու Տիւքոլինէի: Համայնավարները պատասխանատու կը նկատեն Ընկերվարականները որոնք «աջ քաղաքականութիւն մը կը վարեն» բայց գուցէ աւելի ճիշդ կ'ըլլար դէպի Քապուլ փնտռել պատասխանատուութիւնները:

ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ սպաննուած է երիտասարդ ֆրանսացի զբօսաշրջիկ մը շատ պղտոր պայմաններու մէջ: Կրակ բացողը՝ քաղաքագործն է, որու արդարացումը այն է եղեր որ շատ ջղագրգիռ դարձած են եւ ամէն կողմ ձախապաշտ ահաբեկիչ կը տեսնեն... Լիպերասիոն կ'ըսէ այս առթիւ թէ վտանգաւոր է զբօսաշրջիկութիւնը Թուրքիոյ մէջ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ գնելու կարողութիւնը իջած է աշխատաւորներու մօտ 1979ին, իբրեւ հետեւանք գիներու եւ ընկերային տուրքերու յաւելումին:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ «ԹԱՍ» գործակալութիւնը «աշխարհակալներու զրպարտութիւն» կ'որակէ Ռուսերու մասնակցութիւնը 1170 աֆղան մարդոց եւ պատանիներու ջարդին, 1979 Ապրիլին, Փաքիստանի մերձաւոր գիւղի մը մէջ: Բայց լրագրողներ, որոնք վերապրողներ տեսած են, կը պնդեն որ լուրը ճիշդ է: Այրի մը, 45 տարեկան, որ ամուսինը, չորս եղբայր, զաւակ մը, երկու եղբօր զաւակ կորսնցուցած է հրացանաձգութեան ընթացքին, յայտարարած է թէ զինուոր մը արգելք հանդիսացած է որ մօտենան իրենց ընտանիքին մինչ սպայ մը նկար կը հանէր:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յունուար 29-31)

ԲԱԶԱԼՏԻ ՀԱՆՔԱՎԱՅՐ ՄԸ ՅԱՅՏՆԱԲԵՐՈՒԱԾ ՍՊԻՏԱԿԻ ՄԷՋ

Երկրաբանները Սպիտակի շրջանին մէջ յայտնաբերած են գիւղօրագալտի կարեւոր հանքավայր մը: Բազալտի ամէնէն գեղեցիկ տեսակներէն մէկը՝ սեւ բազալտը կը կիրարկուի շինարարութեան մէջ իբրեւ երեսապատման նիւթ: Բազալտի հանքեր կը գտնուին նաեւ Փարաքար, Նորք, Անի եւ այլուր:

×

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԽՈՒՄԲԸ ՃԱՏՐԱԿԻ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱԽՈՅԵԱՆ

Շուէտի մէջ տեղի ունեցած ճատրակի Եւրոպայի խմբական ախոյեանութեան մրցումներուն առաջին հանդիսացած է Խորհ. Միութեան խումբը: Աքանչելի խաղարկութիւն մը ցուցաբերած է 16ամեայ Գարիկ Կասպարով, որ 6 խաղերէն շահած է 5,5 միաւոր, ինչ որ մրցաշարքի լաւագոյն արդիւնքը եղած է: Ռաֆայէլ Վահանեան շահած է 4 միաւոր:

×

ԹԱՌԱՀԱՐ ՅՈՎՀ. ԴԱՐԲԻՆԵԱՆԻ ՍԱԼԸ

«Մելոդիա» համամիութենական ձեռնարկութիւնը հրապարակ հանած է թառահար Յովհաննէս Դարբինեանի անդրանիկ սալը: Քանի մը փառատօներու դափնեկիր հայ թառահարի մասին երաժիշտ Մարտին Մազմանեան ըսած է. «Իւրացնելով թառի՝ այդ հնագոյն գործիքի նըւագածութեան հայկական աւանդական ձեւը, Դարբինեանը ստեղծել է իր ոճը, որն առանձնանում է հնչողութեան յատուկ պարզութեամբ, ռոմանտիկ հնչեղութեամբ, նուրբ քնարականութեամբ»: Սալը, որ արտադրուած է հինգ հազար օրինակով, կը բովանդակէ Կոմիտասէն երեք գործեր՝ «Գարուն ա», «Անտունի», «Առաւօտուն Բարի Լոյս», ինչպէս նաեւ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՄԱՀ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՐԵՐԱՐ ԳԷՈՐԳ ՋԱԹԱԼՊԱՇԵԱՆԻ

Պէյրութի մէջ, Յունուար 23ին սրտի տագնապի մը զոհ գացած է Ազգ. բարերար՝ Գէորգ Ջաթալպաշեան:

Ողբացեալը ծնած էր 1902ին Պոլսոյ Սամաթիա թաղամասը: Քէմալական շարժումին, քսանամեայ երիտասարդ, Գ. Ջաթալպաշեան քանի մը տարի եղած է Դամասկոս, ապա՝ 1925ին հաստատուած է Պէյրութ: Երկար տարիներ եղած է անդամ Ազգ. Ընդհ. Ժողովին, Կեդրոնական Վարչութեան, Գաւառական եւ Քաղաքական ժողովներու: Ազնիւ հոգիի տէր եւ առատաձեռն, Գէորգ Ջաթալպաշեանի նուիրատուութեամբ շինուած է Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանի վեհարանը, իր անունը կրող Պէյրութի լաւագոյն վարժարաններէն՝ «Գէորգ Ջաթալպաշեան Ազգ. Երկրորդական Վարժարան»ը: Լայն օժանդակութիւն բերած է նաեւ Պուրճ – Համուտի Մարաշի Հայր. Միութեան, Քառասնից Մանկանց Եկեղեցիին եւ այլ բազմաթիւ ազգօգուտ ձեռնարկներու:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Յունուար 26ին Անթիլիասի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարին մէջ:

Ներսէս Շնորհալիի «Միջնադարեան Մեղեդին»:

×

ՀԱՅ ԿՌՓԱՄԱՐՏԻԿԻՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ – Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐՈՒՆ

Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցած է կռփամարտի մրցումներ, Խորհ. Միութեան եւ Միացեալ Նահանգներու միջեւ: Այդ կարգին, 21ամեայ Սամսոն Խաչատրեան (կիսովականէն) ծանր պարտութեան մատնած է ամերիկացի Վիւէնթ Քրիստիանին, որ երկրորդ շրջանին իսկ լքած է խաղը:

×

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ ՄԸ՝ «ԱՊՐԵՑԷՔ ԵՐԿԱՐ»

Երեւանի Լրագրողներու Տունը տեղի ունեցած է բեմադիր Ֆրունզէ Դովլաթեանի «Ապրեցէք Երկար» շարժանկարին առաջին ցուցադրութիւնը: Գլխաւոր դերերը ստանձնած են Արմէն Ջիգարխանեան, Խորէն Աբրահամեան եւ Վիոլետա Գեւորգեան: Այս ժապաւէնը պիտի ներկայացուի Ապրիլին Դուշնաբէ տեղի ունենալիք համամիութենական 13րդ շարժանկարի փառատօնին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՆԱԽԱՐԱՐԻ ՄԸ ՆՇԱՆԱԿՈՒՄԸ

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Յունուար 26ի թիւէն կը տեղեկանանք, թէ Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահութեան Յունուար 25ի հրամանագրով Սուրէն Խորէնի Օհանեան նըշանակուած է Անտառային եւ Փայտամշակութեան Արդիւնաբերութեան նախարար: Նախկինը՝ Ալբեր Ստեփանեան, մեռած էր 1979 Նոյ. 20ին:

ՍՓԻՒՌՔԻ ՃԱՆԱՊԱՐՀՆԵՐՈՎ

ՀԱՅ ՄՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՕՏԱ՞Ր ՄՆԱՆՔ

(Բ. եւ վերջ)

Օգոստոս ամսուն լրատուութեանց Հռոմ կը հասնէ:

Կ'իմանամ, թէ Հայ Կաթողիկէ վարդապետներ արդէն հանդիպած են Վատիկան: Հեռատիպէն եւ լրատու զանազան ստորագրութիւններէն, Վատիկան քաղած է իր տեղեկութիւնները լիբանահայ տագնապին մասին: Սակայն լիբանանեան քրիստոնեայ փրոփականտը՝ վատիկանեան քարտուղարութեան աչքին մեզ որոշ չափով յանցաւոր ներկայացուցած էր: Դէմ առ դէմ հանդիպում մը վատիկանեան քարտուղարութեան հետ՝ բոլորովին կը հրջէ կացութիւնը:

Վատիկանեան բարձրաստիճան եկեղեցականներ երբ մօտէն կը տեղեկանան Հայութեան դէմ գործուած բարբարոսութիւնները կը գոչեն ապշած.— Այս բաներէն լուր չունէինք...

×

Ցառաջի Արփիկը, ամէն առաւօտ ժամը 6.30ին, խմբագրատուն կ'իջնէր:

Կ'անցնէր հեռաձայնի գլուխը: Կը խնդրէր Պէյրութի թիւը: Կը կրկնէր զայն երեք, չորս, տա՛սը անգամ (երբեմն մինչեւ ժամը 9.30), ունենալու համար հեռաձայնի ծայրին՝ Պէյրութի իր սա կամ նա խօսակիցը:

— Ալօ՛, ի՛նչ են լուրերը այսօր:

Ու մի առ մի նօթագրած տեղեկութիւններով, Արփիկ հրապարակ կը հանէր Ցառաջի թիւը, աւելի թարմ լուրերով Պէյրութի մասին քան որեւէ ուրիշ օրաթերթ:

Ամէն մարդ սովրած չէ, ու չի կրնար, այս զոհողութիւնը ստանձնել՝ իր ընթերցողները հետաքրքրելու համար լիբանանեան տագնապով: Հայկական տեղեկատու գործակալութիւն մը անհրաժեշտ դարձած է:

Եթէ կայ, ինչո՞ւ չի գործեր:

Եթէ չկայ, լաւ է որ ներկայիս կատարուող հանգանակութիւններէ մաս մըն ալ այս նպատակին յատկացուի:

×

Երկու խօսք Ամերիկահայութեան երկփեղկ կեցուածքին մասին:

— Լիբանահայութիւնը դատապարտուած է, կ'ըսեն:

— Աւելի լաւ է մեր դրամը մեզի պահենք, կը գոչեն:

— Զարկ տանք ամերիկահայ դպրոցաշինութեան, կրթական եւ եկեղեցասիրական կեանքին, կը յարեն:

Համաձայն եմ վերջին միտքերուն հետ: Պէտք էր նոյնիսկ վաղուց ձեռնարկել այդ ծրագիրներուն, առանց սպասելու Լիբանահայութեան ժամանումին ամերիկեան հողամասին վրայ: Չեմ կարծեր, թէ Լիբանան դրկուած տոլարներն են, որ արգելք հանդիսացան այդ առաջնահերթ ծրագրին:

Սակայն Լիբանահայութեան « դատապարտութեան » մասին վճիռ արձակելէ առաջ, հարկ է այդ մասին ստոյգ եւ անժխտելի փաստեր ունենալ: Արդ, այդ ընելու մակարդակը ունի՞ Ամերիկահայութիւնը: Միացեալ Նահանգներու միջազգային քաղաքականութեան ակունքներուն հաղո՞րդ է, գէթ այնքան որքան ամերիկեան ընկերութիւնները, որոնք իրենց պէյրութեան գրասենեակները կը բանան կամ կը փակեն, օգտուելով ծառայելով լիբանանեան տագնապին:

Ամերիկահայութիւնը, նստած Ամերիկայի պորտին վրայ, կրնա՞յ լուսաբանել մեզ՝ Լիբանահայերս, թէ ի՞նչ ծրագիրներու արդիւնք է Լիբանանեան տագնապը. ժամանակաւո՞ր է թէ վերջնական. կարճատեւ փոթորի՞կ մըն է, թէ ընդհակառակն, Արեւելեան Հարցին վերջնական լուծարքը, որպէսզի մենք ալ, ըստ պատասխանին՝ կա՛մ մնանք ամբողջովին կա՛մ ալ մեկնինք ամբողջապէս:

Լիբանահայութեան ճակատագիրը վճռելու համար, ստոյգ տեղեկութիւններ ունի՞:

Կամ ունի, կամ չունի:

Եթէ ստոյգ տեղեկութիւն ունի եւ այդ տեղեկութիւնը կ'ըսէ, թէ Լիբանահայութիւնը « դատապարտուած » է, այն ատեն փոխանակ զլանալու անձկութեան ժամեր ապրող որեւէ ժողովուրդի անգամ չզլացուող նպաստը, Ամերիկահայութիւնը պէտք էր աւելի հետեւողական ու հասուն ձեւով վերաբերէր լիբանահայ ճակատագրին հանդէպ:

Սէթ Մոմճեանի մը մակարդակով մարդիկ պէտք էր աւելի հեղինակաւոր դիրքորոշումներ ունենային այդ առընչութեամբ:

Իսկ եթէ չունի այդ ստոյգ աղբիւրները, ինչո՞ւ ոմանք կ'ուզեն փութացնել Լիբանահայութեան քանդումը, ու փոխանակ քաջալերելու զայն որ յաղթահարէ իր նեղ օրերուն դժուարութիւնները, աջ ու ձախ դուժկաններ կը ճամբեն յուսալքելու համար արդէն իսկ անբուժելի դժուարութիւններու մէջ քաջաբար պայքարող Լիբանահայութեան զաւակները:

Իսկ եթէ լիբանանեան հարցին ա՛յնքան տեղեակ են որքան մենք, այդ պարագային՝ Ամերիկահայերն ալ կը տառապին նոյն պակասէն, Տեղեկատու հայկական գործակալութեան պակասէն...: Եւ ի տես Սէթ Մոմճեանի մակարդակով մարդոց չգոյութեան, հարց կուտանք, թէ արդեօք Ամերիկահայութի՞ւնն ալ, իր 60 տարիներու գոյութեան ընթացքին, Ամերիկայի միայն դրամի՞ն մասնակցած է:

×

Ու արդէն, կը հարկադրուինք խօսելու ուրիշ երեւոյթի մը մասին:

Սփիւռքի զանազան գաղութներուն մէջ, Հայութիւնը բաւարար չափով չէ հաղորդուած տեղական ուժերուն հետ. յարաբերութիւն չէ մշակած, բայց եթէ՝ առեւտրական ու տնտեսական մարզերէն ներս: Եւ հոն, միշտ յաջողած է:

Սակայն ռազմավարական դիտանկիւնէն, շատ տկար ու պատահական խաղեր նետած ենք տուեալ երկրի մը կենսական շրջանակներուն հետ, ինչպիսին են Մամուլը, քաղաքական ոլորտը, եւն.: Նոյնը չէ՞ Լիբանանի պարագան ալ: Գուցէ 60 տարիներու յարաբերաբար կարճ գոյութիւն մը՝ Հայ Գաղութի մը համար անբաւարար է ռազմագիտականօրէն շահագրգռուելու հիւրընկալ երկրի մը մամուլով, քաղաքական ազդակներով ու ներքին գործերով:

Բայց գուցէ նաեւ թերացումը՝ ժամանակին վերագրելի չէ, այլ մտայնութեան. մտայնութիւն մը որ մերն է եւ որ այսպէս կը բանաձեւուի.

«Հայ մնալու համար՝ օտար մնանք»:

Կ'արժէ անդրադառնալ այս մասին:

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԿՌԱՆԵԱՆ

«ՄԱՍԻՍ», Պէյրութ, Դեկ. 30

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԻՆ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ԶԵԿՈՅՑԸ

—o—

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք Յունուար 23ի մեր թիւով, Յունուար 18ին Շնորհք Պատրիարք Անգարա գացած էր եւ տեսակցութիւն մը ունեցած վարչապետ Սիւլէյման Տէմիրէլի հետ: Ստորեւ այդ առթիւ Պատրիարքին զեկոյցը.—

Նոր կառավարութիւնը կազմուելէն յետոյ, մենք հեռագրաւ շնորհաւորած էինք մեր նորընտիր Վարչապետը, Մեծայարգ Սիւլէյման Տէմիրէլը եւ ստացած էինք իր շնորհակալական հեռագիրը: Սակայն իր պաշտօնատեղին մէջ անձամբ եւս շնորհաւորելու փափաքն ունէինք եւ կը սպասէինք որ նորընտիր կառավարութեան գործերը իրենց բնականոն ընթացքը գտնէին եւ անկէ յետոյ իրագործէինք մեր այս փափաքը: Այդ ժամանակին ալ եկած համարելով մենք ժամադրութիւն մը ապահովեցինք Վարչապետարանէն Յունուար 17 Հինգշաբթիի համար: Տեղացած ձիւնը ձմեռը մենք չեյինք օդանաւով մեկնիլ եւ օր առաջ Անգարա գտնուիլ: Մեզի ընկերանալու հրաւիրած էինք Տէր Նորայր Պէրպէրեանը, Ս. Փրկիչ Հիւանդանոցի Հոգաբարձութեան հին Ատենապետներէն, տնտեսագէտ Տոքթ. Միհրան Տէմիրը, Հիւանդանոցի ներկայ Հոգաբարձութեան անդամ եւ Իսթանպուլի Համալսարանի վիճակագրական բաժնի դասախօս եւ Տէր Կարպիս Ուզունեանը, Գալֆաեան Որբանոցի Խնամակալութեան ներկայ Ատենապետը: Տ. Յովհան քհնյ. Իսթանպուլեան կ'ընկերանար մեզի իբրեւ գաւազանակիր: Երբ Անգարա ժամանեցինք Չորեքշաբթի երեկոյին, Մեծայարգ Վարչապետը ծանր պաղառութեան մը ենթարկուած ըլլալը իմացանք եւ ժամադրութիւնը յաջորդ օրուան յետաձգուեցաւ: Հակառակ այն իրողութեան, որ Մեծայարգ Վարչապետը իր պաղառութենէն դեռ բոլորովին չէր ապաքինած, սակայն ազնուութիւնը ունեցաւ մեզ ընդունելու ամսոյս 18, ժամը 15ին Վարչապետարանին մէջ: Սկզբնական անցած ըլլալէ եւ բարեգալուստի խօսքերէն յետոյ, մենք կարդացինք հետեւեալ կարճ ուղերձը.—

Մեծայարգ Վարչապետ,

Հակառակ, որ գրաւոր կերպով շնորհաւորած էինք Ձերդ Վսեմութիւնը, երբ կը ստանձնէիք նոր կառավարութիւն կազմելու պաշտօնը, այս անգամ որոշեցինք անձամբ գալ Վարչապետարան մեր լաւագոյն բարեմաղթութիւնները ընելու մեր եւ մեր Համայնքի անունով, որուն հոգեւոր պետն ենք:

Երկրին բազմապիսի խնդիրներու լուծման տրամադրուած Ձեր թանկագին ժամանակը չխլելու մեր բուռն փափաքին հակառակ, խորհեցանք, որ աւելի երկար յապաղում մը կրնար անցնիլ յարգանաց սահմանները: Այս պատճառաւ խնդրեցինք, որ մեզ ընդունիք Ձեր պաշտօնատեղին մէջ: Սրտագին շնորհակալութիւն կը յայտնենք մեր փափաքին ընթացք տրուած ըլլալուն համար:

Այս առիթով Ձեր նկատառման կուզենք յանձնել սա պարագան.—

Կ'արտայայտենք մեր ցաւն ու ցասումը, արտասահմանի կարգ մը երկիրներուն մէջ տեղի ունեցած այն անվերջանալի ոճիրներուն հանդէպ, որոնք ուղղուած են Թուրք Պետութեան ներկայացուցիչներուն դէմ, եւ որոնք կը վերագրուին դժբախտաբար հայ ծագումով անծանօթ ահաբեկիչներու, հոգ չէ թէ անոնք մնացած ըլլան հեռախօսային լրատուութիւններու սահմանին մէջ միայն:

Ինչպէս եղած է դարերու ընթացքին Հանրապետական Թուրքիոյ մէջ եւս, մեր համայնքը, Ազգին ամբողջութեան մէջ

ԳԱՐՈՒՆ 1979

ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՈՒ ՏԱՐԻՆ

Երախան՝ երազային յարաբերութեամբ թոթուած էր Կիւլ...նազ. իր բերնին «մայրիկ» անունէն զատ, առաջին անգամ ի յայտ կու գար անուն մը որուն հընչումը, պաշտպան անձի մը ներկայութիւնը կը նշանակէր: Կիւլ...նազ՝ փոքր շրթները կ'արտաքսէին ձայնով մը աղերսագին. կարծես պապակ մը սփոփանքի անոյշ հովի մը պէս փայփայէր...

Կիւլնազ. Հոյ – Հօրոյի պէս խլեակ՝ տարիքին բերմամբ տեսած դարհուրանքներու դէզը, թախիծը բացայայտ, աւելի խորունկ փոս մ'էր փորած սրտին մէջ ... Սակայն՝ վերապրելու յոյսը մտքին մէջ հետզհետէ ամրացած՝ Կիւլնազ՝ կառչած էր կեանքին անձնապաշտ կիրքով...

«Պահպանման բնազդ» որուն գաղտնիքը մարդկային կատակերգութիւնը առկախ է ձգած...

Օրեր չարունակ, ամիսնե՛ր, տարինե՛ր... Կիւլնազ հոգատար՝ խնամած էր Հոյ – Հօրոյի հոգեկան մրմունջը: «Արամ» հարազատ եղբօրը անունը կու տար իրեն, որ, դարհուրանքի մէջէն անհետացած էր պահակներու հսկողութենէն..

Կիւլնազ՝ ամէն Հոյ – Հօրոյին կը կրարկէր հայերէն բառեր, նախադասութիւններ: Անոնք՝ կարծես աղօթք մ'ըլլային թրծուած իրենց աղէտի կաղէն. երկու էակներու տենդագին հակումը, սէրը. երկնային ձօն մը...

Հոյ – Հօրոյ իր շան ընկերակցութեամբ, խաշնարածի պաշտօնը կը կատարէր բնական յարատեւութեամբ. արօտավայրը, հովիւը, լեռնալանջերը, տեսակ մը սեփականութիւն, գաղտնիք չունէին իր ընդունակ խառնուածքին: Բընութիւնը, իր բազադրիչ էութիւնը, դիտէր՝ եղանակի բերմամբ քշել կրկնապատկուած այծերու հօտը հոն՝ ուր խոտը վայրի ծաղիկներով համեմուած, այծերու քիմքին ախորժելի ու անդարար էր: Այնտեղ՝ կ'ընտրէր օրուան կայանը. երբ կ'ուզէր ինքզինքը ամփոփել, խորհիլ իր եւ Կիւլնազի կեանքին շուրջ: Կը նստէր, շունը իր մօտ, կ'առնէր գըլուխը թեւին տակ, մեքենաբար շոյելով, ազատ երեւակայութեան սլացքը, իղձերու դուռը կ'արձակէր, ն ա խ՝ երբ օրուան գաս կը կրկնէր Կիւլնազի տըւած հրահանգները. յետոյ՝ հայերէն բառերը սպեղանի, յուսատու հորիզոնին, ինքնաբերաբար շրթներուն մասունքը՝ թռիչք կ'առնէին... Կրկին՝ միտքը կ'իյնար շրթունք շրթունքի բառերու շշնջած ժամանակը... Կիւլնազի հանդարտ դէմքը, մեղմութեամբ հեգելը, ու, երբ վարձատրութիւն գոհունակութեան համբոյրը... Կը զգար այտերուն՝ ջերմագին հետքը, մատերը դէմքին կը տանէր, պահպանելու կանացի նշխարի դրոշմը... Կիւլնազի սիրուն շրթները, կարմիր, լեցուն, չարժուն կը գծագրուէին աչքերուն. երբ կը ժպտէր՝ ճերմակ կանոնաւոր ակռաներու կարգը կը յայտնուէր, չարունակ շրթները նազանքով կը քօղարկէին... Ցանկարծ՝ Հոյ – Հօրոյի միտքը կ'ամպոտէր. նախազգացումներու գուժով տարուած կը տարուբերէր երախայի զգացական նկարագիրը...

Ա՛հ, եթէ հրացան մ'ունենար... ա՛հ, եթէ ձի մ'ունենար...

Տիրոջը ձին՝ իրաւունք ունէր միայն, չոր խոտով խոզանակելու: Դեռ փոքր բարձրանալու համար մինչեւ ձիուն թիկունքը, հազար տեսակ գիտ կ'որոնէր մտքին մէջ: Նախ՝ կը կապէր անասունը գոմի դրան, տանիքի սանդուխը կը մօտեցնէր, կը բարձրանար քանի մը աստիճան, երբեմն անոյշ ձայնով, երբեմն հրամայական կը խօսէր ձիուն հասկնալի բարբառը: Աստիճաններուն վրայ՝ կ'երկարէր թեւերը ձիուն զաւակին, կը մօտեցնէր, մտերիմ թափ մը կու տար, կը նստէր կենդանիին սիրած շոյանքով, ձախէն աջ, հետեւելով մորթին ուղղութեան նոյնը լանջապանին, բաշի կողմը, երկար ողնայարի այն մասը ուր՝ թամբը կը դըրուի: Այն ժամանակ՝ ձիուն մաշկը կ'ալեկոծէր, գոհ՝ փոքր տղուն ջանասիրութենէն, գլուխը վեր–վար կը ճօճէր. պէտք նին՝ ոտքի հարուածներ կու տար, ու իր բարօրութիւնը կը խրխնջէր: Հոյ - Հօրոյ՝ ուրախ, կը զգար ձիուն գոհունակ վիճակը. կը մօտեցնէր կենդանիին գըլուխը իր գլխուն, եղունգներով կը քերէր ճակատը, կը համբուրէր ու մատներով կը շոյէր ականջներուն շուրջի մազերը:

ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆ

(Շար. - 7)

հայրենակիցներու խումբ մը ըլլալով ընդունուած է, առանց խտրութեան. եւ հայրենակցական մեր բովանդակ իրաւունքներուն հետ միասին, մեզի շնորհուած է նաեւ մեր աւանդութիւնները պահելու իրաւունքը: Անգամ մը եւս կը հաստատենք մեր գոհունակութիւնն ու շնորհակալիքը եւ կ'աղօթենք առ Աստուած, Հայրենիքին, Ձեր անձին եւ ձեր առանձնած պարտականութեան բարեյաջող ելքին համար:

Մեծայարգ Վարչապետը մեր ուղերձին իր գգացուած ըլլալը յայտնեց եւ ներողութիւն խնդրեց, որ երէկ կարելի չէր եղած զմեզ ընդունիլ իր սաստիկ պաղառութեան պատճառով: Ու այսօր ալ իր վիճակը բոլորովին բարելաւուած չըլլալով հանդերձ, սիրով կ'ընդունէր զմեզ աւելի երկար չսպասցնելու համար մեզ Անգարայի մէջ: Ապա հաստատեց թէ այս երկիրը աւելի քան 500 տարիներէ ի վեր լուծած է արդէն կրօնական խտրութեան հարցը, բոլոր տեսակի կրօնքներու եւ յարանուանութեանց ազատ գոյութեան իրաւունք շնորհելով: Այս երկրին մէջ մեծամասնութիւն կամ փոքրամասնութիւն չկայ, այս երկրին մէջ ապրողները բոլորն ալ Թուրք հայրենակիցներ են: Ինչպէս ամբողջ Թուրքիոյ ժողովուրդին, նոյնպէս ալ անոր մէջ ապրող տարբեր կրօնական համայնքներու պահպանութիւնը Թուրք Պետութեան եւ իր պատուոյ պարտականութիւնն է: Մեր կրօնական հասկացողութեամբ խտրականութիւնը մեղք է: Ոչ ոքի կրօնական հաւատալիքը կամ ազատութիւնը ոչ ոք իրաւունք ունի կապտելու: Ով որ հակառակը կը պնդէ զմեզ իր դիմացը պիտի գտնէ: Աստր ապահով եղէք: Արտասահմանի մէջ պատահած դէպքերուն ակնարկելով ըսաւ, չարագործը նոյնինքն ոճիր գործողն է, դուք համայնք ըլլալով ոեւէ ձեւով անհանգիստ ըլլալու պատճառ մը չունիք: Աշխարհի եւ Թուրքիոյ մէջ ալ նման դէպքեր կը պատահին: Արդէն իսկ մենք ատոնց դէմ կը պայքարինք: Թուրքիա մեծ երկիր մըն է եւ խնդիրներն ալ նոյն համեմատութեամբ մեծ են: Մենք արդէն կ'աշխատինք հարթել զանոնք: Ձեր ալ աղօթքներուն պէտք ունինք»:

Մեր կողմէ շնորհակալութեան եւ գոհունակութեան արտայայտութիւններէ յետոյ, Մեծայարգ Վարչապետը հարցուց, թէ լուծումի կարօտ ոեւէ համայնքային հարց ունէի՞նք: Մենք եւս նման հաւանականութիւն մը նկատի ունենալով պատրաստած էինք համառօտ ցանկ մը մեր դժուարութիւններու գլխաւորներէն: Ուստի խնդրեցինք որ իր արտօնութեամբ Պր. Նորայր Պէրպէրեանը կարդայ զանոնք: Հետեւեալն է այդ կարգուած յուշագիր – խնդրագիրը.–

ՇՆՈՐՀՔ ԱՐՔ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ
ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՀԱՅՈՑ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

(Մնացեալը Յաջորդիւ)

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ

Մօտ տասը տարիներէ ի վեր Պրէմէնի Ռատիօկայանը կը կազմակերպէ Պէթհովէնի նուիրուած համերգաշարք մը «Պէթհովէն Տարեթիւ» անունին տակ: Այս տարուան «Պէթհովէն 80» համերգաշարքը տրամադրուած է հեղինակին սենեկային ստեղծագործութիւններուն եւ յատկապէս՝ վարպետին լարային քառեակներուն: Նախատեսուած ութ համերգներուն իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Մէլօս (Շթութկարթ) եւ Քիւխլէրի (Վիեննա) նման յայտնի լարային քառեակներ: Աւելի քան ուրախալի էր տեսնել թէ այս շարքին առաջին համերգը, որ Յունուար 20ին Ռատիօ Պրէմէնի համերգասրահին մէջ տեղի ունեցաւ եւ խկոյն սփռուեցաւ կայանի երկրորդ գիծէն, յանձնուած էր Զիլլինկիրեան քառեակին (Լեւոն Զիլլինկիրեան – Ա. ջութակ, Մարք Պաթլըր – Բ. ջութակ, Նիքօլաս Լօկի Ջութ, եւ Փիլիպ տէ Կրօթէ – թաւջութակ): Յայտագիրը կը բաղկանար Օփուս 18 թիւ 4, 5, եւ 6 քառեակներէն: Կատարումները արժանացան թէ ունկնդիրներու եւ թէ տեղւոյն «Վէզէր Քուրիր»թերթի քննադատ Մանֆրէտ Ցիւկհարթի գնահատանքին, որ ի մէջ այլոց կը գրէր հետեւեալը.– «Երիտասարդ արուեստագէտները գտած են «իրենց» Պէթհովէնը. արագ թափով եւ չէջտուած ռիթմով: Երգահանի պահանջած տինամիզմը ճշգրտօրէն գործադրած եւ բազմաթիւ սֆորցաթները ճըկունութեամբ փոխադրած են... Հակառակ որ կարգ մը ակնկալութիւններ չիրականացան, քառեակը փարթիթուրի ճշգրիտ կատարումով, զսպուած եւ միայն երբեմն աննշան աններդաշնակութիւններով տարուած նախայարձակողական հնչիւնապատկերով գոհացուց բոլորս, մանաւանդ թիւ 5 քառեակով»:

×

Առենէ մը ի վեր Գերմանիա կը գտնուի յայտնի պարիթոն Տիգրան Ժամկոչեան համերգներ տալու նպատակով: Առաջին երկու համերգները տեղի ունեցան Յունուար 11ին Պէրլինի եւ Յունուար 19ին Ֆրանքֆուրթի մէջ: Շրջապտոյտը վերջ կը գտնէր Փետրուար 1ին Միւնխէնի մէջ Հ. Բ. Ը. Մ. Գերմանիոյ մասնաճիւղին նախաձեռնութեամբ կազմակերպուած ելոյթով մը: Երգիչին դաշնակով կ'ընկերանայ միշտ Ժանէթ Գազանճեան – Նօյմանն (Պէրլինէն):

Յայտագրին մաս կը կազմեն նաեւ Կոմիտասի եւ Արամ Խաչատրեանի երգերը:

×

Ասկէ աւելի քան երեք տարի առաջ Միւնխէնի Նախապատմական Թանգարանը Ուրարտուի նուիրուած առաջին ցուցահանդէսը կազմակերպած էր: Այդ անդրանիկ ցուցահանդէսը անարձագանգ չըմնաց: Աւելի վերջ նման ցուցահանդէսներ տեղի ունեցան նաեւ Քրէֆելտի եւ Համպուրկ – Հարպուրկի մէջ: Իսկ 12 Յունուար – 27 Ապրիլ թուականներուն Վեսթֆալիայի շրջանի կեդրոն Միւնսթէր քաղաքի նախապատմական Թանգարանը ամբողջութեամբ տրամադրուած է Ուրարտուի: Այս ցուցահանդէսին զուգընթաց կազմակերպուած է նաեւ դասախօսութիւններու շարք մը: Դասախօսութիւններ, որոնց նիւթն է Ուրարտուի պատմութեան կարգ մը շահեկան դրուագները (11/1/80, Տոքթ. Ա. Քրոլ – Միւնխէն – «ՈՒՐԱՐՏՈՒ – հնագիտական պեղումներ Արարատեան երկրին մէջ», 1/2/80 – Փրոֆ. Տոքթ. Ր. Մայէր – Օփիֆիցիուս, Միւնսթէր «Արուեստը Ուրարտուի մէջ», 22/2/80 – Փրոֆ. Տոքթ. Վ. Նակըլ – Քէօլն – «Ասսուր, Ուրարտու եւ Ցիւլյահի գանձը», – 14/3/80 – Փըրոֆ. Տոքթ. Բօլլէ (Կէօթթինկէն) «Ուրարտու եւ Հարաւային Ռուսիոյ ձիաւորները», 18/4/80 Տոքթ. Ու. Շաաֆֆ (Մայնց) «Ուրարտու եւ Կեդրոնական Եւրոպան»):

Հրատարակուած է նաեւ շքեղ գրքոյկ մը, որուն մէջ Ուրարտուի մասին ամփոփ տեղեկութիւններ կարելի է գտնել:

×

Առեննին արձագանգ հանդիսացած էինք գերմանահայ երգահան Լուդվիգ Բազիլի թիւ 2 լարային քառեակին՝ «Վարդավառին»ի Միւնխէնի էնտրէս քառեակի կողմէ ձայնագրութեան, որ կատարուած էր Պէրլինի ՐԻԱՍ եւ Պաւարիոյ Ռատիօկայաններու մօտ: Այս վերջինը ստացուած տեղեկութիւններու համաձայն Մարտ 6, ժամը 10.10ին իր երկրորդ գիծէն պիտի սփռէ հայ արուեստագէտի այս երկը, որով Լուդվիգ Բազիլ առաջին ըսփիւռքահայ երգահանը պիտի ըլլայ, որուն գործերուն գերման ռատիօկայան մը տեղ կու տայ:

ՐԱՖՖԻ ՔԷՊԱՊՃԵԱՆ

Տօնածառի Հանդէսը
ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

———×———

Ծննդեան օրը, Յունուար 6ի երեկոյեան, Պօմոնի Հայոց եկեղեցւոյ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Կապոյտ Խաչի կազմակերպած միօրեայ վարժարանին տօնածառի հանդէսը: Ամանորեան շնորհաւորական մաղթանքներով հանդէսին բացումը կատարեց Տիկին Փերուզ Սարաճեան: Տեղւոյն հայկական դպրոցի ուսուցչուհին՝ Տիկին Մայտա Կարապետեան, չորսամսեայ հակիրճ տեղեկագիրը կարդալէ ետք, անցաւ յայտագրի գործադրութեան:

Աշակերտները, թիւով 28, բոլորն ալ բերին իրենց մասնակցութիւնը մեծ ուրախութիւն պատճառելով ծնողքներուն եւ ներկայ հանդիսականներուն: Պօմոնի հայ հասարակութիւնը, անմեղ մանուկներու շրթներէն հօսող արտասանութիւններով, երգերով եւ հայկական պարերով խանդավառուեցաւ եւ լի լաւատեսութեամբ դիմաւորեց 1980ը: Անոնք զարմացան եւ հիացան երբ մանուկները մէկը միւսին ետեւէն բեմ ելլելով կատարեցին իրենց բաժինը մաքուր առոգանութեամբ, համարձակութեամբ եւ վայելուչ շարժումներով: Ներկաները անդըրադարձան պատրաստակամ ուսուցչուհիին շատ կարճ ժամանակամիջոցի մէջ ձեռք ձգած արդիւնքին, անխոնջ աշխատանքին եւ ցուցաբերած զոհաբերութեան շնորհիւ: Յայտնի էր որ ան իր պաշտօնին փարած էր իբրեւ նախանձախնդիր Հայուհի, որ կը բաղձայ որ հայ մանուկները խօսին հայերէն, աղօթեն հայերէն: Սրտաբուխ ծափեր խլեցին բոլոր աշակերտները: Ուրեմն մենք ալ կը փութանք մեր գնահատանքը եւ գոհունակութիւնը յայտնել ազնիւ ուսուցչուհիին եւ Կապոյտ Խաչի երախտարժան անդամուհիներուն որոնք ընծայեցին հաճելի ժամեր եւ պահեցին մեզ խանդավառ մթնոլորտի մէջ:

Յայտագրի գործադրութեան աւարտին տեղի ունեցաւ հիւրասիրութիւն: Անդամուհիներուն կողմէ ներկաները մեծարուեցան օշարակով, անուշեղէններով եւ պտուղերով: Պարթեւահասակ եւ նուէրներով բեռնաւորուած Կաղանդ Պապան մթնոլորտին տուաւ արտասովոր հմայք և կեանք: Երախաները ոգեւորուեցան եւ ծրարիկներ ստացան, իսկ մեծերը՝ վերապրեցան իրենց մանկական անհոգ օրերը եւ հին-հին յիշատակները: Տեղի ունեցաւ նաեւ վիճակահանութիւն մը, որ գոյացուց կոկիկ գումար մը:

Սպասելի էր, որ Պօմոնի աւելի մեծ թիւով բնակիչներ իրենց ներկայութեամբ քաջալերէին ձեռնարկը: Ուշագրաւ էր երիտասարդութեան բացակայութիւնը: Այն քիչերը, որոնք ներկայ էին բախտաւորութիւնը ունեցան անցընելու հայաշունչ եւ ուրախ ժամեր մեր փոքրիկներուն հետ:

Ակնկալելի է որ Պօմոնի նման հոծ հայագաղութ մը, որ անցեալին եղած է ամուր օճախը նախ Կարմիր Խաչին եւ յետագային Կապոյտ Խաչին, այսօր ալ թեւ ու թիկունք դառնայ նուիրեալ անդամուհիներուն, որոնք կամովին լծուած են հայապահպանման անհրաժեշտ գործին:

Ծնողքները պէտք չէ միայն ապաւինին ուսուցչուհիին կարողութիւններուն և ճիգերուն վրայ, այլ տան մէջ վերցնեն տիպար հայ մօր առաքելութիւնը, սերմանելով իրենց զաւակներուն մէջ ազգային ոգին եւ առաջնորդելով զանոնք հայկական վարժարանները: Պէտք չէ մոռնալ, որ վաստակը կ'երթայ դէպի այն փոքր ածուն, որուն անունն է Հայաստան:

ԱՆԱՀԻՏ ՍԱՐԱՃԵԱՆ

Մաքսէյլ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԸՄԸՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿՆ ՈՒ ՁԷՅՆԱՊԸ

Հայ վաճառականը տարին մէկ անգամ Մըսըր կ'երթայ եղեր, բերելու սանտալներ, փղոսկրէ սանտրեր, կապիկ, արմաւ քաղաքի պազարին համար: Երբ Մսրայ մելիքը կը լսէ որ չկայ Հաւլունի Թուրը, անթիւ զօրքերով, եօ ըսեմ երեսուն, դուն ըսէ քառասուն հազար, կը հասնի Հայաստան ու զուռնայով դըհօլով վրան կը զարնէ սարի տակ: Էս որ կը լսէ մեր Թագաւորը, լեզուն կուլլի պէս բերնին մէջ կը ծանրանայ: Էս տաճիկները, Մարտիկ, էն օրերուն տեղ չունէին, անապատներուն մէջ մազէ վրաններու տակ կ'ապրէին: Մերկ ու տըկլոր, ուղտի փոռտերու վրայ, Ղուրանը կը սերտէին ու մողէզներով կը սնանէին: Էս որ լսեցին, տէփով տիւտիւկով կանգնեցան Հարաւի կողմը: Մեր Թագաւորը հեռուէն նայեցաւ մէկ աչքով ու սիրտը փորին մէջ ինկաւ: Եկան հաւաքուան, Թագաւորի թեւէն առին տարին, որ խելքի գայ: Էն առաջ, Մսրայ մելիքը խըրխըրջան ձիով մարդ ուղարկեց Հայոց Թագաւորի մօտ:

– «Մսրայ մելիքը քառսուն հազար վրան ունի. որ քառսուն ուղտի բեռ ոսկի չըտաք, Հայաստանի հողը մոխիր կը դարձընէ:

«Ներս մտան տաճիկին մարդիկը երկար մօրուսով, մերկ ու տկլոր, ձեռքերնին ճաճախ բռնած:

– «Քառսուն հազար կովեր կու տաք, քըսան հազար ուղտի բեռ չորթան: Քառսուն հազար չինի խաւուրմա, քառսուն հազար ճվալ ցորեն, կէկէ ու գարի: Կու տաք նախիրներով էծեր ու աղջիկներ:

«Էս սհադին Հայոց ժողովուրդը կաչեգործի մը գլխաւորութեամբ պալատը կը կոխեն Հաւլունի Թուրը գտնելու համար:

– «Որ դրեր ես՝ գտիր:

«Հայոց Թագաւորը իր թոփալ Թագուհիին հետ լենգլենգալէն, աղ ու հացով, խաչով խաչվառով Մսրայ մելիքի դէմ գացին: Դուն մի ըսեր, տաճիկի էսկեարը միւս կողմէն կը սկսի թալանի: Մէկ կողմէն Մսրայ մելիքի մարդերը պալատան ոսկիները չէրէկով չափեցին, մարգարիտները էօլչէկով ու ադամանդները քօտով: Տաճիկները բռնեցին հաւերու պէս թարվառ եղող վանականները, վանքի տանիքներէն վար կախեցին: Գեղեցիկ աղջիկները մորակներով վարեցին: Այրեցին, քանդեցին, մեր Թագաւորն ու Թագուհին էշի վրայ նստեցուցին, էշին պոչն ալ տուին Թագաւորի ձեռքը»...

– Հիմա ո՞ւր է էտ Թուրը,– հարցուց Մարտիկ անհամբեր:

«Էտ չեղաւ, տղաս, որ գիտնայի, առաջին անգամ Ջուլհակ Պետօն կը վերցընէր ու Հայերու դէմ, էնքան անիրաւ աշխարհը քարուքանդ կ'ընէր: Էն օրուանէն մինչեւ հիմա, Մարտիկ, Թուրին տեղը ոչ ոք գիտէ: Հայաստանի հողին մէջն է: Որ տէր ըլլանք մեր երկրին, որ վարենք ցանենք, տեսնես մի օր արօրի խոփին տակ կու գայ»...

Մարտիկի հետ այծն ալ խելօք մուկ ըրաւ որոճալէն ու մօրուսը շարժելէն: Կարծես գիտէր այդ բոլորը, կարծես այն օրերու վանականներու ոգին ըլլար: Ժամանակը ուշ էր, հիմա հօրաքոյրը Մարտիկի ճամբուն կը սպասէ: Այծը տակաւին չէր կթուեր:

×

Մարտիկ տուն չտկուեցաւ, երբ Ջուլհակ Պետօն վրայէն գլխէն թելերը կը հաւաքէր, եկեղեցի երթալու համար: Այծն իր ետեւ ձգած, փուշ մտած ոտքին վրայ կաղալէն, Մարտիկ կը մտածէր Հաւլունի Թուրի մասին: Եթէ Հաւլունի Թուրն ունենար...

Եկեղեցիէն յետոյ Ջուլհակ Պետօն, երբ տան սեմին քով, աթոռակի մը վրայ նստած՝ «Լոյս Զուարթ»ը կը մրմռար, ու ջուրի գնացող գեղի հարսներն ու աղջիկները կը դիտէր, տեսաւ Մարտիկը, որ փէշին մէջ բան մը բռնած՝ մօտեցաւ:

– Այդ ի՞նչ է, Մարտիկ:

– Կծիկներն են:

– Ձեզի պահէ, Մարտիկ, պարսատիկ չինէ:

(Շար. – 8)

Այրի Տիկին Հայկանոյշ Փափազեան, Այրի Տիկին Սաթենիկ Փէշտըմալճեան, Այրի Տիկին Արշալոյս Տէր–Սարգիսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Փէշտըմալճեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Ամիրխանեան եւ աղջիկները, Տէր եւ Տիկին Փէշտըմալճեան և զաւակները և ընտանեկան համայն պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, մօր–եղբօր, հօրեղբօր, զարմիկին եւ ազգականին՝

ԱՐՇԱԿ ՓԷՇՏԸՄԱԼՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 1ին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի, Փետրուար 6, ժամը 15.45–ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Բաշանի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ».— Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Միշէլ Փէշտըմալճեանի եւ ընտանիքին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի, Փետր. 10, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի

ԵԱՎԷՐ

գերդաստանի համայն ննջեցելոց յիշատակին, ի մասնաւորի նորոգ հանգուցեալ՝

ՏԻԿԻՆ ՄԱՏԼԷՆ ԵԱՎԷՐԻ

յիշատակին:

Ի գիտութիւն անոնց յիշատակը յարգողներուն:

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, Փետր. 10ին, Վարդանանցի առթիւ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ.—

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Երգեցողութիւնը կը կատարէ Ս. Սահակ – Մեսրոպ Երգչախումբը ղեկավարութեամբ՝ Խաչիկ Ելմազեանի:

ԽՆՋՈՅՔ

Տէսինի Մշակոյթի Տան մէջ:

Կազ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղին խնջոյքը; Շաբաթ, Փետր. 9, ժամը 18էն սկսեալ:

Հայկ. ճոխ ուտելիքներ, խորոված: Մուտքը ազատ է: Կը հրաւիրուին բոլոր համակիրներն ու բարեկամները անխտիր:

DIMANCHE 17 FEVRIER A 15 H.
THEATRE AXEL TOURSKY
4, Rue Edouard - Vaillant
13003 MARSEILLE

LES BALLETS
ARMENIENS
DE MARSEILLE

Sous la direction d'Edouard Bolikian
vous présentent
« LEGENDE DE LA NAISSANCE DE DAHAGEN »
(*Poésie antique et populaire*)
Création et chorégraphie :
Edouard Bolikian
Déclamation :
Mme Astrik Sarafian
« Suite chants et danses arméniens »
Location de billets.
— Jacques Chelelekian
Voyage Westells
87, La Canebière
ou à Beaumont au 87-02-13
Mme Sarafian 87-19-92
Mr. Bolikian 35-55-18 et 76-26-96

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վասպուրականի Հայր. Միութեան Վիէն – Տէսինի մասնաճիւղը Ցաղթական Հերոսամարտի 65րդ տարեդարձը կը կատարէ Մայիս 4ին, Տէսինի մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

Imprimé sur les Presses
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
du Journal « Haratch »

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Սամուէլ – Մուրատեան Վարժարանի իր ուսուցչին Շաւարշ Միսաքեանի մահուան 23րդ տարելիցին առթիւ կը նուիրէ 100 Ֆ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

×

ԺԱՆԹԻՑԷՆ Պ. Շաւարշ Հազարապետեան 50 Ֆ. կը նուիրէ:

ՓԹԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Սամուէլ – Մուրատեան Վարժարանի Տեսչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 500 Ֆ. Տոքթ. և Տիկ. Ժիրայր Տիրնանեանէ Փոխան ծաղկեպսակի Զատիկ Խանզատեանի մահուան առթիւ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սուրիայէն Տիկին Վիքթորիա Տէմիրճեան կը փնտռէ իր եղբայրը եւ անոր զաւակները, որոնք Ֆրանսա եկած են 1925ին: Հօրը եւ մօրը անունները են՝ Խաչիկ եւ Արուսեակ (Տէմիրճեան), եղբօրը Ժոզէֆ, կնոջը Անորէ, զաւակները՝ Խաչիկ, Սիմոն եւ Ժոզէֆ:

Լուր ունեցողներէն տեղեկացնել՝

ANTAPILIAN
1, Bld. Garibaldi
92130 Issy les Moulineaux
Tél. : 645-71-47

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆ – ՏԷՍԻՆԻ ՇՐՋԱՆ
Կիրակի, Փետր. 10, ժամը 15ին
SALLE MOLIERE
18, Quai de Bondy — Lyon 5e

Երգեր, զաւեշտ, գեղջկական պարեր, պիւֆէ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

. Grenoble - Valence .

L'Organisation Terre et Culture présente, au cours d'une série de réunions tenues dans la région Rhône-Alpes, le bilan de ses trois premières années d'activité en Iran du Nord — exploration des monuments et sites, contacts avec la population arménienne, travaux collectifs de mise en valeur des domaines arméniens — ainsi que les principales perspectives envisagées pour les années à venir.

Կեդրոնական Ֆրանսայի մէջ գումարուած շարք մը հաւաքոյթներու ընթացքին, Երկիր եւ Մշակոյթ կազմակերպութիւնը կը ներկայացնէ Ատրպատականի մէջ առաջին երեք տարիներու իր գործունէութիւնը — նանաչում պատմական վայրերու եւ յուշարձաններու, շփումներ հայկական բնակչութեան հետ, հայ ազգային կալուածներու վրայ տարուած հաւաքական աշխատանքներ — ինչպէս նաեւ եկող տարիներու համար նկատի առնուած գլխաւոր հեռանկարները:

Conférence - Débat - Diapositives - Film

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ - ԼՈՒՍԱՐՁԱԿՈՒՄ - ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

GRENOBLE : Vendredi 8 Février, 21 h. Centre Social Paul Bert, 16 rue George Sand (*Saint-Martin d'Hères*)
VALENCE : Samedi 9 Février, 21 h., Salle Hussissian, 6 rue Faventine.

ՇԱՎԻԼ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Նորվան վրդ. Զաքարեան:

Այս առթիւ Իսիի «ԱՆԻ» Երգչախումբը հրաւիրուած է կատարելու պատարագի երգեցողութիւնը, ղեկավարութեամբ Պ. Հրանդ Աճէմեանի:

Սկիզբ պատարագի՝ 10.30:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիրակի առաւօտ, Փետրուար 10, ժամը 9.30ին, Հեռատեսիլի Ա. կայանէն՝ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԿԱՐԳԻՆ
GEORGE V
31, av. George V — 75008 Paris
Փետրուար 17, Կիրակի, ժամը 16 – 24
Կը նախագահէ՝ Արշաւիր ԿԼՈՐԻԿԵԱՆ

matinée dansante

animée par
BEDIK et son ORCHESTRE
et
L'ENSEMBLE FOLKORIQUE RUSSE TCHOUDA
Election MISS CROIX ROUGE

ԼՈՒՍԱՐՁԱԿՈՒՄ – «Երեւանեան Պատկեր»
Փրոֆ. ՆՈՒՊԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ – ՎԱՌԵՆՑԻ հետ ժամը 16ին:
Սեղանները ապահովելու համար հեռաձայնել ՍԱՂԱԹԷԼԵԱՆ – 854.35.74
ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ – 985.36.53
ՄՈՒՏՔ՝ 40 Ֆրանք (Ուսանողներու համար 20 Ֆրանք)

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Բարեկենդանի Խրախճանք

Կազ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի Բարեկենդանի խրախճանքը մասնակցութեամբ երբեակ հայ արուեստագէտներու որ տեղի պիտի ունենար Փետր. 10ին, յետաձգուած է Մարտ 9ին: Տոմսերը զօրու կը մնան:

ՀԱՅԵՐԷՆ, ԳՈՒՆԱՒՈՐ, ԵՐԳԱԽԱՌՆ ԺԱՊԱՒԷՆ ՄԸ

ՍԱՍՈՒՆԻ ՋՈՒԱՆՆԵՐԸ

Անկախութիւն եւ Ազգային պետականութիւն կորսնցուցած ժողովուրդի մը քաջարի հայդուկներու ըմբոստութիւնը տիրող անարդարութեան դէմ:

Հինգշաբթի, Փետր. 21, ժամը 18ին

Les Fils de Sassoun

un film relatant une page de l'héroïque épopée arménienne,
Jeudi le 21 Février à 18 heures
STUDIO BERTRAND
29, rue Bertrand, Paris 7e
Métro : Duroc

Տոմսերը ստանալ՝
— Librairie Palouyan
9, rue de Trévise
— Télé Condorcet
175, bd. Jean-Jaurès — Clamart
— Իսիի Անի երգչախումբի անդամներէն
կամ հեռաձայնել՝
— Պ. ՕՆՈՍԵԱՆԻ՝ 736.18.09
Օր. ԹԱՇՃԵԱՆԻ՝ 630.64.60

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ - ՏԷՍԻՆ

Տէսինի եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը յայտնէ թէ Կիրակի առաւօտ Փետր. 10ին իր մեկնումին առթիւ նոր պաշտօնին գլուխը (Հարաւ. Ամերիկայի Կաթող. Պատրիարք) եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէ շրջանին հոգեւոր հովիւը՝

ԴԱՒԻԹ ԵՊԻՍԿ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Յետ պատարագի եկեղեցւոյ վարչութիւնը ճաշ մը կուտայ ի պատիւ Դաւիթ եպիսկոպոսի Մէզիէօյի « Լը Փրեզիտան » պանդոկին սրահներուն մէջ:

Մասնակցիլ փափաքողները կրնան արձանագրուիլ հոգեւոր հովիւին եւ վարչութեան անդամներուն մօտ:

ԲԱԺԱԿԻ ՕՐ

Լսաեան Բարեկամական Միութիւնը կը տօնէ իր աւանդական Բաժակի Օրը Կիրակի, Փետր. 10, ժամը 13ին Ալեք Մանուկեան սրահը՝

118, Rue de Courcelles, Paris 17e

Կը հրաւիրուին սան եւ համակիրները, բաժակ բարձրացնելու աշխարհացրիւ սաներու կենացը:

Ծանօթ իրանահայ երգիչ ՍՈՒՐԷՆ պիտի ոգեւորէ հանդիսութիւնը իր ընկերներով:

Կը խնդրուի յառկապէս փութով ապահովել սեղանները հեռախօսելով ամէն առաւօտ ժամը 7էն 10՝ 372.04.20:

Commémoration du 24 Avril

voyage en arménie

(du 21 avril au 6 mai)
Organisé par SEVAN-VOYAGES et SABERATOURS
Accompagné par V. Sarkissian
Départs par avion de : MARSEILLE — LYON — PARIS

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՊՐԻԼ 24Ի ԱՌԹԻՒ
կազմակերպուած Սեւան–վոյաժի եւ Սապէրաթուրի կողմէ:
ԱՊՐԻԼ 21էն. ՄԱՅԻՍ 6
Ընկերակցութեամբ՝ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

Renseignements et inscriptions :

A LYON
sevan voyages
SARKISSIAN Varoujan
50, cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (78) 60 13 66

A PARIS
saberatours
BAGHDASSARIAN Levon
3, rue de l'Arrivée
Imm. CIT 7e étage
75015 PARIS
Tél. 538 67 47

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
7
JEUDI
7 FEVRIER
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.575 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 55e ANNÉE — No 14.575

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՔՕ-ԳԵՐՄԱՆ ՄԻԱՑԵԱԼ ՃԱԿԱՏ

ԵՒ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ՝ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ

———O———

Ժիսքար եւ Շմիտ վճռական յայտարարութեամբ մը միացեալ ճակատ մը կազմեցին երեք օրուան խօսակցութիւններէ ետք եւ բաւական խիստ ազդարարութիւն մըն ալ ըրին Կրեմլինի : Ի՞նչ կ'ըսեն երկու ղեկավարները .—

1. Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը եւ Դաշնակցային Գերմանիոյ Վարչապետը միջազգային կացութեան խոր ուսումնասիրութեան մը ձեռնարկեցին Աֆղանիստանի դէպքերու լոյսին տակ : Յանդգան հետեւեալ եզրակացութեանց, որոնք կը սահմանեն երկու երկիրներու քաղաքականութիւնը ներկայ պայմաններու մէջ.— Խորհրդային զինեալ միջամտութիւնը Աֆղանիստան անընդունելի կը նկատեն եւ ան կը ստեղծէ ծանր վտանգներ շրջանի կայունութեան եւ խաղաղութեան համար : Անհրաժեշտ կը գտնեն որ առանց պայմանաժամի վերջ տրուի ատոր, ինչպէս ուզեց Ազգերու ժողովը, լայն մեծամասնութեամբ : Միակ միջոցն է վերականգնելու կացութիւն մը համապատասխան աֆղան ժողովուրդի իրաւունքներուն եւ միջազգային խաղաղութեան :

2.— Կը խորհին թէ ներկայ տագնապը կրնայ ծնունդ տալ յառաջխաղացումի մը որ հետզհետէ և ինչ ալ ըլլան մտադրութիւնները, կրնայ աշխարհի համար ամէնէն ծանր հետեւանքներն ունենալ : Կ'ուզեն վերահաստատել, իրաց այս պայմաններուն մէջ, իրենց երկու երկիրներուն հաւատարմութիւնը Ատլանտեան զինակցութեան եւ իրենց վճռականութիւնը յարգելու անոր յանձնառութիւնները :

3.— Նկատի կ'առնեն, որ Աֆղանիստանի դէպքերուն պատճառով, մեղմացումը աւելի դժուար եւ անորոշ դարձած է եւ ուրեմն Աֆղանիստանի օտար զօրքերու քաշուիլը անհրաժեշտ է : Կը յայտարարեն որ մեղմացումը չի տոկար նման նոր ցնցումի մը : Այդ պարագային Ֆրանսա եւ Դաշնակցային Գերմանիա կապ հաստատելով իրենց զինակիցներուն հետ, ձեռք կ'առնեն այն միջոցները, որոնք պարտադիր կը դառնան նման կացութեան մը մէջ երաշխաւորելու համար իրենց ապահովութիւնը եւ պաշտպանելու միջազգային կայունութիւնը» :

Այս վճռական կէտերէն զատ, երկու երկիրներու յայտարարութիւնը կ'աւելցնէ թէ զինակից են այն մտահոգութեանց, զորս կը յուցաբերեն ոչ - ուղեկցութեան կապուած երկիրները եւ կը հաստատեն թէ այդ երկիրները դեր մը ունին խաղալիք : Ֆրանսա եւ Գերմանիա, որոնց ժողովուրդները իրենց հողին վրայ կրեցին 2 պատերազմներու տառապանքները, երեսուն տարի է աշխատած են զալուստին համար աւելի կայուն եւ խաղաղ աշխարհի մը : Իրենց փոխադարձ հաշտութիւնը, հաստարակաց մասնակցութիւնը եւրոպական կառուցման, իրենց զուգահեռ գործունէութիւնը ի նպաստ մեղմացման, անոր հանգրուաններ կը կազմեն :

Եզրակացութեան մէջ, երկու ղեկավարները կը շեշտեն թէ իրենց ճիգերը իմաստ կ'ունենան միայն եթէ Խորհ. Միութիւնը ցոյց տայ անոր պատասխանելու իր բարեկամեցողութիւնը : Նկատի կ'առնեն որ Խորհ. Միութիւնը տրամադիր է Աֆղանիստանէն իր զօրքը քաշելու : Անհրաժեշտ է որ այդ յայտարարութիւնները իրողութեանց վերածուին :

Ֆրանքօգերման այս միացեալ յայտարարութիւնը լաւ ընդունելութիւն գտած է ընդհանուր ձեւով եթէ նոյնիսկ վերապահութիւն մը կայ միշտ Ժիսքար տ'Էսթէնի արտաքին «անորոշ» եւ յաճախ պատեհապաշտ քաղաքականութեան եւ ոմանց համար՝ բաղաճականութեանց նըկատմամբ :

———×———

ՖՐԱՆՔՕ-ԼԻԲԻԱԿԱՆ ԽԶՈՒՄ

———O———

Ինչ կը վերաբերի սակայն լիբիական ճակատին, գնահատանքը աւելի միաձայն է, Ֆրանսայի ձեռք առած միջոցներուն նկատմամբ, քանի Միթերան իսկ համաձայն է : Արդարեւ Տրիպոլիսի դեսպանատունէն ետք, Պենկազիի հիւպատոսարանն է, որ Թալանի կը տրուէր, մասնակցութեամբ աւելի ճիշդ՝ կազմակերպութեամբ լիբիական իշխանութեանց : Ֆրանսա կ'որոշէր ետ կանչել դիւանագիտական իր առաքելութեան որոշ թիւով անդամները եւ կը յայտնէր Լիբիոյ որ նոյնը ընէ : Այս կարգադրութեան մաս կը կազմեն դեսպանները :

Պատահածը շատ աւելի ծանրակշիռ նըկատուած է Էլիզէի կողմէ, քանի որ գործակցութիւնը շատ ծաղկուն էր : Ֆըրանսա 150 Միրաժ, թռաններ եւ տասը հրթիռ արձակող ռազմանաւեր ծախած է Լիբիոյ մինչ այս վերջինը Ֆրանսայի քարիւղին միայն 3,4 առ հարիւրը կը հայթայթէ : Ամէն պարագայի մէջ, ոչ ոք կրնայ նախատեսել եւ դատել Քատաֆիի քաղաքականութիւնը, որ որոշ արկածախնդրութիւնէ մը չէ կրցած անջատուիլ : Ինք էր որ դատապարտած էր Թեհրանի Միացեալ Նահանգներու դեսպանատան գրաւումը եւ պատանդներու ազատ արձակումը պահանջած էր, քանի դէմ էր որեւէ գործողութեան դիւանագիտական մարմիններու դէմ : Եւ կը թուի թէ այս անգամ, հաշիւները սխալ ելան քանի ընդդիմութիւնն իսկ Պուրկիպայի կողքին է, Կաֆսայի յարձակումէն ետք :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՆ - ՍԱԼՎԱՏՈՐԻ մէջ, Զօրեքշաբթի առտու, կը հաղորդուէր թէ գրաւուած է սպանական դեսպանատունը 15 հոգիով, մէջն ըլլալով դեսպանը եւ նաեւ կրթական նախարարութիւնը 500 հոգիով, մէջն ըլլալով նախարարը :

ՍՊԱՆԻՈՅ Համայնավար Կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը՝ Սանթիակօ Քարիյօ յայտարարած է, որ խմբակներ կան Սպանիա, որ խորհրդային օժանդակութիւն ստանալով կը փորձեն տարակարծութիւններ ստեղծել սպանական Համայնավար կուսակցութեան ծոցը» :

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յունուար 29-31)

ՆԱՅԻՐԻ ԶԱՐԵԱՆԻ ՀԱՏԸՆՏԻՐԸ ՌՈՒՍԵՐԷՆ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ

«Սովետական Գրող» հրատարակչականը լոյս ընծայած է Նայիրի Զարեանի բանաստեղծութիւններու հատընտիրը զոր կազմած է Անժելա Ստեփանեան : Հատորին յառաջաբանը գրած է Սուրէն Աղաբաբեան :

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵԶՈՒԻ ՀԻՄՆԱՐԿԻ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ՀԱՄԵՐԳՆԵՐԸ ԷՍՏՈՆԻԱՅԻ ՄԷՋ

Տալլինի մէջ (Էստոնիա) համերգներ տուած է Հայաստանի Ակադեմիայի Լեզուի հիմնարկի երգչախումբը : Մօտ երեք տարի առաջ էր որ լեզուի հիմնարկի աշխատակիցներէն Մարօ Մուրադեանի ղեկավարութեամբ կազմուած է այս երգչախումբը եւ կարճ ժամանակի մէջ բեմ ելած հայկական ժողովրդական եւ հոգեւոր երգերէ բաղկացած յայտագրով մը : Խումբը համերգներ տուած է Հայաստանի զանազան քաղաքներու եւ շըրջաններու մէջ, ինչպէս նաեւ հանդէս եկած հեռատեսիլէն : Երգացանկին մաս կը կազմեն նաեւ Տարօնի ժողովրդական նոր երգերը եւ անոնց տարբերակները :

Մօտ ատենէն Խորհ. Միութեան այլ քաղաքներու մէջ համերգներ կու տայ երգչախումբը : «Երեւան» արուեստանոցը աւարտած է խումբը ներկայացնող ժապաւէնի մը նկարահանումը Մոսկուայի հեռատեսիլին համար :

×

«ՊԱՏՄԱ-ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ»Ի 1979-Ի ՎԵՐՋԻՆ ԹԻՒԸ

«Պատմա - Բանասիրական Հանդէս»ի 1979ի վերջին՝ 4րդ թիւը, կը բացուի Հայաստանի Ակադեմիայի թղթակից անդամ Գէորգ Բրուտեանի մէկ ուսումնասիրութեամբ, որ կը կրէ «Դաւիթ Անյաղթի Ուսմունքը Սահմանման եւ Բաժանման Մասին »խորագիրը : Կոմիտասի ծընընդեան 110ամեակին առթիւ «Հանդէս»ը լոյս ընծայած է Մաթեւոս Մուրադեանի «Կոմիտասի Գործունէութիւնը Կ. Պոլսում» աշխատութեան առաջին մասը : 1910ին, թողլով Էջմիածինը, Կոմիտաս անցած է Պոլիս՝ Արեւմտահայութեան մշակութային կեդրոնը, ուր քանի մը տարի մնալով ունեցած է երաժըշտական, հրապարակախօսական լայն գործունէութիւն մը : Յաղթահարելով բազմաթիւ դժուարութիւններու, յաջողած է իր երգացանկին մէջ առնել հայկական հոգեւոր եւ աշխարհիկ երաժըշտական գոհարներ : Վրաստանի Ակադեմիայի անդամ Կորնելի Կէկէլիձէի ծնընդեան 100ամեակին առթիւ յօդուած մը ստորագրած է Պարոյր Մուրադեան, տալով Վրաց հին գրականութեան մասին ակադեմականի աշխատութիւններուն ընդհանուր բնութագիրը :

Բանասէր Վարագ Առաքելեանի «Բառաքննական Դիտողութիւններ» ուսումնասիրութիւնը նուիրուած է հայերէն քանի մը բառերու ծագումին եւ իմաստի վերլուծումին :

«Յօդուածներ» բաժինը կ'ամբողջանայ պատմաբան Սարգիս Պետրոսեանի «Հին Մարաստանի Տարածքի Երրորդ Էթնիկական Տարրերի Մասին», բանասէր Հայկ Ամալեանի «Ձեռագրերի Դասակարգման Փորձ Ըստ Մակարայեցւոց Գրքերի» եւ Հարմա Սարգսեանի «Հայաստանի Բրոնզէդարեան Շինարարական Կառոյցների Մասին» ուսումնասիրութիւններով :

«Հանդէս»ի գիտական բաժինը եւս հարուստ է զանազան նիւթերով :Այսպէս, լոյս տեսած է Ալբեր Խառատեանի մէկ յօդուածը, նուիրուած «Մշակ» թերթին մէջ 1877 - 1878 թուականներու Ռուսթրքական պատերազմի ընթացքի լուսաբանումին, յատկապէս ազգային - ազատագրական շարժումներու, անոնց նըկատմամբ Գրիգոր Արծրունիի վերաբերումին :

Գառնիի տաճար վերակառուցման նախագծի հեղինակ եւ աշխատանքներու ղեկավար Ալեքսանդր Սահինեան յօդուած մը ստորագրած է «Գառնիի Անտիկ Տաճարի Վերակազմութեան Գիտական Հիմունքները» խորագրով ,համադրելով գիտական այն բոլոր փաստերը, որոնք իրեն կարելիութիւն ընձեռած են ստեղծելու հազուագիւտ այդ կոթողի վերակառուցման վերջնական նախագիծը : Հետաքըրքըրական է «Բանավէճեր ու Քննարկումներ» բաժինը, ուր յօդուած մը ունի փըրոֆ- Պիոն Յակոբեան՝ «Նորից Խաչատուր Աբովեանի Ծննդեան Թուականի Մասին» խորագրով :

«Գիտական Ինֆորմացիա» բաժնին մէջ տեղեկութիւններ տրուած են Արմաւիրի պեղումներու մասին. Մեսալինա Աղանալեան ներկայացուցած է «Ազգանուէր Հայուհեաց Ընկերութիւն»ը, Օննիկ Եգանեան խօսած է «Մկրտիչ Էմինի Հայերէն Ձեռարգրերի Հաւաքածոյ»ի մասին, Դոնարա Կարապետեան հրապարակած է «Պատառիկներ ԺԲ. - ԺԴ. դարերի Հայ Բժիշկների Անյայտ Աշխատութիւններ»էն :

×

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»Ի ԳԼԽԱՒՈՐ ԽՄԲԱԳԻՐԸ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Մոսկուա լոյս տեսնող «Օգոնեօկ» հանրային - քաղաքական թերթը հրապարակած է 1979ի իր լաւագոյն հեղինակներու անունները, որոնց մէջ կը գտնուի «Արմէնփրէս»ի գլխաւոր խմբագիր Ալեքսանդր Սավայեան : Հայ լրագրողը Հայաստանի նուիրուած բազմաթիւ ակնարկներ եւ յօդուածներ ստորագրած է ռուսական թերթերու մէջ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԻ ՏՈՒԵԱԼՆԵՐ

Հայկական ՍՍՀ Կենտրոնական Վիճակագրական Վարչութիւնը հրապարակած է 1979 Յունուար 17ի համամիութենական մարդահամարին տուեալները Հայաստանի բնակչութեան թիւին եւ կազմին մասին, ըստ սեռի, կրթական մակարդակի, ընտանեկան պատկերի, լեզուի եւայլն («Սով. Հայաստան», օրաթերթ, Յունուար 16):

Հայաստանի բնակչութիւնը մարդահամարի թուականին պարզած է 3·031·000 հոգի: Ուրեմն՝ նախորդ 1970 Յունուար 15էն մինչեւ անցեալ տարեսկիզբին, բնակչութեան յաւելումը ճշգրիտ թիւով եղած է 539·000, ներկայացնելով 22 տոկոսի աճ: Վիճակագրութեան մէջ արձանագրուած է, թէ «աճը տեղի է ունեցել կայուն տեմպով, կազմելով տարեկան միջին հաշուով 2,3 տոկոս»:

Նկատելի կը մնան երկու դրական կէտեր: Այսպէս, առաջին՝ Հայաստանի տարեկան աճը բարձր է Խորհ. Միութեան համապատասխան միջինէն (*), որ, յիշեցնենք, 0,92 է: Երկրորդ՝ նախորդէն մինչեւ ներկայ մարդահամարը, Հայաստան իր բնակչութեան յաւելումով 4րդ տեղը կը գրաւէ խորհրդային Հանրապետութիւններու մէջ: Ետ կը մնայ միայն Տաջիկիստանէն, Ուզբեկիստանէն եւ Թուրքմենիստանէն: Անդին առաջին տեղը կը գրաւէ Անդրկովկասի մէջ:

Վիճակագրութիւնը հաստատած է բնական երեւոյթ մըն ալ, որ ընդհանուր է: Քաղաքաբնակներուն թիւին յաւելումը մեծ համեմատութեամբ: Նախորդ մարդահամարին 1·481·500 եղած էր անոնց թիւը: Արդ. բարձրանալով պարզած է 1·992·500, այսինքն՝ ներկայացուցած է Հայաստանի բնակչութեան 66 տոկոսը: Իբրեւ մանրամասնութիւն ճշդենք, որ յաւելումին, այսինքն՝ 511·000ին 263·700ը արձանագրուած է քաղաքներու բնակչութեան բնական աճով: Մնացեալը գիւղէն դէպի քաղաք տեղափոխութեան, ինչպէս նաեւ կարգ մը գիւղական վայրերու վերափոխութեան (դարձած են քաղաքներ) հետեւանքով: Այս է պատճառը, որ թէեւ յաւելումը գիւղական բնակչութեան, երկու մարդահամարներու ժամանակաշրջանին, 164·000էն քիչ մը աւելի եղած է, սակայն փաստօրէն այդ աճը սահմանուած է 27·900ի: Տոկոսի համեմատութեամբ՝ 1970էն 1979, քաղաքաբնակներուն աճը 59,5էն շուրջ 66ի բարձրացած է, իսկ գիւղաբնակներունը 40,5էն իջած է 34ի:

Համեմատելով խորհրդային միջինին հետ, կը տեսնենք, որ քաղաքաբնակներուն յաւելումը, իսկ գիւղաբնակներուն նուազումը չորսական տոկոս եղած են:

Մարդահամարի ժամանակ սեռի պատկերը հետեւեալը պարզած է.— 1·476·500 այր եւ 1·554·500 կին: Տոկոսի պատկերով՝ 48·7 եւ 51·3: Նախորդէն աստին տոկոսները շատ աննշան փոփոխութիւններ կրած են, հազիւ 0,1: Նկատելի կը մնայ այն, որ պատերազմին հետեւանքով ի վնաս այրերուն խախտած հաւասարակշռութիւնը, աստիճանական բարելաւում մը կ'արձանագրէ: Մօտ ատենէն հաւասարակշռութիւնը կրնայ հաստատուիլ:

Կրթական մակարդակը, ինչպէս ակնկալելի էր, մեծ ոստում արձանագրած է, յատկապէս խորհրդային միջին չափանիշին բաղդատմամբ: Վերջին մարդահամարին, բարձրագոյն եւ միջնակարգ՝ ամբողջական թէ կիսատ կրթութիւն ձեռք ձգած քաղաքացիներուն թիւը 1·724·000էն քիչ մը աւելի եղած է, նախավերջին մարդահամարին համեմատութեամբ արձանագրելով 79,7 տոկոս յաւելում: Ասիկա շատ գոհացուցիչ պատկեր է, քանի խորհրդային միջինէն՝ 46էն շուրջ 37 տոկոս բարձր է: Մանրամասնութեանց մէջ եւս պատկերը փայլուն է: Այսպէս, 1979ին քաղաքները բնակող աշխատողներուն 917ը, հազար հոգիի հաշուով, բարձրագոյն կամ միջնակարգ, լրիւ թէ կիսատ, ուսման տէր եղած է, իսկ գիւղերուն մէջ՝ հազարէն 764ը:

Նախավերջին մարդահամարին, միջինը հազար աշխատողի վրայ Հայաստանի մէջ, եղած էր 697: Այս պատկերով Հայաստան խորհրդային Հանրապետութիւններու մէջ գրաւած էր երկրորդ դիրքը Վրաստանէն ետք: Այժմու վիճակագրութիւնը, որ ամփոփ է եւ կը վերաբերի միայն Հայաստանի, բնականաբար դասակարգումի հնարաւորութիւն չի տար: Այսուհանդերձ, անվիճելի է, որ Հայաստան կրթական մակարդակով շատ բարձր դիրքի վրայ կը գտնուի, եթէ նկատի առնենք Խորհ. Միութեան ընդհանուր պատկերը: Կը տեսնենք, որ համեմատութիւնը առաւել 54 է քաղաքաբնակ հազար աշխատողներուն եւ 71 գիւղաբնակ հազար աշխատողներուն բաղդատմամբ:

Մարդահամարին ժամանակ ազգն ու լեզուն արձանագրուած են համաձայն ենթականերուն յայտարարութիւններուն, իսկ երախաներունը, ըստ ծնողքներուն:

Վիճակագրութիւնը ընդհանուր երեք հաստատումներ կատարած է.—

Առաջին.— 1970 թուականից մինչեւ 1979 թուականը ընկած ժամանակամիջոցում Հայաստանում բնակուող ազգութիւնների թիւը մեծացել է:

Երկրորդ.— Ըստ մարդահամարի տուեալների, 3·001·000 մարդ, կամ Հանրապետութեան ամբողջ բնակչութեան 98·8 տոկոսը, մայրենի լեզուն համարում է իր ազգութեան լեզուն, եւ միայն 1,2 տոկոսը՝ այլ ազգութիւններու լեզուն:

Երրորդ.— Հայերէն լեզուն որպէս մայրենի լեզու նշել են 2·710·000 Հայեր կամ 99,4 տոկոսը: Այլ ազգութիւնների պատկանող 70·700 անձինք հայերէն լեզուն նշել են որպէս երկրորդ լեզու, որին ազատօրէն տիրապետում են:

Առաջին կէտի կապակցութեամբ նկատելի կը մնայ այն, որ Հայաստանի մէջ, ինչպէս այլուր, մահմետական տարրին բնական աճը աւելի բարձր է: Նախավերջին մարդահամարին հիմնական տուեալները քննելով, տնտեսական գիտութիւններու թեկնածու, դոցենտ Բ. Միրզոյեան, «Սով. Հայաստան» ամսագիրին 1971 Հոկտեմբերի թիւին մէջ հետեւեալ հաստատումը կը կատարէր.— Զնայած դրսից հայ բնակչութեան մեծ ներհոսքին, Հայաստանում Հայերի տեսակարար կշիռը 11 տարում (*խօսքը 1959-էն 1970ի մասին է*) բարձրացել է ընդամէնը 0,6 տոկոսով: Դա բացատրւում է նրանով, որ Հանրապետութիւնում բնակուող այլ ազգութիւնները, մասնաւորապէս Ադրբեջանցիներն եւ Քրդերը բնական բարձր աճ են տալիս: Վերջիններիս թիւը 11 տարում 134·000ից հասել է 185·000ի կամ աւելացել մօտ 40 տոկոսով» եւայլն:

Յետագային հրապարակուելիք մանրամասն վիճակագրութիւնը, անկասկած, այս հոլովոյթին հաստատումը պիտի կատարէ:

Երրորդ կէտին առընչութեամբ նկատելի իրողութիւնը կը մնայ այն, որ աննշան բացառութեամբ, Հայաստան ապրող բոլոր ազգերն ալ կը պահպանեն իրենց մայրենի լեզուն:

«Լրաբեր Հասարակական Գիտութիւններու» ամսագրին 1975 Փետրուարի թիւին մէջ, Հ. Զաքարեան, «Սոցիոլինգվիստիկան, Նրա Արդի Վիճակը եւ Խնդիրները» խորագրուած ուսումնասիրութեան մէջ գիտել կու տար ի միջի այլոց.— Հայկական ՍՍՀ-ում առկայ է ինը լեզու՝ 2 հիմնական (հայերէնը՝ պետական և մայրենի բնակչութեան մեծ մասի համար և ռուսերէնը՝ պետական), չորս երկրորդական (ադրբեջաներէնը՝ մայրենի լեզու բնակչութեան 6 առ հարիւրի համար, քրդերէնը՝ մայրենի լեզու 1,4 առ հարիւրի համար, յունարէնը՝ մայրենի լեզու 0,3 առ հարիւրի համար, ասորերէնը՝ մայրենի լեզու 0,2 առ հարիւրի համար) եւայլն:

Արդ, հայերէնէն եւ ռուսերէնէն զատ, որոնք պետական եւ մայրենի կը մնան առաջինին եւ միայն պետական երկրորդին համար, միւս լեզուներն եւս կը պահպանեն իրենց ժողովուրդներուն թըւական համեմատութիւնը: Այսպէս, Ադրբեջանցիները կը ներկայացնեն ընդհ. բնակչութեան 6, Քիւրտերը՝ 1,5, Ասորիները՝ 0,2 եւայլն տոկոսները:

Երրորդ կէտին կապակցութեամբ արձանագրելիք նշումը կը մնայ այն, որ Հայերէնը իբրեւ մայրենի լեզու նկատողներուն տոկոսը գրեթէ կը պահպանէ իր նախկին պատկերը: Գրեթէ, որովհետեւ, 1970ին հայերէնը իրենց մայրենի լեզուն կը համարէին Հայաստան բնակող Հայերուն 99,8 տոկոսը, իսկ այժմու պատկերով ասիկա փոքր անկում մը կրելով կ'իջնէ 99,4ի:

Ռուսերէնի տարածումին համար վիճակագրութիւնը արձանագրած է.—

— Սովետական ժողովուրդների անշեղ մերձեցման, նրանց եղբայրական բարեկամութեան ու համագործակցութեան ամրապնդման տեղի ունեցող պրոցեսի մէջ կարեւոր դեր է խաղում ռուսաց լեզուն: 1979 թուականի մարդահամարի ժամանակ ոչ ռուս ազգութեան 983·000 անձինք ռուսաց լեզուն նշել են որպէս երկրորդ լեզու, որին ազատ տիրապետում են»:

Սպասելով ճշգրիտ մանրամասնութեանց, յիշեցնենք, թէ նախավերջին մարդահամարին, Հայաստան բնակող 2·208·300 Հայերէն 0·21 տոկոսին համար ռուսերէնը մայրենի լեզու նկատուած էր: 23,3 տոկոսն ալ ազատ տիրապետողներու շարքին դասուած էին:

Վերջին մարդահամարին ընտանիքներու թիւն է եղած 609·000: Ասոնցմէ 12,2 տոկոսը բաղկացած է երկու, 14 տոկոսը՝ երեք, 23,1 տոկոսը՝ 4 եւ 50,7 տոկոսը՝ հինգ եւ աւելի անդամներէ:

Կարեւոր է նկատել, թէ մինչ ընտանիքի փոքր եւ միջին անդամներու թիւերուն մէջ՝ երկու, երեք եւ չորս, Հայաստանի տոկոսները նուազ են 17, 5, 14, 9 եւ 0,1 համեմատութեամբ խորհրդային միջինէն, անդին բազմանդամ՝ հինգ եւ աւելի ընտանիքներու պարագային աւելի է 32,3 տոկոս չափանիշով:

Նոյնը նաեւ ընտանիքի միջին չափին, այսինքն՝ նոյն յարկէն ներս ապրողներուն համար: Մինչ խորհրդային միջինը 3,5 անդամ եղած է, Հայաստանի պարագային ան ներկայացուցած է 4,7 անդամ միւս կողմէ սակայն, նախավերջին մարդահամարին, այդ միջինը եղած էր 5 անդամ (քաղաքներուն մէջ՝ 4,5, իսկ գիւղերուն մէջ՝ 5,2: (**)

Վերջին մարդահամարին համաձայն, ամուսնացած զոյգերու թիւն է եղած 636·900 ներկայացնելով 140·300ի յաւելում մը կամ 28,3 տոկոսի աճ:

Մարդահամարի տուեալները ցոյց տըւած են, թէ ընկերային արտադրութեան (արդիւնաբերութիւն, գիւղատնտեսութիւն եւայլն) զբաղածներու, այլ խօսքով աշխատողներու թիւը կազմած է 1·440·800 հոգի, ընդհանուր բնակչութեան 47,5 տոկոսը:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Խորհ. Միութեան համապատասխան նիւղերուն տուեալները տեսնել «Յառաջ»ի մէջ, Յունուար 16:

(**) Այս պարագային եւս մահմետականներուն առաւել բազմանդամ եղած էր: Ադրբեջանցիներ՝ 5,8, Քիւրտեր 6,7:

ԳԱՐՈՒՆ 1979

ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՈՒ ՏԱՐԻՆ

Քանի անգամներ երազած էր Կիւլնազի հետ ձի աշտանակել. երեքնին՝ մէկ մարմին կազմած փախչիլ հեռուները. տեսնել լեռներու յետին արեւգակին գոյնը երբ մարը կը մտնէ. ճանչնալ այնտեղի մարդոց ապրելակերպը, սովորութիւնները··· Սակայն՝ կար իր Պունչօ շունը, այծերը եւ ուլիկները. ամէնը կարօտ իր սիրոյն, խնամքին, ներկայութեանը··· Ինչպէ՞ս կրնար բաժնուիլ անոնցմէ, իր հայրենի շրջապատէն··· երթալ Անծանօ՞թը···

Յանկարծ՝ ձիուն վրնջիւնը, ոտքի անհամբեր հարուածները կը սթափեցնէին Հոյ – Հօրոյի մթագնած սիրտը: Կը քակէր կենդանիին կապը, կը տանէր ախոռ. հոն՝ դոյլի մը մէջ կը լեցնէր գարիի բաժինը ամանը երկարած՝ անասունին կերը կու տար: Այսպէս՝ երազած վայրկեաններու անջրպետը կ'ուզէր հերացանով շրջաբեւեռել···

Հրացա՞նը. միայն հեռուէն տեսնելու իրաւունքն ունէր. մօտենա՞լ, հպի՞լ, անկարելի էր··· Երբ հիւղակին մէջ շրջէր Կիւլնազին օգնելու նպատակաւ, ամէն քայլափոխին կը զգար քիւրտ տիրոջ նենգամիտ նայուածքը, վերջապէս՝ արհամարհանքի կոշտ ձայնը, արդէն սաստ մը ունէր գոմը նահանջելու··· Հրացանը՝ կը մնար իր երեւակայութեան անկիւնադարձը:

Օրեր կ'ըլլար որ Հոյ – Հօրոյ արեւածագին արթննար. բայց՝ երբ քիւրտ տէրը գար ու քմահաճոյքին հրմշտկելով խանգարէր տղուն քունը, այն ժամանակ՝ Հոյ – Հօրոյ մռայլ, մէջքի պարանին դանակը եւ քարաձիգը կը դնէր··· առանց Կիւլնազը տեսնելու, շանը հետ այծերու հօտը հեռուները կը քշէր: Թակարդով լեցուն լեռնալանջի արահետները տրամադրութեան ուղին կ'ըլլային. դանակը, գաւազանը վշտակցութեան գործիքները··· Արկածալից վտանգին՝ քնաշրջիկ պէս անտեղեակ, կ'առաջանար անվարան, կարծես՝ առջեւը ցցուած վայրի բոյսերը, մացառները պսակէին սրտնեղութեան հալածանքը··· Հոյ – Հօրոյ անհաշտ՝ կը բարձրացնէր գաւազանը, տանջուելու աստիճան կը պայքարէր ճամբան բանալու, յանուն տիրոջ իրաւունքներուն Պուչօն կը հաչէր, կամ, յանուն իր շան հասկացողութեան··· Այծերու հօտը անհամբեր՝ մայիւնի եւ զանգակներու խառնաշփոթութեան մէջ կը դատապարտէր հովիւի յառաջխաղացումը:

Հոյ – Հօրոյ հաշիւ ունէր մաքրելիք··· որո՞ւ դէմ, կեանքի՞ն, քիւրտ գարշելի տիրո՞ջ: Հաշիւ՝ որուն սակը, տոկոսը մտքի տոմարին մէջ տակնուվրայ, արձանագրուած միայն մուտքի սիւնակին, կը յեղյեղէր առանց լուծումը գտնելու··

Երբեմն հանգստանալու համար, Հոյ – Հօրոյ կանգ կ'առնէր: Բարձրացած դարիվերը, անդունդ էր փորած իր եւ քիւրտ հիւղակին միջեւ: Վարը հեռո՛ւն, փոքր կէտի մը մեծութեամբ ծառերու շուքին տակ հիւղակը այլեւս ինքնութիւն չունէր: Բացի Կիւլնազի ներկայութենէն, ինչպէ՞ս եզրակացնել թէ ան հոն կը գտնուի, զբաղած՝ տան գործերով, կամ, թոնիրի պատրաստութեամբ, կամ, եգիպտացորեն շաղուելը··· ինչպէ՞ս պիտի յանդէր այս անկայուն կեանքի ապերասան վիճակը···

Օր մը քիւրտ հրէշը ուզած էր զինք թլփատել տալ. Կիւլնազ՝ վճռաբար ընդմիջած էր, այպանած քիւրտին արարքը, անարգած՝ քրիստոնեայ փոքր տղու մը հանդէպ անվայել հարստահարութիւնը··· Կիւլնազի միջամտութիւնը սուղ էր նստած, քիւրտը՝ վայրագօրէն յարձակած էր խեղճ աղջկան վրայ, անգթօրէն ծեծած··· Եթէ իսլամացած ըլլար, ի՛նչ ձեւով իր կեանքը պիտի բարեփոխուած ըլլար, նենգամիտ քիւրտը անկարելի էր որ փոխէր իր կեղծիքն ու վարմունքը. հապա Կիւլնա՞զը··· չէր բուժեր իր պատճառաւ կրած տուայտանքը. ինչպիսի՞ յուսախաբութեամբ պիտի դրժէր իր սէրն ու գուրգուրանքը···

Այդ օրէն ի վեր դժուարացած էր տան մէջ յարաբերութիւնները, մթնոլորտը անշնչելի: Տանտէրը սակայն՝ կը հանդուրժէր երկու խլեակներու, շահուն կարեւոր ազդակը···

ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆ

(Շար.— 8)

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԻՆ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ԶԵԿՈՅՑԸ

(Բ. և վերջ)

Մեծայարգ Վարչապետ,

Մեր կառավարութեան բարձր հովանաւորութեան եւ Պետական օրէնքներու սահմանին մէջ, այսօր եւս կը շարունակուին գործադրուիլ մեր կրօնական, բարեսիրական եւ կրթական հարցերու կապակցութեամբ այն իրաւունքները, որոնք դարերէ ի վեր շնորհուած են մեզի՝ իբրեւ քրիստոնեայ համայնք:

Եւ սակայն, ատենէ մը ի վեր, այս իրաւունքներէն մէկ քանին կը սահմանափակուին եւ վերոյիշեալ հաստատութիւնները կը մատնուին դժուարին կացութեան:

Այս սահմանափակումներուն գլխաւորները հետեւեալներն են.–

Ա.– Վագըֆներու հետ կապակից հարցեր.–

1.– Վագըֆներու Ընդհ. Տնօրէնութեան կողմէ ձեռնարկներ կը կատարուին, իրենց նախկին սեփականատէրերուն վերադարձնելու համար այն անշարժ կալուածները, որոնք օրինաւոր ճամբաներով եւ Թափուի արձանագրութեամբ նուիրուած են մեր համայնքի Վագըֆներուն: Մինչեւ 1964, այսպիսի սահմանափակում մը գոյութիւն չունէր. կը խնդրենք, որ ջնջուի այս արգելքը, որ դրուեցաւ վերոյիշեալ Թուականէն ըսկսեալ:

2.– Թուրք քաղաքացիական օրէնքին համաձայն հիմնուած եւ վաւերացուած Թրքահայ փոքրամասնութեանց Վարժարաններու Ուսուցչաց Հիմարկին, մինչեւ 1977 տարեթիւը նուիրուած հինգ անշարժ կալուածը Վագըֆներու Ընդհ. Տնօրէնութեան կողմէ օրինաւոր տեսնուած է եւ իրաւասութեան պաշտօնագրով մը, բոլորն ալ վաւերացուած են Թափուէն: Եւ սակայն, 2/6/1977 Թուականէն ետք նուիրուած վեց անշարժ կալուածին համար, նոյն նպատակով եղած ձեռնարկները, դժբախտաբար անպատասխան Թողուած են Վագըֆներու Ընդհ. Տնօրէնութեան կողմէ: Կը խնդրենք, որ շարունակուի այն դրութիւնը, որ գոյութիւն ունէր 1977էն առաջ:

Բ.– Կրթական Նախարարութեան հետ կապակից հարցեր.–

1.– Կան Հայ ծագումով քաղաքացիներ, որոնց անձնագրին մէջ սխալմամբ արձանագրուած է ԻՍԼԱՄ բառը, եւ կամ քաղաքացիներ, որոնք ատենօք կրօնափոխ եղած են սա կամ նա պատճառով եւ ապա դատարանի որոշումով վերադարձած են իրենց նախկին Հայ քրիստոնեայ կըրօնքին: Կրթական Նախարարութեան կարգ մը շրջանակները արգելք կը հանդիսանան այսպիսիներու զաւակներուն, Հայ փոքրամասնութեան վարժարան մը արձանագրուելուն եւ այդ վարժարանը յաճախելուն:

Մեր խնդրանքն է բառնալ այս արգելքը:

2.– Նոյնպէս կրթական շրջանակները արգելք կը հանդիսանան այն տղոց, որոնք միջոց մը փոքրամասնութեանց լեզուով ուսուցում չընող վարժարան մը յաճախելէ ետք, կը փափաքին շարունակել իրենց ուսումը փոքրամասնութեանց լեզուով ուսուցանող վարժարանի մը մէջ: Այս արգելքին վերցուիլը կը խնդրենք:

3.– Կրթական Նախարարութեան կողմէ երկար ժամանակ կը յապաղի վաւերացումը այն Թրքահայ ուսուցիչներուն, որոնք պաշտօնի կը կոչուին Հայ փոքրամասնութեանց Վարժարաններու մէջ:

Կը փափաքինք, որ փութով կարգադրուին այս խնդիրները, որպէսզի ուսանողները ամիսներով հեռու չմնան իրենց դասերէն:

4.– Լոկ ուսուցչանոցներէ վկայեալներուն, երկու տարուան համար կրթական «էնսթիթիւ»ներուն արձանագրութեան պայմանը, կը զրկէ Հայերէն լեզուով դասաւանդութիւն կատարող վարժարանները ուսուցիչ հասցնելու հընարաւորութենէն: Այս պատճառաւ պիտի խնդրենք նախկին ձեւի վերադառնալ, որպէսզի ունենանք Հայերէն լեզուով ուսուցանող ուսուցիչներ:

Գ.– Վարչական Գործերու հետ կապակից հարցեր.–

1.– Համաձայն մեր աւանդութիւններուն ու սովորութիւններուն, եկեղեցիներու Թաղային Խորհուրդներու Ընտրական Օրէնքին մէջ հետեւեալը կ'ըսուի. «Իւրաքանչիւր Թաղային Խորհուրդ իր Թաղին ժողովուրդին կողմէ կ'ընտրուի»: Այս պարբերութենէն կը հասկցուի, Թէ ընտրուած անդամին Եկեղեցւոյ շրջանին մէջ բնակութիւնը անհրաժեշտ չէ: Եւ չկայ որեւէ սահմանափակիչ օրէնք մը, որ պարտադրէ Թէ ընտրելին պէտք է անպայման բնակութիւն հաստատած ըլլայ ընտրական շրջանին մէջ: Արդարեւ 1970 էն առաջ կատարուող ընտրութիւններուն, եկեղեցւոյ շրջանին մէջ չբնակող Թեկնածուներն ալ կ'ընտրուէին եւ այս ընտրութիւնները կը վաւերացուէին Վիլայէթի կողմէ:

Վերջին տարիներուն սակայն, բեկանուած են ընտրութիւնները այն Թեկնածուներուն, որոնց բնակութիւնը Եկեղեցւոյ շրջանին մէջ չէ: Այսպիսի Թեկնածուներէն մէկը, որուն ընտրութիւնը բեկանուած էր, դատ բացած է Գերապոյն Վճռաբեկ Ատեանին մօտ եւ դատը շահած:

Ձեր բարձր նկատառման կը յանձնենք վերեւ նշանակուած մեր աղերսանքները, կը խնդրենք որ բարի ըլլաք ընդունիլ մեր ամենախոր յարգանքները:

ՇՆՈՐՀՔ ԱՐՔ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ
ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՀԱՅՈՑ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

×

Մեծայարգ Վարչապետը շատ ուշադիր կերպով ունկնդրելէ յետոյ մեր դրութիւնը, ըսաւ. «Այս բոլորը կարգադրուելիք խնդիրներ են: Ես անձամբ պիտի զբաղիմ այս հարցերու կարգադրութեամբ: Առաջին առթիւ պիտի հեռաձայնեմ Իսթանպուլի Կուսակալին, ներկայացէք իրեն եւ պարզեցէք այս հարցերը նաեւ իրեն»: Հետաքրքրուեցաւ յատկապէս Գալփաեան Որբանոցի շինութեան հարցով: Երբ պատասխանեցինք որ շէնքը լմնցած է, ինք եւս իր գոհունակութիւնը յայտնեց:

Երբ մեծ բաւարարութեամբ բաժնուելու վրայ էինք, Մեծայարգ Վարչապետը հետաքրքրուեցաւ Թէ նոյն երեկոյի՞ն մեկնելու մտադիր էինք: Մեր դրական պատասխանին վրայ հարցուց Թէ տեղ ապահովա՞ծ էինք օդանաւին մէջ: Երբ ըսինք Թէ օդանաւային հաշուիչ մեքենաներու կանոնաւոր չգործելուն հետեւանքով նման հաւաստիք մը չէր տրուած մեզի, անմիջապէս հրահանգեց որ Իսթանպուլ մեկնելիք առաջին օդանաւին մէջ տեղ ապահովէին մեզի, ինչ որ արդարեւ կարգադրուած գտանք մեր օդակայան հասնելուն: Նման ինքնաբուխ փափկավարութիւն մը մեզ երախտապարտ ձգելէ զատ, աւելի հաստատեց մեր մէջ արդէն իսկ ստեղծուած հաւաստիքը, Թէ համայն. մեր դժուարութիւնները իրենց լուծումը պիտի գտնէին, Մեծայարգ Վարչապետին յատուկ տնօրէնութեամբ:

—×—

«ՅԱՌԱՋ».– Ակնյայտ է անշուշտ անդրադառնալ այս տեսակցութեան ընթացքին փոխանակուած աւուր–պատշաճի խօսքերուն եւ նոյնիսկ Տէմիրէլի կարգ մը յայտարարութեանց («այս երկիրը աւելի քան 500 տարի է լուծած է կրօնական խտրութեան հարցը» եւլն, եւլն.) որոնք կրնային ծիծաղելի թուիլ եթէ ողբերգական չըլլային: Մենք միայն համբերութիւն կը մաղթենք Շնորհք Պատրիարքին, որ յամառ յարատեւութեամբ չի դադրիր ամէն ջանք թափելէ, չի յոգնիր տասն անգամ նոյն բաները կրկնելէ, իբրեւ թէ այդ բաներէն լուր չունեցող երկիրքէն ինկած թուրք վարչապետներուն, որպէսզի գէթ քիչ մը դարմանուին այն անարդարութիւններն ու անիրաւութիւնները, որ ի գործ կը դրուին հայ համայնքին դէմ:

ԻՑԵՇԱՏԱԿ

ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆԻ

Այսօր «Յառաջ»ը ինձ չափազանց յուզեց Հուրի Իփէկեանի մահուան տխուր լուրով: Շատ տխրեցի, ափսոսացի որ այդպէս ձիրքերով օժտուած մի Հայուհի ժամանակից շուտ մեկնեց այս աշխարհից:

Ձեր գրած յօդուածը շատ յուզիչ եւ տպաւորիչ էր մանաւանդ այն քանի մը բանաստեղծական տողերը... Ցաւալի է, որ այս անապատացած մտնոլորտի մէջ ինչպէս ապրում եւ մեռնում են Հուրիի նման հոգիներ: Ես նրան մօտից չեմ ճանաչել բայց իմ պատանեկան ամենաքաղցր եւ ոգեւորիչ յիշողութիւններով կապուած եմ մեր պաշտելի վարժապետ Գասպար Իփէկեանի հետ: Նա էր, որ մեր մէջ դրեց սէր դէպի արուեստները, ոգեւորութիւն դէպի ինչ որ գեղեցիկ է, խորունկ եւ բարձր: Շատ ցաւում եմ, որ կեանքի պայմանները Թոյլ չըտուեցին իրեն հոգուն մօտենալու եւ վերյիշելու միասին իր հօր յիշատակը:

Խնդրում եմ ներփակ այս համեստ գումարը Հուրիի յիշատակին գործ ածէք ինչպէս կամենում էք, իմ անունս չըյիշելով (*):

Ցանկանում եմ Ձեզ առողջութիւն եւ ուժ տանելու այս տագնապալի ժամանակում Ձեր պայքարը պաշտպանելու բարձր արժէքները:

Ձերդ Յարգանօք

(*) Յարգելով նամակագրին փափաքը, անունը զանց կ'առնենք և ներփակած 100 Ֆ.ը կը յատկացնենք վիէնի «Գասպար Իփէկեան» ակումբին:

ԳՈՂՆԻԹԷ ԳՈՂՆԻՔ

ԳՈՔԻՆԻՈՅ «Զաւարեան» սրահին մէջ, Յունուար 20ին, տեղի ունեցած է Հ.Մ.Ը.Մ.ի կազմակերպած Ամանորի հանդիսութիւնը: Բացման խօսքը արտասանած է եղբ. Դանիէլ Դանիէլեան: Խօսք առած են Լեւոն Գայեան եւ Պերճ Գըրիգորեան, շեշտելով Հ.Մ.Ը.Մ.ի կարեւորութիւնը: Հայ սկաուտութեան դըրուատանքը ըրած է Նիկիոյ սկաուտներու խնամակալ պետը՝ Տիմիթրիոս Ղրիղորիու: Ապա հանդիսութիւնը շարունակուած է գեղարուեստական եւ ընկերային մթնոլորտի մը մէջ:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿՆ ՈՒ ՁԷՅՆԱՊԸ

– Ա՛լ պարսատիկ պիտի չշինեմ, Հալունի Թուրը պիտի գտնեմ:

– Ինչպէ՞ս, Մարտիկ, – հարցուց Ջուլհակ Պետօն ու խնդաց, որովհետեւ միշտ ալ յաջողած էր, երբ Մարտիկի բան մը խօսած էր:

– Հօրաքոյրիս հատիկ ձգել կու տամ. ան տեղը կը գիտնայ:

Ջուլհակ Պետոյին այնքա՜ն հաճելի եկաւ Մարտիկի այդ մտածումը, որ խոստացաւ անոր նաշխուն Թելերով պարսատիկ մը շինել:

– Ան կրնայ ըսել, – աւելցուց Մարտիկ, – անցեալ օրը Օվականենց աքաղաղն էր կորսուէր, հօրաքոյրս հատիկ ձգեց ու ըսաւ.

Եփի եփի եփն ի վրան,
Պուտուկին մէջ խուփն ի վրան:

– Էհ, գտա՞ն, – հարցուց Ջուլհակ Պետօն՝ երկու ձեռքերը Մարտիկի ուսերուն վրայ դրած. այնքա՜ն սիրեց անոր միամիտ երեւակայութիւնը:

– Հէլպէթ գտան: Փրտօ Ակօն գողցեր պուտուկին մէջ էր ձգեր, որ մեծ պահքին միս ուտէ:

Յաջորդ օրը հօրաքոյրը հերսոտ՝ Ջուլհակ Պետոյի դռնէն ներս մտաւ:

– Պետօ, էս քու ըրածդ ի՞նչ պիտի ըլլայ:

–Նորէն ի՞նչ կայ, Մաքօ, – խօսեցաւ Պետօն՝ խնդուքը պեխերին տակ պահելով:

– Մարտիկը տունը կրակն է գարկեր: «Ձե՞ս ըսեր որ Թագաւոր ունեցեր ենք, Հալունի Թուրը հողին տակ Թաղեր են, Թոփալ Թագուհին էշի վրայ նստեցուցեր են»: Տեսնես, էնպէ՛ս կը պոռայ, կ'ուզէ որ հատիկ ձգեմ, Թուրին տեղն ըսեմ: Ա՛լ ճարս հատաւ, ըսի որ լեռներէն անդին է, արեւին ցաթած տեղը: Չհաւատաց, մինչեւ որ հատիկ ձգեցի:

– Մաքօ, Մարտիկը խելացի տղայ է, – ըսաւ Ջուլհակ Պետօն: Դպրոց դիր որ գրել կարդալ սորվի:

– Պետոյի բանը. դպրոցն ի՞նչ է: Մարդ ինչքան դպրոց երԹայ, խաչը երեսին ծուռ կը հանէ: Հը, Մանասին տղան քաղաք դպրոց կ'երԹայ, քիԹը կ'ըսես տանիքներուն կը քսուի: Որ հարցնես՝ կըտաւն ի՞նչ տեսակ կը բանին, չի գիտեր: Մարտիկը որ բախտ ունենար, մայրը ողջ կ'ըլլար, հայրն ալ գիւղ կը մնար: Երբ Մարտիկը մեծնայ, քովդ ճամբեմ որ ջուլհակութիւն սորվի:

– Ջուլհակ Պետօն ի՞նչ է ըրեր, որ Մարտիկն ի՛նչ պիտի ընէ:

– Հիչ բան չընէ, վաղը իր կնկան շապիկը իր ձեռքով կը գործէ:

–Դուն երբեմն Մարտիկը իմ քով ղրկէ, Մաքօ: Ես էնոր գրել կարդալ կը սորվեցնեմ, – ըսաւ Ջուլհակ Պետօն:

×

Այդ օրը Մարտիկ բերդի ծերանի ծառերուն տակէն ձայն ձգեց Մաթոյին: Մաթօն հեռուէն լսեց Մարտիկի ձայնը, սակայն ձայն չտուաւ: Չէր ուզեր փախցընել կատու մը, որ նեղը ձգած էր իր նետած քարերով: Խոշոր քար մը դըպած էր կատուի գլխին: Կատուն ուժեղ մարդկային ձայնով, քարմանի նման արագ ինքն իր վրայ դարձած ու ինկած էր: Մաթօն յաջողած էր: Երբ մօտեցաւ, կատուի բերնէն արիւն կու գար:

Մաթօն գիւղի սատահակ տղան էր, Մարտիկէն քանի մը տարի մեծ, մօտ 12 տարեկան: Մազերը գրեթէ մինչեւ ուսերուն Թափած էին: Ինկած էր խորթ մօր մը ձեռքին տակ: Գիշերները դուրսը կը լուսցնէր, չորցած խոտերու վրայ, մանաւանդ ամառները այգիներուն ու բերդին մէջ:

Ամառ օր մըն էր, երբ պառաւ քիւրտ մուրացիկ կնոջ մը քնանալը տեսաւ բերդի քարերուն մէջ: Կնոջ պատռտած լաթերուն մէջէն գաղտուկ դիտեց, դիտեց անոր մարմնի մերկ մասերը ու առաջին անգամ ըլլալով՝ զգաց իր մէջ անծանօթ հետաքրքրութիւն մը: Անկից յետոյ առանձինն, կենդանական բնազդով կը դիտէր իր խորթ մօր անփութօրէն բաց մնացած կուրծքը ու սրունքները:

(Շար. – 9)

Այրի Տիկին Յակոբ Պօղոսեան, Պ. Սարօ Պօղոսեան եւ ընտանեկան պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՅԱԿՈԲ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ

Chevalier du Mérite Social
Médaille du Combattant Volontaire 1914
Médaille Intéralliée
Médaille d'Orient
Médaille du Levant
Médaille Commémorative 1914
Médaille du Combattant
Médaille de Serbie

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 21ին, 88 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ մտերիմ շրջանակի մէջ:

Ներկայս ընդունիլ իբրեւ մահազդ:

Le Monastère, 2, allée des Hêtres
92410 VILLE-D'AVRAY

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սիրվարդ Յ. Պալեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Խաչատուրեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգըստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի Փետրուար 10ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Եկեղեցին, իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝

ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆԻ

եւ իրենց ներոջ եւ քեռկինին՝

ՍՐԲՈՒՀԻ ՊԱԼԵԱՆԻ

մահուան 5րդ տարեդարձներու առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացնեալներու յիշատակին — Պատարագ կը մատուցուի:

ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պրն. Վարդան Քիւփէլեան եւ զաւակները՝ Նարդուհի եւ Վաչէ, բուժան փոխան ծաղկեպսակի, իրենց ընտանիքին սիրելի՝ Հուրի Իփէկեանի կսկծալի մահուան առթիւ կը նուիրեն 100 Ֆր. Վիէնի «Գասպար Իփէկեան» ակումբին (տանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. իրենց սիրելի «Յառաջ»ին:

×

ՔԱՇԱՆ.— Տիկին Արմենուհի Գեւոնեան, Հուրի Իփէկեանի յիշատակին 100 Ֆ. կը նուիրէ Վիէնի «Գասպար Իփէկեան» ակումբին (տանալ «Յառաջ»էն):

×

ՔԱՇԱՆ.— Օրիորդ Իրիս Պասմաճեան 200 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, սիրելի Հուրի Իփէկեանի յիշատակին:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ - ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Դ. ՑԱՆԿ

ՈՄՆ, Տիկին Մարի Էֆէեան 400ական, Տիկին Արիճեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Քիւրճեան 300ական, Տիկին Վեհանոյշ Գազանճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժագ Կղերունի 250ական, Տիկին Հայկուհի Չիլինկիրեան, Սուրէն Գալֆաեան եւ Միսաք Կիւլպէնկեան, Օրիորդ Գոհարիկ Գէորգեան 200ական, Տիկին Մատլէն Պաշըգեան, Յարէթ Յարութիւնեան 150ական, Սանկոսեան ընտ. 110, Տիկին Այտա Թորոսեան, Լեւոն Գանարեան, Տէր եւ Տիկին Կիւլպէնկ Գարապիլիքեան, Տիկին Զապէլ Տէր-Յակոբեան, Տիկին Սիրվարդ Օհանեան, Տիկին Սիրանոյշ Գարակուլեան, Տիկին Մարի Մանէսեան, Տիկին Տարիա Կամսարական, Տէր եւ Տիկին Ժագ Մուրատեան 100ական, Տիկին Վեհանոյշ Պասմաճեան, Ստեփան Տէր-Ստեփանեան, Տիկին Սըրբուհի Շահպազեան, Տիկին Իւղաբեր Եաղուպեան 50ական:

ԳՈՒՄԱՐ	43.010 Ֆ.
Նախորդ երեք ցանկերու գումար	145.000
Դ. Ցանկի Գումար	43.010
ԸՆԴՀ. ԳՈՒՄԱՐ	188.010

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԷՆ - Մօրիսի Վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Երկուշաբթի Փետրուար 11, ժամը 15ին, ընկ. Սիրանոյշ Օհանեանի բնակարանը. Կարեւոր օրակարգ:

Imprimé sur les Presses
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
du Journal « Haratch »

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ԼԻՈՆ.— Տիկին Քնար Թէրզեան իր պաշտելի թոռան՝ Միշէլ Խաչատուրեանի յիշատակին (որու, քառասունքի հոգեհանգիստը կատարուեցաւ Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցին, Յունուար 20ին), հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.— Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցիին՝ 250 Ֆ., Կապ. Խաչի Լիոնի Մասնաճիւղին 250 Ֆ., Կարմիր Խաչին (Փարիզ) 250 Ֆ., (տանալ «Յառաջ»էն) եւ 250 Ֆ. «Յառաջ»ին:

×

Սամուէլ — Մուրատեան Վարժարանի Տեսչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Յարութիւն Որբերեանէ 200 Ֆ. Զատիկ Խանճատեանի եւ 100 Ֆ. Անդրանիկ Մալաճեանի մահերուն առթիւ:

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի Փետրուար 10ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս — Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին կը մատուցուի բազմաձայն եպիսկոպոսական հանդիսաւոր Պատարագ:

Ի ժամ Սուրբ Պատարագի կը կատարուի ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ Փարիզի եւ Շրջանի Եկեղեցիներուն մէջ ծառայած վախճանեալ Առաջնորդներուն եւ Հոգեւորականներուն հոգիներուն համար:

Առաջնորդներն ու հոգեւորականներն են.

Վռամշապուհ Արք. Քիպարեան, Արտաւազդ Արք. Սիւրմէնեան, Գէորգ Արք. Իւթիւճեան, Գրիգորիս Եպս. Պալաքեան, Կոմիտաս Վրդ. Սողոմոնեան, Սուքիաս Վրդ. Պարոնեան, Յովհաննէս Քհնյ. Հինքարպէյէնտիեան, Սահակ Քհնյ. Իւթիւճեան, Կոմիտաս Քհնյ. Սկպեան, Բառնաբաս Քհնյ. Խնտամեան, Արիստղոմ Քհնյ. Թորոսեան, Մեսրոպ Քհնյ. Մեսրոպեան, Վահան Քհնյ. Խոյեան, Բարթող Քհնյ. Թադըմճեան, Գէորգ Քհնյ. Դաւիթեան, Լեւոն Քհնյ. Արսլանեան, Գարեգին Քհնյ. Տէօվլէթեան, Գէորգ Քհնյ. Նիզամեան, Ներսէս Քհնյ. Գանճեան, Գրիգոր Քհնյ. Ճէպէճեան, Յուսիկ Քհնյ. Ադամեան, Վարդան Քհնյ. Պաղտասարեան, Յարութիւն Քհնյ. Ճօրթուեան, Ադդէ Քհնյ. Փայլակեան, Եսայի Քհնյ. Ալթունեան, Թովմաս Քհնյ. Մինասեան:

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը աղօթելու բազում տարիներ իր Եկեղեցւոյն ծառայած հոգեւորականներուն համար, ինչպէս նաեւ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ բարգաւաճման համար:

ՇԱՎԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Նորվան Վրդ. Զաքարեան:

Այս առթիւ Իսիի «ԱՆԻ» Երգչախումբը հրաւիրուած է կատարելու պատարագի երգեցողութիւնը, ղեկավարութեամբ Պ. Հրանդ Աճէմեանի:

Սկիզբ պատարագի՝ 10.30:

ՊՈՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, Փետր. 10ին, Վարդանանցի առթիւ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ.—

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Երգեցողութիւնը կը կատարէ Ս. Սահակ — Մեսրոպ Երգչախումբը ղեկավարութեամբ՝ Խաչիկ Ելմազեանի:

Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Գալուստեան գերդաստանի ննջեցեալներու հոգիներուն համար, ինչպէս նաեւ Եւգինէ Նորեան ընտանիքի, նոյնպէս Այրի Տիկին Սեդա — Սարգիս հոգեհանգստեան պաշտօն կը խնդրէ իր քրոջ Սաթենիկ — Մանուշակի հոգւոյն համար:

CENTRE CULTUREL
N. FRINGHIAN
6, Ave. Bourgain,
ISSY LES MOULINEAUX

Vendredi 8 Février à 20 h. 30

Projection de films du jeune cinéaste arménien d'Iran E. BALAYAN

– 3 ԺԱՊԱՒԷՆ –
«Ս. ՍՏԵՓԱՆՈՍ ՎԱՆՔ»,
«ՄՇԱԿՈՅԹ – ԻՆՔՆՈՒԹԻՒՆ»
« Ք Ա Մ Ա Ն Չ Ա

Ուրբաթ, Փետր. 8, ժամը 20.30ին

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԿԱՐԳԻՆ

GEORGE V
31, av. George V — 75008 Paris
Փետրուար 17, Կիրակի, ժամը 16 – 24
Կը նախագահէ՝ Արշաւիր ԿԼՈՐԻԿԵԱՆ

matinée dansante

animée par
BEDIK et son ORCHESTRE
et
L'ENSEMBLE FOLKORIQUE RUSSE TCHOUDA
Election MISS CROIX ROUGE

ԼՈՒՍԱՐՁԱԿՈՒՄ – «Երեւանեան Պատյաներ»
Փրոֆ. ՆՈՒՊԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ – ՎԱՌԵՆՑԻ հետ ժամը 16ին:
Սեղաններ ապահովելու համար հեռաձայնել ՍԱՂԱԹԷԼԵԱՆ – 854.35.74
ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ – 985.36.53

ՄՈՒՏՔ՝ 40 Ֆրանք (Ուսանողներու համար 20 Ֆրանք)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վալանսի Կրօն. Ընկ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Թորոս Գազուրեանի թաղման առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի.— Տէր եւ Տիկին Մամբրէ Սեմերճեան, Տէր եւ Տիկին Օհանիկ Քեսեճեան, Թագուհի եւ Վարդուհի Թընկըրեան, Մարի Պերթ Պարսամեան 100ական, Տէր եւ Տիկին Պապիկեան, Տէր եւ Տիկին Ճերանեան, Այրի Տիկին Էլմաս Կիւրեկեան, Տէր եւ Տիկին Մեսրոպեան 50ական, Տէր եւ Տիկին Ստեփանեան Մանուկ 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պարսամեան, Այրի Տիկին Վարդանոյշ Տէր-Յակոբեան, Պ. Գրիգոր Ժամագործեան 50ական, Այրի Տիկին Պոնազեան, Տէր եւ Տիկին Գոհարեան 100ական:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիրակի առաւօտ, Փետրուար 10, ժամը 9.30ին, Ճեռատեսիլի Ա. կայանէն՝ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ:

EREVAN restaurant
ՀԱՅԱՍՏՈՒՆ ԵՐԵՒԱՆ
26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՔՈՒՐ ԽՈՀԱՆՈՑ – ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԵՐՄ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՉԻԹԱՊՈՒՐ, ՄԱՆԹԸ
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ԼԱՀՄԱՃՈՒՆ ՈՒ ՉԻ – ՔԷՕՖԹԷ (Պատուէրի վրայ)
ՈՒՐԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՍՈՒ - ՊԷՕՐԷԿ
ԵՒ ԱՄԷՆ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌՏՈՒ՝ ՊԱՏՈՒԷՐԻ ՎՐԱՅ՝ Խ Ա Շ

ՈՒՐԲԱԹ ԵՒ ՇԱԲԱԹ՝
Duo Hartar
ՅԱՐՈՒԹ ԵՒ ՎԻԳԷՆ

FERME LE MARDI ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՃԱՇ ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹՈՒԻ ՆԱԵՒ ՏՈՒՆԵՐԸ, ԱՊՍՊՐԱՆՔԻ ՎՐԱՅ:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

Երկուշաբթի, 11 Փետրուար, Տօն է ՍՐԲՈՑ ՎԱՐԴԱՆԱՆ ԶՕՐԱՎԱՐԱՑՆ ՄԵՐՈՑ՝ ՀԱԶԱՐ ԵՐԵՍՈՒՆ ԵՒ ՎԵՑ ՎԿԱՅԻՑՆ, ՈՐՔ ԿԱՏԱՐԵՑԱՆ Ի ՄԵԾԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ (451 Թ.):

Այսօր Տօն է նաեւ անուանակոչութեան ՎԱԶԳԷՆ Ա. ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին Սուրբ Պատարագ կը մատուցուի:

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը ներկայ գտնուելու Սուրբ Պատարագին եւ ներշնչուելու Վարդանանց հաւատքով եւ աղօթելու Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ անսասանութեան համար:

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ - ՏԷՍԻՆ

Տէսինի եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը յայտնէ թէ Կիրակի առաւօտ Փետր. 10ին իր մեկնումին առթիւ նոր պաշտօնին գլուխը (Հարաւ. Ամերիկայի Կաթող. Պատուիրակ) եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէ շրջանին հոգեւոր հովիւը՝

ԴԱՒԻԹ ԵՊԻՍԿ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Յետ պատարագի եկեղեցւոյ վարչութիւնը ճաշ մը կուտայ ի պատիւ Դաւիթ եպիսկոպոսի Մէզիէօյի « Լը Փրեզիտան » պանդոկին սրահներուն մէջ:

Մասնակցիլ փափաքողները կրնան արձանագրուիլ հոգեւոր հովիւին եւ վարչութեան անդամներուն մօտ:

ԲԱԺԱԿԻ ՕՐ

Էսաեան Բարեկամական Միութիւնը կը տօնէ իր աւանդական Բաժակի Օրը Կիրակի, Փետր. 10, ժամը 13ին Ալեք Մանուկեան սրահը՝

118, Rue de Courcelles, Paris 17e

Կը հրաւիրուին սան եւ համակիրները՝ բաժակ բարձրացնելու աշխարհացրիւ սաներու կենացը:

Ծանօթ իրանահայ երգիչ ՍՈՒՐԷՆ պիտի ոգեւորէ հանդիսութիւնը իր ընկերներով:

Կը խնդրուի յատկապէս փութով ապահովել սեղանները հեռախօսելով ամէն առաւօտ ժամը 7էն 10՝ 372.04.20:

Խ Ն Ջ Ո Յ Ք

Տէսինի Մշակոյթի Տան մէջ:

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղին խնջոյքը, Շաբաթ, Փետր. 9, ժամը 18էն սկսեալ:

Հայկ. ճոխ ուտելիքներ, խորոված:

Մուտքը ազատ է: Կը հրաւիրուին բոլոր համակիրներն ու բարեկամները անխտիր:

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
8
VENDREDI
8 FEVRIER
1980

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.576 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 55e ANNÉE — No 14.576

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵՐՆ

ԹՈՒՐՔ ԴԵՍՊԱՆԸ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԱԾ

ՄԱՀԱՓՈՐՁԻՆ ՏԷՐ ԵՂԱԾ ԵՆ «ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՐԴԱՐԱԴԱՏ ՄԱՐՏԻԿՆԵՐԸ»

Լիպերասիոն, երբ այս լուրը կու տար Հինգշաբթի առտու կը խորագրէր՝ «ՀԱՅԵՐԸ՝ ԴԵՍՊԱՆ ՄԸ ԵԻՍ» ինքնին այնքան մեկին ու յստակ է, որ աւելորդ խորհրդածութեանց չի կարօտիր:

Փարիզեան մամուլը արձագանգ կը հանդիսանար կարճ տողերով եւ գրեթէ նոյն ձեւով: Լիպերասիոնն էր միայն, որ մեկնաբանուած ձեւով կը գրէր, ու կ'ըսէր.– «Գրեթէ օր չանցնիր, որ տեղ մը՝ Եւրոպա թէ Հիւսիսային Ամերիկա ռումբ մը չպայթի կամ հրացանաձգութիւն մը չըլլայ, տանձնուած Հայ չարքայիններու կողմէ: Թիրախները միշտ նոյնն են, այսինքն պատասխանատու երկիրներն այն ցեղասպանութեան որ բնաջնջեց Հայերը դարուս սկիզբը՝ Թուրքիա: Ապա, թերթը լուրը կու տայ, գրեթէ ինչպէս Ֆիկառօ, Օռօռ, Քոթիտիէն, Մաթէն, Մոնտ, Իւմանիթէ, քանի մը տողով:

Չորեքշաբթի առտու ժամը 11ին է, որ Զուիցերիոյ Թուրք դեսպանը թեթեւօրէն վիրաւորուած է քունքէն երբ դուրս կ'ելլէր Մեծն – Բրիտանիոյ դեսպանատունէն եւ կառքը կը մտնէր: Պեռնի Թուրք դեսպանն է՝ Տողան Թիւրքմէն, 58 տարեկան: Այս թերթերը կ'աւելցնեն թէ մահափորձին տէր եղած է, քիչ ետք լըրատուութեան գործակալութեան մը հեռաձայնելով՝ «Հայկական Ցեղասպանութեան Արդարադատ Մարտիկներու Քոմանտօ» մը, որ շեշտած է նաեւ թէ «իր պայքարը չի դադրիր ցորչափ Թուրք կառավարութիւնը չի դատապարտեր Հայկական Ցեղասպանութիւնը եւ դիմումներու չի նախաձեռներ դիւրացնելու համար գրաւուած հողերու վերայանձնումը իրենց օրինաւոր տիրոջ՝ Հայ ժողովուրդին»: Այս թերթերէն ոմանք կը յիշատակեն այս առթիւ թէ 1975էն ի վեր այս շարժումը տէր եղած է զանազան մահափորձերու՝ Վիէննա, Մատրիտ, Փարիզ, Վատիկան:

Պեռնի մահափորձին առթիւ միայն Ինթէռնէյշընըլ Հէրըլտ Թրիպիւնն է, որ փարիզեան միւս օրաթերթերէն յաւելեալ տեղեկութիւն մը կու տայ, յայտնելով թէ մահափորձէն քանի մը ժամ ետք, ոստիկանութիւնը ըսած է թէ երեք հոգի ձերբակալած է հարցաքննելու համար, այդ հարցին կապակցութեամբ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՄԷՋ «Ընկերվարական Միջազգայինը» որու ժողովին կը մասնակցին 35 Ընկերվարական եւ Ընկերային – Դեմոկրատ կուսակցութեանց պատուիրակութիւններ դատապարտեցին խորհրդային միջամտութիւնը Աֆղանիստան: Ընդհանուր ձեւով Արեւելք – Արեւմուտք յարաբերութեանց մթնոլորտը շատ ամպոտ է եւ ամէն տեղ, որեւէ միջազգային ժողովի, Խորհ. Միութիւնը կը դատապարտուի: Նոյնը եղած է առջի օր, Ժընեւի Ապազինման ժողովին: Չին պատուիրակն է որ ամբաստանած է Կրեմլինը որ մեղմացում կը քարոզէ երեւութապէս, քօղարկելու համար իր զինուորական յարձակումները եւ ծաւալապաշտութիւնը: Խորհրդային պատուիրակը՝ Վիքթոր Իսրայէլեան, փորձած է երկու անգամ ընդմիջել, առարկելով թէ ժողովին կանոնադիրը կ'արգիլէ քաղաքական ուղղակի յարձակումները, բայց հերթապահը ըսած է որ Չինացին թող շարունակէ իր ելոյթը:

ԱՐՄԱՆ ՄԱԼՈՒՄԵԱՆ, հեղինակը «Գուլագի Որդիք» հատորին, նամակ մը գրկած է Ինթէռնէյշընըլ Հէրըլտ Թրիպիւնի, ուր յիշելէ ետք իր արգելափակումը Խորհ. Միութիւն, կ'անդրադառնայ Ողիմպիականներուն, ջատագովելով պոյքոթը: Ապարարոյ կը նկատէ մասնակցութիւնը, նոյնիսկ եթէ խորհ. զօրքը քաշուի Քապուլէն (եւ անհեթեթ տրամաբանութեամբ՝ 24 ժամ ետք նորէն Աֆղանիստան մտնէ կամ այլուր): Արման Մալումեան ձգտում մը կը տեսնէ վարկաբեկելու անոնք որոնք ապրած ու տառապած են համայնավարներէն եւ որոնք հալածախտէ տառապողներ կը նըկատուին: «Մենք բոլորս», կ'ըսէ Մալումեան, «որոնք համարձակութիւնը ունեցած ենք չմեռնելու բանտերու կամ յիմարանոցներու աշխարհին մէջ անհամբերութեամբ կը սպասենք բողոքներու, հրջաբերական նամակներու, կոչերու եբեւումին ի պաշտպանութիւն քաղաքական բանտարկեալներու եւ Ողիմպիականներու պոյքոթին»:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս – Փետր. 1–4)

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑԻ «ԱԼՊԻԱԿԱՆ ՄԱՆՈՒՇԱԿ»Ը ԼԵՀԱԿԱՆ ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆԻ ՄԷՋ

Վարշաւա լոյս տեսնող Լեհական Արեւելագիտական Ընկ. «Պշեգլոն Օրիենտալիստիչնի» («Արեւելագիտ. Հանդէս»), եռամսեայ պարբերականը իր վերջին թիւին տպած է Ակսել Բակունցի «Ալպիական Մանուշակ» պատմուածքի լեհերէն թարգմանութիւնը: Պարբերականը յաճախ նիւթեր լոյս կ'ընծայէ Հայոց Պատմութեան եւ հայագիտութեան համար կարեւոր նշանակութիւն ունեցող հարցերու մասին:

×

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ԺԱՊԱՒԷՆ ՄԸ՝ «ՄՈՒՍԱԼԵՌՑԻՆԵՐ»

«40 օր: 1915 թուականի Օգոստոսի 7ից մինչեւ Սեպտեմբերի 17ը Մուսա Լերան ստորոտում ապրող մի քանի հայկական գիւղերի մօտ հինգ հազար բնակիչներ՝ մանուկ ու ծեր, կին ու տղամարդ, թողած խաղաղ շինականի տուն ու տեղ, բնաջնջման վտանգի տակ բարձրացան

ՇՆՈՐՀՔ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՊՈԼՍՈՅ ԿՈՒՍԱԿԱԼԻՆ

———o———

ԽՄԲ.– Իբրեւ շարունակութիւն իր կատարած դիմումներուն (Անգարա Վարչապետ Տէմիրէլի, տե՛ս «Յառաջ» Փետր. 6 եւ 7), Շնորհք Պատրիարքը Յունուար 21ին այցելութիւն մը տուած է Պոլսոյ Կուսակալին: Ստորեւ՝ Պատրիարքին զեկոյցը, այդ առթիւ.–

×

Կանխապէս առնուած ժամադրութեան մը համաձայն Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը Յունուար 21, Երկուշաբթի օր ժամը 11ին այցելութիւն մը տուաւ նահանգիս նորընտիր Կուսակալ Մեծայարգ Նէվզաթ Այազի: Այս այցելութեան եւս մասնակցելու հրաւիրուեցան իր հետ Անգարա գացող ազգայինները. Տիարք Նուպար Պէրպէրեան, Միհրան Տէմիր եւ Կարպիս Ուզունլեան: Տրուած ըլլալով որ այս այցելութեան կարեւոր նպատակներէն մէկն ալ Էսաեան Վարժարանի մէջ վերջերս պատահած դէպքերը Կուսակալին նկատառման յանձնելն էր, ուստի ներկայ եղաւ նաեւ այս վարժարանի հիմնադիրի պաշտօն վարող Տօքթ. Վարդ. Շիկահեր:

Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը անգամ մը եւս շնորհաւորեց նորընտիր կուսակալը եւ յաջողութիւն մաղթեց իրեն, երկրի ամէնէն կարեւոր կուսակալութեան այս պաշտօնին մէջ: Ապա տեղեակ պահուեցաւ Մեծայարգ Կուսակալը Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր Անգարա այցելութենէն եւ իրեն եւս մատուցուեցաւ մէկ պատճէնը այն նամակին, որ տրուած էր Մեծայարգ Վարչապետին: Ուշադրութեամբ կարդալէ յետոյ կարգ մը հարցերու մասին աւելի լուսաբանութիւն ուզեց, զորս ներկաները սիրով տուին: Ապա դրուեցան Էսաեան Վարժարանի մէջ վերջերս պատահած դէպքերու հարցը, որու մասին հանգամանօրէն անդրադարձաւ Տօքթ. Վարդ. Շիկահեր: Այս մասին պատրաստուած թղթածրար մըն ալ տրուեցաւ կուսակալին:

Ապա Մեծայարգ Կուսակալն ալ անդրադառնալով արտասահմանի մէջ Թուրք դիւանագէտներու դէմ տեղի ունեցող ոճիրներուն, որոնք անծանօթ հեռաձայնողներու կողմէ Հայանուն կազմակերպութեանց կը վերագրուին, վըրս –

Մուսա Լեռ, որպէսզի գոյութեան կռիւ մղեն հռետանիով ու թնդանօթով զինուած, ռազմական դասերը սերտած թըրքական բանակի դէմ: Բարձրացան Մուսա Լեռ իրենց պատիւը փրկելու, բարձրացան անմահանալու»:

Այս խօսքերով կը սկսի Հայաստանի փաստանկարներու արուեստանոցին մէջ նկարահանուած «Մուսալեռցիներ» ժապաւէնը, որուն սենարիոն գրած է Հենրիկ Մալեան: Հայաստան ներգաղթած Մուսալեռցիներ Էջմիածնի շրջանին մէջ կառուցանած են բարեկարգ աւան մը՝ եւ բարձրացուցած յուշարձան մը՝ հերոսամարտի յիշատակին: Ամէն տարի՝ Սեպտեմբերին, կը հաւաքուին այդ յուշարձանի շուրջ ու կ'եփեն աւանդական հարիսան:

«Մուսալեռցիներ» շարժանկարի բեմադիր է Եդուարդ Մաթեւոսեան:

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

———o———

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲՆԵՐՈՒ ԱԶԳԱՅՆԱՑՄԱՆ ԽՆԴՐՈՎ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՏՈՔԹ. ՊԷՀԷՇԹԻԻ ՀԵՏ

Թեհրանի Հայոց Առաջնորդը՝ Արտակ Արք. Մանուկեան, ընկերակցութեամբ Թեմական Խորհուրդի Ատենապետ Տօքթ. Վարդգէս Նահապետեանի, Տօքթ. Բեռնարդիի եւ «Արարատ» Կազմակերպութեան Վարչութեան Նախագահ Բագդիկ Գրիգորեանի, այցելած է Իրանի Յեղափոխական Խորհուրդի Ա. քարտուղար տոքթ. Պէհէշթիի: Այցելութեան նպատակը եղած է մարզական ակումբներու ազգայնացման վերաբերող լուսաբանութեան նամակի մը յանձնումը, ինչպէս նաեւ այդ առթիւ յաւելեալ բացատրութիւններ հաղորդել:

Հանդիպումը տեւած է մօտ մէկ ժամ և հայկ. պատուիրակութիւնը բացատրած է, որ հայկական Միութիւնները ժողովուրդին կը պատկանին եւ կապուած են Առաջնորդարանին: Սկսած բանակցութիւնները պիտի շարունակուին Մարզական Կազմակերպութեան վարիչ Շահ – Հոսէյնիի հետ:

տահեցուց որ անոնք որեւէ անդրադարձ չեն կրնար ունենալ այստեղի Հայ համայնքին վրայ: Միայն թէ կը սպասուի որ Հայ համայնքն ալ իր զգացած զայրոյթին արտայայտութիւն տայ հրապարակաւ: Ներկաները բացատրեցին թէ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը յանուն Հայ համայնքի յայտարարութիւններ հանած է ամէն անգամ որ նման դէպքեր պատահած են: Եւ յաճախ հրաւիրած է Համայնքի ներկայացուցիչները եւ անոնց հետ միասնաբար խորհրդակցելէ յետոյ, հաւաքաբար Հայ համայնքի ձայնը ըղգալի դարձուցած է նման պարագաներու: Մեծայարգ Կուսակալը հաւաստիացուց միաժամանակ որ յետ քննութեան պիտի տնօրինուի պատշաճը ներկայացուած հարցերու մասին: Լման ժամ մը տեսակցելէ յետոյ յուսալից բաժնուեցան ներկաները Կուսակալութենէն:

ԴԻՒԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ ՀԱՅՈՑ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

———×———

Ինչպէս կը տեսնուի վերը, Թուրքերը դժգոհ են, որ Հայ համայնքը «իր զգացած արդար զայրոյթը չարտայայտեր հրապարակաւ»: Կը խորհինք որ Կուսակալը չակնկալեր որ Պատրիարքին առաջնորդութեամբ ուխտագնացութիւն մը կազմակերպուի Թալաթի յուշարձանին...

Յիշենք սակայն թէ այդ «դիտողութեան» առթիւ, «Մարմարա», Յունուար 28ին «Յարգելի Կուսակալէն կը խնդրենք» խորագրով, խմբագրական մը հրատարակած է, բացառաբար թրքերէն ուր կը շեշտէ որ թրքական մաս – մեդիաները (ձայնասփիւռ, մամուլ, հեռատեսիլ) երբեք արձագանգ չեն ըլլար Պատրիարքին կամ համայնքին ելոյթներուն:

Օրինակ, երբ Պատրիարքը Անգարա էր ու կ'ընդունուէր Տէմիրէլի կողմէ, ոչ մէկ լրագրող ներկայ եղած կամ հետաքրքրուած է: Ինչ որ կը դրկուի թուրք մամուլին, լոյս չի տեսներ, ուրեմն Թուրքիոյ Հայերը որեւէ միջոց չունին յարաբերելու թուրք հանրային կարծիքին հետ:

ՄՇՈՅ ԱՇԽԱՐՀ

ՉԱՐՉԻ ՅԱԿՈՆ

Գրեց՝ ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

Մշոյ ժողովրդական տիպարներէն մտքիս մէջ անջնջելիօրէն մնացած է, Չարչի Յակոն, զոր Մշեցիները կ'անուանէին «քոռ Յակօ»:

Չեմ գիտեր, արկածի՞ մը թէ հիւանդութեան հետեւանքով կուրացած էր ան: Թխադէմ, երկարահասակ, նիհար եւ ջղուտ, հազիւ 50 տարեկան մէկն էր Յակօ: Կ'ըսէին թէ նախապէս վարժապետ եղած էր եւ գրոց – բրոց: Սակայն մեր օրերուն, ան կը գրաղէր չարչիութեամբ: Կերպասներու ծրար մը շալկած, մէկ ձեռքը ճոկան մը, միւս ձեռքն ալ դրած պատանիի մը ուսին, Յակօ կը հրջէր տուները եւ երգելով ու գովասանքներով կը ծախէր իր ապրանքը Մշեցի տանտիկիններուն, որոնք մեծ հաճոյքով կ'ընդունէին զինք, գութի, համակրանքի եւ յարգանքի խառն զգացումներով:

Հակառակ իր կուրութեան, ան՝ լաւ կը ճանչնար եւ գոց գիտէր Մշոյ փողոցներուն, տուներուն եւ տանտիկիններուն անունները: Երբ իր ձեռնափայտը թըխթըխկացնելով կը մտնէր տուներէն ներս, կը բարեւէր տանտիկինները գըրական լեզուով. «Յարգանք Ձեզ, Տիկնայք փափկասունք, Հայոց Աշխարհի»:

Փոքրերը բան չհասկնալով կը խնդային, իսկ մեծերը կը գոչէին կատակով. «Վո՜ւյ, դու բարով ու խէրով էկար, քեռի Յակօ. գրաբար մը ջարդի, քեռի, Մշեցնա՛կ խօսէ, Մշեցնա՛կ»: Պահ մը նստելէ եւ շունչ առնելէ ետք, Յակօ կ'աճապարէր, պատանիին օգնութեամբ, քակել ծրարը իր ապրանքներուն եւ գոյնըզգոյն ու ծաղկազարդ ասուիները փըռել յատակին: Տան հարսերն ու աղջիկները, անհամբեր՝ ուրախութեան կանչերով եւ հիացումով, կը թափէին անոնց վրայ, կատակելով, սակարկելով ու վիճելով կը զատէին իրենց նախընտրածը:

Յակօ, կը կանգնէր ոտքի, կը վեր – ցընէր հոլալին ու աչքերը բաց մէկէ մը աւելի պայծառատեսութեամբ, արագ եւ ճարպիկ շարժումով մը, կը չափէր կերպասները. երբ կարգը կու գար կտրելուն, պահ մը անշարժ կը կենար եւ լաւ ճանչնալով փոփոխամիտ կիները, ծիծաղելով կը կոչէր Մշեցնակ. «Խաթուննե՛ր, խգտի՞մ թէ չխգտիմ»: –«Խգտէ՛, քեռի՛, խգտէ՛...» կը պոռային չորս կողմէն եւ «Բարով հագնիք, բարո՛վ կտտրիք» մը մաղթելէ ետք, կը կտրէր կերպասները:

Առուտուրը լմննալէ ետք, տանտիկինները Յակոն կը հրամցնէին տան վերի անկիւնը, թախտին վրայ, կը հիւրասիրէին սուրճով, օղիով եւ մրգեղէններով: Յակոյի տրամադրութիւնը կը բարձրանար: Կիները առիթը օգտագործելով կը խնդրէին որ երգէ իրենց համար:

Ան կը կանգնէր ոտքի, արքայավայել հասակը ցցած, գաւազանը ձեռքը, խաւարած աչքերը յառած առաստաղին, հանդիսաւորապէս կը բանար տարօնական ցերեկոյթը, որուն միակ դերակատարը ինքն էր, սեղծագործ եւ ինքնատիպ Յակոն:

Նախ, կը դառնար ողբերգակ. վերացած եւ խոր զգացումով կ'երգէր պահ մը, յուզելով եւ տխրեցնելով շրջապատը: «Անի քաղաք, նստեր կու լա՜յ, չկայ ըսող, մի՛ լա՛ր, մի՛ լա՛ր, կ'ըսեն թէ, չէ՛, թո՛ղ նստի լա՛յ, ա՛խ, երբ լըսեմ, մի՛ լար, մի լար...»: Ապա, անսահման եռանդով եւ ռազմական ոգիով կը ձայնէր. «Մե՛նք՝ հնչակեան, եղբա՛յր, դո՛ւք դաշնակցական, մենք, երկուքս էլ, կու լանք վիշտը հայկական. արի՛ք եղբայրք միանանք, բաւ համարենք մեր տանջանք ի սէր ճնշուած Հայ Ազգին, գործ դընենք մեր ճիգ ու ջանք...» եւ հետըզհետէ ոգեւորուելով, պոռ ձայնով մը եւ սրտաբուխ կ'երգէր. «Թէ հայրենեա՛ց պսակադի՛ր, Գողթնի քնարք լռեր ե՛ն, երկնից թո՛ղ գան անմահ հոգիք, Հայոց քաջերն պսակել...», բռնկեցնելով հայրենասիրական ոգին ռազմաշունչ Տարօնցի կիներու սրտերուն մէջ, որոնք խանդավառուած կը գոչէին. «Ապրի՛ս, քեռի՛ աչօք լուսօք էղնի՛ս, քու հօրն ու մօր հոգին դրախտի լուսերուն մէջ պառկի..» Յակօ, ինքն ալ ազդուած՝ հոգին խռոված, խորունկ ա՛խ մը կը քաշէր եւ «օ՜ֆ, Փալաք, քու տուն քանդուի՛...» մը կ'ըսէր ու կը լռէր...:

Կիները կ'աճապարէին օղի մը հրամցնել անոր, տխրութիւնը փարատելու եւ եռանդը վառ պահելու համար. գիտէին թէ ան, դեռ գոհարներ ունի թափելիք իրենց առջեւ...:

Ուստի, կը սկսէին աղաչել. «Ղուրպան քեռի, զմըր՝ գեղացիներու ու գաւըռցիներու անուններ լէ ըսէ՛...»:

Զուարճութեան պահը կը սկսէր. Յակօ կը կերպարանափոխուէր. կատակերգակի մը դէմքը կը ստանար. ոտանաւորի ձեւով, տարօնական շեշտերով, աշխոյժ եւ արագ կ'արտասանէր անհատնում շարքը տեղական ինքնատիպ անուններուն՝ ափիբերան ձգելով տնեցիները, որոնք, մեծով պզտիկով կախուած անոր շրթներէն, անսահման հաճոյքով մտիկ կ'ընէին եւ կուշտ ու կուռ կը խնդային ու կը զուարճանային:

«Կրպօ, Սաեփօ, Գսպօ, Միրօ,
«Մարտօ, Պըղտօ, Էղսօ, Մխօ,
«Յարօ, Կիրօ, Գըրգօ, Սըրգօ,
«Ափրօ, Սըկրօ, Սընճօ, Խեչօ...»

×

«Աղբուլթ, Զըմրուխտ, Սաւկուլ, Նարկուլ,
«Նխշուն, Դխշուն, Ալթուն, Խաթուն,
«Հըֆսօ, Բերսօ, Զուլօ, Գուլօ,
«Մըյրօ, Սըյրօ, Ֆնտօ, Խուտօ,
«Խազալ, Կուզալ, Սընճօ, Ֆընճօ...»:

Փակելու համար տարօնական այս ցերեկոյթը, Յակօ՝ բեմական ձայնով մը կը թնդացնէր տունը, մի առ մի յիշելով մեր փառաւո՛ր անցեալի պատմական դէմքերն ու դէպքերը, խանդավառութիւնը հասցնելով իր գագաթնակէտին...

«Սահակ, Մեսրոպ, Խորենացին,
«Դաւիթ Անյաղթ ու Փարպեցին,
«Սասմայ Մհեր, ո՛ւր կեծակ ձին,
«Մամիկոնեա՛նք Տարօնածին...»:

Ապա,

«Ռըշտունիք,
«Բագրատունիք,
«Սիւնիք,
«Արծրունիք...»:

«Հայկ, Արամ, Վարդան, Վահան,
«Տիգրան, Արշակ, Արտակ, Յովնան,
«Տրդատ, Արգար, Շաւարշ, Արտաշ...»:

Դժբախտաբար մտքիս մէջ միայն այսքանը կրցած եմ պահել, Մշեցի, ինքնատիպ Չարչի Յակոյի արտասանած անուններու երկա՛ր շարքէն...:

×

Չարչի կամ «քոռ Յակօ»ի առընչութեամբ յիշեմ նաեւ թէ, Մշոյ եւ շըրջակայ գիւղերու մէջ անպակաս էր աչքի ցաւը, զոր տեղացիք կ'անուանէին «ճըպռուկ»: Առհասարակ երախաները կը վարակուէին եւ կը տառապէին անկէ, մանաւանդ գիւղերու մէջ: Օրերով աչքերնին կապուած կը նստէին տան անկիւնը կամ բակը, զրկուելով արեւի լոյսէն եւ մանկական խաղերէն: Բժշկական լուրջ խնամքներու չգոյութեան պատճառաւ, ճպռուկ ունեցող երախաները երբեմն կը դատապարտուէին կուրութեան...:

Այս հիւանդութեան պատճառը անկասկած ամրան տօթերը, փոշին ու աչքերուն կտուրին վրայ նստող ճանճերն էին, ինչպէս նաեւ, առողջական գէշ պայմանները:

Մշոյ գիւղացիները «ճպռուկ»ը կը բուժէին տեղական բոյսերով եւ արմատներով. անոնցմէ կը յիշեմ, խտուտն ու մատուտակը զոր կը քաղէին դաշտերէն, կը խաշէին եւ անոնց խոյսը կը կաթէին ցաւոտ աչքերուն, շատ անգամ արմատապէս բուժելով «ճպռուկ»ը:

«Ճպռուկ»էն ու մանաւանդ «ծաղիկ»ի հիւանդութենէն, շատեր կը կուրանային...

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՄԷՋ

«ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ ՇԱԲԱԹԸ»
(3·12· – 8· 12· 1979)

Սփիւռքի ամբողջ տարածքին շատ հայ գաղութներ յատուկ հանդէսներով նըշեցին մահուան առաջին տարելիցը, հայ յաւերժանուն Ա. Խաչատրեանի որ դասական ստեղծագործութիւններու մակարդակին հասցուց մեր ազգային երաժըշտութիւնը. եւ ուր հասաւ իր համբաւը, հոն մուտք գործեց նաեւ Հայ անունը: Խաչատրեանը անուն եւ արժէք մըն է այսօր՝ միջազգային չափանիշով:

Անվիճելիօրէն Վիեննա ոստաններէն է դասական երաժշտութեան. հոս ալ Խաչատրեանի անունը բոլոր երաժիշտներու շրթներուն վրայ է, առով նաեւ հայ անունը: Յաճախ հեռատեսիլ թէ ձայնասփիւռը կտորներ կը հրամցնեն անոր յօրինումներէն. հետեւաբար Վիեննայի հայ գաղութին ալ կ'իյնար արժանաւոր ոգեկոչումը Մեծ Հայուն, եւ այդ ըստանձնեց մարաքաղաքիս Աւստրեւհայկական Մշակութային Ընկերութիւնը: Այն ինչ որ ցարդ միւս գաղութները չկրցան կամ դեռ չըրին, գլուխ հանեց յիշեալ ընկերութիւնը «Խաչատրեան Շաբաթ» յայտարարելով Դեկտեմբեր 3 – 8: Նման մէկ բան կրնար գլուխ հանել միայն Հայրենիքը իր անսահման կարելիութիւններով եւ կամ հայաշատ գաղութ մը. Վիէննայի ափ մը նուիրեալներ գայն կատարեցին իրենց մեղուաջան աշխատանքով ու անսպառ եռանդով:

Ոգեւորութիւն էր հանդէս գալ Վիէննայի նրբաճաշակ եւ խստապահանջ հասարակութեան առջեւ. առոր գլխաւորող Աւստրեւհայկական Մշակութային Ընկերութեան վարչութիւնը դիմած էր «Աւստրիոյ Երաժշտական Ընկերութեան» գործակցութեան:

«Խաչատրեանի Շաբաթը» աւելի շէշտուած մէկ հանգամանք կը ստանար, ներկայութեամբ հանգուցեալի զաւակ՝ Կարէն Խաչատրեանի եւ իր կնոջ որոնք յիշեալ ընկերութեան մասնաւոր հրաւէրին ընդառաջելով եկած էր Վիէննա:

«Արամ Խաչատրեան Շաբաթը» կ'ընդգրկէր երեք ձեռնարկ որոնք ունեցան անթերի յաջողութիւն եւ երեք ելոյթներուն ալ սրահները լեցուած էին:

Ա.– Առաջին ձեռնարկն էր Ա. Խաչատրեանի լուսանկարներու ցուցահանդէսը որ տեղի ունեցաւ Դեկտեմբեր 3էն 12, Աւստրիոյ Երաժշտական Ընկերութեան սրահներուն մէջ: Ութսունի մօտ մեծադիր լուսանկարներու վրայ մենք դիտեցինք Ա. Խաչատրեանի կեանքին զանազան փուլերը – ծննդավայր, ծնողք, մանկութիւն, ուսանողութիւն, ասպարէզին մէջ ունեցած փայլուն յաջողութիւնները,

ԳԱՐՈՒՆ 1979

ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՈՒ ՏԱՐԻՆ

Հոյ – Հօրոյ կը մտրակէր առջեւի վերջին մացառները, կարծես՝ հարուածներով շպրտէին կեանքի անիրաւութիւնը կամ իր տարագրութեան լուծը: Հարկաւ օր մը պիտի գար որ այս ամէնը վերջանայ. վերջանար ախոռի մէջ անասունի պէս քաշկռտուիլը... տմարդի վարուելակերպը որուն կ'ենթարկուէր: Ա՜հ,... եթէ տարիքը յառաջացած ըլլար, կամ, քիչ մը աւելի կորով ունենար, յանդգնութիւնը պիտի խախտէր մտքին վարանոտ վիճակը... այն ժամանակ կարելի է միջոց մը գտնէր մեղմացնելու իր մըտային տագնապը: Ութ տարեկան՝ առանց Կիւլնազին, ինչպէ՞ս ձեռնարկել որեւիցէ փախուստի. ո՞ւր պիտի երթար, դէպի անծանօ՞թը... որո՞ւ ձեռքը կրնար իյնալ, ինչպէ՞ս պիտի վարուէին իրեն հետ... եթէ փախէր Կիւլնա՞զի հետ, աւելի վտանգաւոր, երկու հոգիի կեանքը պիտի ենթարկուէր դեգերումի, անօթի՝ թաքստոց մը որոնելու եւ կարելի է ի՞նչ տեսակ կեղեքումներու... ինչպէ՞ս համարձակել այդ ամէնը: Կիւլնազ՝ չարունակ, համբերութիւն էր յորդորած իրեն... համբերել, համբերել սակայն՝ մինչեւ ե՞րբ...

Հոյ – Հօրոյի հոգեկան մակարդակին բազդատմամբ, ի՞նչ էր այս մացառապատ արահետին յաղթահարելը...

Արեգակը՝ բարձրաւանդակի վրայ համատարած, սփռած էր իր ջերմութիւնը կազդուրիչ: Խոտը աստուածային հրաշքով աճած, անարատ՝ կը նմանէր նորածին ցորենի հասկերուն, ուղղը երկինքին ուղղած: Մերթ ընդ մերթ՝ լեռնային հովը կու գար համաչափօրէն գգուանքով հիւսել փոքր դաշտի կանաչութիւնը: Զեփիւռը փափկութեամբ կը պարուրէր, ու, երկնային շողի հետ հեւքը վէտ –վէտ փայլփլուն ծփանքով, կը դեգերէր ալեծածան զալարումը: Լեռնային խաղաղութիւնը՝ օթեւան երկարաձիգ լեռները երդիքնին ցցած կապոյտ երկնակամարին, կ'ամոքէին Հոյ – Հօրոյի մտատանջ վիճակը: Շուրջը՝ արձանագործութիւնը, իր ուրոյն արուեստի քմայքով, ձեւած, կերպաւորած էր գորշ ապառաժներու հսկայ ծերպերը. նման՝ մարդակերպ, հեթանոսական, տհաճ անասունի այլափոխուած դիմակներու:

Ծերպերու մէջէն գահավիժող ջուրը, յղկելով, անընդհատ լուալով, կը հետեւէր դիմակներու հերձին: Աւելի բարձրէն՝ ջուրը ծորակէ բերանէ մը, օդին մէջ երկա՛ր ծորան, կը թափէր խորունկ խորշի մը մէջ: Յորդառատ աւազանը, չորս դին կը ջրէր հեղուկը, որ, բացուածքներու մէջ, առուներու ընթացք կ'առնէր: Հեռուէն ցայտուն ջուրը, ճերմակ երակներ կազմած, կ'ողողէր կանաչութեան մէջ լեռնադաշտի զառիվայրը, ու, հեւալով կ'ընկղմէր ձորը, ուր՝ գետակ մը իր շաւիղն էր գծած ու կարկաչահոս կը թաւալէր:

Տեսարանը, շրջապատը, կը հրապուրէր Հոյ – Հօրոյի աչքերը: Կուրծքին, ճըզմող խռովք մը կար, խելայեղ ոստումներու ենթարկուած... խռո՞վք, խոր – հո՞ւրդ... Գլուխը վեր, մագնիսական ուժը կը պրկէր հայեացքը, կարծես՝ սատեիկ հովի մը քմահաճոյքին ենթակայ, պտուտակի պէս կը հրջէր ինքն իր վըրայ: Խրտուիլակ: Կամ՝ fալէյտոսfոփի գլանաձեւ փողը ձեռքին, երկնային գոյները կը խառնուէին ծիդ – ծիդ գագաթներու կտուրին... այն ժամանակ՝ Հոյ – Հօրոյ կ'արձակէր իր գլխէն պարոյրէ կանչը... Կանչը արձագանգ՝ լիացած, գերիշխող՝ լեռէ ապառաժ, անդունդէ ձոր կը տանէր հեռո՜ւն, հեռո՜ւն... իր գոյութեան իրաւունքը անհունութեան վիրկը...

Զանգակներու հնչիւնէն, Հոյ – Հօրոյ գիտէր այծերու հօտին հանդարտ սնանիլը. երբեմն երբեմն՝ խումբի առաջնորդ այծը, ծամելով կը բարձրացնէր գլուխը, սուր մօրուքը հարցական, տեսքը սէ՛գ, ստուգելու հովիւի ներկայութիւնը. ապահով՝ դունչը կրկին կը կորսուէր առատ խոտին մէջ: Պուչօն՝ քանի բարձրաւանդակի վրայ կը գտնուէր, չէր դադրած վայրի նապաստակները հալածելէ. կը վազէր մէկ փոսէն միւսը, ուր՝ կենդանիները սարսափահար ապաստանած էին: Կը հաջէր, ջղային լակած ձայնով փոսը կը փորէր. ճարահատ՝ լեզուն կախ, դունչին՝ հողը, խոտը կոտակուած, կը վերադառնար դէպի Հոյ – Հօրոյի իր օգնութիւնը հայցելու: Հոյ – Հօրոյ՝ զբաղած դիշատիչ թռչուններու երեւեկէն, կը հետեւէր մանաւանդ բազէներու թռիչքին: Գիտէր՝ անոնց երկինքին թեւատարած, երկար ժամանակ ճախրելը, ու, սլացիկ՝ որսին վրայ խոյանքը:

ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆ

(Շար.– 9)

զանազան երկիրներու մէջ ունեցած ելոյթները, բարձր անձերու հետ ունեցած տեսակցութիւնները եւայլն: Ցուցադըրուած էին նաեւ իր ձեռագիրները, ինչպէս եւ իր մասին օտար լեզուներով լոյս տեսած բազմաթիւ գիրքեր:

Աւստրիոյ Երաժշտական Ընկերութեան նախագահ՝ Փրոֆ. Տոքթ. Հարոլդ Քէօրց որ ծանօթ է հասարակութեան իբրեւ հմուտ դասատու եւ քննադատ, կատարեց ցուցահանդէսի բացումը: Հակիրճ բայց կուռ խօսքերով պարզեց Ա. Խաչատուրեանի գործունէութիւնն ու իր տեղը միջազգային ասպարէզին մէջ: Տոքթ. Քէօրց յայտարարեց նաեւ, թէ ցուցահանդէսի դռները 10 օր բաց պիտի ըլլան մայրաքաղաքիս երաժշտասէր հասարակութեան եւ տաղանդաւոր երաժշտագէտի երկրպագուներու առջեւ:

Այս Կարէն Խաչատրեան գերմաներէն կարդաց իր բանախօսութիւնը եւ խօսքերու մէջ տուաւ իր հօր կենսագրութիւնը՝ յատկանշելով անոր երաժշտական ոճը:

Երեկոն ա՛լ աւելի հետաքրքրական դարձնելու համար նախատեսուած էր երաժշտական կարճ յայտագիր մը՝ Ա. Խաչատրեանի «Թոքատտա»ն: Այս դըժուար կտորին մենակատարումը յանձն առած էր գաղութիս հմուտ դաշնակահարուհի եւ Վիէննայի երաժշտանոցի արժէքաւոր դասատու Օր. Մէթիկ Ասատուրեան որ չի պակսիր իր աջակցութիւնը մեր երաժշտական ձեռնարկներուն: Երկար եւ հնչեղ ծափահարութիւնը փաստ էր, թէ ինչ հարազատ ապրումով կրցած էր տալ Օր. Ասատուրեան «Թոքատտա»յի մէջ պարուած խանդըն ու աւիւնը:

Այս կոկիկ յայտագրէն յետոյ հանդէս եկաւ ձայնասփիւռի եւ մամուլի երաժըշտութեան քննադատ Տոքթ. Վալթըր Գիւրտըլշմիթ որ ցերեկին Աւստրիոյ ձայնասփիւռէն երկար հարցազրոյց մը ունեցած էր Կարէն Խաչատրեանի հետ: Տոքթ. Գիւրտըլշմիթ լաւ պատրաստուած կուռ բանախօսութեամբ անդրադարձաւ Ա. Խաչատրեանի ստեղծական գործունէութեան եւ Աւստրիոյ երաժըշտասէր ժողովուրդին մէջ անոր տարածման եւ ծանօթացման աշխատանքին:

Յիշենք, թէ նոյն օրը տեղի ունեցաւ նաեւ աւստրիական մամուլի ներկայացուցիչներու հետ ասուլիս մը, որ արձագանգ գտաւ Վիեննայի թերթերու մէջ:

Առաջին այս երեկոյթը փակուեցաւ ճոխ մէկ քոքթէյլով: Աւստրօ-Հայկական Մշակութային Ընկերութեան համակիր հայ տիկիններն ու օրիորդները անձնուիրաբար պատուեցին հիւրերը հայկական համադամներով: Ներկաներէն աչքի կը զարնէին խորհրդային դեսպանատան եւ այլ դիւանագիտական ինչպէս եւ մամուլի ներկայացուցիչները:

Բ.— «Արամ Խաչատրեան Շաբաթի» երկրորդ ձեռնարկն էր իր ստեղծագործութիւններէն բաղկացած համերգ մը որ տեղի ունեցաւ Դեկտ. 5ին Պուլկարիոյ դեսպանատան կից մշակութային կեդրոնի արդիական հոյակապ սրահին մէջ: Երեկոյթին կը մասնակցէին երգչուհի Տիկին Այտա Բաղրամեան — Շաուբըր եւ աւստրացի դաշնակահար Իքօ Քոխ: Հայ երգչուհին խոր ապրումով երգեց Ա. Խաչատրեանէն ռուսերէն 12 երգ, ընկերակցութեամբ դաշնակարուհի Օր. Ռէնադէ Պրոսէրի: Այտա Բաղրամեան անգամ մը եւս փաստեց հայու երաժշտական տաղանդը եւ արժանացաւ բուռն ծափահարութեան:

Երեկոյթի երկրորդ մասին նախատեսուած էր Արամ Խաչատրեանի դաշնակի թիւ 1 սոնատը (1961): Մեծ դժուարութիւն մըն էր կազմակերպիչներուն, թէ ինչպիսի դժուար պայմաններու տակ կրցած էին գտնել վարպետ դաշնակահար մը, Պրն. Պքօ Քոխը՝ ուսուցիչ Վիէննայի Երաժշտանոցի եւ բազմիցս դափնեկիր միջազգային մրցումներու: Իքօ Քոխ շատ կարճ ժամանակի մը մէջ կըրցաւ պատրաստել այս դժուար սոնատը եւ արժանացաւ ունկնդիրներու բուռն գընահատանքին: Այն մեծ համակրանքը որ իրեն ցոյց տուաւ հասարակութիւնը, չարժառիթը եղաւ գրութեան մը, որով դաշնակահարը կը յայտնէր այսուհետեւ մասնակցիլ մեր բոլոր ձեռնարկներուն ու այսպէս ծանօթացնել օտարներուն հայկական երաժշտութիւնը:

Համերգէն յետոյ Աւստրօ-Հայկական Մշակութային Ընկերութիւնը ընթրիքով մը պատուեց «Արամ Խաչատրեան Շաբաթի» մասնակցող բոլոր երաժիշտները ինչպէս եւ Կարէն Խաչատրեան զոյգը: Ընթրիքը վերջացաւ ջերմ մթնոլորտի մէջ: Յաջորդ օրը հիւրերը մեկնեցան Սալցպուրկ:

Գ.— Երրորդ եւ վերջին ձեռնարկն էր «Սպարտակուս» բեմապարի ֆիլմի ցոլարձակումը որ տեղի ունեցաւ Դեկտ. 8ին դարձեալ պուլկարական մշակութային կեդրոնի սրահին մէջ: Ներկայ էր հայ եւ օտար արուեստասէր հասարակութիւն մը: «Սպարտակուս»ի նիւթի մասին գերմաներէն պատրաստուած էր ամփոփ թռուցիկ մը որ բաժնուեցաւ ներկաներուն: Ժապաւէնի ցոլարձակումէն առաջ Կարէն Խաչատրեան հակիրճ ներածականով մը պարզեց բեմապարին յղացումը (1954):

Կարէն Խաչատրեան զոյգը վերջին երկու օրերուն հիւրասիրուեցաւ Աւստրօ-հայկական Մշակութային Ընկերութեան գործօն անդամներու կողմէ, իսկ Դեկտ. 10ին վերադարձաւ Մոսկուա:

×

Աւստրօ-հայկական Մշակութային Ընկերութեան կից 1978ին կազմակերպուած «Բժիշկներու Բաժանումը »որ կը բաղկանայ աւելի քան քսան անդամներէ, ունեցաւ իր տարեկան հանդիպումը «Արամ Խաչատրեան Շաբաթի» օրերուն:

ՅԱՊԱՂԱԾ ՅԱՐԳԱՆՔ
(ԱՆՆՄԱՆ ՈՒՍՈՒՑՉԻՍ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ)

«Յառաջ»էն իմացայ մահն Հայր Կիւրեղ Քիպարեանին, աննման ուսուցիչն իմ Հայոց Մատենագրութեան ի Վենետիկ Մուրատ — Ռափայէլեան Վարժարանին մէջ, իմ աշակերտութեան շրջանին:

Խոնարհ, լռակեաց, ժրաջան ու հազուագիւտ Մխիթարեան դաստիարակ եւ ուսուցիչն էր ան, բոլոր անոնց՝ որոնք ինծի պէս, ինձմէ առաջ, ինձմէ վերջ, բացառիկ բախտն ունեցան սորվիլ, ուսանիլ, կրթուիլ անոր շունչին տակ խանդավառ եւ ծծել իր շնորհիւ կաթի՛լ կաթի՛լ շողակաթ լոյսը մտքին, կայծն հոգիին Սեբաստացի Մխիթարին, հոն՝ ուր ակութը բոց մեր հանճարեղ Մեսրոպին, հոն՝ առընթեր տոժերուն գիրկընդխառն կ՚ընձիւղի...

Ես կ՚ուզէի, կ՚ուզէի, իմ պանդուխտի քայլերով վերջին անգամն այցելել եւ իմ հերթին չիրմիդ վրան ծնրադիր, չի՛թ մը արցունք սրսկել եւ դողդոջուն հեկեկալ՝

Յարգանք քեզ...

գի հօս, սիրտդ քու ամբողջ կեանք մը, Ազգին համար գուրգուրանքով բաբախեց, բաբախեց, բաբախեց:

ՖԷՐԱՊ

Մարսէյլ, Յունուար 30:

Հաւաքոյթին հիւրաբար ներկայ գտնուեցաւ Կարէն Խաչատրեան որ պատուեցաւ ճոխ ճաշով մը:

×

Վիեննայի մեր փոքրիկ գաղութի համար մեծ խանդավառութիւն մըն էր Յունուար 4ին հեռատեսիլի Ա. կայանէն դիտել «3.000 Տարի Հայաստան» գունաւոր ֆիլմը: Զայն Պատրաստած էր Աւստրօ-հայկական Մշակութային Ընկերութիւնը գործակցութեամբ Աւստրիոյ Ֆիլմարուեստի ամաթէօրներու դափնեկիր Պրն. Վալթըր Կրոյցիկի: 16 մմ.նոց եւ 40 վայրկեան տեւողութիւն ունեցող ժապաւէնը կը ցոլացնէր Ընկերութեան աւանդական դարձած Հայաստանի ուխտագնացութիւնը: Թէեւ ցոլարձակումը աննպաստ մէկ ժամու էր, սակայն Ամանորի արձակուրդին զուգադիպելով, մանաւանդ ուսանողները մեծ հետաքրքրութեամբ դիտեցին փունջ մը հայ արուեստի գանձերէն:

×

Դարձեալ Յունուար 4ին Վիեննայի մէջ իր դուռները կը բանար հայկական ճաշարանը՝ ՍԵՒԱՆ: Պարսկահայ Մովսէսեան ընտանիքը մեծ ջանքերով գլուխ հանեց այս դժուարին գործը: Ուրեմն Վիէննան ալ ուրիշ մայրաքաղաքներու կարգին կ՚ունենայ իր հայկական ճաշարանը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀՈՂՎԱԾՆԵՐ?

ՀՈՂՎԻՐՏԻՔ

ՓՐՈՖ. ԳՐԻԳՈՐ ԽԷՐԵԱՆ

Երկարատեւ հիւանդութենէ ետք, իր մահկանացուն կնքեց Պրոֆ. Գրիգոր Խէրեանը, 86 տարեկան:

Ծնուած էր Սամսոն (Թուրքիա): Փարիզի իրաւաբանական ֆաքիւլթէն աւարտելով, վկայուած էր Դոկտորի կոչումով եւ կարգուած Սայգօնի (Հնդկաչին) եւ Գրենոբլի համալսարաններու Պրոֆեսոր եւ Սայգօնի Ֆաքիւլթէի Դուայէն, ուսուցչապետ, բաւական երկար ժամանակով:

Մասնագէտ ըլլալով նոյնպէս տնտեսագիտական ճիւղերու, կը գործուղղուէր պաշտօնապէս բազմաթիւ ֆրանսական եւ միջազգային համագումարներու, որոնց միջոցին կապ կը պահէր եւ կը մըտերմանար անուանի ֆրանսացի եւ օտար գիտնականներու հետ, որոնց շարքին՝ հայազգի ակադեմական (Խորհ. Միութիւն) Արզումանեանի եւ Պրոֆ. Յարութիւնեանի հետ: Վերջին երկուքը Խորհ. Միութեան ներկայացուցիչներն էին եւ Խրուշչովի յատուկ խորհրդատուները: Հանգուցեալը մեծ համակրութեամբ կը պատմէր երկու գիտուն Հայերու առանձնապէս գործօն եւ խոհեմ առաջադրանքներու մասին: Ակադ. Արզումանեանը Խրուշչովին յանձնած էր երկրագործութեան եւ գործարանային աշխատանքների բանուոր կազմակերպման ծրագիր: Ափսո՜ս, որ երկու գիտնականները մահացան, ինչպէս նաեւ ինքը Խրուշչովը: Երկրագործական ծրագիրը իրագործեց Արզումանեանի սանը՝ Պրոֆ. Լիբերմանն, Ուկրայնոյ մէջ:

Պրոֆ. Գ. Խէրեանը, հայրենասէր ըլլալով, գործօն կերպով կը հետեւէր Հայաստանի մէջ կատարուող ձեռնարկներու ընթացքին՝ ոռոգման, աղի եւ քարքարոտ հողերու, ճահիճներու, Սեւանի ջրատարի, գործարաններու ընթացքներուն եւ կը հրճուէր մեր երկրի առաջընթացը տեսնելով:

Հանգուցեալը զարմիկն էր սիրուած դերասանապետ Արմէնեան եւ Գ. Իփէկեան եղբայրներու:

Մ. ՄԱՌԱՆՋԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ
= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿՆ ՈՒ ՁԷՅՆԱՊԸ

Մաթօ առանձնապէս տաք հետաքրքըրութիւն ունէր Սուլթան խաթունին հանդէպ, որ տարէց կին էր. ունէր երկար վարսեր ու լայն կռնակ: Թերեւս այդ էր պատճառը որ յաճախ Մաթօ անոնց այգիի պատերուն ցուիքները կը քակէր: Հակառակ կեանքի բոլոր զրկանքներուն, Մաթօ առողջ էր: Ունէր լայն բերան, աչքերը այծի աչքերուն կը նմանէին ուրախ էր: Միակ վիշտը տակաւին ուղտի մը վրայ չհեծնելն էր:

Մաթօ դաշտի իշխանն էր: Ան շատ լաւ գիտէր, թէ իր գլխուն վրայէն անցնող թռչունին բոյնը ո՛ր այգիին մէջ եւ ո՛ր ծառին վրայ է: Գիտէր նապաստակ եւ կամ կատու քերթել: Իմացեր էր, որ անոնց փոստերը Աճեմխանի մէջ փափախ կամ ոսկիի պարկ կը շինէին:

Մաթօն, կատուն ուսին նետած, ծառերուն մէջէն Մարտիկի քով բարձրացաւ ու ցոյց տուաւ իր նոր որսը՝ դեղին ու ճերմակ:

Մաթօն ըսաւ Մարտիկին, թէ մորթը կրնար Քիւէճի Մասուլին ծախել, մէկ դրուշի: Այդ դրամով կրնար ճաբլանին ճամբան բռնել ու միանալ Հաճի Մուսայի խումբին: Մաթօն գիտէր թէ լեռներէն անդին ուրիշ աշխարհ մը կար ու այդ աշխարհի հերոսը աւազակապետ Հաճի Մուսան էր: Գիտէր, թէ կարաւանները Աճեմխան կը տանէին նապաստակի ու կատուի փոստ, թէ կարաւանին ճամբուն վրայ հոր մը կայ, հորին մէջ խափշիկ մը պահակ կեցած: Եթէ մէկը կըռուելով այդ խափշիկին յաղթէ, հորին մէջէն կը բացուի ծանր պղինձէ դուռ մը, Պղնձէ քաղաքին, որուն սիւները ոսկի են ուր կան ադամանդներ կատուի գըլխի մեծութեամբ, նաեւ աննման աղջիկներ հրեղէն մազերով:

Մաթօ՝ կատուն բերդի պատէն ցցով մը կախած՝ սկսաւ քերթել: Արեւը եկեղեցիի խաչին վրայ կ՚ըսես հրդեհ ձըգած էր: Կը լսուէր երկաթագործ Խաչերի մուրճի ձայնը չէկ երկաթի վրայ:

— Մաթօ, — հարցուց Մարտիկ, — էդ քարվանին ճամբան արեւին կողմը կը տանի՞:

— Հէլպէք կը տանի: Էս դէմի լեռը որ անցնիս, արեւին տեղը հոն է, — ըսաւ Մաթօ՝ այնքա՜ն վստահ:

— Գիտե՞ս, Մաթօ, որ արեւի ցաթած տեղը երթանք, հոն՝ հողին տակ խոշոր թուր մը կայ: Զուլհակ Պետօն ըսաւ, հօրքուրս ալ հատիկ ձգեց:

— Ի՛նչ սուր, Մարտիկ, — հարցուց Մաթօ՝ աչքերը խոշոր բացած կատուին քերթելը դադրեցնելով:

— Էն սուրը, որ մեր թէք աչք թագաւորի օրով հողին տակ թաղած են: Էն սուրը, որ գտնելու ըլլանք, Թուրքի էսկեարները մկերու պէս ծակերը կը մըտնեն:

— Մարտիկ, դուն գիտե՞ս ուր է:

— Հա, կ՚ըսեմ, հօրքուրս հատիկ ձըգեց՝ արեւին ելած տեղը:

— Որ էդպէս է, միասին ճամբայ ելնանք, ըսաւ Մաթօն՝ բերդի պատին կախած կատուն մոռցած: — Ես քարվանի ճամբան կը ճանչնամ: Գիտես, Մարտիկ, էդ սուրը որ գտնենք, Աճեմխանի ճամբուն վրայի հորին արապը կը սպաննենք, էն ժամանակ Հաճի Մուսան մեր ձին բռնող ծառան կը դառնայ: Էն պղինձէ դռնով պալատին մէջ որ մտնենք...

— Մաթօ, էն սուրը որ գտնենք, ա՛լ ո՛ւր կը մնայ արապը: Զուլհակ Պետօն կ՚ըսէ, թէ էդ թուրը որ խապէն (պատեան) դուրս գայ, հիւսիսի ու հարաւի թագաւորները իրենց գահերուն վրայ ակռայ ակռայի կը զարնեն:

— Էն ատեն ես հարաւի թագաւորի աղջիկը կ՚առնեմ, դուն՝ հիւսիսի թագաւորի աղջիկը: Էն ատեն ուղտերու վրայ հեծած գեղ կը մտնենք:

— Չէ, էդ չեղաւ, — մէջ ինկաւ Մարտիկ, — ձիու վրայ հեծած գիւղ կը մըտնենք:

— Ուղտը լաւ է, Մարտիկ: Կ՚ըսեն, որ Հաճի Մուսան Արարատանի մէջ ուղտերով կը կտրէ կարաւանները:

(Շար. — 10)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԿՐԸՆՈՊԼ.— Ղեւոնդ Թորոսեան եւ իր զաւակները՝ Աստղիկ եւ Հայկուհի, Տէր եւ Տիկին Հանց Հանրի Պոման (Ցիւրիխ), Տէր եւ Տիկին Պուրտէլ եւ Թոռները՝ Անի եւ Ֆիլիփ խորին շնորհակալութիւններ կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք իրենց ներկայութեամբ, ծաղկեպսակներով, հեռագիրներով, նամակներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրեցեալ կնոջ, մօր եւ մեծ–մօր՝

ԼԻՒՍԻՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

× Այս տխուր առթիւ Կրընոպլէն Ղեւոնդ Թորոսեան եւ զաւակները «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար կը նուիրեն 200 Ֆ:

×

Այրի Տիկին Լօժէնի Զալըքեան, Օր. Օր. Ժիզէլ եւ Քրիսթին Զալըքեան եւ ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱՐՏԱՇԷՍ ԶԱԼԸՔԵԱՆԻ

մահուան տխուր առթիւ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Մարկրիթ Ինճէեան, իր ամուսնոյն Թաքուլ Ինճէեանի եւ ծնողաց անմոռանալի յիշատակին, 100ական Ֆ. կը նուիրէ Աղքատախնամին, Կարմիր Խաչին եւ «Յառաջ»ին (ստանալ «Յառաջ»էն)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՓՐՈՖ. ԳՐ. ԽԷՐԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Այրի Տիկին Հրանտ – Սամուէլեան եւ զաւակները 250 Ֆ. կը նուիրեն Ուսանողներու Օգնութեան մարմնին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 250 Ֆ. «Յառաջ»ին, Փրոֆ. Գրիգոր Խէրեանի մահուան առթիւ:

×

Տէր եւ Տիկին Օննիկ – Ժան Ալէսեան 200 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին Փրոֆ. Գրիգոր Խէրեանի յիշատակին:

ՃՇԴՈՒՄ ՄԸ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի դպրոցին 100 Ֆ. նուէրներու մէջ պէտք է ըլլար՝ Տիկին Վ. Աւաւեան (ոչ թէ Աւասեան):

CENTRE CULTUREL N. FRINGHIAN

6, Ave. Bourgain,
ISSY LES MOULINEAUX

Vendredi 8 Février à 20 h. 30

Projection de films du jeune cinéaste arménien d'Iran E. BALAYAN

– 3 ԺԱՊԱՒԷՆ –

«Ս. ՍՏԵՓԱՆՈՍ ՎԱՆՔ»,
«ՄՇԱԿՈՅԹ – ԻՆՔՆՈՒԹԻՒՆ»
«Ք Ա Մ Ա Ն Չ Ա

Ուրբաթ, Փետր. 8, ժամը 20.30ին

ՇԱՎԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Նորվան վրդ. Զաքարեան:

Այս առթիւ Իսիի «ԱՆԻ» Երգչախումբը հրաւիրուած է կատարելու պատարագի երգեցողութիւնը, ղեկավարութեամբ Պ. Հրանդ Աճէմեանի:

Սկիզբ պատարագի՝ 10.30:

ՀԱՅԵՐԷՆ, ԳՈՒՆԱՒՈՐ, ԵՐԳԱԽԱՌՆ ԺԱՊԱՒԷՆ ՄԸ

ՍԱՍՈՒՆԻ ԶԱՒԱԿՆԵՐԸ

Անկախութիւն եւ Ազգային պետականութիւն կորսնցուցած ժողովուրդի մը քաջարի հայդուկներու ըմբոստութիւնը տիրող անարդարութեան դէմ:

Հինգշաբթի, Փետր. 21, ժամը 18ին

Les Fils de Sassoun

un film relatant une page de l'héroïque épopée arménienne,

Jeudi le 21 Février à 18 heures
STUDIO BERTRAND
29, rue Bertrand, Paris 7e
Métro : Duroc

Տոմսերը ստանալ՝
— Librairie Palouyan
9, rue de Trévise
— Télé Condorcet
175, bd. Jean-Jaurès — Clamart
— Իսիի Անի երգչախումբի անդամներէն
— Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տուն, 17, Ռիւ Պլէօ:
կամ հեռաձայնել՝
— Պ. ՕՆՈՍԵԱՆԻ՝ 736.18.09
Օր. ԹԱՇՃԵԱՆԻ՝ 630.64.60

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Այս կիրակի Փետրուար 10ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին կը մատուցուի բազմաձայն եպիսկոպոսական հանդիսաւոր Պատարագ:

Ի ժամ Սուրբ Պատարագի կը կատարուի ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ Փարիզի եւ Շրջանի Եկեղեցիներուն մէջ ծառայած վախճանեալ Առաջնորդներուն եւ Հոգեւորական–ներուն հոգիներուն համար:

Առաջնորդներն ու հոգեւորականներն են.

Վռամշապուհ Արք. Քիպարեան, Արտաւազդ Արք. Սիւրմէնեան, Գէորգ Արք. Իւթիւճեան, Գրիգորիս Եպս. Պալաքեան, Կոմիտաս Վրդ. Սողոմոնեան, Սուքիաս Վրդ. Պարոնեան, Յովհաննէս Քհնյ. Հինքարպէյէնտիեան, Սահակ Քհնյ. Իւթիւճեան, Կոմիտաս Քհնյ. Սկլեան, Բառնաբաս Քհնյ. Խնտամեան, Աբիսողոմ Քհնյ. Թորոսեան, Մեսրոպ Քհնյ. Մեսրոպեան, Վահան Քհնյ. Խոյեան, Բարթող Քհնյ. Թագըրճեան, Գէորգ Քհնյ. Դաւիթեան, Լեւոն Քհնյ. Արսլանեան, Գարեգին Քհնյ. Տէօվլէթեան, Գէորգ Քհնյ.Նիզամեան,Ներսէս Քհնյ.Գանճեան, Գրիգոր Քհնյ. Ճէպէճեան, Յուսիկ Քհնյ. Ադամեան, Վարդան Քհնյ. Պաղտատլըեան, Յարութիւն Քհնյ. Ծօրթուեան, Աղդէ Քհնյ. Փայլակեան, Եսայի Քհնյ. Այթունեան, Թովմաս Քհնյ. Մինասեան:

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը աղօթելու բազում տարիներ իր Եկեղեցւոյն ծառայած հոգեւորականներուն համար, ինչպէս նաեւ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ բարգաւաճման համար:

ՊՈՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, Փետր. 10ին, Վարդանանցի առթիւ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ.—

ՑԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Երգեցողութիւնը կը կատարէ Ս. Սահակ – Մեսրոպ Երգչախումբը ղեկավարութեամբ՝ Խաչիկ Ելըմազեանի:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԷՆ – Մօրիսի Վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Երկուշաբթի Փետրուար 11, ժամը 15ին, ընկ. Սիրանոյշ Օհանեանի բնակարանը. Կարեւոր օրակարգ:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԿԱՐԳԻՆ
GEORGE V
31, av. George V — 75008 Paris
Փետրուար 17, կիրակի, ժամը 16 – 24
Կը նախագահէ՝ Արշաւիր ԿԼՈՐԻԿԵԱՆ

matinée dansante

animée par
BEDIK et son ORCHESTRE
et
L'ENSEMBLE FOLKORIQUE RUSSE TCHOUDA
Election MISS CROIX ROUGE

ԼՈՒՍԱՐՁԱԿՈՒՄ – «Երեւանեան Պատյաներ»
Փրոֆ. ՆՈՒՊԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ – ՎԱՌԵՆՑԻ հետ ժամը 16ին:
Սեղաները ապահովելու համար հեռաձայնել ՍԱՂԱԹԷԼԵԱՆ – 854.35.74
ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ – 985.36.53

ՄՈՒՏՔ՝ 40 Ֆրանք (Ուսանողներու համար 20 Ֆրանք)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սուրիայէն Տիկին Վիքթորիա Տէմիրճեան կը փնտռէ իր եղբայրը եւ անոր զաւակները, որոնք Ֆրանսա եկած են 1925ին: Հօրը եւ մօրը անուններն են Խաչիկ եւ Արուսեակ (Տէմիրճեան), եղբօրը Ժոզէֆ, կնոջը Անտրէ, զաւակները Խաչիկ, Սիմոն եւ Ժոզէֆ:

Լուր ունեցողներէն տեղեկացնել՝
ANTAPILIAN
1, Bld. Garibaldi
92130 Issy les Moulineaux
Tél. : 645-71-47

ՄՏԻՊԱՂԿԱՆ

Արտասահմանէն գաղթող երիտասարդներու թիւը օրէ օր մեծնալով, Մարի-Նուպար Ուսանողական Ոստանը ստիպողաբար կը խնդրէ այն հայ ընտանիքներէն, որոնք տրամադրելի սենեակ ունին, անյապաղ հեռաձայնել տնօրէնութեան՝ 589 – 55 – 53:

ԽՆՋՈՅՔ

Տէսինի Մշակոյթի Տան մէջ:

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղին խնջոյքը, Շաբաթ, Փետր. 9, ժամը 18էն սկսեալ:

Հայկ. ճոխ ուտելիքներ, խորոված:
Մուտքը ազատ է: Կը հրաւիրուին բոլոր համակիրներն ու բարեկամները անխտիր:

BAԺAԿI OՐ

ԲԱԺԱԿԻ ՕՐ

Լսաեան Բարեկամական Միութիւնը կը տօնէ իր աւանդական Բաժակի Օրը կիրակի, Փետր. 10, ժամը 13ին Ալեք Մանուկեան սրահը՝

118, Rue de Courcelles, Paris 17e

Կը հրաւիրուին սան եւ համակիրները, բաժակ բարձրացնելու աշխարհացրիւ սաներու կենացը:

Ծանօթ իրանահայ երգիչ ՍՈՒՐԷՆ պիտի ոգեւորէ հանդիսութիւնը իր ընկերներով:

Կը խնդրուի յատկապէս փութով ապահովել սեղանները հեռախօսելով ամէն առաւօտ ժամը 7էն 10՝ 372.04.20:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

Երկուշաբթի, 11 Փետրուար, Տօն է ՍՐԲՈՑ ՎԱԱԴԱՆԱՆՑ ԶՕՐԱՎԱՐԱՑՆ ՄԵՐՈՑ՝ ՀԱԶԱՐ ԵՐԵՍՈՒՆ ԵՒ ՎԵՑ ՎԸԿԱՅԻՑՆ, ՈՐՔ ԿԱՏԱՐԵՑԱՆ Ի ՄԵԾԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ (451 Թ.):

Այսօր Տօն է նաեւ անուանակոչութեան ՎԱԶԳԷՆ Ա. ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին Սուրբ Պատարագ կը մատուցուի:

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը ներկայ գտնուելու Սուրբ Պատարագին եւ ներշնչուելու Վարդանանց հաւատքով եւ աղօթելու Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ անսասանութեան համար:

GRANDE NUITEE à Marseille

La Croix Bleue Arménienne de Marseille (Section Ville)
Organise le Samedi 23 Février de 22 heures à l'aube, dans les salons de l'Alhambra, une Grande Nuitée costumée avec l'orchestre de
PATRICE VALMONT
(de Radio Monte-Carlo)
Réservations et renseignements à la Maison de la Jeunesse et de la Culture Arménienne 12-14 rue Saint Bazile, 13001 Marseille
Tél. : 50-19-15
Tenu sombre souhaitée

VOYAGES EN ARMENIE 1980

organisés à l'occasion de :

PAQUES du 3 au 14 avril (12 jours) prix 3090F

Commémoration du Génocide
du 21 avril au 3 mai (13 jours) prix 3350F

Départs également en JUIN - AOUT - SEPTEMBRE - OCTOBRE

Brochure détaillée à votre disposition.

Renseignement - inscriptions

MONDOTOURS
OCIVEP

Spécialiste des Voyages sur l'Arménie depuis 15 ans

Elia PEHLIVANIAN
2, rue de Sèze
75009 Paris
tél. 266 50 12
tél. domicile : 384 31 28

Renseignements à Décines
M. ISKENDERIAN
CAFE DE LA PAIX
tél. (16-78) 49 25 37

Les places étant limitées, veuillez nous renvoyer le coupon-réponse le plus tôt possible. Lic. A 721

Mme Elia PEHLIVANIAN
Organisation Technique Mondotours
2, rue de Sèze 75009 Paris

Nom ....
Prénom ....
Adresse ....
.... Tél. ....
Ville .... Code postal.......

1) M'inscris au Voyage spécial Arménie du .... au ....
ci-joint 25% d'acompte.
2) Désire recevoir une documentation sans engagement de ma part pour :
....

Rayer les mentions inutiles

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
9-10
SAMEDI-DIMANCHE
9-10 FEVRIER
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

55րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.577 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 55e ANNÉE — No 14.577

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՐԱՆ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՊԱՆԻ ՍԱՏՐԻ ԱՌԱՋԻՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

—o—

Իբրեւ նորընտիր նախագահ, որ վճռած է ակր կանգնիլ իշխանութեան եւ թոյլ չտալ որ քանի մը իշխանութիւն գոյութիւն ունենայ, Պանի Սատր առաջին յաղթանակ մը տարաւ: Արդարեւ, յաջողեցաւ ազատ արձակել տալ Նախարար մը՝ Նասըր Մինաքի, որ բանտարկուած էր «խալամ ուսանողներ»ու Հրահանգով նախորդ գիշերը: Ամբաստանուած էր որ «թշնամիին հետ գործակցած է»: Ուսանողները հեռատեսիլէն կարդացած էին ամերիկեան դեսպանատունը գտնուած փաստաթուղթեր եւ ըստ որոնց նախարարը ամերիկեան գործակալ էր: Նախորդ առաւօտ, նախագահը պահանջած էր Յեղափոխութեան Խորհուրդէն, որ անմիջապէս հրամայէ նախարարին ազատ արձակումը, ինչ որ կատարուած է: Պանի Սատր խիստ կերպով դատապարտած էր «այդ լակոտներուն բռնատիրական արարքը», աւելցնելով՝ «ինչպէ՞ս կարելի կրնայ ըլլայ կառավարել երկիր մը, երբ խմբակ մը որ ինքզինքը «խալամ ուսանող, հաւատարիմ իմամին ուղեգիծին» մկրտած է, կը յաւակնի Պետութիւն մը պահել Պետութեան մէջ»:

X Պատանդներու հարցը դեռ առկախ կը մնայ: Յոյս մը կայ, որ կարգադրութիւն մը ըլլայ մինչեւ Մարտ 7, որ Իրանի խորհրդարանական ընտրութեանց թուականն է:

—×—

ՊԵՌՆ

ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԵՒ ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐԸ

Ջորեքշաբթի օրուան մահափորձէն ետք, որու ընթացքին թեթեւօրէն վիրաւորուած էր Թուրք դեսպանը՝ Տողան Թիւրքմէն, զուիցերական եւ թրքական մամուլը կարգ մը մանրամասնութիւններ կուտան:

Այսպէս Փետր. 7ի Կազէթ տը Լօզանը տալէ ետք լուրը, որ կը հաստատէ թէ Թիւրքմէն, որ հիւանդանոց փոխադրուած է կրցած է քիչ ետք տուն վերադառնալ, հետեւեալ մանրամասնութիւնները կու տայ.– Ժամը 11ի ատեններն է, որ անծանօթ մը, Թունփլացի մօտ, փողոցի մը մէջ կրակ կը բանար Զուիցերիոյ Թուրք դեսպանին վրայ՝ Պ. Թիւրքմէն, որու կ՚ընկերանար թիկնապահ մը: Պարպուած հինգ գնդակներէն չորսը՝ կը դպչէին կառքին: Մահափորձին տէր կ՚ըլլար «Հայկական Ցեղասպանութեան Արդարադատ Մարմիններու Քոմանտօ» մը: Քննութիւնը, զոր միաժամանակ կը տանէին Պեռնի ոճրային ոստիկանութիւնը եւ Համադաշնակցութեան Հանրային Նախարարութիւնը թոյլ տըւաւ լուսաբանել կարգ մը կէտեր: Կրակ բացողը դուրս ելած է վարձուած Միցուպիշի կառքէ մը, մինչ մեղսակից մը կը սպասէր կառքին մէջ: Արարքէն ետք, 2 մարդիկը ժընեւի թիւ կրող կառքը ձգած են այն կառատունը, ուրկէ վարձած էին ինչ որ թոյլ տուած է ոստիկանութեան երթալ այն պանդոկը ուր ենթադրեալ կրակողը իջած էր բայց արդէն ուշ էր: Խնդրոյ առարկայ անձը ֆրանսական անձնագիր ունէր: Ըստ ոստիկանութեան՝ հասակը 1 մ. ·70 է, ակնոցաւոր եւ՝ կը փնտռուի: Պեռնի ոստիկանութիւնը քանի մը վայրկեան ետք 5 հոգի հարցաքննած է Քաֆէ Ռուտոլֆ, որ կայարանին մօտ կը գտնուի, մատնութեան մը հետեւանքով: Կը հարցաքննուին բայց չի թուիր որ իրենց ներկայութիւնը այդ սրճարանը որեւէ կապ ունենայ մահափորձին հետ: Մատնողները, կ՚ըսէ զուիցերական օրաթերթը, նկատած էին միայն, որ «լակոտ»ի (վուայու) երեւոյթ ունէին: Անոնց վրայ ոստիկանութիւնը զէնք մը գտած է եւ գոհարեղէն: Վիրաւորուած դեսպանը նոր նշանակուած էր եւ ոստիկանութիւնը կ՚ապահովէր մնայուն հսկողութիւն մը, սակայն ոչ շատ ուժգին:

Թերթը կը յիշէ նաեւ թէ արարքը մաս կը կազմէ երկար շարքի մը եղեռնափորձերու զորս ըրած են հայ դիմադրականները արտասահմանի թրքական հաստատութեանց դէմ :«Հայ Ահաբեկչական Խումբերը, որոնց գործունէութիւնը յաճախօրէն դատապարտուած է արտասահմանի հայ համայնքներու կողմէ» կը շարունակէ Կազէթ տը Լօզան, «յարձակեցան Եւրոպայի քանի մը մայրաքաղաքներու Թուրք դիւանագէտներուն վըրայ»:

×

«Հիւրրիյէթ» իր Փետր. 8ի թիւին մէջ տալէ ետք դրեթէ նոյն լուրերը կ՚աւելցնէր թէ «զուիցերական ոստիկանութիւնը կը փնտռէ Մաքս Նաթան (Քինճիեան կամ Քիլիմճեան) անուն Հայ մը»: Ըստ նոյն թերթին անծանօթ մը հեռաձայնած է «Հիւրրիյէթ»ի Ֆրանքֆուրթի գրասենեակին ըսելու համար թէ «Էճէվիթի դէմ ալ մահափորձ մը պիտի ընեն»: Ասիկա նաեւ օգտագործուած է Թուրք թերթին կողմէ իբրեւ Բ. խորագիր:

—×—

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՄԻՋՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ԲԱԽՈՒՄՆԵՐ՝ 10 ՄԵՌԵԱԼ

Սուրիական զօրքին քաշուիլը, որ միայն քանի մը օրով յետաձգուեցաւ, բաւական մտահոգութիւն ստեղծած է երկրին մէջ եւ նաեւ արտասահման: Դեռ Սուրիացիք քաշուած ալ չէին երբ հիւսիսային շրջանին մէջ Ճէմայէլի Փաղանգաւորները ծանր բախումներ կ՚ունենային նախկին նախագահ Ֆրէնճիէի քաղաքազօրքերուն հետ եւ առաջին հաշուեկշռով մը կը պարզուէր թէ արդէն 10 մեռեալ կայ, նաեւ վիրաւորներ:

Պէյրութի մայրուղին վրայ ալ, որ կը կապէ երկու գօտիները (քրիստոնեայ եւ մահմետական) արձակազէն մը սպաննած է կառքով անցնող անձ մը եւ երկու հետիոտն անցորդներ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Նախագահին ափրիկեան խորհրդատուն՝ Ռընէ Ժուռնիաք զոհ գընաց օդանաւի արկածի մը, երբ գործով Ճամէնայէն Լիպրըվիլ կ՚երթար:

ՅԱՐԵԼԻՑ

Անոնք՝ որոնք դեռ գիտակից են Սփիւռքի մեր արժէքներու կարեւորութեան, անոնք՝ որոնք դեռ ճաշակն ունին ճշմարիտ բանաստեղծութեան, անոնք բոլորը «այսինքն՝ քիչեր, գուցէ յի–չեն, թէ ասկէ ճիշդ տարի մը առաջ, փետրուարեան առաւօտ մը, Փրովանսի ամայի բարձունքի մը վրայ, ուր սիրած էր ապրիլ՝ մեռաւ հայ բանաստեղծ մը:

Տարի մը առաջ, վերջնապէս լռեց՝ Յարութ Կոստանդեան, այն բծախնդիր ու դժուարահաճ բանաստեղծը, որ միշտ նախընտրած էր սրակը՝ քանակէն, որ քիչ արտադրած էր, որպէսզի՝ միայն ընտիրը արտադրէ:

Ծննդեան թէ մահուան թուականներու տարեդարձներն են, աւանդաբար, որ առիթ կու տան նման ոգեկոչումներու: Եւ եթէ չըլլան այդ ոգեկոչումները, այն ատեն է միայն, որ իսկապէս կը մեռնի արուեստագէտը, որուն յաւիտենական կեանք տուողն է՝ իր գործը:

Աղօթքի պէս սովորական՝
Ահա անցած օրերն են բիւր,
Եւ կեանքս չէ անհատ աղբիւր
Որ դեռ յուսամ աղբերակին
Տասը հազար արշալոյսներ դիտել
կրկին:

Եւ կեանքս չէ դալար կաղնի,
Որ դարերի դէմ դիմանայ
Սերունդների դիմաց կանգնի ու
իմանայ
Ան որ չե՛մ տեսել երբեք:

Եւ թող, մեր այս մասնակի ոգեկոչումն ալ, իր այնքան թարմ յիշատակին, ըլլայ՝ աղօթքի պէս սովորական:

ԱՆՑԻՐՃԱՏԱԿ

Բ. Պոտոսեանին

Ներմղուած յոյզերը շուտով
Վերածւում են տրտմաթախիծ եղանակի.

Եւ ես մի օր մտայ «Անի»
Որ ճաշարան էր աւերակ
Ուր սրբատաշ քարերի պէս
Տառապակոծ դէմքերը վէս
Բարձրաքանդակ պատմում էին յոյսն
անցեալի,

Մինչ խոհարարը անվրդով
Ծախում էր մեզ ռսպ ու բրինձ
Եւ ապառիկ նուիրեց ինձ
Հաց ու պանիր, նաեւ գինի՛,
Ես որ արժանն էի խռով
Այդ անհանաչ թանգարանի:

Բայց դարերն անցնում են շուտով,
Եւ ահա քսան տարիներ յետոյ
Յիշում եմ անյագ բերկրութիւնը մեր
Երբ երգում էինք «Հայաստա՛ն»
Եւ շնչում էինք երկինք ու արեւ.
Բայց ժամերն անցնում են շուտով.–
«Մայր Արաքսի Ափերով»:

Մենք հասնում էինք Սէն – Միշէլ
Եւ անձկութեան մեր հանապազ,
Հեռուից կանչում են Մանպառնաս,
Եւ ոչ մի տեղ չէինք հասել…

Կանչէ՛, կռունկ, կանչէ՛.
Քանի գարուն է եւ օրերն են զուարթ
Ո՞վ չէ երգել սոխակ ու վարդ,
Գեղեցկութեամբ ո՞վ չէ յուզուել:
– Լոյսերի մէջ ծաղկած թիթեռ՝
Անմատչելին տենչաց եւ մեզ
Անապատի ծառերի պէս
Մենք աղքատ էինք ու հպարտ:
Յիշատա՛կ, դու յիշում ես դարերը հին.
Ես մոռացել եմ արդէն
Ձիւնածաղիկ Նորվեկուհին:
Կանչէ՛, կռունկ, կանչէ՛…

×

Մոնպառնասում միստիկ մի գիշեր,
Երբ Բալզակն ու ես կանգնած քովէ քով,
Վայելում էինք անձրեւը ձրի՝
Նա ասաց – գնա գոնէ սուրճ խմիր՝
Գուցէ մոռանաս, եւ գուցէ յիշես:
Գիշերների մէջ միստիկ մի գիշեր,
Ինձ բարեւեց հնդիկ մի մոգ.
(Լոյսերն արդէն մարել էին,
Պարում էին զոյգերն գինով).
– «Պիտի գտնենք դարձեալ ուղին որ մեզ
տարաւ,
Բարձունքն անհաս – այնքա՛ն մօտ է,
Ճամբան է միշտ դէպ՚ Արեւելք ձգտող
հարաւ,
Ուր աղբիւրներ կան մեզ ծարա՛ւ,
Անապատներ որ արօտ են»:

(Պարում էին զոյգեր գինով,
Տենդը վայրագ կողուցներին,
Դափն էր զարկում տափանք ու դող՝
Լոյսերն արդէն մարել էին):

– «Պիտի տեսնենք լուրթ լեռներից անդին, հեռո՛ւն,
Գիշերներն որ առաւօտ են,
Ուր սեպացած գեղեցկութիւնն է
սեւեռուն,
Եւ աչքերը նրա բեղուն՝
Ներկայութեան մեր կարօտ են»:

(Եւ չիկացած էգն ու արուն,
Զուգուած անզուսպ ու մոլեգին,
Երկունքների մէջ գալարուն՝
Դատապարտուած պարո՛ւմ էին):

– «Պիտի լսենք սրինգն արբուն եղանակի՝
Սրնգահարն ինձ ծանօթ է,
Համաստեղեան վայելք է յոյզն իր
նուագի՝
Զուտ արձագանգ արեան զարկի,
Ուր անհունն իսկ համառօտ է…»

(Պարում էին քամուած, անզօր,
Լարուած ահեղ կշռոյթներին,
Բառաչում էր մի սաքսաֆոն՝
– Լոյսերն արդէն մարել էին):

×

Ես գիտեմ մի երգ լեռների պէս հին,
Որ արեւախանձ թախիծ է համակ:
Այս յոյզն ես գիտեմ. եւ լեռները հին.
Ես հեղեղատն եմ այլեւս ցամաք,
Անսանձ հոսանքի յուշերն եմ խորունկ,
Հեղեղումների ուղղութիւնն անձեւ.
Եւ ահա ամրան տենդով տոչորուն,
Պապակած, տենչում եմ անձրեւ,
Անձրե՛ւ, անձրե՛ւ:

ՅԱՐՈՒԹ ԿՈՍՏԱՆԴԵԱՆ

Ի ՅՈՒՇ ՅԱՐՈՒԹ ԿՈՍՏԱՆԴԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ (10-2-1979)

ԲԱՅՑ ԵՐԱԶՆ ԷՐ ԳԵՐՀԶՕՐ

—— o ——

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Ֆրանսահայ գաղութին մէջ ամէն ոք տեղեակ էր, թէ մեր մօտ կ'ապրի մեծ – ծաւալանդ բանաստեղծ մը, Յարութ Կոստանդեան։ Ամէն ոք կը նշմարէ, այս պարագային, տեսնեակ մը հաւատարիմ ընթերցասէրներ, որ սակայն հակամէտ էին մոռնալու բանաստեղծին լռասէր ներկայութիւնը, եւ այս՝ կրկնակ պատճառներով։ Նախ անոր համար, որ Յարութ Կոստանդեան միշտ սիրած էր ապրիլ աշխարհիկ խմբաւորումներէ հեռու, վճռապէ'ս հեռու, իր ներամփոփ կեանքի երազային հարստութեան մէջ, եւ յետոյ անոր համար որ Յ. Կ. իր երգերը կը հրատարակէր երկա՛ր, երկար ընդմի – ջումներով, տեսակ մը չկամութեամբ, որպէս ասուպ բացխփիկ։

Բանաստեղծութիւնը չի մատուցուիր հրապարակի վրայ. ան կը փնտռուի։ Բանաստեղծութիւնը մէկն է այն խորհրդ – դաւոր եւ վերապահեալ կալուածներէն, ուր արշաւախումբեր միայն կը համարձակին մուտք գործել, առաջնորդա – թեամբ կոյր ուղեցոյցներու։ Այս երկուքը, կարաւան եւ ուղեցոյց, ուրիշ բան չեն այլ սէրն ու երազը անո՛ր, որ բա – նաստեղծութեան հուրովն է վառուած։

Զուգադիպութեամբ մը, որ անբացատրելի չէ այս պարագային, պէտք եղաւ կտրել լեռ ու ձոր, երթալ գտնելու համար մեր բանաստեղծը Փրովանսի իր մենաստանին մէջ, գտնելու զա՛յն, որ կը մերժէր ամէն հրատարակութիւն, որ կը յամառէր կրկնել ինքն իրեն եւ մեզի համար – Աստուծոյ պէս եղիր գոր – ծերդ ուրացող, բայց որ հաճեցաւ տրտղոս մը շնորհել առաջին ժողովածուի մը, որ անհաւասիկ՝ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒ – ԹԵԱՄԲ...։

Ամէն անոնք որ կարդացած են մեր բանաստեղծը, անցեալ Անդաստանի դեղատիպ հատորներուն մէջ, անոնք գի – տեն, եւ այսուհետեւ պիտի գիտնան աւելի հանգամանօրէն, թէ Յ. Կ. կը պատկանի արուեստագէտներու այն հազուագիւտ դասակարգին, ուր բանաստեղծը անդրադարձած է իր գործունէութեան իսկ վրայ։ Այն դասակարգին ուր բա – նաստեղծը խօսած է մէկէ աւելի փլանի վրայ, եւ երբեմն նոյնիսկ վարագոյրին ետեւէն։ Շնորհիւ բառերու իր կախարդական դաշնաւորումին, Կոստանդեան հիւսած է թափանցկութիւն մը, որուն ետեւ կ'ընդնշմարուին հիմնական հար – ցումներ. Ինչո՞ւ բանաստեղծութիւնը եւ ի խնդիր ի՞նչ բանի։

Նման հարցումներ պիտի մնային անբացատրելի խորհուրդ, եթէ չգիտնա – յինք, ա՛ռնուազն, թէ աշխարհ համանըւագ թրթռացում մըն է զոր չենք լսեր։ Բանաստեղծը այն էակն է որ կը լսէ ուժգնօրէն, որ լսելու բախտն ու դժբախտութիւնն ունի, այլեւ կը փոխանցէ զայն բառերու կախարդանքին շնորհիւ, այսինքն արուեստին։ Արուեստն է որ ընթերցողը կը խլէ իր տեղէն, զայն կ'առնէ իր առանձնական թրթռացումին մէջ, արուե՛ստն է որ ընթերցողը կը փոխադրէ անծանօթ մակարդակի մը վրայ, ուր պիտի ապրի լիութեան մը պատրանքը։

Մակարդակը բարձրադիր է՝ Յարութ Կոստանդեանի մօտ։ Իր երգը կը ժայթքի ընդերքէն եւ կ'երթայ քերել բարձրալոյն կատարներ եւ հպանցնել խորհուրդը ամբափակ դռներու։ Իրեն համար բանաստեղծութիւնը ո՛չ մտաւորական խաղ է, եւ ոչ ալ միջոց՝ զգացումներու յաւելեալ փրփուրը արտաքսելու։ Իրեն համար, ինչպէս ամէն ճշմարիտ ներշնչեալի, ան որոնումի եղանակ մըն է, ապահովաբար միակ կարելին միստիքականութեան հետ եւ անկէ առաջ, որով բանաստեղծը պիտի տիրանայ իր ամբողջական ինքնութեան։ Ինչ որ բաժանեալ էր եւ հակամարտ, պիտի միանան եւ միաձուլուին։ Օ՛ անձանձիր միութիւնը ուր միավանկ՝ կը միանան միտք ու հոգի։ Այս տեսակ ասութիւններ կը կրկնուին էջերու շարքին, միակտուր վիճակի մէջ թէ ցանուցիր։ Զենք գիտեր թէ հոգեկան եւ իմացական ինչպիսի՛ գործողութիւններ կը կատարուին ի խնդիր բանաստեղծութեան յայտնութեան։ Այդ գործողութիւններուն ալքիմիային տեղեակ չենք բնականաբար։ Ինչ որ գիտենք մերձաւոր է եւ անզոհացուցիչ։ Կարելի է սակայն ըսել, թէ բանաստեղծութիւնը տեսակ մը «անձնասպանութիւն» է։ Ես-ը կ'անհետանայ յուզումի ցնցումին ներքեւ, որով նաեւ կ'անհետանայ տեսանելի աշխարհը։ Ստեղ – ծուած պարապը կուգայ գրաւել Գեր-Եսը (sur-moi) որ ներուժ խոյանք մըն է, խըզում – անջատում (arrachement)։ Առաջին շարժումը, որ կը զգացուի, Յ. Կ.ի բանաստեղծութեան մէջ, այդ զօրեղ խոյանքն է, որ յստակօրէն կը խոստովանի երբ բանաստեղծը կ'ոգեկոչէ, զոր օրինակ, Արծիւը,–

Ո՛վ սիգապանծ, սաւառնաթեւ վեհու –
թիւն,
Թեւերուդ թափը կշռական ու թեթեւ
Զունի՛նք թէպէտ – բայց երազն է գեր–
հզօր։

Մարդ էակին յամառ երազներէն մէկն է գոյութիւնը տիեզերական միութեան, հեռո՛ւն, բարձր տեղ մը, այդ կարծեցեալ լիութեան՝ զոր կը կոչենք Աստուած, ի չգոյէ լաւագոյն բացատրութեան մը։ Բան ըսբառը եւ տառը որ բանաստեղծէն դուրս կը հոսին եւ միջոցին մէջ կը սրփռեն դաշնաւորում մը, անոնք կը մասնակցին Միաւորին կազմութեան, եթէ յարմարեցան, ինչպէս բանալին կը յարմարի իր կղպանքին, տիեզերական անճառելի դաշնաւորումին։ Քուրմը բանաս – տեղծ եղած էր միշտ եւ փոխադարձա – բար։ Իմանալի Բանն է որ զանոնք բաժնեց իրարմէ, կասկածելի մուտքին առ – ջեւ Գաղտնի Գիտութիւններու (ésoté – risme)։ Անհրաժեշտ չէ որ հաւատացեալ ըլլայ բանաստեղծը, բառին ընթացիկ իմացութեամբ։ Արդէն Յ. Կ. չի կատա – րեր նման խոստովանութիւն։ Բայց երգը կը վկայէ իր մասին։

Այդ է՛րգն է որ ընթերցողն առած՝ իր վայրասոյլ թէ զաշն ալիքներուն մէջ, զայն մասնակից կը դարձնէ իր փառա – բանութեան, իր ըմբոստացումին, իր հարսներգին, եւ կու տայ թրթռացումը կատարելութեան, այսինքն գեղեցիկին։ Այս իմացումով, Եղիշէ Դուրեան, թէեւ կրօնաւոր՝ նուազ հաւատացեալ էր քան իր հանճարեղ եղբայրը Պետրոս։ Այն ամէն ինչը զոր մենք կը զետեղենք աստուածութեան ծիրին մէջ, ո՛չ առանց երկմտանքի, այնքան բարդ է որքան պարզ, ինչպէս այստեղ, սա երգին մէջ.

Սանձում է յոյզերն իր այստեղ Ուղ–
ղահայեաց նոճին
Ունկն դի՛ր, ունկն դի՛ր, բանաստեղծ
Բարդութեան պէս պարզ այս ոճին
Որ ծղրիթներ կ'օրրէ...

Աւելի երկար մէջբերում մը պիտի պարզէր բանաստեղծութեան բնոյթն ու տարողութիւնը.

Աշունն որ անցաւ ոսկեզօծ էր բոսոր,
Առաւօտները խնկում էին սերկեւիլ.
վերջին միրգերը քաղեցին այսօր,
Թուփերին դեռ կան հատիկները բիլ
Մորմերի որ տրտմութիւն են բուրում։
– Ես կթե՛լ եմ ամէն քաղցրութիւն
Եւ ամբարել եմ անբաժան լեղին –
Եւ արդ, ընդէ՞ր եմ տրտում.

– Ամէն հովի դէմ՝ հոգին առագաստ,
Եթէ կա՛յ հոգի,
Եթէ կա՛ն հովեր՝ հոգին է պատրաստ։
Եթէ գա՛ն հովեր՝ կը մեկնիմ անդարձ.
– Մնաս բարեաւ ոչ ոքի։

Այս զմայլելի երգը կու տայ ապա – ւորութիւնը բացարձակ ազատութեան մը, որ լիութիւն է։ Բանաստեղծը գտած է իր լիութիւնը դաշնակցութեան մը մէջ, որ տիեզերական կը թուի։ Եղած է թէ՛ լիութիւն եւ պարապութիւն (vacuité) այսինքն՝ լայնածիր ընդունարան վերին պատգամներու, ներշնչում անուան տակ, եւ էութիւն անհեղեղ։ Ընդունակ՝ ստեղծելու եւ ստեղծուելու, լեցուելու եւ պարպուելու, համաձայն այն վարկածին, լստ որուն ինչ որ վերն է, վարն է, (Ce qui est en haut, c'est comme ce qui est en bas).

Դիտելի է որ, Ես-ին ջնջումը կը կատարուի, Յարութ Կոստանդեանի մօտ, ընդլայնումով եւ բացառաբար միայն կծկումով եւ խտացումով։ Խտացումը իր լիութիւնը կը գտնէ խաւարին դէմ, որ ջնջումն է աշխարհի այլազանութեան, որ չքացումն է ձեւին եւ գոյնին, վերջապէս աշխարհ մը, ուր սեւ արեւը կը ճառագայթէ եւ որուն հոգեմաշ խուզարկուներն են Պոպէն, Մալարմէ եւ ուրիշներ։ Յ. Կ.ի բանաստեղծութիւնը կ'ուղղուի տարբեր ճամբով, դէպի արեւը, որ երկրորդ երեսն է խաւարին։ Բանաստեղծները որ ծարաւի են անհունի, կը տատանին երկու անկարելի բեւեռներու միջեւ, ամէն ինչին եւ ոչինչին։

(Մնացեալը Յաջորդով)

ՄՇՈՅ ԱՇԽԱՐՀ

ԴԸԻՆԿԱՅ ԹՈՒՄԱՍ

—— o ——

Գրեց՝ ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

Բացի «Զարչի Յակօ»յէն, Մշոյ ժողովրդական դէմքերէն յիշողութեանս մէջ մնացած է նաեւ, Մշոյ Դըընիկ գիւղացի տաղանդաւոր կատակերգակ Թումասն՝ զոր Մշեցիներ կ'անուանէին «Դըընկայ Թումաս»։ Ծանօթ էր ամբողջ Մշոյ դաշտեցիներուն։ Ամառները, խոշոր պարկ մը նետած ուսին՝ կը շրջէր գիւղերը, կը մտնէր տուներէն ներս եւ իր խեղկատակութիւններով կը զուարճացնէր գիւղացիները, փոխարէն նուէր ստանալով ցորեն, գարի, կորեկ, հաւ ու հաւկիթ եւ պարկը լեցուցած ձմրան պաշարը ապահոված, Թումաս կը վերադառնար իր գիւղը՝ Դըընիկ։ Հօրս ծընընդավայր՝ Խէյպեան գիւղի մէջ տեսած եմ զայն, միայն մէկ անգամ։

Զեմ յիշեր իր դէմքը, սակայն կը յիշեմ իր խեղկատակ ու պզտիկ մարմինը, երբ կծկուած, մէկ ոտքը վեր քաշած, կպցուցած փորին, գլուխը առաջ նետած, թեւերը օդին մէջ շարժելով եւ վերածուելով լուի, Թումաս կը ցատկոտէր ու կ'արտասանէր գլուխ – գործոց «լըվե՛ր, լըվե՛ր, սուր մռթնե՛ր»ը տարօնական բարբառով, հոյակա՛պ եւ սրամիտ ողբամախօսութիւն մը, լուերուն եւ պառուին միջեւ...։ Խեղկատակութիւնը կը տեւէր ժամեր. գիւղացիները մեծով պզտիկով այնքան կը խնդային որ կ'ըլլային փորլոց...։ Դժբախտաբար, մի-

ԳԱՐՈՒՆ 1979

ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՈՒ ՏԱՐԻՆ

Քարաձիգը պատրաստ՝ խճաքարերու ընտրած պաշարը գրպանը լեցուն, չէր վախնար բազէի մը յարձակումէն։ Սակայն՝ զգոյշ. կ'ուզէր կռահել որեւէ վտանգ։ Բազէն ՝փառահեղ կը սաւառնէր բարձրաւանդակի վրայ, օդի ճնշումին կամ հովի մը քմահաճոյքին դէմ, պահելով թեւերուն կշռոյթը, երբեմն՝ թեւի մէկ թափով, գրաւելով նոյն տեղը։ Հոյ – Հօրոյ՝ գլուխը վեր, զմայլած կը հետեւէր թռչունի արշաւին։ Օդին մէջ, պնացքը, տեսակ մը դերիշխող զօրութիւն, թէ սպառնալիք, թէ ինքնավար ազատութիւն չճնշող ուժ մըն էր։ Համեմատել իր անձը, այդ լեռներու եւ ձորերու իշխանի՞ն. ի՛նչ տարօրինակ բաղդատութիւն... սակայն՝ որքա՛ն պիտի փափաքէր բազէի տեղն ըլլալ, կամ՝ անոր տէրն ու տիրականը... Թռչունը՝ կաշիէ թեւին վրայ, հպա՛րտ սուրբար իր հրամանին դէպի որսը, կամ, դիմացինին պատկառանք ներշնչէր... ի՛նչ փոփոխութիւն իր կեանքին... ա՛հ, ինչ արդար տղայական իրաւունք... Մարդ իր նեղ շրջանին, ինչպէս երեւակայական սըլացքի միջոցին։ Անկարելին չթեւարկէ...

Հոյ – Հօրոյ՝ առաջին անգամ ըլլալով, բարձրավանդակին կուշտը, ապառաժի եզերքը ճերմակ ծաղիկներ էր տեսած։ Մարգարտածաղիկի նմանող, աւելի՛ գեղեցիկ, աստղաձեւ, մորթը բամպակ :խոլվուայս :Դժուար էր երթալ քաղելը. երբեմն՝ մշուշապատ ջրվէժի փըրփուրը կու գար թեւարկել ու սրսկել ծաղիկի նաղանքը։ Սակայն՝ Կիւլնազի համար, ի՞նչ չէր զիջաներ, որքա՛ն այդ ծաղիկները մազերուն պիտի վայելէր. հոգ չէ՝ այդ օրը Կիւլնազ չգործածէր իր լաչակը. որքա՛ն երկու աստղեր իր ժըպիտով, պիտի գերազանցէին դէմքին փայլը...

Երեկոյեան՝ տուն վերադարձին, Հոյ – Հօրոյ սրտատրոփ կ'ակնկալէր, Կիւլնազի ուրախութիւնը երբ, իրեն նուիրէր թուղթի մեծութեամբ թաշկինակ մը լեցուն մոռենի. մանաւանդ՝ յարգի ծաղիկներ որ այնքա՛ն գուրգուրանքով էր բերած մինչեւ գոմը։ Անշուշտ՝ Կիւլնազ պիտի չուշանար, յայտնուէր գոմին դուռը, ժպիտը դէմքին եւ աչքերուն. ան – հուն բարիքի ըղձանքը... Զայնը, քանի մը խօսք, պիտի բաւէին Հոյ – Հօրոյին յոգնութիւնը վանելու. անհետացնելու իր օրուան խռովքն ու երազներու կէս – կըտուր բոլորեկը։ Կիւլնազ կ'ուշանար։

Ո՞վ պիտի գար այծերը կը – թելու, ո՞վ իրեն երեկոյեան ճաշի պիտի կանչէր։

Երբ Կիւլնազ երեւցաւ դոյլը ձեռքը գոմն սեմին, Հոյ – Հօրոյ չկրցաւ վախճիչը զսպել։ Խեղճ աղջկան դէմքը կերպարանափոխուած էր, շրթունքին վարի մասը նուաճող ուռեցք մը, առանց լաչակի մազերը տակնուվրայ, երեւոյթը ցաւագարի։ Առանց ձայնի, մօտեցաւ Հոյ – Հօրոյին, այլափոխ ժպիտով շոյեց տղուն գլուխը. մխիթարական՝ սրտին սեղմեց. յուզումը պրկող, կոկորդին մէջ ցաւ մը կար, արցունքները կը սահէին այտերէն վիրաւորուած շրթունքին վրայ կսկծալի շնչիւն մը տալով... Ուզեց բաներ մը ըսել, բերանը ծամածռելով, հազիւ «Կըրպօ» անունը շշնջաց, ու, ձեռքի յուսահատ շարժումով, նշան ըրաւ. «Թող հոն գայ»...

Կրպօն 11 տարեկան տղայ, դըրացի քիւրտի մը քով ապաստանածներէն մէկն էն. սակայն՝ Կիւլնազի պէս նեցուկ մը չունենալուն, ամբողջովին քրտացած։ Կրպոյի արեան թափը այնուհանդերձ պահած էր իր որոշ հոգեկան տարածքը. խառնուածք՝ որ պարագաներու բերմամբ, այլասերման միջավայրին մէջ կը կրէ իր ազդեցիկ շնորհը...

Կրպօն երջանիկ էր քիւրտ տիրոջ մօտ. երջանկութիւն որ չէր խեղաթիւրուած ուէ կեղծիքով։ Նոյնքան փարումով՝ տան անդամներուն սէրն ու համակրանքը կը վայելէր։ Հովիւութիւնը, զանազան դաշտի աշխատանքները, կը յանձնուէին իրեն զուկի մը պարտականութեամբ։ Կրպօ նոյն զգացումով, կը փոխադարձէր իր խղճի պարտքը։

ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆ

(Շար. – 10)

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ Ս․ Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ տօնախմբութիւնը կատարուած է մեծ շուքով։ Պատարագած եւ քարոզած է առաջնորդը՝ Զաւէն Արք․ Չինչինեան, անդրադառնալով զոյգ առաքեալներու կեանքին ու գործին։ Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է ազգային բարերար Պօղոս Պէյ Եուսուֆի յիշատակին, որմէ ետք Պօղոսեան Ազգային Վարժարանի աշակերտութեան կողմէ ծաղկեպսակ մը դրուած է եկեղեցւոյ բակին մէջ դտնուող բարերարի մարմարեայ դամբարանին։

Ապա Առաջնորդարանի դահլիճին մէջ գործադրուած է յայտագիր մը։ Խօսք առած են առաջնորդական փոխանորդ Իսահակ Ծ․ Վրդ․ Ղազարեան եւ Քաղաքական Ժողովի ատենապետ Վահան Ալեքսանեան։ Առաջնորդը դրուատիքը ըրած է Գրիգոր Սրկ․ Մանուկեանի (80 ամեակին առթիւ), որ մօտ քառասուն տարի ծառայած է եկեղեցւոյ իբրեւ լուսարար։

×

ՀԵԼԻՈՊՈԼՍՈՅ Նուպարեան Ազգային Վարժարանի «Պըլըքաճեան» սրահին մէջ, վերջերս տեղի ունեցած է Գահիրէի Ազգ․ Հոգաբարձութեան ձեռնարկը, հովանաւորութեամբ թեմին առաջնորդ Զաւէն Արք․ Չինչինեանի։ Հանդիսութիւնը վարած է Յակոբ Բամպուքճեան։ Խօսք առած են Տիկին Վիքթորիա Կէտիկեան եւ Եղնիկ Վեցիկեան։ Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը ․եղած են նուէրներ ի նպաստ Ազգատախնամի։ Հանդիսութիւնը վերջացած է Զաւէն Արք․ի փակման խօսքով։

×

ԹԻՔՍԻ «Յակոբեան» Վարժարանի սրահին մէջ, Յունուար 23ին, տեղի ունեցած է Համազգայինի կազմակերպած Ամանորի հաւաքոյթը։ Բացումը կատարած է վարչութեան ատենապետը՝ Միհրան Քիւրտօղլեան, անդրադառնալով Համազգայինի անցեալ երկու տարիներու գործունէութեան եւ յառաջիկայ ծրագիրներուն։ Գեղարուեստական յայտագրի գործադրութենէն ետք հաւաքոյթը շարունակուած է խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ։

×

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Վասպուրական» սրահին մէջ, Յունուար 20ին, տեղի ունեցած է Շաքէ Պողոսի – Գազանճեանի դաշնակի նուագահանդէսը, կազմակերպութեամբ Անթիլիասի Համազգ այինի։ Դաշնակահարուհին, վկայեալ Փարմայի երաժշտանոցէն, մեկնաբանած է Պախի, Պէթհովընի, Ճելալեանի, Բաբաջանեանի, Մանսուրեանի, Սքարլաթթիի, Շոփէնի եւ Ռավէլի գործերը։

×

ՖՐԷԶՆՕՅԻ Ս․ Երրորդութիւն Եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Յունուար 13ին, նշուած է Հ․ Յ․ Դ․ի տարեդարձը։ Ընկ․ Նշան Սողոմոնեան ներբողական մը կարդացած է ուղղուած Հ․ Յ․ Դաշնակցութեան, չեշտելով անոր դերը Հայաստանի ազատագրման շարժման մէջ։ Հանդիսավարը՝ Ընկ․ Ռիչըրտ Տարմանեան ,հայերէն եւ անգլերէն ներկայացուցած է Հ․ Յ․ Դ․ի պատմութիւնը։ Խօսք առած է Արեւմտ․ Ամերիկայի Կեդր․ Կոմիտէի ներկայացուցիչ Ընկ․ Եդուարդ Մկրտիչեան։ Բանախօսը՝ Ընկ․ Զարեհ Զարդուն, դրուատած է Հ․ Յ․ Դ․ի անցեալի եւ ներկայի գործունէութիւնը։ Խօսք առած են զանազան միութիւններու ներկայացուցիչներ։ Ապա հանդիսութիւնը շարունակուած է ճաշով եւ ստեղծուած խանդավառ մթնոլորտի մէջ եղած են սրտաբուխ նուէրներ, ապահովելով կոկիկ գումար մը Կազմակերպիչ Կոմիտէներուն։

×

ԳՈՔԻՆԻՈՅ «Զաւարեան» սրահին մէջ, Յունուար 30ին, տեղի ունեցած է Հայկ․ Դատին նուիրուած երեկոյթ մը, որու ընթացքին Միհրան Քիւրտօղլեան դեկուցում մը տուած է Հայկական Դատի մասին, անդրադառնալով վերջին տասնամեակին յունահայ գաղութէն ներս Հայ Դատի Յանձնախումբին տարած աշխատանքներուն։ Ցուցադրուած է Միացեալ Նահանգներու մէջ Հայկ․ Դատի շուրջ պատրաստուած գունաւոր ժապաւէնը։

×

ԹԻՔՍԻ «Յակոբեան» Վարժարանի սրահին մէջ, Յունուար 28ին, տեղի ունեցած է Հ․ Մ․ Ը․ Մ․ի տեղւոյն մասնաճիւղի Ամանորի հաւաքոյթը։ Բացման խօսքը արտասանած է Յ․ Եթիմեան (հայերէն եւ յունարէն)։ Խօսք առած են Լ․ Գայեան եւ Վ․ Գալայճեան։ Հաւաքոյթը շարունակուած է ընկերային խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ։

×

ՍԵԼԱՆԻԿԻ «Մալաքեան – Գասպարեա ն»սրահին մէջ, Յուն․ 27ին, տեղի ունեցած է յուշի երեկոյթ մը, նուիրուած՝ բանաստեղծ, թարգմանիչ եւ խմբագիր Վազգէն Եսայեանի։ Երեկոյթը կազմակերպած է Համազգային Մշակութային Միութիւնը, որուն ատենապետը՝ Ժիրայր Նատեան, բացման իր խօսքին մէջ ոգեկոչած է հայ մամուլի սպասարկուին նուիրումը։ Յակոբ Գասպարեան տուած է Վազգէն Եսայեանի կենսագրականը։ Յովսէփ Պարազեան (Աթէնքէն) ներկայացուցած է Վ․ Եսայեան մարդը եւ գրագէտ – խմբագիրը։ Արտասանուած են ողբացեալ բանաստեղծէն քերթուածներ։

×

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ Կրանատա Հիլզի ընդարձակ սրահին մէջ, Յունուար 12ին, տեղի ունեցած է ճաշ – պարահանդէս մը, կազմակերպութեամբ Հ․ Յ․ Դ․ «Ռոստոմ» Կոմիտէի, Հ․ Ե․ Դաշնակցութեան «Սարդարապատ» Ուխտի, Հ․ Օ․ Մ․ի «Անահիտ» մասնաճիւղի եւ Հ․ Մ․ Ը․ Մ․ի մասնաճիւղերու վարչութեանց։ Երեկոյթը կազմակերպուած է ի նպաստ Հովիտի Հայ Կեդրոնի շինութեան։ Ներկայ եղած են 650 հոգի։ Բացման իր խօսքին մէջ Արմէն Տէյիրմէնճեան ըսած է, թէ որոշուած է Վան Նայսի մէջ գնել մօտ 9 հազար քառակուսի մեթր տարածութիւն ունեցող հողամաս մը, որ կ'արժէ 300 հազար տոլար։ Խօսք առած են կազմակերպիչ միութիւններու ներկայացուցիչները։ Ստեղծուած խանդավառ մթնոլորտի մէջ եղած են նուէրներ, որոնք երեկոյթին հասոյթով միասին ապահոված են 35 հազար տոլարի գումար մը։

×

ՊՈԼՍՈՅ ձայնասփիւռը, Յունուար 22ին, սփռած է երաժշտական յայտագիր մը, որու ընթացքին օփերայի երդչուհի Ալիս Մանուկեան մեկնաբանած է Մոցարթի «Ֆիկառոյի Հարսանիք»էն Սուզաննայի առիան։ Խօսնակը հարցազրոյց մըն ալ ունեցած է հայ արուեստագիտուհիին հետ։

×

ԱՒՍՏՐԱԼԻՈՅ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂՈՒԹԸ

Աւստրալիոյ մէջ Հայեր առաջին անգամ երեւցած են ԺԹ․ դարու կէսերուն։ Մինչեւ Ի․ դարու սկիզբը կազմակերպուած հայկական համայնք մը գոյութիւն չէ ունեցած Աւստրալիա։ Մեծ թիւով Հայեր գաղթած են Առաջին եւ յատկապէս Երկրորդ Աշխարհամարտէն ետք, (Հեռաւոր եւ Մերձաւոր Արեւելքէն) եւ հաստատուած Սիտնէյ, Մելպուռն եւ Քանպէրա քաղաքներուն մէջ։ Կազմակերպուած հայկ ․գաղութը ունի շուրջ 25 տարուան պատմութիւն մը։

Ներկայիս շուրջ 18 հազարի կը հասնի Հայութեան թիւը։ Գաղութին ազգային եւ կրթական գործերը կը ղեկավարուին Թեմական Խորհուրդին կողմէ, կազմըւած՝ 1953ին։ Կան եկեղեցիներ եւ անոնց կողքին միօրեայ հայերէնի դասընթացքներ։ Մելպուռնի դպրոցը հիմնուած է 1922ին։ Կը հրատարակուին «Լոյս» (Սիտնէյ), «Յոյս» եւ «Ակնոց» Մելպուռն պարբերականները։

Գաղութին մէջ կը գործեն Հ․ Բ․ Ը․ Միութիւնը, Հ․ Օ․ Մ․ը, Եկեղեցասէր Տիկնանց, Հայ Երիտասարդաց Միութիւնները, թատերական եւ երգչախմբի խումբերը։

Ամէնէն աշխոյժ կազմակերպութիւններէն է Հ․ Մ․ Ը․ Միութիւնը, որ երեք մասնաճիւղեր ունի Հիւսիսային Սիտնէյ, Արեւմտեան Սիտնէյ եւ Մելպուռն։

Հիւսիսային Սիտնէյի մասնաճիւղը հիմնուած է 1965ին եւ կը հաշուէ 200 անդամ, 100է աւելի սկաուտ։ Մելպուռն ունի հարիւր անդամ։ Բաղդատաբար նոր է Արեւմտեան Սիտնէյի մասնաճիւղը, որ կը հաշուէ շուրջ վաթսուն անդամ։ Բոլոր մասնաճիւղերն ալ ունին ֆութպոլի, պասքէթպոլի, վոլէպոլի, փինկ – փոնկի եւ մարմնամարզական խումբեր։

այն քանի մը տող մնացած է մտքիս մէջ այս ինքնատիպ եւ գեղեցիկ ասացուածքէն։

«Լըվ՛ր լըվ՛ր, սուր մոթներ,
«Յերեկն եղան սըներն ի վեր,
«Փիչերն եղան պառւու ճըւեր
«Լուն սաց․․․ քաքիմ քու գանք․․․

Ուրիշ փոփոխակ մը․

«Լըվեր եղան կառան – կառան,
«Գացին մտան պառւու մառան,
«Թորկին զոտներ, վզին թռան․․․

«Լըվեր եղան խառնիկ – խառնիկ
«Գացին մտան պառւու մառնիկ
«Ջհացեր Թորկին, կերան գփուռնիկ

«Լուն ըսեց համալ – համալ
«Օջին ըսեց պլրի – քհամալ
«Անիծն ըսեց, ես շըջիմ գկնկտոց թամալ․․․

կ ա մ՝

«Լըվեր լըվեր սուր մոթներ, յերկէն ճըվեր
«Ցերեկ կ'եղլայ սըներն ի վեր, փիչեր կ'եղլայ մարդու ճըւեր։

Ն ա և ւ՝

«Լուն ըսեց, քաքիմ ճանճի ջանին,
«Ցորի՞ ընկաւ մըր – մըր թանին․
«Առնիմ զգզալ, վերեւ կայնիմ,
«Բռնեմ զճըւեր յախտո մտնիմ․․․»։

×

Անկասկած Թումաս շատ մեծ կատակերգակ մըն էր։ Ամէն անգամ որ շարժանկարի պաստառին վրայ տեսած եմ հռչակաւոր Չարլի Չէփլինը (Շառլօն), յիշած եմ Դըվնկայ Թումասը։

Ըստ Մշեցի վաղամեռիկ գրագէտ Գալուստ Անդրէասեանի, «Լըւեր լըվեր»ը հեղինակութիւնն է Պուլանըխցի Կայծակ Վարդապետին։

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿՆ ՈՒ ՁԷՅՆԱՊԸ

– էն ատեն գլուխնիս երեսփոխի նման փուշի կը կապենք, ոսկի մը կու տանք տիւէքճիի Պաղտիկին, կ'ըսենք որ տասը լիր շաքար ու չամիչ տայ մեզի։

– էն ատեն տոպրակով ոսկի ալ Ջուլհակ Պետոյին կու տանք։

– էն ատեն իմ խորթ մայրը պիտի ըսէ՝ «էս դո՞ւն ես, ղուրպան Մաթօ» ու բուրդէ անկողին պիտի կարէ ինծի։

– էն ատեն մեր փլած տանը տեղ պալատ մը կը կանգնեցնեմ։

– էն ատեն կարմիր կօշիկ կը հագնինք ու վրան ոսկի կը շարենք։

– էն ատեն․․․

– էն ատեն․․․

Երկու պատանիներու «էն ատեն»ները այնքան խրոխտութիւններ էին, որ Մաթօ նոյնիսկ իմացաւ իր խորթ մօր ձայնը՝ «ղուրպան Մաթօ, էդ դո՞ւն ես»։ Անոնց երեւակայութիւնը թեւ առնող ձիերու նըման ամպերու մէջ խրխինջ ձգած էր աստղերու արձագանգով։ Մանաւանդ Մաթօյի երեւակայութիւնը հալած ոսկիէ առուակի մը պէս ապառաժներու վրայէն կը հոսէր։

«Ղուրպան Մաթօ, էդ դո՞ւն ես»․․․

×

Այդ երեկոյ ուշ ատեն հօրքոյրը, գեղի փողոցներուն մէջ, դաշտի ճամբուն վրայ Մարտիկը կը փնտռէր։ Հօրքոյրը, հաց եփած տեղէն երբ տուն վերադարձաւ, բակին մէջ տեսաւ այծը, սակայն Մարտիկը չկար։

Օրը հետզհետէ կը մթննար։

– Չէ, Մաքօ, էսօր Մարտիկը քովս եկած չէ։ Ո՞ւր պիտի ըլլայ, թերեւս բերդին մօտերն է, – ըսաւ Պետօն։

– Գացի, մինչեւ էնտեղերը գացի․ այծը տուն բերեր, ինքը չկայ։

Հօրքոյրը հարցուց բերդի ճամբէն քալողներուն, հարցուց երկաթագործ Խաչերին։

Խաչերը իրիկնադէմին տեսած էր Մարտիկը Մաթօյին հետ։ Իր խանութին առջեւէն անցած էին։ Խաչեր նոյնիսկ խօսած էր Մաթօյին, որ վաղը գայ իր ճեբուքը փչէ։

– Որ Մարտիկը ձեռքս անցնի, ես գիտեմ ընելիքս։ Հազար անգամ ըսեր եմ, ծեծ տուած եմ, որ Մաթօյին հետ ընկեր չըլլայ, անոր հետ չխօսի, – կ'ըսէր հօրաքոյրը։

– Մաթօն ո՞ւր պիտի ըլլայ, կամ այգիներուն մէջ կամ բերդին վրայ, եւ կամ կամուրջին շուրջ։

– Չկայ, չկայ, էն գիպլտի Մաթօյին հետ է եղեր, – հօրաքոյրը ճարը կտրած կը խօսէր Ջուլհակ Պետոյին։

Ջուլհակ Պետօ գիւղէն դուրս ելաւ, դընաց հեռուները, մինչեւ բերդին շուրջ։ Տեսաւ լուսնակին տակ կախուած կատուն։ Անտարակոյս Մաթօյի գործն է։ Մարտիկ ու Մաթօ միասին եղած են։ Պետօն գնաց մինչեւ այգիները, մինչեւ Ս․ Սարգիսին քարը, Գերեզմաննոցին մօտէն անցաւ դէպի կամուրջը։ Պետօն ձայն կու տար։ Իր ձայնէն՝ մութ ծառերուն մէջէն թռչուն մը կակուղ թեւերով թռիչ կ'առնէր դէպի բերդին քարերը։ Մարտիկ չկար։

×

Երբ լեռան վրայ դրուած ոսկէ պնակի մը պէս կլոր լուսնկան կը բարձրանար, Մարտիկ ու Մաթօ կը մտնէին փոքրիկ անտառը, որ լուսնակին տակ գոմշու կաշիի մը պէս տարածուած է։

– էս անտառէն որ անցնինք, – կ'ըսէր Մաթօն, – մենք կը գտնենք կարւանի ճամբան։

Գիւղէն քիչ հեռու Մաթօյի ծանօթ անտառն էր, ուր յաճախ մորմենի ու ալուճ հաւաքել կ'երթար։

– Մաթօ, գիտե՞ս ինտոր է արեւին ծագած տեղը,– հարցուց Մարտիկ՝ անտառի մը գիշերային սարսուռն զգալով։

Մարտիկ կը շարունակէր խօսիլ։ Խօսած պահուն կը զգար, որ ինքն ու անտառը երկու տարբեր էութիւններ էին։ Ան նոյնիսկ անտառին շնչելը կը զգար։

(11 – Շար․)

ԼԻՈՆ.— Միսաք Միրզէ (Ղազարեան) եւ զաւակները՝ Պ. Արա Ղազարեան, Տէր եւ Տիկին Անթօ – Շաքէ Խաչատուրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Խորէն Վարդենի Գրիգորեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Ժօրժ Գրի – գորեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Անտրէ Տանի Դաւիթեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Պետրոս – Գեղանոյշ Պետրոսեան եւ զաւակները (Ալֆորվիլ), Տէր եւ Տիկին Խաչիկ – Ալթուն Աստուրեան եւ զա – ւակները (Մարսէյլ), խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ–մօր, քրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱՐՏԵՄԻՍ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 7ին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի, Փետրուար 11, ժամը 10ին, Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցին, ուր– կէ մարմինը կը փոխադրուի Կիյօթիէռի հին գերեզմանատունը։

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, ներ– կայս իբրեւ այդ ընդունիլ։

«ՅԱՌԱՋ».— Մեր խոր ցաւակցութիւն– ները «Յառաջ»ի վաղեմի աշխատակից՝ Միսաք Միրզէի եւ իր զաւակներուն, այս դառնակսկիծ կորուստին առթիւ։

Տէր եւ Տիկին Ռոժէ Մաշի, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Գոնեալեան, ինչպէս նաեւ Շիրինեան, Պարէեան եւ Շըտիկեան ըն – տանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն

ՎԱԶԳԷՆ ՇԻՐԻՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մոնմորանսի, Յունուար 30ին։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ մտերիմ շրջանակի մէջ։

Machie R.
27, Rue de la Cour des Noues
75020, PARIS

ՇԱՎԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Նորվան վրդ. Զաքարեան։

Այս առթիւ Իսիի «ԱՆԻ» Երգչախումբը հրաւիրուած է կատարելու պատարագի երգեցողութիւնը, ղեկավարութեամբ Պ. Հրանդ Աճէմեանի։

Սկիզբ պատարագի՝ 10.30։

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ

Երգչախումբի համերգը
նուիրուած ԿՈՄԻՏԱՍԻ 110ամեակին
Շաբաթ, Փետր. 16 ժամը 20.45ին
Eglise St. Louis en l'Ile
19, rue St. Louis en l'Ile, Paris 4e
մասնակցութեամբ
Օր.ՍՈՆԻԱ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ (մեծծօ)
ՍԻՒԶԱՆ ՄԵԼՏՈՆԵԱՆ (տաւիղ)
եւ Պր. ՌԸՆԷ ՄԱՍԻՍԻ (պարիթօն)
ղեկավարութեամբ
Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ
Մանրամասնութիւնները յետագային

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու նախա – ձեռնութեամբ « Վարդանանք »ի տօնա – կատարութիւնը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 2ին, Կիրակի օր ժամը 16ին, Հայ Մշակոյթի Տան Վասպուրական սրահին մէջ։

GRANDE NUITEE à Marseille

La Croix Bleue Arménienne de Marseille (Section Ville)
Organise le Samedi 23 Février de 22 heures à l'aube, dans les salons de l'Alhambra, une Grande Nuitée costumée avec l'orchestre de
PATRICE VALMONT
(*de Radio Monte-Carlo*)
Réservations et renseignements à la Maison de la Jeunesse et de la Culture Arménienne 12-14 rue Saint Bazile, 13001 Marseille
Tél. : 50-19-15
Tenu sombre souhaitée

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Անգինէ Պուտաքեան 350 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին իր եղբօր՝

ՓՐՈՖ. ԳՐԻԳՈՐ ԽԷՐԵԱՆԻ

յիշատակին։

×

ՊՈԻԱ – ՔՈԼՈՄՊ.— Տիկին Սիրանոյշ Ջէյպէկեան, ի յիշատակ իր ամուսնոյն՝ Խաչիկ Ջէյպէկեանի մահուան տարեդի – ցին, 300 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆԻ
ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հուրի Իփէկեանի յիշատակին, Տիկին Պ. Սիրաքեան 100 Ֆ. կը նուիրէ «Յա – ռաջ»ին։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պագըրճեան 500 Ֆ. կը նուիրեն Դպրոցասէրին եւ 500 Ֆ. Սամուէլ – Մուրատեան Վարժարանին (տանալ «Յառաջ»էն) Անդրանիկ Մալա– եանի եւ Աւետիս Քեպապճեանի մա – հերուն առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Սարգիս Մուրատեանէ 100 Ֆ., Տիկին Արուսեակ Խաչիկեանի մահուան առթիւ։

×

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստա– ցած է. Օննիկ Թէրզի–Փանոսեանի մահ – ուան առթիւ փոխան ծաղկեպս.ի Պ. Փա– նոսեան Օննիկ 100 Ֆ., Պ. Առաքելեան Առաքել (Պոլենէն), Տէր եւ Տիկին Ա – ռաքելեան Յարութիւն (Պոլենէն), Տէր եւ Տիկին Օննիկ Առաքելեան (Ավինիոնէն) եւ Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Պարաքեան՝ 300ական Ֆ.։

× Կարապետ Փէլթէքեանի մահուան առթիւ՝ Տապանեան ընտ. 200 Ֆ., Տէր Զաքարեան ընտ., Տէր եւ Տիկին Քէօլէ– եան Մկրտիչ, Անթիքաճեան եւ Քէօլլու ընտանիքներ, Տէր եւ Տիկին Էլմասեան, Պ. Յակոբ Գափամաճեան, Տէր եւ Տիկին Թումայեան, Այրի Տիկին Արզումանեան, Զըրբաշեան եւ Տիրատուրեան ընտանիք– ներ, Տէր եւ Տիկին Եղիայեան, Պ. Քէօ – լէեան՝ 100ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Քէօ– լէյեան Հայկ 150 Ֆ., Այրի Տիկին Սի – րանոյշ Մկրեան, Տէր եւ Տիկին Ժանօ Մկրեան, Թովմասեան ընտ. Տապանեան Զարեհ եւ ընտ. 50ական Ֆ., Պ. Յակոբ Աւետիքեան 20 Ֆ.։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

Երկուշաբթի, 11 Փետրուար, Տօն է ՍՐԲՈՑ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԶՕՐԱՎԱՐԱՑՆ ՄԵՐՈՑ՝ ՀԱԶԱՐ ԵՐԵՍՈՒՆ ԵՒ ՎԵՑ ՎԿԱՅԻՑՆ, ՈՐՔ ԿԱՏԱՐԵՑԱՆ Ի ՄԵԾԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ (451 Թ.)։

Այսօր Տօն է նաեւ անուանակոչութեան ՎԱԶԳԷՆ Ա. ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈ – ՂԻԿՈՍԻՆ։

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին Սուրբ Պատարագ կը մատուցուի։

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը ներ– կայ գտնուելու Սուրբ Պատարագին եւ ներշնչուելու Վարդանանց հաւատքով եւ աղօթելու Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ անսասանութեան համար։

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԿԱՐԳԻՆ
GEORGE V
31, av. George V — 75008 Paris
Փետրուար 17, Կիրակի, ժամը 16 – 24
Կը նախագահէ՝ Արշաւիր ԿԼՈՐԻԿԵԱՆ

matinée dansante

animée par
BEDIK et son ORCHESTRE
et
L'ENSEMBLE FOLKORIQUE RUSSE TCHOUDA
Election MISS CROIX ROUGE
ԼՈՒՍԱՐՁԱԿՈՒՄ – «Երեւանեան Պատյաներ»
Փրոֆ. ՆՈՒՊԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ – ՎԱՌԵՆՑԻ հետ ժամը 16ին։
Սեղանները ապահովելու համար հեռաձայնել ՍԱՂԱԹԷԼԵԱՆ – 854.35.74
ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ – 985.36.53
ՄՈՒՏՔ՝ 40 Ֆրանք
(Ուսանողներու համար 20 Ֆրանք)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Սէն – Ժեռոմի մասնաճիւղին, Կիրակի, 17 Փետրուար, ժամը 13ին, Մարսէյլի Մշակոյթի Տան «Վասպուրական» սրա – հին մէջ (12 – 14 Ռիւ Սէն Պազիլ)։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

Հայկական համադամ կերակուրներ, պատրաստուած Կապոյտ Խաչուհիներու կողմէ։

DIMANCHE 17 FEVRIER A 15 H.
THEATRE AXEL TOURSKY
4, Rue Edouard - Vaillant
13003 MARSEILLE

LES BALLETS ARMENIENS DE MARSEILLE

Sous la direction d'Edouard Bolikian
vous présentent
« LEGENDE DE LA NAISSANCE DE DAHAGEN »
(*Poésie antique et populaire*)
Création et chorégraphie :
Edouard Bolikian
Déclamation :
Mme Astrik Sarafian
« Suite chants et danses arméniens »
Location de billets.
— Jacques Chelelekian
Voyage Westells
87, La Canebière
ou à Beaumont au 87-02-13
Mme Sarafian 87-19-92
Mr. Bolikian 35-55-18 et 76-26-96

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԷՆ – Մօրիսի Վար – չութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Երկուշաբթի Փե– տրուար 11, ժամը 15ին, ընկ. Սիրանոյշ Օհանեանի բնակարանը. Կարեւոր օրա – կարգ։

Imprimé sur les Presses
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
du Journal « Haratch »

ԻՏԱԼԻՈՅ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՈՒՄԻՆ Ի ՆՊԱՍՏ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ԻՏԱԼԻՈՅ ՀԱՆԳԱՆԱԿԻՉ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ՆՈՒԻՐԱՀԱՒԱՔՄԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՂՆԵՐՈՒ ՑԱՆԿԸ

Սարգիս Քհնյ. Սարգիսեան 30.000 լիրէթ, Դրամատուն Պանքա Գաթոլիքա տել Վէնէթոյ – Վիչէնցա 1.000.000 լիրէթ, Տոքթ. Օննիկ Մանուկեան (Գօմօ) 850.000 Լ., Պրն. Յակոբ Սէֆէրեան (Միլանօ) 850.000 Լ., Զաւէն Մնոյեան (Միլանօ) 850.000 Լ., Պ. Էտի Սուքիասեան (Միլանօ) 850.000 Լ., Պ. Գրիգոր Մինթանճեան (Միլանօ) 500.000 Լ., Տիկին Սօնա Իպիշեան (Միլանօ) 425.000 Լ. Տոքթ. Վահան Բազարճըքեան (Վիչէնցա) 425.000 Լ., Պ. Հրանդ Բամպաքեան (Միլանօ) 425.000 Լ., Պ. Վազգէն Բաքպակեան (Միլանօ) 425.000 Լ., Պ. Անդրանիկ Կէօչէրեան (Միլանօ) 250.000 Լ. Տոքթ. Երուանդ Արզումանեան (Միլանօ) 200.000 Լ., Պ. Յակոբ Թօփալեան (Թափալլօ) 170.000 Լ., Տոքթ. Տիգրան Ալեքսանեան (Միլանօ) 170.000 Լ., Տոքթ. Արմէն Մանուկեան (Գօմօ) 170.000 Լ., Տոքթ. Յակոբիկ Մանուկեան (Գօմօ) 170.000 Լ., Տոքթ. Նուպար Մանուկեան (Գօմօ) 170.000 Լ., Պ. Վահագն եւ Արփի Մէքիքէր (Միլանօ) 150.000 Լ.։

Հայկ Ղազարոսեան (Սան Ռէմօ) 100.000 Լիրէթ, Յակոբ Թաշճեան (Թորինօ) 100.000 Լ., Յակոբ Սակաւիկեան (Թորինօ) 100.000 Լ., Յակոբ Շէլլէֆեան (Թորինօ) 100.000 Լ., Միհրան Պէքտէմիրեան (Միլանօ) 100.000 Լ., Արթին Յակոբեան (Վենետիկ) 100.000 Լ., Տիկին Վերժին Մանուկեան Գազնաթի (Միլանօ) 80.000 Լ. Պ. Մանուկ Մանուկեան (Գօմօ) 80.000 Լ. Պ. Յարութիւն Ալեքսանեան (Միլանօ) 60.000 Լ., Ս. Քառասուն Մանկունք Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւն 60.000 Լ. Պ. Նազար Ծրարունի (Միլանօ) 50.000 Լ. Պ. Ժան Պարկըրճեան (Միլանօ) 50.000 Լ. Տոքթ. Գէորգ Պէքտեմիրեան (Միլանօ) 50.000 Լ., Տոքթ. Արմէն Մալոյեան (Միլանօ) 50.000 Լ., Տոքթ. Գրիգոր Շէխիկեան (Միլանօ) 50.000 Լ., Տոքթ. Սուրէն Ծովիկեան (Վենետիկ) 50.000 Լ. Տիկին Զարուհի Պալիկեան (Փատովա) 55.000 Լ., Տիկին Մաննիկ Գասապեան (Միլանօ) 45.000 Լ., Պ. Գառնիկ Մանուէլեան (Գօմօ) 45.000 Լ., Պ. Հրանդ Մանուկեան (Գօմօ) 45.000 Լ., Պ. Հայկ Մանուկեան (Գօմօ) 45.000 Լ., Տիկին Գոնչէթթա Կարիպալտի (Պորտիկէրա) 30.000 Լ., Պ. Գրիգոր Կիւլպէնկեան (Միլանօ) 10.000 Լ., ՄԻ ՈՄՆ (Միլանօ) 10.000 Լ.։

ԸՆԴՀ. ԳՈՒՄԱՐ... 9.120.000 ԼԻՐԷԹ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վասպուրականի Հայր. Միութեան Վիէն – Տէսինի մասնաճիւղը Յաղթա – կան Հերոսամարտի 65րդ տարեդարձը կը կատարէ Մայիս 4ին, Տէսինի մէջ։ Մանրամասնութիւնները յետագային։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի յաղթա– կան հերոսամարտի տօնակատարութեան 65րդ տարեդարձը Ապրիլ 13ին, « Վաս– պուրական » սրահին մէջ ժամը 13ին ճա– շով։

---

bientôt
ouverture
TRAITEUR - SANDWICHES - EPICERIE
CHEZ HAROUT
18, RUE DE CHABROL, 75010 PARIS TEL. 246 30 18

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
12
MARDI
12 FEVRIER
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.578 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 55e ANNÉE — No 14.578

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԱՒԱՐԱՅՐՆԵՐԸ

Վարդան կատարեց իր ուխտը: Պաշտպանել հայ մարդուն ազատութիւնն ու իրաւունքները: Վարդանի եւ իր ընկերներու ազատագրական պայքարը, իմաստալ նահատակութիւնը, Եղիշէ վիմագրեց Մասիսի կրանիտ կողերուն վրայ, բոլոր դարերուն համար, որպէսզի մեր ժողովուրդի այսօրուան եւ վաղուան սերունդները տեսնեն հոն անմահութիւնը ցեղին, փառքն ու գաղափարականը Հայուն եւ որուն համար գիտնան ապրիլ ու մեռնիլ պատուով:

Հայոց պատմութիւնը ընթացաւ Վարդանանց շունչով եւ ոգիով: Դարերու ընթացքին Հայը մղեց տարբեր տարբեր պատերազմներ, ճակատամարտներ հայրենիքի փրկութեան համար: Տուաւ զոհեր ու մեծցաւ: Տուաւ զոհեր ու ապրեցաւ, տեւեց: Մեր գոյութիւնը անցաւ բազմիցս Աւարայրներէ:

Այսօր ալ, երրորդ հազարամեակի ճամբուն վրայ, մենք կ'ապրինք այնպիսի կացութիւն մը, որ ամբողջ աշխարհ Աւարայր մը դարձած է: Աւարայրը հո՛ն է ուր Հայութիւնը պայքար մը ունի: Պայքար իր գոյութեան, իր ազգային դիմագիծի պահպանման, իր ազգային քաղաքական իրաւունքներու ճանաչման համար:

Այսօր, իւրաքանչիւր հայ անհատէ կ'ակնկալուի ըլլալ մէկ – մէկ մարտիկ Աւարայրի մասնակցելով հաւաքական կեանքին, տրամադրելով ինքզինքը հայ դատի հետապնդման գործին, ցուցաբերելով գիտակից, արի եւ անզիջող կեցուածք: Այսօրուան Աւարայրը կը պահանջէ աշխարհաքաղաքացի Հայէն, երկրագունդի ո՛ր մասին վրայ ալ գտնուի, իր կարողութիւնները ի սպաս դնել հաւաքական գործին: Քաղաքական պայքար մղել, դպրոց կառուցել, մամուլ պահել, սերունդներ դաստիարակել, այլ խօսքով՝ ըլլալ միշտ ազգային ծառայութեան պատրաստականութեան վրայ:

Այսօրուան Աւարայրը կը պահանջէ ապագայատեսիլ ըլլալ: Հակառակ մեր ցրուածութեան ապրիլ Սփիւռքի տարածքին վրայ կազմակերպուած, սփիւռքեան քաղաքականութեամբ մը, եւ օրուան միջազգային քաղաքականութեան վերիվայրումները դիմագրաւել ազգովին:

Այսօրուան Աւարայրը կը հրահանգէ Հայուն յարգել իր արժէքները: Իր մեծաքանչ լեզուն, իր մշակութային գանձերը, իր քաղաքակրթութեան նուաճումները, իր պանծալի պատմութիւնը: Եթէ ազգ մը պարպուի իր արժէքներէն՝ կը դառնայ ամբոխ, գումար մը մարդոց եւ ոչ ազգութիւն, ու այն ատեն մշուշի նման կը ցրուի ու կ'անհետանայ:

Աւարայրեան սերունդը հաւատաց Վարդանին. այդ եղաւ յաղթանակի բանալին: Մենք ապրինք Վարդանանց հողին՝ միութեան, գիտակցութեան եւ վճռակամութեան ոգիին մէջ: Այս դնով է որ մենք կրնանք յաղթանակի վերածել այսօրուան Աւարայրները եւ ստեղծել միասնական Հայութիւն մը:

Մէկ զօրաւոր Հայաստան, մէկ Հայութեամբ:

Կ. Ց.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՁՄՐԱՆ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԲԱՑՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

ԵՐԲ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ Կ'ԱՊԱԿԱՆԷ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՈԳԻՆ

—— Օ ——

Աւելի քան երբեք « քաղաքականացած » ողիմպիական խաղերը եւ այլեւս ինչ դարման ալ փնտռուի, կը թուի թէ վերջնապէս փճացաւ եւ ջնջուեցաւ մարզական այն ոգին, որ իմաստ կուտար Ողիմպականներուն:

Միացեալ Նահանգներու Արտաքին Նախարարը՝ Սայրըս Վէնս անգիտակից մէկը չէ անկասկած եւ հաւանական է որ քաջ գիտէր թէ իր ճառը, Ողիմպիական Միջազգային Կոմիտէին առջեւ կրնար դայթակղութիւն ստեղծել, նոյնիսկ անոնց մօտ, որ բարեկամ չեն Խորհ. Միութեան: Բայց եւ այնպէս, չխուսափեցաւ եւ իր ելոյթով հաստատեց թէ Ողիմպիականները քաղաքական հանդիպումներ են:

Լէյք Փլէսիտի մէջ է, ուր կը սկսին Ողիմպիական ձմրան խաղերը, որ Սայրըս Վէնս խօսք առաւ չեչտելու համար.— « Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնը պիտի ընդդիմանայ ամերիկեան խումբի մը մասնակցութեան Ողիմպիական խաղերու մայրաքաղաքին մէջ բռնագրաւող երկրի մը եւ կ'ուզէ որ խաղերը տեղափոխուին խորհրդային մայրաքաղաքէն »: Ողիմպիական Միջազգային Կոմիտէին առջեւ է որ կը խօսէր Ամերիկացին եւ խորհրդային պատուիրակութիւնը նախընտրած էր չգալ որպէսզի՝ չերթայ... երբ հակախորհրդային յարձակումներ ըլլան: Կոմիտէին նախագահը՝ Քիլանըն պատասխանեց Վէնսի թէ « Ողիմպիական խաղերը պէտք է ազատագրուած ըլլան քաղաքականութենէն եւ թէ մարզական կազմակերպութիւնները ինչպէս Ողիմպիական Միջազգային Կոմիտէն պատասխանատուութիւնը չունին լուծումներ գտնելու համաշխարհային հարցերուն »: Գործադիր յանձնախումբի ժողովին բացումէն առաջ իսկ Լորտ Քիլանըն դիմած էր Վէնսի որպէսզի քաղաքականութիւն չընէ իր ճառին մէջ բայց՝ ապարդիւն: Գալով Ռուսերուն, կը կրկնեն.— « Մեր դիրքը օրինակելի պիտի մնայ: Մէկ կողմը՝ մարմնամարզը կայ, միւս կողմը՝ քաղաքականութիւնը, իրար չենք խառներ »... Ըսուածը անկասկած իրաւցի է բայց թերեւս բնոյթ խոհէալ տիպարը չէ նման յայտարարութիւններ ընելու համար ինչպէս պարագան է նաեւ՝ Ամերիկացիին:

Առաջարկ կայ նաեւ « հակախաղեր » կազմակերպելու Թոքիօ, Սեպտեմբերին եւ ըստ Ողիմպիական Ամերիկեան Կոմիտէի նախագահին 35 ազգեր արդէն համամիտ են այդ լուծումին: Այլոց մօտ հակազդեցութիւնները կը տարբերին երկրէ երկիր: Արեւելեան Պերլին կը դատապարտէ Վէնսի գրգռիչ յայտարարութիւնները, Արեւմտեան Գերմանիոյ Մարզական Դաշնակցութեան նախագահը կը գտնէ թէ միայն յետաձգում մը կարելի է: Պիլտ ամ Զոնթակ թերթն ալ կը խորհի թէ կարելի չէ մաքէ իսկ անցընել, որ գերման մարզիկները Մոսկուայի մարզարանը մտնեն ի բացակայութեան ամերիկացի մարզիկներու »: Գալով Թաս գործակալութեան պաղ պատերազմի բառամթերքը կը գտնէ Վէնսի խօսքերուն մէջ:

×

Ֆրանսա մերժեց մասնակցիլ եւրոպամերիկեան ժողովի մը, Պոն, ուր պէտք է ծեծուին Արեւելք – Արեւմուտք կապերը ընդհանրապէս եւ մասնաւորաբար խորհրդային ներխուժումը՝ Աֆղանիստան: Անշուշտ Ֆրանսական դիրքը կը քննադատուի մանաւանդ անոնց կողմէ, որոնք կը նախընտրեն աւելի « ամերիկանացած » քաղաքականութիւն մը Ժիսքարի կողմէ, այսինքն գլխաւորաբար աջ շրջանակներու մէջ: Ամերիկացիք ուշ (ինչպէս՝ միշտ) անդրադարձեր են որ սխալներ գործած են ժողովին վայրն ու թուականը յայտարարելով, ձեւով մը նեղը դնելու համար Ֆրանսան:

ԼԻԲԱՆԱՆ

Տեսակցութիւն՝ Վարչապետ Սալամի հետ

—— Օ ——

Հայ յեղափոխական պլոքի ներկայացուցիչ ընկ. Տոքթ. Մելքոն Էպլիղաթեան եւ Հ. Յ. Դ. Լիբանանի Կեդրոնական Կոմիտէի ներկայացուցիչները Հինգշաբթի, Յունուար 31ին կէսօրին այցելութիւն մը տուին վարչապետ Սալիմ Սալամի:

Բարեկամական շինիչ մթնոլորտի մը մէջ տեղի ունեցած խորհրդակցութիւնները ընդգրկեցին երկրին այժմու քաղաքական ընդհանուր կացութիւնը, որուն մասին՝ վարչապետ Սալամ պարզեց իր տեսակէտներն ու կատարեց մեկնաբանութիւններ: Ան այս առիթով ընդգծեց թէ երկրի հարցերու լուծման ու մանաւանդ՝ երկրի փրկութեան համար նախապայման է միասնականութեան իրագործումը: Վերջապէս, Սալամ գոհունակութեամբ անդրադարձաւ Լիբանանի հայ համայնքի կեցուածքին ու յարգանք յայտնեց անոր մասին:

«ԱԶԴԱԿ»

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԻԹՕ երիկամունքի բարդութիւններ սկսած է ներկայացնել մինչ անդամահատումէն ետք, իր արագ ապաքինումը ամէնքը կը զարմացնէր: Երկուշաբթի օր մտահոգութիւններ կային իր առողջական վիճակին մասին:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ Ազգային Խորհուրդի ժողովին Մառշէ «խօսք հասկցուց» կամ փորձեց հասկցնել իր մտաւորականներուն: Ուզեց հերքել թէ կարելի չէ մտաւորական եւ համայնավար ըլլալ, քանի որ մտաւորական ըլլալ կը նշանակէ կասկածիլ մինչ կուսակցութիւնը հաստատում մըն է: Մտաւորականները պէտք է պատասխանեն յեղափոխական պահանջներուն:

ՔԱՏՍԱՖԻ ծանր յարձակում մը ըրաւ Ֆրանսայի դէմ «որ ամերիկեան թաթին ճանկը կ'ուզէ ըլլալ Ափրիկէի մէջ» եւ ուրացաւ թէ Լիբիա որեւէ դեր ունեցած ըլլայ Կաֆսայի դէպքերուն մէջ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՑԻԳ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Փետր. 5–7)

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ԽՈՐՀ. ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Այս տարի Խորհ. Միութեան բաժակի մրցումներուն կը մասնակցին բարձրագոյն եւ առաջին լիկաներու 48 ակումբներ, որոնք կը բաժնուին ութ ենթախումբերու: Այս ենթախումբերը կը մրցին 1/8 աւարտականին հանդէս գալու համար: Այդ իրաւունքը կը տրուի են– թախումբերու մէջ առաջին եւ երկրորդ տեղերը գրաւած ակումբներուն: « Արարատ »ը մաս կը կազմէ 6րդ ենթախումբին եւ իբրեւ մրցակից ունի Մոսկուայի « Տորպեդօ », Եարոսլաւի « Շինիկ », Զապորոժիէի « Մետալուրգ », Նիկոլայի « Կոլոս » եւ Սմոլենսկի « Իսկրա » ակումբները: « Արարատ »ի խաղերը տեղի կ'ունենան Երեւանի « Հրազդան » մարզադաշտին մէջ, իսկ ենթախումբի միւս հանդիպումները Էջմիածին եւ Արտաշատ: « Արարատ »ի խաղերուն ժամանակացուցութիւնն է՝

Փետր. 27ին՝ «Իսկրա»ի դէմ
Մարտ 1ին՝ «Տորպեդօ»ի դէմ
Մարտ 4ին՝ «Շինիկ»ի դէմ
Մարտ 7ին «Մետալուրգ»ի դէմ
Մարտ 10ին «Կոլոս»ի դէմ:

×

ԳՈՒՐԳԷՆ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ԹԻՖԼԻՍԻ ԸՄԲՇԱՄԱՐՏԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒՆ

Թիֆլիսի մէջ տեղի ունեցած ըմբշամարտի ներկայացուցչական միջազգային մրցաշարքին Գուրգէն Բաղդասարեան բաղթական հանդիսացած է: 57 քիլօ ծանրութեան դասակարգին մասնակցած են ծանօթ անուններ, ինչպէս՝ Եւրոպայի ախոյեան Իբրահիմով (Մախաչկալա), Խորհ. Միութեան 7րդ Սպարտակիադի ախոյեան Բելոգլազով (Կիեւ), Ասիոյ ախոյեան Նեադուն (Ռումանիա): Աւարտական մրցումը տեղի ունեցած է Գուրգէն Բաղդասարեանի եւ Իբրահիմովի միջեւ եւ հայ ըմբշամարտիկը յաղթած է: Այս յաջողութիւնը կարելիութիւն կուտայ հայ մարզիկին դասուելու Մոսկուայի ողիմպիականներուն մասնակցելու ամէնէն հաւանական թեկնածուներու շարքին: Ներկայիս կը պատրաստուի մասնակցելու Խորհ. Միութեան եւ Միացեալ Նահանգներու ըմբշամարտիկներու խումբերու մրցումներուն, որոնք տեղի կ'ունենան Տաշքենդ:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏԱՆԻ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ԿԻԵՒԻ ՄԷՋ

Կիեւի մէջ բացուած է Հայաստանի պատանի նկարիչներու ցուցահանդէսը, կազմակերպութեամբ Ուկրանիոյ Մշակոյթի Նախարարութեան եւ Հայաստանի Լուսաւորութեան Նախարարութեան: Ցուցադրութեան համար Երեւանի Մանկական պատկերասրահի ֆոնտերէն տարուած են հարիւր գործեր:

Ի ՅՈՒՇ ՅԱՐՈՒԹ ԿՈՍՏԱՆԴԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ (10-2-1979)

ԲԱՅՑ ԵՐԱԶՆ ԷՐ ԳԵՐԻՉՕՐ

— o —

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

(Բ. և Վերջին Մաս)

Ճաճանչագեղ անձրեւ մը կը ցօղուի Կոստանդեանի այն զմայլելի քերթուածներուն մէջ, ուր երկինքը լեցուն է ծի – ծեռնակներով, ուր համասփիւռ է զիւ Համերգը ճպուռներուն, ուր արեւախանձ Փրովանսի արշալոյսը կը բացուի խոր, տարածուն, լայնաշունչ, մինչեւ անհունը: Այն անհունը, որուն խորութիւնը՝ խորութի՛ւնն իսկ է բանաստեղծին սիրտին:

Եւ փա՛ռք յոյզին այս տօթակէզ եւ
բարգաւաճ
Որ ձուլուելով ծառին, ծաղկին
Օժտել է մեզ երազներով լուսաճաճանչ
Եւ հրաբորբ տենդով ճախկին
Հիւթել հեշտանքն արարչագործ ու
փառահեղ
Վայելքն անբաւ վաղվաղակի···

Կոստանդեանի քնարը բազմալար է: Կշռոյթը կը փոխուի ըստ կամս: Ահա – ւասիկ տրտմաթախիծ Եղերերգին առաջին տունը·

Հովե՛ր, հովե՛ր որ անհնար
Գիտէք լարել ոսպէս քնար
Ամէն մարմին եւ հոգի·–
Արդ յոյզերով հոգեգալար
Անշարժութիւնն իմ բազմալար
Կ'ուզէք դաշնել աղօթքի···

Տրտմութիւնը չէ սակայն որ կը բը – նորոշէ ժողովածուն, այլ տարբեր հո – սանք մը, որ խորունկէն կը թափանցէ անոր ամէն մէկ տողին, եւ որ կարելի է կոչել բարձրագոյն իմաստութիւն: Բաղ– ցրաթթու պտուղ, որ կեանքի խոր մը – տերմութիւնը միայն կը պարգեւէ: Կոս– տանդեան նման է այն քնարերգակներուն որոնք զինքը կանխեցին, Դուրեանի, Պէ– շիկթաշլեանի, Մեծարենցի, սա տար – բերութեամբ, որ պոլսահայ մեր տարա – բախտ երիտասարդներուն ապրումը չէ – ղա՛ւ մարմնական ապրում, այլ հոգե – կան: Անոնք չգրկեցին հոմանուհի մը, կողակից մը կամ խայտուն որդիներ: Յարութ ապրա՛ծ մէկն է: Գինիի շիշը առջեւն է, երբ կ'երգէ Վասն Գինովու – թեան: Ամէն պարագայի, Յ. Կ. կը խօ– սի որպէս մէկը, որ տեղեակ է խնդրին·

Թող օրերն այս յանդուգն յորդե՛ն,
Անցնեն ժամերն ահագնաշեշտ·
Ես անցած, անցած, անցա՛ծ եմ արդէն
Ուղիներով անհրաժեշտ···

Անհրաժեշտ չէր որ մեր կեանքի ուղին վերածուէր տարագրութեան գողգոթա – յին, բայց քանի որ այդպէս եղաւ, մենք պիտի լսենք բանաստեղծին եղերերգը, ուր չեն յաջողիր մէկզմէկ չէզոքացնել ժպիտ եւ արտօսր: Անյիշատակ քերթուա– ծին մէջ կը լսուի արձագանգը (բոլորո– վի՛ն բացառաբար) Ափոլինէրի (La chanson du mal - aimé).

Ես մի օր մտայ Անի
Որ ճաշարան էր աւերակ···
··· Յիշում եմ անյագ բերկրութիւնը
մեր
Երբ երգում էինք «Հայաստան»
Եւ շնչում էինք երկիրն ու արեւ·
Բայց ժամերն անցնում էին շուտով
«Մայր Արաքսի Ափերով»:

Այս Հայաստանը Սփիւռքահայուն ո – գեկան հայրենիքն է, որ արմատ չունի: Եւ որովհետեւ չունի, ոչ ոք կրնայ զայն ընել արմատախիլ·

Ձի ոչ մի յոյզ եւ ոչ մի սէր,
Ոչ վեհագոյն վայելչութիւնն այս վայ–
րերի
Եւ շռայլուած ոչ մի շնորհ,
Ոչ մի հանգիստ ու ապաստան,
Պիտի յուսան որ մոռանամ քե՛զ իմ կը–
րօն,
Որ ուրանամ քե՛զ Հայաստան···

Մասնաւորաբար համբուրելի է Յա – րութ իբրեւ անզուգական երգիչը սիրոյ, իբրեւ ներշնչեալ տաղասացը սիրոյ անըս– պառ պարգեւներուն:Ան կ'երգէ անճառելի գեղեցկութիւնը կանացի մարմնին, անոր բուրումնաւէտ պտուղներուն եւ բերքա– ռատ դաշտերուն: Բանաստեղծական պատկերները իրարու կը յաջորդեն իր գրիչին տակ, կը չփոթուին, կը բիւրե – ղանան եւ բոցեղէն սիւնը կը մնայ գե– ղուղեչ, յանձնուած եւ անսպառ, կար – կաչուն եւ փոթորկայոյզ: Թրթռուն մատներով կը կերտէ արձանը գեղեցկու– թեան, այնքա՛ն մօտէն, այնքան գիտա– կից քնքշութեամբ, որ կը թուի չհպիլ «սիրասուն սիրականին»: Հլու թէ կա – խարդ՝ կինը կ'անցնի երկնքի վրաննե – րուն ներքեւ, ուր տեղ չունի ոչ մէկ վաւաշոտութիւն: Ուրեմն փա՛ռք պար – զուած առագաստին:

Յուզիչ է ծաղիկը գարնան,
Յուզուած է միրգը հասուն·
Ծաղկունքն ե՞րբ միրգ կը դառնան
Սիրական իմ սիրասուն···
··· Կա՛ց, անհամբեր պարմանի՝
Այստեղ թաքուն ստուերներ կան քեզ
համար
Դալարագեղ ծաղկոց փաղփուն ծիրանի
Եւ լուսաղբիւր հեշտանքների պէս
պայծառ
Սիրականիդ ստինքները հոլանի,
Բեղո՛ւն, բեղո՛ւն երջանկութիւն քեզ
համար···

Բանաստեղծի բնազդը չի խաբեր: Գըր– խազիր գեղեցիկը անպայման կ'անցնի կը– նոջմէ: Կրօնքը, որ ամէն բան գիտէ (երբ գիտէ) գիտէ նաեւ թէ Բարձրեալին ճամբան կ'անցնի կոյսէն:

Յարութ Կոստանդեան մեզի եկած էր Պարսկաստանէն, ճշդիւ՝ Նոր – Ջուղա – յէն, երբ դեռատի էր տակաւին: Երկար տասնամեակներու կենակցութիւնը մեր լեզուին հետ,իր արեւելահայերէնը օժտած է անհրաժեշտ հարստութեամբ: Իր լեզ– ուին մէջ ներկայ է մեր աստուածախօսյզ գրաբարը, որ չարականի եւ խունկի բոյր մը կու տայ քերթուածներուն: «Գիրք Ողբերգութեան»ը անծանօթ չէ հեղի – նակին: Այսպէսով ստեղծուած է գրա– ւիչ լեզու մը, խսկապէս ինքնատիպ: Բանաստեղծական լեզուն միշտ օտար լե– զու է, որոշ տեսակէտով:

Արեւելահայերէնը ըլլալով երերուն եւ խախուտ լեզու, Յ. Կ.ի քերականու– թիւնը գէշ վայրկեաններ կ'ապրի գիրքին մէջ: Այս պարագան ոչ միայն չի վնասեր, այլեւ կը նպաստաւորէ բանաստեղծու – թիւնը: Արուեստը գիտէ օգտագործել խոչընդոտներ, իր մէջ լուծելով կամ շըր– ջագարձելով զանոնք: Կարեւորը այն չէ թէ բառերը եղած են կապակից թէ ոչ: Բաւական է որ ներքին երակ մը զանոնք իրարու զօդէ, այսինքն թէ բառերը իրա– րու հետ պառկին երկուքով, երեքով, եւ արձակեն բոցակէզ հեւք մը: Գերի – րապաշտները կ'ըսէին «Les mots font l'amour».

×

Յարութ գիս յուզեց, վերակոչելով մեր անմոռանալի Մոնփառնասը, որուն հաւատարիմ երկրախոյզներն էինք: Ա – նոր պողոտաները, որ սալարկուած էին աստղերով եւ թակարդներով, չափեցինք եւ չափչփեցինք երկար գիշերներ, երբ տակաւին չէին մարած ջահերը եւ չէր պատռած կեդրոնի վարագոյրը: Պէր – պէրեան Վարժարանէն ի վեր, Յարութ երկրորդ վայելչագեղ բանաստեղծն էր որուն կը ծանօթանայի, առաջինն ըլ – լալով Մաթէոս Զարիֆեան: Մաթէոս թէ Յարութ իրենց գրպանին մէջ ունէին մագնիս մը որ կիները իրեն կը քաշէր: Հիւսիսի ոսկեծամ աղջիկները կը դառ– նային մեր գեղադէմ բանաստեղծին չուրջ, ինչպէս արեւածաղիկը՝ ընդդէմ երկնքի աստղին: Անոնցմէ մէկը ներկայ է միշտ, քերթուածի մը ցանցին մէջ – «Ձիւնասպիտակ Նորվեկուհին»:

Ես աւարտեցի: Խօսքը կու տամ հը – րատարակիչներու նոթին, որով կը բաց– ուի ժողովածուն: Կ'ընդօրինակեմ անոր վերջին պարբերութիւնը, աւելորդ հա – մարելով որեւէ յաւելում:

«Այս հատընտիրը, որուն ձեռագիր – ները ձեռքէն խլելու բախտն ունեցան… կը հրատարակենք անխառն հաճոյքո… ի ցնծութիւն արուեստն ու բանաստե… ծութիւնը սիրող հոգիներուն եւ ի փ… հայ գրականութեան»:

27 Յուլիս, 1974 (*)

(*) Շահան Շահնուրի վերջին գրու…թիւնը:

ԵՂԻՇԷ

(ՀԱՏՈՒԱԾ)

Հ. ԿԻՒՐԵՂ ՎՐԴ. ՔԻՊԱՐԵԱՆ

Եղիշէ ամէնէն համբաւաւոր հեղինակ… ներէն է մեր գրականութեան մէջ ու … մահացած 451ի Հայ–Պարսկական պատ… րազմի պատմագրութեամբ:

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԳԻՐՔԸ

Եղիշէի գրական գլխաւոր գործը պա… մութեան հանրածանօթ գիրքն է, որ … ռագիրներու մէջ զանազան վերնագիր… ներ կը կրէ· սակայն սկզբնականը պէ… է եղած ըլլայ «Վասն Հայոց Պատերազ… մի», որու վրայ ուրիշներ աւելցուցա… են յետոյ «Վասն Վարդանայ» բառե… ալ: Ունի ընծայական մը ուղղուած ան… մը՝ որ խնդրած էր իրմէ գրել «Հայո… Պատերազմին» մասին՝ մղուած Արեւել… իշխանին դէմ եւ որու մէջ շատեր առա… քինացան քան քէշեր, եւ այդ պատերա… մէն մեր ազգին վրայ շատ հարուածնե… եւ թշուառութիւն տեղացին: Արդի ը… ծայականին սկիզբը գրուած է Դաւ… Մամիկոնեան երէցի մը անունը՝ իր… խնդրողի գրութեան· սակայն բուն ընծա… յականին մէջ չի յիշատակուիր խնդրո… ղին անունը, այլ կ'անուանէ այդ … «ո՛վ քաջ» եւ «մեծ ի գիտութեան Ա… տուծոյ»: Ընծայականը գրուած է պա… մութեան շարադրութենէն յետոյ, եւ … րու մէջ բարեբախտաբար հեղինակ… կ'ամփոփէ իր պատմութեան նիւթն ա… այսինքն թէ՝ եօթն յեղանակներու մէ… պիտի խօսի Ա. ժամանակներուն վրայ, Բ. Արեւելքի իշխանէն պատահած իրերո… վրայ, Գ. Եկեղեցւոյ ուխտի միաբանու… թեան վրայ, Դ. Նոյն ուխտէն բաժնը… ւողներու երկպառակութեան վրայ, Ե… Արեւելեայց յարձակման վրայ, Զ. Հա… յերուն պատերազմով ընդդիմանալո… վրայ, Է. Իրերու խառնութեան երկա… րումին վրայ: Այս եօթին վրայ աւելցա…

ԳԱՐՈՒՆ 1979

ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՈՒ ՏԱՐԻՆ

Ս տ է պ ՝ կ ը պատահէր որ Հոյ – Հօրոյի հետ, նոյն դաշտին վրայ իր այծերը արածէ, կարեկից՝ կը հո – գար փոքր տղուն պակասը, ուտելիքի բաժինը առատ ըլլալուն, մեծ եղբօր պէս ունեցածը կը բաժնէր, աշխատելու կեր– պը ցոյց կու տար, վերջապէս՝ իրենց հանդիպումը յիշատակելու նպատակաւ, քարաձիգով նշանառութեան մրցումի կը դիմէր Հոյ – Հօրոյի ուրախութիւնը տես– նելու համար: Կրպոյի առաւելութիւն – ներէն մէկն էր գթասիրտ ըլլալը· Կիւլ– նազի եւ Հոյ – Հօրոյի հանդէպ հոգեկան պարտքի գիտակցութիւնը չափ չունէր· կարծես՝ մղուած էր արեան քաշողական այն թափով՝ ուր՝ միայն հայերէն փո– խանակելի բառերը կը պակսէին: Երկու խլեակները իր աչքին անհասկնալի հան– գամանք մը կը ներկայացնէին· հանգա– մանք՝ որուն լուծումը բարդ էր իր մըտ– քին: Երբ կը լսէր երկուստեք օտար լե– զու մը խօսելնին, ձայնը, թէ բառերը ականջին երգի մը պէս կը հնչէին· մա – նաւանդ՝ երբ կատակէն հեղնէին իրեն չհասկնալը, սիրտը աւելի թունդ կ'ել– լար ու փափաքը կը յայտնէր լեզուն սոր– վելու: Առանց խորը թափանցելու, Կիւլ– նազ մեղսակից աչքով Հոյ – Հօրոյին կը նայէր, կը խոստանար առիթի մը բեր – մամբ ցանկութեանը գոհացում տալ:

Սակայն խոստումը՝ մնացած էր անկա– յուն:

Վերադարձի ճամբուն՝ տպաւորուած երկու խլեակներու վարան կեանքէն, քա– նի անգամ, Կրպօ մտածած էր՝ ելք մը գտնել անոնց յուսահատական ապրելա – կերպը ու կենդանիի պէս ոգնիլը բարե– լաւելու: Անշուշտ՝ այդ ցաւալի վիճա – կը կը վերագրէր իրենց քիւրտ տիրոջ գէշ վարմունքին ու անձի ստորնութեան: Նոյնիսկ՝ պատահած էր որ իր հօն գըտ– նուած միջոցին, նոյն կոշտ վարմունքը իր հանդէպ ալ ցոյց տար··· անկասկած մարդուն խառնուածքն էր կամ կոպիտ բնաւորութիւնը··· Որպէսզի՝ երկու քիւրտ դրացիներու միջեւ, պառակտում կամ թշնամական կեցուածք չըլլայ, Կըր– պօ զանց էր առած իր տիրոջ այս մասին որեւէ ակնարկութիւն ընելէ: Գիտէր՝ արդէն երկու քիւրտերուն մէջ պաղու – թիւն մը կար ·եւ այդ՝ այն օրուընէ ի վեր, երբ Կրպօ փոքր հանդէսի մ'առթիւ հրաւիրած էր Կիւլնազն ու Հոյ – Հօրոյն: Երկու որբուկներու տէրը, իրենց տան դռնէն խենթի պէս ներս էր խուժած, ու, վարկաբեկած իր տան տէրը ըսելով թէ առանց իր հաւանութեանը ի՞նչ իրաւուն– քով կը հիւրասիրէր իր կեավուռ ծառա– ները···

ԿԵԱՎՈ՛ՒՌ··· այդ բացագանչութիւնը մտքին մէջ շանթի պէս էր մխրճուած··· կրկնուած անընդհատ ու կորսուած երա– զային հեռքերուն մէջ··· Այո՛, երա՛զ սահմռկեցուցիչ··· երբեմն՝ նուաղած թանձր մշուշի մը մէջ, կու գար իր ե– րեւակայական խորհուրդը խանգարե – լու· կամ, երբեմն՝ աւելի որոշ, արեան հետքեր··· ավիողորմ կանչեր, մարդիկ դաշունահար, ու··· աւելի յստակ ստե– լութեամբ լեցուն, ԿԵԱՎՈ՛ՒՌ ճիւաղա– յին պոռչտուքը··· Այո՛, որոշ կը յիշէր այդ անտանելի ԲԱՌԸ··· ինքը՝ ապաս– տանած հաստ ծածկոցի մը տակ, կովե– րով լծուած կառքի մը մէջ, ու, չուրջը, միայն հրէշային վայնասունը···

Անցած էին տարիները՝ Կրպոյի մը… քին այդ հեռանկարները գէշ երազի … գունաւորումն էին առած· յաճախ՝ հա… ցաքննած էր Կիւլնազն այդ մասին, … րեւ երազ պատմած ու գուշակութիւ… պահանջած: Կիւլնազ՝ միշտ խոյս էր … ւած, չէր ուզած աւելի պղտորել … միտքը··· ԻՆՁՈ՞Ւ··· Կրպոյի երջանկու… թիւնը միակ ժպիտն էր իր եւ Հոյ – … րոյի տարագրութեան···

Ընչասպառ՝ Կրպօ, Հոյ – Հօրոյի … վազած էր օգնութեան: Կիւլնազ՝ դեռ … վերջացուցած աշխատութիւնը: Կորաք… մակ՝ այծերը կթած միջոցին· անդամ… ներու ցաւը որոշ տեքալը կը յայտնա… չէր: Հոյ – Հօրոյի պէս, նոյն ազդե… ցութեամբ Կրպօ՝ չէր կրցած յուզում… զսպել, ոչ իսկ արտայայտուիլ, միայ… գթասիրտ մօտեցած էր Կիւլնազին, գի… նալու թէ ի՞նչ ձեւով կրնար օգտակա… ըլլալ: Կիւլնազի նայուածքը, մթագն… աչքերու կապոյտ խորշը, աւելի բացա… յայտ բերնին ուռը· անկարելի էր զա… ձուցած որեւէ բառի մը դրսեւորում… միայն՝ աղերսանքով շարունակ, բերն… խոնչիւնէն դուրս կու գար անուն … Պապ, Պապ, ՊԱՊ···

ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆ

(11 – Շար.)

է յետոյ ութերորդ մը՝ նոյն պատերազմին հետեւող դէպքերուն եւ սուրբ քահանաներուն չարչարանքներուն վրայ: Բոլոր յեղանակները միեւնոյն երկարութիւնը չունին.. իսկ յեղանակ Եղիշէի լեզուին մէջ գլուխ կամ դրուագ կը նշանակէ:

ՊԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Հեղինակը նախ կը յիշատակէ թէ ինչպէս Սասանեաններ կը վերցնեն Հայաստանի թագաւորութիւնը Վռամշապուհի որդի՝ Արտաշէսով եւ ապա կ'աշխատին պարսկացնել Հայերը՝ քրիստոնէութենէն մազդեզականութեան դարձնելով. այս գործին մէջ նշանաւոր կը դառնայ Յազկերտ՝ Վռամի որդին. կը յարձակի Յոյներու վրայ, որոնք խաղաղութիւն կը կնքեն. համարելով որ Յոյները այլեւս չեն կարող օգնել քրիստոնեաներուն, կը հալածէ եւ կը նեղէ զանոնք. հրովարտակով կը հրաւիրէ իրեն հպատակ քրիստոնեայ զինուորները՝ Քուշաններու դէմ պատերազմելու. չի կրնար յաղթել անոնց, բայց ասով իր սահմանները կ'ապահովէ. այս պատճառաւ զոհեր կատարել կու տայ ատրուշաններու մէջ ու աւելի կը խստացնէ քրիստոնեաներու դէմ նեղութիւնները, եւ կը նահատակէ Գարեգին հայ նախարարը. ասիկա է առաջին յեղանակին նիւթը:

Երկրորդ յեղանակին սկիզբը բարոյական խորհրդածութիւններ կատարելէ վերջ մանաւանդ գիտութեան եւ իմաստութեան կարեւորութեան մասին, ապա կը պատմէ թէ ինչպէս Յազկերտ այլեւս որոշակի կը յայտնէ իր միտքը՝ այսինքն թէ ծրագրած է կրօնափոխ ընել քրիստոնեաները. այս ծրագիրը կը գործադրէ մասնաւորապէս Հայերու համար. չատերու հարստութիւն ու պատիւներ կը բաշխէ՝ սիրաշահելու համար. երբ Հոներու դէմ յաղթական կ'ելլէ, մոգերը իրեն խորհուրդ կու տան երկրէս վերցնել քրիստոնէութիւնը՝ իբր շնորհակալութիւն աստուածներու իրենց տուած յաղթութեան. իր բանակի զինուորականներէն մաս մը կ'ուզէ հրապուրել, բայց անոնք յանձն չեն առներ ու շատեր կը նահատակուին. կը ղրկէ Հայաստան Դենշապուհ անուն մարզպան մը՝ այդ ծրագիրը իրականացնելու. ապա Միհրներսեհ հազարապետը Հայերու նամակ մը կը գրէ՝ պարսիկ դենը ընդունելու համար. հայ եկեղեցականներ եւ նախարարներ ժողով կը գումարեն ու կը մերժեն եղած առաջարկը. այն ատեն նախարարները կը կանչուին Պարսկաստան. հոն անոնք նախ կը մերժեն կրօնափոխ ըլլալու առաջարկը. յետոյ սակայն կը համանին. իսկ մարզպանը Հայաստանի մէջ կը շատցնէ տուրքերը:

Հայերը ու Պարսկաստանի քրիստոնեաները կը զայրանան նախարարներու ուրացութեան վրայ եւ մինչ ուրացողներ ու մոգեր Հայաստան կը դառնան ատրուշաններ կանգնելու եւ մազդեզը սորվեցնելու ժողովուրդին, Ղեւոնդ երէց, եկեղեցականներ եւ ժողովուրդ քարերով կը վտարեն զանոնք. նախարարները՝ որոնցմէ շատերը ներքնապէս ուրացած չէին իրենց քրիստոնէութիւնը, կը միաբանին, հակառակ Վասակ Սիւնիի, պահպանելու իրենց կրօնքը. միաժամանակ կը փութան օգնութեան Աղուաններու, որոնց դէմ Պարսիկներ պատերազմի ելած էին. իսկ միւս կողմէ ալ Ատոմ Գնունին կը ղրկեն Բիւզանդիոն՝ զինուորական օգնութիւն խնդրելու համար (Գ. յեղանակ):

Չորրորդ յեղանակին մէջ աւելի մանրամասն կը պատմէ Սիւնիքի իշխան՝ Վասակի եւ իր գաղափարակիցներու ագահւեր գործունէութիւնը: Իբր մարզպան աշխարհին՝ կ'անջատէ Աղուանները, Վրացիները եւ Յոյները Հայերէ եւ ինքը պարսիկ Միհրներսեհի ձեռքին մէջ կատարեալ գործիք կ'ըլլայ ազգային կուսակցութիւնը ոչնչացնելու համար, եւ տեղեկանալով Վարդանանց բանակի մասին, կը ջանայ աւելի բազմաթիւ եւ զօրաւոր պարսկական բանակ մը անոր դէմ հանել:

Հինգերորդին մէջ աստուածային սիրոյ գերազանցութեան ներբողն ընելէն յետոյ կը պատմէ Վարդան Մամիկոնեանի բուն նպատակը՝ այն է պատերազմիլ իր համախոհներուն հետ պարսիկ եւ ուրացեալ ուժերուն դէմ՝ փրկելու համար երկիրը պարսիկ կրօնքին ենթարկուելէն. կը նկարագրէ պատերազմի նախորդ գիշերուան պատրաստութիւնները ու կը մէջբերէ Վարդանի եւ Ղեւոնդ Երէցի արտասանած ճառերը:

Վեցերորդին մէջ կը նկարագրէ Տղմուտի ափին՝ Աւարայրի մէջ մղուած պատերազմը, ուր կը նահատակուին Վարդան եւ ընկերներէն շատեր. ազատուողները ամուր վայրեր եւ բերդեր կ'ապաստանին:

Եօթներորդին մէջ կը պատմէ թէ ինչպէ՛ս Պարսիկներ կը յարձակին այդ ամրոցներուն վրայ, որոնցմէ մէկէն Բաթ նախարարը եօթն հարիւր զինուորներու գունդով գիշեր ատեն կը կոտրէ պաշարողները եւ կ'ազատի. մնացածները անձնատուր կ'ըլլան. քահանաները՝ Ղեւոնդեանք, կը կալանաւորուին. պարսիկ ատեանին մէջ պատերազմին պատճառը ցոյց կը տրուի Վասակը. Յազկերտ կը դատէ Վասակը Տիզբոնի մէջ նախարարներու եւ Ղեւոնդեանց առջեւ. անոնք կը բանտարկուին ինչպէս եւ Վասակ՝ որ կը մեռնի բանտին մէջ:

Ութերորդին մէջ կը նկարագրէ Ղեւոնդեանց կրած նեղութիւնները, չարչարանքները եւ նահատակութիւնը: Նոյնպէս կը պատմէ բանտարկեալ նախարարներու տառապագին կեանքը եւ կը վերջացնէ գիրքը գեղեցիկ եղերերգութեամբ բանտարկեալ նախարարներու կիներուն վրայ:

ԳՐՔԻՆ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՐԺԷՔԸ

Եղիշէ նպատակ չէ ունեցեր իր այս գրքին մէջ, ինչպէս կ'ըսէ ինքը, պատմութիւն ընել, այլ ներկայացնել «առաքինիներուն քաջութիւնը, եւ ընկրկողներուն վատութիւնը» իբր արդիւնք «երկնաւոր նախախնամող ձեռքի մը այցելութեան». զայս գիտնալն ալ պիտի ծառայէ ոչ թէ բուն տեղեկանալու՝ այլ «երկնաւոր սիրոյ մէջ բոցավառելու». ասկէ կրնանք հետեւցնել թէ հեղինակը լոկ դիւցազներգակ վկայաբանութիւն մը գրելու ծրագիր ունեցեր է կրօնական նպատակով, եւ կամ ուզեր է ողբալ մեր ազգին թշուառութիւնը՝ արդիւնք մազդէականութեան պայքարին ընդդէմ քրիստոնէութեան: Այս պատճառաւ գրքին մէջ զուտ դէպքերու ներկայացումէն աւելի կան հոգեշահ խորհրդածութիւններ, Աստուածաշունչէ մէջբերումներ, գործող անձերու մէջ աւելի շեշտուած է կրօնական բնոյթն ու հանգամանքները: Նոյնպէս դէպքերու մէջ աւելի կը շեշտէ կրօնական մասը ու ամբողջին ընծայած է ճառագրական, հռետորական եւ վկայաբանական ձեւ մը՝ յիշատակելով նաեւ նամակներ, ճառեր, խօսակցութիւններ: Ասով հանդերձ բոլորին խորքը պատմական իրականութիւն մը կայ ստոյգ եւ վաւերական. հեղինակը շատ կատարեալ ծանօթութիւն ցոյց կու տայ պարսիկ դենին, սովորութիւններուն եւ բարքերուն, նոյնպէս հայ շինականի վիճակին, երկրի հարկերուն, ազնուականներու առանին կեանքին: Պատմագիրը յետոյ ինքզինքը ականատես կը ցուցնէ աւանդած դէպքերուն, ծանօթ՝ գործող անձերուն, բայց այս ականատեսի վկայութիւնները կարծես աւելի կը վերաբերին Պարսկաստանի մէջ կատարուած իրողութիւններու:

Հ. Կ. Ք.

(Շար.)

ԱՒԱՐԱՅՐԻ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ

ԽՄԲ.– «Հայկական Սովետական Հանրագիտարան»էն քաղելով կու տանք Աւարայրի ճակատամարտին նկարագրութիւնը, պահելով լեզուն:

×

Աւարայրի ճակատամարտը տեղի է ունեցել 451 Մայիսի 26ին, Աւարայր գիւղի մօտ, ապստամբ հայկական ուժերի եւ պարսկական բանակի միջեւ: 450 – 451ին, Սասանեան Պարսկաստանի դէմ Հայ ժողովրդի ազգային – ազատագրական պայքարի բարձրակէտն էր: 451ի գարնանը, պարսկական բանակը (մօտ 80 – 90 հազար մարդ եւ 12 – 13 մարտական փիղ), Մուշկան Նիւսալաւուրտի հրամանատարութեամբ, Փայտակարանից Թաւրիզի վրայով շարժուելով, սահմանամերձ Հէր – Զարեւանդ գաւառով մտնում է մարզպանական Հայաստան: Պարսկական զօրքերի խնդիրն էր՝ ճնշել Հայերի ապստամբութիւնը, գրաւել նրանց ռազմաքաղաքական կենտրոն Արտաշատը, կենսագործել Սասանեան արքայ Յազկերտ Բ.ի Հայերի ներքին ինքնավարութեան ոչնչացման եւ դաւանափոխութեան ծրագիրը: Ապստամբութեան առաջնորդ Վարդան Մամիկոնեանը հայկական կանոնաւոր եւ աշխարհազօրային ուժերը (մօտ 66 հազար մարդ) վաղօրօք (Ապրիլի վերջերին) կենտրոնացրել էր Արտազ գաւառի հարաւում: Պարսիկները, իրազեկ լինելով նրանց տեղադրութեանը, բանակում են Տղմուտ գետի աջ ափին, Աւարայր գիւղի մօտ: Մայիսի 25ին հայկական բանակը մօտենում է հակառակորդի ամրացուած ճամբարին եւ կանգ առնում գետի ձախ ափին: Հայկական զօրքերի հրամանատարութեան նպատակն էր՝ ճակատամարտել պարսկական բանակի դէմ, վճռական յարձակումով թուլացնել նրան, միեւնոյն ժամանակ խնայելով սեփական ուժերը՝ նահանջել երկրի դժուարանց տեղանքը եւ շարունակել պայքարը: Մայիսի 26ի Շաբաթ առաւօտեան Աւարայրի դաշտում հակառակորդներն ընդունում են մարտական դրութիւն: Սպարապետ Վարդան Մամիկոնեանը բանակի աջ թեւը յանձնում է նախարար Խորէն Խորխոռունուն, ձախը՝ Թաթուլ Վանանդեցի նախարարին, կենտրոնը՝ Ներշապուհ Արծրունուն, պահեստազօրը ՝Արշաւիր Կամսարականին ու Համազասպ Մամիկոնեանին:

Ճակատամարտն սկսւում է նետաձգութեամբ, նիզականետութեամբ եւ փոխադարձ գրոհով: Հասնելով գետին՝ Պարսիկները կանգ են առնում, իսկ Հայերն անցնում են այն եւ ամբողջ ճակատով մարտի բռնւում: Հայկական այրուձին, յարձակուելով հակառակորդի թեւերի վրայ, խրւում է նրա մարտակարգի մէջ: Հայերի ճնշմամբ թշնամու բանակի ձախ թեւն ու կենտրոնը նահանջում են: Մինչդեռ նրա աջ թեւում կռւող ցեղերի՝ Ապահարցիների, Կատիշների, Հոների եւ Գեղերի գնդերը ընկճում են Թաթուլ Վանանդեցու զօրամասին:

Վարդան Մամիկոնեանը պահեստազօրի մի մասը Արշաւիր Կամսարականի գլխաւորութեամբ նետում է կենտրոն՝ այնտեղ ճնշումը ուժեղացնելու համար, մնացած մասով օգնութեան է շտապում ընկրկող ձախ թեւին եւ ետ շպրտում թշնամուն: Զարգացնելով գրոհը՝ Վարդան Մամիկոնեանը շրջանցում է Պարսիկների կենտրոնական զօրամասերին, կռուի բռնւում նրանց պահեստազօրի հետ եւ խուճապի մատնում նրան: Բայց հակառակորդի պահեստազօրը՝ «Մատեան գունդը» եւ նահանջող աջ թեւը, վերադասաւորուելով, շրջապատում են իրենց թիկունքը թափանցած հայկական հեծելազօրին: Անհաւասար մարտում հերոսաբար զոհւում է նաեւ Վարդան Մամիկոնեան: Ճակատամարտը շարունակւում է մինչեւ օրուան վերջը: Հայկական զօրքերը, կատարելով իրենց մարտական առաջադրանքը, երեկոյեան քաշւում են Տղմուտի ձախ ափը եւ նահանջում երկրի խորքը ՝պայքարը շարունակելու նպատակով:

Աւարայրի ճակատամարտում Հայերից սպանւում են 1036, իսկ Պարսիկներից՝ աւելի քան 3500 մարդ: Վիրաւորուածների հետ մէկտեղ Պարսիկների կորուստը կազմում էր բանակի մօտ քսան առ հարիւրը, իսկ Հայերինը ՝ութ առ հարիւրից ոչ աւելի: Աւարայրի ճակատամարտը կանխորոշեց Հայ ժողովրդի պայքարի ելքը: Պարսկական արքունիքը ստիպուած եղաւ մարզպանական Հայաստանից շուտով ետ կանչել իր զօրքերին, հրաժարուել հաւատափոխութեան միջոցով Հայերին ձուլելու ծրագրից եւ ճանաչել նրանց ներքին ինքնավարութիւնը: Վարդանանց Պատերազմի ականատես պատմիչը՝ Եղիշէն, վկայում է, որ Յազկերտ Բ. յայտարարեց, թէ «ապստամբութիւնը ներուած է, եւ կրկին իրաւունք է շնորհուած եկեղեցիները շինելու, եւ բոլոր կարգերը դարձեալ նորոգելու առաջուան սովորութեան համաձայն..., որովհետեւ նրա զօրութիւնը շատ կոտրուեց...»:

Աւարայրի ճակատամարտում զոհուած հայ մարտիկները դասուել են «Հայրենիքի Նահատակներ»ի շարքը եւ նրանց յիշատակի օրը մտել է հայկական ամենամեայ տօների մէջ: Ճակատամարտը իր գեղարուեստական արտացոլումն է գտել Դ. Դեմիրճեանի «ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ» պատմա – վէպում:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿՆ ՈՒ ՁԷՅՆԱՊԸ

– Հէլպէթ գիտեմ, – պատասխանեց Մաթօ,– տէմիրճի Խաչերի օճախը գիտե՞ս՝ ուր երկաթ կը կարմրցնէ: Արեւին ելած տեղը տէմիրճի Խաչերին օճախէն տասն անգամ աւելի մեծ օճախ է:

Մաթօ այնքա՜ն վստահ էր իր բացատրութեան, որքան վստահ գիւղի լաւագոյն ծիրանի ծառերուն մասին: Մաթօ ականջը գետնին դրաւ՝ վստահեցնելու համար, որ կարաւանին ճամբէն հսկայ քարվան մը կ'անցնէր, կարաւանը կու գայ Աճեմիստանէն: Ականջը գետնին դնելով՝ նոյնիսկ կրնար ուղտերու բեռներն ալ ըսել: Կարաւանը Աճեմիստանու կողմէն կը բերէր եկեղեցիներու զանգակ, չամատան ու ծիրանի չոր:

Մարտիկի համար, Մաթօն աշխարհ տեսած մարդ էր, մանաւանդ որ օր մը տեսած էր Մուրատենց պատով այգիէն վար իջնալը խաղողի խոշոր ու խաս ողկոյզներով: Մուրատ Ակոյի սարսափէն թռչուններն իսկ թեւերնին արագ կը զարնէին այգիին վրայէն անցած ատեն:

Երկու փոքրիկներ կը քալէին անտառին մէջէն: Ու յանկարծ թռչունի կըտուցէն փրթած աղաչաւոր ձայն մը... Մաթոյի համար գաղտնիք մը չէր, որ օձ մը թռչունի ձագերուն կը մօտենայ: Ճամբուն վրայ նոյնպէս յանկարծ, իրարու ետեւէ, արագ շարժող շուքեր:

– Բան չկայ, Մարտիկ, – կ'ըսէր Մաթօն, – իրար հալածող երկու խոշոր առնէտներ են:

Ատեն ատեն թռչունի ձայն մը անտառի մթութեան մէջէն, երբեմն շատ մօտ, կ'ըսես իրենց ուսերուն վրայ թառած է, երբեմն շատ հեռուն: Մաթոյի համար անտառի միակ խորհրդաւոր ձայնն էր, որու մասին զանազան կարծիքներ ունէր: Ուրիշ անգամներ Մաթօն շատ էր փընտռեր այդ թռչունը, խելագարելու աստիճան մէկ հոս մէկ հոն վազած էր եւ սակայն տեսած չէր ոչ իսկ թռչունի թեւ:

Մաթօն, չգիտես ո՞ր տեղէն, լսած էր, թէ այդ ՝կարաւանները ճամբաներէն շեղեցնող ձայնն էր: Ուղտերը կը շեղի ճամբաներէն ու այդ ձայնին կ'երթան: Այդ իսկ պատճառով գողեր յաճախ հեռուէն այդ ձայնը կը հանեն: Տեսնես՝ ուղտ մը իր բեռով կը շեղի ճամբէն ու կը մտնէ անտառ: Այդ պարագային գողերը վրայ կը հասնին ու կը տանին ուղտըն իր բեռով: Մաթօ սորված էր նաեւ այդ ձայնը հանել:

– Հը, ի՞նչ կ'ընէք էս տեղուանքը, – մութին մէջէն լսեցին կէս կանացի ձայն մը:

Տեսնես, գիւղին խալաճին, քէօսէ Ասատուրը կոճղի մը ետեւէն կանգնեցաւ իրենց դէմ՝ փքոցը կռնակին կապած:

(12 – Շար.)

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Յանձնախումբը կը հաղորդէ մահը Թադէոս Մալէզեանի, Սէն Ռաֆայէլի Հանգստեան Տան մէջ, 94 տարեկանին: Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ 1979 Դեկտեմբեր 22ին:

Հանգուցեալի կամքին համաձայն, յետ մահու կը յայտարարուի իր կատարած 5000 Ֆր.ի նուէրը Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան 1975ին:

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆէՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Չորեքշաբթի, Փետր. 13, կէսօրէ ետք ժամը 5ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի Տեառնընդառաջի հանդիսաւոր նախատօնակ, անդաստան եւ մոմավառութիւն:

×

Հինգշաբթի, Փետր. 14 Տեառնընդառաջ է, տօն քառասնօրեայ գալստեան Քրիստոսի ի տաճարն:

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի, Փետր. 17ին, առաւօտեան ժամը 10ին, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, կը պատարագէ եւ հրաժեշտի խօսքը կ'արտասանէ՝

ԴԱՒԻԹ ԵՊԻՍԿ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Դաւիթ Եպիսկ. Փետրուարի վերջը կը մեկնի իր նոր պաշտօնատեղին, որպէս Կաթողիկոսական Պատուիրակ Հարաւային Ամերիկայի Հայոց:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է.—

Գրիգոր Փանոսեանի մահուան առթիւ, այրի Տիկ. Փանոսեան 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկ. Պարոյեան 150, Տէր եւ Տիկ. Դանիէլ Հրատեան, Մկրտիչ Թոնկուրեան եւ ընտանիք, Պր. Փիրեան, Տէր եւ Տիկ. Սիլվա Թովմաս Թոնկուրեան, Պր. Պագըրճեան, Միհրան Թոնկուրեան եւ ընտ. 100ական, Պր. Արիս Երէցեան, մի ոմն, Պր. Կարօ Ունճեան, Օր. Մարի Աբրահամեան, Պաղտասարեան ընտ. եւ Պր. Ապտուլլա 50ական, Տիկ. Ամիրալեան, Տէր եւ Տիկ. Նուպար Օհանեան 30ական, Տիկ. Հոփփսիմէ Ունճեան 20 Ֆր.:

Յարութիւն Աբգարեանի մահուան առթիւ Պօմոնի խաչուհիներ՝ Տէր եւ Տիկ. Ժան-Մարգ Կիւլեան, Տիկ. Էլիան Մելազօ, Տէր եւ Տիկ. Ժան-Լուի Գասապալեան, Տէր եւ Տիկ. Ժագ Գասապալեան, Տէր եւ Տիկ. Վրէժ Ելքովանեան, Տէր եւ Տիկ. Երուանդ Տօրումեան, Պր. Ժան Աճէմեան, Պր. Խայիկեան, Տէր եւ Տիկ. Ժորժ Թէրզիպաշեան, Տիկ. Վարդանոյշ Փափազեան 100ական, Տէր եւ Տիկ. Աւետիսեան, Պր. Արամ Շեխիկեան, Տիկ. Ժոզէֆին Ստեփանեան, Պր. Զամանդեան, Տիկ. Ռոզ Գասապալեան, Պր. Կիրակոս Հելվաճեան, Տէր եւ Տիկ. Հայկ Ֆրէնկեան, Տէր եւ Տիկ. Զաքարեան, Տէր եւ Տիկին Իվ Գասպարեան, Պ. Յակոբ Կարապետեան, Կիւլեան ընտանիք, Պր. Նուպար Հելվաճեան, Տէր եւ Տիկ. Ռուբէն Ասարլիքեան 50ական Ֆր.:

Imprimé sur les Presses
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
du Journal « Haratch »

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ընկ. Գրիգոր Փիլիկեան իր ուսուցչին Շաւարշ Միսաքեանի մահուան 23րդ տարելիցին առթիւ կը նուիրէ 100 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման (իրբեւ ճշդում Փետր. 6ի թիւին նոյն ազդին, ուր առաջին տողը սխալ էր):

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Սիրանոյշ Զաքրեան 50ական Ֆր. կը նուիրէ Դպրոցասէրին, Կապոյտ Խաչին, Կարմիր Խաչին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ին Գէորգ Զաքրեանի յիշատակին:

ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ

երգչախումբի համերգը
նուիրուած ԿՈՄԻՏԱՍի 110ամեակին

Շաբաթ, փետր. 16 ժամը 20.45ին
Eglise St. Louis en l'Ile
19, rue St. Louis en l'Ile, Paris 4e

մասնակցութեամբ
Օր. ՍՈՆԻԱ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ (մեծծօ)
ՍԻՐԻԶԱՆ ՄԵԼՏՈՆԵԱՆ (տաւիղ)
եւ Պր. ՌԸՆԷ ՄԱՍԻՍԻ (պարիթոն)

ղեկավարութեամբ

Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԿԱՐԳԻՆ
GEORGE V
31, av. George V — 75008 Paris
Փետրուար 17, Կիրակի, ժամը 16 – 24
Կը նախագահէ՝ Արշաւիր ԿԼՈՐԻԿԵԱՆ

matinée dansante

animée par
BEDIK et son ORCHESTRE
et
L'ENSEMBLE FOLKORIQUE RUSSE TCHOUDA
Election MISS CROIX ROUGE

ԼՈՒՍԱՐՁԱԿՈՒՄ – «Երեւանեան Պտոյտներ»
Փրոֆ. ՆՈՒՊԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ – ՎԱՌԵՆՑԻ հետ ժամը 16ին:
Սեղաները ապահովելու համար հեռաձայնել ՍԱՂԱԹԷԼԵԱՆ – 854.35.74
ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ – 985.36.53
ՄՈՒՏՔ՝ 40 Ֆրանք (Ուսանողներու համար 20 Ֆրանք)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Սէն – Ժերոմի մասնաճիւղին, Կիրակի, 17 Փետրուար, ժամը 13ին, Մարսէյլի Մշակոյթի Տան «Վասպուրական» սրահին մէջ (12 – 14 Ռիւ Սէն Պազիլ):

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Հայկական համադամ կերակուրներ, պատրաստուած Կապոյտ Խաչուհիներու կողմէ:

ESCAPADE SUR L'ARARAT

Premier 33T instrumental
de
Bernard Dededjian

en vente : région parisienne
TELE CONDORCET
175, Av. Jean Jaurès, CLAMART
VIDEO-SON
49 rue Victor Hugo
ALFORTVILLE
LIBRAIRIE PALOUYAN :
9, rue de Trévise — Paris (9e)
Rest. ANOUCH :
12, rue Cadet — Paris (9e)
LYON : Bahadourian
20, Rue Villeroy

ՀԱՅԵՐԷՆ, ԳՈՒՆԱՒՈՐ, ԵՐԳԱԽԱՌՆ
ԺԱՊԱՒԷՆ ՄԸ

ՍԱՍՈՒՆԻ ՁԱՒԱԿՆԵՐԸ

Անկախութիւն եւ Ազգային պետականութիւն կորսնցուցած ժողովուրդի մը քաջարի հայդուկներու ըմբոստութիւնը տիրող անարդարութեան դէմ:

Հինգշաբթի, Փետր. 21, ժամը 18ին

Les Fils de Sassoun

un film relatant une page de l'héroïque épopée arménienne,
Jeudi le 21 Février à 18 heures
STUDIO BERTRAND
29, rue Bertrand, Paris 7e
Métro : Duroc

Տոմսերը ստանալ՝
— Librairie Palouyan
9, rue de Trévise
— Télé Condorcet
175, bd. Jean-Jaurès — Clamart
— Իսիի Անի երգչախումբի անդամներէն
— Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տուն, 17, Ռիւ Պլէօ:
կամ հեռաձայնել՝
— Պ. ՕՆՈՍԵԱՆԻ՝ 736.18.09
Օր. ԹԱՇՃԵԱՆԻ՝ 630.64.60

GRANDE NUITEE à Marseille

La Croix Bleue Arménienne de Marseille (Section Ville)
Organise le Samedi 23 Février de 22 heures à l'aube, dans les salons de l'Alhambra, une Grande Nuitée costumée avec l'orchestre de
PATRICE VALMONT
(de Radio Monte-Carlo)
Réservations et renseignements à la Maison de la Jeunesse et de la Culture Arménienne 12-14 rue Saint Bazile, 13001 Marseille
Tél. : 50-19-15
Tenu sombre souhaitée

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի տօնակատարութեան 65րդ տարեդարձը Ապրիլ 13ին, Մշակոյթի Տան «Վասպուրական» սրահին մէջ ժամը 13ին ճաշով:

JACQUES CHELELEKIAN
vous propose

du 29 mars au 8 avril

RAMEAUX et PAQUES

à CORFOU avec circuit vers DELPHES

prix : 3 620 F.F.
prix établi le 1. 1. 80 - TOUT COMPRIS

renseignements et inscriptions

Jacques CHELELEKIAN	VOYAGES WASTEELS 87 la Canebière 13001 MARSEILLE tél. (91) 95 90 12

Org. Lic. A 568

bientôt
ouverture
TRAITEUR - SANDWICHES - EPICERIE
CHEZ HAROUT
18, RUE DE CHABROL, 75010 PARIS TEL. 246 30 18

VOYAGES ARMENIE 80

calendrier à votre disposition
sur demande

Org. Lic. A 97

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
13
MERCREDI
13 FEVRIER
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.579 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 55e ANNÉE — No 14.579

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՐԱՆ

ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ԱՌԱՆՑ ՏՕՂԱՆՑՔԻ

ՊԱՆԻ ՍԱՏՐ ԵԼՔ ԿԸ ՓՆՏՌԷ ՊԱՏԱՆԴՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

—O—

Ոգեւորութիւնը այնքան մեծ էր որ զինուորական տողանցքը ջնջուեցաւ Իսլամական Յեղափոխութեան Ա. տարեդարձին առթիւ։ Կարելի չէր ամբոխը զսպել. պաշտօնական ամպիոնին առջեւ, ուր տեղ գրաւած էին նախագահ Պանի Սատրի կողքին Եասըր Արաֆաթ եւ Խոմէյնիի տղան՝ Ահմատ Խոմէյնի, որ կարդացած է հօրը պատգամը (այաթոլլան միշտ հիւանդանոցն է)։ Հոն կը շեշտուէր՝ խզել ամէն կապ Միացեալ Նահանգներուն եւ միւս բռնատիրական երկիրներուն հետ։ Խոմէյնի կ'ըսէ նաեւ թէ իրանցի ժողովուրդը պատրաստ է իր արեան մինչեւ վերջին կաթիլը թափելու։ Նոյն օրը, Արտաքին նախարարը՝ Ղոթպզատէհ կ'ընդունէր խորհրդային դեսպանը՝ Վինոկրատով, որ ապահովութիւն կուտար յանուն իր կառավարութեան, թէ որեւէ սպառնալիք չկայ իր երկրին կողմէ Իրանի հողային ամբողջականութեան։ Այս ձեւով խորհրդային դիւանագէտը կը հերքէր այն լուրը, ըստ որուն խորհրդային զօրքերու շարժումներ կան սահմանագլուխը։

Միւս կողմէ, Պանի Սատր կը փորձէ մեղմացնել մթնոլորտը եւ նոր տեսակցութեան մը ընթացքին, զոր տուած է Մոնտէ (Էրիք Ռուլօ) կը հասկցնէ թէ Շահին յանձնումը այլեւս նախապայման չէ պատանդներու ազատ արձակուելուն համար։ Այն հարցումին թէ ի՞նչ կը պահանջէին Միացեալ Նահանգներէն, նորընտիր նախագահը կը պատասխանէ.— Պարտ ու պատշաճ ինքնաքննադատութիւն մը Իրան գործած իրենց ոճիրներուն վերաբերեալ քառորդ դարու ընթացքին եւ ճանաչումը մեր իրաւունքին Շահին եւ իր հարստութեան յանձնումը պահանջելու։ Այնքան վստահ ենք մեր դատը շահելու, որ ի յառաջագունէ պատրաստ ենք ընդունելու միջազգային քննութեան մը եզրակացութիւնները։

Ու Պանի Սատր կը ճշդէ թէ այդ քննութեան արդիւնքը եւ պատանդներու հարցը իրարու կապուած չեն։ Կը բաւէ որ Ամերիկա ընդունի իր պատասխանատուութիւնները։ Անկարելի չէ նոյնիսկ որ պատանդները, քանի մը օրէն, այլեւս ուսանողներու պահպանութեան տակ չըլլան։ Պանի Սատր կը խոստովանի թէ յաւելեալ իրաւասութիւններ չեն տրուած իրեն, միայն Յեղափոխութեան Խորհուրդին նախագահ նշանակուած է։ Հաւանական է որ ի մօտոյ նախարարական բարեփոխումներ ըլլան։ Կը հերքէ, ի պատասխան Էրիք Ռուլոյի հարցումին, որ « ալ Թեքում » ունենայ.— « Դէպի աջ, ո՛չ երբեք, դուցէ կանչեմ Ազգ. Ճակատի ձախ թեւին պատկանող անձնաւորութիւններ, օրինակ Քարիմ Սանճապիի տղան, որու կրնամ յանձնել Արտաքին նախարարութիւնը։ Չեմ անտեսեր նաեւ գործակցութիւն մը Մուճահիտիններուն հետ, բայց կ'ուզեմ նախ խօսիլ իրենց պետին հետ բոլոր թիւրիմացութիւնները ջնջելու համար։ Պէտք է երկու բան գիտնալ՝ բարոյականը նախամեծար է մեր Հանրապետութեան նման իսլամ Հանրապետութեան ծոցը եւ ուրեմն սթալինեան մեթոտները անհանդուրժելի են, միւս կողմէ անտանելի է որ մարքսիզմը խառնուի Իսլամին։ Ինծի համար գաղափարականը եւ գործը իրարմէ կախում ունին եւ անբաժանելի են։ Առենին առիթը ունեցած եմ քննադատելու Մարքսն ու Հէկէլը այդ նիւթին շուրջ ինչպէս նաեւ Ֆ. Փերուի («Յառաջ»՝ ֆրանսացի տնտեսագէտ) տեսութիւնները, ըստ որոնց ազատականութիւնը հիմնուած է հակամարտ ուժերու հաւասարակշռութեան վրայ։ Արդ, իսլամի ազատականութիւնը բացարձակ է, ուժերու համեմատութեան վրայ հիմնուած չէ այլ կը յենու մարդուն հաղորդակցութեան վրայ Աստուծոյ հետ »։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԾԱՆՐ ԲԱԽՈՒՄՆԵՐ՝ ԻԶՄԻՐ

—O—

Պաշարման վիճակը, ըստ երեւոյթին, մեծ օգուտ մը չունի վերջ դնելու համար անիշխանութեան եւ արիւնալի բախումներու։ Շաբաթավերջին Իզմիրն է որ թատերաբեմը եղած է շատ ծանր միջադէպերու երբ ձախ տարրեր ռումբ դրած են Ատալէթի կեդրոնատեղին, որու հետեւանքով ծանր բախումներ եղած են ոստիկանական ուժերու հետ։ Անգարայի մէջ ալ, Միջին Արեւելքի Թեքնիք համալսարանի ուսանողները ցոյց մը ըրած են ի նպաստ Իզմիրի ապստամբներուն։ Ըստ ոստիկանութեան երկու ուսանող վիրաւորուած են եւ 70 ուրիշներ ալ ձերբակալուած։ Վարչապետ Տէմիրէլ «աւազակ» որակած է ցուցարարները, շեշտելով թէ անոնք որոնց նպատակն է «Թուրքիան վերածել ուրիշ Քորէայի մը կամ Աֆղանիստանի կամ Քուպայի պիտի տառապին»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ անդամակցութիւնը Եւրոպական Տնտեսական Հասարակապետութեան օրէ օր ձեւ կ'առնէ եւ կը կարծուի որ Անգարա մինչեւ տարւոյն վերջ դիմում պիտի ընէ, ինչպէս հաստատած է Արտաքին նախարար՝ Հայրեթթին Էրքմէն, Պրիւսէլ, ուր միւս Եւրոպացիները տեսակ մը սպառնալիք տեսած են։ Նման կարգադրութիւն մը շատ չի խանդավառեր քանի թուրք աշխատաւորներու հարցը կը բերէ կրկին եւ եւրոպական երկիրները, մանաւանդ Արեւմտեան Գերմանիա այլեւս չեն ուզեր։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ ալ բախումներ եղած են քրիստոնեայ պահպանողական ուժերու եւ պաղեստինեան – յառաջդիմական ուժերու միջեւ։ Զորս մեռեալ կայ եւ վեց վիրաւոր։ Միւս կողմէ, Դամասկոս առայժմ յետաձգած է իր զօրքին քաշուիլը։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ որոշեց Ուաշինկթընի կողքին ըլլալ եւ չմասնակցիլ Մոսկուայի Ողիմպիականներուն։

ՔԷՕԼՆԻ (Գերմանիա) դատարանը 10 տարուան բանտարկութեան դատապարտեց Լիշքան որ 70 հազար Ֆրանսացի Հրեայի տեղահանութեան եւ մահուան պատասխանատու էր։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Փետր. 5–7)

ԵՐԵՔ ՀԱՅԵՐ ՈՍԿԻ ՄԵՏԱԼ ՇԱՀԱԾ ԵՆ ՓԻՆԿ ՓՈՆԿԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒՆ

Կարագանդայի մէջ տեղի ունեցած փինկ փոնկի մրցումներուն երեք Հայեր շահած են ոսկէ մետալներ։ Անիտա Զախարեան անհատական խաղերուն ոսկէ մետալ եւ խառն զոյգ խաղերուն պրոնզէ մետալ շահած է։ Աղջիկն է մարմնամարզութեան վարպետ Լէոնիդ Զախարեանի եւ փինկ փոնկի Խորհ. Միութեան ախոյենուհի Սիւզան Զախարեանի։ Բագրատ Բունազեան անհատական խաղերուն արծաթէ եւ զոյգ խաղերուն ոսկէ մետալ շահած է։ Էլմիրա Անտոնեան ոսկէ մետալը նուաճած է անհատական խաղերուն։ Իր փոքր քոյրը՝ Նարինէ, երկու պրոնզէ մետալ շահած է անհատական եւ զոյգ խաղերուն։

Բագրատ Բունազեան, Էլմիրա Անտոնեան եւ Անիտա Զախարեան ներկայիս կը պատրաստուին Խորհ. Միութեան խումբին հետ մասնակցելու Եւրոպայի ախոյենութեան, որ տեղի կ'ունենայ Մարտին՝ Զուիցերիա։

×

ԳԱՐԻԿ ԿԱՍՊԱՐՈՎ ՃԱՏՐԱԿԻ 1979Ի ԼԱՒԱԳՈՅՆՆԵՐՈՒ ՏԱՍՆԵԱԿԻՆ ՄԷՋ

Ճատրակի մասնագէտ լրագրողներու միջազգային ընկերութիւնը, որուն կեդրոնը կը գտնուի Պարչելոնա, ճատրակի 1979ի « Օսքար » մրցանակը շնորհած է Անատոլի Կարպովի։ 36 երկիրներու 111 լրագրողներ Կարպովին տուած են 1218 միաւոր։ Մրցանակն է հովանոցով կնոջ արծաթէ արձանիկը՝ Պարչելոնա քաղաքին խորհրդանշանը։ Երկրորդ տեղը գրաւած է Միխայիլ Տալ 1203 միաւորով։ 1979ի լաւագոյններու տասնեակին մէջ կը գտնուին Գարիկ Կասպարով (5րդ՝ 545 միաւորով) եւ Տիգրան Պետրոսեան (6րդ՝ 525 միաւորով)։

×

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ ՃԱՇԱՑՈՒՑԱԿԸ

Մոսկուայի ողիմպիական գիւղը դրեթէ պատրաստ է ընդունելու 22րդ Ողիմպիականներուն մասնակցողները։ Այդ օրերուն հոն պիտի բնակին աւելի քան 130 երկիրներէ եկած շուրջ 13 հազար մարզիկներ։ Ինչպէս պիտի լուծուի տարբեր ճաշակներու եւ սովորութիւններու տէր մարդոց սնունդի կազմակերպման հարցը։ Ասոր պատասխանը տուած է Մոսկուայի Ողիմպիական գիւղի սպասարկութեան բաժնի պետը՝ Կէորկի Գաբրիէլեանց, « Արմէնփրէս »ի թղթակիցին հետ ունեցած հարցազրոյցի ընթացքին։ Դիւրին չէ, ըսած է պատասխանատուն, գոհացնել բազմաթիւ երկիրներու մարզական պատուիրակութիւններու անդամներու յատուկ պահանջները։ Այդ պատճառով ալ մենք նախապատրաստական մեծ աշխատանք տարած ենք, այն է՝ ծանօթանալ այդ մարզին մէջ նախորդ Ողիմպիականներու փորձառութեան, նկատի առնել Ողիմպիական ազգային կոմիտէներու առաջարկները։

Ողիմպիական մարզիկներու սնունդի գլխաւոր առաջադրանքն է առեւտրա – կենցաղային կեդրոնը գտնուող գեղեցիկ ձեւաւորուած 4000 տեղնոց քառասրահ ճաշարանը, որ պիտի բանի առաւօտէն մինչեւ ուշ երեկոյ։ Մարզիկներու տրամադրութեան տակ կը գտնուին նաեւ զանազան սրճարաններ, պառեր եւայլն։ Առանձին ճաշարան մըն ալ կը բանի մշակոյթի կեդրոնը։ Աւելցնենք որ սննդեղէնը պիտի սպասարկեն Մոսկուայի ճաշարանները։ Սնունդի կազմակերպման մարզին մէջ յատուկ է ճաշացուցակի հարցը, որ բազմաթիւ անդամներ քննարկուած է զանազան իրաւասու կազմակերպութիւններու կողմէ։ Անիկա, այսպէս ըսած, « ինտերնացիոնալ ճաշացուցակ » է, որուն մէջ իւրաքանչիւր անձ կրնայ ընտրել իր նախասիրածը։ Հիւրերը լայնօրէն կրնան օգտուիլ ռուսական եւ Խորհ. Միութեան ժողովուրդներու ազգային խոհանոցէն։ Նոյն ատեն շատ մը երկիրներու պատուիրակները հնարաւորութիւն կ'ունենան ճաշակելու իրենց ազգային կերակուրները։ Այդ մարզին մէջ մեր խոհարարներուն կ'օգնեն արտասահմանի վարպետները։ Եթէ փափաքին, պատուիրակութիւնները կրնան Մոսկուա բերել իրենց մթերքները։ Ինչ կը վերաբերի առ հասարակ սննդամթերքներուն, Կէորկի Գաբրիէլեանց ըսած է, թէ անոնց մեծ մասը պիտի պատրաստուի յատկապէս կառուցուած գործատուներու մէջ։ Պաղ խմիչքները պիտի մատակարարէ Օչակովոյի գործատունը։

ՀԻՆ ՕՐԵՐԷՆ ՆՈՐ ՕՐԵՐ

ԹՕՔԱԹԼԵԱՆ

Անուն մը, որ անքակտելի կերպով կապուած է Իսթանպուլի փառաւոր անցեալին։

Այո՛, անոնք որ ապրած են այդ շրջանը, պիտի յիշեն միշտ այն գեղեցիկ ու շքեղ պանդոկը, որուն առաջամասի սրահը ժամադրավայրն էր քաղաքի վաւերական ընտրանիին։

Հոն կը յաճախէին հայ թէ այլազգ մտաւորականներ, արուեստագէտներ ու բարձր դասու քաղաքացիներ։ Հոն կ'իջեւանէին հիւր մեծամեծներ կամ արուեստագէտներ, եւ հոն տիրող աւանդական բժախնդիր կարգ ու սարքը, նաեւ անթերի սպասարկութիւնը, դասած էին զայն իսկապէս լիւքս պանդոկներու շարքին։

Եւ անոր գետնայարկը գտնուող խոհանոցներուն մէջ կը պատրաստուէին, տեղական թէ եւրոպական այն բոլոր համեղ ու ներկայանալի ճաշերը, որոնք փառքը կը կազմէին Թօքաթլեան Պանդոկին։

Այսօր « Իչ Հան » մը միայն, բայց ամէն դասակարգի մարդոց, եռուզեռ ու մասամբ նորէն։ Որ սակայն կը պահէ միշտ իր հին փառահեղ անունը, եւ որուն գետնայարկէն բուռ մը մարդիկ, այսինքն մենք՝ կը ջանանք մաքի ու սրտի համեստ սնունդ մը բաժնել մեր համայնքի ափ մը ընտրանիին։

Չեմ գիտեր որոշապէս թէ, «մե՞նք թէ անցեալի խոհարարներն էին աւելի բախտաւորները, աւելի գնահատուողները...

«Մարմարա» ԱՐԻԱՆ

ԵՂԻՇԷ

(ՀԱՏՈՒԱԾ)

Հ. ԿԻՒՐԵՂ ՎՐԴ. ՔԻՊԱՐԵԱՆ

ԳՐՔԻՆ ՀԱՐԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

451ի կրօնական պատերազմի պատմութիւնը մեզի աւանդած է նաեւ Փարպեցի, որ առարկայական ոճ ունի, հանդարտ պատմող է եւ աւելի դէպքերով կը զբաղի. յետոյ ինքը այդ դէպքերուն կը տեղեկանայ պատերազմին ժամանակցող Արշաւիր Կամսարականէ եւ ժամանակակից ուրիշ անձերէ։ Արդ թէեւ Եղիշէի եւ Փարպեցիի պատմածները իրենց ընդհանուր գիծերուն մէջ կը զուգընթանան, սակայն իրարմէ կը տարբերին մանրամասնութիւններու մէջ՝ որ երբեմն կարեւորութիւն ունին. այսպէս Եղիշէի համեմատ կարծես եկեղեցականութիւնն է երկրի առաջնորդը, Փարպեցիի համեմատ նախարարութիւնը. Եղիշէ մէկ դեսպան ղրկել կու տայ Բիւզանդիոն օգնութիւն խնդրելու՝ Ատոմ Գնունին. Փարպեցի երեք անձեր՝ Վահան Ամատունի, Հմայեակ Մամիկոնեան եւ Մեհրուժան Արծրունի. Վասակի ձերբակալուիլը Վարդանի կողմնակիցներէն չունի Փարպեցի, Եղիշէ չունի Վասակէ ստորագրութիւն առնելնին. Խուժիկ՝ Ղեւոնդեանց նահատակութեան ներկայ եղողը, վաճառական մըն է Փարպեցիի համեմատ եւ ազգով Խուժիկ. Եղիշէի համեմատ զինուորական կամ դահիճներէն մին է եւ Խուժիկ՝ անձին անունն է։ Աբրահամ Խոստովանող աքսորէ դառնալէ վերջ Բզնունեաց եպիսկոպոս կ'ըլլայ Ղազարի համեմատ. Եղիշէ անոր կրօնաւորիլ կու տայ առանձնարանի մը մէջ եւ հոն մեռնիլ։

Սոյն տարբերութիւններն և նկատուած բազմաթիւ հակասութիւնները քննութեան առնուեցան բանասէրներէ. Տէր-Պօղոսեան եւ Կիւլէսէրեան իրենց ուսումնասիրութիւններով առաջին անգամ կասկածելով նայեցան Եղիշէի գրքին, ու քանի որ Փարպեցի պատմական առարկայութիւն կը ցուցնէր՝ տալով իր աղբիւրներու անուններն ալ, յետոյ լեզուական տեսակէտով Եղիշէ կախում ունէր «Ի վկայս Արեւելից» ճառէն եւ Փիլոնէն, իրենք առաջնութիւն տուին Փարպեցիին եւ որով համարեցան որ Եղիշէ ականատես չէ եղած աւանդած դէպքերուն, այլ իր առջեւ ունենալով Ղազարի գիրքը, զանազան փոփոխութիւններ մըտցընելով՝ շարադրած է իր գործը իբր պատմական դիւցազներգութիւն ընթերցման համար, եւ իր պատմածներուն աւելի վաւերականութիւն ընծայելու համար, ինքզինքը անուղղակի ականատես կը ներկայացնէ նկարագրած եղելութեանց։ Կիւլէսէրեան մինչեւ իսկ Եղիշէի անունը կեղծ անուն ընդունած է, իսկ գիրքը յօրինուած 510 – 520ի տարիները։ Գր. Խալաթեան եւ Ադոնց նկատողութեան առին Եղիշէի Փարպեցիէն ունեցած տարբերութիւններն ալ եւ զանոնք պատմականօրէն բացատրելու համար, մտածեցին թէ 451ի պատերազմի մասին պէտք էր ուրիշ պատմութիւն մը գոյութիւն ունենալ՝ դէպքերուն ժամանակակից անձէ գրուած, ուսկից օգտըւած պիտի ըլլան հաւասարապէս Եղիշէ եւ Ղազար. Եղիշէի գիրքը իր արդի ձեւին մէջ եօթներորդ դարուն կազմուած է, քանի որ Փարպեցիէ զատ լեզուական մասին մէջ օգտուած է Փիլոնի գործերէն որ կը համարուին թէ վեցերորդին մէջ հայերէնի թարգմանուած ըլլան։

Ակինեան ալ ուսումնասիրեց Եղիշէն ու անդրադարձաւ որ Եղիշէի մեզի ներկայացուցած պատմական կեանքը, դէպքերը, անձնաւորութիւնները իրենց նըկարագրով անյարմար են 440 – 451ի շըրջանին եւ աւելի կը պատշաճին 530 – 590ի շրջանի պատմական կեանքին եւ դէպքերուն. որով մանրամասն պատմական եւ մատենագրական քննութենէ մը վերջ հետեւցուց թէ Եղիշէի գիրքը իր արդի ձեւին մէջ պարզ խմբագրութիւն մըն է, կատարուած՝ գուցէ Ը. կամ Թ. դարուն մէջ։ Սկզբնագիրը՝ գործ բուն Եղիշէի, նպատակ ունէր պատմագրել 572ի հայկական պատերազմը՝ կատարուած Վասակի որդւոյն Վարդան Մամիկոնեանի սպարապետութեան ժամանակ, նկարագրելով այդ պատերազմին նախընթաց եւ յաջորդ՝ այն է 530 – 590ի շրջանին դէպքերը. յօրինուած է խնդրանքով իշխանին Վարդան Սպարապետին Թ. Արծրունիի վկայութեան համաձայն եւ գրուած 596է առաջ, որովհետեւ հեղինակը չաւանդեր նախարարներու դարձը Բիւզանդիոնէն, ուր ապաստանած էին պարսիկ զայրոյթէն փախչելով։ Գիրքը յօրինուած է հաւանօրէն Բիւզանդիոն, եւ նախարարներու կիներու եղերերգը Բիւզանդիոն գտնուողներուն համար է։ Աւելի ուշ, Ը. կամ Թ. դարուն, անանուն անձ մը, բայց տկար իր գիտութեամբ եւ գրական ու լեզուական կարողութեամբ, ենթարկելով Եղիշէի Սկզբնագիրը փոփոխութեանց եւ եռեւառաջութեանց, յաւելումներ ու յապաւումներ ընելով ու պատմական մասին մէջ հետեւելով Փարպեցիի, յարմարցուցեր է 451ի պատերազմին, եւ մեզի տուեր է Եղիշէի արդի խմբագրութիւնը, որ իր մէջ ունի պակասներ չափի եւ կարգաւորութեան ու լեզուական անխնամ կէտեր։ Իսկ Ը. յեղանակը՝ այսինքն Ղեւոնդեանց նահատակութեան դրուագը, նախ Եղիշէի Պատմութեան գրքէն անջատ գործ մըն էր՝ յօրինուած 575է վերջ, ու ապա կցըւած է այս գրքին։ Զամինեան կը համարի Եղիշէն 554 – 5ի Դուինի ժողովէն վերջ արտասահման մեկնող ուսումնասէրներու խումբէն. իր գործը գրած կ'ըլլայ 570ին՝ Վահան Մամիկոնեանի եղբայր Վասակի որդւոյն Գրիգորի զաւկին Դաւիթի խնդրանքով, օգտուելով Փարպեցիի գրքէն եւ Ջենակացի Աբրահամի «Համառօտութիւն» գրուածքէն, զոր կը յիշէ Թ. Արծրունի։ Եղիշէի իբր ականատեսի ըրած բացատրութիւնները Աբրահամի գրուածքէն փոխ առնուած մասեր են։

Աւանդական տեսութիւնն ընդունողները սոյն քննութեանց արդիւնքներուն այնքան կարեւորութիւն չտուին եւ բերուած փաստերը հիմնուած եւ բաւական զօրաւոր չգտան՝ աւանդական վարկածը փոխելու։ Հ. Վ. Հացունի Տէր-Պօղոսեանի հաւաստումներուն հակառակ ուզեց ցուցնել թէ երկու պատմիչներու աւանդած իրարմէ տարբեր դէպքերու մէջ Փարպեցիինները չեն որ պատմական առաւելութիւն ունին, այլ Եղիշէինները, որոնք աւելի տրամաբանական կ'երեւին. Խալաթեանի ալ նկատել տուաւ թէ Փիլոնէ փոխ առնուած կէտերը հայ թարգմանութեան համեմատ չեն, այլ իմաստը միայն կը թարգմանեն, որով կրնան յոյն բնագրէն ըլլալ։ Ասով հանդերձ, հիմա շատերէ կ'ընդունուի Եղիշէի գործը Փարպեցիի գրքէն ծագած՝ պատմական մասին մէջ. գրական ու լեզուական մասին մէջ՝ Արեւելեան վկայից ճառին եւ Փիլոնի ազդեցութեան ներքեւ, որով Փիլոնի գործերու հայ թարգմանութենէն յետոյ շարադրուած. եթէ Ակինեանի պատմական ցուցումները ստոյգ ըլլան, այն ատեն վեցերորդ դարու կէսէն յետոյ ձեւացած կ'ըլլայ։

(Շար. – 2)

ZADIG KHANZADIAN

avant tout une légende

Je viens d'aprendre la mort de Zadig Khanzadian et c'est bien sûr avec beaucoup d'affection que je me tourne vers sa famille pour lui dire ma tristesse. Et les souvenirs reviennent à ma mémoire pour évoquer la constante et souriante gentillesse de cet homme toujours accueillant : je le revois chez lui avec son épouse, ses enfants et ses petits-enfants, je le revois aussi lors d'un déjeuner amicalement organisé par ses amis de Bois-Colombes à l'occasion de ses qautre-vingt-dix ans. Et toujours il souriait...

Mais Zadig Khanzadian était d'abord et avant tout, pour moi, une légende. Je connaissais bien sûr l'admirable travail de cartographie réalisé pour la conférence de 1920 et je me souviens qu'en 1974, préparant mon livre, j'avais visité une exposition sur le génocide organisée à la salle Galliera. Comme j'évoquais cet atlas dont certaines feuilles étaient présentées sur les murs, ne voilà-t-il pas qu'Artavadz Berberian me dit : « Mais il sort d'ici » — « Comment ! m'exclamai-je alors. Mais il est encore vivant ? » Et c'est ainsi que j'appris que cet homme remarquable vivait tout près, à Courbevoie, et je devais le rencontrer à de nombreuses reprises. Ma surprise venait de ce que cet atlas appartenait à mes yeux à l'histoire de l'Arménie et que, comme tout élément de patrimoine, il était passé au delà de la vie. Mais Zadig Khanzadian était vivant encore et c'était une chance pour nous tous de l'entendre, comme un témoin miraculeux, nous dire Constantinople en 1914, nous dire sa présence auprès de l'inspecteur nommé par les Grandes Puissances. Cet homme détenait une partie de notre Histoire. Hélas ! comme tant d'autres avant lui, nous l'avons laissé partir sans lui demander de nous confier cette richesse.

Je garderai à titre personnel l'image de cet homme au fin sourire. Mais combien il vaudrait mieux que nous ayons su préserver ce qu'il avait à nous léguer : car cette pierre est de celles que nous ne pourrons jamais remplacer.

JEAN-MARIE CARZOU

ՄԻՒՌՈՆՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Ի գիտութիւն հաւատացեալ հայ ժողովրդեան կը ծանուցանենք, թէ Նորին Ս. Օծութիւն Վեհափառ Տ. Տ. Խորէն Ա. Կաթողիկոս եւ Նորին Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ հանդերձալ են Ս. Միւռոնի օրհնութիւն կատարել յառաջիկայ տարի, 1980 Մայիս 25ին, Հոգեգալստեան տօնին, Կաթողիկոսարանիս Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր տաճարին մէջ, յԱնթիլիաս։

Յետագային մասնաւոր հաղորդագրութիւններով մեր հաւատացեալ ժողովուրդին պիտի ծանուցուին անհրաժեշտ մանրամասնութիւնները։

Վեհափառ Հայրապետներու ջերմ փափաքն է որ մեր ժողովուրդը հոգեպէս պատրաստուի այս շնորհալից եւ շնորհաբեր արարողութեան համար, որ ըստ աւանդութեան՝ տեղի կ'ունենայ ամէն եօթը տարին մէկ անգամ, բացառիկ շուքով։

1980ը թող ըլլայ շնորհքի տարի, խաղաղութեան եւ երջանկութեան բարիքներով առլցուն։

ԴԻՒԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

20 Յունուար 1980
Անթիլիաս

ԳԱՐՈՒՆ 1979

ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՈՒ ՏԱՐԻՆ

Պալ՝ 35 մղոն հեռաւորութեամբ՝ շըրջանի փոքր քաղաքներէն մէկն էր։ Կրպօ՝ շուկայի առեւտուրի հանգամանքով քիւրտ տիրոջն հետ գտնուած էր քանի մ'անգամ։ Սիրած էր քաղաքին եռուզեռը։ Ամէնէն յատկանշականը, գեղեցիկ տուներու վրայ, զանազան գոյներով ծածանող դրօշակները։ Մանաւանդ՝ շուկային մօտ, մեծ հրապարակին վրայ, զինուորականներու նուագով տողանցքը ու ձիաւորներու պճնազարդ համազգեստները։ Կրպոյի աչքերուն՝ քաղաքը, յարատեւ տօնական օրերու տպաւորութիւնն էր ձգած։ Այնքան զարմանք կար իր երեւակայական դատողութեանը մէջ՝ որ, ամէն ժամանելուն փափաքած էր շրջիլ, ճանչնալու համար բնակչութեան զբաղումը, ապրելակերպը, ուզած էր տեղեկանալ, հաղորդակցիլ մարդոց հետ։ Սակայն՝ քիւրտ տիրոջը գործունէութիւնը խափանած էր իր հետաքրքրութիւնը։ Ուրիշ զարմանք մըն ալ իր տարօրինակութիւնը ունէր. մարդոց՝ համարձակ զանազան լեզուներով արտայայտուիլը. ի՞նչ պատճառաւ, այդ խառնակ խօսակցութիւնները ականջներուն երկար ժամանակ չշնջած էին։ Լսած լեզուներու համաձայն, փորձած էր մարդոց տիպարներուն ինքնութիւն մը տալ։

Հագուստներու այլազանութիւնը միայն կրցած էր օգնել իր հետազօտութեան մէջ։ Սակայն՝ մարդիկ ալ կային որ տեղացիներուն չէին նմաներ. դէմքերնին խարտեաշ, ածիլուած, քալուածքնին աւելի վայելուչ, մաքուր զգեստնին բոլորովին տարբեր. երբեմն՝ առանց գըլխարկի, մազերը խնամքով յարդարած. երբեմն՝ գլխարկներ որոնց զանազանութիւնը շփոթութեան էր մատնած Կրպոյի հասկացողութիւնը։ Հապա՝ կօշիկնե՞րը.. տեղւոյն մարդոց հողաթափներուն չէին նմաներ։ Ստէպ՝ այդ մարդիկը, զինուորական տողանցքներուն կը գտնուէին, չէին գար շուկան առեւտուր ընելու, առանց ուշադրութիւն ընելու կ'անցնէին, ու, իր խումբէն շատերը յարգանքով ճամբայ կը բանային։ Ո՞վ էին այդ մարդիկը, ի՞նչ գործով կը զբաղէին, ուրկէ՞ կու գային, ո՞ւր կը բնակէին... Հարցումներ՝ որոնց քիւրտ տէրը տարտամ պատասխաններ կու տար։ Իր կարծիքն էր՝ թէ այդ մարդիկը նաեւ զինուորականները հեռու երկրէ մը կու գային, որով՝ աւելի պատշաճ կը համարէր, կենցաղի եւ լեզուի պատճառաւ զգուշանալ եւ գործ չունենալ անոնց հետ։ Կրպօ՝ չէր համակերպեր այդ տեսակէտին հետ, ինքզինքին կը խոստանար, առիթի մը բերմամբ վաւերել հարցին իրական բնոյթը։

Տուն վերադարձի ճամբուն՝ Կրպոյի մտքին մորմոքը կը հետախուզէր անծանօթը։ Կիլնացի երեւոյթը, Հոյ-Հօրոյի տուայտանքը, իր անկար կացութիւնը անհանդուրժելի ոգերգութեան մ'առջեւ, անհամեմատ գիրքորոշում էր առած։ Ո՞վ պիտ՝ ընդառաջէր իր օգնութեան խնդրանքին. ո՞վ իր խօսքին կարեւորութիւն պիտի տար։ Ամէն մարդու տունը ցաւ մ'ըլլալու էր. ի՞նչ իրաւունքով բախել դուռ մ'ուր կսկիծը իր կղպանքն է դրած։ Ցաւ մը կ'անչնչանայ երբ դիմացինը չէ կրած անոր ազդեցիկ տագնապը, կամ, ան՝ կը դժկամակի, կը վտարէ իր մտքէն որպէս փոխանցիկ հիւանդութիւն։ Ինչպէ՞ս մարդիկ սրտերնուն կապը կրնան բանալ, երբ՝ իրենց զգացումը հանդոյցներու կնճիռն ունի։ Կրպոյի տարտամ քայլերը, կը յառաջանային իր մտքի ուղիին մոլոր քննութեան պէս։ Ինչպէ՞ս պիտի ներկայացնէր այս ցաւալի եղելութիւնը իր քիւրտ ընտանիքին. պիտի ուզէին գիտնալ, Կիլնացի դէմ եղած արարքին պատճառը. ի՞նչ պիտի պատասխանէր։ Միայն իր կարեկցութիւնը, աղջկան օգնութեան աղաղակն էր որ, զինք կը մղէր փորձելու անկարելին։ Հարկաւ՝ Պալ քաղաքին մէջ, գըթասիրտ մէկը պիտի գտնէր իրեն ընդառաջ եկող, կամ, ուղեկից, պէտք եղած անձնաւորութեան մօտ թարգման ըլլալու իր խնդրին։ Կրպօ՝ կը զգար իր պատասխանատուութեան ահաւորութիւնը. սակայն՝ սրտին անդրդուելի մղումը, արգելքները կ'անէացնէր...

ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆ

(12 – Շար.)

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔ

ՄԵՐ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ՝

Այնճարի Երիտասարդութեան Տագնապը

Երիտասարդութիւնը կը մարմնաւորէ որեւէ ժողովուրդի ուժը եւ անոր գոյութեան հիմնական տարրերը: Առանց երիտասարդութեան, բոլոր տեսակի հաւաքականութիւնները դատապարտուած են ոչնչացման: Առողջ եւ ուժեղ երիտասարդութիւն ունենալու համար, անոր պէտք է տալ ամէն ինչ, որ կը հրապուրէ զայն: Այսինքն՝ տնտեսապէս ինքզինք ապահովելու միջոցներ ստեղծել, եւ անոր կողքին տալ գաղափարական յստակ ուղեգիծ մը՝ պատանի տարիքէն դաստիարակելով զայն:

Ինչպէս ընդհանուր երիտասարդութիւնը, այնպէս նաեւ Այնճարի երիտասարդութիւնը ունի վերոյիշեալ մտահոգութիւնները: Գաղափարի մը հետեւելու հարցը բաւական յստակ է անոր համար: Ան իր առջեւ ունի Հայ Դատը եւ զայն իրագործելու համար անոր մեծ մասը ընտրած է Դաշնակցութեան ուղին: Սակայն, Այնճարի մէջ ան տնտեսական ապահովութիւն չգտնելով, կը ձգէ գիւղը եւ կը գաղթէ քաղաք:

Այնճարի երիտասարդութեան մտածողութիւնը մեծապէս կեդրոնացած է Հայ Դատի վրայ: Ան կը գիտակցի թէ ի՛նչ են իր պարտաւորութիւնները եւ պարտականութիւնները: Կը գիտակցի նաեւ որ Այնճար Լիբանանի Հայութեան մայր երակներէն մէկն է, որովհետեւ միակ զուտ հայկական գիւղն է: Այս ձեւով Այնճար իւրայատուկ արժէք մը կը ներկայացնէ:

Այսօր Այնճարի կը սպառնայ հայկական դիմագիծի խաթարումը: Զօրաւոր արտաքին հոսանքներ կ'ուզեն թափանցել գիւղէն ներս: Արդէն իսկ ծագած են հարցեր, որոնք կը մտահոգեն ընդհանուր գիւղը: Շրջակայ գիւղերը կ'ուզեն թափանցել գիւղէն ներս զանազան ձեւերով: Անոնք մեծ գումարներ կը յատկացնեն Այնճարի հողերը գնելու համար: Տակաւին, անոնք կ'ուզեն որ իրենց զաւակները յաճախեն հայկական, Այնճարի դպրոցները: Վերջին երեւոյթը ծանր կացութիւն մը չէ ստեղծած, սակայն որոշ տարողութիւն ունի եւ մօտիկ ապագային նկատելի պիտի ըլլայ օտար աշակերտներու ներկայութիւնը մեր դպրոցներէն ներս:

Այնճարը գիւղատնտեսական մեծ կարելիութիւններ ունի, սակայն այս մէկը իր նուազագոյն չափով միայն կ'օգտագործուի, որովհետեւ արդիականացած միջոցներով չէ որ կ'աշխատի գիւղացին, այլ՝ նախնական ձեւով միայն: Այնճարի երիտասարդութեան կարեւոր մէկ մասը չուզեր հողատնտեսութեամբ զբաղիլ: Ան կը նախընտրէ արհեստներ կամ՝ ուսանող երիտասարդութիւնը կ'ընտրէ այնպիսի ճիւղեր, որոնք աշխատանքի կարելիութիւններ չունին գիւղէն ներս: Այսպէսով, նորահաս երիտասարդութեան մեծ մասը կ'ապրի Այնճարէն դուրս եւ գիւղը անոնց համար դարձած է շաբաթական այցելութեան վայր մը:

Այնճար գիւղ մըն է եւ գիւղը պէտք է պահուի ամէն գնով: Այս ընելու համար ան պէտք ունի երիտասարդներու, որոնք պարզ այցելուներ չըլլան գիւղէն ներս, այլ՝ տեւական ներկայութիւն: Ասոր համար անհրաժեշտ է կազմակերպուած աշխատանք տանիլ երիտասարդութեան մօտ զայն գիւղին մէջ պահելու համար: Երիտասարդութեան մէջ ստեղծել այն տրամադրութիւնը, որ ան կարենայ աշխատանք մը ընտրել՝ Այնճարի մէջ կարենալ ապրելու համար: Այս սակայն ինքնաբերաբար չի գար, այլ՝ պէտք է ուղղութիւն տալ երիտասարդութեան, երբ ան կ'ընտրէ իր ասպարէզը: Այսպէս՝ ուսանողին բացատրել որ ինչ ճիւղ պիտի ընտրէ, աւելի օգտակար դառնալու համար իր գիւղին, եւ թէ՝ ատիկա որքանով կը գոհացնէ իր անձնական կեանքն ու պահանջները: Նոյնը ընել նաեւ ոչ-ուսանող երիտասարդութեան մօտ: Մղել զանոնք որ հողագործութեամբ զբաղին: Ժամանակի ընթացքին կարելի կ'ըլլայ ստեղծել մթնոլորտ մը, ուր հասնող երիտասարդութիւնը գործնապէս կապուած կ'ըլլայ հողին եւ ոչ թէ այնպէս, ինչպէս ներկայիս է, երբ կապը միայն զգացական է: Ուրեմն՝ երբ երիտասարդութիւնը գիւղէն ներս է, ան չի մտածեր հողերը ծախելու մասին, այլ՝ կապուած կ'ըլլայ հողին:

×

Ներկայիս ամէն ոք կը գիտակցի ասոր, սակայն ձեւով մը անդամալուծուած է: Շատեր ստիպողաբար կ'ապրին գիւղէն դուրս, գործի ասպարէզ չգտնելով Այնճարի մէջ: Անոնք նոր է որ կը գիտակցին, թէ ինչ կացութեան մէջ կը գտնուին: Ուշ է իրենց անձին համար, սակայն նորերը օրինակ պէտք է առնեն անոնցմէ: Արդէն իսկ նորերը սկսած են վերադառնալ գիւղ: Կարգ մը արհեստանոցներ բացուած են գիւղէն ներս: Տակաւին, թէ՛ շատ քիչ համեմատութեամբ, այսուհանդերձ՝ կարգ մը ուսանողներ կ'ընտրեն գիւղատնտեսութիւնը, զոր պէտք է քաջալերել եւ օգնել անոնց, որպէսզի վարակիչ օրինակ դառնան ընդհանուրին համար:

ՍՕՍԻ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

«Ազդակ»

ԻՏԱԼԱՀԱՅ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՀԱՅՈՑ ՀՈԳ. ՀՈՎԻՒԸ՝ Ի ՊԱՏԻՒ

ՄԻԼԱՆՕ (Յառաջ).— Յունուար 27ին նշանակալից օր մը եղաւ իտալահայ գաղութի եկեղեցական կեանքէն ներս: Առաւօտուն, Միլանոյի Ս. Քառասուն Մանկունք Հայց. եկեղեցին լեցուն էր ամէն տարիքի հայ գաղութի զաւակներով: Կը պատարագէր Սարգիս Քհնյ. Սարգիսեան: «Հայր Մեր»էն առաջ դպրաց դասի ղեկավար Պր. Հրանդ Բամպակեան խորան բարձրանալով հանդիսաւոր կերպով կարդաց Ամենայն Հայոց՝ Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի հետեւեալ բովանդակութիւնը ունեցող կոնդակը, որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս: Կոնդակին մէջ, Ամենայն Հայոց Հայրապետը կը չեշտէր.

«Յոյժ մխիթարական է մեզի համար, որ բարին Աստուած մշտապէս իր սուրբ հովանիին տակ ապահով ու անփորձ կը պահէ, կը պահպանէ համայն հայ հաւատացեալ ժողովուրդը, համախումբ, մի եւ անբաժան իր իսկ հիմնած Հայաստանեայց Առաքելական Մայր Եկեղեցւոյ կամարներուն ներքոյ հաստատուած քրիստոսատեսս Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի վէմին վրայ անշարժ: Մխիթարուած ենք նաեւ որ մեր Մայր եկեղեցին հետզհետէ կ'օժտուի առաւել հաւատաւոր, առաւել նուիրեալ, առաւել լուսամիտ հոգեւոր սպասաւորներով, որոնք կոչուած են մեր ժողովուրդի զաւակներուն հոգեւոր սնունդ մատակարարելու ու միշտ չէն եւ պայծառ պահելու մեր աղօթքի տուները:

«Դուք, սիրելի Տէր Հայր, ահա աւելի քան երկու տարիներէ ի վեր այդպիսի ոգիով, այդպիսի բարի եռանդով կը գործէք Միլանոյի եւ ամբողջ Իտալիոյ հայ համայնքի ծոցին մէջ, ծաւալելով հոգեշէն ու ազգահաւաք անշահախնդիր աշխատանք, պտղառատ արդիւնքներով, վայելելով սէրն ու գնահատանքը Միլանոյի եկեղեցական վարչութեան եւ հաւատացեալներուն:

«Մենք եւս ջերմապէս կը գնահատենք ձեր հովուական գործունէութիւնը եւ այսու մեր կոնդակով կը շնորհենք ձեզ քահանայական լանջախաչ կրելու իրաւունք, մաղթանքով, որ զայն կրէք ձեր կուրծքին վրայ երկար, շատ երկար տարիներ, միշտ քաջառողջութեամբ ու աստուածահաճոյ գործունէութեամբ»:

Նոյն օրը, երեկոյեան ժամը 5ին, Հայ Տունի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ մեծարանքի հանդիսութիւն մը ի պատիւ Սարգիս Քհնյ. Սարգիսեանի, կազմակերպութեամբ Ս. Քառասուն Մանկունք Հայց. Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան եւ տիկնանց օժանդակ անդամուհիներուն: Հանդիսութիւնը բացուեցաւ Հոգաբարձութեան ատենապետ Բժ. Տիգրան Ալեքսանեանի խօսքով, որուն յաջորդեց հայրապետական կոնդակի իտալերէն թարգմանութեան ընթերցումը: Այնուհետեւ յաջորդաբար արտայայտուեցան պատուոյ սեղանին նստած Տոքթ. Օննիկ Մանուկեան՝ Իտալիոյ Հայոց Միութեան եւ Պր. Հրանդ Բամպակեան՝ Իտալիոյ Հայ Մշակութային Միութեան կողմէ, ինչպէս նաեւ Գերպ. Ֆրանքօ Փիցցակալլին եւ Հայր Թրայքան Վալտմանը, ջերմօրէն շնորհաւորելով եւ բարի մաղթանքներ ընելով Սարգիս Քհնյ. Սարգիսեանին եւ ընտանիքին: Հուսկ ապա, հոգեւոր հովիւը իր խօսքին մէջ երախտագիտական եւ որդիական զգացումներ արտայայտեց հանդէպ Ամենայն Հայոց Հայրապետին եւ շնորհակալութիւն՝ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան իրեն ի պատիւ կազմակերպուած մեծարանքի հանդիսութեան համար:

Վերջաւորութեան, գինիով եւ անուշեղէններով հիւրասիրութեան ընթացքին, ներկաները ուրախ մթնոլորտի մը մէջ մէկ առ մէկ շնորհաւորեցին Տէր Հայրը, որ իր կուրծքին կը կրէր Վազգէն Ա. Կաթողիկոսին կողմէ իրեն շնորհուած հայկական ոճով գեղեցիկ լանջախաչը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԹԵՐԹԷ ԹԵՐԹ

ԹԱՒՐԻԶԻ Հայոց Ակումբի սրահին մէջ տեղի ունեցած է թէյասեղան – հաւաքոյթ մը, ի պատիւ առաջնորդական տեղապահ Բագրատ Քհնյ. Մելքոնեանի, Խորէն Ա. Կաթողիկոսին կողմէ տրուած Աւագութեան տիտղոսին առթիւ: Խօսք առած են Թեմական Խորհուրդի ատենապետ Դոկտ. Վիլսոն Յակոբեան եւ Պատգ. Ժողովի քարտուղար Դոկտ. Արա Տէր-Ստեփանեան անդրադառնալով Բագրատ Ա. քահանայի 16ամեայ գործունէութեան համայնքին մէջ: Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ ներկայացուցիչը Պօղոս Վրդ. Տէր – Պօղոսեան շնորհաւորելէ ետք, քահանային նուիրած է Ս. Մարիամ Աստուածածնի կեանքը պատկերացնող գիրք մը: Բագրատ Ա. քահանայի շնորհակալութեան խօսքերով վերջ գտած է հաւաքոյթը:

×

ԹԵՀՐԱՆԻ անգլերէն օրաթերթի «Թեհրան Թայմզ»ի աշխատակցուհին՝ Արմինէ Ջոհաննէս, հարցազրոյց մը ունեցած է առաջնորդ Արտակ Արք. Մանուկեանի հետ: Հարցազրոյցը, որ գրաւած է թերթի առաջին էջին կարեւոր մասը, շօշափած է Իրանի ժողովրդական շարժման ու հայ ժողովուրդի գործօն մասնակցութեան վերաբերող հարցեր, նախագահական ընտրութիւններն ու Պանի Սատրի յաջողութիւնը, նոր հաստատուած Սահմանադրութիւնը եւ վերջապէս Պարսկահայութեան հոգերը:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿՆ ՈՒ ՁԷՅՆԱՊԸ

Քէօսէ Աստուրը այդ օր քիւրտ գիւղի մը մէջ շատ տուն լրացուցեր էր իր գործը ու ստիպուած՝ գիշերով ճամբայ ինկած էր: Երբ հեռուէն տեսած էր երկու ըստուերներու գալը, դրեթէ շունչը բռնած՝ պահուած էր կոճղի մը ետեւ ու կը դողար սարսափէն: Զգիտես ո՞ր տեղէն միտքը ինկաւ աւազակապետ Հաճի Մուսան: Անտարակոյս, ան է, ան, որ երկու հոգիով քարվան կարել կ'երթան,– կը մտածէր քէօսէ Աստուր: Իսկ եթէ յանկարծ տեսնէին զինքը, այն ատեն քէօսէ Աստուր անոնց ոտքերը պիտի իյնար, պիտի աղաչէր, որ խնայէին իր կեանքին, խնայէին իր վեց զաւակներուն, որոնց համա՛ր գիշերը ցորեկին խառնած կ'աշխատէր:

Կը մտածէր իր աղաչանքի բառերու մասին: Շունչը կը հատնէր: Սիրտը բամպակ ազնող աղեղի պէս կը զարնէր, մանաւանդ որ ոտքի ձայները հետզհետէ կը մօտենային: Միայն թէ մոռցած էր կընոջ ըսել, որ երեսփոխին վրայ քառասուն ղրուշ առնելիք ունի, թո՛ղ առնէ ու զաւակներուն ոտքը նոր կօշիկ հագցնէ: Միայն թէ ըսեր իր կնոջ երէկուան կռուին պատճառը: Ցանցանքը իրենն էր: Իքն էր, ինքը, որ կինը իրեն զարնելու ատրճան պոռացեր էր իր վրայ՝ կորսուած մէճիտի մը համար, որ յետոյ իր շալվարին քակուած մէկ կարկրտանին մէջէն գտած էր: Ան շատ հոգ պիտի չընէր աւազակներու ձեռքը անցնիլը, եթէ իր մեծ զաւակը կատարելագործած ըլլար իր ոսկիէ պիլէզիկ արհեստը: Տակաւին շատ փոքր էր՝ իր արհեստին քանի մը գաղտնիքները հասկընալու համար:

Քէօսէ Աստուր այս սոսկումներուն մէջ էր, երբ լսեց Մաթոյի ձայնը, որ կ'ըսէր.

–Որ բարվաճին ճամբէն անցնինք, արեւը կը տեսնենք օճախէն ելած ատեն:

«Ան է, ան, Մաթօն է, «դեղին սատանակը»: Բոլորովին հանդարտած քէօսէ Աստուր, փքոցը կռնակին՝ կոճղին տակէն դուրս ելաւ ու ձայն տուաւ:

Մաթօն՝ քէօսէ Աստուրը որ տեսաւ՝ փախաւ անտառի կենդանիի մը պէս ու մտաւ թուփերուն մէջ, մինչ Աստուր, հերոսի վայելուչ ձեւերով, Մարտիկի թեւէն բռնած կ'ուզէր գիւղ վերադարձնել:

– Առջեւս ինկիր տեսնամ,– ըսաւ Աստուր՝ իր կանացի ձայնին մէջ հերոսական շեշտ մը դնելով ու աւելցուց որ եթէ Մաթօն բռնելու ըլլար, ականջները էշի ականջ պիտի ընէր:

Մաթօն ետ դարձողներէն չէր: Մարտիկի ետեւէն ի զուր պոռաց որ փախի: Խալաճին փքոցի ծանրութենէն անոր ետեւէն պիտի չկրնայ հասնիլ: Մարտիկ, դժգոհ քէօսէ Աստուրի հանդիպումէն, անոր հետ ետ վերադարձաւ, մինչ հեռուէն կու գար Մաթոյի ձայնը.

– Էն թուրը, Մարտիկ, էն թուրը...

×

Գիւղը գիշերին մէջ լուռ էր, սուրբի ծանր քարի մը պէս, երբ քէօսէ Աստուր Մարտիկի հօրքոյրին դուռը կը թակէր: Այդ գիշեր դրեթէ կարմիր կոպերը իրարու վրայ բերած չէր: Այծն ալ ըսես իր կարգին՝ ձայնը կտրած չէր: Հօրքոյրը նոյնիսկ այծի ձայնին մէջ ողբերգական խաղ մը գտած էր որ խարտոցի պէս իր սիրտը կը տաշէր: Գիշերային այլանդակ զգեստով, ականջներն ու գլուխը ժիր փաթթած, ձէթի ճրագը ձեռքին՝ բացաւ դուռը:

Մարտիկն էր:

Յաջորդ օրը Մարտիկ այծը սովորականին պէս բերդին տակ տարաւ, իջաւ մինչեւ ճամբաները, կամուրջին քով, աչքը դէպի անտառի ճամբան ձգեց: Այդ օր չհանդիպեցաւ Մաթոյին. կարծես դաշտերէն ոգի մըն էր, որ հէքեաթի գոյն ունեցող թռչունի մը պէս իր թեւերը բացած ու հեռացած էր:

Անցան օրեր, անցան շաբաթներ: Մաթօն գիւղի այգիներուն ու ճամբաներուն մէջ այլեւս չերեւցաւ:

(13 – Շար.)

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Եռհան Տէր-Յակոբեան եւ աղջիկը, Պ. Շահէն Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Օպոդեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պահարեան, Տէր եւ Տիկին Վահագն Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Սարաֆեան եւ զաւակները, Տիկին Արաքսի Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Ռուսի Կարապետեան (Ժընեւ) եւ բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծմօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄՈՒՇԵՂ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ
(ծնեալ Արփի Փափազեան)

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 11ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, Փետր. 14, ժամը 15ին Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Քալիւիրի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՄԷՅԼԱՆ - ԿՐԸՆՈՊԼ - ԼԻՈՆ - ՎԻԷՆ

Պ. Մկրտիչ Փիլավճեան, Տէր եւ Տիկին Մօրիս Փիլավճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժոզէֆ Ներկիզեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Դպիրեան, այրի Տիկին Տուտումեան, Պ. Կարեփեան ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԿՐՏԻՉ ՓԻԼԱՎՃԵԱՆԻ
(ծնեալ Էլիզ Ֆարաճեան)

մահը, որ պատահեցաւ 75 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Երկուշաբթի, Փետր. 4ին ժամը 16.15ին Մէյլան-լը-Օի եկեղեցին եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Կրընոպլի Սէն-Ռոք գերեզմանատունը:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի, Փետր. 17ին, առաւօտեան ժամը 10ին, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, կը պատարագէ եւ հրաժեշտի խօսքը կ՚արտասանէ՝

ԴԱՒԻԹ ԵՊԻՍԿ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Դաւիթ Եպիսկ. Փետրուարի վերջը կը մեկնի իր նոր պաշտօնատեղին, որպէս Կաթողիկոսական Պատուիրակ Հարաւային Ամերիկայի Հայոց:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Յուլիսի եւ Օգոստոսի կայաններուն համար ով որ կը փափաքի մոնիթէօր կամ մոնիթրիս ըլլալ, անյապաղ գրաւոր պէտք է դիմէ Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութեան գրասենեակը՝ 17 Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 75009, մինչեւ Փետրուար 29:

Թեկնածուները պէտք է ըլլան 18էն 25 տարեկան:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՇԸ

տեղի կ՚ունենայ Կիրակի, Փետր. 24ին ժամը 13ին, Մէզոն տէ Սանթրօ, 8 Ռիւ Ժան-Կուժոն, Փարիզ 8րդ:

Այս առթիւ 1980ի գրական ՀԱՐԵՆՑ մրցանակը կը յանձնուի ՎԱՐԴԱՆ ԵՂԻՇԷԵԱՆԻ:

Ճաշագին 80 փր.

Կը խնդրուի յատկապէս սեղանները փութով ապահովել հեռախօսելով ամէն առաւօտ ժամը 7էն 10.— 372.04.20, իսկ երեկոները.— 780.82.58:

Գեղարուեստական բաժին:

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Չորեքշաբթի, Փետր. 13, կէսօրէ ետք ժամը 5ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի Տեառնընդառաջի հանդիսաւոր նախատօնակ, անդաստան եւ մոմավառութիւն:

×

Հինգշաբթի, Փետր. 14 Տեառնդառաջ է, տօն քառասնօրեայ գալստեան Քրիստոսի ի տաճարն:

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի:

UNION DES ANCIENS ELEVES
MOORAT - RAPHAEL

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

grande soirée dansante

Le Samedi 1er Mars de 20h. à l'aube
dans les salons de l'Hôtel MERIDIEN
(Boulevard Gouvion St-Cyr — Porte Maillot — Paris)

avec la participation des chanteurs.

bedik et **puzant findikian**

et du duo

haris et **paraskevas**

animé par :

bernard dededjian et son orchestre

Réservation des tables :

ANOUCHIAN. 246-54-17
KAPRIELIAN : 508-08-70
MAVIAN : 574-34-78

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԿԱՐԳԻՆ

GEORGE V
31, av. George V — 75008 Paris
Փետրուար 17, Կիրակի, ժամը 16 - 24
Կը նախագահէ՝ Արշաւիր ԿԼՈՐԻԿԵԱՆ

matinée dansante

animée par
BEDIK et son ORCHESTRE
et
L'ENSEMBLE FOLKORIQUE RUSSE TCHOUDA
Election MISS CROIX ROUGE

ԼՈՒՍԱՐՁԱԿՈՒՄ - «Երեւանեան Պատյտներ»
Փրոֆ. ՆՈՒՊԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ - ՎԱՌԵՆՑԻ հետ ժամը 16ին:
Սեղանները ապահովելու համար հեռաձայնել ՍԱՂԱԹԷԼԵԱՆ - 854.35.74
ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ - 985.36.53

ՄՈՒՏՔ՝ 40 Ֆրանք (Ուսանողներու համար 20 Ֆրանք)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սուրիայէն Տիկին Վիքթորիա Տէմիր-ճեան կը փնտռէ իր եղբայրը եւ անոր զաւակները, որոնք Ֆրանսա եկած են 1925ին: Հօրը եւ մօրը անունները են՝ Խաչիկ եւ Արուսեակ (Տէմիրճեան), եղբօրը Ժոզէֆ, կնոջը Անտրէ, զաւակները՝ Խաչիկ, Սիմոն եւ Ժոզէֆ:

Լուր ունեցողներէն տեղեկացնել՝
ANTAPILIAN
1, Bld. Garibaldi
92130 Issy les Moulineaux
Tél. : 645-71-47

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է ՄԱՐՏ 29ԻՆ

ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ

Երգչախումբի համերգը
նուիրուած ԿՈՄԻՏԱՍԻ 110ամեակին
Eglise St. Louis en l'Ile
19, rue St. Louis en l'Ile, Paris 4e

մասնակցութեամբ
Օր. ՍՈՆԻԱ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ (մեձձօ)
ՍԻՒԶԱՆ ՄԵԼՏՈՆԵԱՆ (տաւիղ)
եւ Պր. ՌԸՆԷ ՄԱՍԻՍԻ (պարիթօն)

ղեկավարութեամբ

Կ. ԸՓՐԻԿԵԱՆԻ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Միջին տարիքի հայ Օրիորդ մը կամ Տիկին մը օրուան մէջ զբաղելու համար չորս տարու երախայով մը (Իսի):

Մանրամասնութեան համար հեռաձայնել Տիկին Մարգարեան՝ 638-85-93

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Սէն-Ժեռոմի մասնաճիւղին, Կիրակի, 17 Փետրուար, ժամը 13ին, Մարսէյլի Մշակոյթի Տան «Վասպուրական» սրահին մէջ (12 - 14 Ռիւ Սէն Պազիլ):

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Հայկական համադամ կերակուրներ, պատրաստուած Կապոյտ Խաչուհիներու կողմէ:

GRANDE NUITEE
à Marseille

La Croix Bleue Arménienne de Marseille (Section Ville) Organise le Samedi 23 Février de 22 heures à l'aube, dans les salons de l'Alhambra, une Grande Nuitée costumée avec l'orchestre de PATRICE VALMONT (de Radio Monte-Carlo)

Réservations et renseignements à la Maison de la Jeunesse et de la Culture Arménienne 12-14 rue Saint Bazile, 13001 Marseille
Tél. : 50-19-15

Tenu sombre souhaitée

Imprimé sur les Presses du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

49ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կազմակերպուած Փարիզեան շրջանին կողմէ
մասնակցութեամբ Միութեան Փարիզի, Ալֆորվիլի, Լիոնի եւ Տէսինի շրջաններուն Սկաուտներուն, Արենոյշներուն, Թեւիկներուն եւ Գայլիկներուն
Տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Մարտ 2, կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 14.30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint Dominique Paris 7e — métro Invalides
Հայկական պարեր եւ երգեր — սկաուտական ներկայացումներ եւ զաւեշտ: Շրջանային ներկայացումներ, հայերէն: Ամբողջովին նոր յայտագիր: Յայտագրին կը մասնակցին նաեւ ֆրանսական եւ օտար սկաուտական խումբեր:
Մուտք 25 փրանք — Պիւֆէ

Commémoration du 24 Avril

voyage en arménie

(du 21 avril au 6 mai)
Organisé par SEVAN-VOYAGES et SABERATOURS
Accompagné par V. Sarkissian
Départs par avion de : MARSEILLE — LYON — PARIS

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՊՐԻԼ 24Ի ԱՌԹԻՒ
Կազմակերպուած Սեւան-Վօյաժի եւ Սապէրաթուրի կողմէ:
ԱՊՐԻԼ 21ԷՆ. ՄԱՅԻՍ 6
Ընկերակցութեամբ՝ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

Renseignements et inscriptions :

A LYON	A PARIS
sevan voyages	**saberatours**
SARKISSIAN Varoujan	BAGHDASSARIAN Levon
50, cours de la Liberté	3, rue de l'Arrivée
69003 LYON	Imm. CIT 7e étage
Tél. (78) 60 13 66	75015 PARIS
	Tél. 538 67 47

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
14
JEUDI
14 FEVRIER
1980

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.580 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 55e ANNÉE — No 14.580

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՏԷՄԻՐԷԼ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻՆ՝

«ՄԵՆՔ ՄԵՐ ԸՆԵԼԻՔԸ ԳԻՏԵՆՔ, ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՄԵՐ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՆ ՈՒ ԶԻՆԱԿԻՑՆԵՐԸ ՓՈԽԱՆԱԿ ՄՏԱՀՈԳՈՒԵԼՈՒ ԹԷ Ի՞ՆՉ ԿՐՆԱՅ ՊԱՏԱՀԻԼ ՄԵԶԻ, ԱՒԵԼԻ ԼԱՒ Կ'ԸՆԵՆ ՈՐ ՕԳՆԵՆ» …

— O —

Ոչ երկրին անխախտական վիճակը, ոչ տնտեսական ծանր տագնապը, ոչ ալ ամէնօրեայ ահաբեկչութիւններն ու արիւնալի բախումները կը թուին ազդած ըլլալ Թուրքիոյ նոր վարչապետին վրայ, որու յայտարարութիւնները արեւմտեան մամուլին կարելի է ամփոփել կարճ նախադասութեան մը մէջ՝ դրամ տուէք եւ մեր գործերուն մի՛ խառնուիք…:

Արդարեւ, Սիւլէյման Տէմիրէլ տեսակցութիւն մը շնորհած է հետեւեալ թերթերուն՝ Մոնտ, Թայմզ, Սթամփա, Տի Վելթ, որոնք միաժամանակ կը մասնակցին Եօրոփա հաւաքական յաւելուածին եւ շեշտած է թէ պէտք չէ Թուրքիան «հիւանդ մարդ մը» նկատել: Այս հարցազրոյցը տեղի ունեցած է Թուրքիոյ անդամակցութեան դիմումին առթիւ, Եւրոպական Հասարակայնութեան: Ատլէթական վարչապետը նախ եւ առաջ կ'ըսէ.— «Վճռած ենք Եւրոպայի մէջ մնալ, չենք ուզեր անջատուիլ Եւրոպայէն» եւ ասիկա ըսուած է, ըստ լրագրողներուն շատ բուռն շեշտով մը:

Թուրքիոյ տնտեսական կացութի՞ւնը, ոչ մէկ կապ ունի անդամակցութեան հետ, անիկա, ըստ Տէմիրէլի թեքնիք կէտ մըն է: Յետոյ Տէմիրէլ կը շարունակէ իր վճռական յայտարարութիւնները, ոչ միայն ինքնավստահ այլեւ ինքնագոհ ոճով: Կը յիշեցնէ որ ինք ղրկեր է Թուրքեր Եւրոպա աշխատելու վերջին 15 տարիներուն, ոչ միայն դրամ շահելու այլեւ ճարտարարուեստի ընկերութեան պատկանելու համար: Թուրքիոյ զինակիցները, կ'ըսէ Տէմիրէլ պէտք չէ մտահոգուին իր մասին.— «Թուրքիան մտահոգ չէ, ինչ որ ալ ըլլայ իր հարցերուն կարեւորութիւնը կառավարութիւն մը կայ դէմ դնելու համար եւ գիտենք թէ ի՛նչ պէտք է ընենք: Արեւմտեան մեր բարեկամներն ու զինակիցները փոխանակ մտահոգուելու թէ ի՞նչ կրնայ պատահիլ մեզի, աւելի լաւ կ'ընեն որ օգնեն»: Թէեւ երեսուն տարի է յառաջդիմութիւն եղեր է (ելեկտրոկայաններ, գործատուներ, եւն., եւն.), բայց ամէն բան կեցեր է, 1978–79, որովհետեւ չեն կրցեր հարկ եղածին չափ դրամ ձեռք ձգել բացը գոցելու համար: 1978 – 79 ըսելով, Տէմիրէլ կ'ուզէ ըսել՝ Էճէվիտ: Քաղաքական կեանքի մէջ, յանցաւորը միշտ միւսն է…: Արդէն 400 միլիոն տոլար մտեր է եւ մաս մը արդէն օգտագործուեր է, դեռ 220 միլիոն ալ եկեր է Միջազգային Դրամական Ֆոնտէն, 100 միլիոն ալ ամերիկեան կառավարութենէն, քանի մը հարիւր միլիոն ալ առեւտրական դրամատուներէ: Եւ Տէմիրէլ չի վարանիր նոյնիսկ պնդելէ որ Թուրքիա դրամական նման օգնութեան մը պէտք չունենար տեւականօրէն, տասը տարիէն կրնայ ինքնաբաւ ըլլալ եւ մինչեւ հիմա ալ եղած կ'ըլլար եթէ չըլլար… քարիւղը: Ծանօթ է որ աշխարհի բոլոր ղեկավարները տնտեսական անհեռատես եւ ձախող քաղաքականութիւնը պարտկելու համար գտած են պատասխանատուն՝ քարիւղը, պատճառ չկայ որ Տէմիրէլ ալ չօգտուի առիթէն…:

Գալով երկրին ներքին խառնակ վիճակին, ան եկած է համայնավարներէն, «ծայրայեղ–աջ ահաբեկչութիւնը միայն հակազդեցութիւն» է ըստ աջ վարչապետին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԻՐԱՔ, որ բաւական ատեն է լռած էր, ի վերջոյ մամուլի ասուլիս մը տուաւ շեշտելով թէ արտայայտուողը ո՛չ Փարիզի քաղաքապետն է, ո՛չ ՀՀՀի նախագահը, այլ պարզապէս Ժաք Շիրաք անուն անհատ մը: Զակնարկեց նախագահական ընտրութեանց (կանխահաս է), շեշտեց թէ քաղաքական տագնապ մը բանալու պատասխանատուութիւնը չի ստանձներ: Կ'ուզէ որ Ֆրանսա փոխանակ վեցի 15 հիւլէական սուզանաւ ունենայ: Եզրակացութեան մէջ, Շիրաք Աւետարանէն մէջբերում կ'ընէ. «Ժամանակ մը կայ լռելու, ժամանակ մը՝ խօսելու, ժամանակ մը ցանելու, ժամանակ մը՝ քաղելու համար»:

ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ Միջազգային Կոմիտէն որոշեց որ խաղերը Մոսկուա տեղի պիտի ունենան:

ՀՌՈՄԻ համալսարանին մէջ էր, որ Կարմիր Ջոկատները սպաննած են Ատենակալութեան Բարձրագոյն Խորհուրդի փոխ – նախագահը՝ Փրոֆ. Վիթթորիօ Պաշըլէ: Տրուած ըլլալով գոհին անձնաւորութիւնը, այս մահափորձը ամէնէն կարեւորներէն մէկը կը նկատուի Ալտօ Մորոյէ ի վեր,: 54 տարեկան, Պաշըլէ վարչական իրաւաբանութեան դասախօս էր:

ԻՐԻԿՈՒԱՆ ՏՈՄՍԵՐ

ՆԱՄԱԿ ԱՐԻԱՆԻՆ՝ ԹՈՔԱԹԼԵԱՆԻ

ԵՒ ՈՒՐԻՇ ԲԱՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

— O —

Սիրելի Արիան,

Հիւանդի անկողնիս մէջ կարդացի «Թոքաթլեան»ի մասին երէկուան ակնարկդ: Կարդացի ու ժպտեցայ, այո, մենք որ հիմա ամէն օր մօտ տասը ժամ կ'անցընենք այդ շէնքին գետնայարկին մէջ, յաճախ կը մոռնանք թէ ատենին ի՛նչ կը նշանակէր Թոքաթլեան անունը: Անցեալի պատկանող շատ բաներու նման, այս անունէն ալ ոչինչ մնացած է, մե՛ղք: Ոչինչ բացի քանի մը հոգիի յիշողութեան մէջ յամեցող յուշերէ:

Այո, հիւանդի անկողնիս մէջ կարդացի: Հիւանդ էի, որովհետեւ Թոքաթլեանի այն գետնայարկը, ուր ատենօք կ'եռային Թոքաթլեան պանդոկի համբաւոր ճաշարանին կաթսաները, ցուրտը կը տիրէ ներկայիս: Ձմեռուան կէսը անցանք, ուր որ է գարնան ծաղիկները պիտի ծիլ արձակեն, եւ սակայն դեռ օր մը ջեռուցման կաթսաները չվառեցան այս շէնքին մէջ: Եւ մենք, որ մեր առօրեայ ծանր աշխատանքին մէջ ժամանակ իսկ չէինք գտներ անդրադառնալու թէ կը մսինք, հիւանդացանք ի վերջոյ:

Այս տողերը կը գրեմ, սիրելի Արիան, ոչ թէ քննադատելու համար շէնքին վարիչները: Թէեւ չենք գիտեր թէ անոնք որքան ճիգ կը վատնեն վառելանիւթ հայթայթելու համար, սակայն գիտենք որ այսօր վառելանիւթ գտնելը հազարումէկ ճարպիկութիւն ու լարախաղացութիւն կը պահանջէ: Ուստի այդ չէ նպատակս: Բուն նպատակս վերջին երեք տողերուդ անդրադառնալ է:

Սիրուն էին այդ տողերը, եւ մտածելու կ'առաջնորդէին: Բաղդատելով մեզ՝ մամուլի աշխատաւորներս Թոքաթլեանի անցեալի խոհարարներուն հետ, կը հարցնէիր.

« Ձեմ գիտեր որոշապէս թէ, մե՞նք թէ, անցեալի խոհարարներն էին աւելի բախտաւորները, աւելի գնահատուողները »…:

Սիրելիս, դուն լաւ գիտես թէ ընկերային շրջանակի մէջ սարքուած խրախճանքի հացկերոյթ, հացկերոյթի սեղանին վրայ դրուած խրախճանքի համադամ եւ կերակուր, ամէն բանէ առաջ առիթ մըն է որ գովաբանական ու գնահատանքի խօսքեր արտասանուին զանոնք պատրաստողին հասցէին, մանաւանդ եթէ զանոնք պատրաստողը նոյնինքն «տանտիրուհ»ն է:

Բայց, եթէ սեփական տուներէ դուրս ելլենք եւ մտնենք հանրային ճաշարաններէ ներս, կը հարցնեմ, քանի՞ հոգի նոյն պահանջը կը զգայ անտեսանելի խոհարարին հասցէին: Մարդիկ կ'ուտեն, կը խմեն, ամէն կերպով կը բաւարարուին եւ սակայն պահ մը իսկ չեն խորհիր այն աշխատանքներուն մասին, որոնք խոհանոց կոչուած քուլիսի մը մէջ ժամեր ամբողջ աշխատած են զիրենք տասը վայրկեան գոհ ձգելու համար:

Ահաւասիկ հոս է սեփականին եւ հանրայինին տարբերութիւնը:

Այո, չկայ այլեւս երբեմնի փարթամ Թոքաթլեան պանդոկը: Չկան այլեւս համեղ կերակուրները, որոնք անոր փառքը կը կազմէին: Բայց հիմա հոն կայ ուրիշ բոյն մը ուրկէ ամէն օր հազարաւոր հացեր կը բաշխուին հայ տուներէ ներս: Մարդիկ կը ճաշակեն այդ հացերը եւ պիտի չզարմանանք երբեք եթէ տեսնենք որ այդ ճաշակողներէն շատեր լուր անգամ չունին թէ ինչպէս ափ մը մամուլի աշխատաւորներ ամբողջ օր մը տքնաջան աշխատեցան իրենց հրամցնելու համար այդ փոքրիկ հացը: Գրեթէ ճիշդ այնպէս՝ ինչպէս մենք չենք խորհիր փուռի աշխատաւորի մը ճակտէն կաթած քրտինքին մասին, երբ անփութօրէն չերտ մը կը փրցնենք մեր առօրեայ հացէն, ընթրիքի սեղանին վրայ…:

Խոհարարին ճակատագիրը այս է. անոր համար գնահատուիլը՝ ուտուիլ կը նշանակէ: Եւ քանի որ մենք ալ խոհարարներ ենք գնահատուած պիտի ըլլանք եթէ մեր եփած հացը ուտուի: Փոխադարձաբար, գնահատուած պիտի չըլլանք եթէ մեր հացը մնայ ցուցափեղկերուն մէջ, չորնայ եւ զամբիւղ նետուի: Եւ ասիկա ոչ մէկ կապ ունի հացին որակին հետ: Կապ ունի մարդոց ստամոքսին, գլխուն, սրտին եւ մանաւանդ… արեան հետ: Ցտեսութիւն, սիրելի Արիան:

«Մարմարա» Ռ. Հ.

ԹԵՀՐԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲՆԵՐՈՒ ԱԶԳԱՅՆԱՑՄԱՆ ՀԱՐՑԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՊԱՀԵՆ ԻՐԵՆՑ ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆԸ

— O —

Ինչպէս գրած էինք Փետր. 8ի մեր թիւով, Թեհրանի Հայոց առաջնորդը՝ Արտակ Արք. Մանուկեան, ընկերակցութեամբ հայկ. պատուիրակութեան մը այցելած էր Իրանի Յեղափոխական Խորհուրդի Ա. քարտուղար Տօքթ. Պէհէշթիի, մարզական ակումբներու ազգայնացման խնդրով: Նոյն նպատակով, պատուիրակութիւնը հանդիպում մը պիտի ունենար Իրանի Մարզական Կազմակերպութեան ընդհ. տնօրէն Հոսէյն Շահ Հոսէյնիի հետ:

Թեհրանի մեր պաշտօնակից «Ալիք»էն կ'իմանանք, թէ այդ հանդիպումը տեղի ունեցած է Թեհրանի Հայոց Առաջնորդարանին մէջ, Շահ Հոսէյնիի փափաքով, ներկայ եղած են առաջնորդը, Թեմական Խորհուրդի, «Արարատ» կազմակերպութեան եւ «Սիփան» միութեան ներկայացուցիչները: Շահ Հոսէյնի անդրադառնալով մարզական ակումբներու ազգայնացման հարցին՝ ի մէջ այլոց ըսած է. «Եթէ նախ քան Տօքթ. Պէհէշթիի մօտ երթալը ինծի հետ կապուէիք, ես անմիջապէս կ'այցելէի ձեզի եւ խնդիրները կը կարգադրէինք, քանի որ պարտականութիւնս էր այցելել կրօնական փոքրամասնութիւններու միութիւնները եւ կարգադրել գոյութիւն ունեցող հարցերը: Ես թերեւս տակաւին պարսկական բոլոր մարզական ակումբները չեմ այցելած, բայց ձեր միութիւններուն երկու – երեք անգամ այցելութիւն տուած եմ: Ձեր լոզարանի պարագային ալ բամբիշ միջամտած եւ պաշտպանած եմ Հայութեան իրաւունքները, քանի որ ձեր կրօնքը երկսեռ լողարանը չարգիլեր, հետեւաբար պարտականութիւնս է Հայութեան շրջապատին մէջ յարգել զայն: Մեր նպատակը միայն այն է՝ որ հայկ. ակումբներէն օգտուին Հայութեան բոլոր դասակարգերը, եւ մեր ուզածը այն է որ բոլոր մարզական հաստատութիւնները ժողովրդական դառնան: Դուք պէտք է այնպէս ընէք որ Հայոց բոլոր դպրոցները օգտուին ձեր մարզական յարմարութիւններէն»:

Ապա պարսիկ պաշտօնատարը շեշտած է. «Մենք չենք ուզեր ձեր միութիւնները գրաւել, այլ կ'ուզենք ծրագրել, որ ամբողջ ժողովուրդը կարենայ օգտուիլ այս յարմարութիւններէն եւ եթէ պակասութիւններ ըլլան, մենք կարելիութեան սահմաններուն մէջ կ'օգնենք ձեզի: Մեր պարտականութիւնն է հսկել երկրի բոլոր ակումբներու, այդ կարգին նաեւ ձեր ակումբներու աշխատանքներուն, քանի որ մենք մեր ժողովուրդին հանդէպ պատասխանատու ենք: Ձեր ակումբներու ծախքը Հայութիւնն է որ կուտայ, սակայն բացը Պետութիւնը պիտի ամբողջացնէ, քանի որ Հայն ալ տուրք կը վճարէ, նաֆթէն իրաւունք ունի եւ երկրի սահմանները կը պաշտպանէ»:

Շահ Հոսէյնի իր խօսքի աւարտին նշած է թէ Իրանի Մարզական Կազմակերպութիւնը մէկական ներկայացուցիչ պիտի ղրկէ միութիւններուն իբրեւ հսկիչ, որոնք իրաւունք պիտի չունենան միջամտելու ներքին գործերուն:

Խօսք առած են հայկ. ակումբներու ներկայացուցիչները եւ արծարծած գոյութիւն ունեցող կարգ մը դժուարութիւններ, որոնց պատասխանելով Շահ Հոսէյնի ըսած է, թէ հայկ. միութիւններու ունեցած նիւթական եւ զանազան այլ դժուարութիւնները հարթելու համար պիտի տրամադրուին մարզիչներ, մարզական պիտոյքներ եւ իրաւարարներ, իսկ դէպի «Արարատ» մարզաւան երթեւեկի համար ալ խոստացած է Թեհրանի քաղաքապետարանի գծով կարգադրել, որպէսզի հանրակառք տրամադրուի հայկական ակումբներուն՝ յատուկ օրերու եւ ժամերու:

ԵՂԻՇԷ

(ՀԱՏՈՒԱԾ)

Հ. ԿԻՒՐԵՂ ՎՐԴ. ՔԻՊԱՐԵԱՆ

Այս զանազան տեսութեանց մէջ դժուարին է ստոյգն որոշել. սակայն պէտք է ըսել որ Ակինեանի ենթադրութիւնը, որու ստուգութեան ինքը ամենավստահ է եւ զայն հնարամիտ հանգիտութիւններու վրայ ալ հիմնած, զմեզ չի համոզեր որ Եղիշէի գրքին՝ նման ծագում մը տանք: Գիրքը՝ թերութիւններով հանդերձ, որոնցմէ լեզուականները կէս մը ձեռագրական խաթարումներ են, ունի նիւթի միութիւն՝ զոր ամէնքը կ'ընդունին եւ ասիկա դժուարին է բացատրել, զայն խմբագրութիւն նկատելով: Սկզբնագիր Եղիշէէ ոչ մէկ հետք կայ եւ ոչ մէկ մատենագրական յիշատակութիւն մեր պատմութեան մէջ, ինչ որ շատ տարօրինակ է: 572ի ապստամբութեան հետեւանքն եղաւ փախուստը Վարդանի եւ միւս նախարարներուն դէպի Բիւզանդիոն, հետեւաբար ոչ պատուաւոր վախճան մը՝ որ դիւցազնաշունչ գրութեան մը նիւթ հայթայթէր. Հայ համայնքը նկատեց այդ Վարդանը « Նեռին ապնջական եւ առաջնորդ » (Գիրք Թղթոց, էջ 93). որով ոչ թէ հերոս մը՝ այլ ազգին վնասակար անձ մը: Անհեթեթ է դարձեալ մտածել որ « Տիկնայք փափկասունք » հատուածը Բիւզանդիոն ապաստանող հայ տիկիններու եղերերգն ըլլայ եւ անտեղի է որ Բիւզանդիոնի մէջ հայ տիկինները՝ որ արքունական « պարգեւներով, եւ առատատուր նուէրներով օժտուած էին », « բոկ եւ հետի երթային ի տունս աղօթից ». թէ ցերեկները արեւակէզ ըլլային ու գիշերները գետնաբեկ. ընդհակառակն անտեղի չէ որ անոնք Հայաստանի մէջ ռոճիկ ընդունէին Տիզբոնէն, քանի որ Փարպեցի ալ նոյնը կ'աւանդէ (էջ 368): Ակինեան կը ներկայացնէ խմբագրիչը իբր անճարակ եւ տգէտ անձ մը. սակայն չէ կարելի բացատրել թէ այս տգէտ անձը ինչպէս կրցեր է գրել Վասակի դատապարտութեան եւ մահուան գեղեցիկ էջերը, որ Սկզբնագրին չեն:

Կիւլէսէրեանի եւ ուրիշներու ենթադրութիւնը թէ Եղիշէի գործը պատմական մասին մէջ առաջ եկած ըլլայ ուղղակի Փարպեցիի գրքէն, ու Եղիշէ ինքն եղած ըլլայ ինչ ինչ փոփոխութիւններ մտցնողը՝ համոզիչ չէ, որովհետեւ չի բացատրեր թէ ի՛նչպէս Հայոց Պատերազմին հեղինակը իր նախնական ծրագրին մէջ չէ առած ութերորդ յեղանակի նիւթն ալ, որ կար Փարպեցիի մէջ: Ցետոյ չի բացատրեր այն տարբերութիւնները՝ զոր ունի Եղիշէ եւ որոնք քմածին չեն. այսպէս Եղիշէ որեւէ պատճառ չունէր Բիւզանդիոն ղրկել տալու մէկ պատուիրակ՝ Ա. Գնունին, քան երեք պատուիրակներ. նոյնպէս Աբրահամ Խոստովանողի կրօնաւորիլ տալու քան զինքը եպիսկոպոս կարգելու: Իսկ յունական Հայաստանի սպարապետ՝ Վասակ Մամիկոնեանի յիշատակութիւնը, զոր Պրոկոպիոս ալ կը ճանչնայ, եւ ուրիշ զանազան դէպքեր կը ցուցնեն Եղիշէի մէկ անդրադոյն տեղեկութիւններու ծանօթութիւն: Այս զանազան ինքնակաց տարբերութիւնները մեկնելու համար Ադոնց եւ Խալաթեան դիմեցին երրորդ աղբիւրի մը գոյութեան, ուսկից օգտուած ըլլան Փարպեցի եւ Եղիշէ, եւ այդ աղբիւրը կը կարծէ տեսնել Զամիկեան Աբրահամ Խոստովանողի Համառօտութեան մէջ՝ յիշատակուած Թ. Արծրունիէ, որու մասին սակայն մենք ուրիշ տեղեկութիւն չունինք եւ ենթադրութիւնը ստուգութիւն չի դառնար:

Դիւրին է ենթադրութիւններու տկար կողմերը մատնանիշ ընել, բայց դժուարին է, մանաւանդ Եղիշէի խնդրին մէջ բուն ստոյգը սահմանել: Սակայն կը համարիմ որ Եղիշէի եւ Փարպեցիի միջեւ եղած պատմական նմանութիւնները անպատճառ չեն հարկադրեր զմեզ Եղիշէն Փարպեցիէն օգտուած նկատել պատմականօրէն: Վարդանի մասին ապահով ժողովուրդի մէջ աւանդութիւն մը ստեղծուած էր Սեբէոս գիտէ որ ժողովուրդէն Վարդանի Կարմիր վերադիրը տրուած է, ինչ որ կ'անգիտանան Ղազար եւ Եղիշէ. Փարպեցի ապահով օգտագործած ըլլալու է այս աւանդութիւնն ալ իր գրքին համար՝ երբ զայն կը յօրինէր 485է յետոյ, այսինքն Աւրշաւիր Կամսարականի մահէն շատ տարիներ վերջ, եւ չէր կըրնար այդ անձին բոլոր պատմածները յիշել. գործածած պիտի ըլլայ դարձեալ գրաւոր վաւերաթուղթեր՝ անուանացանկերու եւ նամակներու համար: Արդ այդ միեւնոյն աւանդութենէն ու գրաւոր թուղթերէն կրնար օգտուիլ նաեւ Եղիշէ. դէպքերու նոյնութիւնը արդիւնք է պատմական նիւթին նոյնութեան. տարբերութիւնները՝ աւանդութեանց տարբերութեան ու Եղիշէի նպատակին ալ, որ աւելի ճառագրել կամ վկայագրել է քան պատմագրել:

Գալով գրքի յօրինման ժամանակին, շատ աւելի դժուարութեանց կը բախինք: Եղիշէ կախում ունի Արեւելեան վկայից ճառէն՝ լեզուական եւ հոգեբանական տեսակէտով. իր Յազկերտը նմանութիւններ ունի Արեւելեան վկայից ճառին Շապուհի հետ. հետեւաբար 464է առաջ չէ կարող գրուած ըլլալ Եղիշէի գիրքը: Կրած է դարձեալ ազդեցութիւնը գաղափարներու մէջ Փիլոնի գործերուն, որ յունաբան դպրոցի առաջին թարգմանութիւններէն են եւ ապահով վեցերորդ դարու առաջին կէսէն: Գրքին մէջ Յունական հայ բաժնի մը իբր սպարապետ Վասակ Մամիկոնեանի յիշատակութենէն Տաշեան հետեւցնել ուզեց՝ թէ գիրքը գրուած ըլլալու է 536է առաջ, Յուստինիանոսի բաժանումներէն կանուխ. ընդհակառակն Ադոնց 536է վերջ կը դնէ: Գուցէ Եղիշէի ժամանակը աւելի որոշ ճշդեն Միհնձանց ճառին մէջ, որու հեղինակութիւնը ամէնէն կը տրուի Պատմութեան գիրքը յօրինողին, յիշատակուած պատմական դէպքերը, այսինքն թէ ինչպէս այդ ատենները քաջ նահատակները մեռած են պատերազմի մէջ, սուրբ քահանաները խողխողուած անօրէններէն, ուրիշներ ենթարկուած հարկերու. գեղեցիկ երիտասարդներ զինուած, կոյսեր գերուած, կիներ այրիացած, մինչդեռ երկինքը վերէն բարկացած է եւ երկիրս ալ տատանումի մէջ է՝ կործանելով տուներ եւ թաղելով մարդիկ փլատակներու տակ: Այս դէպքերու մէկ մասը կը յարմարի 451 – 480ի շըրջանին, բայց ուրիշ աղբիւրներէ տեղեակ չենք երկրաշարժներու, որոնք սակայն Հայաստանի համար հազուադէպ չէին: Ակինեան այս դէպքերը կը զետեղէ 565 – 568ի տարիներու մէջ՝ հիմնուած ասորի աղբիւրներու վրայ, որոնք կ'աւանդեն նաեւ գիսաւորներու երեւումներ նոյն շրջանին. սակայն քահանաներու խողխողումը նոյն ատեններուն չի յարմարիր: Այսպէս առանց կարենալու տասնամեակ մը որոշել գրքին յօրինման համար, կըրնանք ըսել թէ վեցերորդ դարէն առաջ չէր կարող գրուած ըլլալ:

(Վերջ)

ԹՐԹՌԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԸ

ԸՆԹԱՑԻԿ ՀԱՐՑԵՐ

— o —

Ծանօթ է, որ ժամանակէ մը ի վեր խիստ քննադատութիւններ կը կատարուին հրապարակը ողողող անճաշակ, անիմաստ երգերուն դէմ: Այս մասին յաճախ կ'արտայայտուին մտաւորականներ, երաժիշտներ Հայաստանի մամուլին մէջ: Յառաջ, իր կարգին, գրեթէ միշտ արձագանգ կը հանդիսանայ այդ սրտցաւ արտայայտութիւններուն: Մասնաւորաբար այն պատճառով, որ նոյն երեւոյթը, դժբախտաբար, նկատելի է նոյնպէս արտասահմանի մէջ:

Ակիդբեկովէն Ֆ. Ղազարեան, մանկավարժական գիտութիւններու թեկնածու, Սով. Հայաստան օրաթերթին ուղղած իր նամակ խմբագրութեան գրութեամբ, խօսքից անցնենք գործի խորագիրին տակ, կը բողոքէ ինքնաշարժներու մէջ գործածուող ձայներիզի տուփերուն, նամակաբերին բառով՝ ժապաւէնատուփերու (քասէթ) անճոռնի երգերուն դէմ: Ապա հարց կուտայ, թէ ինչո՞ւ օրինակ Մշակոյթի նախարարութիւնը, առեւտրական կազմակերպութիւններուն ճամբով անհրաժեշտ քայլերու չի դիմեր, որպէսզի հրապարակ հանուին լաւ մեկնաբանուած ճաշակաւոր երգեր ու երաժշտութիւն սփռող ձայներիզի տուփեր:

« Այսօր, դիտել կուտայ ան, տասնեակ հազարաւոր ընտանիքներ ունեն անհատական օգտագործման մարդատար աւտոմեքենաներ: Դրանց ճնշող մեծամասնութեան մէջ տեղադրուած են ձայնագրիչներ: Ի հարկէ, եթէ ձայնագրիչ է տեղադրուած, ապա պէտք է… երգի: Եւ գրեթէ բոլոր ձայնագրիչները « արտաշնչում են » միեւնոյն գռեհիկ երգերը »:

Ֆ. Ղազարեան այս առթիւ կը յիշեցնէ, թէ Խորհ. Միութեան շարք մը մեծ քաղաքներուն մէջ ժապաւէններուն ձայնագրութիւնը եւ վաճառքը կը կատարուի պետական հաստատութիւններու կողմէ եւ ոչ թէ ձեռներէց անհատներու միջոցաւ: « Մոսկուայում, Լենինգրադում եւ այլուր կարող էք ձեռք բերել ռուս դասական, ժողովրդական, էստրադային երաժշտութեան ժապաւէնային ձայնագրութիւններ՝ նշանաւոր արտիստների կատարմամբ »:

Ուրեմն, նամակագիրին առաջարկն է, որ Մշակոյթի նախարարութիւնը ստանձնէ այս պարտականութիւնը՝ պայմանագիրներ կնքելով առեւտրական կազմակերպութիւններուն հետ: Որովհետեւ, եթէ խանութներուն մէջ ծախուին ժողովրդական կամ այլ նկարագիր ունեցող լաւագոյն երգերը, արուեստագէտներու մեկնաբանութեամբ, այլեւս « ո՞վ ձեռք կը մեկնի գռեհիկ երաժշտութեանը, որ թանկ գներով, առանց հսկողութեան վաճառւում է՝ հսկայական օգուտ բերելով մասնաւոր անձանց եւ փոխարէնը փչացնելով հազարաւոր մարդկանց ճաշակը »:

Ֆ. Ղազարեան իր Նամակ Խմբագրութեան գրութեան մէջ կ'անդրադառնայ նաեւ այսպէս կոչուած « ռեստորանային երաժշտութեան » երգացանկին: Նախ կը հարցնէ, թէ արդեօ՞ք անհրաժեշտ է բոլոր ճաշարաններուն մէջ ունենալ նուագախումբեր, « որոնց կատարողական արուեստը, ընդհանուր առմամբ, ցածր է, իսկ երգացանկերը հսկողութիւնից դուրս են մնացել »: Ֆ. Ղազարեան ապա կը պատմէ հետեւեալը.

« Ակամայից յիշեցի մի դէպք: Կարսի շրջանաւարտներով նշում էինք աւարտելու տասնամեակը: Աղմկալի երաժշտութիւնը հանգիստ չէր տալիս, աւելի ճիշդ՝ շաբաշ (*) տուողները հանգիստ չէին տալիս նուագողներին: Մեր ընկերներից մէկը մօտիկ կանչեց մատուցողին եւ 25 ռուբլին դնելով ափսէին մէջ, ասաց. — խնդրում եմ սա տուէք նուագողներին եւ ասէք, որ կէս ժամ մեզ հանգիստ թողնեն: Այո, տխուր է, բայց փաստ, որ ռեստորանում երբեմն ստիպուած ես լինում նուագախմբին վճարել նաեւ… չըլսելու համար »:

Նամակագիրին առաջարկն է՝ հարուստ ձայնադարաններ հաստատել ճաշարաններուն մէջ եւ սրտամօտ երաժշտութիւն սփռել:

ՔԱՂՀԱՆ

(*) Շաբաշ— Նուագողին կամ նուագախումբին տրուած դրամական նուէր:

ԳԱՐՈՒՆ 1979

ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՈՒ ՏԱՐԻՆ

Քիւրտ տէրը, անյօժար մտիկ ըրած էր Կրպոյի վշտակից բացատրութիւնները: Դատապարտելով հանդերձ Կիւլնազի եւ Հոյ – Հօրոյի տիրոջ տմարդի վարմունքը, խոստացած էր չխառնուիլ, առանց գիտնալու եղելութեան իրականութիւնը: Պէտք է զգուշանային ծանր հետեւանքներու դուռ բանալէ. հակազդեցութիւնները կրնային ամբողջովին խաթարել իրենց դրացի յարաբերութիւնները:

Առաջին անգամ ըլլալով՝ Կրպօ հիասթափ եղած էր քիւրտ տիրոջ խօսքերէն: Կուրծքէն՝ ցաւ մ'էր բարձրացած, որ, կը մխրճուէր կոկորդին ու հոն, կը պըրկուէր: Շփոթ ՝մտքին պատկերները կը կորսնցնէին իրենց ընթացքը. ու՝ անզուսպ կը խառնուէին քիւրտ դէմքին արտայայտութեան: Կրկին՝ կուրծքին ցաւը, կ'ընդմիջէր պատկերներու ընթացքը, ու, կոկորդին կը բարձրանար խեղդելու աստիճան… Գաւաթ մը ջուրը, հեղուկին սրսկումը դէմքին, չէին դադրեցուցած անորոշ ցաւին յամառիլը… Այո՛, առաջին անգամ ըլլալով, Քիւրտին դէմքի գիծերը, անհամեմատ խորշերու տակ կը շրջապատէին աչքեր, որոնց փայլը սեւեռումը իրեն սոսկում կու տային: Ի՞նչ էր այս ամէնուն պատճառը… Կըրպօ՝ ընկճուած, սենեակն էր վազած առանձնանալու: Պատուհանին տակ, անկողնին վրայ երկնցած. կամաց – կամաց գիշերուան մութը. իր ներքին պայքարի թաւալումը, նոյն համեմատութեամբ, զգացումներուն դառնութիւնները, կը հրմշտկուէին անհամար խոչընդոտներով: Ինչո՞ւ Կրպոյի հոգեկան տարածքի հորիզոնը, նոյն հողին վրայ, նոյն շունչին տակ, նոյն մարդկային կեղծիքներուն ենթարկուած, ուրիշ մեկնաբանութեամբ հոլովել կուտային ենթադրութիւնները: Անտարակոյս ՝զգացումի, մտածելակերպի տարբերութիւն մը կար իր եւ քիւրտ տիրոջ միջեւ. հասկացողութեան եւ խոր դատումի տարբերութիւն: Ի՞նչ էր պատճառը որ ինքը՝ փոքր տղայ, կապուած կը մնար իր ներքին մղումներու զգայնութեան: Այո՛, այդ էր կուրծքի ցաւը… Ինչպէ՞ս ուրիշ մը չէր կրնար զգալ, իր զգացած ատելութիւնը, մէկու մը դէմ որ, իր ստորնութեամբ անպատիժ կը մնար: Մղումներ՝ որոնց վրայ իր մըտքի անջրպետը անհասկնալի ստոյիկութեամբ էր կառչած, վտանգելու աստիճան իր անձը, կ'ուզէր, լուծել վրէժ մ'որուն՝ անհամեմատութեան կշիռը, չարին աջակից պիտի ըլլար: Ինչո՞ւ իր տէրը առանց համեմատութեան ձգած էր զինք այդ կացութեան մէջ… Այո՛, Կըրպօ կը զգար այլեւս ինքն իրեն ապաւինած. միայն ՝Կիւլնազի քայքայուած դէմքը, Հոյ – Հօրոյի սարսափը, կը բաւէին սթափելու այն նուիրումը, որուն, առաքելութիւնը թելադրանք մ'էր եղած իր գիտակցութեան: Շուտ՝ անկարելին պէտք էր ձեռնարկել, նահանջը՝ պիտի մեկուսացնէր իր ապագայ կեանքը, խանգարէր տան յարաբերութիւնները, ալ պիտի չկարենար նայիլ տիրոջ դէմքին որու խափան արտայայտութիւնը պիտի ընդվզէր իր ներքին համարումը: Ի՞նչ պիտի ըլլային իր եւ Կիւլնազի եւ Հոյ – Հօրոյի հետ յարաբերութիւնները, այդ էր կենսական հարցը: Կրկին՝ Կիւլնազի մըթագնած աչքերը կ'աղերսէին, ցաւէն մօմիացած շրթները, հազիւ Պապ, Պապ, Պապ կը շշնչէին… Առաջին անգամ անհրնազանդելով պիտի դժէր իր տիրոջ իրաւասութիւնը. այո՛, պէտք էր Պապ մեկնէր… Կը զգար իր մէջ տեսակ մը յեղաշրջում ուր՝ վախը, տարակուսանքը եւ վտանգի մէջ նետուիլը, փորձանքի այլանդակութիւնը ունէին. սակայն պէտք էր յաղթահարել: Սրտի կորովը կը մնար տիրապետողն իր տատանումներուն:

Լեցուն լուսինը ձգած էր իր փայլը ու քմայքը նինջող լեռներու, ձորերու, արտերու ու դաշտերու վրայ. միայն մօտակայ վազող ջրվէժը եւ առուները անդադար կ'երգէին իր ներշնչող թափը: Լուսնին ժպիտը, կը նմանէր ունայնութեան քմծիծաղին. փայլփլուն կարկաչող ալեակները, կը սահէին աշխարհի խորհուրդին վրայ ուր՝ կեանքը դեռ հանգրուանը չէ գտած, երկնային գահավիժող աստղը իր կայանը…

ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆ

(13 – Շար.)

ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԷՆ ՆԵՐՍ

ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ).— Այլեւս դեղեցիկ սովորութիւններու կարգին անցած է փետրուարի առաջին շաբաթը կազմակերպել Բարեկենդանի երեկոյթ մը կամ այլ որակումով՝ Դիմակահանդէս: Այս տարի տեղի ունեցաւ Փետրուար 2ին, բացառիկ յաջողութեամբ: Վասպուրական սըրահը քանի մը ժամերու համար փոխած էր իր կերպարանքը: Պատերուն վրայ եւ ձեղունէն կախուած լուսաւոր զարդարանքներ, պաճուճանքներ՝ դիմականըկարներէն մինչեւ գոյնզգոյն գնդակները կուտային «քարնավալ»ի կատարեալ մթնոլորտ մը որ առաւել կը շեշտուէր թիփիք երաժշտութեան եղանակներով ու կշռոյթներով եւ ներկայ բազմութեան յորդող խանդավառութեամբ: Կատարեալ տօն մը, ուրախութիւն մը որուն ընթացքին ներկաները, երկու հարիւրէն աւելի, երիտասարդ կամ նուազ երիտասարդ ազատ ընթացք տուին իրենց ներշնչումին՝ ծպտուելով, պարելով, զուարճանալով: Ծպտումներու մրցում մը եկաւ վարձատրել կնոջ եւ այր մարդու, ինչպէս նաեւ երախայի, ամէնէն ինքնատիպ տարազները: Երեկոյթը երկարեցաւ մինչեւ առաւօտեան «պզտիկ» ժամերը առանց որ յոգնութիւնը պահ մը իսկ ազդէ տրամադրութիւններուն եւ խանդավառութեան վրայ: Մեկնումի պահուն ներկաները ժամադրուեցան յաջորդ տարուան: Ինչ որ յաջողութեան ամէնէն խօսուն փաստն է:

×

ՆԿԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Տիկին Միշէլը Աննօ, Փետրուար 1էն 21 կը ցուցադրէր իր գործերը, Տարօն սրահին մէջ: Բացումը տեղի ունեցաւ Յունուար 31ին, բարեկամներու եւ արուեստագէտներու սեղմ շրջանակի մը մէջ: Իւղաներկ, խճանկար, ածխամատիտով նկար կը կազմեն իր ստեղծագործութիւններուն տեսակը: Ցուցադըրուած 41 գործերը առաւելաբար կը ներկայացնեն ծաղիկներ, տեսարաններ եւ բնավայրեր, Եգիպտոսի եւ Թունուզի ուր հեղինակը ապրած է: Միշէլը Աննօ նկարչութեան մօտեցած եւ փարած է որպէս արուեստասէր, որպէս իր գեղարուեստական ապրումներու արտայայտութիւն: Իր երրորդ ցուցադրութիւնն է: Աչքի կը զարնեն ծաղիկները ներկուած սեւ թուղթի, յատակի վրայ որոնց թարմ գոյներուն մէջ կայ երազ եւ իրականութիւն: Ծաղիկներ որոնցմէ կը բխին միանգամայն բնութեան պարզութիւնն ու հարըստութիւնը:

Համակրելի եւ պարզ նկարիչ մը, համեստ իր յաւակնութիւններուն մէջ եւ որուն համար արուեստը ամէն նկատողութիւններէ վեր է:

×

ՏԵՒԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

Առաջին հերթին Չորեքշաբթի օրուան զբաղումները որոնց մասին յատուկ թըղթակցութեամբ (տե՛ս «Յառաջ», Յունուար 29ի թիւ) տուած ենք լայն տեղեկութիւններ: Կը հետեւին շուրջ յիսուն երկսեռ աշակերտներ 4էն 14 տարեկան:

Մշակոյթի Տան Անի պարախումբը կը շարունակէ իր ընթացքը միշտ Եւա Արզուեանի ղեկավարութեամբ: Փորձերը տեղի կ'ունենան Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը: Նոր տարրեր աւելցան եւ խումբը վերաշխուժացման մէջ է, նորոգելով իր յայտագիրը:

Քարաթէի դասընթացքներ, Երկուշաբթի եւ Հինգշաբթի օրերը: Արձանագըրուած են 25 հոգի: Ձեռնարկ մը որ կը շարունակուի գրեթէ Մշակոյթի Տան բացումէն ի վեր (1976):

Միշտ Երկուշաբթի եւ Հինգշաբթի օրերը դասական պարեր, Եւա Արզուեանի ուսուցչութեամբ: Իսկ Շաբաթ օրերը տեղի կ'ունենան դաշնակի դասեր, Գէորգ Պօզուքլեանի ուսուցչութեամբ եւ կիթառի դասեր:

×

Մշակոյթի Տան ընդհանուր գործունէութիւնը, կեանքը կը ղեկավարէ յանձնախումբը: Իր շուրջը ունի աշխոյժ եւ մանաւանդ նուիրեալ տարրերէ բաղկացած Տիկնանց Միութիւն մը եւ Անիմասիոնի յանձնախումբ մը: Այս վերջինը կը հաշուէ միայն երիտասարդ - երիտասարդուհիներ որոնք կը կատարեն նկատառելի աշխատանք ու կը պատրաստեն գործունէութեան այլ ուղիներ:

Ասկէ դուրս կան անշուշտ, Մշակոյթի Տան մէջ ապաստան գտած զանազան միութիւններու ու կազմակերպութիւններու գործունէութիւնները իրենց իւրայատուկ միութենական թէ արտաքին ծիրին մէջ:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Մշակութային ցերեկոյթ Քաշանի մէջ

Կիրակի, Փետրուար 3, Քաշանի Երիտասարդաց տան սրահին մէջ տեղի ունեցաւ մշակութային ցերեկոյթ մը, կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի ՊանեէօՔաշանի մասնաճիւղին:

Յայտագիրը բաղկացած էր երկու մասերէ՝ երգ եւ թատերական ներկայացում:

Ժամը 15.30ին կը հնչէ մուտքի նուագը, որուն առընթեր կը բացուի բեմին վարագոյրը: Իսիի Անի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Հրանդ Աճէմեանի, հայկական ժողովրդական երգերու մեկնաբանութեամբ կը վերակենդանացնէ սրահին մէջ հաւաքուած հասարակութեան աչքերուն առջեւ հայ գիւղի առօրեայէն պատկերներ: Երիտասարդներէ կազմուած այս երգչախումբը, որուն կ'ընկերանայ նաեւ ժողովրդական նուագախումբ մը, կոչուած է նոր խանդավառութիւն մը ստեղծելու գաղութիս մէջ:

Դադարին, ներկաները կ'օգտուին խաչուհիներու պատրաստած պիւֆէէն եւ իրենց տպաւորութիւնները կը փոխանցեն իրարու:

Երկրորդ բաժնին, Ալֆորվիլի հայկական թատերախումբը, բեմադրութեամբ Ռուբէն Յովակիմեանի, ներկայացուց Նշան Պէշիկթաշլեանի «Հիւանդտեսը» թատերախաղը: Այս խումբը, որ նոր կազմուած է, կը ջանայ նոր շունչ մը բերել գաղութիս թատերական կեանքէն ներս, ուրկէ քանի մը տարիէ ի վեր պակսած են ներկայացումները: Սիրող դերակատարները կրցան յաջուն դարձնել թատերագրին տիպարները եւ ուրախ տրամադրութիւն ստեղծել ներկաներուն մէջ:

Կարելի չէ ցաւով չնշել, որ սրահին մէջ հաւաքուած հասարակութեան թիւը շատ հեռու էր Պանեէօ - Քաշանի եւ շրջանին մէջ ապրող Հայերը ներկայացնելէ: Անձրե՞ւն էր միակ պատճառը, թէ մշակութային ձեռնարկներու հանդէպ հետաքրքրութեան նուազումը:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՇՐՋԱՆԷ ՇՐՋԱՆ

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ Հայոց ազգային դըպրոցները բացառիկ հանդիսութիւններով տօնած են Ամանորը:

Մանկապարտէզի հանդէսը տեղի ունեցած է Յունուար 1ի երեկոյեան՝ «Արմէն» դպրոցի սրահին մէջ: Յայտագիրը բաղկացած է խմբերգներէ եւ պարերէ: Մանկապարտիզպանուհին՝ Տիկ. Եղիզապէթ Համբարչեան արտասանած է շնորհաւորական քանի մը խօսքեր: Փակման խօսքը ըրած է առաջնորդը՝ Կորիւն Ծ. Վրդ. Պապեան:

«Արմէն» նախակրթարանի հանդէսը տեղի ունեցած է Յունուար 4ին: Յայտագիրը բաղկացած է խմբերգներէ, պարերէ, արտասանութիւններէ: Խօսք առած է տնօրէնուհին՝ Տիկ. Սոնիա Կիրակոսեան: Կաղանդ պապայի տուած այցելութենէն ետք, հանդէսը վերջ գտած է առաջնորդի փակման խօսքով:

«Արմէն» տարրական դպրոցի հանդէսը տեղի ունեցած է Դեկտ. 31ին, Յունուար 1ին եւ 2ին: Արտասանութիւններէ, երգերէ եւ պարերէ ետք ներկայացուած է «Դժոխքէն փախածներ» թատերախաղը: Խօսք առած է տնօրէնուհին՝ Տիկ. Խաթունիկ Բարսումեան: Հանդէսները վերջ գտած են առաջնորդի փակման խօսքերով:

«Կատարինեան» ուղեցոյց դպրոցին հանդէսը տեղի ունեցած է Յունուար 7ին եւ 13ին: Յայտագիրը բաղկացած է խըմբերգներէ, պարերէ եւ երեք փոքր թատերախաղերէ: Դպրոցի դերին մասին խօսած է տնօրէնը՝ Մասիս Տէր-Մարտիրոսեան: Առաջնորդի փակման խօսքերով վերջ գտած են հանդէսները:

«Քանանեան» միջնակարգ դպրոցի հանդէսը եւս տեղի ունեցած է երկու անգամ՝ Յունուար 10ին եւ 11ին: Բացման եւ շնորհաւորութեան խօսք արտասանած է տնօրէնուհին՝ Տիկ. Շահին Սալեհփուր: Արտասանութիւններ, խմբերգներ, ուղերձ մը եւ լուսապատկերներու ցուցադրութիւն մը կազմած են յայտագիրը: Փակման իր խօսքին մէջ Կորիւն Ծ. Վրդ. անդրադարձած է տասը օր տեւող ամանորեան հանդէսներու ստեղծած մթնոլորտին եւ բաշխած է փոխ-տնօրէնուհի Տիկ. Ժերմէն Բարայեանի կողմէ նուիրուած հայերէն գիրքերը այն աշակերտներուն, որոնք օժանդակած են հանդիսութիւններու յաջողութեան:

ԹԵՀՐԱՆԻ «Արարատ» կազմակերպութեան սրահին մէջ, Յունուար 29ին, տեղի ունեցած է արտասանութեան մրցում մը, մասնակցութեամբ զանազան միութիւններու ներկայացուցիչներուն: Մըրցումը բաժնուած է երկու խումբի՝ 13-18 տարեկան եւ 19-25 տարեկան: Արտասանուած են Համօ Սահեանի, Գէորգ Էմինի, Յովհաննէս Շիրազի, Պարոյր Սեւակի եւ Կարէն Պասմաճեանի քերթուածները:

ՀՈՂՎՐՏԻՔ

«... Երբ մեռնիմ, չէք մոռնար իմ կուրծքիս վրայ Յառաջ թերթը դնելու»

Անցեալ Հինգշաբթի օրը, Յունուար 31ին, դարձեալ թաղեցինք մեր նախկին Կապոյտ Խաչի ընկերուհիներէն՝ Տիկին Մարի Սերոբեանը (ծնեալ՝ Արթինեան): Ողբացեալը երկար ժամանակ ծառայած էր ժրաջանօրէն Կապոյտ Խաչի միութեան մէջ: Իր կտակն էր, որ դագաղին մէջ, իր կուծքին վրայ - Յառաջ թերթը դրուէր: Եւ մեզի ալ պատուիրած էր, թէ - Երբ օր մը մեռնիմ, չէք մոռնար կուրծքիս վրայ «Յառաջ» թերթը դնելու:

Այնպէս ալ եղած էր, երբ վերջին անգամ գացի վինք տեսնելու դագաղին մէջ եւ կուրծքին վրայ «Յառաջ» թերթը...

Շիտակը, տարիներու ընթացքին մոռցած էի իր այս կտակը. երբ տեսայ զայն՝ յիշեցի. ունեցայ զգացում մը, որ չեմ կրնար բացատրել այս պահուս. զգացում մը, որ միայն հայ թերթը ընթերցողները պիտի հասկնան: Եւ յիշեցի նոյն ատեն իր խօսքը, զոր յաճախ կ'ըսէր.— Սիրելի եւ պատուական «Յառաջ»ս...:

Հանգիստ իր յոգնաբեկ ոսկորներուն, եւ երկա՛ր կեանք եւ յարատեւութիւն մեր սիրած «Յառաջ» թերթին:

ՆԱԽԿԻՆ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉՈՒՀԻ ՄԸ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՌՕՏԵԱԼ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿՆ ՈՒ ՋԷՅՆԱՊԸ

Գիւղացիք կը զգային, որ դաշտերուն մէջ բան մը պակսած էր: Կարծես ծիրանիները ծառերուն յանկարծ կորսընցուցած էին իրենց մետաքսէ փոյնը: Գոյները իրենց տեղն էին, իրենց տեղն էին արեւոտ ճամբաները, Ջրաղացքներուն ջուրը, կամուրջը, արագիլին բոյնը եւ սակայն բան մը կար պակաս: Այդ պակասը Մաթօն էր, որ այլեւս չէր վերադարձած: Ինկած էր կարաւանին ճամբան, հեռացած էր կարաւանին հետ, հասնելու այնտեղ, ուր Խաչերի օճախէն տասն անգամ աւելի մեծ օճախէ մը արեւը դուրս կ'ելլէ, ուր թաղուած է Թուրը Հալոմնի...

×

Անցան տարիներ: Մարտիկը մեծցաւ, Ջուլհակ Պետոյի մօտ գրել կարդալ սորվեցաւ, մինչեւ որ հասաւ Նարեկին:

Պետոյի ձեռքին տակ Մարտիկի գըլուխը հետզհետէ կը ծանրանար առողջ ու լեցուն հասկի մը պէս: Կը բարձրանար անոր հասակը ուռենիի մը նման աւշային: Սորվեցաւ լաւ սրինգ նուագել:

Գիւղացիները յաճախ կը սիրէին լըսել սրինգը բերդի քարերուն վրայէն, վերջալոյսի ատեն եւ կամ ամառ գիշերները, երբ պարզկայ երկինքը կար կապոյտ մետաքսի նման: Երբ կը լսուէր փոքրիկ գետակին ձայնը կամուրջէն, երբ տանիքները անկողին ձգող գիւղացիներուն վրայ աստղերը ոսկոյշներու պէս կը կախուէին, կը լսուէր Մարտիկի սրինգին ձայնը բերդի քարերէն:

Մարտիկ տասնեօթը տարեկան էր: Դաստակի ոսկորները հետզհետէ աւելի կը հաստնային: Ջուլհակ Պետօն կը նըկատէր որ Մարտիկի մէջ եղնիկի աչքերով վայրենութիւն մը կար. աչքերը կը խորունկնային լեռներու գոյնին պէս:

– Չէ, Մաքօ, Մարտիկը տէզկահի առջեւ նստեցնել անկարելի է: Խօսք իմ քով եկած չէ, խրխնջան ձիու պէս խելքը լեռան ու դաշտին է, — կ'ըսէր Ջուլհակ Պետօն:

Գիւղի երեսփոխը վաղուց միտքը դըրած էր խօսիլ Մարտիկի հետ: Իր չոպանը շատ խելքին չէր պառկեր: Անցեալ աշնան, մօտ տասը այծ գայլերուն կեր ըրած էր: Այդ տարի հովիւներու սարսափը եղող գորշ գայլին երեւումէն ի վեր իր հօտին այծերը հետզհետէ կը հատնէին:

– Հա, Մարտիկը այծերուս չոպան պիտի ընեմ որ գայլերը պոչերնուն թէնիքէ կապուած շուներու պէս փախչին, — երեսփոխը կ'ըսէր յաճախ, մանաւանդ երբ օր մը տեսած էր, թէ Մարտիկ ինչպէ՛ս զսպած էր ուժեղ եզներու սայլ մը: Եթէ Մարտիկը վրայ չհասնէր, սայլը թերեւս Ջրաղացքի առուին մէջ շըրջուէր:

– Խօսք ո՞ւր էիր տղայ, – հարցուց հօրաքոյրը, երբ Մարտիկ այծի հետ միասին ներս մտաւ ուշ ատեն, սրինգը գօտիին՝ հաստ փայտ մը ձեռքին:

– Խօսք, հօրքոյր, երեսփոխի այծերը մինչեւ լեռները տարի: Երբ այծերն արածեմ, ինձ պիտի տայ մէկ ձեռք հագուստ, երկու զոյգ կօշիկ, տարին եօթը չերեկ ցորեն: Տարուէ տարի՝ ըսաւ որ պիտի աւելցնէ իրաւունքս: Ըսաւ, որ հօրքուրիդ հետ կը խօսիմ: Ըսաւ որ...

Այդ պահուն ներս մտաւ երեսփոխը, գիւղի էն հարուստ մարդը, որ ունէր այծերու հօտ, երկու Ջրաղաց, գիւղի լաւագոյն այգին: Երեսփոխը Թիֆլիս տեսած մարդ էր, ոսկինները կարմիր կաշիի մէջ պահող: Հագած մուշտակի ծանրութենէն կարծես վիզը դէպի առաջ ծըռած էր: Իր ջանքերով շինել տուած էր փոքրիկ գետակին կամուրջը, որ գիւղը Ջրաղացքներուն կապող կարճ ճամբան էր:

– Աստուծոյ աչքը վրան ըլլայ, Մաքօ: Մարտիկը լաւ տղայ է: Խօսք այծերուս փորերը մէյմէկ դհոլ եղած են. ինչպէս լաւ կշտացուցեր է: Մարտիկը որ իմ ձեռքիս տակ մնայ, շատ չէ, երկու տարի յետոյ, կը կարգեմ, տուն - տեղ կ'ընեմ, զաւակիս պէս կը նայիմ:

(Շար. 14)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Մարիամ Երեպաքեանեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Փետր. 17, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց մօր եւ մեծ-մօր

ԳԵՂԵՑԻԿ ԵՐԵՊԱՔԱՆԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին եւ իրենց ամուս – նոյն եւ հօր՝

ՍՈՒՐԷՆ ԵՐԵՊԱՔԱՆԵԱՆԻ

մահուան 26րդ տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

×

Տէր եւ Տիկին Շնորհք Ղուկասեան իրենց սիրելիներուն՝

ՄԻՍԱՔ, ՍՈՂՈՄՈՆ, ԱՆԱՀԻՏ ԹԵՀԼԻՐԵԱՆԻ

եւ համայն Թեհլիրեան գերդաստանի ննջեցելոց յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան Կիրակի, Փետրուար 17, Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին, 6 Ավընիւ Պուռկէն:

Ի գիտութիւն անոնց յիշատակը յար – գողներուն:

×

Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Տէրտէրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Խանթեմուրեան եւ զաւակները եւ համայն ընտանեկան պարագաները կը ծանուցա – նեն, թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Փետր. 17, Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին, իրենց մօր, մեծ-մօր եւ ազգականին՝

ՄԱՐԻԱՄ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ

մահուան 5րդ տարելիցին առթիւ:

Ինչպէս նաեւ իրենց հօր եւ մեծ-հօր՝

ՄԱՆՈՒԿ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ

յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը իր սրտագին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Պ. Թութլեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն, իրենց քեռայրին եւ ազգականին՝ Բիւզանդ Գրիգորի մահուան տխուր առթիւ:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

Սրբոց Վարդանանց տօնին առիթով, Փարիզի Ս. Խաչ Հայ Կաթողիկէ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ կը մատու – ցանէ եւ կը քարոզէ

ՀԱՅՐ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱԳԸԼԵԱՆ

Տեսուչ Սամուէլ – Մուրատ վարժարանին

Կիրակի, Փետր. 17, ժամը 11ին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Բնիկ Սեվրիհիսարցի Աստուր Աքարկուբեանի մահուան առթիւ, որ պատահեցաւ Փետր. 8ին եւ որու թաղումը կատարուեցաւ Փետր. 11ին Կրոլէի իր ընտանեկան դամբարանը, Կրոլէէն Պ. Պետրոս Տագէսեան ցաւակցութիւններ կը ներկայացնէ ողբացեալին ընտանեկան պարագաներուն եւ փոխան ծաղկեպսակի 100 Ֆր. կը նուիրէ Առնուվիլի հայ քոյ – րերու զպրոցին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆր. «Յառաջ»ին:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՇԸ

տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Փետր. 24ին ժամը 13ին, Մէզոն տէ Սանթրօ, 8 Ռիւ ժան-Կուժոն, Փարիզ 8րդ:

Այս առթիւ 1980ի գրական ՀԱՐԵՆՑ մրցանակը կը յանձնուի ՎԱՐԴԱՆ ԵՂԻՇԷԵԱՆԻ:

Ճաշագին 80 Ֆր.

Կը խնդրուի յատկապէս սեղանները փութով ապահովել հեռախօսելով ամէն առաւօտ ժամը 7էն 10.— 372.04.20, իսկ երեկոները.— 780.82.58:

Գեղարուեստական բաժին:

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ի նպաստ կայանին 2000 Ֆր. Վիէնի, 5000 Ֆր. Իսի – Գլամարի եւ 5000 Ֆր. ալ Վալանսի իր մասնաճիւղերէն:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Սայրին իրենց հօր՝ Հաճիպապ Սայրինի յիշատակին, կ'ընեն հետեւեալ նուէրները.— Սամուէլ Մուրատեան, Դպրոցասէր վարժարաններուն, Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին, Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ 100ական Ֆր. (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆր. «Յառաջ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պր. Յակոբ Կարապետեանէ 100 Ֆր., Պ. Քէօսէեանէ 50 Ֆր.:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԿԱՐԳԻՆ
GEORGE V
31, av. George V — 75008 Paris
փետրուար 17, կիրակի, ժամը 16 – 24
Կը նախագահէ՝ Արշաւիր ԿԼՈՐԻԿԵԱՆ

matinée dansante

animée par
BEDIK et son ORCHESTRE
et
L'ENSEMBLE FOLKORIQUE RUSSE TCHOUDA
Election MISS CROIX ROUGE

ԼՈՒՍԱՐՁԱԿՈՒՄ – «Երեւանեան Պատյաններ»
Փրոֆ. ՆՈՒՊԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ – ՎԱՌԵՆՑԻ հետ ժամը 16ին:
Սեղանները ապահովելու համար հեռաձայնել ՍԱՂԱԹԷԼԵԱՆ – 854.35.74
ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ – 985.36.53
ՄՈՒՏՔ՝ 40 Ֆրանք (Ուսանողներու համար 20 Ֆրանք)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Սէն – Ժեռմէի մասնաճիւղին, Կիրակի, 17 Փետրուար, ժամը 13ին, Մարսէյլի Մշակոյթի Տան «Վասպուրական» սրահին մէջ (12 – 14 Ռիւ Սէն Պազիլ):

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Հայկական համադամ կերակուրներ, պատրաստուած Կապոյտ Խաչուհիներու կողմէ:

ՑԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է ՄԱՐՏ 29ԻՆ

Ռատիօ – Ֆրանսի *թեքնիք* գործադուլի հետեւանքով

ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ

Երգչախումբի համերգը
նուիրուած ԿՈՄԻՏԱՍԻ 110ամեակին
Eglise St. Louis en l'Ile
19, rue St. Louis en l'Ile, Paris 4e

մասնակցութեամբ
Օր. ՍՈՆԻԱ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ (մեծծօ) ՍԻՐՁԱՆ ՄԵԼՏՈՆԵԱՆ (տաւիղ)
եւ Պր. ՌԸՆԷ ՄԱՍԻՍԻ (պարիթոն)
ղեկավարութեամբ

Կ. ԱՖՐԻԿԵԱՆԻ

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE DE MARSEILLE
(12,14, Rue St. Bazile)

Exposition de peinture

MICHEL HANNAUX

du 1er au 21 Février, Salle Daron
Ouvert tous les jours de 19 h. à 21 h.
sauf le Mardi

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վալանսի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը ստացած է Տիկին Վերոն Ճերանեանի թաղման առթիւ փոխան ծաղկեպսակի.— Տէր եւ Տիկ. Յովհաննէս Մելիքեան, Տէր եւ Տիկ. Կարապետ Սիմոնեան 100ական Ֆր., Տէր եւ Տիկ. Գեղամ Ստեփանեան 50, այրի Տիկ. Աննա Կօշկարեան (Վիէն), Տէր եւ Տիկ. Նաճարեան (Վիէն) 200ական, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Կեվիկեան 100, Տէր եւ Տիկ. Արշամ Պապայեան 500, Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Կօշկակարեան, Վալանսի Հ.Բ.Ը. Միութիւն, Տէր եւ Տիկ. Տիրատուր Սիմոնեան 100ական, Վալանսի Հայ Մարզական Միութիւն 50 Ֆր.:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի, Փետր. 17ին, առաւօտեան ժամը 10ին, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, կը պատարագէ եւ հրաժեշտի խօսքը կ'արտասանէ՝

ԴԱՒԻԹ ԵՊԻՍԿ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Դաւիթ Եպիսկ. Փետրուարի վերջը կը մեկնի իր նոր պաշտօնատեղին, որպէս Կաթողիկոսական Պատուիրակ Հարաւային Ամերիկայի Հայոց:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Յուլիսի եւ Օգոստոսի կայաններուն համար ով որ կը փափաքի մոնիթէօր կամ մոնիթրիս ըլլալ, անյապաղ գրաւոր պէտք է դիմէ Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութեան գրասենեակը՝ 17 Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 75009, մինչեւ Փետրուար 29:

Թեկնածուները պէտք է ըլլան 18էն 25 տարեկան:

ՀԱՅԵՐԷՆ, ԳՈՒՆԱՒՈՐ, ԵՐԳԱԽԱՌՆ
ԺԱՊԱՒԷՆ ՄԸ

ՍԱՍՈՒՆԻ ՁՈՒԱԿՆԵՐԸ

Անկախութիւն եւ Ազգային պետականութիւն կորսնցուցած ժողովուրդի մը քաջարի հայդուկներու ըմբոստութիւնը տիրող անարդարութեան դէմ:

Հինգշաբթի, Փետր. 21, ժամը 18ին

Les Fils de Sassoun

un film relatant une page de l'hé roïque épopée arménienne,
Jeudi le 21 Février à 18 heures
STUDIO BERTRAND
29, rue Bertrand, Paris 7e
Métro : Duroc

Տոմսերը ստանալ՝
— Librairie Palouyan
9, rue de Trévise
— Télé Condorcet
175, bd. Jean-Jaurès — Clamart
— Իսիի Անի երգչախումբի անդամներէն
— Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տուն, 17, Ռիւ Պլէօ:
կամ հեռաձայնել՝
— Պ. ՕՆՈՍԵԱՆԻ՝ 736.18.09
Օր. ԹԱՇՃԵԱՆԻ՝ 630.64.60

DIMANCHE 17 FEVRIER A 15 H.
THEATRE AXEL TOURSKY
4, Rue Edouard - Vaillant
13003 MARSEILLE

LES BALLETS
ARMENIENS
DE MARSEILLE

Sous la direction d'Edouard Bolikian
vous présentent
« LEGENDE DE LA NAISSANCE DE DAHAGEN »
(Poésie antique et populaire)
Création et chorégraphie :
Edouard Bolikian
Déclamation :
Mme Astrik Sarafian
« Suite chants et danses arméniens »
Location de billets .
— Jacques Chelelekian
Voyage Westells
87, La Canebière
ou à Beaumont au 87-02-13
Mme Sarafian 87-19-92
Mr. Bolikian 35-55-18 et 76-26-96

EREVAN restaurant
ՀԱՅԱՏՈՒՆ ԵՐԵՒԱՆ
26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՔՈՒՐ ԽՈՀԱՆՈՑ – ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԵՐՄ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՉԻԹԱՊՈՒՐ, ՄԱՆԹԸ
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ԼԱՀՄԱՃՈՒՆ ՈՒ ՇԻ – ՔԷՕՖԹԷ (Պատուէրի վրայ)
ՈՒՐԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՍՈՒ - ՊԷՕՐԷԿ
ԵՒ ԱՄԷՆ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌՏՈՒ՝ ՊԱՏՈՒԷՐԻ ՎՐԱՅ՝ Խ Ա Շ

ՈՒՐԲԱԹ ԵՒ ՇԱԲԱԹ՝
Duo Hartar
ՅԱՐՈՒԹ ԵՒ ՎԻԳԷՆ

FERME LE MARDI ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՃԱՇ ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹՈՒԻ ՆԱԵՒ ՏՈՒՆԵՐԸ, ԱՊՍՊՐԱՆՔԻ ՎՐԱՅ:

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
15
VENDREDI
15 FEVRIER
1980

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.581 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 55e ANNÉE — No 14.581

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՄՏԱՀՈԳԻՉ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ՓԱՂԱՆԳԱՒՈՐ ՄԸ ԱՌԵՒԱՆԳՈՒԱԾ

Մթնոլորտը չարաթ մըն է ծայր առած լարուած է երկրին հարաւը, հիւսիսը եւ նաեւ մայրաքաղաքին մէջ։ Դէտ թէ լրագրող չեն վարանիր ուրեմն ըսելու թէ Լիբանան կրկին քաղաքացիական պատերազմի եզրին է եւ ամէն ինչ կըրնայ վերսկսիլ մէկ ժամէն միւսը։ Բացի հարաւի կռիւներէն պաղեստինեան եւ իսրայէլեան ուժերու միջեւ, որոնք գրեթէ սովորական բնոյթ ստացած են, հիւսիսն ալ բախումներ եղած են քրիստոնեաներու տարբեր հոսանքներու միջեւ (Ֆրէնճիէի եւ Ճեմայէլի)։ Այս ամբողջին վրայ աւելցած է փաղանգաւոր (Քաթայէպ) երեսփոխան Էտմոն Ռիզքի առեւանգումը, Չորեքշաբթի առտու երբ կը պատրաստուէր Պաապտայի պալատը երթալ նախագահ Սարգիսը տեսնելու համար։ Առեւանգումը կատարուած է Պէյրութի հարաւային արուարձանը։ Քաթայէպներու զինուորական ուժերու հրամանատարը՝ Պէշիր Ճէմայէլ (տղան՝ Փիէր Ճէմայէլի) յայտարարած է այս առթիւ.– «Այս միջադէպը շատ ծանրակշիռ է եւ հակազդեցութիւնը կը կատարուի, ինչպէս անցեալին, ամէնէն բուռն կերպով»։

Ամէն բան վերսկսած է երբ Սուրիա յայտարարած է թէ իր ուժերը պիտի քաշէ։ Մնաց որ Լիբանան 1975 Ապրիլէն ի վեր բռնկելու համար ամէնէն չնչին պատրուակին կը կարօտի միայն...։

Չորեքշաբթի օր վարչապետ Հըս Դամասկոս գացած է դատը պաշտպանելու համար իր երկրին եւ նոյն ատեն է որ Քաթայէպ երեսփոխանը կ՚առեւանգուէր ոչ շատ հեռու սուրիական պահակախումբէ մը...։ Կը կարծուի որ երեսփոխանը, որ նաեւ նախկին Կրթական նախարար է արեւելեանէն տարուած է արեւմտեան (մահմետական) գօտի։ Ասկէ զատ ալ Պէյրութի հիւսիսը բախումներ եղած են քրիստոնեայ մրցակից քաղաքօրքերու միջեւ, մէկ մեռեալ եւ չորս վիրաւոր կայ։ Վերջին տասը օրուան ընթացքին 23 հոգի մեռած է զանազան բախումներու ընթացքին։

X Ֆրանսական դեսպանատան զինուորական կցորդն ալ ձախ ուսէն վիրաւորուած է, հրացանաձգութեան մը ընթացքին, որ դէմ առ դէմ հանած էր լիբանանցի եւ պաղեստինցի զինուորներ։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԽԱՌՆԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՉԵՆ ԴԱԴՐԻՐ

Ըստ Թուրք կնոջ մը հաստատումին, անցեալ Դեկտեմբերին չորս Ամերիկացի սպաննողներու կանկը կը գտնուի այն 71 ձախ ահաբեկիչներուն մէջ, որոնք ձերբակալուած են առջի օր, կը յայտնեն պաշտօնական աղբիւրները, որոնք կ՚աւելցնեն թէ Նաղըլ Չաղլայեան անուն մէկը, ծանօթ իբրեւ «Կարինը», կը մեղադրուի իբրեւ կազմակերպիչ չորս Ամերիկացիներուն սպանութեան (Դեկտ. 15-ին, Չաքմաքլը, Պոլսոյ մօտ)։

Մարքս – լենինիստ քարոզչութեան զինեալ ճիւղը, որ մէկ թեւն է Թուրք ժողովուրդի Ազատագրութեան կուսակցական ճակատին պատասխանատուութիւնը ստանձնած էր Ապրիլի եւ Մայիսի երկու Ամերիկացիներու սպանութեանց Իզմիր եւ Պոլիս։ Շեշտած էին նաեւ թէ ահաբեկչական կազմակերպութիւնը պիտի շարունակէ «զինեալ պայքարը» մինչեւ վախճանը ամերիկեան ներկայութեան Թուրքիա։

Իզմիրի վերջին ծանր բախումներէն ետք, ռումբեր ալ պայթած են Պոլիս Հալքի գրասենեակները։ Ապակիները ջարդուփշուր եղած են բայց զոհ չկայ։

×

Թրքական հանրակառք մը, որ ճամբորդ կը փոխադրէր Եուկոսլաւիայէն Թուրքիա, անդունդ մը ինկած է Պուլկարիա։ 25 մեռեալ կայ։

× Եւրոպական Տնտեսական Հասարակապետութեան Թուրքիոյ անդամակցութեան համար նախապայման է որ հրաժարի մեկոնի մշակումէն, ըսած է համայնավար երեսփոխան՝ Վեռա Սքուարչալուփի, եւրոպական Խորհրդարանին առջեւ։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Փետր. 5–7)

ԱՆԺԵԼԱ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ ՎԷՊԻՆ Բ. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Քսանամեայ ընդմիջումէ ետք Անժելա Ստեփանեանի «Ամառնամուտ» վէպը արժանացած է երկրորդ տպագրութեան, «Սովետական գրող» հրատարակչականին կողմէ։ 1947ին, երբ լոյս տեսած է հեղինակին «Քոյրեր» վէպը, մեծ ընդունելութիւն գտած է քննադատներու եւ ընթերցողներու մօտ. ապա իրարու ետեւէ լոյս տեսած են «Ոսկէ մեդալ», «Տաթեւիկի ճանապարհորդութիւնը», «Անծանօթ ծանօթներ», «Գունաւոր քայլեր», «Երբ իջնում է երեկոն» գիրքերը։ Ներկայիս Անժելա Ստեփանեան աւարտած է վէպ մը եւս, որ կը կրէ «Մորմոքներ» խորագիրը։ Հատորը կը պատկերացնէ արդի բժիշկներու կեանքը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՁՄՐԱՆ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆՆԵՐԸ պաշտօնապէս սկսան բայց ոչ՝ սովորական ոգեւորութեամբ, Լէյք Փլասիտի մէջ։

ՓԱՐԻԶԻ մէջ 14 Թուրք աշխատաւորներ կամաւոր ծոմ սկսած են բռնել 18րդ թաղամասի Բողոքական կեդրոնը, որպէսզի աշխատանքի արտօնաթուղթ ստանան։ Ըստ իրենց մաս կը կազմեն այն 40 հազար բանուորներուն որոնց ըսուեր է թէ Ֆրանսա դրախտ է։

ՊԱՆԻ ՍԱՏՐ յայտարարեց ֆրանսական ձայնասփիւռէն թէ ծրագիր մը կայ պատանդները ազատ արձակելու համար, որ հաւանութիւնը ստացած է Խոմէյնիի, բայց առ այժմ չի կրնար հրապարակել։

ԹԻԹՈՅԻ վիճակը շատ ծանր էր Հինգշաբթի առտու եւ հակառակ անոր որ 87ամեայ առիւծը կը պայքարի մահուան դէմ, հաւանական չի նկատուիր որ ի վերջոյ յաղթէ։

ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՈՒՐՔ ԹԵՐԹԵՐԸ

«ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ՄԵԾ ԹԻՒՈՎ ՀԱՅԵՐՈՒ ՀԱՆԴԻՊԵՑԱՅ, ԱՆՈՆՑ ՍՐՃԱՐԱՆՆԵՐԸ ԱՅՑԵԼԵՑԻ, ՕՂԻՆ ԽՄԵՑԻ, ՆԱՐՏ ԽԱՂԱՑԻ...»

ԿԸ ՊԱՏՄԷ ԵՒԻՃԷԼԻ ԱՆՈՒՆ ԹՈՒՐՔ ԼՐԱԳՐՈՂ ՄԸ

ԲԱՅՑ ՈՒՐԻՇ ԲԱՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ ԱԼ ԿԸ ԽՕՍԻ

Յունուար 11ի Տէմոքրաթ թրքերէն թերթին մէջ է որ լոյս տեսած է հետեւեալ «շահեկան» յօդուածը «Էրմէնի կաիլէս» խորագրով եւ Ճան Եւուճէլիի ստորագրութեամբ։

1950 թուականին է որ ճանչցայ Փարիզի դեսպանատան Զբօսաշրջական կցորդ Ելմազ Զոլփանը, որ իբր թէ սպաննուած է հայ ռումբաձիգներու կողմէ։ Այդ շրջանին կուսակցական գործի մը միջամուխ եղաւ եւ այդ յանդուգն քայլէն բաւական վերջ է որ զինք վերստին տեսայ, սակայն բարեւ մը փոխանակելու չափ իսկ մօտ չեղանք իրարու։ Այսուհանդերձ, երբեք չմոռցայ իր լուսաւոր դէմքը եւ կափ-կանանչ աչքերը, երբ առաջին անգամ մեր ակնարկները հանդիպեցան իրարու։ Չէ՞ որ մահը ընդհանրապէս ոչ թէ պատահածները, այլ պատահելիքները կը սպաննէ եւ ատով մահացուէ իրական իմաստով։

Կեանքիս մէջ շատ Հայեր ճանչցայ եւ շատերն ալ սիրեցի։ Մանկութեանս շրջանին Շիշլիի մէջ բնակեցանք հայ ինքնաշարժի նորոգիչի մը տունը։ Կինը շատ սանտիկին էր, որքա՜ն համով անուշեղէններ կը պատրաստէր։ Ինծի տարեկից երկու մանչ զաւակներ ունէր, Վահէ եւ Վարուժան։ Մինչեւ կէս գիշեր փողոցներու մէջ կը տապլտկէինք միասին Լոնտոնի, ինչպէս նաեւ Փարիզի մէջ մեծ թիւով Հայերու հետ հանդիպումներ ունեցայ, անոնց սրճարանները այցելեցի, օղի խմեցի, եւ նարտ խաղացի անոնց հետ։ Կեանքոտ, համակրելի ու տաքարիւն մարդիկ էին, որոնք չէին կրցած իրենց սրտէն դուրս հանել Թուրքիոյ հանդէպ չեշտուած հայրենաբաղձութիւն մը։ Աւելի վերջ, Գնալը կղզիի մէջ հայ բանաստեղծներու ու լուսամիտ դէմքերու հետ բարեկամութիւն հաստատեցի։ Վերջերս մահացող մեծ լեզուաբան Յակոբ Տիլաչարը կը ճանչնայի Տիլ Թարիհ Ճօղրափիա համալսարանէն։ Մոտիկ ըրի մեծ հայ արուեստագէտներու մեկնաբանութիւնները։ Եւ յաճախ խորհած եմ թէ Անատոլուի մէջ Հայերու հետ դարեր տեւող մեր սերտ բարեկամութեան ընթացքին, ո՛վ գիտէ անոնցմէ քանի հազար բարձր իմացականութեան տէր տղաք, թրքական օճաքներուն փոխանցուելով, իրենց օգտակար ծառայութիւնը բերած են մեր երկրին մշակոյթին, ապրելակերպին ու արուեստի զանազան ճիւղերուն։ Ներկայիս խոպան ու վայրի խոտերով ծածկուած Միջին Անատոլուի այգեստանները Հայոց աշխատութիւնը եւ աչքի լոյսը չէ՞ն միթէ։

Պատմականօրէն, հայկական հարցին ծագումն ալ կը զուգադիպի 1900ի սկիզբներուն, երբ Արեւմտեան Պետութիւնները որոշած էին իրենց միջեւ բաժնել Օսմանեան կայսրութիւնը։ Հայկական պոռչտուքները գրգռող Դաշնակցական ռումբաձիգները գրգռողն ալ գլխաւորութեամբ Ամերիկայի, աշխարհակալ երկիրներու գործակալներն էին։ Առաջին Աշխարհամարտին եւ Անկախութեան Պայքարի օրերուն, այս սրտապատառ դէպքին վրայ դանդաղօրէն իջնող արիւնոտ վարագոյրը չինուած է ոչ հայկական ասուինէն, եւ ոչ ալ թրքական թաւիշէ, այլ Ամէրիքան Պէզիէ։ Կարծեմ օգտակար կ՚ըլլայ պատմական տեսանկիւնէ արժեւորել այն ահաբեկչական բազմաթիւ արարքները, որոնք պատահեցան սա վերջին երեք – չորս տարիներու ընթացքին, թիրախ ունենալով մեր դիւանագէտներն ու ներկայացուցիչները։ Առնուազն մեր ողջմտութեանը տեսանկիւնէն, մեզի համար կարեւոր է բծախնդիր ու մանրակրկիտ կերպով քննել թէ ինչ աստիճան իրողութեան կը համապատասխանեն ոճիրները իւրացնելու այն յայտարարութիւնները, որոնք կը կատարուին կարգ մը հայկական ստորերկրեայ կազմակերպութիւններու անունով, որոնց ոչ գլուխը յայտնի է, ոչ պոչը, որոնց ուր երեւան ելլել եւ ուր անհետանալը գիտցող չկայ, եւ որոնց մասին վերջնապէս մինչեւ այսօր ոչ մէկ փաստ ձեռք բերուած է։ Օրինակի համար, անծանօթ մը, որ անցեալները Պէյրութի Ֆրանս – Փրէս գործակալութեան հեռաձայնած էր, Հայաստանի Ազատագրութեան համար Հայկական Գաղտնի Բանակի անունով ստանձնելու համար Եշիլգիւղի մէջ անցեալները երկու պայթումներուն պատասխանատուութիւնը, յառաջ քշեր է որ, ըստ իր քաղած տեղեկութեան, Սէ Ի Աի մարդիկը կը ջանային մէջտեղէն վերցնել իրենց կազմակերպութեան մարդիկը։ Միւս կողմէ ալ մէջտեղ ելաւ Տէնքթաշ պէյը, որ սկսաւ պնդել թէ Քիփրիանու դրամական ու զէնքի օգնութիւններ կ՚ընէ հայ ռումբաձիգներուն։ Հիմա եկուր եւ ելիր այս գործին մէջէն։ Կը հարցնեմ ձեզի, մինչեւ այսօր պարզուա՞ծ են արդեօք մանրամասնութիւնները այն մահափորձին, որուն ենթարկուեցաւ Էճէվիտ իր Ամերիկա տուած այցելութեան ընթացքին եւ որմէ մազապուրծ ազատեցաւ, կարծես Ալաէտտինի Լամբարէն դուրս նետուած սեւամորթ գաղտնի ոստիկանի մը շնորհիւ։

Ահա թէ ինչո՞ւ ճի՛շդ մը ըսել պէտք կ՚ըլլայ բոլոր անոնց, որոնք մեր թերթերուն մէջ մեծաշուինդ կը յարձակին Շառլ Ազնաւուրի վրայ, պնդելով որ ան Մամա անուն իր երգով կ՚ուզէ Թուրքերը ամբաստանել ցեղասպանութեամբ։ Յարգելի Տէմիրէլ ալ պէտք է խուսափի «վըրէժխնդրութեան հրեշտակ»ի երեւոյթը առնելէ Ելմազ Զոլփանի վշտահար կընոջ հետ հեռատեսիլի պաստառին վրայ երեւալու ատեն։ Կարճ խօսքով, ազգովին մեր հակազդեցութիւնները պէտք է ցոյց տանք դէպքերուն ամբողջական քննութիւնը ընելէ եւ խնդրին տակն ու վրան լաւ մը պրպտելէ վերջ։ Թրքահայ համայնքի ներկայացուցիչներն ալ, հաւաքուելով Թրքահայոց Պատրիարքին նախագահութեան տակ, ցաւ յայտներ են որ այս խնդրին առընչութեամբ ամբողջ Հայութիւնը յանցաւոր կը նկատուի։ Անոնք, շեշտելէ վերջ թէ Հայերը Թուրք ազգին մէկ մասնիկը կը կազմեն, կ՚աւելցնեն հետեւեալը«Եթէ ապագային նոյնիսկ փաստուի թէ այս ահաբեկչութիւնները կազմակերպուած են Հայերու կողմէ, նորէն ալ ճիշդ չըլլար ամբողջ համայնք մը զանգուածաբար պատասխանատու բռնել»։

Չմոռնանք թէ նուազագոյն տարողութեամբ իսկ ըլլայ, նոր 6–7 Սեպտ. մը, մեր այսօրուան արտաքին ու ներքին պայմաններուն մէջ, կրնայ Թուրքիան գլորել առանձնութեան փոսի մը մէջ, իրենց ուրախութենէն ցնծացնելով մեր թշնամիները։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՄԻՆԱՍ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆԻ ՇԻՐՄԻՆ

Մինա՛ս, եղբայրական, եկայ դարձեալ Երեւան, բայց ոչ այն սրտով որ կուգայի բարեկամներ տեսնելու հաճոյքին անձնատուր, եկայ այս անգամ սրտով մը տխրամած։ Տարիներ անցան շիրմիդ վրայէն, բայց ոչ սրտերուն, սիրտը տեւողութիւն չի ճանչնար։

Կուգամ այն վայրերէն, ուր կը քալէինք աննպատակ, իրարմով բաւարարուած, քեզի հետ էի դարձեալ առանց քեզի հետ ըլլալու հաճոյքին։ Ու հիմա, գլուխս հակած հողակոյտիդ վրայ, ճիգ կը թափեմ որ աչքս հողին մէջէն սուզուելով տեսնէ դէմքդ, հայելին սրտիդ գեղեցկութեան։

Արուեստի վարդաստանին ակնառու կոկոններէն էիր, Թոյրով ու բոյրով բացառիկ վարդ մը ըլլալու սահմանուած։ Բնութենէն կանխանշուած փառքերէն մին պիտի ըլլայիր վաղուան մեր հպարտութեան։ Ափսո՛ս, կրակ մը, նախերգանքը դժխեմ ճակատագրիդ, փճացուց մէկ մասը հունձքիդ ու կրակ մը տարբեր տեսակի, վերածեց քեզ յիշատակի։ Առաքինազարդ կենցաղդ եւ արեւազեղ արուեստդ իրենց գենիթին տակաւին չհասած սաւուղի մը պէս անցան, վասնզի մեծութիւնը երկնապարգեւ տաղանդիդ միասին քալեց դառնութեան հետ ճակատագրիդ, մինչեւ որ երկրորդը ժամանակը եկած նկատեց որ չքացնէ ազնիւը եւ բարին, ու յանձնէ զայն հողի ընդերքին։

« Ծնած նկարիչ » բառը երբե՛ք չէր ստացած այնքան իմաստ, որքան ստացաւ կտաւներուդ վրայ արեւավառ, տեսողական երաժշտութիւններ՝ յանդգնութեան մէջ նորարարութեան։ Որքա՜ն հիացիկ էջեր գրուեցան անոնց վրայ Հայրենիքին մէջ թէ Սփիւռքին, գնահատանքի անկեղծութիւններ՝ որ չէիր լսած խաղաղութեան մէջ արուեստանոցիդ, որովհետեւ լեզուն, գրիչը սրտին, դերին է պժգալի նախանձին։ Բայց մահը բերանները կը բանայ որ ճշմարտութիւնը բարբառի, երբ մեծարանքի յապաղած ընծայ։ Վստահ եղիր Մինա՛ս անմահ, թէ ժամանակը, հաւատարիմ արժէքներու առջեւ խոնարհելու իր կոչումին, պիտի ձգէ քեզ հոն, ուր զետեղած են բարեկամներդ տաղանդիդ հիացող։

Քեզմէ առաջ, արուեստանուէր երիտասարդներ երկուութիւն մը ունէին։ Կը նկարէին իրենց համար եւ ցուցադրելու համար երկու տարբեր ուղղութիւններով։ Լուսաշէն արուեստիդ յանդգնութիւնները երբ պարտադրեցին ոստիկան աւանդութեան ազատօրէն արտայայտուելու անհրաժեշտութիւնը, նորարութեան արշաւ մը սկսաւ անոնց մէջ։ Համեստօրէն քօղարկուած երիտասարդ մեծութիւնդ, ուր պիտի աճէր նայուածքդ խուզական ապրումներուդ ցոլքերովը օծուն, ճամբայ մը ցոյց տուաւ անոնց որոնումներուն։ Եւրոպական արուեստ, Հայկական շունչով տեսանող հոգիիդ հետ առինքնեց երիտասարդները, սկսան մինասականութիւններ ընել ու դո՛ւն եղար անոնց տեսողութեան սնդատուն, անոնց արուեստապետը, վանականի միստիկ երեւոյթիդ հետ, տարիքիդ հակոտնեայ։ Անունդ կապուած պիտի մնայ Հայրենի կերպարուեստը աւանդական ըմբռնումներէն հեռացնել ուզող ճիգիդ, հինով տեսնողին, տեսնելու նոր հաճոյք մը տալու կամքիդ։

Կեանքի պատահական տխրութիւններուն դէմ եղար անխռով։ Նախանձոտներուդ հանդէպ ցասնական ո՛չ մէկ նշան ցոյց տուիր, մնացիր բարեշնորհ եւ անկիրք։ Բարեմասնութիւններ՝ այնքան հազուագիւտ, որ կը յատկանշեն խառնուածքդ եզական։

Քանի մը վայրկեանէն պիտի հեռանամ հողային բնակավայրէդ, քանի մը օրէն՝ շատ հեռու պիտի ըլլամ եւ անկէ, բայց դուն, պիտի մնաս ոգեկան ներկայութիւն, բնակիչներուն հետ սրտիս աշխարհին։

Գերեզմանիդ կը յանձնեմ սրտագրութիւն մը անգիր, զերդ համբոյր մը եղբայրական սրտաբո՛յր ջերմութեան, որ երկնային սուրհանդակով ուղարկէ զայն յաւիտենական հասցէիդ։

Ցտեսութի՛ւն, Մինաս քնքշական, պիտի պակսիս դուն Երեւանին, պիտի պակսիս քեզ սիրողներու աչքին, երբե՛ք անոնց սրտին։

ԶԱՐԵՀ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

ԻՏԱԼԱՀԱՅ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆԵՐՈՒ ԱՂՕԹՔԻ ՇԱԲԱԹԸ ԵՒ ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ՄԷԿ ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ

ՄԻԼԱՆՕ (Յատուկ) — Ինչպէս նախորդ տարիներուն, այս տարի եւս Յունուար 18 – 25, Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ Միլանոյի Արքեպիսկոպոսարանի եւ Միսիոնարական Կեդրոնի նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցան էկումենիք արարողութիւններ՝ կարգախօսք ունենալով « Քու Թագաւորութիւնդ Թող գայ » սուրբ գրական բացատրութիւնը։ Տեղւոյս Կաթողիկէ, Անկլիքան, Ռումէն եւ յոյն Օրթոտոքս եկեղեցիներու մէջ կայացած սրբազան արարողութիւններուն ու ժամերգութիւններուն իր գործօն մասնակցութիւնը բերաւ նաեւ Իտալիոյ Հայոց հոգեւոր հովիւ Սարգիս Քհնյ. Սարգիսեան։

Ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի եւս Երկուշաբթի, Յունուար 21, երեկոյեան ժամը 6ին Միլանոյի Ս. Քառասուն Մանկունք Հայց. Եկեղեցւոյ մէջ կայացած երեկոյեան ժամերգութեան ընթացքին, բազմաթիւ հայ եւ իտալացի հաւատացեալ ժողովուրդի եւ հոգեւորականներու ներկայութեան հայերէն եւ իտալերէն լեզուով կարդացուեցան Ս. Գրիգոր Նարեկացիի « Մատեան Ողբերգութեան » աղօթագիրքէն որոշ մասեր։ Ժամերգութեան աւարտին եկեղեցւոյ երգչախումբը հայկական պատարագէն եւ Ծննդեան շարականներէն ընտրուած մեղեդիներ ու շարականներ կատարեց, ներկաներու հիացական արտայայտութիւններուն արժանանալով։

« Քրիստոս ի մէջ մեր յայտնեցաւ »ի երգեցողութեան ատեն բոլոր ներկաները յուզումով ողջագուրուեցան։

Քրիստոնեաներու Միութեան աղօթքի շաբթուան կազմակերպումը անգամ մը եւս ցոյց տուաւ եկեղեցիներու միջեւ փոխադարձ սիրոյ եւ յարգանքի ոգիով առաջնորդուած համագործակցութեան անհրաժեշտութիւնը, Աստուծոյ թագաւորութիւնը հաստատելու համար՝ երկրի վրայ, ինչպէս նաեւ նպաստեց Հայց. Եկեղեցին իր հոգեւոր – մշակութային հարուստ ժառանգութեամբ օտարներուն ծանօթացնելու եւ մեզի Հայերուս համար անոր պատկանելու եւ հպարտ զգալու գիտակցութեան զօրացման։

Միութեան աղօթքի շաբթուան ընթացքին Սարգիս Քհնյ. Սարգիսեան իրեն եղած հրաւէրին ընդառաջելով Միլանոյի մի քանի միջնակարգ դպրոցներուն մէջ իտալախօս եւ անգլիախօս ուսուցիչներու եւ աշակերտներու խօսեցաւ հայ ժողովուրդի պատմութեան եւ հայ եկեղեցւոյ մասին։

Նոյն առիթով տեղական օրաթերթեր սիւնակներ յատկացուցին հայ ժողովուրդի, Հայց. Եկեղեցիի եւ Իտալահայութեան եկեղեցական – մշակութային կեանքին մասին։

ԹՂԹԱԿԻՑ

×

ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՎՐԱՅ, ՈՐ ՄԱՍ ԿԸ ԶԳԱՅ ԸՆԴՀԱՆՐԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Միլանոյի հայ համայնքը, միակը Իտալիոյ մէջ, հոգածու է իր բոլոր հաւատացեալներու կարիքներուն

ԶՐՈՅՑ ՄԻԼԱՆՈՅԻ ԿԱԹՈՂԻԿԷՆԵՐՈՒ « Ավվենիրէ » օրաթերթի թղթակից ՓԻԵՌՕ ՓՈԼԻԱԿԻԻ ՀԵՏ (13 Յունուար 1980)

Հայ առաքելական «Ս. Քառասուն Մանկունք» եկեղեցին կը կանգնի Եօմելլի փողոցին վրայ, թիւ 30, կառուցուած է ըստ հայկական դասական ճարտարապետութեան ոճին, 1958ին կամօքն Սարգիս եւ Յովհաննէս Տիարպէքիրեան եղբայրներու, որոնք դեռ 40 – 45 տարի առաջ Միլանօ կը բնակէին։ Յետագային Արժանթին հաստատուելով ստանձնած են հարկ եղած միջոցներուն ապահովումը եկեղեցիին շինութեան համար։ Ներկայիս համայնքը կը բաղկանայ աւելի քան հինգ հարիւր անձերէ, որոնց մէջ դեռ կան անոնցմէ որոնք կրցած են փրկուիլ ահաւոր ցեղասպանութենէն (առաջինը քսաներորդ դարու) որ 1915ին գործադրուեցաւ Թուրքիոյ մէջ Հայերու դէմ։ Մէկուկէս միլիոն ջարդուածներ եւ մէկ միլիոն տեղահանուածներ։

Մեր քաղաքին մէջ Հայերը բազմազան գործունէութիւններու լծուած են։ Բաւական մեծ թիւով մասնագէտներ (յայտնի բժիշկներ եւ վիրաբոյժներ) գործարանատէրեր, ներկայացուցիչներ, վաճառականներ, արուեստագէտներ, քիչ թիւով արհեստաւորներ։ Իրենց ընկերային – տնտեսական մակարդակը շատ բարձր է եւ այսպէս է որ տուն–դպրոց մը բացած են Վելասքա հրապարակին վրայ եւ հայ մշակոյթի ուսումնասիրութեան եւ վաւերագրութեան կեդրոն մը Մելցի դ'Էրիլ փողոցին վրայ։

Համայնքի հովուութիւնը իր վրայ առած է Սարգիս Քհնյ. Սարգիսեան, դեռ երիտասարդ անձ մը, աստուածաբանութեան դափնեկիր էջմիածնէն, որ յաջորդաբար գացած է Ամերիկա իր ուսումը կատարելագործելու համար, եւ որ Հայաստան վերադառնալէն յետոյ ամուսնացած է, հայր եւ քահանայ դարձած եւ իբրեւ այդ Ծայրագոյն Պատրիարք Վազգէն Ա.ի կողմէ ղրկուած է հոս, Միլանօ։

— Կ'ենթադրեմ թէ, կը հարցնեմ իրեն, այս միակը ըլլալով Իտալիոյ մէջ որպէս կեդրոն Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ, դուք շատ զբաղած պէտք է ըլլաք։

— Արդարեւ, այդպէս է։ Ցրուած Իտալիոյ կարեւորագոյն քաղաքները, Հայերը հազարէն աւելի են եւ երբեմն կը պատահի որ մէկ տեղէն կամ միւսէն զիս կանչեն, այսպէս օրինակ Թորինոյէն այս կամ այն առթիւ խորհուրդներ մատակարարելու համար, Վենետիկէն՝ տօնակատարութեան մը առթիւ եւ կամ Հռոմէն յուղարկաւորութեան մը համար։

— Ցամենայն դէպս, կը խորհիմ թէ ձեր հոս գտնուելէն գոհ էք։

— Շատ գոհ, եւ այս առիթէն օգտուելով կը փափաքիմ շնորհակալութիւններս յայտնել բոլոր Միլանցիներուն, որ ինծի հանդէպ ջերմ եւ համակրանքի վերաբերում ցոյց կուտան. շնորհակալութիւններ որ կը յայտնեմ նոյնպէս բոլոր հայրենակիցներուս անունով, որոնցմէ շատերը, իբրեւ երախտագիտութեան ապացոյց, ուզած են ընդունիլ իտալական հպատակութիւն։

— Իսկ մեր Ամբրոզեան եկեղեցիին հետ յարաբերութիւնները ի՞նչպէս են։

— Աւելի քան սիրալիր, պիտի ուզէի ըսել եղբայրական, ինչպէս կը պատշաճի երկու քոյր եկեղեցիներու։ Ցատկապէս կը փափաքիմ երախտագիտութիւնս յայտնել Նորին Վսեմութիւն Կարդինալ

ԳԱՐՈՒՆ 1979

ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՈՒ ՏԱՐԻՆ

Կրպօ՝ այլեւս նետած էր ըմբոստութեան թամբը ազատութեան ճամբուն։ Ձին աշտանակած, վարժ, արահետներէն կ'անցնէր դաշտերու լայնքը. ձորերէն ամայի անցքերը, ուր՝ ձիուն քայլերը, խըր – խընջիւնը արգելք չէին իր սրտատրոփ գնացքին։ Սահմանափակած էր մտածումներու գալարումը։ Կանոնաւոր, առանց յոգնեցնելու ձին, ուշադիր քայլերուն, կը խրախուսէր, հետը կը խօսէր չընկճուելու համար, նոյն ժամանակ ինքզինքին կորով տալու մէկ միջոցը։ Առած ճամբուն երթը դժուար էր. սակայն այդպէս՝ կանխած էր անպատեհ հանդիպում մը։ Գիշերուան յառաջացած ժամուն, պիտի հասնէր Պապ քաղաքը. ուր՝ կը յուսար որ առտուան եռուզեռը զինք կ'ապահովէր, տեսակ մը պատսպարան եւ հետազօտութեան աջակից։ Գրպանը քանի մը դահեկան ունէր, քանի մը խընձոր, որ պիտի բաւէր իր անօթութիւնը յագեցնելու։ Ամէնէն կարեւորը՝ ուղեկից մը պէտք ունէր, որ դիւրացնէր ձեռնարկած ահաւոր յանդգնութեան իրականացումը։

Ձին կեցուցած բարձրավանդակի վրայ, Կրպօ՝ սրտին տրոփիւնը զսպած, ինքզինքին հարց կու տար «յիրաւի՞ Պապ էր հասած»։ Համոզումը՝ խառն անհամբեր ուրախութեան տենչին, զմայլանքը աչքերուն, քաղաքին քանի մը աղօտ լոյսերը դիտելէն կը հրճուէր։ Անցուցած էր առաքելութեան առաջին հանգրուանը, կը մնար՝ երկրորդին աւելի բարդ հարցը լուծելը։ Երկնակամարին՝ գիշերուան յառաջացած ժամը, կը պարուրէր վերջին փայլփլող աստղերու խորհուրդը. երկինքը՝ թեթեւցած իր թանձրութենէն, վերադարձած էր իր մետաղէ մնայուն կապոյտը։ Լուսինը մշուշով ծաւալուն, բեւեռի մասերուն գիծ – գիծ լոյսը կը սոնքար։ Գորշ ամպեր, օդին մակերեսային հեւքին տակ, կը մանէին իրենց վերջին ճերմակը։ Կրպօ՝ խղճամիտ, ձիէն վար էր իջած, կենդանիին սրունքները քըննած, ձեռքը պտըտցուցած էր մարմնին, շոյած բաշը գիտնալու՝ յոգնած ձիուն ջերմութեան աստիճանը կամ քրտինքի վիճակը։ Սանձը ձեռքը, կամաց – կամաց, բարձրավանդակէն վար էին իջած։ Կանուխ էր։ Թէ ինքը, թէ ձին շունչ առնելու կարիքն ունէին։

Ուրիշ առիթներու, Կրպօ՝ հեռուէն տեսած էր կարեւոր շէնք մ'որուն, բնակչութեան մեծամասնութիւնը բաղկացած էր տարեկից տղոցմէ։ Այդտեղի ուրախ ճիչերը, խաղերը՝ չհաղորդուած էին իր պատանեկան երեւակայութիւնը։ Ի՞նչ կրնար ըլլալ անոնց զբաղումը, որ պրօսանքը այնքան ջերմութեամբ էր լեցուն։ Ի՞նչ դասակարգի կը պատկանէին այդ երիտասարդները, որոնց ծնողքները չէին օգտագործեր անոնց ձեռնհասութիւնը, ու կը ձգէին հաստատութեան մը մէջ, խաղալով ժամանակ անցընեն։ Խորհրդածութիւններ՝ որոնք, կը հակասէին իր ըմբռնման, իր տարողութեան գիծին։ Շատ անգամ՝ Կիւլնազի հետ խօսած էր այս մասին, աղջիկը՝ զարմացած մտիկ էր ըրած, ու, քաջալերուած որ, յաջորդ այցելութեան, մօտէն հետաքրքրուի. սակայն Կրպօ՝ առիթը չէր ունեցած եւ ամէն անգամ, Կիւլնազ՝ հիասթափ էր եղած ու տխրած. ինչո՞ւ համար…

Այդ վայրը՝ շէնքին դիմաց, ծառերով ազատ դաշտ մը կար. մէկը արգելք պիտի չըլլար, մինչեւ առտուան լուսնալը հոն ժամանելուն։ Միեւնոյն ժամանակ աւելի մօտէն, պիտի ընտանենար քաղքենի երիտասարդներու ապրելակերպին։

Կրպօ՝ ուղղած էր քայլերը դէպի այդ վայրը։

Գիշերուան լռութիւնը կը ծածկէր շէնքին հանգիստը, խաղաղութեան դրօշմին տակ։ Նոյնիսկ՝ տան ծածքին բոյն դրած թռչունները, չէին տար արեւածագի առաջին ազդանշանը։ Տեղւոյն վրայ՝ Կրպօ համարձակ քակած էր ձիուն թամբը քուրջով չորցուցած կենդանիին քըրտնոտ մասերը, ուրախ՝ կրկնապատկած էր ձեռքի շոյանքը։ Սանձը երկարած, որ կենդանին սնանի, ու, խնձորի կէսը բաժնած ձիուն հետ։ Թամբը ծառին կռթնած՝ նստած էր գոհունակութեամբ։ Վայրկեան մը, գուժալի սուրերներով լեցուն, աչքերուն՝ մութ ամպեր էին անցած. կանչ, հայհոյանք, պարսաւանք… ու, առանց տատանելու, քունը, յաղթած էր յոգնաբեկ մարմնին։

ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆ

(Շար. 14)

Պոլոմպոյի, շատ ցաւ յայտնելով, որ ան հիմա մեզի պիտի ձգէ. Նմանապէս յատուկ կերպով Գերապայծառներ Փից–ցակալլի, Կալլիաթիի եւ Պարտելլայի: Այս վերջինը մեզի մեծ պարգեւ մը ըրաւ ներկայ գտնուելով մեր եկեղեցիին մէջ Ս. Ծննդեան տօնակատարութեան, որ՝ ըստ մեր հին աւանդութեան, միասին կը տօնեն Աստուածայայտնութեան հետ: Մենք ալ սոէպ կ'այցելենք ձեր եկեղեցի–ները եւ մօտերս պիտի մասնակցինք այն հանդիպումներուն, որոնք տեղի պիտի ունենան Քրիստոնեաներու Միութեան յատկացուած շաբթուան առթիւ, յուսա–լով, որ բոլոր քոյր եկեղեցիները հետ–զհետէ կը գտնեն համագործակցութեան եւ մերձեցումի ձեւ մը:

— Հիմա գալով ձեր միաբանութեան խնդրին, որ եթէ չեմ սխալիր չի հասնիր Եւտիքեականութեան ծայրայեղութեան սահմանին, դատապարտուած 451ին Քաղկեդոնի ժողովին: Ի՞նչ կրնաք ըսել:

— Կ'ուզեմ ըսել որ մեզի վերագրուած միաբնակութիւնը աւելի ենթադրական է քան գոյացական: Արդարեւ, մենք կը հա–ւատանք որ Բանին մարմնացումը ի Քրիս–տոս, երկու բնութիւնները՝ մարդկային ու աստուածայինը միաւորուած են ըստ Ս. Կիւրեղի բանաձեւին, մէկ բնութիւնը անձնաւորութեան իմաստով առնուած:

— Բայց դուք, ինչպէս գիտէք, Քաղ–կեդոնի ժողովը հաստատեց նաեւ թէ երկու բնութիւնները իրենց միաւորուա–ծութեամբ հանդերձ անխախտ կը պա–հեն իրենց ամբողջականութիւնն ու զա–նազանութիւնը:

— Այո՛, բայց մենք Քաղքեդոնի ժողո–վին ներկայ չէինք:

— Ի՞նչ պատճառով:

— Գլխաւորաբար երկու պատճառնե–րով: Նախ, որովհետեւ, մեզի համար, երեք նախորդ ժողովները՝ Նիկիոյ (325ին), Կոստանդնուպոլսոյ (381ին) եւ Եփեսոսի (431ին) արդէն վերջնականա–պէս լուծած էին քրիստոսաբանական բո–լոր հարցերը: Երկրորդ՝ որովհետեւ մեր եպիսկոպոսները տագնապանքի մէջ էին 451 թուին Քրիստոնէութիւնը պաշտպա–նելու համար Հայաստանի մէջ՝ Մազ–դէականութեան դէմ. Զրադաշտական վարդապետութեան վրայ հիմնուած կր–օնքը:

— Ուրեմն ինծի այնպէս կը թուի թէ դուք շատ համակրանք չէք սնուցաներ տուեալ թիւք խնդիրներու վերաբերեալ եւ որ ընդհանուր առմամբ, այնչափ վէճի առարկայ դարձած բաժանումը ձեզի հա–մար շատ կարեւոր հարց մը չի ներկա–յացներ:

— Շատ ճիշդ: Մեզի համար անջա–տականութիւնը աստուածաբանական բա–ժանումէ մը աւելի եկեղեցաբանական փի–լիսոփայական եւ մշակութային զար–գացումի խնդիր մըն է, եւ եթէ մեր հանդէպ կասկածամիտ աչքով նայողներ կան, բաժանեալ եկեղեցի մը նկատելով, այո՛, ազգային եկեղեցի մը, որ գիտակ–ցութիւնը ունի մաս կազմելու ընդհան–րական եկեղեցիին իր բոլոր օրինական յատկանիշներով:

— Ուրեմն պէտք եմ ենթադրել թէ մեր երկու եկեղեցիներուն միջեւ տար–բերութիւններ չկան:

— Ո՛չ: Մենք չենք ըսեր որ տարբե–րութիւններ չկան: Բայց ինչպէս ձեզի ըսի, իրողութիւնը այն է թէ մենք կառ–չած մնացած ըլլալով հանդերձ առաջին երեք տիեզերական ժողովներու որոշում–ներուն, սակայն մեզի չէ արգիլած եւ չարգիլեր ձեզի հետ հաղորդակից ըլլա–լու նոյն Աստծոյն, նոյն Յիսուս Քրիս–տոսին, նոյն Սուրբ Հոգւոյն եւ ունենա–լու միեւնոյն իսկական Աստուածածինը, որ մենք կը յարգենք իբրեւ Աստուածա–մայր եւ իբրեւ առաջինը բոլոր Սուրբե–րուն: Ըսել կ'ուզեմ՝ թէ մեզի համար բոլոր եկեղեցիները ծաղկեփունջ մը կը կազմեն, իւրաքանչիւր ծաղիկը իր իւ–րայատուկ գոյնով, բոյրով եւ գեղեցկու–թեամբ, եւ որ այս փունջին կապը Քրիս–տոսի սէրն է:

ԴԱՂՈՒԹԷ ԴԱՂՈՒԹ

ՀՐԱՆԴ ԱՐՔ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ԹԱՂՈՒՄԸ

Ամերիկայի Արեւելեան նահանգներու եւ Գանատայի Կիլիկեան Թեմի նախկին առաջնորդ Հրանդ Արք. Խաչատուրեանի (վախճանած Յունուար 27ին) յուղարկա–ւորութիւնը կատարուած է Յունուար 29ին եւ 30ին: Զորեքշաբթի, Յունուար 30ին, Նիւ Եորքի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, յետ Եկեղեցւոյ Կարգի, դամբանական մը խօսած է Սըմ–բատ Եպիսկ. Լափաճեան: Երկու օրերու ընթացքին Նիւ Եորքի եւ շրջաններու հայ հաւատացեալները եկեղեցի փութալով ի–րենց վերջին յարգանքը արտայայտած են իրենց նախկին առաջնորդին, որուն դագաղը դրուած է եկեղեցւոյ մէջ:

Յունուար 31ին կատարուած է Հրանդ Արք.ի վերջին օծումը: Պատարագած է թեմին առաջնորդը՝ Մեսրոպ Եպիսկ. Աշճեան: Ներկայ եղած են Տիրան Արք. Ներսոյեան, Արեւմտ. թեմի առաջնորդ Եփրեմ Ծ. Վրդ. Թապագեան, հոգեւո–րական դասը, Ասորի, Յոյն եւ Ղպտի Եկեղեցիներու, հայ յարանուանութեանց, ազգային մարմիններու եւ կազմակեր–պութեանց ներկայացուցիչները: Օծման կարգի աւարտին Մեսրոպ Եպիսկ. խօսած է դամբանական մը՝ «Առոյգ էի և գեղեցիկ եւ արարեր զիս այր ցաւոց» բնաբանով:

Յուղարկաւորութեան աւարտին, եկե–ղեցւոյ Տիկնանց Միութեան կողմէ հոգե–ճաշ տրուած է, որու ընթացքին խօսք առած է Թորգոմ Փոստաճեան:

Փետր. մէկին Հրանդ Արք.ի մարմինը փոխադրուած է Լիբանան: Դագաղին ըն–կերացած են Մեսրոպ Եպիսկ. եւ ող–բացեալին եղբայրը՝ Անդրանիկ Խաչա–տուրեան:

Փետր. 2ին Պէյրութի օդակայանէն դագաղը առաջնորդուած է Անթիլիասի Մայր տաճարը, ուր տեղի ունեցած է կարճ արարողութիւն մը նախագահու–թեամբ զոյգ Կաթողիկոսներու:

Փետր. 3ին, Կիրակի առաւօտ պատա–րագած եւ քարոզած է Գարեգին Բ. Աթո–ռակից Կաթողիկոս: Յաւարտ պատարա–գի կատարուած է թաղման արարողու–թիւնը եւ Հրանդ Արք.ի մարմինը ամ–փոփուած է Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի յի–շատակին կառուցուած դամբարան–մատ–րան մէջ:

ԹԵՀՐԱՆԻ «Արարատ» մարզաւանին մէջ, Յունուար 27ին, տեղի ունեցած է Կազմակերպութեան թիւ 1 երգչախում–բին համերգը, ղեկավարութեամբ Էդիկ Յովսէփեանի: Խումբի մեկնաբանութիւն–ներուն դաշնակով ընկերացած է Լիլի Սարգիսեան: Համերգի վերջաւորութեան, առաջնորդը՝ Արտակ Արք., գնահատան–քի խօսքեր ուղղած է «Արարատ» կազ–մակերպութեան, երգչախումբին եւ ղե–կավարին: Համերգը կրկնուած է երեք գիշեր:

Հ. Օ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Լոս Անճելըսի շըր–ջանը բացած է ընկերային ծառայու–թեանց գրասենեակ մը, որուն նպատակն է «սատարել հայ համայնքի ընկերային կեանքի բարելաւման, օգնել եւ առաջ–նորդել իւրաքանչիւրը յարմարելու տե–ղական կեանքին, օգտուելու անոր ընծա–յած պայմաններէն, դառնալու համար ինքնաբաւ եւ ալպար քաղաքացիներ»: Գրասենեակը կը գտնուի Կլէնտէյլ: Վա–րիչ նշանակուած է Տիկ. Նորա Մովէլ: Գրասենեակին առաջնահերթ ծառայու–թիւնները կը համարուին օգնել՝ բնակա–րան ապահովելու, գործ հայթայթելու, դպրոցական հարցերու լուծման եւ հաս–նիլ տարեցներու կարիքներուն:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Պեխազլի ԿԷՊ կեդրոնին մէջ, Յունուար 24ին, բացուած է նկարիչ Յարութիւն Թորոսեանի անհատական ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են 51 գործեր: Նկարիչը, որ դասախօս է Լիբանանի Գեղարուեստից Ակադեմիա–յի, Գեղարուեստից Հիմնարկի եւ Հայ–կազեան Գոլէժի, հանրային լայն գործու–նէութիւն ունի (դասախօսութիւններ, յօդուածներ, ուսումնասիրութիւններ) եւ ծանօթ անուն մըն է Սփիւռքի թէ Հա–յաստանի արդի նկարչութեան մէջ:

ԹՈՐՈՆԹՕՅԻ Հայ կեդրոնի սրահին մէջ, Յունուար 26ին, տեղի ունեցած է տեղւոյն «Պապայեան Մանկապարտէզ»ի եւ ՀՕՄի ամէնօրեայ վարժարանի պաշ–տօնական բացումը, 500 հոգիի ներկա–յութեամբ: Խօսք առած են վարժարանին տնօրէնը Մարգար Շարապխանեան եւ Տիկ. Տիգրանուհի Արթինեան: Կատար–ուած հանգանակութենէն գոյացած է 45 հազար տոլար:

ԵՈՒՍԹԸՆԻ (Թեքսաս) Սէյնթ Թամըս Հայ Սքուլի սրահին մէջ նշուած է Հ. Յ. Դ.ի տարեդարձը: Յայտագիրը վարած է ընկերուհի Վանուհի Օհանեան, որ ար–տասանած է նաեւ բացման խօսքը: Բա–նախօսած են ընկ. Յովիկ Ֆրանգեան (հայերէն) եւ ընկ. Արմէն Թաշճեան (անգլերէն) անդրադառնալով Դաշնակ–ցութեան պատմութեան եւ դերին: Գե–ղարուեստական յայտագրին մաս կազմած է նաեւ լուսապատկերներու ցուցադրու–թիւն մը՝ Հ. Յ. Դ. Ալպոմէն եւ այլ աղ–բիւրներէ քաղուած:

ՊԵՌԼԻՆԻ ՀԱՅԿ. ԳԱՂՈՒԹԸ

Օգտուելով Տիկին Նոյման – Գազան–ճեանի խմբագրութեանս տուած այցե–լութենէն, հետեւեալ տեղեկութիւնները քաղեցինք Պերլինի հայ գաղութին մա–սին.—

Պերլինի հայկական գաղութը հետզհե–տէ ստուար թիւ մը կը կազմէ: Ներկայիս հոն կ'ապրին շուրջ 400 Հայեր, առաւե–լաբար եկած Թուրքիայէն: Ընդհանրա–պէս արհեստաւոր են. կան պարսկահայ ուսանողներ, ինչպէս նաեւ ճարտարա–պետներ, ճարտարապէտներ եւ ուսու–ցիչներ:

Գաղութին ազգային գործերը կը վարէ Պերլինի Հայկական Գաղութի Վարչու–թիւնը, բաղկացած հինգ անդամներէ: Հայութեան հաւաքավայր եւ Վարչու–թեան ժողովատեղի դարձած է Աւետա–րանական Հաստատութեան սրահը, ուր տեղի կ'ունենան ոչ միայն ձեռնարկներ, այլեւ հայերէնի դասընթացքներ: Մէկ տարիէ ի վեր հաստատուած է հայերէնի դասընթացքը, շնորհիւ Հ. Բ. Ը. Միու–թեան օգնութեան: Մօտ 35 մանուկներ եւ պատանիներ կը հետեւին մայրենի լեզուի ուսուցման, առաւելաբար Թրքա–հայ գաւառներէ եկած ծնողքներու զա–ւակներ: Դասաւանդութիւնները կը կա–տարուին Պոլսոյ հայկ. վարժարաններու դասագիրքերով:

Գաղութին երիցագոյն անդամն է Վ. Զաքարեանց, 94 տարեկան:

Պերլինի հայկական գաղութին մէջ աշ–խոյժ շարժում մը կը ստեղծէ Տիկ. Ժա–նէթ Նոյման – Գազանճեանի ղեկավա–րած 15 հոգինոց երգչախումբը, որ կազ–մուած է երեք տարի առաջ եւ որուն կը մասնակցին առաւելաբար Թուրքիայէն ե–կած հայ երիտասարդներ: Երգչախումբը նախ սկսած է պատարագի երգեցողու–թեամբ եւ ապա հայկական ժողովրդա–կան երգերը տարածած տեղւոյն հայ եւ օտար հասարակութեան մէջ: Երգչա–խումբը (երկու եւ երեք ձայն) ոչ միայն կը մասնակցի Պերլինի հայկական ձեռ–նարկներուն եւ հանդէս կուգայ համերգ–ներով, այլեւ, վերջերս, երաժիշտ Լուտ–վիկ Բագիի նախաձեռնութեամբ հա–մերգ մը տուած է Միւնիխի մէջ: Այդ հրաւէրը եւ արձանագրուած յաջողու–թիւնը մեծ խանդավառութիւն ստեղծած է նաեւ խումբի անդամներուն մէջ:

Գաղութին մէջ կը կազմակերպուին Ա–մանորի, Զատկուան եւ այլ առիթներով ձեռնարկներ եւ հաւաքոյթներ:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀՌՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿՆ ՈՒ ՁԷՅՆԱՊԸ

- Ի՞նչ ըսեմ, Օհան աղա,– խօսեցաւ հօրքոյրը.– Մարտիկը որ բախտ ունե–նար, հայրը մայրը ողջ կ'ըլլային: Կ'ուզէի որ ջուլհակութիւն սորվէր: Արհեստ ը–սածդ պապենական ժառանգութիւն է:

- Մեղք է, Մաքօ, էդ ճահիլ տղան տէզկահի առջեւ նստեցնել: Մի քանի տա–րիէն ունեցածը կլորիկ կռնակ մըն է: Ջուլհակ Պետօն կ'երեւայ, ուսերը կ'ը–սես եկեղեցիայ կամար է դարձեր: Մէկ հազալուն՝ գօտին եօթը տեղէն կը փըր–թի: Կտաւն ինք կը գործէ, ինք կը նաշ–խէ, նորէն մէջքին կտաւէ գօտի մ'իսկ չունի:

Հօրաքոյրը մտածեց, որ Մարտիկ որբ տղայ է եւ երեսփոխին պէս պաշտպան մը ունենալը գեղին առջեւ այգի մը ու–նենալու պէս բան մըն է:

Եւ Մարտիկ երեսփոխի այծերուն չո–պան եղաւ:

×

Ամէն առաւօտ, արեւը ծայր չտուած, Մարտիկ իր այծերով բերդին մօտի բլու–րէն վար կը շտկուէր, երեսփոխին առած շոպանի նոր քէչէն ուսերուն, հաստ, ծայրը երկաթով ամրացուած փայտը ձեռքին ու հօտին կաղ շունը իր կողքին:

Հօտին ծեր շունը, Քոմօն, իր նոր տի–րոջ հետ քաղաքավարական սահմաննե–րէն դուրս չելաւ: Խափշիկ ծառայի մը պէս իր պարտականութեան կատարեալ գիտակցութեամբ, ամէն առաւօտ, երբ հօտը ճամբայ կ'իյնար, Քոմօն կաղալէն կ'ընկերանար հօտին ու աչքին ծայրով կը նայէր իր նոր տիրոջ:

Առաջին օրը, Քոմօն սովորականին պէս հետեւեցաւ հօտին: Տեղ տեղ պոչին վրայ նստած՝ իր վիզը քերեց ու զարմացաւ, որ իր նոր տէրը իր անունը չէր տար: Այդ օր ամբողջ իր անունը չլսեց: Իրեն կը մնար անտեղի քանի մը հաջոց ձգել ու սպասել իր նոր տիրոջ դէմքի մկանա–յին շարժումներուն:

Այծերը լերան կողն ի վեր ցրւած էին: Քոմօն գլուխը երկու թաթերուն վրայէն վեր առաւ, այս անգամ աւելի ժիր հաջոց ձգեց: Գիտէր, որ երկու այծերու միջեւ կռիւ կար: Իր նոր տէրը չէր արգիլեր երկու այծերու կռիւը ու կը դիտէր: Քո–մօն կարծեց, որ իր հաջելը յանցանք էր ու նորէն գլուխը երկու թաթերուն վրայ դրած՝ կրծուած այծի գլուխներու մա–սին մտածեց: Սարդի մը փրթած թելին պէս իր գլխին մէջ ինկաւ այդ օրուան արեւածագը, որ մորթը քերթուած ու ծառէն կախուած այծի մը ձեւն ունէր: Վերջապէս, կը զարմանար, որ տէրը իր անունը չէր տար: Քոմօն միւս տիրոջ կա–րօտը զգաց: Եթէ հօտը հսկելու պարտա–կանութիւնը չըլլար, անտարակոյս կը վերադառնար գիւղ: Ուր ալ ըլլար, կը գտնէր իր հին տէրը: Գլուխը անոր ձեռ–քերուն կը քսէր, կը մնար անոր հետ:

Քոմոյի այդ մտածումները իր քթին շատ մօտէն անցնող կապոյտ ճանճերու պէս կ'անցնէին: Ան կարծեց լսել իր ա–նունը: Ականջները սրեց, նոյնիսկ ոտքի ելաւ: Երկու կռուող այծերուն մէջ ին–կած էր ուրիշ այծ մը, կռուի թեթեւ խաղ մը փորձած ու կռիւը դադրեցուցած էր:

Քոմօն այս անգամ սխալած չէր, հեռ–ուէն լսեց իր անունը ու ուրախ, կաղ ոտքով հասաւ, Մարտիկին առջեւ իր պո–չը շարժեց, նոյնիսկ ուզեց իր գլուխը անոր ձեռքերուն քսել: Իր անունը լսելէ յետոյ, Քոմոյի համար այլեւս աշխարհի բաները կատարեալ էին: Մարտիկ շատ մօտէն կը քալէր: Նոյնիսկ թթենու շու–քին տակ ճաշերնին միասին ըրին:

(Շար. – 15)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՏԻԿԻՆ ՄԻՍԱՔ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՎՕ-ԱՆ-ՎԸԼԷՆ.— Տէր եւ Տիկին Վարդան Խրիմեան խորին ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկ. Միսաք Միրզէի (Ղազարեան), զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց սիրեցեալ կնոջ, մօր եւ ազգականին՝ Արտեմիս Ղազարեանի մահուան տխուր առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 100 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Զաւէն Գաբրիէլեան, տարաբախտ Արտեմիս Ղազարեանի մահուան տխուր առթիւ 150 Ֆր. կը նուիրեն ողբացեալին շատ սիրելի «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար։

×

ԼԻՈՆԷՆ Տէր եւ Տիկին Զատիկ Համբարձումեան, իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ընկ. Միսաք Միրզէին եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իրենց կնոջ եւ ազգական՝ Արտեմիսի մահուան առիթով, եւ փոխան ծաղկեպսակի 100 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի։

×

ՊՐՈՆԷՆ Տէր եւ Տիկին Կ. Յովակիմեան իրենց խորին վշտակցութիւնները կը յայտնեն սիրելի ընկ. Միսաք Միրզէին եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց սիրելի կնոջ եւ ազգականին Արտեմիսի մահուան առիթով, եւ փոխան ծաղկեպսակի 100 Ֆր. կը նուիրեն ողբացեալի շատ սիրելի «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆրանսայի Կեդր. Վարչութիւնը իր բոլոր մասնաճիւղերով խոր ցաւակցութիւն կը յայտնէ Պր. Սարգիս Ճանտարմայեանի, իր զաւակներուն ու թոռներուն, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն ու ազգականներուն, Տիկին Մարկրիտ Ճանտարմայեանի մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 400 Ֆր. փ. ծ. ի Զատիկ Խանճատեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Գործունեանէ։

×

Նիսի եւ շրջանի Հայոց Կրօն. Ընկերակցութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ վերանորոգման եւ մշակոյթի սրահին կառուցման համար.— Տէր եւ Տիկին Մ. Ճիէրճեան 10.060, Տէր եւ Տիկին Յարութիւնեան 3000, Տէր եւ Տիկին Փոսթոյեան 1500, Տէր եւ Տիկ. Վահէ Լորէնեան 2000, Տիկին Վահէ Ճէվիզեան 5000, Տէր եւ Տիկին Մարկոս Կիւտենեան, Տէր եւ Տիկ. Օննիկ Լորէնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կրեկուար Այվազեան, Տիկին Հնազանդ Պետեան 1000ական, ոմն՝ 3000, Տէր եւ Տիկ. Աստուրեան 100, Տէր եւ Տիկ. Ժորժ Փափազեան 200, Օր. Գէորգեան 250, այրի Տիկին Զ. Ճէվիզեան 200, Տիկին Փերուզ Ճիհանեան 500 Ֆր.։

(Գումար՝ 29.750 Ֆր.)։

×

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Նոտարեանէ Շողիկ Գալուստեանի մահուան առթիւ։

×

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է.— Տիկ. Շողիկ Գալուստեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ Տէր եւ Տիկ. Նոտարեան 100, Պ. Խաչիկ Ոսկանեան 100, Գէպէլեան ընտանիք 200, նաեւ դպրոցին 200 Ֆր., Ալֆորվիլի Մշակ. Տան 100, «Յառաջ»ին 50 Ֆր.։

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE DE MARSEILLE
(12,14, Rue St. Bazile)

Exposition de peinture

MICHEL HANNAUX

du 1er au 21 Février, Salle Daron
Ouvert tous les jours de 19 h. à 21 h.
sauf le Mardi

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԿԱՐԳԻՆ
GEORGE V
31, av. George V — 75008 Paris
Փետրուար 17, կիրակի, ժամը 16 – 24
Կը նախագահէ՝ Արշաւիր ԿԼՈՐԻԿԵԱՆ

matinée dansante

animée par
BEDIK et son ORCHESTRE
et
L'ENSEMBLE FOLKORIQUE RUSSE TCHOUDA
Election MISS CROIX ROUGE

ԼՈՒՍԱՐՁԱԿՈՒՄ – «Երեւանեան Պատյաներ»
Փրոֆ. ՆՈՒՊԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ – ՎԱՌԵՆՑԻ հետ ժամը 16ին։
Սեղանները ապահովելու համար հեռաձայնել ՍԱՂԱԹԷԼԵԱՆ – 854.35.74
ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ – 985.36.53
ՄՈՒՏՔ՝ 40 Ֆրանք (Ուսանողներու համար 20 Ֆրանք)

ԿՐԸՆՈՊԼ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Տարեկան մեծ պարահանդէս, կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղին կողմէ, Շաբաթ Փետր. 23, ժամը 21էն սկսեալ Ալփ–Օթէլի շքեղ սրահներուն մէջ, առաջնորդութեամբ Ժաք Քոժաքեանի խանդավառ նուագախումբին։

Հայկական ջերմ մթնոլորտ։

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Ռատիօ – Ֆրանսի թէքնիսիէններու մէկ դասակարգին գործադուլին հետեւանքով

ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ

Երգչախումբի փետր. 16ի համերգը

bientôt

ouverture

TRAITEUR - SANDWICHES - EPICERIE

CHEZ HAROUT

18, RUE DE CHABROL, 75010 PARIS TEL. 246 30 18

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՇԸ

տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Փետր. 24ին ժամը 13ին, Մէզոն տէ Սանթրօ, 8 Ռիւ Ժան–Կուժոն, Փարիզ 8րդ։

Այս առթիւ 1980ի գրական ՀԱՐԵՆ մրցանակը կը յանձնուի ՎԱՐԴԱՆ ԵՂԻՇԷԵԱՆԻ։

Ճաշագին 80 Ֆր.

Կը խնդրուի յատկապէս սեղանները փութով ապահովել հեռախօսելով ամէն առաւօտ ժամը 7էն 10.— 372.04.20, իսկ երեկոները.— 780.82.58։

Գեղարուեստական բաժին։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

Սրբոց Վարդանանց տօնին առիթով, Փարիզի Ս. Խաչ Հայ Կաթողիկէ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ

ՀԱՅՐ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱԳԸԼԵԱՆ

Տեսուչ Սամուէլ – Մուրատ վարժարանին կիրակի, Փետր. 17, ժամը 11ին։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Սէն – Ժեռմի մասնաճիւղին, Կիրակի, 17 Փետրուար, ժամը 13ին, Մարսէյլի Մշակոյթի Տան «Վասպուրական» սրահին մէջ (12 – 14 Ռիւ Սէն Պազիլ)։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

Հայկական համադամ կերակուրներ, պատրաստուած Կապոյտ Խաչուհիներու կողմէ։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Յուլիսի եւ Օգոստոսի կայաններուն համար ով որ կը փափաքի մոնիթէօր կամ մոնիթրիս ըլլալ, անյապաղ գրաւոր պէտք է դիմէ Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութեան գրասենեակը՝ 17 Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 75009, մինչեւ Փետրուար 29։

Թեկնածուները պէտք է ըլլան 18էն 25 տարեկան։

ՀԱՅԵՐԷՆ, ԳՈՒՆԱՒՈՐ, ԵՐԳԱԽԱՌՆ
ԺԱՊԱՒԷՆ ՄԸ

ՍԱՍՈՒՆԻ ՋՈՒԱՆՆԵՐԸ

Անկախութիւն եւ Ազգային պետականութիւն կորսնցուցած ժողովուրդի մը քաջարի հայդուկներու ըմբոստութիւնը տիրող անարդարութեան դէմ։

Հինգշաբթի, Փետր. 21, ժամը 18ին

Les Fils de Sassoun

un film relatant une page de l'hé
roïque épopée arménienne,
Jeudi le 21 Février à 18 heures
STUDIO BERTRAND
29, rue Bertrand, Paris 7e
Métro : Duroc

Տոմսերը ստանալ՝
— Librairie Palouyan
9, rue de Trévise
— Télé Condorcet
175, bd. Jean-Jaurès — Clamart
— Իսիի Անի երգչախումբի անդամներէն
— Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տուն, 17, Ռիւ Պլէօ։
կամ հեռաձայնել՝
— Պ. ՕՆՈՍԵԱՆԻ՝ 736.18.09
Օր. ԹԱՇՃԵԱՆԻ՝ 630.64.60

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի տօնակատարութեան 05րդ տարեդարձը Ապրիլ 13ին, Մշակոյթի Տան « Վասպուրական » սրահին մէջ ժամը 13ին ճաշով։

×

Գարնանային պարահանդէսը, կազմակերպուած՝ երէց Արենոյշներու « Կայծ » խումբին կողմէ։ Մարտ 22ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 22էն մինչեւ լոյս, Ալհամպրա սրահին մէջ։

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

VOYAGES
EN ARMENIE 1980

organisés à l'occasion de :

PAQUES du 3 au 14 avril (12 jours) prix 3090F

Commémoration du Génocide
du 15 Avril au 26 Avril (12 jours) prix 3290 F.

Départs également en JUIN - AOUT - SEPTEMBRE - OCTOBRE
Brochure détaillée à votre disposition.

Renseignement - inscriptions

MONDOTOURS
OCIVEP

Spécialiste des Voyages
sur l'Arménie depuis 15 ans
Elia PEHLIVANIAN
2, rue de Sèze
75009 Paris
tél. 266 50 12
Permanence les Vendredis
de 14 à 19 h.
tél. domicile : 384 31 28
Renseignements à Décines
M. ISKENDERIAN
CAFE DE LA PAIX
tél. (16-78) 49 25 37

Les places étant limitées, veuillez nous renvoyer le coupon-réponse le plus tôt possible. Lic. A 721

Mme Elia PEHLIVANIAN
Organisation Technique Mondotours
2, rue de Sèze 75009 Paris

Nom ....
Prénom ....
Adresse ....
.... Tél. ....
Ville .... Code postal........

1) M'inscris au Voyage spécial Arménie du .... au ....
ci-joint 25% d'acompte.
2) Désire recevoir une documentation sans engagement de ma part pour :
....

Rayer les mentions inutiles

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
16-17
SAMEDI-DIMANCHE
16-17 FEVRIER
1980

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. – Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. – Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

55րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.582 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 55e ANNÉE — No 14.582

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ. ԱԼԺԱՄԻ ՄԷՋ

«ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ»

ԿԸ ՇԵՇՏԷ ԱԹՈՌԱԿԻՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՍԱՎԵՐՆ ՏՈՒԱԾ ԻՐ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԵԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

— Օ —

Մօտ տասը օր է, որ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Գարեգին Բ. Աթոռակիցը Եւրոպա կը գտնուի եւ անցեալ շաբաթավերջին ժընեւէն կ'անցնէր Սթրազպուրկ, ուր հրաւիրուած էր Եկեղեցիներու էքիւմէնիք Խորհուրդի նստաշրջանին : Այս առթիւ հրաւիրուած էր նաեւ Սավերն Բողոքական ծուխին կողմէ եւ Կիրակի օր դասախօսութիւն մը կուտար, որու կ'արձագանգեն տեղական թերթերը լայնօրէն : Տեռնիէռ Նուվէլ տիւ Լէօնտի շաբաթաթերթը կը հրատարակէ նաեւ Աթոռակից – Կաթողիկոսին նկարը (Փետր. 11ին) եւ թղթակցութիւնը կ'ընէ այդ դասախօսութեան : Գարեգին Բ. իր դասախօսութիւնը եզրակացուցած է Նանսէնի մէկ խօսքով. « Հայերը միշտ պիտի սպասեն իրենց փրկութեան » : Թերթը կը յիշէ թէ նոյն առաւօտն ալ (Կիրակի Փետրուար 10) Գարեգին Բ. իր քարոզին մէջ, հոծ բազմութեան մը առջեւ, ոգեկոչած էր Հայ Դատը, յիշելով Լերան Քարոզը (ըստ Մատթէոսի Աւետարանին) : Կ'եզրէ եւս աւելի ծանրացած է հայ ժողովուրդի գոյութեան վրայ. « այլեւս աւելի քան վեց միլիոն ենք, այսինքն նոյնքան որքան Թուրքիոյ կատարած 1915ի ցեղասպանութենէն առաջ : Մեզմէ երկու միլիոնը ցրուած է աշխարհի չորս կողմերը, երեք միլիոն կ'ապրին Խորհ. Հայաստան, մէկուկէս միլիոն ալ Խորհ. Միութիւն բայց Հայաստանէն դուրս » : Աթոռակից – Կաթողիկոսը շեշտած է այս առթիւ թէ « Հայ նոր սերունդը արդարութիւն կ'ուզէ եւ հայ ժողովուրդին համար իր պատմական հողին վրայ մնալու իրաւունքը : Սիոնիզմի բաղդատելի շարժում չկայ բայց Հայերու ամբողջութիւնը ինքնավար ճանչցուած մէկ ազգի մէջ միացնելու փափաքը միշտ ներկայ է : Ազգայնականութիւնը շատ խոր կը դառնայ մանաւա՛նդ Խորհ. Հայաստան, որուն բնակիչները ամէն օր Արարատ կը տեսնեն առանց կարենալ հոն երթալու » : Գարեգին Բ. անդրադարձած է նաեւ Լիբանանի տագնապին, որ զուտ քաղաքական է, ըսած է եւ ոչ՝ կրօնական :

Ցոյցի պատգամ մը ձգած է սակայն, ըսելով թէ հաւատքը միշտ պէտք է ապագային նայի.— « Վասնզի եթէ սկսինք ապագայի յոյսը կորսնցնել, ներկան իսկ իր իմաստը կը կորսնցնէ » :

Ուրբաթ օր, Գարեգին Բ. ժընեւէն Պէյրութ վերադարձաւ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻԶՄԻՐԻ մէջ կացութիւնը պայթուցիկ է եւ Թուրք բանակը մեծ ծաւալի վրայ գործողութեան մը ձեռնարկած է, ծանր հրետանիով : Պաշարումը վեց ժամ տեւած է եւ ոստիկանութիւնը 1500 աշխատաւոր եւ չարքային ձերբակալած է, ժամարանին առջեւ, ուր բանթողները դիրք բռնած էին : Պոլսոյ մէջ ալ հազարաւոր խանութներ եւ գործատեղիներ փակ մնացած են մարքսիստներու ռումբերու սպառնալիքին պատճառով : Նախկին վարչապետ Էճէվիտ ծանրօրէն դատապարտած է կառավարութեան զսպումի քաղաքականութիւնը, նացի մեթոտներ նկատելով գործադրուած մեթոտները : Կը խորհի թէ Հարաւային Ամերիկայի վարչակարգի տիպարով Պետութիւն մը հիմնելու փորձ կայ :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ կացութիւնը աւելի հանդարտ չէ եւ բախումներ ծայր տուած են Քաթայէպներու եւ սուրիական զօրքի միջեւ : Երեսփոխան Ուրզքի առեւանգումը, Սուրիացիներուն աչքին տակ շատ լարած է Քաթայէպցիներու տրամադրութիւնը : Կը կարծուի թէ Զղորթացիներու ձեռքն է (Ֆրէնճիէ), որոնցմէ վեց պատանդ կը պահեն Ճեմայէլի կուսակիցները : Այս ամբողջին ետին կը տեսնուին նաեւ Դամասկոսի հեռանկարները : Կը կարծուի թէ Լիբանանէն իր զօրքը քաշելու համար, Սուրիա նախ կ'ուզէ քաղաքական եւ զինուորական դաշինք մը, որ ձեւով մը տեւականացնէ եւ վաւերացնէ իր զինուորական եւ քաղաքական ներկայութիւնը Լիբանան :

ԹԻԹՕ Ուրբաթ առտու մահամերձ էր եւ ոչ միայն Եուկոսլաւիան այլեւ աշխարհ « հակումի » մէջ կը սպասէր : Կը կարծուէր թէ մահը այլեւս ժամու խնդիր է թէեւ անկարելի ալ չէր նկատուէր որ մեռած ըլլայ եւ միայն լուրին հրապարակումը ժամու հարց ըլլայ :

ԻՆՉԵ՛Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՈՒՐՔ ԹԵՐԹԵՐԸ

— Օ —

«ՀԻՒՐՐԻԷԹ»Ի ՀԱՄԱՐ ԱՀԱԲԵԿՈՒՄՆԵՐՈՒ «ՈՒՂԵՂԸ» ԿԻՊՐՈՍ Է ԱՆՈՒՆԸ ԱԼ՝ Գ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

Թուրք մամուլը կը շարունակէ լայն տեղ տալ Հայերուն, ահաբեկումներու առթիւ : Հիւրրիէթի Փետր. 8ի թիւին մէջ, Լէֆգոշէի իր թղթակիցը՝ Զիյա Ագչափարի Շերլոք Հոլմսի վերածուած, « յայտնութիւններ » կ'ընէ : Կուտանք առ ի հետաքրքրութիւն եւ անշուշտ մե՛ծ վերապահութեամբ :

×

« Հիւրրիէթ »ի թղթակիցը կը պնդէ թէ ճշդուած է թէ արտասահմանի մէջ Թուրքերու վրայ գործուած ոճիրներուն ուղեղը Կիպրոսի յունական բաժնին մէջ ապրող ծործ կեղծանունով Գէորգ Զարդարեանն է :

Ճշդուած է նաեւ որ հայկական գաղտնի կազմակերպութիւններու անդամները կը պատրաստուին Գէորգ Զարդարեանի հսկողութեան տակ : Լառնաքայի եւ Լիմասոլի ճամբաներու միացած կէտին վրայ հոլանտացի Հրեայի մը վարչութեան տակ « Օտար ուսանողներու Քամբ » անուն հաստատութիւն մը կայ, որ իրականութեան մէջ կը ծառայէ որպէս կրթական հաստատութիւն հայ ահաբեկիչներու : Զանազան կազմակերպութիւններու հարցաքննութիւնները երեւան հանած են որ այդ քամբը գաղտնօրէն կը կառավարուի Գէորգ Զարդարեանի կողմէ :

Գէորգ Զարդարեան, որ կը կիրարկէ Ամերիկայի մէջ հիմնուած «Հայ Ազգային Խորհուրդի» ծրագիրներն ու յայտագիրները, ունի զաւակ մը որ մնայուն կերպով կը բնակի Պէյրութի մէջ :

Գէորգ Զարդարեանի այս մանչն ալ կ'աշխատի Բարսակ (Ծ. ԽՄԲ.— Հաւանաբար Բարսեղ ըսել կ'ուզուի) ծածկանունով եւ Լիբանանի հարաւային մասին մէջ ունի հանրային տան մը նմանող գրասարան մը, որ իրականութեան մէջ բանակատեղի մըն է :

Կիպրոսի մէջ պատրաստուած ոճրագործները աւելի վերջ Լիբանան կը ղրկուին ու կ'ենթարկուին Բարսակի հրահանգներուն : Այսպէս, ստուգուած է որ վերջերս 12 նոր ահաբեկիչներու պատրաստութիւնը վերջացած է եւ անոնք Լիբանան ուղարկուած են : Կը կարծուի նաեւ որ Պեռնի մահափորձը կատարուած է այս վերջիններուն կողմէ :

Այս կազմակերպութեան դրամական կարիքները կ'ապահովուին Գէորգ Զարդարեանի կողմէ, որ հաշիւ մը ունի Զուիցերիոյ մէջ եւ ուր անվերջ դրամ կը հասնի աշխարհացրիւ հայկական կազմակերպութիւններէն, ներառեալ Թուրքիայէ (Ծ. ԽՄԲ.— Զարմանալի պնդում մը որ բնականաբար փաստի կը կարօտի) : Զարդարեան տակաւին սատանայական գործունէութիւն մը կը տանի ահաբեկչական կազմակերպութիւններու դրամ հայթայթելու համար. ան կազմակերպած է մաքսանենգութեան գործ մը : Դէպի Կիպրոսի թրքական բաժին կը փախցնէ «Փրէսթիժ», «Մուլինէքս» խոհանոցի գործիքներ կամ արծաթ պատառաքաղի կազմածներ, որոնք ամէնէն շատ փնտռուած իրեղէններն են թրքական Կիպրոսի մէջ :

«Հիւրրիէթ»ի թղթակիցը կը պնդէ թէ իրենց լրաքաղութեան կազմակերպութիւնները ճշդած են կէտ մը եւս. թէ այս բոլոր ահաբեկչութիւններուն ետին կը գտնուի Սփիրոս Կիպրիանու : Այս վերջինը տեւական կապ հաստատած է միջազգային համբաւաւոր ահաբեկիչ Տօքթ. Վասոս Լիզարիտէսի հետ :

— × —

ՆՈՅՆ «ՀԻՒՐՐԻԷԹ»Ը 24 ԺԱՄ ԵՏՔ, ԱՀԱԲԵԿՈՒՄՆԵՐՈՒ ԿԵԴՐՈՆԸ ԿԻՊՐՈՍԷՆ ՄԱՐՍԷՅԼ ԿԸ ՏԱՆԻ

Պեռնի մահափորձէն վերջ «Հիւրրիէթ» սկսաւ լայն սիւնակներ յատկացնել Հայոց վերագրուած ոճիրներուն եւ հայկական խնդիրներու : Փետր 9ին եւս չորս տարբեր յօդուածներով առատօրէն կը խօսուի այս մասին, թերթին զանազան քաղաքներու թղթակիցներուն գրիչով :

Առաջին գծի վրայ « Հիւրրիէթ » կուտայ մահափորձէն փրկուող Պեռնի դեսպան Տողան Թիւրքմէնի տպաւորութիւնները : Տողան Թիւրքմէն կը յայտնէ թէ հայկական ահաբեկչական արարքները վերջերս շատցան Կիպրոսի հարցին պատճառով : Որովհետեւ Յոյներն են որ այս ոճիրները գործել կուտան Հայոց, երբեմն մինչեւ իսկ Հայ չեզոքներու դրամ վճարելով : Ապա թէ ոչ հայկական գաղտնի կազմակերպութիւններ կամ բանակներ առանձինն չեն գործեր :

Միւս կողմէ կը հաղորդուի, ըստ «Հիւրրիէթ»ի, թէ զուիցերական ոստիկանութիւնը սկսած է փնտռել Մաքս Նաթան Գիլիմճեան (*) (երբեմն այս անձը յիշուած էր որպէս Մաքս Նաթան) անուն Մարսէյլցի Հայ մը, որ դեր ունեցած ըլլալ կը թուի Թիւրքմէնի ուղղուած զինեալ յարձակումին մէջ : Զուիցերացիներու խնդրանքով ֆրանսական ոստիկանութիւնն ալ սկսաւ այդ անձը փնտռել Մարսէյլի մէջ, որ վերջերս դարձած է հայկական ահաբեկչութեանց մէկ բանակատեղին :

Բայց Տողան Թիւրքմէնի համար ամէնէն հետաքրքրական կէտն է գիտնալ թէ ահաբեկիչները ի՞նչպէս լաւ էին անգլիական դեսպանատուն տալիք իր այցելութիւնը : Այս այցելութիւնը երկու շրջանակներուն մէջ :

դեսպանատուներէն հազիւ քանի մը հոգի գիտէին : Եւ ահաբեկիչները Թիւրքմէնին սպասեցին ոչ թէ թրքական, այլ անգլիական դեսպանատան առջեւ : Այս պայմաններու մէջ հարցում մը կուգայ մարդուս միտքը. արդեօք լրտեսնե՞ր կան թրքական կամ անգլիական դեսպանատուներուն մէջ :

Տողան Թիւրքմէնի տպաւորութեամբ, սա կէտը յայտնի է թէ հայկական ահաբեկչութեանց կեդրոնը Ֆրանսա, ու այդ երկրին Մարսէյլ քաղաքն է : Արդէն քանի մը տարի առաջ հոն Հայերը յուշարձան մը բանալ ուզած էին եւ Թուրք կառավարութիւնը արգելք եղած էր ատոր : Մարսէյլէն վերջ Պէյրութ քաղաքն ալ մեծ դեր ունի : Արդէն մահափորձերը յարդ կատարուեցան Փարիզ, Մատրիտ, Վատիկան, Վիեննայի նման քաղաքներու մէջ, որոնք կրնան շրջանակ մը կազմել, կեդրոն ունենալով Մարսէյլ քաղաքը : Միւս կողմէ այս ոճիրներուն դրամական օժանդակութիւնը կ'ապահովուի ժընեւ եւ Լօզան քաղաքներէն :

Միայն թէ սխալ կ'ըլլայ հայկական շարժումը առանձինն նկատի առնել : Ասիկա այսպէրկ մըն էր որուն դուրսէն տեսանելի մասը միայն հայկական է, իսկ ծովուն տակ յայտնի է որ կան օտար Պետութիւններու կազմակերպութիւններն ու գրգռութիւնները :

×

(*) Այս առթիւ յիշենք թէ Փետր. 13ի իր թիւին մէջ, Մարսէյլի Փրովանսալ օրաթերթը Լէօ Շիրշիէթիի ստորագրութեան տակ, կը հաղորդէր որ « ծագումով Հայ մարսէյլցի մը հարցապնդուած է ոստիկանութեան կողմէ : Կ'ըսուի թէ խնդրոյ առարկան է Մաքս Քիլնճեան, 40 տարեկան, որու մասին կասկած կայ թէ մասնակցած է Պեռնի Թուրք դեսպանին դէմ եղած մահափորձին : Զուիցերական իշխանութեանց յանձնարարական միջազգային յանձնախումբի դիմումով է որ մարսէյլցի ոստիկաններ այդ հարցաքննութեան ձեռնարկած են » :

Թերթը կը յիշէ Պեռնի դէպքերը, ու կ'ըսէ թէ վարձուած կառքի մը ճամբով է որ զուիցերական ոստիկանութիւնը հասած է մինչեւ Մաքս Քիլնճեան, բայց այս վերջինը վճռապէս կ'ուրանայ մասնակցած ըլլալ մահափորձին : «Եւ» կը շարունակէ թերթը «հակառակ անոր որ ոչ մէկ յանցապարտութեան ներքեւ է Պոմէթի բանտը փոխադրուած է» : Զուիցերացի ոստիկաններ Մարսէյլ եկած են հարցաքննելու համար կասկածելին, որովհետեւ անոնց կ'իյնայ փաստել անոր յանցապարտութիւնը» :

Փրովանսալ կ'եզրակացնէ թէ այս հարցը որ կ'ոգեկոչէ այս երկրին պատմութեան ամէնէն սեւ էջերէն մէկը, մեծ յուզում պատճառած է Մարսէյլի հայկ. շրջանակներուն մէջ :

Մարզական լուրեր

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

Խորհ. Միութեան ոտնագնդակի երիտասարդական խումբը, որ Արժանթին գացած էր բարեկամական քանի մը մրցումներ ունենալու համար, Ռոսարիօ Նահանգի խումբին յաղթած է մէկի դէմ երկու կէտով : Խաղի առաջին իսկ վայրկեանին կոլ մը նշանակած է Մելիքեան : Երկրորդ կիսախաղի 10րդ վայրկեանին Գլուշակով նշանակած է խորհրդ. խումբի երկրորդ կոլը, իսկ Արժանթինցիներ իրենց միակ կոլը կրցած են յաջողիլ 63րդ վայրկեանին :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ 1979ԻՆ

Ա.

Ա. ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի Կեդրոնական Վիճակագրական Վարչութեան պաշտօնական վիճակագրութիւնը 1979ի տնտեսութեան մասին, լոյս տեսաւ « Սով. Հայաստան » օրաթերթին Յունուար 31ի թիւով:

Արդիւնաբերութեան արտադրութեան աճը 1978ի համեմատութեամբ եղած է 7,7 ծրագրով նախատեսուածէն մէկ տոկոս աւելի: Նկատելի է, որ ներկայ հնգամեակին առաջադրութեան համաձայն, արդիւնաբերութեան աճին մէջ « Բ. » ճիւղին (թեթեւ ճարտարարուեստ, ժողովուրդին առօրեային ծառայող իրեր) աճը բարձր եղած է, բաղդատմամբ « Ա. » ճիւղին (ծանր ճարտարարուեստ): Մասնանշուած կարգով արձանագրած են 10 եւ 6,5 տոկոս յաւելում, երկուքն ալ սահմանուած ծրագիրներէն առաւել: Մանաւանդ « Բ. » ճիւղը, որուն աճը 2,7 տոկոս առաւել եղած է: «Ա.» ճիւղինը՝ 0,5:

Երկրին արդիւնաբերութեան գլխաւոր տասը ճիւղերուն արդիւնքներն եղած են. — ելեկտրուժ՝ նախանցեալ տարուան համեմատութեամբ 5 տոկոս: Սեւ եւ գունաւոր մետաղագործութիւն՝ 5: Քիմիական եւ քարիւղաքիմիական արդիւնաբերութիւն՝ 2: Մեքենաշինութիւն եւ մետաղամշակում՝ 11: Անտառային, փայտամշակման եւ խորշանիւթ թուղթի արդիւնաբերութիւն՝ 4: Շինանիւթերու արդիւնաբերութիւն՝ 3: Ապակիի եւ ճենապակի – յախճապակիի արդիւնաբերութիւն՝ 19: Թեթեւ արդիւնաբերութիւն՝ 8: Սնունդի արդիւնաբերութիւն՝ 7: Կենցաղի եւ տնտեսական գործածութեան ապրանքներու արտադրութիւն՝ 9 տոկոս:

Անցեալ տարուան համար սահմանուած ծրագիրներուն հետ համեմատելով, հետեւեալ պատկերը կը ստանանք.— Ելեկտրուժի արտադրութիւնը քիչ մը նուազ եղած է: Նախատեսուած 12,4ի փոխարէն 12,1 միլիառ քիլովաթ – ժամ: Անտառային, փայտամշակման եւ խորշանիւթ թուղթի արդիւնաբերութիւնը 5ի տեղ 4 տոկոս: Շինանիւթերու արդիւնաբերութիւնը 3,5ի տեղ 3: Սնունդի արդիւնաբերութիւնը 7,7ի տեղ 7: Գալով գունաւոր մետաղագործութեան, որ նախանցեալ տարի 9 տոկոս աճով մրցանիշ մը հաստատած էր, այս անգամ 4 տոկոսի նուազում արձանագրած է: Քիմիական արդիւնաբերութիւնը պահպանած է իր չափանիշը, որ ցած է հնգամեայ ծրագրին սահմանադրումէն: Առաւել արձանագրած են.— Մեքենաշինութիւն եւ մետաղամշակում՝ 11 տոկոս 9ի տեղ: Կենցաղի եւ տնտեսական գործածութեան ապրանքներու արտադրութիւն՝ 9 տոկոս փոխանակ նախատեսուած 4,5ին: Թեթեւ արդիւնաբերութիւն՝ 8 փոխանակ 7ի: Ապակիի, ճենապակիի – յախճապակիի արդիւնաբերութիւնը, իբրեւ կարեւորագոյն ճիւղերէն մէկը, առաջին անգամն է, որ տեղ գտած է վիճակագրութեան մէջ: 19 տոկոսի աճը պէտք է բարձր նկատել:

Բաղդատութեան դնելով նախանցեալ եւ անցեալ տարուան աճերուն տոկոսները տասը ճիւղերուն մէջ, կ'ունենանք հետեւեալ պատկերը.— Ելեկտրուժ, մեքենաշինութիւն – մետաղամշակում, քիմիական – քարիւղաքիմիական ճիւղերուն աճերը նոյն համեմատութիւնները պահպանած են: Չորս ճիւղեր նախանցեալ տարուընէ նուազ աճ արձանագրած են. ասոնք են՝ անտառային – փայտամշակման – խորշանիւթ թուղթի, սեւ – գունաւոր մետաղագործութեան, շինանիւթերու եւ թեթեւ արդիւնաբերութիւնները: Երկու ճիւղեր առաւել աճեր ապահոված են. ասոնք են՝ սնունդի եւ կենցաղի արտադրութիւնները:

Անհրաժեշտ է յիշեցնել, թէ բնական կազին տագնապին (տե՛ս «Յառաջ», Փետրուար 1), ինչպէս նաեւ կեդրոնական իշխանութեանց, այսինքն՝ Մոսկուայի նիւթական ոչ բաւարար յատկացումներուն հետեւանքով, անցեալ տարի եւս լուրջ դժուարութիւններ ստեղծուած են Հայաստանի տնտեսութեան համար: Կեդրոնական Կոմիտէի Դեկտ. 12ի լիակատար նիստին, Կ. Դեմիրճեան այս իրողութեան հաստատումը կատարած էր դիտել տալով.— « Բանն այն է, որ վերջին երկու տարում մի շարք օբիեկտիվ պատճառներ բարդացրել են արդիւնաբերական շատ ձեռնարկութիւնների աշխատանքը: Դրանք հիմնականում էներգապահպանման որոշակի ապակայունացման եւ նիւթական ռեսուրսների անբաւարարութեան հետեւանք են »:

Աշխատանքի արտադրողականութեան աճը եղած է 3,3 տոկոս արդիւնաբերութեան մէջ, երբ ծրագրով սահմանուած էր 4,1, իսկ շինարարութեան մէջ 4,2ի փոխարէն եղած է 3,9: Դժբախտաբար պատկերը հեռու է գոհացուցիչ նկատուելէ: Նախ որովհետեւ ծրագիրին համաձայն, աշխատանքին արտադրողականութեան հաշւոյն պէտք է ապահովուէր արդիւնաբերութեան արտադրութեան 64 տոկոսը, մինչդեռ ապահովուած է միայն 44,2ը: Ապա, որովհետեւ, պատկան մարմիններուն երկար տարիներու առաջադրութիւնն է, շատ բարձր աճերու ճամբով ապահովել արդիւնաբերութեան յաւելումին առնուազն 90 տոկոսը:

Աշխատանքի արտադրողականութեան աճը, ներկայ հնգամեակին, միայն 1976ին է, որ ապահոված է եւ այն ալ առաւել չափով, սահմանուած ցուցանիշը: Ցաւօք, մնացեալ տարիներուն, ետ մնացած է:

Արդիւնաբերութեան պատկերը գոհացուցիչ եղած է 1979ին: Կրնար նուաճում մը արձանագրել, եթէ յատկապէս անցեալ վերջին եռամսեակին, մեծ եղած չըլլար ծրագիրները թերակատարող ձեռնարկութիւններուն թիւը: 1978ին ասոնք 6,5 տոկոսը ներկայացուցին, իսկ անցեալ տարի՝ 11,4ը:

Յամենայն դէպս իրողութիւնն այն կը մնայ, որ Հայաստան, բաղդատմամբ Խորհ. Միութեան ցուցանիշին, փայլուն պատկեր կը պարզէ: Մինչ խորհրդային արդիւնաբերութեան աճին ցուցանիշը կ'արձանագրէ ձախողութիւն (արդիւնաբերութեան աճ՝ 3,4, փոխանակ 5,7ի, որուն մէջ « Ա. » ճիւղինը 3,5 փոխանակ 5,8ի, իսկ « Բ. » ճիւղինը 3,3 փոխանակ 5,4ի) անդին Հայաստանի արդիւնաբերութեան աճը, ինչպէս արդէն մատնանշեցինք, 7,7 տոկոս է, ծրագրով նախատեսուածէն աւելի: Նոյն երեւոյթը համապատասխան ճիւղերուն մէջ:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(Շար.)

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԴԱՐՁԵԱԼ ՊԱՔԱԼՕՐԷԱՆ

Կատարեալ հիմնարկութիւն մը:

Պաքալօրէան անտարբեր ոչ ոք կը ձգէ: Վկայական մը որ երկու խմբակի կը բաժնէ աշակերտները. յաջողակները եւ ձախողածները: Անոնք որոնք կը նետուին բարձրագոյն ուսումներու յորձանքին մէջ, համալսարաններէն կամ մեծ դըպրոցներէն ներս, եւ անոնք որոնց կը մընայ արհեստագիտական ուսուցում մը, կամ ալ արհեստի մը աշակերտութիւնը ուղղակի գործավայրերէն ներս: Արդ, վարկաբեկուած, յարգուած, արժեւորուած կամ ոչ պաքալօրէան 1808էն ի վեր, Նափոլէոնեան համալսարանէն ի վեր, կը մնայ, ամէն տարի, սարսափը եւ երազը տասնեակ հազարներով Ֆրանսացի երիտասարդներու: Ընտրեալները կը կազմեն շուրջ 68 առ հարիւրը թեկնածուներուն: Բարեփոխումները իրարու յաջորդեցին. ուսմանց ծրագրին մէջ, քննութեան ձեւին մէջ: Երկար տարիներ երկու մասերով եւ երկու տարուան վրայ տարածուած ըլլալէ յետոյ, 1963էն ի վեր քննութիւնը տեղի կ'ունենայ մէկ անգամով: Ոմանց համար բախտի խնդիր, բայց շատ շատերուն համար արդար հատուցում, պաքալօրէան այսօր դարձեալ խնդրոյ առարկայ է, օրակարգի վրայ է:

Այս վերջին օրերու ընթացքին, Կրթական նախարարութեան կողմէ եղած հանրային կարծիքի քննութիւն մը ցոյց կու տայ որ Ֆրանսացիները միշտ կառչած կը մնան պաքալօրէային եւ կ'ընդունին անոր կարեւորութիւնն ու արժէքը: Սակայն դասական քննութեան կը նախընտրեն նիշերու չաբունակեալ ստուգման հաստատումի եղանակ մը, դպրոցական շրջանի երեք վերջին տարիներուն վրայ տարածուած: Ասիկա, հարցաքննուած անձերու հարիւրէն 74ի ցանկութիւնն է: Սակայն Կրթական նախարարը կը յայտարարէ որ զգուշութեամբ եւ իրապաշտութեամբ պէտք է մօտենալ հարցին: Արդարեւ, նախ հարկ է ուսումնասիրել բծախնդրութեամբ գնահատումի նոր ձեւերը, գործադրութեան պայմանները: Հանրային կարծիքի այս քննութիւնը իրողութիւն մըն է որ պէտք է աւելցնել պաքալօրէայի արդէն բարդ թղթածրարին մէջ: Արագօրէն եզրակացնել անխոհեմութիւն է:

Քանի մը տող նաեւ միջազգային պաքալօրէայի մասին:

Հաստատուած 1962ին Զուիցերիոյ, այժմ ընդունուած է նաեւ Անգլիա, ժանթին, Աւստրալիա, Պելճիա, Դաշնակցային Գերմանիա, Աւստրիա, Պրագիլ, Գանատա, Քոլոմպի, Դանիա: Ուսման ծրագիրը պատրաստուած է միասնաբար չահակից երկիրներու կողմէ: աւելի ընդհանրական, Միջազգային պաքալօրէան ունի մինչեւ երկրորդ դասարան ուսման հասարակաց ծրագիր մը եւ ապա առաջին դասարանի մակարդակին կ'ընծայէ տարբեր տարբեր ճիւղերու մէջ ընտրութիւններ, ինչպէս նաեւ միջակամ գործօն կեանքի պատրաստութիւնը: Երկլեզու իր ուսուցումը կը պատրաստէ «պաշըլիէ»ներ որոնք անսայթաք կը գործածեն երկրորդ լեզու մը: Ֆրանսայի մէջ կան չորս հաստատութիւններ ուր տեղի կ'ունենան Միջազգային պաքալօրէայի քննութիւններ՝ Սեւր, Ս. Ժերմէն–ան–Լէ, Վալպոն եւ Փարիզ: Ֆրանսացիներուն համար ոչ – ճանչցուած, բայց Ֆրանսա ապրող օտարականներու համար ընդունուած, օտարականներ որոնք այս վկայագրով կրնան արձանագրուիլ համալսարան:

Ահաւասիկ օրինակ մը որ կ'արժէ քննել ամենամեծ ուշադրութեամբ:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՅԻՔՍԻ Հ. Յ. Դ. Երիտասարդական « Բարգէն Սիւնի » խումբին կազմակերպութեամբ, Փետր. 4ին, Լեւոն եւ Սօֆիա Յակոբեան վարժարանի սրահին մէջ տեղի ունեցած է Հայաստանի նուիրուած երեկոյթ մը: Բացման խօսքը արտասանած է Սերգօ Մինասեան: Արլէն Ղեւոնդեան ակնարկ մը նետած է Հայոց պատմութեան վրայ՝ սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, որու ընթացքին ցուցադրուած են լուսապատկերներ՝ Հայաստանի պատմական յուշարձաններէն եւ տեսարժան վայրերէն:

Գ Ա Ր Ո Ւ Ն 1 9 7 9

ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՈՒ ՏԱՐԻՆ

Կրպօ՝ թուլութեան մէջ ընկղմած, անկապ երազներու ծոցն էր ընկած. երբեմն՝ ժպիտը դէմքին կը պծագրուէր, երբեմն՝ սարսուռը մարմինին՝ վրան առած ձիու ծածկոցի մէջ, աւելի կը սեղմուէր: Երազին խառն՝ հեռուէն եկող ձայներ կը լսէր՝ որուն՝ անհամբեր վրնջիւնով ձին կը պատասխանէր: Երիտասարդ ձայներ էին, չփոթ՝ կը մօտենային, կը հեռանային: Յանկարծ՝ ձայներ ականջին, աւելի յստակ, քիւրտ, Քիւրտ անունը կու տային: Իրարանցում մը կար շուրջը, կը լսէր լեզուի մը հնչանակութեան արտայայտութիւնը. անծանօթ չէր իրեն... այո՛, Կիւլնազի, Հոյ – Հօրոյի հետ կապ ունէին այդ խօսակցութիւններու շեշտը.. բայց՝ հնչիւններու արտաքսումը ականջին որքա՛ն անախորժ կու գար. տեսակ մը բռնութիւն կար մէջը, բարկութեան թափ...

Կրպօ՝ քնաթաթախ, աչքերը բանալէ կը վախնար: Յանկարծ՝ մէկը քրտերէն «Ի՞նչ գործ ունիս հոս» կ'ըսէր. ուրիշ մը «Աղտոտ Քիւրտ ծեծենք պէտի քեզի» ... Արթնցած՝ սոսկումը սրտին, աչքերը կիսաբաց, եղելութեան մ'առջեւ կը գտնուէր... Շրջապատուած էր տասնեակ մը իրեն տարեկից տղաներէ, սպառնական՝ վրան յարձակելու... մէկը՝ բռունցքը ցոյց կու տար, ուրիշ մը՝ քրտերէն գիտցած հայհոյանքը կ'ընէր. իրարու մէջ հայերէն կը վիճէին թէ ո՞վ Քիւրտին դասը պիտի տար: Մինչ՝ ձին, տղոց պոռչտուքէն ջղայնացած մօտեցած էր Կրպոյին, մարմնով պատսպարելով, միջոց մ'էր ստեղծած երկու կողմերու միջեւ: Սակայն՝ երիտասարդները չէին հեռանար, ու, իրենց վայնասունով աւելի կը հրահրէին կենդանին եւ Կրպօն: Խեղճ տղան՝ կ'ուզէր բան մը ըսել, սակայն ձայներու շփոթութեան մէջ ինքն ալ կորսնցուցած էր դիմադրութեան ու խօսելու կարողութեան ուժը: Երկու կողմերը կը մնային բռնազբօսիկ վիճակի մէջ...

Տղաներու մարտկոչը, սաստը, աղաղակները հասած էին շէնքին տնօրէնութեան: Պարոն մը՝ շուրջը տարէց երիտասարդներով վազած էր գիտնալու անցուդարձի պատճառը: Տեսնելով Կրպոյի զարհուրած վիճակը, նեղ դրութիւնը, անդին՝ գրգռուած խմբակը: Կտրուկ հրաման էր տուած խռովարարներուն շէնքը վերադառնալ: Դժգոհ՝ տղաները հեռացած էին Կրպոյի հասցէին քրտերէն ոխակալ բառեր արձակելով:

Կրպօ՝ յուզումէն, չէր կրցած ինքզինքը զսպել, ու, սկսած էր լալ...

Այդ լացին մէջ ի՞նչ սքանչելի վտարում մը կայ... որու արտայայտութիւնը, հոգեկան թրծումը կը բիւրեղացնէ. արցունքը... այդ տպաւորիչ հեղուկը, որ, կը հոսի մարմնոյն ամէնէն փափուկ զգայարաններէն, թափանցիկ կը շողայ.. Հառաչ՝ շիթ – շիթ, այտերէն կը ծորի, բորբոքում՝ դէպի շրթունքին ծովը... աղի համ մը տալով...

Ահ՝ մարդկային զգացումներու լուսաւորման շնորհ...

Կրպոյի սրտաշարժ երեւոյթը, զգայուն դրսեւորումը, պարոնի եւ շուրջի տղոց գութն էր շարժած: Պարոնը մօտենալով, մխիթարական քանի մը խօսք էր ըր Ուսերուն՝ քաջալերանքի շոյանքը, մը տերիմ յարաբերութիւնը, Կրպոյի սիր էր առած: Ան՝ յուսահատական բառ էր կմկմած... բառեր անորոշ, ուր՝ անուններ կը կորսուէին հեծեծանքին մէ ...Պարոնը՝ շուարած, շուրջի տղաներ էր կանչած որ հարցաքննէին Կրպոյի ար տարբերումները. այնքան՝ ականջին եկա անունները, անհնարին էին կասեցնել րոտը մտքի հասկացողութեան... Տղա քը նոյնքան աղդուած, բարի խրախո սով, համոզած էին Կրպօն որ չվախնա ու, ապա՝ վանէ սրտի ճնշումը...

Կրպօ՝ հակասական մթնոլորտի մէ կը գտնուէր, շուրջի աղերսող, անճրկ դէմքերը, Կիւլնազին, Հոյ – Հօրոյին կ նմանէին, յոյսի կայծին խառնուած, որ տառապանք մ'ունէին, դիմագիծեր. ու վեհութիւն մը կար... Կրպոյի աչքեր կը մթագնէին, անոյշ քուն մը կու գա օրօրել, այս անգամ, աւելի հանգար իր մտքի իրարանցումը փարատելով Ինքզինքը՝ հովի պէս թեթեւ կը զգա ու, ցանկութիւն մ՝ ամբողջովին երկնա լու, ուր՝ ժպիտը պիտի յաղթահարէ իր անկանոն երազներու ելեւէջը...

ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆ

(Շար. – 15)

ԼԵՒՈՆԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ԹԱՆԿԱԳԻՆ ԵՐԳԷՈՆԸ

ՀՌՈՄ (Յառաջ). — Սրբազան երաժշտութեան ճշմարիտ գանձ մը, իր տեսակին մէջ, երկար տարիներու լռութենէն ետք, իր թանկագին ձայնը կրկին լսել տուաւ Յունուար 25ի իրիկունը:

Խօսքը այն մեծ երգէոնի մասին է, որ 1600էն ի վեր կը գտնուի Հռոմի Լեւոնեան վարժարանի Ս. Նիկողայոս եկեղեցիին մէջ, որ Հայ Կաթողիկէ նուիրապետութեան սեփականութիւնը դարձաւ 1880ին՝ անոր կից գտնուող Օգոստինեան միաբանութեան վանքով եւ պարտէզով, որոնց տեղ վերոյիշեալ վարժարանը կառուցուած է այսօր:

Դարերու կործանարար ազդեցութիւնը թանկագին նուագարանը եւ մանաւանդ անոր մետաղեայ փողերը՝ անգործածելի վիճակի մը վերածեր էր:

Լեւոնեան Քահանայական Վարժարանի Մեծաւորը՝ Գերապայծառ Ներսէս Մ. Վ. Սէթեան, բազմիցս ջանացեր էր նորոգել տալ խնդրոյ առարկայ երգէոնը, սակայն՝ պահանջուած գումարները արգելք հանդիսացեր էին նման ձեռնարկի մը իրագործման:

Երկու տարի առաջ, Հռոմի քաղաքապետարանը եւ պատմական յուշարձաններու վերատեսուչ նախարարութիւնը, մօտէն կը հետաքրքրուէին սոյն երգէոնով: Կը ստուգուի թէ ան 1600ի ամէնէն թանկագին նմոյշներէն մին է՝ իր տեսակին մէջ:

Փատովա քաղաքի Պուֆաղզի ծանօթ արհեստանոցը կը հրաւիրուի՝ նորոգութեան մեծ գործը ի գլուխ հանելու: Աշխատանքի ընթացքին երեւան կուգան 1624 թուականը եւ նոյն դարու երգէոն շինող մեծ վարպետ՝ Ճովաննի Թեսթայի անունը: Ոմանք յիշեալ թուականը ոչ թէ շինութեան, այլ նորոգութեան տարի կը համարին, եւ երգէոնը աւելի հին կը նկատեն:

Լեւոնեան վարժարանի, Հռոմի Հայկական Մշակոյթի Վարչութեան և Փրոֆ. Աւետիս Նազարեանի ջանքերով կը կատարուի պաշտօնական « բացումը » այս թանկագին նուագարանին՝ որ այսօր կարեւոր զարդերէն մին է հայկական հաստատութեան մը:

Միջազգային համբաւի տէր՝ Մաէսթրո Ֆլորիանո Պալեստրա, սիրով կը ստանձնէ նուագի բաժինը: Անոր ճարտար մատներուն տակ՝ ԺԶ. – ԺԷ. – ԺԸ. դարերու խալացի եւ սպանացի երգահաններու քաղցր երաժշտութիւնը, Ս. Նիկողայոս եկեղեցւոյ լուսաւորուած ոսկեզօծ կամարներուն, մատուռներուն եւ հսկայ գմբէթին շուրջ կը ճախրեն՝ հմայելով հայ եւ օտար երաժշտասէրները:

Նուագահանդէսի աւարտին, ներկաները ջերմ եւ երկար ծափերով կը յայտնեն իրենց հիացումը եւ գոհունակութիւնը Մաէսթրո Ֆլորիանոյին:

Սէթեան Գերապայծառը շնորհակալութեան խօսք մը կ'ուղղէ նախ Հռոմի քաղաքապետարանին, որ 35.000 տոլարի պատկառելի գումարը տրամադրած էր թանկագին երգէոնին նորոգութեան համար: Նոյն տեսուչ վարդապետը գնահատանքի արտայայտութիւններ ունեցաւ հանդէպ Մաէսթրոյին, Հայկական Մշակութային Կեդրոնի անձնակազմին, եւ մանաւանդ Ռատիօ – Վատիկանի վարչութեան, որ կրցաւ ձայնագրել համերգին թանկագին կտորները, որոնք յետագային պիտի ծառայեն նոյն ռատիոկայանի երաժշտական եւ հայկական հաղորդումներուն յայտագրին:

Վերոյիշեալ նուագահանդէսը, ինչպէս նաեւ հայկական վարժարանի պատմական երգէոնի վերանորոգութիւնը, լայն արձագանգ գտան իտալական մամուլին մէջ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ ԱՐԺԷՔՆԵՐ

Մ Ա Հ

ՓՐՈՖ. ԳԱՄԷՐ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ

Վերջերս Երեւանի մէջ սրտի անակընկալ տագնապի մը հետեւանքով մահկանացուն կնքած է Փրոֆ. Գամէր Անտոնեան, որ գիտական շրջանակներու մէջ մեծ համբաւ կը վայելէր իբր սրտաբան եւ մասնագէտ՝ արիւնաբանութեան:

Տնօրէնն էր Երեւանի Արիւնաբանութեան Ինսթիթիւթին (Հէմաթոլոժի):

Փրոֆ. Գամէր Անտոնեան միջազգային չափանիշով գիտնական մըն էր եւ հեղինակ՝ բազմաթիւ աշխատութիւններու: Յաճախ կը մասնակցէր գիտական միջազգային համաժողովներու, իբր պատուիրակ՝ Խորհ. Միութեան:

Նախկին Պոլսեցի էր. նախակրթութիւնը ստացած ըլլալով Գում – Գաբուի Մայր Վարժարանին եւ երկրորդական ուսումն ալ՝ Ղալաթիոյ Կեդրոնական Վարժարանին մէջ, ուրկէ վկայուած էր 1933ին, ըլլալով վերջին ընթացաւարտներէն Պետրոս Աստուրեանի տնօրէնութեան շրջանին:

Բժշկութիւն ուսանելու համար անցած էր Ֆրանսա, ուրկէ ալ Հայաստան, կեդրոնականի իր դասընկերներէն Քերովբէ Գանտիլճեանի հետ, նոյնպէս բժիշկ, որ սակայն անվերադարձ պիտի կորսուէր համաշխարհային Բ. պատերազմի ճակատներուն վրայ:

Փրոֆ. Անտոնեան հայրենիք ներգաղթած էր իր մասնակցութիւնը բերելու համար Հայաստանի գիտական վերելքին, առանց փառքի համբաւի կամ հարստութեան ակնկալութեան: Հեզահամբոյր, զուարթախոհ եւ ընկերասէր անձնաւորութիւն մըն էր, սիրուած բոլորէն: Իր կորուստը պիտի սգան գիտական շրջանակները եւ մանաւանդ զինքը մօտէն ճանչցող Պոլսեցիներն ու Կեդրոնականցիները բոլոր:

Նիս

Տ. Հ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԻԷՆ. — Յունուար 27ին, կիրակի կէսօրէ ետք, Կաղանդ պապան եկաւ Վիէնի Գասպար Իփէկեան սրահը, ուր պզտիկները տասնեակ անգամներ կրկնած իրենց դերերը, լաւագոյն կերպով ներկայացուցած՝ յոգնած ու անհամբեր իրեն կը սպասէին:

Նախ բացատրեց թէ շատ հեռուներէն կուգայ, յոգնած է եւ ծեր, եթէ փոքրիկները արտասանեն եւ զինք համբուրեն, ինքզինք կազդուրուած պիտի զգայ: Ուրեմն դպրոցի բոլոր աշակերտները անխտիր, արտասանութիւն մը կամ երգ մը ըսին եւ Կաղանդ պապան համբուրեցին. անիկա նուէր տուաւ բոլոր աշակերտներուն եւ ուտելիքով լեցուն ծրարներ սրահին մէջ եղող բոլոր փոքրիկներուն. խոստացաւ գալ յաջորդ տարին, պայմանաւ որ՝ դպրոցը լեցուն ըլլայ աշակերտներով, աշակերտները ըլլան խելօք եւ հնազանդ եւ հայերէնի դասերը լաւ սորվին:

Այսպէս երգ ու պարով յետ միջօրէ մը անցուցին Վիէնի Կապ. Խաչի դպրոցին աշակերտները, ծնողքները եւ Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը:

Այս շատ գեղեցիկ կերպով պատրաստուած հանդէսը կը պարտինք դըպրոցի ուսուցչուհիին՝ Օր. Հերմինէ Սանճեանի եւ պարուսոյց Տիկին Աստղիկ Մինասեանի ամխներու. տքնաջան աշխատանքի արդիւնք այս հանդէսով ցոյց տուին թէ յամառ աշխատանքով կարելի է լաւագոյն արդիւնքի հասնիլ: Բոլոր արտասանութիւններն ու երգերը անցան առանց որեւէ սխալմունքի, իսկ հայկական պարերը իսկապէս վայելքի պահեր էին, բոլորովին նորոգուած պարի տարազներով: Ներկաներն ալ բուռն ծափերով եւ սրտաբուխ նուէրներով քաջալերեցին Կապ. Խաչը որ անգամ մը եւս գոհունակութիւնը ունէր տեսնելու իր ժողովրդականութիւնը:

Երկու խօսքով հանդէսի բացումը ըրաւ վեթերան ընկերուհի Արշալոյս Մաղաքեան, հայերէնով, իսկ ֆրանսերէնով Օտէթ Մաղաքեան բարի գալուստի երկու խօսք ըրաւ ներկաներուն ծանօթացնելու համար այս դպրոցներու եւ հանդէսներու նպատակը, որ ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ միայն ու միայն մեր լեզուին եւ մշակոյթին ծանօթանալ, որպէսզի յետագային այս դպրոցներէն ելլողները ըլլան տիպար Հայեր, հպարտ իրենց ծագումով:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

Ի ՅՈՒՇ

ՀՈՒԻՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆԻ

«Յառաջ»ի միջոցաւ, խո՛ր ցաւով ու կսկիծով է որ իմացանք Հուրի Իփէկեանի մահուան անսպասելի լուրը...

Հուրի Իփէկեան, որպէս բազմակողմանի զարգացման տէր եւ ուժեղ անհատականութիւն ունեցող կին, անտարակոյս որ պատիւ կը բերէր հայ կնոջ հանրային վարկին:

Որպէս անկեղծ գնահատանքի ու յարգանքի արտայայտութիւն, իր յիշատակին, Կրընոպլէն Տիկին Ա. Սիսլեան եւ աղջիկը՝ Սեդա հարիւր ֆրանք կը նուիրեն Վիէնի Գասպար Իփէկեան սրահին:

Հարիւր ֆրանք ալ « Յառաջ »ի բարգաւաճման, որպէսզի դեռ երկար ժամանակ, հայ տուներէն ներս, մեր մայրենի քաղցր լեզուն կենդանի մնայ:

Ա. ՍԻՍԼԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ԳԵՐՄԱՆԱՑԻ ՂԵԿԱՎԱՐԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

« Հայհամերգ »ի փոքր դահլիճին մէջ տեղի ունեցած է նուագահանդէս մը, մասնակցութեամբ Հայաստանի պետական սենֆոնիք նուագախումբի, միջազգային մրցումներու դափնեկիր ջութակահար Ռուբէն Ահարոնեանի եւ վրացի դաշնակահարուհի Մարինա Մդիվանիի: Նուագախումբը ղեկավարած է Արեւելեան Գերմանիայէն ժամանած Հարտմուտ Խենխէն: Մեկնաբանուած են Մոցարթէն, Շումանէն եւ Ռախմանինովէն գործեր:

×

ԵՐԳԻ ՈՒ ՊԱՐԻ ՀԱՄՈՅԹԻՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

« Թաթուլ Ալթունեան » երգի ու պարի համոյթը (գեղարուեստական ղեկավար Էմմա Ծատուրեան) երեկոյթ մը տըւած է Երեւանի « Հայհամերգ »ի մեծ դահլիճին մէջ, ներկայացնելով հայկական ժողովրդական եւ ազգագրական երգերու եւ պարերու յայտագիր մը:

×

ՀԱՅ ԸՄԲՇԱՄԱՐՏԻԿԸ ՀԱՄԱՄԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ ԱԽՈՅԵԱՆ

Մոսկուայի մարզի Կլին քաղաքին մէջ տեղի ունեցած « Աշխատանքային ռեզերվներ » մարզական ընկերութեան կեդրոնական Խորհուրդի դասական ըմբշամարտի համամիութենական մրցումներուն, Լենինականէն Մանուէլ Ապիկեան (68 քիլօ) եօթը յաղթանակ տանելով նուաճած է ախոյեանի կոչումը:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀՌՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿՆ ՈՒ ՁԷՅՆԱՊԸ

Քոմոյի կեանքը քարձ ասպետի մը կեանքին չափ արկածախնդիր եղած էր: Ոգի կազմութիւնը գայլերու հետ ունեցած կռուէն մնացեր էր: Խոշոր գայլի մը հետ ունեցած էր զարհուրելի կռիւ մը: Քոմօն յարձակած էր, երբ գայլը բռնած էր այծին կոկորդէն: Գայլը՝ յանկարծակիի եկած՝ ուզած էր փախչիլ: Քոմօն նետուած էր անոր կռնակին: Կռիւը տաքցած էր: Քիչ էր մնացեր Քոմօն պարտուէր, եթէ իր մէկ ուժեղ յարձակումով գայլը չճզմէր կռնակի վրայ ու ակռաներով չքանդէր անոր խռչափողը: Այդ ուժեղ կռուէն յետոյ, Քոմօն իր յանդըգնութենէն շատ բան կորսնցուց, ըլլայ իր մրափին մէջ թէ արթուն: Գայլին ցցուած ակռաները, անոր տափակ աkanjneրով յարձակումը կը խռովէին զինքը:

×

Մարտիկ առաջին քանի մը շաբաթները դժուար աշխատանքի մէջ էր: Հօտը իր սրինգի եղանակին վարժեցնելու աշխատանքն էր այդ: Նստած ծառի մը տակ եւ կամ քարի մը վրայ, սրինգ կ'ածէր, երբ հեռուն կաքաւներու ձայնը կար, երբ չերեփուկի միջատ մը իր գտակին վրայ թառած էր, երբ երկու այծեր իրարու կոտոշ կոտոշի կը զարնէին, մինչ Քոմօն պոչին վրայ նստած՝ ակռաներով իր կռնակի մազերուն վրայ փակած ճանճերը կը հալածէր:

Մարտիկի սրինգի ձայնին մէջ վերջալոյսի գունագեղ ամպերու նման կը հաւաքուէին լեռներու շնորհքը, խորքը երկինքի գոյնին, բոցը արշալոյսին, արծուին թռիչքը, հովին ձայնը եղէգներու մէջէն անցնող, ձիու մը արձակ վազքը դաշտին մէջ, այծերու սադիրական շարժումները, հեռուէն լսուող գայլերու ոռնոցն ու վերջալոյսը: Բոլորը, բոլորը իր մսին ու հասակին հետ կը շաղուէին:

Արեւը հետզհետէ իր ծանրութիւնը կը դնէր անոր սրտին մէջ, եւ Մարտիկ կը մոռնար իր ու Նարեկի բառերը ու յաճախ լուռ, կը դառնար բնութեան մէկ ուժեղ ամբողջութիւնը: Նոյն բնութիւնն էր, որ անոր մէջ հետզհետէ կ'արթնցնէր սրուն ու կը փոխէր ձայնին երանգը, երբ յաճախ կը տեսնէր այծերու ու լեռներու փոքր անցքերուն մէջ եղնիկներու զուգաւորութիւը ու կը լսէր անոնց ձայնը ազաւնեակի մը թեւերուն պէս փափուկ:

×

Իրիկուն մը, երբ գիւղացիները, պարտէզներէն, այգիներէն ու բանջարանոցներէն, բերդի ճամբէն դէպի գիւղ կ'իջնային, Մարտիկ իր այծերուն հետ գիւղ կ'իջնար, գայլի մը խոշոր դիակը ուսերուն վրայ դրած:

Ան էր, ան, գորշ գայլը, որ հովիւներուն սարսափը եղած էր:

— Չէ, էս գայլը էս կողմերու գայլը չէ, — ըսաւ երեսփոխը, երբ Մարտիկ այծերու բակին մէջ գայլը վար դրաւ իր ուսէն:

Գիւղին մէջ լաւ մուշտակ հագնողը երեսփոխն էր: Տեսակները լաւ կը հասկընար: Միտքը դրաւ իրեն համար լաւ մուշտակ մը շինել տալ:

— Ձմեռ որ գայ, Մարտիկ, հօրքոյրիդ համար ես կ'առնեմ լաւ վերարկու մը, — ըսաւ երեսփոխը:

Երեսփոխը ճիշդ էր, Մարտիկի սպաննած գայլը այդ լեռներու գայլը չէր: Բարթողեան շղթայով Թաթարներու երկրէն եկած էր, ու վերջի քանի մը ամսուան ընթացքին հովիւներու մղձաւանջն էր դարձած: Քիւրտ հովիւներ դուզախ լարեցին, զէնքով փնտռտուքի ելան լեռներուն մէջ: Հաճարի գիւղի քիւրտ բնակիչները նոյնիսկ կը վախնային դաշտ ելլել, որովհետեւ նոյն գայլը գիշեր ժամանակ մինչեւ գիւղին մէջ տեսնուած էր ու խեղդած Մէմօ օղլի Տուրսունի երեք էշերը: Ուրիշ անգամ, հետապնդողները տեսած էին, որ գայլը վերջալոյսի պահուն սարի մը վրայէն միւս կողմ կը շըրջուէր կատղած երեւոյթով. ակռաներուն պէս վեր ցցուած էին նաեւ կռնակի մազերը: Քիւրտ հովիւներ իրենց հօտը լեռներէն վար կ'իջեցնէին, երբ կը տեսնէին պակսիլը իրենց այծերուն: Պակսած ոչխարներու եւ այծերու կրծուած գլուխներ ու կաշիի կտորներ կը գտնէին միայն:

(16 – Շար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՏԻԿԻՆ ՄԻՍԱՔ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Տէր եւ Տիկին Տիգրան Չէքիեան եւ զաւակները իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ընկ. Միսաք Միրզէ-Ղազարեանի եւ զաւակներուն ու ընտանեկան պարագաներուն՝ իրենց մօր եւ կնոջ՝ Տիկին Արտեմիս Ղազարեանի *կըսկծալի մահուան առթիւ, եւ փոխան ծաղկեփունջի 150 Փր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման:*

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը սըրտագին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Ղազար Ղազարեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկ. Տիգրան Ղազարեանի եւ զաւակներուն, Տիկ Ռոզ Ղազարեանի եւ զաւկին, Տէր եւ Տիկ. Ժանօ Ղազարեանի եւ զաւակներուն ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝ Լիւսի Ղազարեանի մահուան տըխուր առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Անտրէ Պաղտասարեանէ 500 Փր., Տէր եւ Տիկ. Մասիս Աւետեանէ 100, ի յիշատակ իրենց հօր եւ աներհօր՝ Մանուկ Մարկոսեանի մահուան տարելիցին առթիւ:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմինը, շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. Տիկ. Եփրեմ Եփրեմեանի *(ծն. Ֆիլոր Ճըրճըրեան) մահուան առթիւ.— Տէր եւ Տիկ. Եղուարդ Պարթեւեան 200 Փր., Տէր եւ Տիկ. Տեմոն 100 Փր., Տիկիններ Գէորգեան, Սապակ, Ալիքսանեան, Խուպէսէրեան, Պիւռթէ, Ակլականեան 100ական, Տիկիններ Կիւլպէնկեան եւ Սայեան 50ական, Պր. Սիմաւոնեան 100 Փր. իր կնոջ յիշատակին:*

×

Հայ Ուսանողաց Օգն. Միութիւնը շընորհակալութեամբ ստացաւ Տիկին Մ. Մարտիկեանէ եւ զաւակներէն 150 Փր. ողբացեալ Աւետիս Քէպապճեանի մահուան առթիւ եւ հետեւեալները 1979-80 տարեշրջանին համար.— Պր. Պահատուրեան (Լիոն) 500 Փր., Պր. Զիւրիքտիչեան (Լօզան), Պր. Յ. Որբերեան 100ական, Պր. Տ. Պալեան 30 Փր.:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Պր. Մեսրոպ Սիմաւոնեան կը նուիրէ 100 Փր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Նորմանտիի մանկանց բոյնին, իր ողբացեալ կնոջ՝ Արմինէի յիշատակին, մահուան 8րդ տարելիցին առթի: Նոյն նպատակին Տիկ. Քնար Հայրապեան (Իսի լէ Մուլինօ) կը նուիրէ 30 Փր.:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի տօնակատարութեան 05րդ տարեդարձը Ապրիլ 13ին, Մշակոյթի Տան « Վասպուրական » սրահին մէջ ժամը 13ին ճաշով:

«ՅԱՌԱՋ» կը նուիրեն

ՏԷՍԻՆ.— Այրի Տիկին Հիւսեան, մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր եղբօր՝ Գալուստ Զուլֆայեանի:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Խանթամուրեան հետեւեալ նուէրները կ'ընեն Տէր եւ Տիկին Մանուկ *եւ* Մարիամ Ղուկասեանի *յիշատակին.—*

100ական Փ. Սամուէլ-Մուրատ. վարժարանին, Պանչօյի հայկ. դպրոցին, Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղին, Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցիին եւ «Յառաջ»ին, նաեւ 100 Փր. Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբին Հաճիպապ Սայրինի յիշատակին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Սայրին 100 Փր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին Տէր եւ Տիկին Մանուկ *եւ* Մարիամ Ղուկասեանի *յիշատակին:*

×

ՇԱՒԻԼԷՆ Օր. Շաքէ Կիւլեան, իր հօրեղբօր՝ Հարպիկ Կիւլեանի *եւ մօրեղբօր՝* Աղասի Պէճարեանի *ցաւալի մահերուն առաջին տարելիցին ի յիշատակ 100 Փր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:*

GRANDE NUITEE
à Marseille

La Croix Bleue Arménienne de Marseille (Section Ville) Organise le Samedi 23 Février de 22 heures à l'aube, dans les salons de l'Alhambra, une Grande Nuitée costumée avec l'orchestre de
PATRICE VALMONT
(de Radio Monte-Carlo)
Réservations et renseignements à la Maison de la Jeunesse et de la Culture Arménienne 12-14 rue Saint Bazile, 13001 Marseille
Tél. : 50-19-15
Tenu sombre souhaitée

ԿՐԸՆՈՊԼ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Տարեկան մեծ պարահանդէս, կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղին կողմէ, Շաբաթ Փետր. 23, ժամը 21էն սկսեալ Ալփ-Օթէլի շքեղ սրահներուն մէջ, առաջնորդութեամբ Ժաք Քոժաքեանի խանդավառ նուագախումբին:

Հայկական ջերմ մթնոլորտ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Յուլիսի եւ Օգոստոսի կայաններուն համար ով որ կը փափաքի մոնիթէօր *կամ* մոնիթրիս *ըլլալ, անյապաղ գրաւոր պէտք է դիմէ Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութեան գրասենեակը՝ 17 Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 75009, մինչեւ Փետրուար 29:*

Թեկնածուները պէտք է ըլլան 18էն 25 տարեկան:

49ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կազմակերպուած Փարիզեան շրջանին կողմէ

մասնակցութեամբ Միութեան Փարիզի, Ալֆորվիլի, Լիոնի եւ Տէսինի շըրջաններուն Սկաուտներուն, Արենոյշներուն, Թեւիկներուն եւ Գայլիկներուն
Տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Մարտ 2, կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 14.30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint Dominique Paris 7e — métro Invalides

Նախագահութեամբ՝ Կաթ. Պատուիրակ Արեւմտեան Եւրոպայի Հայոց եւ Փարիզի Առաջնորդ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Հայկական պարեր եւ երգեր — սկաուտական ներկայացումներ եւ զաւեշտ: Շրջանային ներկայացումներ, հայերէն: Ամբողջովին նոր յայտագիր: Յայտագրին կը մասնակցին նաեւ Ֆրանսական եւ օտար սկաուտական խումբեր:

Մուտք 25 ֆրանք — Պիւֆէ

UNION DES ANCIENS ELEVES MOORAT - RAPHAEL

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

grande soirée dansante

Le Samedi 1er Mars de 20h. à l'aube
dans les salons de l'Hôtel MERIDIEN
(Boulevard Gouvion St-Cyr — Porte Maillot — Paris)

avec la participation des chanteurs.

bedik et **puzant findikian**

— et du duo —

haris et **paraskevas**

animé par :

bernard dededjian et son orchestre

Réservation des tables :
ANOUCHIAN. 246-54-17
KAPRIELIAN : 508-08-70
MAVIAN : 574-34-78

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

Սրբոց Վարդանանց տօնին առիթով, Փարիզի Ս. Խաչ Հայ Կաթողիկէ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ
ՀԱՅՐ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱԳԸԼԵԱՆ
Տեսուչ Սամուէլ - Մուրատ վարժարանին
Կիրակի, Փետր. 17, ժամը 11ին:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՇԸ

տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Փետր. 24ին ժամը 13ին, Մէզոն տէ Սանթրօ, 8 Ռիւ Ժան-Կուժոն, Փարիզ 8րդ:

Այս առթիւ 1980ի գրական ՀԱՐԵՆՑ մրցանակը կը յանձնուի ՎԱՐԴԱՆ ԵՂԻՇԵԵԱՆԻ:

Ճաշագին 80 փր.

Կը խնդրուի յատկապէս սեղանները փութով ապահովել հեռախօսելով ամէն առաւօտ ժամը 7էն 10.— 372.04.20, իսկ երեկոները.— 780.82.58:

Գեղարուեստական բաժին:

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՀԱՅԵՐԷՆ, ԳՈՒՆԱՒՈՐ, ԵՐԳԱԽԱՌՆ ԺԱՊԱՒԷՆ ՄԸ

ՍԱՍՈՒՆԻ ԴԱՒԻԹՆԵՐԸ

Անկախութիւն եւ Ազգային պետականութիւն կորսնցուցած ժողովուրդի մը քաջարի հայդուկներու ըմբոստութիւնը տիրող անարդարութեան դէմ:

Հինգշաբթի, Փետր. 21, ժամը 18ին

Les Fils de Sassoun

un film relatant une page de l'héroïque épopée arménienne,
Jeudi le 21 Février à 18 heures
STUDIO BERTRAND
29, rue Bertrand, Paris 7e
Métro : Duroc

Տոմսերը ստանալ՝
— Librairie Palouyan
9, rue de Trévise
— Télé Condorcet
175, bd. Jean-Jaurès — Clamart
— *Իսիի Անի երգչախումբի անդամներէն*
— *Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տուն, 17, Ռիւ Պլէօ:*
կամ հեռաձայնել՝
— *Պ. ՕՆՈՍԵԱՆԻ՝* 736.18.09
Օր. ԹԱՇՃԵԱՆԻ՝ 630.64.60

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» — *ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»*

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

«ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ» (1958)
(Գին 50 Ֆ.)

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

«ԲՈՒՌ ՄԸ ՏՈՄՍ»
(25 Ֆ.)

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

«ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ» (1971)
«ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ» (1973)
(Հատորը՝ 50 Ֆ.)

« ՅԱՌԱՋ 50 » (1976)
ԾԱՂԿԱՔԱՂ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆԵՐԷՆ
420 ԷՋ ԸՆՏԻՐ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԿՈՂՔ՝ **ԳԱՌՁՈՒ**
100 Ֆ.

ԵՆՈՎՔ ԼԱՋԻՆԵԱՆ

«ԱՆԿԱՊ ԷՋԵՐ» (1979)
(Գին 50 Ֆ.)

Թղթատարի ծախքերուն համար 10 Ֆ. աւելցնել նշանակուած գիներուն վրայ:

Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»ի

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
19
MARDI
19 FEVRIER
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.583 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 55e ANNÉE — No 14.583

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏԱՐԵՐԱՅԻՆ ՊՈՌԹԿՈՒՄԸ

Վերջին տասնամեակներուն յատկա - նշական երեւոյթ մը արձանագրուեցաւ : Աստիճանաբար, այլ սակայն յամառ հետեւողականութեամբ : Պատմութեան ուրացումներն ու խեղաթիւրումները յօդս ցնդեցան՝ պղպջակներու նման : Իրենց արժանի պատուանդանները գտան թուականներ, դէմքեր : Ներգործուն, ազդու գլխագիծերով :

«Զոր ինչ գրեցի, գրեցի» : Այս է պատմութեան վճիռը : Եւ ուշ կամ կանուխ, փետրուարեան հակաժողովրդա - կան պոռթկումն եւս իր արդարադատ դրիչները պիտի գտնէ պատմութիւնը յեղյեղող, « շինող - ծեփող » ընկերութենէն ներս :

Արդէն փաստերն ու վկայութիւնները շատ - շատ են հաստատելու համար, թէ 1920 Դեկտ. 2էն անկախ, ժողովրդավար, ազատ եւ ընկերվարական Հայաստանի Հանրապետութեան իշխանութիւնը ձեռք ձգած համայնավար ղեկավարները, փաստօրէն, դաւաճանեցին թէ՛ իրենց ժողովուրդին ազգային - մարդկային ձգտումներուն, թէ՛ մարքսականութեան սկզբունքներուն : Նոյնիսկ՝ անտեսեցին Լենինի ցուցմունքները :

Հայ իրականութենէն կտրուած՝ առաջին օրէն իսկ ոչ միայն քննադատեցին ազգային - ազատագրական շարժումը, այլեւ, նոյնիսկ, դէմ արտայայտուեցան Լենինի ծանօթ դեկրետին՝ Արեւմտեան Հայաստանի ինքնորոշման մասին : Կովկասեան Երկրային Կոմիտէին մէջ հայանուն համայնավարները « խոշոր սխալ » որակեցին զայն :

Պատմաբան Ար. Մնացականեանի գրածը յայտնի է.— « Այդ ըմբռնումներով էր առաջնորդւում Հայաստանի կուսակցութեան ղեկավարների մեծամասնութիւնը 1917 թուի մինչեւ Հոկտեմբերը, 1918 թուի Հոկտեմբերից եւ Լենինի յատուկ դեկրետներից յետոյ, 1919 եւ 1920 թուերին : Նրանք փաստօրէն բնէնամեկուսացել էին հայ ժողովրդի՝ յանուն իր հայրենիքի անկախութեան վերահաստատման մղած ազգային - ազատագրական պայքարի ղեկավարութիւնից : Չկարողացան մի հզօր հոսանքի մէջ միաւորել բանուորա-գիւղացիական զանգուածների դասակարգային պայքարը եւ ազգային ազատագրական շարժումները, ինչպէս որ դա պահանջում էր կուսակցութեան գործելակերպը, պահանջում էր Լենինը » («Լենինը եւ ազգային հարցի լուծումը ԽՍՀՄում», էջ 168) :

Հայաստանի խորհրդայնացումէն ետք, համայնավար իշխանաւորները փորձեցին կոյրգկուրայն կիրարկել Ռուսիոյ մէջ գործադրուած « ռազմական կոմունիզմի » դրութիւնը՝ Լենինի իսկ բնորոշումով՝ « ժամանակաւոր միջոցառում » մը : Եւ փետրուարեան հակաժողովրդական ապստամբութենէն ետք արժանացան Լենինի սաստին :

Ծանօթ են իրադարձութիւնները.— Ընթացիկ կողոպուտներէն մինչեւ անձի - տումը հայ մտաւորականութեան, հայ զինուորական ուժին : Կամայականութիւն եւ բռնութիւն : Սանձարձակ՝ եղածը քանդելու, տրորելու մոլուցքով, մոլեգնութեամբ : Առանց նկատի առնելու շրջանակին, քաղաքացիին պայմանները : Ազգային շահերը ժողովուրդին, նոյնիսկ՝ ընկերվարութեան ձգտումները :

Շարժումը այնքան անօպայ նկարագիր ստացաւ, որ Կասեանի եւ Մռաւեանի նըման դէմքեր հրաժարեցան Ռեւկոմի նա-

խագահութենէն : Եւ տարակարծութիւններուն լուծումին հարցը, Յունուար 27ին ՀԿՊ կեդրոնկոմի անունով եւ Ալիխանեանի, Աւիսի, Դովլաթեանի ստորագրութեամբ ՌԿ(է)Պ կեդրոնկոմի Կովկասեան Բիւրոյին ուղղուեցաւ՝ բացատրագիրով մը :

Ժողովուրդին պոռթկումը անխուսափելի դարձաւ : Եւ ըմբոստութիւնը ձեռք ձգեց համազգային նկարագիր : Համաժողովրդական դիմագիծ : Արաքսը քանդեց բռնադատեալ կամուրջները՝ յանուն ազատ, վճիտ, անշեղ հոսքին :

Պատմութեան դասն է այս՝ ցցուիլ բռնակալութիւններուն դէմ : Որպէսզի յարգուի ժողովուրդի մը իրաւունքը՝ ազգային, ընկերային, մարդկային :

Փետր. 17ը մեր մօտաւոր անցեալի տարերային պոռթկումներէն մէկը մնալու կոչուած է : Անվիճելի կերպով, իբրեւ յիշեցում եւ դատակնիք :

Ժ. Մ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԻԶՄԻՐ ՀԱՆԴԱՐՏԵՑԱՒ ԶԻՆՈՒ ԶՕՐՈՒԹԵԱՄԲ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԱՄՍԱԿԱՆ 300 ՄԻԼԻՈՆ ՏՈԼԱՐ ՏԱԼՈՒ ՊԱՏՐԱՍՏ Է

Շատ ծանր միջադէպերէ եւ խառնակութիւններէ ետք, Երկուշաբթի օր կը հաղորդուէր թէ Իզմիր հանդարտած է, բայց այդ հանդարտութիւնը հետեւանքն է բանակին ներկայութեան եւ զինու զօրութեամբ պարտադրուած խաղաղութեան : Ծանր հրետանին, ոստիկանութիւնը, որ տուն առ տուն խուզարկած է յաջողած են խօսք հասկցնել բանուորներուն եւ բնակչութեան թէեւ դեռ Շաբաթ օր երեք ոստիկան սպաննուած էր բախումներու ընթացքին :

Պոլսոյ մէջ բազմաթիւ խանութներ դեռ գոց մնացած են սպառնալիքներու վախէն :

Յիշենք որ Իզմիր ենթակայ չէ պաշարման վիճակին, որ կը վերաբերի երկրին 67 գաւառներէն՝ 19 գաւառի :

Այս ամբողջ տակնուվրայ վիճակին պատասխանատուն « տարիներու հանդուրժողութիւնն ու սխալներն » են որու հաշուեցոյցն է զոր կը վճարենք հիմա, կ'ըսէ բանակի սպայակոյտին պետը : Գալով Տէմիրէլի, կոչ ըրած է Թուրքերուն, որ վստահութիւն ունենան կառավարութեան հանդէպ : Ամբաստանած է նաեւ, առանց անունը տալու, Էճէվիտը որ վարկաբեկած է ոստիկանութիւնը : Ո՞վ կայ Իզմիրի դէպքերու ետին : Ընդհանուր կարծիքը այն է որ երկրին տնտեսական վիճակն է եւ ապրուստի անհաւոր սղութիւնը : Մէկ տարուան մէջ, դրամահոսութիւնն ալ 80 առ հարիւրի հասած էր : Բայց կան անշուշտ այլ պատճառներ ալ : Զինամիտ Այտընլիք օրաթերթին համար Տիսք բանուորական կեդրոնին պատասխանատուները, մղուած խորհրդային թեքում ունեցող թուրք գաղտնի Համայնավար կուսակցութենէն փառաւոր զէնք մը տուած են կառավարութեան ձեռքը : Առիթէն օգտուելով, կ'ըսէ թերթը, կառավարութիւնը պիտի շարունակէ Իզմիրի գործատան պաշտօնազրկումները եւ ճամբու պիտի դնէ ձախ բանուորները անոնց տեղը դնելով՝ աջեր :

Ի տես սակայն Ատլանտեան Ուխտի այս « թանկագին զինակիցին » տագնապալի վիճակին, Արեւմուտքը իրար անցած է : Դաշնակցային Գերմանիա կ'առաջարկէ ամսական 300 միլիոն տոլարի վարկ բանալ, որպէսզի քարիւղ գնէ եւ զարկ տայ անանկութեան եզրը հասած տնտեսութեան մը : Այս առընչութեամբ Ելմտական նախարարը՝ Հանս Մաթհոֆըր Անգարա գացած է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԵՀՐԱՆԻ ամերիկեան դեսպանատան պատանդներու ազատ արձակումը, որ կը թուէր ի մօտոյ ըլլալ, դարձեալ քաշքըշուքի առարկայ դարձաւ :Արդարեւ, ՄԱԿի ընդհ. քարտուղար Վալտհայմի առաջարկով կազմուած էր հինգ հոգինոց միջազգային քննիչ յանձնախումբ մը, որուն պաշտօնն է տեղւոյն վրայ քննել Շահի վարչակարգին օրօք տեղի ունեցած դէպքերը : Պարսկաստանի իշխանութիւնները համաձայն էին այս կարգադրութեան իբրեւ նախապայման ամերիկացի պատանդներու ազատ արձակման : Սակայն, սկզբնական լաւատեսութենէ մը ետք, Ուաշինկթըն Երկուշաբթի առտու կրկին յոռետես էր եւ այն տպաւորութիւնը ունէր, որ երբ ինք մէկ քայլ առաջ կ'երթայ, Թեհրան քայլ մը ետ կ'երթայ, քանի Պանի Սատր, Իրանի Հանրապետութեան նախագահը, Խոմէյնիի հետ տեսակցելէ ետք կը յայտարարէր, որ պատանդներու ազատ արձակումը տեղի կրնայ ունենալ միայն յանձնախումբի զեկոյցէն եւ անոր եզրակացութիւններու հանդէպ Ուաշինկթընի բռնած դիրքէն ետք : Այս առթիւ, անշուշտ, երեք հարցեր կրնան յառաջանալ.— Ա) Միացեալ Նահանգները պէտք է ընդունին որ Շահին օրով միջամտած են Պարսկաստանի ներքին գործերուն, Բ) Ապահովցնել որ այսուհետեւ պիտի չմիջամտեն եւ Գ) Արգելք չըլլալ Շահի յանձնումին եւ իր ինչքերու վերադարձին : Բնականաբար, այս պայմաններու տակ տակաւին կանուխ է ամերիկացի պատանդներու ազատ արձակումը ի մօտոյ նկատել : Միւս կողմէ, ներքին կացութիւնն ալ խառնաշփոթ է միշտ : Օդուժի մօտ չորս հազար սպայ եւ ենթասպայ դրաւած են Թեհրանի համալսարանի մզկիթը եւ կը պահանջեն իրենց ընկերներուն ազատ արձակումը : Պանի Սատր վերջնագիր մը ղրկած էր սպաներուն :

ԹԻԹՈՅԻ մահաքունը կը շարունակուէր Երկուշաբթի առաւօտ : Կը պատահի սակայն որ դուրս ելլէ մահաքունէն եւ վերադառնէ իր գիտակցութիւնը ինչպէս պատահած է Կիրակի օր երբ թէյ ալ խմած ու խօսած է Սլովենիոյ շրջանի նախագահին հետ : Բաւական այցելուներ ալ կ'ընդունի : Ոչ մէկ յոյս կայ սակայն որ փրկուի :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ քրիստոնեայ Փաղանգաւորներու եւ Ֆրէնճիէի ուժերուն միջեւ բախումները շարունակուած են երկրին հիւսիսը : Կռիւներ եղած են նաեւ քրիստոնեաներու եւ սուրիական ուժերու միջեւ : Կ'ըսուի թէ շաբաթավերջին 60 մեռեալ կար : Քաթայէպներու ձայնասփիւռին համաձայն Սուրիացիք կ'ուզեն տկարացնել իրենց ամրապնդուած դիրքերը քաղաքին մէջ : Բանբեր մըն ալ ըսած է թէ 50 Սուրիացի սպաննուած է :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ խորհրդային հիւպատոսը հազիւ հարցաքննուած Ֆրանսական ապահովութեան սպասարկութեանց կողմէ, Մոսկուա վերադարձաւ անմիջապէս : Հարցաքննութեան պատճառն այն էր որ խորհրդային դիւանագէտը շատ մօտէն հետաքրքրուած է Ֆրանսական Միռաժ 2000 օդանաւով : Ոմանք կ'ըսեն թէ այդ օդանաւը պատերազմական այդքան « գաղտնի » բան մը չէ եւ ուրեմն անկարելի չէ որ Միռաժ 2000ի պատմութիւնը Ֆրանսական հակալրտեսական ծուղակ մը ըլլայ լարուած դիւանագէտին, զայն յանցանքի վրայ բռնելու համար ,որպէսզի Ֆրանսա ազատի Քա.Ժէ.Պէ. անդամէ.. Կասթոն Տէֆէռ ալ յայտարարած է այս առթիւ թէ իր քաղաքին պատիւին համար, կը յուսայ որ ոչ մէկ Մարսէյլցի եւ ոչ մէկ համայնավար մաս 'ունին այս պատմութեան մէջ, ինչ որ համայնավար շատ բուռն հակազդեցութեան դուռ բացած է :

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ Երկուշաբթի կը բացուէր Իսրայէլի դեսպանատունը, ինչ որ իսրայէլեան առաջին դեսպանատունը կը հանդիսանար արաբական երկրի մը մէջ : Իսրայէլացի գործավարն է Եոսէֆ Հատաս, 53 տարեկան, դեսպանական փոխանակութիւնը աւելի ուշ :

ՄՈՍԿՈՒԱ

ՄԱՀ ՎԱՍԻԼԻ ԿԱՏԱՆԵԱՆԻ

ԳՐԱԿԱՆԱԳԷՏ ԵՒ ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՄԱՅԱՔՈՎՍԿԻԻ

Փետրուար 15ին, Մոսկուայի մէջ, 77 տարեկանին իր մահկանացուն կնքած է Վասիլի Աբրահամովիչ Կատանեան, ռուս եւ խորհրդային գրականութեան պատմագէտը : « Ծագումով Հայ » ինչպէս կը յիշէ Լը Մոնտ, Կատանեան ծնած էր Մոսկուա, պատանութիւնը անցուցած՝ Թիֆլիզ, ապա հաստատուած էր Մոսկուա, ուր յաճախած էր գրական յառաջապահ շրջանակները 20ական թուականներուն : Հոն է որ ծանօթացած էր Մայաքովսկիի եւ Լիլի Պրիքի : 1926ին կը հրատարակէր ուսումնասիրութիւն մը Տոլստոյի « Յարութեան » գրաքննուած էջերուն մասին : Գործակցած էր « Մայակովսկին ճանչցած են » թատերգութեան, որ բեմի վրայ խաղացուած է նախ քան ֆիլմի վերածուիլը 1954ին : Կատանեան գործակցած է նաեւ Աննա Կարենինի սենարոյին բայց իր գլխաւոր գործը կը մնայ իր Համայնագիտական ուսումնասիրութիւնը Մայաքովսկիի վրայ՝ « Մայաքովսկի, գրական կրոնիք », կենսագրութիւն մը, որու մէկ նոր հրատարակութիւնը կը վերջացնէր երբ մեռաւ : Վասիլի Կատանեանի եղբայրը՝ Թունդ համայնավար, գնդակահարուած է Ստալինի կողմէ : 1962էն ի վեր ամուսնացած էր Լիլի Պրիքի հետ եւ ուրեմն քենակալն է Առակոնի (քանի Լիլի Պրիք քոյրն էր Էլզա Թրիոլէի) : Իր մահով, կ'ըսեն ձեռնհասները, խորհրդային յուշագրութեան մէկ մասն է, անկասկած, որ կ'անհետանայ, աւելի հազուագիւտ եւ թանկագին նիւթ մը՝ հոն, քան հոս եւ կ'եզրակացնէ Նիքոլ Զանտ Մոնտի մէջ.— « Միայն, անսահմանօրէն տխուր կարելի է ըլլալ մըտածելով Կուտուզովի պրոսպեկտի այլեւս ամայի յարկաբաժնին, ուր ապրեցաւ Լիլի Պրիքի հետ մինչեւ անոր մահը 1978ին, ազատութեան, իմացականութեան եւ ծանօթութեան ովասիս մըն է, որ կը փակուի ընդմիշտ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ 1979ԻՆ

(Բ. և վերջ)

Բ. ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Գիւղատնտեսութեան համախառն, այսինքն՝ բոլոր տեսակներուն արտադրութեան ծրագիրը քիչ մը աւելիով իրագործուած է, արձանագրելով վեց տոկոս աճ:

Գիւղատնտեսական արտադրութիւններուն պատկերն է եղած հետեւեալը. — Հացահատիկ՝ 318·100 *թոն, միայն ցորենը՝* 145·800 *թոն: Շաքարի ճակնդեղ՝* 153·900 *թոն: Գետնախնձոր՝* 222·500 *թոն: Բանջարեղէն՝* 458·300 *թոն: Պտուղ՝* 156·100 *թոն: Խաղող՝* 243·800 *թոն:*

Հացահատիկին բերքը նախանցեալ տարիէն գրեթէ 41·000 *թոն աւելի արձանագրած է եւ հինգ հարիւր թոնի աւելութեամբ նոր մրցանիշ հաստատած է* 1977*ին բաղդատմամբ, որ, իր կարգին, բացառիկ նկատուած էր: Միւս կողմէ ցորենին բերքը աւելի քան* 25·000 *թոն նուազած է նախանցեալ տարուան համեմատութեամբ: Աւելցնենք, որ մինչ հացահատիկի արտադրութեան մէջ Հայաստան բացառիկ յաջողութեան հասած է, անդին Խորհ. Միութեան ընդհանուր արտադրութիւնը ծրագրէն* 40 *միլիոն թոն նուազ եղած է, ներկայացնելով միայն* 179 *միլիոն թոն:*

Շաքարի ճակնդեղին, գետնախնձորին, բանջարեղէնին, խաղողին եւ պտուղին արտադրութիւնները եւս առաւել աճ արձանագրած են 1978*ին համեմատութեամբ: Պտուղը առաւել ըլլալով հանդերձ, նուազ եղած է սահմանուած ծրագիրէն:*

Այսուհանդերձ, հակառակ արտադրութեանց յաւելումներուն, ասոնց պահանջը դեռ զգալի է շուկային մէջ:

Կ. Դեմիրճեան, Կեդր. Կոմիտէի Ապրիլ 12*ի լիակատար նիստին, դիտել կուտար, թէ* « չնայած հողագործական մթերքների արտադրութեան նկատելի աւելացմանը, դեռեւս դժուարութիւններ կան բնակչութեանը կարտոֆիլ (*գետնախնձոր*), լրիւ տեսականիով թարմ բանջարեղէն, սեղանի խաղող եւ ջերմոցային բանջարեղէն մատակարարելու գործում: Այդ դժուարութիւնները արագօրէն յաղթահարելու նպատակով անհրաժեշտ է, որ պետպլանը, գիւղատնտեսութեան, առեւտրի, սննդարդիւնաբերութեան, մթերումների մինիստրութիւնները, Հայկօօպի վարչութիւնը, շրջանային կուսակցական, սովետական եւ գիւղատնտեսական մարմինները աւելի ակտիվօրէն աշխատեն բանջարեղէնի, կարտոֆիլի, խաղողի եւ պտղի արտադրութիւնն աւելացնելու ուղղութեամբ, այն հաշուով, որ լրիւ բաւարարուեն բնակչութեան եւ վերամշակող արդիւնաբերութեան պահանջմունքները, կատարուեն այդ մթերքները թարմ վիճակում երկրի արդիւնաբերական կենտրոնները առաքելու առաջադրանքները »: (« *Սով. Հայաստան* » *օրաթերթ, Ապրիլ* 14):

1979 *Յունուար մէկէն մինչեւ* 1980 *Յունուար մէկ կոլտնտեսութիւններուն, միջտնտեսային ձեռնարկութիւններուն, սովխոզներուն եւ պետական այլ տնտեսութիւններուն մէջ կովերուն թիւը աւելցած, իսկ խոզերուն, ոչխարներուն եւ այծերուն թիւը նուազած է:*

Միսին արտադրութիւնը՝ 83·500 *թոն, գրեթէ նախանցեալ տարուան քանակը պահած է, աննկատելի յաւելումով մը միայն: Հաւկիթինը՝* 440 *միլիոն, առաւել եղած է. կաթինը՝* 495·500 *թոն, նոյնպէս. բուրդինը՝* 5050 *թոն, նմանապէս:*

Ոռոգելի դարձած են 5900 *հեկտար նոր մշակելի հողեր, ծրագրէն* 900 *հեկտար աւելի:*

ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ. — Պետական եւ քօօփերաթիվ ձեռնարկութիւններու ու կազմակերպութիւններու, կոլտնտեսութիւններու, ինչպէս նաեւ բնակչութեան կողմէ 1979*ին կառուցուած են* 18 *հազարէն քիչ մը աւելի բարեկարգ բնակարաններ եւ առանձնատուներ՝* 1·195·000 *քառակուսի մեթր բնակելի ընդհանուր մակերեսով: Ասիկա հնարաւորութիւն տըւած է բարելաւելու* 118·000 *հոգիի բնակարանի պայմանները: Շինուած են* 31 *հազար* 300 *տեղով նախակրթարաններ,* 6600 *տեղով մանկապարտէզ – մանկամսուրներ,* 720 *մահճակալով հիւանդանոցներ:*

Յաջողութիւնները ակներեւ են նախանցեալ տարուան բաղդատմամբ: Այսուհանդերձ, շինարարութեան թափը կը մնայ միշտ դանդաղ եւ կը պարզէ տկար երեսը Հայաստանի տնտեսութեան: «Սովետ. Հայաստան» օրաթերթը խմբագրականով մը կը հաստատէ այս իրողութիւնը գրելով.— « Հանրապետութեան շինարարական եւ մոնտաժային կազմակերպութիւնները չապահովեցին հնգամեակի անցած չորս տարուայ առաջադրանքների կատարումը: Կապիտալ ներդրումների պլանի կատարումը չանցաւ 95 տոկոսից: Շինարարների անբաւարար աշխատանքի մասին քննադատական սուր խօսքեր շատ ասուեցին Հայաստանի Կոմկուսի Կենտկոմի 1979 թուականի դեկտեմբերեան պլենումում »: (*Յուն.8*):

Դեկտեմբերին վերջ գտաւ Հայաստանի հիւլէական կայանին երկրորդ բլոկին շինութիւնը՝ 410·000 *քիլովաթ տարողութեամբ: Շատ կարեւոր իրագործում մըն է, որ լայն հեռանկարներ կը բանայ ելեկտրուժին արտադրութեան համար: Հայաստանի ելեկտրուժի ընդհանուր արտադրութեան* 19,4 *տոկոսը կ՚ապահովուի հիւլէական կայանին միջոցաւ:*

Գ. ՎԻՃԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ԱՅԼ ՏՈՒԵԱԼՆԵՐ

1979*ին բանուորներուն եւ պաշտօնեաներուն միջին թիւը կազմած է* 1·150·000 *եւ մէկ տարուան մէջ աւելցած է* 35·000 *հոգի* (*): *Կոլտնտեսականներուն թիւը երկու հազարէն քիչ մը աւելի նուազելով ներկայացուցած է* 84·800:

Բանուորներուն եւ պաշտօնեաներուն միջին աշխատավարձքը նախանցեալ տարուան 153 *ռուբլիէն բարձրացած է ամսական* 158 *ռուբլիի: Կոլտնտեսականներունը աւելցած է չորս տոկոս, նախանցեալ տարուան երեքին փոխարէն: Նկատելի կէտն այն է, որ Հայաստանի բանուորներուն եւ պաշտօնեաներուն ամսական միջին աշխատավարձքը նուազ է Խորհ. Միութեան միջին ամսականէն, որ* 163,5 *ռուբլի է, այսինքն՝ հազար ֆրանքէն քիչ մը աւելի:*

Բնակչութեան « *ռէալ եկամուտները* » *անձ գլուխ հաշուով, տարուան ընթացքին աւելցած են* 3,5 *տոկոս, նախատեսուած ծրագրէն* 0,5 *աւելի, բայց նախանցեալ տարիէն մէկ տոկոս նուազ:*

Բնակչութեան կենցաղային սպասարկութիւններուն ծաւալը ծրագրէն շատ աննշան պակաս պատկեր պարզած է՝ արձանագրելով 9,7 *տոկոս աճ նախանցեալ տարուան վրայ:*

Անցեալ տարի կազ ստանալու կարելիութիւնը ունեցած են 27·000 *բնակարաններ, ծրագրէն երկու հազար աւելի, ընդհանրապէս գիւղերուն հաշւոյն:*

Ուսման բոլոր մարզերուն եւ աստիճաններուն մէջ գտնուած են աւելի քան 1·134·000 *հոգի, նախանցեալ տարիէն* 24 *հազար աւելի: Ստորաբաժանումները հետեւեալը ցոյց տուած են.— Նախակրթարան յաճախողներ՝* 607·400, *միջնակարգ փրոֆեսիոնել – թեքնիք ուսումնարաններ՝* 28·300, *միջնակարգ մասնագիտական ուսումնարաններ՝* 54·100, *բարձրագոյն ուսումնական հիմնարկութիւններ՝* 57·600:

Մանկապարտէզներուն երախաներուն թիւը նախանցեալ տարուան նման 4000*ի յաւելումով բարձրացած է* 132·000*ի:*

Մասնագիտական – թեքնիք ուսումնարանները տարուան ընթացքին պատրաստած են 30·000*է աւելի երիտասարդ որակեալ բանուորներ եւ, միաժամանակ, ընդունած են* 36·100 *հոգի: Երկուքն ալ բարձր նախանցեալ տարուան թիւերէն: Պատրաստուած մասնագէտներու թիւն է եղած* 26·900, *որուն* 10·900 *բարձրագոյն եւ* 16·000*ը միջնակարգ մասնագիտական ուսումով:*

Քաղաքներուն եւ գիւղերուն հանրային գրադարաններուն թիւը 1333 *եղած է՝ մօտ քսան միլիոն գիրքերով եւայլն:*

Հրատարակուած գիրքերուն եւ գրքոյկներուն տպաքանակը 1978*ի համեմատութիւնը կրած է՝ պարզելով* 11 *միլիոն:*

Շարժանկարի սրահներ՝ 837: *Թէեւ նախանցեալ տարուան վրայ երեսուն սրահ աւելցած է, սակայն, ժապաւէն դիտողներուն թիւը երեք տարիներէ ի վեր նոյն համեմատութիւնը ներկայացուցած է, այսինքն՝* 29 *միլիոն:*

Բժիշկներուն թիւը երեք հարիւրի յաւելումով հասած է 10·700*ի:*

Հայաստանի բնակչութիւնը, 1980 *Յունուար մէկին, արձանագրած է* 3·079·000:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Արձանագրուած է, թէ յաւելումը 42·000 եղած է: 1978ի պաշտօնական վիճակագրութեան մէջ բանուորներու եւ պաշտօնեաներու թիւ ներկայացուած էր 1·115·000, իսկ այս տարուանին մէջ 1·150·000: Ուրեմն, ըստ պաշտօնական վիճակագրութիւններուն յաւելումը 35 հազար եղած է: Մենք նկատի առինք այս վերջինը:

Ժ. Մ.

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ 1979Ի ՏԱՐԵԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

———o———

Կուտանք մեր պատրիարքական պաշտօնավարութեան 18րդ տարեկան տեղեկագիրը:

Գոհութիւն Աստուծոյ, համեմատաբար աւելի տանելի տարի մը բոլորեցինք: Մեր համայնքային դժուարութիւններէն գէթ փոքր մաս մը հարթուեցաւ: Օրինակ հինգ առ հարիւր յաւելուածական տուրքը որ կը գանձուէր Էվգաֆի վարչութեան կողմէ մեր եկեղեցիներու, բարեսիրական ու կրթական հաստատութեանց եկամուտներէն, այս տարի բարդուեցաւ Արտաքին Գործոց Նախարարութեան պիտաճէին վրայ: Այսուհանդերձ նախորդ տարիներէն չվճարուած տուրքերը կը պահանջուին եւ կը գանձուին: Նոյնպէս վերցուեցաւ մեր վարժարաններու վրայ դրուած շրջանային սահմանափակումը, որով կը պարտադրուէր, որ դպրոց մը իրեն համար նախագծուած թաղային շրջանէ դուրս աշակերտ չարձանագրէ: Այս սահմանափակումով հեռաւոր թաղերու մեր համայնքի զաւակները կը զրկուէին հայ վարժարան յաճախելու իրենց բնական իրաւունքէն: Թէեւ այս տարի նոր դժուարութեանց դիմաց չգտնուեցանք, բայց անցնող 10-15 տարիներու ընթացքին բարդուած դժուարութիւնները նոյնութեամբ շարունակուեցան: Օրինակ, կրթական մարզի մէջ, պետական վարժարանով իր ուսումը սկսող հայ աշակերտին արգիլուեցաւ իր համայնքի վարժարանը յաճախել, հարկը պահանջած պարագային: Նմանապէս իսլամութենէ դարձող հայերուն՝ զաւակներն ալ կ՚արգիլուին իրենց համայնքի վարժարանը արձանագրուելու իրաւունքէն: Երկու պարագային ալ եղածը խտրականութիւն է եւ երկրի Սահմանադրութեամբ նախատեսուած քաղաքացիական իրաւանց կը հակասեն: Կը շարունակուին նաեւ պետական վաւերացման ուշացումները նոր նշանակուած ուսուցիչներու կամ անօրէններու, մինչեւ իսկ սովորական աշխատաւորներու եւ այդ պատճառով անոնց սահմանելիք պաշտօնները, դասերը եւ գործերը երեսի վրայ կը մնան ամիսներով:

Իսկ տնտեսական ու կալուածական մեր դժուարութիւնները աւելի շատ են, որոնցմէ գլխաւորը այն է, որ Էվգաֆի վարչութիւնը վերջերս սկսաւ զրկել մեր համայնական հաստատութիւնները այն կալուածներէն, որոնց օրինաւորապէս տիրացած էր ան 1936էն աղէին, երբ առաջին անգամ կալուածներու ցանկ մը

Գ Ա Ր Ո Ւ Ն 1 9 7 9
ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՈՒ ՏԱՐԻՆ

. . . .

Այդ գիշեր Կիւլնազ սպասատանած Հոյհօրոյի հետ գոմին մէջ, ցաւէն չէր կըրցած աչքերը գոցել: Կարծես մարմնին անդամները իրարու հետ մրցումի էին ելած նշելու, ո՞վ աւելի ազդու իր տանջանքը պիտի բնորոշէր... Աղջկան անկանոն կուրծքի հեւքը, նուաղած ճնշիւնով դուրս կ՚ելլէր... Եղկելի վիճակը սակայն արգելք չէր եղած իր ողջմտութեանը... գգաստ՝ աչքին կը պատկերանային օրուան կրած տպաւորութիւններու սարսափը... Նախ՝ հիւր եկած հրէշ կիներու դիմագիծը. իրեն հետ անոնց կեղծաւոր վարմունքը. յափշտակուած անոնց կրքոտ քննութիւնը նրբութեամբ աճած մարմնին գեղեցկութեան. ու, յանկարծ անոնց քստմնելի հրամանը ամբողջովին մերկանալու... Իր ընդվզումը, ընդդիմութիւնը... յետոյ... չփոթ՝ մաքին կուզային... երեք կիներու վրան խուժելը. ընդոստ՝ մոլեգին, հագուստներուն պատառ պատառ անջատումը... բոլորովին մերկ, ծեծելը, մազերը ծուխկ – ծուխկ քաշելը... մազերը հագիւ ստինքները կը ծածկէին... անոնց վայրագ հաճոյքով ծիծերը կսմթելը... Բարբարոսութեամբ՝ վեց ձեռքեր, շուրջը գիւային պար բռնած. կարծես հեթանոսական արարողութիւն, կը քաշկռտէին, կը հարուածէին պառկեցնելու նպատակաւ. ըստ իրենց սովորութեան, ու, իսլամական օրէնքին, անդամահատման անհրաժեշտ գործողութեան... Սակայն գերբնական ուժ մը կրկնապատկած էր իր ընդդիմութիւնը... փոխադարձ՝ խածնելը, ոտքի հարուածները, վայնասունը, ու... հրաշք՝ անսահման ճիգով, ակնթարթի մը մէջ ձեռքերնէն ազատիլը. փախուստը դէպի դուռ, ուր՝ ինքզինքէն ելած, խենթի պէս, առանց մերկութեան ամօթխածութիւնը զգալու, երկժանին ձեռքը, մօտեցողին սպառնալիք կը խոստանար... Վերջապէս՝ վոհմակի ցասկոտ վախը, ու, զինաթափ նահանջը...

Կիւլնազ՝ գոմին մէջ գտած քուրջերով, հազիւ կրցած էր պատսպարել իր կուսական մերկութիւնը. կը նմանէր պարիկներու դասէն անդին այն լքուած իշխանուհիին, որուն վրայ, անէծքը կը ճըռչէր ժլատ փորձութեամբ... Մարմնին վրայ անտանելի այրուածքներ, տեղ-տեղ կեղեքումներու հետքեր, կարմիրէն մոռ գոյնի էին վերածուած, անխնայ՝ իգական յատկանշական ոգեւորումով, պիղծ ձեռքեր չէին խնայած բզքտելու ըղձանքը...

Բնութիւնը՝ ընդհանրացած այդ հըրջանի խաւերուն, կարծես երկինքը, երկիրը կը սնուցանէր անմարդկային արարքը, անօրինած՝ տեսակ մը հոգեբանութեամբ, ուր՝ զգացումը ի շահ տգիտութեան, դարերու երկայնքին անըմբռնելի ժառանգութիւն մ՚էր դարձած, կը սուղէր մարդկային իմացականութեան պղտոր ճահիճի ծալքերուն մէջ, ուր՝ ողջակէզ արեան տեսքը միայն անոնց չքմեղանքի, պիտի յագեցնէր իրենց էական պահանջը...

ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆ

(16 – Շար.)

(պէյաննամէ) ուղուած էր մեր հաստատութիւններէն եւ տրուած՝ Էվգաֆի վարչութեան: Դատարաններն ալ դժբախտաբար խօսք մէկ ըրած են կարծես Էվգաֆի վարչութեան հետ, որովհետեւ այս նպատակով Էվգաֆի բացած դատերը միշտ ի վնաս մեր բարենպատակ հաստատութեանց կը վերջացնեն. առանց անդրադառնալու որ նոյն այդ դատարաններու որոշումով է, որ այս կալուածները տուեալ եկեղեցիի անունին արձանագրուած եւ սեփականութեան թուղթ ալ տրուած էր ժամանակին: Ասիկա բացայայտօրէն օրէնքի եւ արդարութեան սկզբունքներուն հակառակ շարժում մըն է, որ երբեք չէինք կրնար ակնկալել Էվգաֆի տնօրէնութենէն, որուն հիմնական պաշտօնը եւ պարտականութիւնն է վաքըֆներու իրաւունքներուն պաշտպանութիւնը եւ ոչ կալուածը, ոչ ալ մեր դատարաններէն, որոնց միակ նպատակն է արդարութիւնը եւ օրինաց չիտակ գործադրութիւնը:

ԿՐՕՆԱԿԱՆՔ.— Այս տարի եւս յատուկ գլխում կատարեցինք պատկան իշխանութեան, մեր կրօնական ժողովի նոր ընտրութեան համար: Դժբախտաբար ցարդ չկրցանք դրական պատասխան մը ստանալ: Մենք տակաւին յուսալից ենք, որ պատկան պետական իշխանութիւնը հասկացողութեան ոգի ցոյց պիտի տայ եւ մենք պիտի արտօնուինք մօտիկ ապագային ունենալ մեր կրօնական ժողովը իր նոր եւ լրիւ կազմով, ընտրուած մեր համայնական օրինաց եւ աւանդութեանց համաձայն, եւ ոչ թէ «լայիք» կառավարութեան մը պատկան պաշտօնատունէն թելադրուած կերպով, որ կը հակասէ մեր աւանդական օրինաց: Մեր եկեղեցիին հիմնական սկզբունքները եւ նկարագիրը ժողովրդավարական են. ասով կը զանազանուի ան միւս հին եկեղեցիներէն: Ըստ այդ սկզբունքին, մեր կրօնական պաշտօնեաները եւ օրկանները կ՛ընտրուին ժողովուրդի ներկայացուցիչներու կողմէ: Մեզի համար անհասկնալին այն է, որ երբ միապետական Օսմանեան տէրութիւնը կրցած էր ընդունիլ մեր եկեղեցիի այս ժողովրդավարական ոգին, եւ արտօնած էր որ մենք ունենայինք մեր իւրայատուկ եկեղեցական ու համայնական կանոնագրութիւնը (Նիզամնամէ) եւ անցուցած էր զայն պետական ընդհանուր օրինաց կարգին, ինչո՞ւ արդեօք դեմոկրատիկ սկզբունքներու վրայ հիմնուած հանրապետական Թուրքիոյ փոքրամասնութեանց գործերով զբաղող գրասենեակը չկարենայ հասկնալ եւ արտօնել, որ այս երկրի անբաժան մասնիկը կազմող քրիստոնեայ կրօնական համայնք մը ինք տնօրինէ նաեւ իր ընտրական օրէնքը, ինչպէս եղած է այդ անցեալին մէջ, ինչպէս է այսօր աշխարհի ամէն կողմ ցրուած հայ համայնքներուն մէջ, եւ կատարէ զանոնք իր աւանդական օրէնքներու համաձայն:

(Շար. 1)

ԷՍԱԵԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԲԱԺԱԿԻ ՕՐԸ

Աւանդութիւն մը անցեալի պատանեկան ապրումներու վերյիշումներու, զորս կենաց բաժակներու զարկերով կը բիւրեղացնեն աշխարհացրիւ սաներու յաւերժական բարեկամութիւնը:

Կիրակի, Փետր. 10, Փարիզի Հ. Բ. Ը. Մ.ի «Ալեք Մանուկեան» հանդիսասրահը բացառիկ հանդիսութեամբ տօնուեցաւ Էսաեան – Բարեկամականի այդ աւանդութիւնը:

Եկած էին յատկապէս պատուել զայն հայրենի անուանի գրող՝ Պր. Աշոտ Արզումանեան, ընկերակցութեամբ Խորհ. Միութեան դեսպանատան Ա. քարտուղարներու՝ Պ. Պ. Ռ. Սահակեան եւ Էտ. Խօճայեան:

Փետր. 3ին ողեկոչուած էր Մայր տաճարին մէջ վարժարանին հիմնադիրներուն եւ անդարձ բաժնուողներու յիշատակը:

Օր. Հ. Գալուստեան բացաւ հանդիսութիւնը, յոտնկայս վայրկեանի լռութեամբ անոնց յիշատակին, որմէ վերջ երգուեցան Էսաեանի քայլերգը, Սիպիլ տաղով եւ միւսերան՝ կեցցե:

Աղանդերներէն վերջ, Օր. Գալուստեան բարի գալստեան մաղթանքներով բաժակ բարձրացուց հիւրերու եւ բոլոր ներկաներու կենաց, ու աւելցուց ըսելով.— Հին են պոլսահայ դպրոցները, շատերը աւելի քան հարիւրամեայ. Էսաեանն ալ իր ներկայ փառաւոր շէնքին մէջ 85րդ տարեդարձը կը բոլորէ թէեւ, բայց կանգնած է շատ աւելի հին փայտաշէն Նարեկեան վարժարանի տեղւոյն վրայ: Էսաեանը Պոլսոյ մէջ ազգային գարթօնքի ամէնէն յատկանշական յուշարձաններէն մին է: Ան բացառիկ դեր մը կատարած է պոլսահայ իրականութեան մէջ իբրեւ աղջկանց բարձրագոյն դաստիարակութեան նուիրուած լուրջ հաստատութիւն: Էսաեանը ուզած է պատրաստել ոչ միայն զարգացած ընտանիքի մայրեր եւ ուսուցիչներ՝ այլեւ մտաւորական կիներ, գրական, գիտական թէ արուեստի բոլոր ճիւղերուն մէջ: Օր. Գալուստեան յիշեց անուններ: Ան կ՛օժտէ սան ու ուհիները գործնական եւ տոհմաշունչ դաստիարակութեամբ: Ան կնոջ ազատագրման եւ վերելքին համար կատարած է պատմական դեր մը: Փառք քեզ սիրելի տաճար իմաստութեան, ապրիս դու յաւէտ անսասան:

Խօսք առաւ Աւ. Ալիքսանեան, որ ըսաւ.— Ըլլայ Էսաեանը թէ Կեդրոնականը, անոնք հասցուցին ոչ միայն մտաւորականներ ամենուրեք, գիրքերու տիրացան, այլեւ հասցուցին Հայու ոգի ունեցող մտաւորականներ: Ինծի համար ամէնէն կարեւորը, հայ վարժարանները ոչ միայն մտաւորական, այլեւ Հայ հասցընեն, որոնք կապուին ժողովուրդին որ իրենց ճարտարութիւնը ի սպաս դնեն իրենց ժողովուրդին: Ես իմ գաղափարը յայտնած էի տեղական մեր վարժարաններու հունձքի մասին: Դպրոցասէրէն եւ Սամուէլ – Մուրատէն ալ մտաւորականներ կը հասնին, բայց հայ կեանքին կապուած բանակը շատ փոքր է: Հարկ է մտահոգուիլ այս հարցով: Ինչո՞ւ Պոլսոյ մեր հայ վարժարանները շատ աւելի դժուարին պայմաններու մէջ հայ մարդ հասցուցին եւ ինչո՞ւ Փարիզի մէջ չենք կրնար այդ ընել: Հոս ալ կարելի է այդ ոգին ներարկել մեր երիտասարդներուն, որովհետեւ պաշըլիէի շրջանը որեւէ ֆրանսական դպրոց կ՛ընէ արդէն: Կը խնդրեմ նկատի առնել այս պարագան. եթէ հարկ է նոր ուսուցիչներ հասցնել, աշխատիլ այդ ուղղութեամբ:

Կեդրոնական Սանուցի ատենադպիր՝ Պր. Վ. Նաւասարդեան իր կարգին ըսաւ.— Աշխարհի ամէն կողմ կը հետաքրքրուինք ազգային հարցերով եւ մանկութիւնը կը բերենք զանազան կազմակերպութիւններով: Փարիզի Սանուցն ալ մօտէն կը շահագրգռուի նման գործունէութեամբ. իր ուրախութիւնը յայտնեց որ Էսաեան Բարեկամականը միշտ պատնէշի վրայ է իր բեղնաւոր գործունէութեամբ: Պր. Նաւասարդեան վերջացուց իր խօսքը երգով մը:

Էսաեանի կողմէ խօսք առաւ Պր. Զ. Սարեան: Ան յիշեց Քորնէյլեան վարկած մը՝ «Ըլլալ այնպէս որ պէտք է եւ ոչ այնպէս որ եղած է ցարդ»: Բարեկամականը յաջորդը Սանուցին, տարիէ մը ի վեր հետեւած է լոկ կրթական նպատակներու: Իր յաջորդական գրօսաշրջութիւններով յաջողած է խմբել իր շուրջ մեծ թուով համակիրներ, ընդլայնած իր գործունէութիւնը. թէյասեղաններով, տօնածառերով ու բաժակի օրերով, ու հասոյթները յատկացուցած է երեք վարժարաններու եւ Ուսանողաց եւ Որբերու Օգն. Կազմակերպութեանց տասը հազար նոր ֆրանքի: Կոչ ուղղեց բոլորին այդ ուղղութեամբ օգնել իրեն որ կարողանայ շարունակել իր նպատակները:

Տիկին Անահիտ Սրապեան արտասանեց հոգեշունչ մէկ պոէզիան Սիլվա Կապուտիկեանի որ ողջունուեցաւ ծափողջոյններով: Իրանահայ երգիչ Սուրէն, ընկերակցութեամբ Թմբկահար Արտէմ Մինասեանի եւ աքորտէոնիստ՝ Գառնիկ Խուդաբախշեանի, տուաւ շարք մը տոհմաշունչ երգեր, ոգեւորելով մթնոլորտը:

Եւ ահա հայրենի հիւրը կը խօսէր.— «Ես շատ ուրախ եմ որ Փարիզի մէջ այսպիսի պատմական օր պատիւ է բերել ձեզ, նոյնպէս ուրախ եմ ձեզ հաղորդելու հայրենիքի ողջոյնները, տեսնելով Ֆրանսայի հիւրասէր երկնի տակ ձեր ուրախ եւ լոյսերը, երգերը, եւ մայրենի լեզուն: Փոքրիկ տնակում, կիսամեռ վիճակում երեխաներ, դրամ չունէին, բժիշկ բերեցին, հայրը կ՛ըսէր՝ այս իմ մանչը փրկելու դեղ գրեցէք: Բժիշկը ասեց, դեղի պէտք չկայ. արեւ պէտք է, դեղօրայք պէտք չեն մանչս փրկելու համար արեւ պէտք է: Մեր ժողովուրդը այդ վիճակին մէջ էր եւ վերածնուեց Մայր Հայաստանը, մեր ժողովուրդը իր ուրոյն տաղանդը արտայայտելու ճանապարհը գտաւ: Եթէ հայ ժողովուրդը չծնէր Վիքտոր Համբարձումեան, մենք չէինք կրնար Բիւրականի մէջ համաշխարհային քոնկրէսներ գումարել, ինչպէ՜ս եւ Ա. Յովսէփեանի, հայ հողի վրայ ելեկտրաթեքնիկական արդիւնաբերութիւնը չէր զարգանար եւ մեր տնտեսութիւնը, արուեստը եւ գրականութիւնը շատ բանով պարտական է այդ մեծանուն ծնունդներին: Յիշեց ուրիշ օրինակներ: Մենք այլեւս տարապեալ ժողովուրդ չկոչուենք: Չկայ հայ ժողովուրդ Ֆրանսիայում, Յունաստանում եւ այլուր, կայ միայն հայ ժողովուրդ, եթէ նրա սիրտը կը բաբախէ Մայր Հայաստանի հետ, ուրեմն մենք մէկ ժողովուրդ ենք:

Յիշատակելի օրը վերջ գտաւ ընդհանուր խանդավառութեան մէջ:

ՆԵՐԿԱՅ ՍԱՆ ՄԸ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳԸ

ՏԻՅԱՐՊԱՔԸՐԻ ՄԷՋ

Յունուար 1, Հինգշաբթի օր, Ամանորի յատուկ պատարագ մատուցուեցաւ Տիյարպաքըրի Ս. Կիրակոս եկեղեցւոյ մէջ:

Պատարագը մատոյց տեղւոյն հոգեւոր հովիւ Վարագ Քհնյ. Պէյլէրեան: Երգեցողութիւնները կատարուեցան փոքրիկ դպիր – դպրուհիներու կողմէ: Եկեղեցական արարողութիւններու աւարտին Խորհրդարանի սրահին մէջ նոր տարւոյ առթիւ շնորհաւորական պարզ ընդունելութիւն մը տեղի ունեցաւ, որու ընթացքին Տէր Հայրը փոքրիկ նուէրներ բաշխեց երգեցիկ տղոց եւ Տէրունական աղօթքով փակուեցաւ հանդէսը:

Իսկ Խթման Շաբաթ երեկոյին նոյնպէս ճրագալոյցի պատարագ կատարուեցաւ: Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան տօնի Կիրակի առաւօտ հաւատացեալ ժողովուրդը երկիւղածութեամբ եկեղեցի կը փութար, հետեւելու պատարագին, որ մատոյց կրկին Վարագ քահանայ, իր շուրջ ունենալով մօտաւորապէս քսանըհինգ դպիր – դպրուհի իր աշակերտները, որոնք ներդաշնակօրէն կատարեցին օրուան սրբազան արարողութիւնները, մասնակցութեամբ Պր. Զաւէն Ուզաթմաճեանի:

Դասին մէջ ներկայ էին Սուրիանիներու հոգեւոր հովիւ Իլիաս Քհնյ. եւ Թաղական Խորհուրդի անդամներ: Պատարագէն վերջ, ընդունելութիւն մը սարքուեցաւ հիւրերուն, որու ընթացքին Վարագ քահանայ խօսք առաւ ծանրանալով քոյր եկեղեցիներու միջեւ միշտ ամուր պահուած սիրոյ եւ եղբայրական կապերուն վրայ, եւ վեր առաւ Պատրիարք Հօր տարած աշխատութիւններն ու ջանքերը յօգուտ իր հօտին, մշտատեւ առողջութիւն մաղթելով անոր:

Տէրունական աղօթքով փակուեցաւ հանդիսութիւնը, եւ ժողովուրդը գոհ ու բաւարարուած մեկնեցաւ եկեղեցիէն:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿՆ ՈՒ ՁԷՅՆԱՊԸ

Քանի մը ամսուան ընթացքին երեսփոխին այծերէն պակսեր էին եօթը հատ, եօթն ալ թերեւս նոյն գայլին կեր դարձած: Տեսնող մը կը պատմէր, թէ ինչպէս գայլը Հազարան լերան չոպանի ձիուն կռնակին նետուած էր սուր նետի մը պէս: Լուր տուած էր հովիւներուն, հովիւներն հասած ու տեսած էին ձին՝ սպաննուած ու փորոտիքը դուրս թափուած:

Երեսփոխը միշտ ալ այն կարծիքն ունէր, որ իր նախկին հովիւը ծերացեր էր: Քոսոտ գայլի մը երեւումը բաւական էր, որ իր այծերը պակսէին հետզհետէ: Երբ Մարտիկ ուժէն վար դրաւ ծանր ու խոշոր գայլը, այդ պահուն միայն հասկցաւ որ իր այծերուն պատուհասը այդ գայլը եղած է:

Գիւղացիներն իմացան: Եկեղեցիէն յետոյ տարեցներ ու փոքրիկներ հաւաքուեցան գայլը դիտելու: Տարեցները յիշեցին, որ տարիներ առաջ Բերդակի շուրջ երեւցած է նոյն տեսակ գայլ մը: Այն գայլին կեր դարձած էր Ջրաղացպան Մերկերը: Երբ բան մը պատմելու ըլլային հին օրէն, որպէս թուական կը յիշէին «գայլին եկած տարին»...:

×

Այդ օրը, գորշ գայլին հետ ունեցած ամեհի կռիւը այնքան կարեւոր չէր Մարտիկին համար, որքան Հաճի Մուսայի հանդիպումը: Ամբողջ կէս ժամ Մարտիկ գայլին հետ ճակատ ճակատի էր: Գայլը արաբ ձիաւորի մը ձեռքէն նետուած նիզակի մը պէս կը յարձակէր իր վրայ: Մարտիկ կը փարտէր իր ձեռքին հաստ գաւազանը, մինչեւ որ ծանրացաւ գայլի յարձակումը: Մարտիկի յարձակողական հարուածները աւելի արագացան: Երկրորդ անգամ ըլլալով՝ յաջողած էր ծայրը երկաթով ծանրացուած գաւազանը գայլի գլխին նետել: Գայլը հարուածի սաստկութենէն բարձրացուցած էր ուժեղ ոռնոց ու քիթը քարերուն մէջ խոթած: Անոր ոռնոցը լեռներուն մէջ ահաւոր արձագանգ տուաւ եւ յետոյ լռեց ու քարերուն վրայ երկարեց իր մարմինը:

Մարտիկ՝ գաւազանին վրայ յենած՝ իր զոհին հոգեվարքը կը դիտէր, երբ երկու ձիաւոր իրենց ձիերը դէպի իր կողմ կը վազցնէին: Ձիաւորները մօտեցան մինչեւ Մարտիկի մօտ ու տեսան ուժեղ ոռնոց ձգող գայլի դիակը:

Ձիաւորներէն մին բաւական տարիքոտ մարդ մըն էր, մօտ 50 տարեկան: Մատներուն ծանր ոսկի մատանի, նստած էր նիզակի պէս պարակ ու ազնիւ նժոյգի մը վրայ: Հագած էր կարմիր կօշիկ, խաս գոյնով ու արծաթ թելերով բանուած չուխայ: Ուսին ձգած էր արաբական մետաքսէ աբա ու որսի հրացան: Գօտիւոր լահորի ծանր շալին մէջ արծաթ կոթով ատրճանակ ու դանակ, նոյնպէս արծաթով ու սատափով բանուած կոթով: Ունէր բաւական ճերմկցած մօրուս կարճ, տապարի ձեւով: Դէմքը առողջ էր, կ՛ըսես Ղուրանի ոսկեպատ կողքի երեւոյթ ունէր:

Ձիաւորը բարի տրամադրութիւնով մը ձիէն վար իջաւ, ձեռքը Մարտիկի ուսին դրած հարցուց անունը, որտեղացի ըլլալը: Ձիաւորի ձայնին ու խօսքերուն մէջ ուժը գնահատող ասպետական շեշտ մը կար: Նոյնիսկ գնահատելու համար Մարտիկի այդքան յանդուգն պայքարն ու յաղթանակը, ուզեց սուղ գնով գնել գայլը այնքա՛ն գեղեցիկ մորթին համար:

Մարտիկ՝ իր հաստ գաւազանին կռթնած՝ ըսաւ թէ գայլը գիւղ պիտի տանի ու անոր մորթով իր հօրքոյրին վերարկու շինել պիտի տայ:

Ձիաւորը նորէն ձիուն վրայ հեծաւ եւ ըսաւ իր ուղեկցին, որ իր զօլամներէն մէկն էր.

— Շատ պիտի ցաւիմ, եթէ այս տղուն որեւէ վտանգ պատահի:

Մարտիկ ձեռքի փայտին կռթնած՝ դիտեց երկու ձիաւորներու ետեւէն, որ հովիտն ի վար կորսուեցան այնպէս, ինչպէս երեւցած էին տեսիլքի նման:

(17 – Շար.)

Այրի Տիկին Վրոյր Զիթունի և զաւակները, Տիկին Արսինէ Թոմպուլեան, Տիկին Մելինէ Դարբինեան, այրի Տիկին Արմինէ Թուլթկալեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Գազանճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Զիլինկիրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սուրիկ Զիթունի եւ զաւակները, Օր. Անահիտ Պասմաճեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, քեռայրին, եղբօր, մօրեղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՎՐՈՅՐ ԶԻԹՈՒՆԻԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 15ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի, Փետր. 19, ժամը 9ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պաթինեոլի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ. — Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Գազանճեանի, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Զիլինկիրեանի եւ ողբացեալին համայն ընտանիքին:

×

Այս տխուր առթիւ ի յիշատակ նորոգ հանգուցեալ Վրոյր Զիթունիի եւ համայն ննջեցելոց յիշատակին այրի Տիկին Զիթունի եւ զաւակները հետեւեալ նուէրները կ'ընեն.—

1000 Ֆր. Փարիզի Հայոց Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ, 250 Ֆր. Կապ. Խաչին, 250 Ֆր. Կարմիր Խաչին, 250 Ֆր. Աղքատախնամին, 250 Ֆր. Որբերու Օգն. Մարմնին (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Հուրի Իփէկեանի յիշատակին, Լիոնէն Միսաք Միրզէ կը նուիրէ 100 Ֆր. «Յառաջ»ին եւ 100 Ֆր. Նոր Սերունդի «Հայաստան» ամսագրին (ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Վրոյր Զիթունիի կսկծալի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Գազանճեան կը նուիրեն 100 Ֆր. Կապ. Խաչին, 100 Ֆր. Որբերու Օգն. Մարմնին, 100 Ֆր. «Յառաջ»ին (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է.— Պ. Բէլ. Թէքեան 50 Ֆր. իր դպրոցի տղոց եւ Տէր-Սահակեան ընտանիք՝ իրենց ննջեցեալ հարազատներուն յիշատակին 100 Ֆր. իր դպրոցին:

ՓԻՆԿ – ՓՈՆԿԻ ՄՐՑԱՇԱՐՔ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ:

Շաբաթ, Փետր. 23, կ. ե. ժամը 15էն սկսեալ Փարիզի Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ:

Արձանագրութեան համար դիմել փինկ-փոնկի յանձնախումբի անդամներուն մօտ ամէն օր ժամը 17էն 19 Մշակոյթի տունը:

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՏԻԿԻՆ ՄԻՍԱՔ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՏԷՍԻՆ.— Տէր եւ Տիկին Յ. Հարէլեան ողբացեալ Արտեմիս Ղազարեանի կսկծալի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, կը նուիրեն 100 Ֆր. «Յառաջ»ին եւ 100 Ֆր. Սեւրի Մուրատեան վարժարանին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Նոյն տխուր առթիւ, «Յառաջ»ի բարգաւաճման կը նուիրեն.—

Միսաք Միրզէ 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ղազար Ղազարեան, Տէր եւ Տիկին Սահակ Զալեան, Տէր եւ Տիկին Խորէն Գրիգորեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Անտրէ Դաւիթեան (Մարսէյլ), Պ. Կարապետ Խաչատուրեան 100ական Ֆր.:

×

ԼԻՈՆ.— Պ. Մամբրէ Տէր – Պետրոսեան 150 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման Տիկին Արտեմիս Ղազարեանի եւ Տօնիկ Արթինեանի (Ամերիկա) մահերուն առթիւ:

UGAB - JEUNE

vous convie, dans le cadre de son Ciné-Club, à assister et prendre part — à la projection de

Salut L'Artiste

film en version française réalisé en 1973 par YVES ROBERT et interprété par JEAN ROCHEFORT, MARCELLO MASTROIANNI FRANÇOISE FABIAN.

— au débat sur la profession comédien qu'animera SERGE AVEDIKIAN vedette du «Pull-over Rouge» (979) le Vendredi 22 Février à 21 h.

×

organise
sa soirée

MARDI GRAS

le Samedi 23 Février à partir de 22 heures

— Animation non-stop
— Musique Disco
— Musique folklorique arménienne
— Election des plus beaux déguisements (avec de nombreux lots)
— Déguisement de rigueur

Participation aux frais : 40 et 55 F.
Tél. : 227-12-26

Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, Paris 17e

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի տօնակատարութեան Ո5րդ տարեդարձը Ապրիլ 13ին, Մշակոյթի Տան « Վասպուրական » սրահին մէջ ժամը 13ին ճաշով:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 500 Ֆր. Պ. Յակոբ Փափազեանէ Միշէլ Խաչատուրեանի յիշատակին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սուրիայէն Տիկին Վիքթորիա Տէմիր – ճեան կը փնտռէ իր եղբայրը եւ անոր զաւակները, որոնք Ֆրանսա եկած են 1925ին: Հօրը եւ մօրը անուններն են՝ Խաչիկ եւ Արուսեակ (Տէմիրճեան), եղբօրը Ժոզէֆ, կնոջը Անտրէ, զաւակները՝ Խաչիկ, Սիմոն եւ Ժոզէֆ:

Լուր ունեցողներէն տեղեկացնել՝
ANTAPILIAN
1, Bld. Garibaldi
92130 Issy les Moulineaux
Tél. : 645-71-47

GRANDE NUITEE à Marseille

La Croix Bleue Arménienne de Marseille (Section Ville) Organise le Samedi 23 Février de 22 heures à l'aube, dans les salons de l'Alhambra, une Grande Nuitée costumée avec l'orchestre de PATRICE VALMONT (*de Radio Monte-Carlo*)

Réservations et renseignements à la Maison de la Jeunesse et de la Culture Arménienne 12-14 rue Saint Bazile, 13001 Marseille
Tél. : 50-19-15
Tenu sombre souhaitée

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՇԸ

տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Փետր. 24ին ժամը 13ին, Մէզոն տէ Սանթրօ, 8 Ռիւ Ժան-Կուժոն, Փարիզ 8րդ:

Այս առթիւ 1980ի գրական ՀԱՐԵՆՑ մրցանակը կը յանձնուի ՎԱՐԴԱՆ ԵՂԻՇԷԵԱՆԻ:

Ճաշագին 80 Ֆր.

Կը խնդրուի յատկապէս սեղանները փութով ապահովել հեռախօսելով ամէն առաւօտ ժամը 7էն 10.— 372.04.20, իսկ երեկոները.— 780.82.58:

Գեղարուեստական բաժին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Գարնանային պարահանդէսը, կազմակերպուած՝ երէց Արնոյշներու « Կայծ » խումբին կողմէ: Մարտ 22ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 22էն մինչեւ լոյս, Ալհամպրա սրահին մէջ:

ՀԱՅԵՐԷՆ, ԳՈՒՆԱՒՈՐ, ԵՐԳԱԽԱՌՆ ԺԱՊԱՒԷՆ ՄԸ

ՍԱՍՈՒՆԻ ՁՈՒԼԱԿՆԵՐԸ

Անկախութիւն եւ Ազգային պետականութիւն կորսնցուցած ժողովուրդի մը քաջարի հայդուկներու ըմբոստութիւնը տիրող անարդարութեան դէմ:

Հինգշաբթի, Փետր. 21, ժամը 18ին

Les Fils de Sassoun

un film relatant une page de l'héroïque épopée arménienne,
Jeudi le 21 Février à 18 heures
STUDIO BERTRAND
29, rue Bertrand, Paris 7e
Métro : Duroc

Տոմսերը ստանալ՝
— Librairie Palouyan
9, rue de Trévise
— Télé Condorcet
175, bd. Jean-Jaurès — Clamart
— Իսիի Անի երգչախումբի անդամներէն
— Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տուն, 17, Ռիւ Պլէօ:
կամ հեռաձայնել՝
— Պ. ՕՆՈՍԵԱՆԻ՝ 736.18.09
Օր. ԹԱՇՃԵԱՆԻ՝ 630.64.60

ԿՐԸՆՈՊԼ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Տարեկան մեծ պարահանդէս, կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղին կողմէ, Շաբաթ Փետր. 23, ժամը 21էն սկսեալ Ալփ–Օթէլի շքեղ սրահներուն մէջ, առաջնորդութեամբ Ժաք Ֆոժաքեանի խանդավառ նուագախումբին:

Հայկական ջերմ մթնոլորտ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Յուլիսի եւ Օգոստոսի կայաններուն համար ով որ կը փափաքի մոնիթէօր կամ մոնիթրիս ըլլալ, անյապաղ գրաւոր պէտք է դիմէ Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութեան գրասենեակը՝ 17 Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 75009, մինչեւ Փետրուար 29:

Թեկնածուները պէտք է ըլլան 18էն 25 տարեկան:

JACQUES CHELELEKIAN
vous propose

du 29 mars au 8 avril

RAMEAUX et PAQUES

à CORFOU avec circuit vers DELPHES

prix : 3 620 F.F.
prix établi le 1. 1. 80 - TOUT COMPRIS

renseignements et inscriptions

Jacques CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87 la Canebière 13001 MARSEILLE
tél. (91) 95 90 12

Org. Lic. A 568

49ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կազմակերպուած Փարիզեան շրջանին կողմէ
մասնակցութեամբ Միութեան Փարիզի, Ալֆորվիլի, Լիոնի եւ Տէսինի շրջաններուն Սկաուտներուն, Արենոյշներուն, Թեւիկներուն եւ Գայլիկներուն
Տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Մարտ 2, կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 14.30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint Dominique Paris 7e — métro Invalides

Նախագահութեամբ՝ Կաթ. Պատուիրակ Արեւմտեան Եւրոպայի Հայոց եւ Փարիզի Առաջնորդ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Հայկական պարեր եւ երգեր — սկաուտական ներկայացումներ եւ զաւեշտ: Շրջանային ներկայացումներ, հայերէն: Ամբողջովին նոր յայտագիր: Յայտագրին կը մասնակցին նաեւ ֆրանսական եւ օտար սկաուտական խումբեր:

Մուտք 25 ֆրանք — Պիւֆէ

VOYAGES ARMÉNIE 80

calendrier à votre disposition sur demande

Org. Lic. A 97

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
20
MERCREDI
20 FEVRIER
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.584 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 55e ANNÉE — No 14.584

ԻՆՉԵ՛Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՈՒՐՔ ԹԵՐԹԵՐԸ

«Ճումհուրիյէթ»ի խորհրդածութիւնները

ԽՄԲ. — Տէմոկրաթ եւ Հիւրրիյէթ թերթերէն ետք, այս անգամ ալ Ճումհուրիյէթի մէջ Ալի Սիրմէնն է որ կը զբաղի Հայերով եւ հին տետրակներ կը քրքրէ ու կը խոստանայ Հայկ. Հարցին անդրադառնալ առանձին յօդուածով մը:

×

Կը շարունակուին Թուրք դիւանագէտներու վրայ այն ահաբեկչութիւնները որոնք կը կատարուին խենթեցած հայկական կազմակերպութիւններու կողմէ: Վերջին անգամ Պերնի մէջ մեր դեսպան Տողան Թիւրքմէնի վրայ մահափորձ մը ըրին եւ սակայն առանց յաջողելու, խոյս տալ սխալուեցան:

Հայկական կազմակերպութիւններու կողմէ Թուրք դիւանագէտներու վրայ կազմակերպուած իրերայաջորդ մահափորձերը խիստ դառն են եւ արժանի որ մեզ մղեն խորհրդածելու: Դէպքերը ցոյց կուտան, որ կազմակերպութիւնները կը կառավարուին խենթեցած կարգ մը ուժերու կողմէ, որոնք վարագոյրին ետին կը մնան:

Հայկ. կազմակերպութիւնները իբր պատճառաբանութիւն ցոյց կուտան այն դէպքերը որոնք պատահած են աւելի քան կէս դար առաջ, Իթթիհատ վէ Թէրաքքիականներու շրջանին: Մենք ուրիշ յօդուածի մը մէջ պիտի հպինք այն հարցին թէ ի՛նչ էին այդ դէպքերը, ի՞նչպէս զարգացած էին եւ որո՞նց կողմէ գրգռուած էին: Հիմա գոհանանք միայն ըսելով, որ 19րդ դարուն վերջերը եւ 20րդ դարուն սկիզբները կարգ մը դէպքեր եւ մինչեւ իսկ ջարդեր պատահեցան Թուրք ժողովուրդին եւ Անգլիացիներու ու ցարական Ռուսիոյ կողմէ գրգռուած հայկական հրոսակներու միջեւ: Ա. Աշխարհամարտի օրերուն Իթթիհատ վէ Թէրաքքիականները, ապահովութեան մտահոգութիւններով գործադրեցին հայկական տեղահանութիւնը եւ այդ օրերուն է որ, համաձայն Ճէմալ փաշայի յուշերուն 650.000 Հայեր, իսկ համաձայն հայկական կազմակերպութիւններու պնդումին ալ՝ մէկուկէս միլիոն Հայեր իրենց կեանքը կորսնցուցին:

Անկասկած այս դէպքերը ոչ մէկու պատիւ կը բերեն: Անկասկած կարելի չէ համաձայն գտնուիլ նաեւ այն արարքներուն՝ զոր հայկական հրոսակները ի գործ դրին Թուրքերու դէմ, կամ այն ջարդերուն՝ որ պատահեցաւ Իթթիհատականներու կողմէ պատրաստուած տեղահանութեան ընթացքին: Խելքը գլուխը ոեւէ մէկը այսպիսի դէպքերը չի կրնար չդատապարտել:

Մնաց որ այլեւս ժամանակն ալ հասած է, որպէսզի դադրինք այս հարցը չտեսնելու գալէ, հարցը իր բոլոր խնդիրներովը ի լոյս բերելու, ատոր վրայ հրապարակաւ վիճաբանելու:

Անտարակոյս մեր այս ըսածները չեն կրնար մեզի մոռցնել տալ թէ հայկական կազմակերպութիւններու արարքները խենթեցած մարդոց գործեր են:

Նախ եւ առաջ անկարելի է ամբողջ ազգ մը ամբողջ պատմութեան տեւողութեան դատապարտել դէպքի մը համար որ պատահած է որոշ շրջանի մը մէջ եւ որոշ պետական իշխանութեան մը կողմէ, արտաքին գրգռութիւններու հետեւանքով: Այժմ պատմութեանց անցած են երկու կողմերու ալ պատասխանատուները 19րդ դարու վերջաւորութեան եւ Ա. Աշխարհամարտի տարիներու դէպքերուն, անոնցմէ մէկ մասը հաշիւ տուած է պատմութեան, պատմութեան անցած է նաեւ Օսմանեան կայսրութիւնը, Իթթիհատականներն ալ պատմութեան բեմէն սրբուած են պատերազմին հետ միասին:

Իսկ Թուրք Պետութիւնը Օսմանեան կայսրութեան բարիքներուն ու չարիքներուն ժառանգորդը չէ: Օսմանեան արուեստի գործերուն ու ներդրումներուն մէկ մասը մնացած են Թուրքիոյ հողերէն դուրս, եւ ատոր փոխարէն ալ Թուրքիա, Լօզանի դաշնագրով իրաւամբ մերժած է ընդունիլ Օսմանեան կայսրութեան պարտքերը: Մնաց որ երբեք խնդրոյ առարկայ ալ չէ, թէ Թուրքիոյ վարիչները կապ մը ունին Օսմանեան կայսրութեան վարիչներուն հետ: Այս պայմաններու տակ խենթեցած ըլլալէ տարբե՞ր վիճակ մը կը փաստէ, պնդել՝ թէ Թուրքիոյ Հանրապետութիւնը պէտք է վճարէ իր կողմէ հաշուեյարդարի ենթարկուած Օսմանեան կայսրութեան մը մեղքերը: Ո՞ր հիւանդկախ գլուխը իր մօտ կրնայ գտնել ամբողջ ազգ մը պատմութեան տեւողութեամբ դատապարտելու յանդգնութիւնը: Ամէն ինչ ցոյց կուտայ, թէ ոճիրի կազմակերպութիւնները իրաւացի ոչ մէկ յենարան ունին եւ իրենց արարքները պարզապէս կը ցոլացնեն իրենց անդամներուն զարտուղի ձգտումները:

Աւելի ըլլալով հարց մը կայ. այն իրողութիւնը թէ այս կազմակերպութիւնները բոյն դրած են Միջին Արեւելքի մէջ, պերճախօս է: Այո՛, հայկական կազմակերպութիւնները խարիսխ նետած են խառնակ Պէյրութի մէջ, Լէֆգօշէի յունական հատուածին մէջ եւ մէկ մըն ալ Աթէնքի մէջ: Ասիկա կարծեմ այլեւս աւելորդ կը դարձնէ ուրիշ մեկնաբանութիւնները:

Միւս կողմէ անկարելի է իրենց հաշուոյն ցաւ չզգալ, տեսնելով Արեւմտեան երկիրներու անտարբերութիւնն ու անհոգութիւնը այս ոճիրներուն դիմաց: Երլմազ Զուլփանի սպանութենէն վերջ Լը Մոնտ թերթին մէջ հրատարակուեցաւ գրութիւն մը, որ խիստ ամօթալի էր: Կարելի չէր հասկնալ թէ ինչպիսի տրամաբանութեամբ մը գրի առնուած էր այդ յօդուածը որ կարծես կը պնդէր թէ այլեւս պէտք էր ընդունիլ Հայոց դէմ գործուած ոճիրները եւ պէտք էր ներողութիւն խնդրել անոնցմէ: Արեւմտեան Պետութիւնները երբեք նոյն չահագրգռութիւնը ցոյց չեն տուած ուրիշ անիրաւութիւններու դիմաց: Կամ ընդհակառակն, անոնք որ իրանցի ուսանողներուն Թեհրանի մէջ ըրածներուն համար փոթորիկներ կը յարուցանեն, անտարբեր կը մնան Թուրք դիւանագէտներու վրայ գործուած մահափորձերուն դիմաց:

Կարգ մը խենթեցած Հայերու կողմէ գործուած այս ոճիրներուն դիմաց մենք ալ հիմա պարտականութիւն մը ունինք: Մեր առաջին ընելիքը, այդ իրենց խելքը կորսնցուցած արարածներուն հետ նոյն ուղղութիւնը չբռնել, նոյն սխալին մէջ չիյնալ է: Այս սխալներուն մեծագոյնը պիտի ըլլար, իրենք իրենց հայկական դաղտնի կազմակերպութիւն անունը տուող այս կազմակերպութիւններու ըրածներուն դիմաց յանցաւոր նկատել երկրագունդի բոլոր Հայերը, մանաւանդ Թուրքիոյ Հայերուն հանդիստը խռովելու կոչուած կարգ մը միջոցառումներու դիմել:

Միւս կողմէ Արեւմտեան Պետութիւնները պէտք է գիտնան թէ, եթէ այսպէս շարունակեն հանդիսատես մնալ իրենց խելքը կորսնցուցած այս կազմակերպութիւններու ոճիրներուն, Թուրքիոյ Հանրապետութեան լախտը անոնց վրայ այս կամ այն կերպով պիտի շուշանայ իջնել: Այն ատեն ոչ մէկը իրաւունք պիտի ունենայ արգելք ըլլալու Թուրքիոյ: Որովհետեւ ինքնապաշտպանութիւնը բան մըն է որ իրաւագիտութիւնն անգամ ընդունած է:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԸ՝ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԿՈՂՔԻՆ

«ՈՉ ՄԻԱՅՆ ԴՐԱՄ, ԱՅԼԵՒ ՄԱՆԱՒԱ՛ՆԴ ՀԱՍԿԱՑՈՂՈՒԹԻՒՆ»
ԿԸ ԳՐԷ «ԼԸ ՄՈՆՏ»

Թուրքիոյ խառնակ վիճակը, Իզմիրի ծանր դէպքերը աւելի կը մտահոգեն, ըստ երեւոյթին, Արեւմտեան Պետութիւնները քան Թուրքիոյ ղեկավարներն իսկ: Երէկ գրած էինք թէ Դաշնակցային Գերմանիոյ Ելմտական Նախարարը Անգարա գացած էր ամսական 300 տոլարի վարկ մը բանալու համար բայց Մոնտի Գրոնիկագիրը, Երկուշաբթի իրիկուն «Օժանդակութեան պարտականութիւնը» խորագրուած իր գրութեան մէջ կ'եզրակացնէր. «Ինքզինքը եւրոպական հռչակելով, Թուրքիա ցոյց կուտայ թէ՛ արդի ազգի մը կարողութիւնները եւ թէ՛ յուսահատութիւնով սնանած թերաճութեան մը ողբերգութիւնները: Չի բաւեր թեքնիք առաջարկներ եւ տոլարի սրսկումներ օգնելու համար իրեն որ իր թշուառութենէն դուրս ելլէ: Հարկ է հասկացողութիւն ալ աւելցնել, անշահախնդիր ներկայութիւն մը, որ խզեն վերջապէս գրեթէ գաղթատիրական այն մտայնութեան հետ, զոր Արեւմտեանները ցարդ ցոյց տուած են իրեն հանդէպ, ոչ՝ խօսքով, այլ՝ գործով»:

Ինչպէս կը պարզուի, իրարանցումը մեծ է Արեւմտեան կողմն աշխարհի օգնութեան փութալու համար Թուրքիոյ, մնաց որ այս մարզին մէջ Մոսկուա ալ ետ չի մնար:

Ներքին ճակատի վրայ, մթնոլորտը հանդարտած է եւ նոյնիսկ ընդդիմադիր պարագլուխ՝ Էճէվիթ ոչ զինուորական պետական հարուածէ կը վախնայ, ոչ ալ քաղաքացիական պատերազմէ: Այսպէս արտայայտուած է Պիլտ Ցայթունգ գերմանական թերթին, շեշտելով թէ ոչ մէկը ոչ միւսը կը պատահի «եթէ օգնութիւնը բաւարար է»: Բայց եթէ անիշխանութիւնը 700 մեռեալ պատճառած այն օրէն որ Տէմիրէլ իշխանութեան գլուխ է, հարկ է յիշել որ Էճէվիթի իշխանութեան տակ ալ շուրջ 3000ի հասած էր անոնց թիւը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆՈՐՄԱՆՏԻԻ կառուղիին վրայ, մշուշի հետեւանքով հաւանաբար կամ այլ չբացատրուած պատճառով մը, 200 կառք իրարու զարնուած են բաւական բուռն կերպով, երկու մեռեալ կայ եւ մօտ 100 վիրաւոր:

ՄԵՔՍԻՔՕՅԻ մէջ է այս անգամ, որ ահաբեկիչներ երկու դեսպանատուն գրաւած են՝ Պելճիոյ եւ Դանիոյ: «Անձեռնմխելի» նկատուած, դեսպանատուները վերջերս ամէնէն վտանգաւոր վայրերը դարձած են:

ԿԱԶԱ քաղաքին կեդրոնը, Շաբաթ օր պայթած երկու ձեռնառումբերէն մեռած են երեք հոգի: Եղեռնափորձին տէր եղած է Դամասկոսի պաղեստինեան դիմադրութիւնը՝ հաղորդագրութեամբ մը:

ՀԱԼԷՊԻ մէջ տեղի ունեցած են բուռն բախումներ ապահովութեան ուժերու եւ «Իսլամ եղբայրներ» կազմակերպութեան միջեւ: Այս վերջինները տուած են ութ զոհ: Կազմակերպութեան կեդրոնը կատարուած խուզարկութենէն երեւան ելած է կարեւոր զինամթերք մը:

ՄԱՐՍԷՅԼ

«ՓՐՈՎԱՆՍԱԼ» ԿԸ ԽՈՐԱԳՐԷՐ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕՐ

«Զէմ փորձած սպաննել Պեռնի թուրք դեսպանը»

Փետր. 19ի իր թիւին մէջ, Մարսէյլի ընկերվարական օրաթերթը՝ Լը Փրովանսալ իր երրորդ էջին վրայ, «Դատարան» գլուխին մէջ հետեւեալը կը հաղորդէր, վերոյիշեալ խորագրին ներքեւ.—

«Քանի մը օր առաջ Մարսէյլցի մը, ծագումով Հայ, մեղադրանքի տակ դրուած էր հարցաքննիչ դատաւոր՝ Արտիոնի կողմէ, Պեռնի մէջ մահափորձ կատարած ըլլալուն համար Թուրքիոյ դեսպան՝ Թիւրքմէնի դէմ: Այս ամբաստանութիւնը հետեւանք էր զուիցերական Արդարութեան Նախարարութեան դիմումին, վասնզի Ֆրանսա չի յանձներ իր հպատակները: Երէկ, Մաքս Գիլինճեան, ի ներկայութեան իր փաստաբանին՝ Մէթր Անրի Ժիւրամի, լսուեցաւ հարցին էութեան շուրջ: Ամբաստանութիւնը հիմնուած է հաստատումներուն վրայ միայն մէկ վկայի, որ յայտարարած է թէ մէկը տեսած է որ զէնք կը պարպէ դիւանագէտին վրայ, քանի մը անգամ, ապա կը փախի փողոցը դէպի միցուպիշի կառք մը, որու մէջ մնացած էր վարորդը: Առած էր կառքին թիւը եւ կը յայտնուէր թէ կը պատկանի կառք վարձող տան մը եւ վարձուած էր Գ. Գիլինճեանի: Այս վերջինը շատ բուռն վճռականութեամբ կը հերքէ եւ կը յայտնէ որ շուրջ հինգ օր մնացած է Զուիցերիա, կառք մը վարձած է իր տեղափոխումներուն համար եւ թէ դէպքին օրը կառքը ետ տուած է եւ բնականօրէն Մարսէյլ վերադարձած է երկաթուղիով: Մէթր Անրի Ժիւրամի ազատ արձակման դիմում մը պիտի յանձնէ իր յաճախորդին համար»:

ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁԵՐ ՀՌՈՄ

ԷԼ-ԱԼԻ, ՍՈՒԻՍԷՐԻ ԵՒ ԼՈՒՖԹԱՆԶԱՅԻ ԴԷՄ

ՏԷՐ ԵՂԱԾ Է ՀԱՅԿ. ԳԱՂՏՆԻ ԲԱՆԱԿԸ

Երկուշաբթի գիշեր կրկին ռումբեր դրուած են Հռոմի մէջ, օդանաւային երեք ընկերութիւններու դէմ: 2 ռումբեր պայթած են, Էլ-Ալի եւ Սուիս-Էռի գրասենեակներուն առջեւ ջարդուփշուր ընելով ապակիները եւ վիրաւորելով անցորդ մը, երրորդը՝ Լուֆթանզայի առջեւ, չէ պայթած: Էառշիէյթըտ – Փրէսին հեռաձայնելով եւ տկար անգլերէն մը խօսելով, անծանօթ մը յայտնած է թէ եղեռնափորձերը կատարած է Հայկ. Գաղտնի Բանակը իբրեւ վերջին ազդարարութիւն զուիցերական կառավարութեան, որ կը բանտարկէ անմեղ Հայեր եւ Գերմանիոյ ալ, որ կ'օգնէ Փաշիստ Թուրքիոյ:

1915... ԶԱՊՒԱՑՈՂ ՎԷՐՔԸ

1915ի Մեծ Եղեռնին նուիրուած յուշագրութիւններու ցանկը երկար է, բայց քանի դեռ ականատես վկաներու թիւը չէ սպառած կամ այդ չարագուշակ թուականէն քանի մը դար չէ անցած, համազգային մեր ահաւոր փլուզումին արձագանգը պիտի չմեռնի Հայութեան համայնական յիշողութեան մէջ, զարհուրանքներու ցաւը պիտի կոտտայ միշտ հայ սրտերուն մէջ, եւ հայ ազգային միտքը պիտի չհաշտուի իր միլիոնաւոր նահատակներուն, քաղաքական հեռանկարներու, ոգեկան եւ նիւթական իր դարաւոր մշակոյթի եւ իր աննման լեզուի կորուստին:

Ահա այդ ցաւէն ծնունդ առած է Տոքթ. Միքայէլ Միքայէլեանի վերջերս հրատարակած «Յիսուն տարիներ առաջ» աքսորի յուշերու գիրքը, ուր 155 էջերու մէջ հեղինակը պարզ եւ պայծառ լեզուով մը կը պատմէ իր եւ իր ցեղին գողգոթան:

Նիւթը՝ դասական ողբերգութեան մը բոլոր համեմները կը պարունակէ իր մէջ: Վարագոյրը կը բացուի հովուերգական տեսարանով մը: Պատանի Միքայէլ գացած է Արաբկիրի մօտ հայաբնակ Շեփիկ գիւղը դպրոցական արձակուրդը անցընելու իր հօրեղբօր բազմանդամ ընտանիքին մօտ: Տաք արեւոտ ամառ է, արտերը դեղնած են ցորենի ոսկէ հասկերով, երիտասարդ թէ տարեց զբաղած են հունձքի գործերով, կանաչ արօտավայրեր, գետակ, նախիր եւ հովիւ...:

Դժբախտաբար, ճակատագրի մութ ուժերը չեն հանդուրժեր երջանկութիւնը արդարներուն: Անոնք կը կրեն Թուրքի ժանտատեսիլ դիմակներ եւ ունին մոնկոլական եղեռնագործութիւնը որպէս ցեղային զգայնութիւն: Ու դանդաղօրէն ներքին դժոխային ուժականութիւն մը վճռականօրէն շարժման մէջ կը դնէ իր աննկուն քրէշէնտօն: Մութ շշուկներ կը լսուին, մօտաւոր աքսորի լուրեր կը տարածուին, հեռաւոր ջարդերու արձագանգներ կը հասնին, մասնակի սպանութիւններ կը կատարուին: Մութ ամպերը կը կուտակուին Հայոց սրտերուն մէջ, մինչեւ այն սեւ օրը, երբ մունետիկը յանկարծ կը յայտարարէ հայ ժողովուրդի տարագրութեան կառավարական անողոք հրովարտակը:

Դժոխքը կը պայթի հայ ազգին գլխուն: Անհամար արմատախիլ կարաւաններ կը կազմուին, որոնք ջարդարար ոստիկաններով շրջապատուած ու բռնենիի ախորժակով զինուած խուժանը ունենալով ուղեկից, կը յառաջանան անվերջ անծայրածիր քարքարուտ ճամբաներով դէպի իրենց արիւնոտ հանգրուանը: Անոնց ամէնօրեայ ընկերակիցը կ'ըլլայ կողոպուտը, ջարդը, բռնաբարումը, ջուրի պակասը, անօթութիւնը: Պատանի Միքայէլ ականատես է բոլոր այս զարհուրանքներուն: Ճամբու երկայնքին կը կորսնցնէ շատեր իր ընտանիքի անդամներէն, կը տեսնէ իր մօրը անկենդան մարմինը «փշոտ ծառի մը շուքին տակ չորցած խոտերուն վրայ երկարած» ու անօթի ծարաւ, բռնած իր պզտիկ եղբօրը Հայկազին ձեռքէն, կը քալէ անդադար... «մինչեւ այն սարսափելի օրը, երբ ապառաժներու մէջտեղերը, այդ նեղ եւ քարուտ ճամբաներուն վրայ զինքը անգամ կերպով լքեցի եւ հեռացայ... իմ ետեւէս, իր բոլիկ պզտիկ ոտքերովը վազելով, իմ անունս Միքայէ՛լ, Միքայէ՛լ, Միքայէ՛լ կանչելը այսօր իսկ դեռ ականջներուս խորերէն յստակ կերպով կը լսեմ...»:

Ողբերգութիւնը հասած է իր լրումին, զարհուրանքը՝ գագաթնակէտին եւ հայ ժողովուրդը՝ իր ողջակիզումին:

Վերջին պատկեր, Հայոց աշխարհի վրայ նորէն գարուն է, լեռները կանաչ, դաշտերը ոսկի, արօտ, ոչխար ու հովիւ: Միքայէլ, հրաշքով փրկուած դժոխքէն, ծառայ է Քիւրտերու մօտ, բոպիկ, աղխուր, որբ ու մինակ: Ողբերգութիւնը կատարուած է ու վարագոյրը կ'իջնէ դանդաղօրէն գերեզմանային խաղաղութեան մը վրայ:

×

Հայերուս համար ճակատագրական այս թուականէն անցած են 65 երկար տարիներ ու մինչեւ համաշխարհային երկրորդ պատերազմը նոր ժամանակներու առաջին ցեղասպանութեան ախոյեանութեան ցաւալի առանձնաշնորհումը ունեցանք: Մինչ այդ մարդկութիւնը կրցաւ կազմակերպել աւելի բազմամարդ եւ յաջող ցեղասպանութիւններ մեր երկրագունդի այլազան ժողովուրդներու վրայ, չձգելով մեզ առանձին մեր ցաւին հետ: Սակայն դժբախտութեան մէջ առանձին հըլլալու փաստը չի վերակենդանացներ մեր մէկուկէս միլիոն զոհերը, ոչ ալ կը դարմանէ ազգային մեր հողամասի երկու երրորդին կորուստը:

Տոքթ. Մ. Միքայէլեանի յուշերու այս գիրքը մեզ կը մղէ չմոռնալ այս բոլորը եւ յարատեւել դարմանները գտնելու մեր հաւաքական ճիգերուն մէջ:

ՄԵԼԻՔ ԱՄԻՐԱՅԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ 1979Ի ՏԱՐԵԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

—O—

Բ.

Իր մեծամասնութիւնը կորսնցուցած եւ մեր կողմէ առժամեայ տնօրինութեամբ վերակազմեալ վեց հոգեւորականներէ բաղկացած մեր Կրօնական Ժողովը ունեցաւ 11 նիստեր տարուան ընթացքին, ըզբաղելով մեր պատրիարքութեան բոլոր կրօնական հարցերով: Ըստ այսմ յետ քննութեան վաւերացուց հետեւեալ չորս նոր հոգեւորականներու ձեռնադրութիւնը:

1.– Մինաս Սրկ. Մուքաֆեան, Ամերիկայի մէջ իր համալսարանական ուսումը աւարտելէ յետոյ, դիմած էր մեզի կուսակրօն հոգեւորական ձեռնադրուելու փափաքով: Ժողովը ընդունած ըլլալով անոր թեկնածութիւնը, մենք կուսակրօն քհնյ. ձեռնադրեցինք զայն Մայիս 13ին, վերակոչելով՝ Տ. Մեսրոպ Աբեղայ:

2.– Կեսարիոյ նախկին հովիւը Իսքէնտէրուն փոխադրուած ըլլալով, մնայուն քահանայէ մը զրկուած կը մնար: Կրօն. Ժողովը այս պաշտօնին յարմար տեսաւ դպիր Յակոբ Վանլեանը, զոր ձեռնադրեցինք Օգոստոս 26ին, վերակոչելով զայն՝ Տ. Բարսեղ Քհնյ.:

3.– Սկիւտարի Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հովիւը վախճանելէ յետոյ, տեղւոյն Թաղ. Խորհուրդը խնդրանք ներկայացուց Կրօն. Ժողովին, իրենց եկեղեցիի վրայ ձեռնադրելու Վարուժան Սրկ. Տիրիէլը: Ժողովը ընթացք տուաւ այս խնդրանքին, ու մենք ձեռնադրեցինք զայն Սեպտ. 16ին, Ս. Խաչի տօնին, վերակոչելով զայն՝ Տ. Տիգրան Քհնյ.:

4.– Ֆէրիգիւղի Ս. Վարդանանց եկեղեցին ալ անցեալ տարի իր երկու քահանաներէն մէկը կորսնցուցած ըլլալով, խնդրանք տուաւ Կրօն. Ժողովին իրենց եկեղեցիին վրայ ձեռնադրելու Խաչիկ Սրկ. Սիրականեանը: Ժողովը այս խնդրանքն ալ ընդունած ըլլալով, մենք ձեռնադրեցինք զայն Դեկտ. 9ին, կոչելով զայն՝ Տ. Տարօն Քհնյ.:

Դարձեալ յետ քննութեան ու վաւերացման Կրօն. Ժողովի, մենք ձեռնադրեցինք նաեւ երկու սարկաւագներ Յուլիս 1ին: Հրանդ Թօշիկեանը Գընալը Կղզիի եկեղեցիին համար, եւ Թադէոս Աժտէրխանեանը՝ Ղալաթիոյ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին վրայ:

Չորս տարիներ առաջ ձեռնադրուած մեր երկու կուսակրօն հոգեւորականներէն մէկը, Տ. Մանուէլ Աբղ. Երկաթեան, մեր արտօնութեամբ Երուսաղէմի Միաբանութեան շարքը մտաւ: Փոխարէն, այստեղ իր զինուորական ծառայութիւնը աւարտած Տ. Սեպուհ Աբղ. Էրկինեանը, Երուսաղէմի Պատրիարքին արտօնութեամբ մեր մօտ պահեցինք:

Ս. Փրկիչ Հիւանդանոցի հովիւ Տ. Ներսէս Քհնյ. Ոսկանեան, առողջական պատճառներով եւ յառաջացեալ տարիքի բերմամբ հանգստեան քաշուեցաւ: Անոր տեղ նշանակեցինք Տ. Ստեփան Քհնյ. Կոմիկեանը:

Աւագութեան աստիճան շնորհեցինք ծերունազարդ Տ. Վահան Քհնյ. Գլըլեանին, իսկ Սամաթիոյ Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ հովիւ Տ. Շահէ Քհնյ. Ալթունեանի ալ լանջախաչ շնորհեցինք իր 25-ամեայ քահանայագործութեան ի գնահատութիւն:

Կորսնցուցինք մէկ հոգեւորական, յանձին Տ. Թաթուլ Քհնյ. Մալխասեանի, որ վախճանեցաւ Մարտ 20ին: Իսկ Գալֆաեան Միաբան քոյրերէն Գոհարիկ Մըկըրտիչեան «սիրեաց զաշխարհ», եւ հրաժարական տուաւ կրօնաւորական կեանքէ: Կրօն. Ժողովը առնելով կիսասարկաւագութեան եւ դպրութեան աստիճանները եւ քօղը, դասեց աշխարհականներու կարգը:

Ներկայիս ունինք մէկ եպիսկոպոս, մէկ վարդապետ, երկու աբեղայ եւ 34 քահանայ հայրեր, որոնց երեքը յառաջացեալ տարիքի բերմամբ հանգստեան քաշուած են, իսկ չորսը կը պաշտօնավարեն մեր գաւառի եկեղեցիները.– Տ. Ղեւոնդ Քհնյ. Գարթունեան՝ Վաքըֆ գիւղի Ս. Աստուածածին եկեղեցին, Տ. Սերովբէ Քհնյ. Կիւլեան՝ Իսկէնտէրունի Ս. Քառասուն Մանկանց եւ Գըրըքխանի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիները կը հովուէ նաեւ շրջակայ քաղաքներու մէջ գտնուած Հայերը Մերսին, Ատըեաման եւն.: Տ. Վարազ Քհնյ. Պէյլէրեան՝ Տիյարպագըրի Ս. Կիրակոս եւ Տէրիքի Ս. Գէորգ եկեղեցիները, եւ կը հովուէ Մալաթիոյ, Էլազըղի, Տրնաքի եւ շրջակայ վայրերու Հայերը: Տ. Բարսեղ Քհնյ. Վանլեան՝ Կեսարիոյ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին եւ շրջակաները (Պօզաթլեան, Սվաս, Թոքաթ, Ամասիա, Կիւմիւշհաճըքէօյ, Անգարա եւայլն): Իսթանպուլի 34 եկեղեցիներու համար ունինք 27 քահանայ հայրեր եւ 25 սարկաւագներ, հարիւրէ աւելի ուրարակիրներ, քսան Դպրաց Դաս երգչախումբեր աւելի քան հինգ հարիւր անդամներով: Մեր Պատրիարքարանէն ղրկուած տասը հոգեւորականներ ներկայիս կը ծառայեն արտասահմանի զանազան թեմերուն մէջ:

(Շար. 2)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԿՈՒՋԵՆՔ
Կատակերգութիւն մէկ արար
Գրեց՝ ԱՐՇԱՒԻՐ ԿԼՈՐԻԿԵԱՆ
Փարիզ, 1980

ԳԱՐՈՒՆ 1979
ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՈՒ ՏԱՐԻՆ

... Հայը՝ մարդկութեան ամէնէն տարօրինակ ստեղծագործութիւնը, իր անհիմն զգայնութեամբ, հակառակ նօսրանալուն ,հակառակ հարստահարումներուն կը կառչէ՛ր, կը վկայէ՛ր իր ինքնութիւնը, եաթաղանին տակ չէր բարեփոխեր իր անձին յատկութեան արժանիքները, կը շարունակէր ծաւալել իր բնական կարողութիւններու ամենասուրբը: Յանուն որո՞ւ կը լուսաւորէր, յանուն ո՞ր մարդկային դիւցազնութեան. այսպէս՝ ինքը՝ Հայը կը մնար խաւարած ճղճիմ մտածելակերպի մը շուրջ՝ Յոյս. միշտ ցանուցիր, ո՛չ մէկ ելք գտնելու խելահաս միջոց, իր գործնական առընչութեամբ, անկարող հանդանակելու իր հերոս սկզբունքներու գոյութիւնը...

Ջուրով լեցուն անօթի մէջ, լաթի կտոր մը թաթխած, կիւլնազ շարունակած էր վէրքերու հպումը, պաղ հոսանքը անշուշտ պիտի կասեցնէր այրուածքներու հուրը: Դէմքին վրէժի խնդութը խառնուած կրած տանջանքին, կը դիմագծէր իր անխոնջ մտածումներու կշիռը... Այո՛ հրաշքով էր ազատած հրէշային ձեռքերու ճիրանէն: Այդ՝ արդէն իսկ յաղթութիւն մ'էր անսպառ վայրագութեան դէմ, ջլատիչ յարձակումներու... այն ցանկութիւններուն, որոնք հեթանոս տարփանքի երեւոյթն ունէին... Կը ըղձար ականջներուն, ձայներու չփոթ պոռչտուքը. կարծես կայծեր հրահրէին զինքը մորթազերծ, խարոյկի վրայ քարշ տալու կամ ՝աղջկան ցաւի, ընդդիմութեան բացապանչութիւններէն. Թովչանք մը զգալու, Թովչանք՝ ուր կիրքը իր առանձնայատկութիւնը ունէր... Առանձնայատկութիւն՝ կնոջ ծածուկ բնութեան մէջ մխրճուած իր սեռակիցին հանդէպ... ո՞ւր մնաց հայ մատղաշ կոյսի մը կեղեքումը. ի՞նչ դիւթական հաճոյք...

Մարդկութեան ստորնութիւնը... մինչեւ ե՞րբ կիրքի ու վատութեան սատիճանին հասած, էութեան մը տէրն ու տիրականը ըլլալէ ետք, դիմէր այն տեսակ խժդժութեան, ուր՝ նոյնիսկ մարդ երեւակայութեամբ կը յապաղի, կը կքի ինքն իր մէջ, ու, խայթ մը յանկարծ կու գայ տնօրինել յանցանքին ահաւորութիւնը...

Արդեօ՞ք մարդկային արդարութեան ՆԺԱՐԸ ժանգոտած էր ձախաւեր կողմը..

Նոյնիսկ եթէ կշիռը խեղաթիւրուած, կորսնցուցա՞ծ էր յենարանի հաւասարութիւնը... Սակայն բարիքը կրկնապատիկ յաւելումով ,վիուլի պէտք էր իր իրաւասու դերը կատարէր... Կրպոյէն զատ, ո՞ւր գտնել այդքան նուիրում, ո՞ւր գըտնել որդեգրող անձի մը մեղրածոր ժըպիտը, որ փարէր մինչեւ զգայնութեան ջրվէժը, աւիշ՝ կեանք տար, հոսէր բընական տոգորումով... Սակայն մարդկային ուղեղի պատեհապաշտ դիրքորոշումը. եսասիրութիւն, խաբէութիւնը, իր քմահաճոյքին ցանց էր նետած, ունայնութեան աշխարհը պրկած իր ճանկին մէջ, ու՝ բարիքը կարծես մասունք կը կաթկթէր առանձնաշնորհեալ սրուակին մէջ...

Կիւլնազի ջղային խնդուքը, հոգեպինդ թրծումէ ժայթքած, մարդկային նիւթականութենէ վեր, կը սաւառնէր իր հորիզոնին կրկէսը... Կորովի աղջիկը, կամ բախտի բերմամբ, կամ իր առոյգ վըճռականութեամբ կրցած էր այդ անգամն ալ դիմադրել:

Սակայն՝ արարքը, կրքոտ ըղձանքներու հանդոյցը, դեռ պարանը երկար, կը սպասէր ուրիշ առիթներու... Վաղուան համասփիւռը ի՞նչ ճառագայթումով պիտի թեւաւորուէր... Վաղը, ինչպէ՞ս պիտի սատանձնէր իր առօրեայ գործունէութիւնը...

Գիշերուան լռութեան մէջ, Կիւլնազի տխուր աչքերը ,երկիւղով շրջած էին գոմի անհիւրընկալ պատերուն: Կարծես առուրներ չօշափէին մտքի նեղութիւններուն փոթորիկը: Երբեմն ձիուն հանդիստ խրխնջիւնը, ոտքի ցրիւ հարուածները թափած խոտերու եւ աղբին վրայ, թմբուկի խուլ հնչիւնով կը նշէին, զարկը անստոյգ կեանքի վերիվայրման: Հայ Հօրոյ հակառակ նախօեայ կրած յուզումներուն, իր մատղաշ տարիքի անհոգութեամբ ,զրկած էր քունը երազի գոյնզգոյն լապտերներով, ու՝ շրթներուն անմեղ ժպիտը, յոյսի լոյսով յանդնութիւն կ'արծարծէր:

ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆ

(17 – Շար.)

ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՇԽԱՐՀ

ՎԵԴԻ ԳԵՏԸ

Վեդի գետին երկայնքն է 58 քիլոմեթր, ջրահաւաք աւազանը՝ 753 քառակուսի քիլոմեթր։ Արաքսի ձախակողմեան վտակներէն է. սկիզբ կ'առնէ Գեղամայ լեռնավահանի հարաւ – արեւմտեան լանջերը գտնուող քանի մը աղբիւրներէ՝ Գնդասար եւ Արքաշէն գագաթներու մօտ, 2800 մեթր բարձրութենէ։ Կը հոսի դէպի արեւմուտք, աջէն ընդունելով Խոսրով, ձախէն՝ Շաղափ վտակները եւ անկում կատարելով մօտ 1700 մեթր։

Վեդիի հովիտը հիւսիսէն Երանոսի լեռներով կը բաժնուի Զորասու եւ Ազատ գետի Եօթնակունք վտակի աւազաններէն, արեւելքէն Գեղամայ լեռնավահա – նով՝ կը բաժնուի Արփինեի իսկ Գնդասարի լեռնաշղթայով Արփայի աւազաններէն, հարաւ–արեւելքէն Ուրծի լեռներով կ'անջատուի Արածոյ գետի աւազանէն։

Հոսելով հրաբխային ապարներու մի – ջով, Վեդին շատ ջուր կը կորսնցնէ լաւային ճեղքերու մէջ։ Գետը կը սնանի գլխաւորաբար ձիւն – անձրեւէն։

Ամրան ամիսներուն Վեդիի ջուրերը գրեթէ ամբողջովին կ'օգտագործուին ոռոգման համար։ Այդ պատճառով ալ տարուան այդ եղանակին գետը տակա – ւին Արաքս չհասած կը ցամքի։ Վեդիի աւազանի ոռոգելի հողային տարածու – թիւնները խաղողի եւ պտղաբուծութեան զարգացած շրջաններ են։ Ոռոգումը կը կատարուի Արտաշատի ու Երասխի ջր – րանցքներու, Մշեանի ու Արմաշի ջրհան կայաններու միջոցով։ Կ'օգտագործուին նաեւ Ազատի ջրամբարի ջուրերը։

Վեդի գետի համակարգի կարեւոր վըտակներէն է Խոսրովագետը, որ կը գոյանայ Գեղամայ լեռներու վճիտ ու սառնորակ աղբիւրներէ։ Անոր հովիտը վերին հոսանքին մէջ գրեթէ բոլոր կողմերէն եզերուած է անտառապատ լեռնալանջե – րով։ Այստեղի անտառները Դ. դարուն տնկած է Հայոց Խոսրով Կոտակ Արշա - կունի Թագաւորը, որուն անունով ալ կը կոչուին անտառն ու գետակը։

Ներկայիս ինչ որ մնացած է Խոսրովի անտառէն, վերածուած է պետական արգելավայրի, ուր կ'աճին արեւելեան կաղնի, գիհի, հացի, թխկի, տանձենի, խընձորենի, կեչի, ուռենի եւ այլ ծուփերէ՝ մլենի, մասրենի, հոնի, դժնիկ, կծոխուր եւայլն։ Հոն կը պահուին հայկական լեռնաշխարհին բնորոշ կենդանիներէն յովազը, ընձառիւծը, վարազը, արջը, աղուէսը, վայրի ոչխարը, քարայծը, գայլը, ճագարամուկը, թունաւոր օձեր եւն.։

Բոյսերու տեսակներէն հոն կը հանդիպինք հասկաքիստի, հազարտերեւուկի, աղածաղիկի, աբեղախոտի, եղեսպակի, յափրուկի, երեցուկի, լերդախոտի են.։

Վեդիի աւազանը հին ժամանակ եղած է Մեծ Հայքի Այրարատ նահանգի արքունական Ոստան գաւառին մէջ։ Ուշ միջնադարուն պարսկական տիրապետութեան շրջանին անիկա կազմած է Երեւանի խանութեան Վեդի – Բասարի թաղամասը։ Այդ ժամանակներուն Վեդիի հովիտի հայ բնակչութիւնը բնաջնջուած է կամ տարագրուած (յատկապէս Շահ Աբաս Ա.ի բռնագաղթի ընթացքին)։

Վեդիի շրջանին մէջ պահպանուած պատմական յուշարձաններէն են Յովհաննէս – Կարապետ վանքը (ԺԳ – ԺԴ դարեր), Շաղափի եկեղեցին (ԺԲ դար), Մանկուկ գիւղի խաչքարերն ու տապա – նաքարերը (Ժ – ԺԵ դարեր), Ուրցաձորի միջնադարեան ամրոցը, Խոր Վիրապ վանքը (ԺԷ դար)։ Վերջինը կառուցուած է Արաքսի ափը գտնուող ժայռոտ բլուրի մը վրայ, ուր, ըստ աւանդութեան, 13 տարի բանտարկուած է Գրիգոր Լուսա – ւորիչ։

Խոր Վիրապի բլուրը եղած է Արտաշատ մայրաքաղաքին միջնաբերդը։ Արտաշատը, որ կառուցուած է Ն. Ք. 170 – 160 թուականներուն՝ Արտաշէս Ա.ի օրով, ծանօթ եղած է ճարտարապետական կառոյցներով եւ կոթողներով։ Միջնաբեր – դին մէջ գտնուած է արքունական պա – լատը։ Ն. Ք. Ա. դարուն գոյութիւն ունեցած է մշտական գործող թատրոն մը, ուր ներկայացուած են հայ եւ յոյն հեղինակներու գործերը։

Արաքսի եւ Մեծամօրի հուներու փո - փոխութեան պատճառով Արտաշատը կը մնայ գետէն հեռու, իսկ Արաքսի նախ – կին հունին տեղը կը գոյանան ճահիճ – ներ՝ ապականելով քաղաքին օդը։ Այդ պատճառով ալ Ե. դարուն մայրաքաղաքը կը տեղափոխուի Դուին։ Անկէ ետք Արտաշատը կը վերածուի գիւղաքաղաքի, ուր ներկայիս պեղումներ կը կատար – ուին։ Միջնաբերդին տեղը կանգուն է պարսպապատ եւ բարեկարգ Խոր Վիրապ վանքը։

LIVRES REÇUS

ARMENIE 1900

—o—

YVES TERNON, J. C. KEBABDJIAN

(suite de 240 reproductions d'anciennes cartes postales inédites . Y Ternon a conçu un commentaire narratif et émouvant, J. C. Kebabdjian, éditeur, a rassemblé ces documents extraits de différentes collections et complété par ses recherches, ce témoignage visuel).

Ed. ASTRID, Paris 1980.

ԴԷՊՔԵՐԷ ԴԷՊՔԵՐ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Բաթկըր» համալսարանի անուանի ընկերաբան դասախօս Իրվինկ Լուի Հորովից ցեղասպանութեան մասին գրած իր գիրքի Գ. հրատարակութեան մէջ լայն տեղ տուած է հայկական ցեղասպանութեան, յատկապէս Դ. գլուխին մէջ։ Հատորը կը սկսի Ուիլեըմ Սարոյեանի գործերէն քաղուած մէջբերումով մը եւ կը վերլուծէ 1915 – 1922 շրջանի դէպքերը։ Ըստ Փրոֆ. Հորովիցի, 1915ի Մեծ Եղեռնը 20րդ դարու առաջին ցեղասպանութիւնն է՝ կանխամըտածուած, ծրագրուած եւ իրագործուած Օսմանեան Պետութեան եւ չարունակուած քեմալականներու կողմէ։ Հեղինակը օգ – տուած է հայ ընկերաբան Փրոֆ. Վա – հագն Տատրեանի հրատարակած աշխա – տասիրութիւններէն։

ԻՐԱՆԱՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ թեմի առաջնորդ Կորիւն Ծ. Վրդ. Պապեան իր անդրանիկ այցելութիւնը տուած է հարաւային Ի – րանի հայ համայնքին։ Առաջնորդը, ընկերակցութեամբ Թեմական Խորհուրդի ատենապետ Վահան Հայրապետեանի, Յունուար 22ին գացած է Ահուազ, ուր այցելած է Ս. Մեսրոպ եկեղեցին, « Գարուն » եւ « Րաֆֆի » դպրոցները։ Յունուար 23ին ներկայ եղած է տեղւոյն Հայ Մշակութային Միութեան կազմակերպած երեկոյթին եւ խօսք առած։ Յունուար 24ին անցած է Մասճէթ Սուլէյման, այցելած է եկեղեցին եւ ծաղկեպսակ դրած Ապրիլ 24ի Նահատակաց Յուշարձանին։ Ապա սրահը հաւաքուած բազմութեան իր խօսքը ուղղած է թելադրելով հաւատա – րիմ մնալ ազգային աւանդութեանց եւ պահել միասնականութեան ոգին։ Նոյն երեկոյեան վերադառնալով Ահուազ, առաջնորդը հանդիպում մը ունեցած է տեղւոյն բոլոր միութիւններու պատաս – խանատուներուն հետ։ Յունուար 25ի առաւօտեան Կորիւն Ծ. Վրդ. պատարագած եւ քարոզած է Ահուազի Ս. Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ։ Երեկոյեան, ի պատիւ առաջնորդին, Հոգաբարձութիւնը ճաշ մը տուած է պանդոկի մը մէջ։ Յունուար 26ին առաջնորդը մեկնած է Ապատան։

ԹԵՀՐԱՆԻ Զհարմահալի Հայ Ուսում – նասիրաց Միութեան սրահին մէջ, Յունուար 30ին, տեղի ունեցած է «Արարատ» կազմակերպութեան թիւ մէկ երգչա – խումբին համերգը։ 85 հոգինոց խումբը ղեկավարութեամբ Էդիկ Յովսէփեանի, մեկնաբանած է 26 երգեր։ Յայտագրի աւարտին գնահատական խօսքեր արտա – սանած է Միութեան նախագահը՝ Ան – դրանիկ Բաբումեան։

ՀՈԼԻՎՈՒՏԻ «Ռոզ եւ Ալեք Փիլիպոս» ազգային վարժարանի Ծնողա – Ուսուցչական Միութեան կազմակերպութեամբ ճաշ մը տեղի ունեցած է դպրոցին « Կարապետեան » սրահին մէջ, մասնակցութեամբ աւելի քան 300 հոգիի։ Ստեղծուած խանդավառ մթնոլորտի մէջ եղած են նուէրներ, որոնցմէ գոյացած է (ձեռնարկի հասոյթին հետ միասին) 22 հազար տոլարի գումար մը ի նպաստ վարժա – րանին, որ ունի 660 աշակերտ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԴՐԱՄՆԵՐՈՒ ԵՒ ՄԵՏԱԼՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Հայաստանի պատմութեան թանգա - րանին մէջ բացուած է դրամներու եւ մետալներու ցուցահանդէս մը, ուր ներկայացուած են հազարէ աւելի նմոյշներ։ Այդ առթիւ թանգարանին պատասխա – նատուներէն Հենրիկ Սարգսեան դիտել տուած է, թէ ցուցահանդէսին յատկա – նշական կողմը այն է՝ որ ներկայացուած են այն դրամներն ու մետալները, զորս վերջին քառասնամեակին նուէր ստացած է թանգարանը Սփիւռքի Հայերէ։ Ցու – ցադրուած դրամները դասաւորուած են ըստ դարաշրջաններու։ « Անտիկ դրամներ » խորագրին տակ ներկայացուած են Մակեդոնիոյ Փիլիփ Բ.ի, Եգիպտոսի Պտղոմէոս Ա.ի, Կապադովկիոյ Արիա – րատ Ա.ի, Սուրիոյ Անտիոքոս Թագաւորներու դրամները։ Հարուստ է հանրա – պետական Հռոմի դրամներու հաւաքա – ծոն. կան Ն. Ք. 2րդ դարէն մինչեւ Ա. դարու ժամանակաշրջանի դրամները։ Ցուցադրուած են պարթեւական, հռո – մէական, բիւզանդական եւ կիլիկեան դըրամներու հարուստ հաւաքածոներ։ Մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծած է հայկական առաջին դրամը, որ հատուած է Ծոփքի թագաւորութեան մէջ։ Մետալներու մէջ ուշադրութիւն գրաւած է Նափոլէոն Պիւլլիւքեանի (Ֆրանսա) նուիրած հաւաքածոն (904 մետալ՝ ԺԶ–Ի դարերու)։

×

ԳԷՈՐԳ ՀԱՅՐԵԱՆԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔԸ՝ « ՄԵՐ ՏԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻՆ »

« Սովետական գրող » հրատարակչականը լոյս ընծայած է Գէորգ Հայրեանի « Մեր տան ճանապարհին » ինքնակեն – սագրական վէպը։ Հեղինակին տասնե – րորդ գիրքն է այս, որ լոյս կը տեսնէ Երեւանի մէջ։ Տարիներ վարած է Երեւանի համալսարանի լրագրական ամպիոնը եւ ներկայիս տնօրէնն է « Սովետական գրող » հրատարակչատան։ Միւս երկերն են՝ « Վերելքի երգեր », « Լիութիւն », « Իմ երգը », « Կեանք եւ գրականու – թիւն », « Գրականութիւն եւ կինօ »են.։

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿՆ ՈՒ ՁԷՑՆԱՊԸ

Ձայնի աղաչաւոր ոռնուկը լսելով հովիտէն վեր ելած էր նաեւ այդ կողմերը կանկառ հաւաքող ծերուկ Քիւրտ մը՝ բաց, մազոտ կուրծքով. կանկառի տոպրակը շալակին։ Ծերուկը ներկայ եղած էր ձիաւորի ու Մարտիկի խօսակցու – թեան, նոյնիսկ բարի ժպիտ մը բռնած էր իր ծերուկ դէմքին վրայ, երբ ձիաւորը գնահատանքի ու բարեկամական խօսքեր ըրած էր եւ ուզած էր գնել գայլը։

Երբ ձիաւորները հեռացան, ծերուկը նոյն բարի ժպիտը իր դէմքին վրայ բռնած՝ ըսաւ Մարտիկին.

— Գայլը պէտք էր տայիր, ան սուղ գին կը վճարէր։ Գիտե՞ս ով էր այդ ձիաւորը։ Այդ ձիաւորը Հաճի Մուսան էր։ Հաճի Մուսան այս կողմերը՝ եղնիկի որսորդութեան կուգայ։

×

Մարտիկ այդ մասին պատմեց Ջուլհակ Պետոյին։

— Այդ Հաճի Մուսան չէ, տղաս։ Տահա վերջերս կ'ըսէին որ Մուսան Արարատանի կողմերը երեւցած է ու կողոպտած Մէքքէ գնացող ուխտաւորներու կարաւանը։ Քսան տարի առաջ հեղ մը եկած է իր հօրենական տունը։ Այն օրերուն բաh – մէդիկ հայրը դեռ ողջ էր, — կ'ըսէր Ջուլհակ Պետօն։

— Էդ Հաճի Մուսան չի կրնար ըլլալ, — ձայն տուաւ տիրացու Մարգար, — կրնայ ըլլալ՝ քիւրտ Իպրահիմ փաշան է. ան երբեմն Ղամիշլուի լեռները կուգայ որսի համար։ Երեք տարի առաջ Գոնիայի հրապարակը Հաճի Մուսան կախաղան հանուած է Սուլթանի հրամա – նով, — աւելցուց լրագիր կարդացող մը՝ բանիմաց շեշտով. — Պաղեստինի զօրաբանակը սուրիական սահմաններուն վրայ կռուի կը բռնուի Հաճի Մուսային եւ իր զոլամներուն հետ։ Թուրք զօրքերը բաւական ջարդ կ'ուտեն, վերջ ի վերջոյ կը յաջողին ողջ բռնել Մուսան։

— Մուսան կախաղան հանուած չէ, Մարգար, — ձայն տուաւ երեսփոխը՝ ականջէն բռնած գայլին գլուխը գետին դնելով ու ձեռքին արիւնի բիծերը գայլին մորթին վրայ մաքրելով։ — Անցեալ օրը քաղաքացի բարեկամս պատմեց, որ երկու տարի բանտը պահելէ յետոյ Սուլթանը ներում շնորհած է, — շարունակեց երեսփոխը՝ խոշոր հատերով սաթէ համրիչը հանելով։ — Ներում շնորհած է, պայմանով որ ցրուէ իր աւազակախումբը ու քաշուի հօրենական տունը։ Բարեկամս, որ ատեն մը կառավարական գանձային պաշտօնեայ եղած է, կը պատմէր, թէ Հաճի Մուսա հիմա Սուլթանէն ամսական կը ստանայ։ Անանկ որ Մարտիկին հանդիպողը ան է։ Սուլթանը կը վախնայ, որ մի գուցէ օր մը իր մեծ հօր նման քրտութիւնը ոտքի հանելու խելքը փչէ գլխին, — կը խօսէր երեսփոխը տիրացու Մարգարին ու Ջուլհակ Պետոյին հետ բակէն դուրս ելլելով։

– Հա, Մարտիկ, – ձայն տուաւ երեսփոխը սաթէ համրիչը ափերուն մէջ շը – փելով, – տնեցիները էս իրիկուն սունկով փիլաւ պատրաստեր են։ Էդ փիլաւը չուտած ՝հօրքոյրիդ չերթաս։

– Ի՛նչ պիտի ըսէի, հա, – դարձաւ երեսփոխը Ջուլհակ Պետոյին ու տիրացուին.– Հաճի Մուսայի մեծ հայրը քըրտութիւնը ոտքի հանելու փորձեր ըրած է ու կանոնաւոր կռիւ մղած է թուրք զօրքերու դէմ։

– Էն տարբեր մարդ էր,– ըսաւ Ջուլհակ Պետօն,– Ս. Կարապետի ուխտի օրը, ան իր զոլամներով ամէն տարի ուխտի պիտի երթար, մետաքս ու արծաթ նուէրներով։

(18 – Շար.)

ՕՊԸՆԱ.— Պ. Բիւզանդ Ժամկոչեան, Տիկին Սիւզան Ժամկոչեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Ռոք, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Ժամկոչեան ցաւով կը ծանուցանեն.

ՏԻԿԻՆ ԱԳԱՊԻ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ 77 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի, Փետր. 20ին Սէնլօրան տ'Օպընայի եկեղեցին, ժամը 15ին, հայկական ծէսով ձեռամբ Նարեկ Քհնյ. Վարդանեանի (Վալանսէն):

Տէր եւ Տիկին Ցարութիւն Գարաջեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տէրվիշ–եան եւ զաւակները ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ–մօր, մօրաքրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ՍՈՖԻ ԳԱՐԱՋԵԱՆԻ

(ծնեալ Խնտամեան)

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 16ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Փետր. 21, ժամը 13.30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Լա Կաւէն – Քոլոմպի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Conférence - Projection

Voyage à travers les miniatures arméniennes

par le Pasteur YERAMIAN

Le Vendredi 22 Février à 21 heures
MASON DE LA CULTURE ARMENIENNE
9, rue de Madrid, 94140 Alfortville

ԼԻՈՆ — ԼԻՈՆ

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ Ի ՊԱՏԻՒ

ԴԱՒԻԹ ԵՊՍ. ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ

Լիոնի եւ Շրջ. Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը հրաւիրէ համայնքը ընդունելութեան մը, Չորեքշաբթի, Փետրուար 27, ժամը 20.30ին Ազգ. Տան մեծ սրահը ի պատիւ՝

ԴԱՒԻԹ ԵՊԻՍԿ. ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ

իր մեկնումին առթիւ Հարաւային Ամերիկա իբրեւ Կաթող. Պատուիրակ:

UGAB - JEUNE

vous convie, dans le cadre de son Ciné-Club, à assister et prendre part — à la projection de

Salut L'Artiste

film en version française réalisé en 1973 par YVES ROBERT et interprété par JEAN ROCHEFORT, MARCELLO MASTROIANNI FRANÇOISE FABIAN.
— au débat sur la profession comédien qu'animera
SERGE AVEDIKIAN
vedette du «Pull-over Rouge» (979)
le Vendredi 22 Février à 21 h.

×

organise
sa soirée

MARDI GRAS

le Samedi 23 Février à partir de 22 heures
— Animation non-stop
— Musique Disco
— Musique folklorique arménienne
— Election des plus beaux déguisements (avec de nombreux lots)
— Déguisement de rigueur
Participation aux frais : 40 et 55 F.
Tél. : 227-12-26

Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, Paris 17e

«ՅԱՌԱՋ» կը նուիրեն

Տիկին Ֆաթիմա մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր ծնողքին՝ Տէր եւ Տիկին Կարապետ Փափազեանի (Լիոն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տիկին Մելինէ Գանթարճեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք մասնակից եղան իրենց սուգին՝

ՅԱԿՈԲ ԳԱՆԹԱՐՃԵԱՆԻ

մահուան առթիւ, պատահած Փետր. 12ին եւ որուն յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Փետր. 13ին Սէն Լուի եկեղեցին, Շահան Քհնյ. Տէտէեանի կողմէ, որուն կը յայտնեն մասնաւոր շնորհակալութիւններ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՆԻՒ ԵՈՐՔ.— Տիկին Զ. Սերոբեան առ ի գնահատութիւն «Յառաջ»ի 200 տոլար կը նուիրէ:

×

ՕՊԸՆԱ.— Պ. Սեդրակ Թօփալեան 80 Ֆրանք:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տիկին Ջայէլ Արզումանեան 40 Ֆր.:

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Տիկին Ագնիւ Տօնիկեան 40 Ֆր.:
Պ. Լեւոն Տէր–Սարգիսեան 40 Ֆր.:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Օհաննեան ընտ. 40 Ֆր.:

×

ՊԷՍԷԺ.— Պ. Ե. Ջերչեան 40 Ֆր.:

TRANSTOURS

organise plusieurs voyages à Erévan avec divers programmes

14 jours à Erévan - 2 jours à Moscou

TOUS LES VOYAGES PAR AVION — HOTEL 1ère CLASSE — PENSION COMPLETE

prix du premier voyage: 3.300 F

	départ :	retour :
1er voyage —	18 AVRIL	3 MAI
2e voyage —	11 JUIN	26 JUIN
3e voyage —	28 JUIN	12 Juillet

3 jours à Léningrad, 1 jour à Moscou, 12 jours à Erévan

4e voyage —	6 AOUT	21AOUT
5e voyage —	13 SEPTEMBRE	28 SEPTEMBRE
6e voyage —	1er OCTOBRE	16 OCTOBRE

DIRECT DE MARSEILLE

1er voyage — du 11 au 25 AOUT
2e voyage — du 8 au 22 SEPTEMBRE
3e voyage — du 6 au 20 OCTOBRE

du 18 avril au 10 mai

DÉPART DE TOULON
à bord du «Chota Roustavelli»

Croisière en mer Noire - 1er Mai à Erévan

23 JOURS DONT UNE SEMAINE A EREVAN
en cabine 4 personnes

3.900 F

(pension complète et séjour à Erévan compris)

TRANSTOURS, 25 Rue d'Argenteuil, 75001 Paris — Tél. : 261-58-28
ուր կարելի է ներկայանալ ամէն Չորեքշաբթի և Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18
Մարսէյլ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ
11, Rue du Bassin — SAINT-JULIEN, Tél. : 93-04-90 et (42) 83-31-55
Վալանս՝ դիմել Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ —Ալֆորվիլ՝ դիմել Յ. ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան յատուկ պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Փետր. 24, յաւարտ պատարագի, Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ, մասնաճիւղի բարերար՝

ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ:

Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի անդամներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Ս. Պահարեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց ազգական Տիկ. Արփի Կարապետեանի մահուան առթիւ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները Շաբաթ, Փետր. 23, ժամը 16ին Մշակոյթի Տունը: Կարեւոր օրակարգ եւ վարչութեան ընտրութիւն: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ տարեվերջի հանդէսը՝ Կիրակի Յունիս 29ին:

ՓԻՆԿ – ՓՈՆԿԻ ՄՐՑԱՇԱՐՔ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ:

Շաբաթ, Փետր. 23, կ. ե. ժամը 15էն սկսեալ Փարիզի Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ:

Արձանագրութեան համար դիմել փինկ–փոնկի յանձնախումբի անդամներուն մօտ ամէն օր ժամը 17էն 19 Մշակոյթի տունը:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Յուլիսի եւ Օգոստոսի կայաններուն համար ով որ կը փափաքի մոնիթէօր կամ մոնիթրիս ըլլալ, անյապաղ գրաւոր պէտք է դիմէ Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութեան գրասենեակը՝ 17 Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 75009, մինչեւ Փետրուար 29:

Թեկնածուները պէտք է ըլլան 18էն 25 տարեկան:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՇԸ

տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Փետր. 24ին ժամը 13ին, Մէզոն տէ Սանթրօ, 8 Ռիւ Ժան–Կուժոն, Փարիզ 8րդ:

Այս առթիւ 1980ի գրական ՀԱՐԵՆՑ մրցանակը կը յանձնուի ՎԱՐԴԱՆ ԵՂԻՇԵԱՆԻ:

Ճաշագին 80 Ֆր.

Կը խնդրուի յառաջապէս սեղանները փութով ապահովել հեռախօսելով ամէն առաւօտ ժամը 7էն 10.— 372.04.20, իսկ երեկոները.— 780.82.58:

Գեղարուեստական բաժին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Պերճ Ճէզմէճեան վրոյր Զիթունիի մահուան առթիւ 250 Ֆր. կը նուիրեն «Աշխարհ»ին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 250 Ֆր. «Յառաջ»ին:

ՀԱՅԵՐԷՆ, ԳՈՒՆԱՒՈՐ, ԵՐԳԱԽԱՌՆ ԺԱՊԱՒԷՆ ՄԸ

ՍԱՍՈՒՆԻ ԶԱՒԱԿՆԵՐԸ

Անկախութիւն եւ Ազգային պետականութիւն կորսնցուցած ժողովուրդի մը քաջարի հայդուկներու ըմբոստութիւնը տիրող անարդարութեան դէմ:

Հինգշաբթի, Փետր. 21, ժամը 18ին

Les Fils de Sassoun

un film relatant une page de l'héroïque épopée arménienne,
Jeudi le 21 Février à 18 heures
STUDIO BERTRAND
29, rue Bertrand, Paris 7e
Métro : Duroc

Տոմսերը ստանալ՝
— Librairie Palouyan
9, rue de Trévise
— Télé Condorcet
175, bd. Jean-Jaurès — Clamart
— Իսիի Անի երգչախումբի անդամներէն
— Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տուն, 17, Ռիւ Պլէօ:
կամ հեռաձայնել՝
— Պ. ՕՆՈՍԵԱՆԻ՝ 736.18.09
Օր. ԹԱՇՃԵԱՆԻ՝ 630.64.60

ՓԱՐԻԶ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՀՍԿՈՒՄ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամէն Չորեքշաբթի երեկոներուն, այսինքն՝ Փետր. 20ին, Փետր. 27ին, Մարտ 5ին, Մարտ 12ին, Մարտ 19ին, Մարտ 26ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ երեկոյեան ժամը 6ին կը կատարուին հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւնները:

×

Ս. ՊՕՂՈՍ – ՊԵՏՐՈՍ

Այս Ուրբաթ, Փետր. 22ին, երեկոյեան ժամը 7ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ հսկում կը կատարուի բոլոր եկեղեցականներու մասնակցութեամբ:

ԿՐԸՆՈՊԼ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Տարեկան մեծ պարահանդէս, կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղին կողմէ, Շաբաթ Փետր. 23, ժամը 21էն սկսեալ Ալփ–Օթէլի շքեղ սրահներուն մէջ, առաջնորդութեամբ Ժաք Քոժաքեանի խանդավառ նուագախումբին:

Հայկական ջերմ մթնոլորտ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Խնամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Տիկին Արուսեակ Խաչիկեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկին Հ. Մուրատեան 500 Ֆ., հրամանատար Ջատիկ Խանզատեանի մահուան առթիւ, փոխ. ծաղկեպսակի Վ. Անդրէասեան 300, Տէր և Տիկ. Գ. Գործունեան 400, Տէր եւ Տիկ. Բ. Խոտիկեան 200 Ֆր.:

GRANDE NUITEE à Marseille

La Croix Bleue Arménienne de Marseille (Section Ville) Organise le Samedi 23 Février de 22 heures à l'aube, dans les salons de l'Alhambra, une Grande Nuitée costumée avec l'orchestre de
PATRICE VALMONT
(de Radio Monte-Carlo)
Réservations et renseignements à la Maison de la Jeunesse et de la Culture Arménienne 12-14 rue Saint Bazile, 13001 Marseille
Tél. : 50-19-15
Tenu sombre souhaitée

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
21
JEUDI
21 FEVRIER
1980

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.585 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 55e ANNÉE — No 14.585

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Հռոմի Եղեռնափորձերը եւ Մամուլը

Մեր նախորդ թիւով (Փետր. 20) արձագանգ հանդիսացած էինք այն եղեռնափորձերուն, որոնք կատարուած էին Երկուշաբթի իրիկուն Հռոմի մէջ, օդանաւային երեք ընկերութեանց դէմ : Այս մասին, Փետր. 20ի Մոնտը քանի մը տողով կ'անդրադառնայ առանց ճշդելու օդանաւային ընկերութեանց ինքնութիւնը այլ յայտնելով միայն թէ անոնց տէր եղած է «Հայկ. Գաղտնի Բանակը» :

Չորեքշաբթի առտու Փետր. 20 թուակիր Ինթէրնէշընըլ Հերըլտ Թրիպիւնը աւելի մանրամասնութիւններ կուտար, ճշդելով թէ ռումբեր դրուած են, Երկուշաբթի իրիկուն, Սուիսէռ, Էլ-Ալ եւ Լուֆթհանզա եւ անծանօթ մը հեռաձայնով յայտնած է թէ այդ եղեռնափորձին պատասխանատուն է « Հայկ. Գաղտնի Բանակը Հայաստանի Ազատագրման համար » : Ամերիկեան օրաթերթը կը գրէ նաեւ թէ երկու ռումբերը պայթած են երեք ընկերութիւններու մօտ, շուրջ 150 մեթր հեռու ամերիկեան դեսպանատունէն : Անծանօթ հեռախօսողը ըսած է թէ զուիցերական ընկերութեան դէմ ռումբին նպատակն է ազդարարել Զուիցերիոյ « որ չկրկնէ կարգ մը սխալներ անմեղ հայերու դէմ, բանտերու մէջ» : Խօսողը ըսած է թէ իսրայելեան օդանաւային ընկերութեան ընտրութեան պատճառն է որ՝ « Սիոնականութիւնը, Թուրք ֆաշիզմին հետ պատասխանատու կը նկատուի 1915ի Հայերու ցեղասպանութեան » եւ վերջապէս Լուֆթհանզան ալ, որովհետեւ Արեւմտեան Գերմանիա « կ'օգնէ ֆաշիստ Թուրքիոյ հայկ. պայքարը ջախջախելու համար » :

Փետր. 19ի Քոռիէռա տէլլա Սեռան (Միլանոյի օրաթերթ) առաջին էջին վրայ իսկ կը գրէ. « Եղեռնափորձ վիա Պիսոլաթի, երկու ռումբ կը պայթին Հռոմի կեդրոնը սինեմայի մը առջեւ » : Ենթախորագրին մէջ յիշելէ ետք օդանաւային ընկերութեանց անունները, « Հայ յեղափոխականներու խումբի » մը պատասխանատուութիւնը, կ'աւելցնէ թէ անցորդ մը վիրաւորուած է : Մանրամասնութեանց մէջ, կը ճշդէ թէ երկու ռումբեր պայթած են ժամը 19.31ին, խուճապ ստեղծելով Հռոմի կեդրոնը, եւ վիրաւորելով 52 տարեկան անցորդ մը՝ Ճիորճիօ Պոնթիլլինի, որ հիւանդանոց փոխադրըւած է ուր դարմանումը շուրջ 10 օրուան կը կարօտի : Կը նկարագրէ թէ ռումբեր պայթած առեն ջարդուփշուր ըրած են նաեւ Ֆիամմա սինեմայի մուտքի դուռը եւ ապակիները : Ապա, կը յիշուի թէ անծանօթ մը հեռաձայնած է Էսռոշիէյթըտ Փրէսի տէր ըլլալու համար եղեռնափորձերուն յանուն Հայկ. Գաղտնի Բանակի մը, ճշդելով թէ « վերջին ազդարարութիւնն է զուիցերական կառավարութեան, որ պէտք չէ կրկնէ իր սխալները անմեղ հայեր բանտարկելով» : Թերթը կը յիշէ թէ այս եղեռնափորձերը, առաջինները չեն Հռոմի մէջ, որոնց տէր եղած է Հայկ. Գաղտնի Բանակը : Լուրին շարունակութեան կողքին (Բ. էջ) շրջանակի մէջ եւ « Ո՞վ են Հայերը » խորագրին տակ կլասիքօ Լիքաթա ծուռն չի - տակը իրար խառնելով, Հայերու թիւը նախ կը տանի չորս միլիոնէն՝ զէրօ իբրեւ հետեւանք ցեղասպանութեան, որու թուականը կուտայ՝ 1917էն 20 եւ որու ընթացքին կ'ըսէ մէկուկէս միլիոն Հայ ջարդուած է : Յետոյ աւելի ճշգրիտ տեղեկութիւններ կը հաղորդէ Սփիւռքի եւ կուսակցութեանց մասին, չմոռնալով նոյնիսկ՝ Կապոյտ Խաչը : Եզրակացութեան մէջ կը ճշդէ որ երեք կուսակցութիւնները (Հնչակեան, Դաշնակցական, Ռամկավար) պէտք չէ շփոթել ահաբեկչական կազմակերպութեանց հետ եթէ նոյնիսկ իրենց ալ նպատակն է հողերու պահանջը : (Քոռիէռէ, յաջորդ օրն ալ՝ Փետր. 20ին շահեկան յօդուած մը տպած է : Կ'անդրադառնանք յաջորդով) :

Չորեքշաբթի առտու, Լիպերասիոն արձագանգ կը հանդիսանար Մաքս Գիլլինճեանի ձերբակալութեան : Այս առթիւ յիշելով ծանօթ մանրամասնութիւնները Պերնի մահափորձին եւ Մ. Գիլլինճեանի կատարած ենթադրեալ դերին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԵՀՐԱՆԻ ամերիկեան դեսպանատան պատանդներու ազատ արձակման համար յոյս մը ծագած է, նկատի ունենալով որ Խոմէյնի իր համաձայնութիւնը յայտնած է միջազգային քննիչ յանձնախումբի կազմին : Ինչպէս ծանօթ է, այս յանձնախումբին պաշտօնն է քննել Շահին վարչակարգի օրով պատահած դէպքերը : Միւս կողմէ, Պարսկաստանի ներքին կեանքն ալ չի հանդարտիր : Պանի Սատր բազմաթիւ հարցեր ունի լուծելիք : Խուզիստանի ողողումները, հազարաւոր ըսպաններու բողոքը, յեղափոխական երկու հաստատութիւններու գործադուլի շարժումները եւ մանաւանդ Քիւրտիստանի ժողովրդավարական կուսակցութեան պահանջը ինքնավար Քիւրտիստանի ծանր կացութեան մը առջեւ կը դնեն նախագահը, որուն համար առաջնահերթ է նաեւ երկրին տնտեսութեան վերականգնումը : Խոմէյնի Պանի Սատրը նշանակեց ընդհ. հրամանատար բանակին, ուր նաեւ հարցերը չեն պակսիր :

ԹՐԻՒՏՕ, Քանատայի նախկին վարչապետը, որ 11 տարի վարելէ ետք երկրին ճակատագիրը Մայիս 22ին տեղը տըւած էր պահպանողականներուն, կրկին իշխանութեան գլուխ կուգայ ջախջախիչ յաղթանակ մը տարած ըլլալով, առջի օրուան երեսփոխանական ընտրութեանց : Արդարեւ, Ազատական իր կուսակցութիւնը, 282ի վրայ ապահովեց 147 աթոռ եւ միայն 102 աթոռ ձգեց պահպանողականներուն :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ կառավարութիւնը առաջարկեց Խորհրդարանին ընդլայնել պաշարման վիճակը երկու շրջաններու եւս՝ Իզմիր եւ Անթիոք եւ երկարաձգել անոր պայմանաժամը :

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ սենտիքային նախագահ ընտրուեցաւ Ֆիկառօի տնօրէնը՝ Անտրէ Ուտինօ, գրաւելու համար վերջերս մեռած Կոտէնի աթոռը : Այս ընտրութիւնը որ պատկերը չի տար փարիզեան մամուլի, ցոյց կուտայ սակայն Հերսանի տէրն ու տիրականի դիրքը քանի սենտիքայի անդամ չորս օրաթերթ ունի (13 քուէարկող կար) Ֆիկառօ, Օռոռ, Ֆրանս - Սուար եւ Փարի - Թիւրֆ : Քոթիտիէն, Լիպերասիոն, Լա Քրուա չեն անդամակցիր : Ժաք Սովաժօ, որ վարչական տնօրէնն է Մոնտի չորս ձայն ստացաւ :

ՀՌՈՄ հաւաքուած Եւրոպայի Արտաքին ինը նախարարները առաջարկած են Աֆղանիստանը չէզոք գօտի հռչակել, այս ձեւով ապահովութիւն տալով նաեւ Խորհ. Միութեան, որ իր զօրքերը քաշելէ ետք այլ օտար ուժեր հոն պիտի չմտնեն : Ինչ կը վերաբերի Մոսկուայի Ողիմպիականներուն համաձայնութիւն չէ գոյացած, իւրաքանչիւրը մնացած ըլլալով իր տեսակէտին վրայ :

armenia
''La Patria Negata,,

«Ֆամիլիա Քրիսթիանա» եւ Հայերը

Վերոյիշեալ ընդհանուր խորագրին տակ (Հայաստան՝ ժխտուած Հայրենիքը) իտալական պատկերազարդ շաբաթաթերթը՝ Ֆամիլիա Քրիսթիանա (Քրիստոնեայ Ընտանիք) որ մէկուկէս միլիոն տպաքանակ ունի, երկար թղթակցութիւն մը լոյս ընծայած է Հայերու մասին, գլխաւորաբար՝ Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ, ուր իր աշխատակիցը՝ Վինչենցօ Մատտալոնի շարք մը տեսակցութիւններ ունեցած է : Քարտէզով եւ նկարներով ճոխացած (ի շարս որոնց՝ «Յառաջ»ի տպարանը), յօդուածագիրը հետաքրքրուած է առաւելաբար ահաբեկչական արարքներով եւ այդ մասին հարցազրոյց ունեցած՝ Արա Թորանեանի, Տիգրան Ճինպաշեանի, Փառովայի համալսարանէն՝ Արթին Բամպուքճեանի եւ Արա Սարգիսեանի ինչպէս նաեւ Արփիկ Միսաքեանի հետ : Հակիրճ պատմական մը կայ նաեւ Հայոց պատմութեան «3000 տարի պատմութիւն » խորագրով : Գեղեցիկ նկար մը՝ Վենետիկի Ս. Ղազարի, որու ընկերացող գրութեան խորագիրն է՝ «Այս կղզիէն՝ լոյս մը...» : Առանձին աւելի երկար կ'անդրադառնանք այս գրութեան, որ լոյս տեսած է վերոյիշեալ թերթի Փետր. 17ի թիւին մէջ :

ԵՐԵՒԱՆ <=> ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Փետր. 12–14)

ՀՐԱՉԵԱՅ ԱՃԱՌԵԱՆԻ « ԱՐՄԱՏԱԿԱՆ ԲԱՌԱՐԱՆ »ԻՆ ՎԵՐՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՎԵՐՋ ԳՏԱԾ Է

Ծանօթ է, որ Երեւանի պետական համալսարանը 1926 – 1935 թուականներուն ապակետիպ, վեց հատորով եւ ապագիր լրացուցիչ 7րդ հատորով սահմանափակ տպաքանակով լոյս ընծայած էր Փրոֆ. Հրաչեայ Աճառեանի « Հայերէն արմատական բառարան »ը : Նոյն համալսարանի հրատարակչականը « Հայագիտական ուսումնասիրութիւններ մատենաշար »ով 1971ին 25 հազար տպաքանակով լոյս ընծայեց այդ գործին Ա. հատորը, 1973ին՝ երկրորդը, 1977ին՝ երրորդը եւ 1979ին՝ վերջին, չորրորդ հատորը : « Հայերէն արմատական բառարան »ի հրատարակութենէն ետք Հրաչեայ Աճառեան Հայաստանի Ակադեմիայի տեղեկագրին մէջ « Հայկականք » ընդհանուր խորագրով տպած էր բառաքննական – ստուգաբանական եւ բանասիրական բնոյթով յօդուածներ : Հրատարակութեան մէջ իբրեւ յաւելուած դրուած են « Հայկականք »ի յօդուածներու բառաքննութիւններ բովանդակող հատուածները :

« Հայերէն արմատական բառարան »ը հայերէն բառերու հանրագիտարան մըն է, որ բազմակողմանի կը լուսաբանէ հայերէն արմատական բառերու ծագումն ու պատմութիւնը, անոնց բացատրութեամբ, քերականական տեղեկութիւններով եւ ստուգաբանութեամբ : Վերահրատարակուած հատորները տպագրութեան պատրաստած եւ խմբագրած է Հայաստանի Ակադեմիայի թղթակից անդամ Փրոֆ. Նշաւարդ Աղայեան՝ Հրաչեայ Աճառեանի աշակերտն ու անոր գործը շարունակողը :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ ՍՈՒՐԷՆ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ

« Սովետական Հայաստան » օրաթերթի Փետր. 13ի թիւէն կ'իմանանք, թէ Փետրուար 10ին Երեւանի մէջ մեռած է Սուրէն Թովմասեան, Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի նախկին Ա. քարտուղարը : Ծնած էր 1909ին՝ Գորիսի շրջանի Շինուհայր գիւղը : Երիտասարդ տարիքին մտած է կուսակցութեան շարքերը եւ վարած պատասխանատու պաշտօններ : 1939ին նշանակուած է Հայաստանի ներքին գործերու ժողովրդական կոմիսարի առաջին տեղակալ : Բ. Աշխարհամարտին մասնակցած է Կովկասի պաշտպանութեան : 1953էն 1960 Սուրէն Թովմասեան վարած է Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի Ա. քարտուղարի պաշտօնը : 1961 – 1970 թուականներուն Խորհ. Միութեան արտակարգ եւ լիազօր դեսպանը եղած է Վիէթնամի եւ Լիպիոյ մէջ : Պարգեւատրուած է Լենինի, Կարմիր դրօշ, Աշխատանքի եւ այլ բազմաթիւ շքանշաններով :

Կազմուած է թաղման յանձնախումբ մը : Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Փետր. 13ին : Դագաղը դրուած է Հայ – համերգի փոքր դահլիճը, ուրկէ տարուած է Երեւանի պանթէոնը :

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՊԱՍՔԷԹ ՊՈԼ

Երեւանի « Դինամօ » մարզաւանին մէջ տեղի ունեցած են պասքէթ պոլի համամիութենական մրցումներ, մասնակցութեամբ Կիեւի, Տաշքենդի, Պաքուի, Դուշանպէի, Սոչիի, Երեւանի աղջկանց եւ տղոց խումբերուն : Երեւանի տղոց խումբը, յաղթելով իր բոլոր մրցակիցներուն, առաջին հանդիսացած է, իսկ աղջկանց խումբը՝ երրորդ

×

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

Խորհ. Միութեան ոտնագնդակի խումբը Իտալիոյ Արեծծօ քաղաքին մէջ յաղթած է տեղւոյն խումբին (4–1) : Խորհրդային խումբին մաս կազմած է նաեւ Խորէն Յովհաննիսեան :

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆ 9ՐԴ ՏԵՂԸ ԳՐԱՒԱԾ Է ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ 1979Ի ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻՆ ՄԷՋ

Խորհ. Միութեան Նախարարաց Խորհուրդին առընթեր մարզական կոմիտէն հրապարակած է 1979ի արդիւնքները, որոնցմէ կը յայտնուի թէ կուզան խորհրդային Հանրապետութիւններու մարզիկներուն ձեռք ձգած յաջողութիւններն ու շահած մետալները : Այդ կարգին, Հայաստանի մարզիկներն ալ արձանագրած են զգալի յաջողութիւններ եւ ձեռք ձգած 7 ոսկի, 9 արծաթ եւ 7 պրոնզէ մետալներ, Խորհ. Միութեան ախոյեանութեան մրցումներուն : Ասկէ զատ, երեսուն հայ մարզիկներ գրաւած են 4էն 6րդ տեղերը : Համամիութենական մարզական կոմիտէի հրապարակած արդիւնքներով Հայաստան 9րդ տեղը գրաւած է (129,25 միաւորով) : Լաւագոյն արդիւնքները ձեռք ձգած են Դաշնակցային Ռուսիա (1123,03 միաւոր), Ուկրանիա (643,02 միաւոր), Մոսկուա (626,14 միաւոր), Լենինգրադ (407,14 միաւոր) եւայլն :

ՄԻ՛ ԿՐԿՆԷՔ ՍԽԱԼԸ

Լիբանան վերստին բռնուած է դէպքերը կանխելու հեւքին մէջ:

Հարաւի մէջ կատարուած ուժերու տեղափոխութիւնները եւ զինուորական հակադիր շարժումները մէկէ աւելի հարցականներ կ'արթնցնեն:

Ծիպէյլի մէջ պատահած բախումները նոր տարողութիւն կուտան օրինական իշխանութեանց հեղինակութիւնը ամբողջական ձեւով վերահաստատելու պահանջին:

Թունուզի վեհաժողովէն բխած արաբական յանձնախումբը դժուարութեանց կը բախի իր աշխատանքներու ընթացքին:

Իսկ իսրայէլեան սպառնալիքը միշտ ներկայ է, տագնապը հրահրելու իր բացայայտ ռազմավարութեամբ:

Եւ եթէ նկատի ունենանք որ շրջանային կամ միջազգային քաղաքականութիւնը կը գտնուի լարուածութեան ընդհանուր մագլցումի մը վիճակին մէջ՝ արդէն հասկնալի կը դառնայ Լիբանանի հեւքը, դուրսի կրակէն ու անոր կայծերէն իր ներքին վառօդի տակառը հեռու պահելու Լիբանանի անձկութիւնը:

Բայց հակառակ այս բոլորին, անհասկնալի կը մնայ լիբանանեան այն անորոշ, անվճռական եւ պառակտուած կեցուածքը, որ կը ցուցաբերուի հայրենիքի ապահովութեան գերագոյն կռուանին՝ սեփական բանակի գործածութեան նկատմամբ:

Անշուշտ որ կառավարութենէն մինչեւ աւանդական ղեկավարները եւ կուսակցական կողմերը առիթը չեն փախցներ, օրինականութեան եւ բանակին կողքին կանգնելու իրենց պատրաստակամութիւնը հաստատելու համար:

Միաժամանակ, սակայն, բոլորն ալ կ'ընդգծեն ներքին համերաշխութեան եւ միակամութեան պահանջը, անուղղակիօրէն խոստովանելով թէ պատրաստակամութեան խօսքերը հեռու են գործի վերածուելէ:

Եւ տակաւին երէկ, նախկին վարչապետ Ռաշիտ Քարամէ պարտք կը զգար շեշտելու հաւաքական կեցուածքի մը անհրաժեշտութիւնը, բացորոշ այս անելէն դուրս գալու համար:

Իրողութիւնը կը մնայ այն, որ տագնապի բանալին կը գտնուի լիբանանեան բանակին մէջ, պայմանաւ որ այս երկրին թէ նոր ղեկավարները այլեւս գիտնան պատմութեան դասերէն օգտուիլ:

Մեր հաստատ համոզումն է, որ Լիբանան կրնայ ամէն դէպք կանխել, եթէ իր ազգային բանակը մուտք գործէ երկրի բոլոր շրջաններուն մէջ, հարաւէն մինչեւ հիւսիս եւ մայրաքաղաքէն մինչեւ խռովայոյզ շրջանները՝ անխտիր:

Անցնող վերջին 5 տարիներու փորձառութիւնը սորվեցուց, որ հայրենիքին սպառնացող մեծագոյն (եթէ ոչ՝ միակ) վտանգը լիբանանեան բանակի գործածութեան ու գործունէութիւնը սակարկութեան նիւթ դարձնելու փորձութիւնն է:

Քաղաքական մարդոց համար դիւրին է կասկածանքի մթնոլորտ մը հիւսել բանակին շուրջ: Մենք տեսանք թէ ի՛նչպէս կողմերը բարոյապէս սպաննեցին բանակը, երբ ամէն առիթով հարցադրեցին թէ բանակին ղեկավարութիւնը համայնական իմաստով հաւասարակշռուած չէ, թէ՝ եթէ միջամտէ, բանակն ալ իր կարգին կը պառակտուի, եւ թէ՝ բանակը օրինականութիւնը կը ներկայացնէ միայն ա՛յն ատեն, երբ բոլորին կողմէ ընդունելի է...:

Ո՛չ, ազգային որեւէ բանակի համար մահացու են նման հարցադրումները եւ պայմանաւորումները: Դարձեալ Լիբանանի փորձառութեամբ մենք սորվեցանք, որ երբ քաղաքական բեմերու վրայ կասկածանքի այս մթնոլորտը կը հրահրուէր եւ բանակը կը պահուէր իր զօրանոցներուն մէջ՝ միայն այդ ատեն իրապէս կը քայքայուէր բանակը: Եւ եթէ կ'ուզենք ազգային առողջ բանակ, անհրաժեշտ է զօրանոցներէն դուրս բերել եւ այս ժողովուրդի միասնական պահանջներուն արտայայտիչը դարձնել լիբանանեան բանակը:

Փաստօրէն՝ Լիբանանցիներու մեծամասնութիւնը այլեւս շատ լաւ գիտէ, որ վէրքը բանակին մէջ չէ, քաղաքակա՛ն ղեկավարութեան մէջ է, որ կը սակարկէ ոչ միայն բանակի մուտքը այս կամ այն շրջանէն ներս, այլեւ՝ անոր վերակազմութեան համար սահմանադրականօրէն ճշդուած օրէնքները եւ առողջ սկզբունքները: Եւ այդ գծով հաւասարապէս մեղաւոր են թէ՛ պատերազմիկ կողմերը եւ թէ նոյն ինքն կառավարութիւնը, որ իր իսկ կողմէ առաջարկուած եւ Խորհրդարանի վաւերացման արժանացած օրէնքներուն գործադրութիւնը կը ձգձգէ:

Կը բաւէ՛, մե՛ղք է այս հայրենիքին... մի՛ կրկնէք սխալը... Ազգային բանակ մը կը կազմաւորուի իր սեփական հայրենիքի մթնոլորտին մէջ: Այնքան ատեն որ կ ա ս կ ա ծ ը կը տիրապետէ այս մթնոլորտին, անպայման բանակը եւս կը տուժէ ազգային միութեան բացակայութենէն: Իսկ երբ քաղաքական պատեհապաշտ սակարկութիւնները կը հասնին մինչեւ բանակի կազմութեան եւ գործունէութեան սահմանները, այդ պարագային մի մոռնաք որ տակաւին երէկ երկփեղկուեցաւ այս հայրենիքին ապահովութեան գլխաւոր կռուանը՝ բանակը:

Օրերը ծանրակշիռ են եւ եթէ կ'ուզենք որ Լիբանան կարենայ դէպքերը կանխել, հայրենասիրական առաջնահերթ պարտականութիւն է կանաչ լոյս բանալ բանակի մուտքին առջեւ, ամբո՛ղջ Լիբանանի տարածքին...:

խմբագրական «ԱԶԴԱԿ»ի

փետրուար 4

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ 1979Ի ՏԱՐԵԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

(Գ. և վերջին Մաս)

Այս տարուան մէջ կատարեցինք երեք եկեղեցիներու վերստին օծումը, անոնց ներքին բարեզարդութենէն եւ ընդհանուր մաքրագործումէն յետոյ — Սամաթիոյ Ս. Գէորգ, Գուզկունճուքի Ս. Գրիգոր եւ Պիւյիւքտէրէի Սրբոց Հռիփսիմեանց եկեղեցիները:

Ուխտագնացութիւններ կատարուեցան Իսքենտէրուն Սրբոց Քառասուն Մանկանց տօնին առիթով, համանուն եկեղեցին — 80 հոգինոց խումբով մը, գլխաւորութեամբ Շահան Սրբազանի եւ մասնակցութեամբ չորս քահանայ հայրերու: Կեսարիա՝ երկու օթոպիւսներով Ս. Գր. Լուսաւորչի նշխարաց Գիւտի տօնին առիթով համանուն եկեղեցին:

×

ՀԱՄԱՅՆԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ,

Ասոնցմէ հնագոյնը եւ մեծագոյնը, Ս. Փրկիչ հիւանդանոցը տարուան ընթացքին ընդունած է 1939 հիւանդներ, որոնցմէ 1821ը առողջացած ու ելած են, իսկ 110 մահացած: Ներկայիս 131 հիւանդ կայ: Մտային հիւանդներու բաժնին մէջ, տարուան ընթացքին ընդունուած են 195 նոր հիւանդներ, ելած են 226 հիւանդներ. ներկայիս կան 78 հոգի: Ծերանոցի մէջ տարուայս ընթացքին ընդունուած են 370 հոգի. մահացած՝ 259 հոգի, հեռացած՝ 119 հոգի. տարւոյն վերջը կային 460 հոգի: Փոլքլինիքի դիմողներուն թիւը եղած է 20.744: Աշխատող անձնակազմը 237 հոգիներէ կը բաղկանայ: Հիւանդանոցի մուտքը եղած է շուրջ 60 միլիոն Թ. Լ. ելքը շուրջ 55 միլիոն Թ. Լ.:

Կեդրոնական բարձրագոյն վարժարանը 85 աշակերտներով, Ս. Խաչ Դպրեվանքը 110 աշակերտներով, Գարակէօզեան Որբանոցը 170 աշակերտներով շարունակեցին իրենց բնականոն ընթացքը: Իսկ Գալֆայեան Որբանոցը, գոհութիւն Աստուծոյ, վերջապէս այս տարի օժտուեցաւ իր նոր շէնքով, Սկիւտարի իր ամարանոցին հին շէնքը հիմնովին նորոգուելով: Աշակերտութիւնը, որ ցարդ վարձու տուներու մէջ կը գիշերէր, փոխադրուեցաւ նոր շէնքը: Աշակերտութեան թիւը բարձրացաւ 50էն 77ի: Իսկ Ներսէսեան գիշերօթիկ վարժարանը շարունակեց իր դասընթացքները վարձու շէնքի մը մէջ 65 աշակերտներով: Մեր մնացեալ 23 վարժարանները տնտեսական ու այլ դժուարութիւններով կը շարունակեն իրենց գոյութիւնը 4500 աշակերտներով, 287 հայ եւ 133 ոչ-հայ ուսուցիչներով եւ շուրջ 50 միլիոն Թ. Լ. տարեկան պիւտճէով:

1979ին ունեցանք համայնական նշանակութիւն ունեցող երկու տարեդարձային յիշատակութիւններ: Առաջինը ժամանակ Օրաթերթի 70ամեակը, իսկ երկրորդը՝ Ս. Խաչ Դպրեվանքի հաստատման 25ամեակը:

Ունեցանք բազմաթիւ հայ եւ օտար պաշտօնական այցելուներ արտասահմանէն. օրինակ, Տիրայր Եպիսկ. Մարտիկեան, առաջնորդ Հայոց Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ: Վաչէ Արք. Յովսէփեան, առաջնորդ Հայոց Ամերիկայի Արեւմտեան թեմին: Կարդինալ Քէօնիկ Վիէննայի: Բայց կարեւորագոյնը եւ ամէնէն պատմականը եղաւ Հռոմէական Եկեղեցւոյ Քահանայապետ Նորին Սրբութիւն Յովհաննէս – Պօղոս Բ. Պապին Թուրքիա այցելութիւնը, իբրեւ հիւրը մեր կառավարութեան: Սրբազան Պապը Իսթանպուլ գտնուած միջոցին այցելեց նաեւ մեր Պատրիարքարանը եւ Մայր Եկեղեցին, ընդունուեցաւ մեծ պատիւով եւ պատգամներ փոխանակուեցան իր եւ մեր միջեւ:

Երկրին մէջ տիրող անիշխանական արարքներէն զերծ չմնացինք նաեւ այս տարի: Հոկտ. ամսի 17ի ուշ երեկոյին Պատրիարքարանի դիմաց գտնուող Մայր եկեղեցիի արտաքին դրան եւեւը դըրուած պայթուցիկ ռումբը ջարդուփշուր ըրաւ շրջապատի բոլոր ապակիները եւ ներքին դուռը: Փառք Աստուծոյ անձի կորուստ կամ վնաս չեղաւ, հակառակ որ նոյն ժամուն եկեղեցւոյ շրջանակի մէջ տեղի կ'ունենար Թաղային Խորհուրդի եւ Մատաղի Յանձնախումբի միացեալ խորհրդակցական ժողովը: Մեծ ծախքի դուռ բացաւ այս պայթումը Մայր եկեղեցիին:

Անցնող տարուան ընթացքին մեր բոլոր եկեղեցիներու մէջ կատարուեցան 638 մկրտութիւն, 498 պսակ եւ 809 յուղարկաւորութիւն:

Մեր գնահատանքը եւ օրհնութիւնը կուտանք բոլոր անոնց, որոնք գտնուեցան պարտականութեան պատնէշի վրայ, մեր համայնական հաստատութիւններէն ներս, եւ բոլորին համագործակցութեամբ իրականացաւ այն քիչը, որ կարելի եղաւ տրուած ոչ ձեռնտու պայմաններու մէջ:

Մեր գնահատանքը եւ օրհնութիւնը նաեւ մեր մամուլին, որ զոհողութեամբ ոգիով շարունակեց ծառայութիւնը հայ գիրին եւ գրականութեան ու մեր հանրութեան, դժուար պայմաններու ներքեւ: Աստուած վարձահատոյց ըլլայ բոլորին:

Աղօթարար՝
ՇՆՈՐՀՔ ԱՐՔ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ
Պատրիարք Հայոց Թուրքիոյ

ԳԱՐՈՒՆ 1979

ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՈՒ ՏԱՐԻՆ

Ամէն ինչ՝ կեանքի գոյութիւնը իր չափին էր կիրարկած. սակայն չափին սահմանումը իր գոյականէն էր խախտած...

Դուրսը՝ լուսինը իր բարեացակամ շնորհը կը նորոգէր, լուսաւոր լեռը, արտերը, ձորը, որոնք՝ կը ներկայացնէին կենսական կենդանութիւնը. կարծես՝ ողկոյզներ կարկաչահոս առուակներու փայլին մէջ, իբրեւ ըղձանք թաւալած, իրենց կանաչութեան սուրբ վերածնունդը, ծփանքով կ'օծէին... Անհունական «Պահ»ը, կը շարունակէր մկրտել երջանկութիւն...

Հեռուն ՝ձիու ոտնաձայներ, կը խաբէին մթնոլորտի թափանցիկ խաղաղութիւնը... Արդեօ՞ք Կրպօն էր, առաքելութեան ճամբան բռնած, կեանքի խորտուբորտ ուղիները ինչպէ՞ս պիտի սահմանէին իր պատանեկութեան խիզախութիւնը. հապա չյաջողէ՞ր... ի՞նչ պիտի ըլլար իրենց վիճակը...

Կիւլնազ չէր կրնար համակերպիլ այն տուեալներուն, որոնք՝ բռնակալ անելէ անել կը պատէին իր ենթակայականը. սոսկումով կը դիտէր այն արշալոյսը, ուր թռչուններու երգը, անոնց կախարդական թովչանքը, կրնար իր կարապի երգը ըլլալ...

Վախը՝ իր մէջ դարձած մարմնացում. վախը կարծես չարաբաստիկ միջատ կըպած նորաբոյս բողբոջ հունտին. վախը ուրուականներ որ, դիւրաթեք կը սողային իր մտային մղձաւանջին մէջ, խաթարելով՝ իր տարրական սկզբունքներու կեդրոնացումը:

Յաջորդող օրերը պէտք չէ կրկնուէին այդ հանգամանքին տակ ,մինչեւ ե՞րբ քարշ պիտի տային իրենց նզովլի ստրուկութիւնը... Այո՛, միայն մէկ կարելիութիւն կար. փախչիլ, խոյս տալ, Հոյ-Հօրոյի հետ ազատիլ ոմարդի ճիրաններէ.. դէպի անծանօ՞թը... հոգ չէ՛. ի՞նչ պիտի ըլլար վաղուան արկածախնդրութիւնը ,հալածուած, առանց երգիքի, սովահար,.. Այո՛, միայն «Յոյս»ին կառչած պիտի թօթափէին ամէն վտանգ...

— Alea jacta est». Կիւլնազ մէկդի նետած ցաւերը, տատամսիլը, հոգեկան տագնապը .կարելի է մեռնիլ, դիպուածով կամ իր յօժար կամքով, այո՛, մեռնիլ, սակայն չձգել այդ ոճրին հաճոյքը դահիճին...

Վերջին վճռականութիւնը նոր կրօնքով էր տուած աղջկան: Գուրգուրանքով կը նայէր Հոյ – Հօրոյի անոյշ քունը, սակայն պէտք է մեկնէին, փախչէին, այլեւս կորսուէին այդ վայրէն՝ ուր միայն հոգեկորոյս հետքերը ,տարիներ շարունակ, իրենց տքնաջան աշխատանքն ու տխրահռչակ կեղեքումները պիտի ձգէին.. իբր յիշատակ...

Կիւլնազ՝ քաղցր հպումով, անպակաս յարումով, Հոյ – Հօրոյն էր արթնցուցած. կարծես տղուն երազը կը շարունակուէր այդ փայփայանքին տակ: Աչքերը բանալով, յանկարծ պինդ կառչած էր Կիւլնազի թեւին: Շշմոլոր, երեսը նայելով, վախը սիրտը կը թունէր իրեն, նախօրեայ վայրագութիւնները վերադառնէին իրենց աչքին...

Կիւլնազ՝ հանդարտ, մեղմ խօսքերով, բացատրած էր կացութիւնը ու իր որոշումը: Պէտք էր վերջնապէս հեռանային ,դուրցէ դէպի անորոշը՝ ուր վտանգներ կը սպառնային, թերեւս իրենց կորուստին սակայն այլեւս անհնարին էր որ իրենց կեանքը շարունակուէր չարաբաստիկ Քիւրտին մօտ: Հոյ – Հօրոյ պէտք չունէր համոզումի. ինչպէ՞ս պիտի շարունակէր ապրիլ առանց Կիւլնազի. ի՞նչ կարեւորութիւն ունէր անծանօթը, նոյնիսկ անօթութիւնը ու երկնային երգիքը :Միայն իր ներքին տարածքին տըրուէր գգուանք ու սէր...

Կիւլնազի մտքին, ճամբու ուղեգիծը պարզ էր. Կրպոյի առած ուղղութեամբ հետեւիլ դէպի Պապ քաղաքը: Հոն՝ գըտնել քաջ տղուն հետքը, ու, գործ մը ճարել իրենց ապրուստը ապահովելու: Քաղաքին բնակչութեան մեծամասնութիւնը Արաբ, Նուազ հետաքրքրիր ու նենգամիտ, առջի եւ հետեւեալ օրերը իրենց հանգիստ պիտի ձգէին: Վտանգի պարագային փոքր քաղաքի եռուզեռին մէջ կորսուած, մարդ հետազօտելը դժուար պիտի ըլլար:

ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆ

(18 – Շար.)

ԻՏԱԼԱՀԱՅ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՆՈՐԸՆՏԻՐ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻՆ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՊԱՏԱՐԱԳԻՆ

Միլանոյի արքեպիսկոպոս Կարդինալ Ճովաննի Գոլոմպօն, որ Հայերու բարեկամ ճանչցուած բարձրաստիճան եկեղեցական մըն է, քանի մը ամիս առաջ առողջական պատճառներով հրաժարեցաւ ու քաշուեցաւ իր պաշտօնէն: Յաջորդը՝ Գերպ. Կառլօ Մարիա Մարթինի, որ իր նշանակումէն յետոյ եպիսկոպոսական ձեռնադրութիւնը ստացաւ 1980 Յունուար 6ին Հռոմի Ս. Պետրոսի տաճարին մէջ Յովհաննէս – Պօղոս Բ. Պապին կողմէ, կիրակի, փետրուար 10ին մեծ թափօրով ու շուքով մուտք գործեց Միլանոյի հռչակաւոր Մայր տաճարէն (Տուոմօ) ներս եւ եպիսկոպոսական անդրանիկ պատարագը մատոյց աւելի քան տասը հազար հաւատացեալներու ներկայութեան:

Սոյն պատարագին յատուկ հրաւէրով ներկայ գտնուեցաւ Իտալիոյ Հայոց հոգեւոր հովիւ Սարգիս Քհնյ. Սարգիսեան, որ Միլանոյի յոյն, ռուս, ռումէն օրթոտոքս, անկլիքան եւ մկրտչական համայնքներու հոգեւոր հովիւներու շարքին, դասին մէջ տեղ գրաւած էր: Հայ համայնքէն ներկայ էին նաեւ Իտալիոյ Հայոց Միութեան նախագահ Տոքթ. Օննիկ Մանուկեան եւ Ս. Քառասուն Մանկունք եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան ատենապետ Տոքթ. Տիգրան Ալեքսանեան:

«Ողջոյն»ի ատեն, քոյր եկեղեցիներու հոգեւորական ներկայացուցիչները մէկ առ մէկ մօտեցան Միլանոյի արքեպիսկոպոսին եւ ողջագուրուեցան անոր հետ:

Պատարագէն յետոյ, հիւր հոգեւորականները արքեպիսկոպոսի թափօրին մաս կազմելով, մուտք գործեցին Միլանոյի Արքեպիսկոպոսարանի դահլիճէն ներս, ուր յատուկ հրաւէրով հաւաքուած էին աւելի քան հինգ հարիւր քաղաքային, զինուորական իշխանութիւններու եւ դիւանագիտական կազմի ներկայացուցիչներ: Տեղի ունեցած ընդունելութեան ընթացքին Միլանոյի Արքեպիսկոպոսարանի էկումենիք յարաբերութիւններու վարիչ եւ ընդհանուր քարտուղար Գերպ. Ֆրանքօ Փիցցակալլին նորընտիր արքեպիսկոպոս Մարթինիին ներկայացուց քոյր եկեղեցիներու հոգեւոր հովիւները մէկ առ մէկ, որոնք բարի գալուստ մաղթեցին եւ շնորհաւորեցին զինք իր բարձր ու պատասխանատու պաշտօնին ստանձման առթիւ: Գերպ. Մարթինին, որ 53 տարեկան է, Յիսուսեան ուխտէն եւ նախ քան իր ընտրութիւնը վարած է Հռոմի Կրեկորեան համալսարանի տեսչութիւնը, իր պաշտօնավարութեան առաջին օրը, որպէս յուշանուէր հրաւիրեալներուն յանձնեց Միլանոյի Մայր տաճարի եւ Աստուածամօր պատկերով պրոնզեայ մետալ մը եւ իր անդրանիկ քարոզի շքեղ հրատարակութեամբ գրքոյկը:

Գերպ. Մարթինիի պաշտօնակալութեան արարողութիւններուն ու հանդիսութիւններուն Միլանոյի մամուլը, ձայնասփիւռն ու հեռատեսիլը լայնօրէն արձագանգեցին: Միլանօ քաղաքի եւ Լոմպարտիա նահանգի թեմը Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ աշխարհի ամէնէն մեծ թեմն է, աւելի քան հինգ միլիոն հաւատացեալներով, հազար երկու հարիւր ծուխերով, չորս հարիւր յիսուն բարձրագոյն, միջնակարգ եւ նախակրթական դպրոցներով, երեք հազար հոգեւորականներով եւ տարբեր ուխտերու պատկանող տասը հազար քոյրերով ու մայրապետներով:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀՐԱՉԵԱՅ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հայաստանի գրողներու տան մեծ դահլիճին մէջ տեղի ունեցած է գրական երեկոյթ մը, նուիրուած Հրաչեայ Յովհաննիսեանի: Բացումը կատարած է Գրողներու Միութեան Ա. քարտուղարը՝ Վարդգէս Պետրոսեան: Էդ. Ջրբաշեան ընութագրած է բանաստեղծին գործերը, իսկ Վահագն Դաւթեան ողջոյնի խօսք արտասանելէ ետք կարդացած է Հրաչեայ Յովհաննիսեանի առաջին բանաստեղծութիւնները: Խօսք առած են Սիլվա Կապուտիկեան, գրքի առեւտուրի վարչութեան պետական կոմիտէի նախագահ Ս. Բաղդասարեան, Գէորգ Էմին, եւ այլ գրագէտներ:

×

ԱԿԱԴ. ԾԱՏՈՒՐ ԱՂԱՅԵԱՆԻ ՅՕԴՈՒԱԾԸ ՊՈՒԼԿԱՐ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՄԷՋ

Պուլկարիոյ Ակադեմիայի «Իստորիչեսկի Պրեգլէդ» ամսագիրը լոյս ընծայած է Հայաստանի Ակադեմիայի անդամ Ծատուր Աղայեանի «Հայկական Ջոկատի մասնակցութիւնը պուլկար ժողովրդի ազատագրական պայքարին» յօդուածը: Հեղինակը իր գրուածքով անդրադարձած է հայ եւ պուլկար ժողովուրդներու դարաւոր կապերուն, որոնք առաւել եւս ամրապնդուած են օսմանեան լուծին դէմ անոնց մղած ազատագրական պայքարի ընթացքին: Պուլկարիայէն Արեւմտեան Հայաստան, մասնաւորաբար Տիարպէքիր, Էրզրում եւ այլ վայրեր աքսորուած յեղափոխական գործիչներ հայ ժողովուրդին կողմէ արժանացած են ջերմ ընդունելութեան: Անոնք իրենց օրագիրներուն եւ յուշագրութիւններուն, ինչպէս նաեւ մամուլի էջերուն մէջ այդ մասին հետաքրքրական տեղեկութիւններ ձգած են:

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ, փետր. 5ին, մեռած է Գալուստ Սիւրմէնեան: Ողբացեալը՝ 80ը անց, ծնած էր Երզնկա: Երիտասարդ տարիքէն զինուորագրուած էր Օսմանեան բանակին մէջ եւ հասած սպայի աստիճանին: Մեծ Եղեռնի շրջանին յաջողած է թրքական սադրանքներէն ճողոպրիլ եւ անցնիլ Արեւելեան Հայաստան: Հայաստանի Հանրապետութեան շրջանին մաս կազմած է հայկական անդրանիկ բանակին, սպայի պաշտօնով: Խորհրդայնացումէն ետք անցնելով Իրաք տասնամեակներ ծառայած է Պաղտատի գաղութին, վարելով ուսուցչի եւ ապա Ազգ. Միացեալ վարժարանի տնօրէնի պաշտօնները: Եղած է նաեւ գաղութի ազգային մարմիններու անդամ:

×

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Հ. Յ. Դ. Երիտասարդաց Միութեան նախաձեռնութեամբ հրապարակ ելած է հայկական յեղափոխական երգերու սալ մը (յունարէն): Երգիչն է Վասիլիս Փափադոստանտինու: Դաշնաւորում՝ Խաչիկ Նազաչեանի: Սալին վրայ կան Արինոտ Դրօշ, Ջայն տուր ով Ֆէտա, Գնդակ Որոտայ, Ախ Ֆէտայիներ եւ այլ երգեր:

×

ԱԹԷՆՔԻ «Հիլթըն» պանդոկին մէջ, փետր. 9ին, տեղի ունեցած է Հ. Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութեան տարեկան պարահանդէսը, խուռն բազմութեան ներկայութեամբ: Ներկայ եղած են նաեւ Խնամատարական փոխ – նախարար Երասիմոս Ափոսթոլաթոս եւ հելլէն Խորհրդարանի ընդհ. քարտուղար Անաստասիոս Ներանծիս, որոնք խօսք առնելով իրենց համակրանքը յայտնած են Հայութեան հանդէպ: Շրջ. Վարչութեան ատենապետուհին՝ Տիկին Տալիտա Մեքթուպճեան, քանի մը խօսքով անդրադարձած է կանացի կազմակերպութեան առաքելութեան եւ նպատակներուն:

×

ԳՈՔԻՆԻՈՅ (Աթէնք) Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, փետր. 14ին, պատարագած եւ քարոզած է թեմին առաջնորդը՝ Սահակ Արք. Այվազեան: Յաւարտ պատարագի տեղի ունեցած է Վարդանանց հանդիսութիւնը, մասնակցութեամբ վարժարանի աշակերտութեան:

×

ՖԻՔՍԻ Լ. եւ Ս. Յակոբեան վարժարանի սրահին մէջ, փետր. 7ին, տեղի ունեցած է Ծնողական Միութեան կազմակերպած ճաշը, Բարեկենդանի առիթով: Լեցուն սրահին մէջ ստեղծուած է խանդավառ մթնոլորտ մը, շնորհիւ հայկական երգերու եւ նուագներու:

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ

Աղը՝ Սննդառութեան մէջ

Գիտենք թէ աղը շատ օգտակար տարր մըն է բնախօսական գործողութիւններուն մէջ: Շատ մարդիկ սեփական նախաձեռնութեամբ աղը կը զեղչեն կամ ամբողջութեամբ կը մերժեն հիւանդանալու պարագային, անկախ հիւանդութեան տեսակէն, իսկ ուրիշներ, ըլլան առողջ թէ հիւանդ, կը շարունակեն շատ աղի կերակուրներ ճաշակել: Այս երկու տեսակէտներն ալ անտրամաբանելի են: Առողջ մարդիկ աղը պէտք է սպառեն չափաւոր քանակութեամբ, զեղչեն կամ բոլորովին վտարեն սննդառութենէ զանազան հիւանդութիւններու պարագային: Աղի չափազանցումը իր կարգին տեղի կուտայ հեղուկներու չափազանց սպառումին եւ, եթէ այս սովորութիւնը շարունակուի, կրնայ առիթ տալ օրկանական լուրջ խանգարումներու:

Սրտանօթային կամ միզային գործիքի հիւանդութեանց պարագային, աղը պէտք է բոլորովին հեռացնել սննդառութենէն, այս կերպով կը ստացուի երակներու պատերու մկաններուն պարունակած սոտիոմի քանակութեան նուազումը, իբրեւ հետեւանք ունենալով երակային ճնշման զեղչումը, սրտի աշխատանքին թեթեւացումը:

Երիկամային հիւանդութեանց մէջ, առանց աղի կերակրականոնը աղը կը հեռացնէ օրկանիզմէն, ինչպէս նաեւ ջուրի չափազանց քանակութիւնը, այս կերպով վերացնելով ջրուռեցքներու (էօտէմ) կազմութիւնը եւ երակային ճնշման բարձրացումը: Անշուշտ, յիշեալ հիւանդութիւններու պարագային, սննդառութենէն աղին բոլորովին ջնջումը կամ մասամբ զեղչը պէտք է կատարուի միայն բժիշկի խորհրդակցութեամբ: Այս կերակրականոնը բժիշկներու կողմէ կը յանձնարարուին նաեւ գիրութեան եւ լերդային չիկուցի դէմ: Բոլորովին առանց աղի կերակրականոնի պարագային, յանձնարարելի է ունենալ առեւտուրի մէջ վաճառուած պատրաստ սննդեղէնները, ինչպէս՝ կարկանդակները, սովորական հացը, փոշի ապուրները, միսի եւ բանջարեղէններու պահածոները, նաեւ կարգ մը դեղեր եւ հանքային ջուրեր, որոնք, թէեւ առանց աղի կը թուին ըլլալ, այսուհանդերձ աղ կը պարունակեն որոշ քանակութեամբ:

Առանց աղի կերակրականոնները պէտք է ղեկավարուին, անհատականացուին խելամտօրէն բժիշկին կողմէ, ըստ պարագայի, չհասնելու համար հակասութեան մը, երբ մարմինը, երկար ժամանակ մնալով առանց աղի, կրնայ ներկայացնել աղի ստիպողական կարիքը եւ որու իբրեւ հետեւանք ծանր խանգարումներ կը յառաջանան, որոնց կարգին բնամէզի (իւռէ) աճը արիւնի մէջ:

«Նոր Կեանք» Ա. Վ.

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿՆ ՈՒ ՁԷՅՆԱՊԸ

– Էդպէս է, էդպէս,– շարունակեց երեսփոխը,– տղան, Հաճի Մուսան Սուլթանի ձեռքին տակ չապրելու համար աւազակապետ դուրս եկաւ: Կար ժամանակ, որ երկնքի հաւքերն իսկ համարձակ չէին կրնար անցնիլ այն տեղէն, ուր Մուսան իր աւազակախումբերով վրան կը զարնէր: Անոր համար սահման չկար. Թրքաց հողէն կ՚անցնէր Պարսկաստան, մինչեւ թաթարներու երկիրը: Տես, որ էդ շրջանին ինքը ու իր խումբը մէկ Հայու քիթ արիւնոտած չեն:

– Քեզի բան մը ըսեմ,– ըսաւ Ջուլհակ Պետօն,– որ Հաճի Մուսան այս կողմերն է, Ջէօթէլի Զատէն պէլքի իր պոչը էշի պէս կարճ պահէ:

– Որ կ՚ուզես հասկնալ, Պետօ,– ձայնը աւելի ցածցնելով,– Ջէօթէլի Զատէին պոչը վաղուց կարճցեր է: Ատեն մը ի՞նչ էր, գեղին վրայ կրակ կը փսխէր: Անցեալ օրը տեսայ զինքը: Հետս փոլիթիքայով կը խօսէր: Էնոր պոչը հայ ֆէտայիները կարճցուցին, Պետօ:

– Էդ ինչպէ՞ս,– հարցուց տիրացու Մարգար՝ բոլորովին անտեղեակ:

Անտեղեակը միայն Մարգարը չէր: Բերդակը շատ քիչ բան գիտէր Ջէօթէլի Զատէին եւ ֆէտայիներու միջեւ եղած դէպքին մասին: Տեղացիներէն ոմանք իմացեր էին, որ վերջին երկու տարուան ընթացքին, ֆէտայիները իրենց բազուկը մինչեւ Ջէօթէլի Զատէի սահմանները երկարցուցած էին: Անոնք լեռներէն քիչ անգամ վար կու գան: Երբեմն միայն լեռներու մօտի ճամբուն վրայ հանդիպած են հայ ընճպէրին ու ճամբորդին: Ընճպէրը տուն դառնալէ յետոյ միայն անդրադարձեր է, որ մինչեւ ակռաները զինուած, հսկայ երեւոյթով, իր աչակերտներուն երեւցող Քրիստոսի տեսիլքի մը պէս, իր հետ խօսողը հայ ֆէտայի էր:

– Ֆէտայիները մի քանի անգամ կը ըսպառնան Ջէօթէլի Զատէին, որ իր հարստահարութիւնը վերցնէ շրջանի հայ գիւղերէն,– շարունակեց երեսփոխը.– Էս մէկ ու կէս տարի առաջ կը պատահի: Էն օրերուն էր, Ջէօթէլի Զատէն կ՚ուզէր Բերդակէն տարեկան հարկ վերցնել: Էհ, ի՞նչ կրնայի ընել: «Կամքը ձերն է» ըսի ու վերադարձայ գիւղ: Ելք չկար: Որոշեցի գիւղացիները կանչել ու խօսիլ: Տեսնեմ էդ օրերուն, էս մեր սուսիկ – փուսիկ տէմիրճի Խաչերը իմ տունը եկաւ, ուզեց հասկնալ, թէ Ջէօտէլի Զատէն գիս ինչո՞ւ իր մօտ կանչած է: Ի՞նչ ըսէի Խաչերին, մինչ այդ՝ ոչ ոքի ըսած էի: Զարմացայ որ մինչեւ Խաչերի ականջը հասեր է:

– Բան չկայ, Խաչեր, ի՞նչ պիտի ըլլայ, Ջէօթէլի Զատէն եա՛ աղն է պակսեր, եա՛ եղը: Ախր քեզի կէօրէ բան չէ: Մի՛ ըսեր որ մեր չհաւնած Խաչերին քով ֆէրէմէք կայ եղեր: Մինչեւ էդ օրը ես ալ չգիտէի: Ըսաւ, «որ գիւղացիները կանչել չփորձես, Ջէօթէլի Զատէն այս շրջանի հայ գիւղերէն հարկ վերցնել չի համարձակիր»: Խենթեցա՞ր, Խաչեր, գլխէդ դուրս ի՞նչ է կը փչես: Էս քո փոքրը չէ. կամաց խօսէ՝ ուրիշ մէկը չիմանայ, ըսի: Ջէօթէլի զատէն որ ուզէ, գիւղը ափին մէջ կը ճզմէ: Մի՛ ըսեր, որ ֆէտայիներուն ու գիւղին մէջ կապ պահողը մեր տէմիրճի Խաչերն է: Քանի մը օր վերջ իմացայ, որ ֆէտայիները մինակ կը գտնեն Ջէօթէլի Զատէն, ձիէն վար կ՚առնեն, ծառին կը կապեն ու կը սկսին լաւ մը ծեծել, որը խարազանով, որը թըփէնքի կոթով: Կը սպառնան գլուխը ուսէն վար շրջել, եթէ շարունակէ իր հարստահարութիւնը: Ջէօթէլի Զատէն ամբողջ գիշերը ծառին կապուած կը մընայ մինչեւ լուսադէմին: Անտառը փայտ հաւաքող քիւրտ կին մը կը քակէ կապերը: Էն օրէն ի վեր ինքզինքը ֆէտայիներու խաս բարեկամ ըրած է, ճաշի հրաւիրած է, երբեմն ալ իր ձիերը տուած է անոնց: Ինքզինք առերես Օսմանեան կառավարութեան թշնամի ցոյց կու տայ: Վախկոտ մարդ է: Վախկոտները կեղծաւոր ու երկերեսանի կ՚ըլլան: Էդ բոլորը Խաչերն ալ գիտէ: Ինչ որ է, էս բաները ձեր մէջ պահեցէք,– վրայ տըւաւ երեսփոխը:

(Շար. — 19)

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Գարաջեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տէրվիշ–եան եւ զաւակները ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ–մօր, մօրաքրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ՍՈՖԻ ԳԱՐԱՋԵԱՆԻ
(ծնեալ Խնտամեան)

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 16ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Փետր. 21, ժամը 13.30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Լա Կաւէն – Քոլոմպի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Նշան Սամուէլեան, Օր. Անահիտ Նիկողոսեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Փետրուար 24, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց հօր՝

ՅԱԿՈԲ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այս տխուր առթիւ Տէր եւ Տիկին Նշան Սամուէլեան 200 Ֆ. կը նուիրեն Սեւրանի դպրոցին (ստանալ «Յառաջ»–էն), Օրիորդ Անահիտ Նիկողոսեան՝ 200 Ֆ. «Յառաջ»ին, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Առաքելեան՝ 200 Ֆ. «Յառաջ»ին:

——×——

Պ. Զաւէն Խաչիկեան, զաւակները, թոռները եւ թոռան զաւակները, Հիւսնըեան եղբայրները, Այրի Տիկին Արաքսի Աստուածատուրեան եւ զաւակները, եւ Մարկոսեան եղբայրները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց կնոջ, մօր, մեծ–մօր, նանիին, քրոջ եւ մօրաքրոջ՝

ԱՐՈՒՍԵԱԿ ԽԱՉԻԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ Իսի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին, Կիրակի, Փետր. 24ին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

——×——

Հ. Բ. Ը. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան յատուկ պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Փետր. 24, յաւարտ պատարագի, Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին մէջ, մասնաճիւղի բարերար՝

ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ:

Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի անդամներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ Ի ՊԱՏԻՒ

ԴԱՒԻԹ ԵՊՍ. ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ

Լիոնի եւ Շրջ. Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը հրաւիրէ համայնքը ընդունելութեան մը, Չորեքշաբթի, Փետրուար 27, ժամը 20.30ին Ազգ. Տան մեծ սրահը ի պատիւ՝

ԴԱՒԻԹ ԵՊԻՍԿ. ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ

իր մեկնումին առթիւ Հարաւային Ամերիկա իբրեւ Կաթող. Պատուիրակ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Յանձնախումբը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Ղազար Ղազարեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Ղազարեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Ժանօ Ղազարեանի եւ զաւակներուն, Տիկին Ռոզ Ղազարեանի եւ զաւկին, իրենց մօր, մեծ–մօր եւ ազգականին՝ Լիսի Ղազարեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

×

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Յանձնախումբը իր սրտագին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Միսաք Միրզէի եւ զաւակներուն, իրենց կնոջ եւ մօր՝ Արտեմիս Ղազարեանի մահուան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Վրոյր Չիթունիի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Մինասեան եւ զաւակները 200 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

GRANDE NUITEE à Marseille

La Croix Bleue Arménienne de Marseille (Section Ville) Organise le Samedi 23 Février de 22 heures à l'aube, dans les salons de l'Alhambra, une Grande Nuitée costumée avec l'orchestre de

PATRICE VALMONT
(de Radio Monte-Carlo)

Réservations et renseignements à la Maison de la Jeunesse et de la Culture Arménienne 12-14 rue Saint Bazile, 13001 Marseille
Tél. : 50-19-15
Tenu sombre souhaitée

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՕՊԸՆԱ.— Օր. Բիւզանդ Ժամկոչեան 150 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, ի յիշատակ նորոգ հանգուցեալ Տիկին Ագապի Ժամկոչեանի:

ԿՐԸՆՈՊԼ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Տարեկան մեծ պարահանդէս, կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղին կողմէ, Շաբաթ Փետր. 23, ժամը 21էն սկսեալ Ալփ–Օթէլի շքեղ սրահներուն մէջ, առաջնորդութեամբ Ժաք Քոժաքեանի խանդավառ նուագախումբին:

Հայկական ջերմ մթնոլորտ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ տարեվերջի հանդէսը՝ Կիրակի Յունիս 29ին:

UNION DES ANCIENS ELEVES MOORAT - RAPHAEL

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

grande soirée dansante

Le Samedi 1er Mars de 20h. à l'aube
dans les salons de l'Hôtel MERIDIEN
(Boulevard Gouvion St-Cyr — Porte Maillot — Paris)

avec la participation des chanteurs.

bedik et **puzant findikian**

— et du duo —

haris et **paraskevas**

animé par :

bernard dededjian et son orchestre

Réservation des tables :
ANOUCHIAN. 246-54-17
KASBARIAN A. 236-48-19

KAPRIELIAN : 508-08-70
MAVIAN : 574-34-78
Entrée 50 F.

UGAB - JEUNE

vous convie, dans le cadre de son Ciné-Club, à assister et prendre part — à la projection de

Salut L'Artiste

film en version française réalisé en 1973 par YVES ROBERT et interprété par JEAN ROCHEFORT, MARCELLO MASTROIANNI FRANÇOISE FABIAN.

— au débat sur la profession comédien qu'animera SERGE AVEDIKIAN *vedette du «Pull-over Rouge»* (979) le Vendredi 22 Février à 21 h.

×

organise
sa soirée

MARDI GRAS

le Samedi 23 Février à partir de 22 heures

- Animation non-stop
- Musique Disco
- Musique folklorique arménienne
- Election des plus beaux déguisements (avec de nombreux lots)
- Déguisement de rigueur

Participation aux frais : 40 et 55 F.
Tél. : 227-12-26

Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, Paris 17e

DINER DANSANT

Dîner dansant organisé par les amis du Collège St. Grégoire de Nareg, au profit de cette fondation arménienne, à l'*Abbaye de Collonges-Paul Bocuse*, quai de la Jonchère 69660 Collonges au Mont d'Or, le Dimanche 2 Mars à partir de 20 h. Pour participer à ce repas de bienfaisance, se mettre en relation avec la Direction du Collège :
38, Route de Collonges,
69450 St. Cyr au Mont d'Or
Tél. (7) 847-28-65

Ս. ՊՕՂՈՍ – ՊԵՏՐՈՍ
ՀՍԿՈՒՄ

Այս Ուրբաթ, Փետր. 22ին, երեկոյեան ժամը 7ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ հսկում կը կատարուի բոլոր եկեղեցականներու մասնակցութեամբ:

ՓԻՆԿ – ՓՈՆԿԻ ՄՐՑԱՇԱՐՔ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ:

Շաբաթ, Փետր. 23, կ. ե. ժամը 15էն սկսեալ Փարիզի Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ:

Արձանագրութեան համար դիմել փինկ-փոնկի յանձնախումբի անդամներուն մօտ ամէն օր ժամը 17էն 19 Մշակոյթի տունը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի Մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Տոքթ. եւ Տիկին Յով–սէփեանէ 200 Ֆր., որմէ 50 Ֆր. ի նպաստ դպրոցին: Պ. Վահագն Կարապետեանէ՝ 200 Ֆ.:

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՆՈՒԷՐ

ՕՐ. ՀՈՒՐԻԿ ԳՈՐԾՈՒՆԵԱՆԻ
Ե Ւ
ՊՐ. ԱՐԱ ԱԼԼԱՀՎԵՐՏԵԱՆԻ

ամուսնութեան ուրախ առթիւ, Տէր եւ Տիկին Օշին Զօքարեան 500 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՏԻԿԻՆ ՄԻՍԱՔ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ.— Նոյն տխուր առթիւ Տէր եւ Տիկին Կարօ Յովսէփեան 100 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

ՏԷՍԻՆ.— Տիկին Թամամեան – Գրիգորեան Հախիսիմէ, ողբացեալ Արտեմիս Ղազարեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին եւ 100 Ֆ. Լիոնի Կապոյտ Խաչին:

×

ԼԻՈՆ.— Նոյն տխուր առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Տիկ. Մարի Կէնճեան կը նուիրէ 50 Ֆ. «Յառաջ»ին եւ Տիկին Արմաւ Աճէմեան փոխան ծաղկեպսակի 50 Ֆ. եւ 100 Ֆ. ալ իր ամուսնոյն՝ Գրիգոր Աճէմեանի յիշատակին «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

×

ՎԱԼԱՆՍԷՆ.— Պ. Խաչերեան 50 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, Տիկին Միսաք Ղազարեանի մահուան առթիւ:

×

ՏԷՍԻՆ.— Պր. Ալեքս Մանուկեան իր սրտագին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկեր Միսաք Միրզէին, զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն, իրենց կնոջ, մօր եւ ազգականին, ողբացեալ Արտեմիս Ղազարեանի կսկծալի մահուան առթիւ, եւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ 200 Ֆր. «Յառաջ»ին եւ 100 Ֆր. Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին:

MASON DE LA CULTURE ARMENIENNE
9, rue de Madrid, 94140 Alfortville

Conférence - Projection

Voyage à travers les miniatures arméniennes
par le Pasteur YERAMIAN
Le Vendredi 22 Février à 21 heures

×

soirée spécial Jeunes

SAMEDI 23 FEVRIER
à partir de 20 h. 30

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Յուլիսի եւ Օգոստոսի կայաններուն համար ով որ կը փափաքի մօնիթէօր կամ մօնիթրիս ըլլալ, անյապաղ գրաւոր պէտք է դիմէ Կապոյտ Խաչի Շրջանային վարչութեան գրասենեակը՝ 17 Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 75009, մինչեւ Փետրուար 29:

Թեկնածուները պէտք է ըլլան 18էն 25 տարեկան:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Անիէռ-Պուա – Քօլօմպի Մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր-ընկերուհիները Փետրուար 26ին, ժամը 20.30ին, Centre Culturel, Rue Robert Lavergne, Asnières.

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները Շաբաթ, Փետր. 23, ժամը 16ին Մշակոյթի Տունը: Կարեւոր օրակարգ եւ վարչութեան ընտրութիւն: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի:

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
22
VENDREDI
22 FEVRIER
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.586 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 55e ANNÉE — No 14.586

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄՆԵՐԸ ԵՒ ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

«ՀՌՈՄԻ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁԻ ԵՏԻՆ՝ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԸ ԵՐԱԶԸ»

ԿԸ ԽՈՐԱԳՐԷ՝ «ՔՈՌԻԷՌԷ ՏԷԼԼԱ ՍԵՌԱ»

Ինչպէս գրած էինք մեր երէկուան թիւով, Չորեքշաբթի Փետր. 20ին ալ, Միլանոյի ծանօթ օրաթերթը՝ Քոռիէռէ տէլլա Սեռա լայն տեղ կու տար Հայերուն, իր իններորդ էջին վրայ, Կլաուտօ Լիքաթայի ստորագրութեան տակ, հրատարակելով նաեւ քարտէզ մը: Վերոյիշեալ խորագրին տակ կը դնէր երկրորդ յատկանշական ենթախորագիր մը՝ «Սփիւռքը ժողովուրդի մը, որ հանդիսատես է իր դանդաղ ցեղասպանութեան. — անհանդուրժողութեան արարքները միշտ դատապարտուած են փոքրամասնութեան կողմէ. — Բայց կան նաեւ որ կ'ըսեն.— «ԱՇԽԱՐՀ ՄԵՐ ՀԱՐՑԵՐՈՒՆ Կ'ԱՆԴՐԱԴԱՌՆԱՅ ՄԻԱՅՆ ԵՐԲ ՌՈՒՄԲ ՄԸ ԿԸ ՊԱՅԹԻ»:

Իտալացի լրագրողին յօդուածը բաւական երկար է եւ շահեկան մէկէ աւելի երեսներով: Անջատ գլուխի մը մէջ յայտնելէ ետք թէ Հռոմի վերջին եղեռնափորձերն ալ դրուագներն են անհանդուրժողութեան յեղափոխական խումբի մը, որ նաեւ Իտալիան ընտրած է իբրեւ անուղղակի օրրան, հարց կու տայ բայց ո՞վ են Հայերը ու այդ հարցումին է որ երկարօրէն կը պատասխանէ, երթալով շատ հին օրերու, ոգեկոչելով Ուիլեըմ Սարոյեանի մէկ վէպը, հաստատելու համար թէ «միշտ երազուած հայրենիք մը կայ» եւ բաղդատական մը ընելով Հրեաներու հետ, որոնք երբ դեռ Իսրայէլ չունէին կը կրկնէին միշտ՝ Գալ տարի Յերուսաղէմ, կ'ըսէ թէ Հայերը համապատասխան բանաձեւ չունին: Կրկին 1917ը յիշելով իբրեւ թուական ցեղասպանութեան ուր «մէկուկէս միլիոն Հայեր ջարդուեցան եւ երկուքուկէս միլիոն ալ պարտաւորուեցաւ թողուլ գիւղերը, ուր իրենց նախնիքը կ'ապրէին 27 դարէ ի վեր ինչպէս նաեւ նուիրական լեռը՝ Արարատ, ուր իջած էր Նոյեան տապանը»:

Այսօր, կը շարունակէ Լիքաթի, հայկ. սփիւռքի մեծ մասը Միացեալ Նահանգներն է (շուրջ 400 հազար կը գնահատէ) եւ 500 հազար ալ կը տեղաւորէ Միջին Արեւելք, 250 հազար՝ Եւրոպա (այս թիւը ըստ մեզի, իրականութենէն ցած է, բայց մեր շատ մը ողբերգութիւններու կարգին, հարկ է նաեւ ըսել թէ որեւէ ձեւով ի վիճակի չենք այսօր Սփիւռքի այս կամ այն երկրի ոչ թէ ճշգրիտ այլ անուազն մօտաւոր թիւ մը տալ) որու մէջ միայն 150 հազար կը հաշուէ Ֆրանսահայութիւնը (250էն 300 հազար է, հաւանաբար) ու աւելի կը ծանրանայ Իտալիոյ Հայութեան վրայ, յիշելով թէ ունին եկեղեցի մը՝ Միլանօ, Հայկ. Միութիւն մը, մշակութային կեդրոն մը՝ Վենետիկ, Մխիթարեան վանականներով Ս. Ղազար հաստատուած 1717ին: 50 հազար Հայեր կ'ապրին Պոլիս, կ'ըսէ Իտալացի լրագրողը, որոշ մտավախութեամբ: Կը յիշէ Խորհ. Հայաստանը իբրեւ մէկ մասը միայն պատմական Հայաստանի եւ փոքրագոյնը խորհրդային Հանրապետութեանց, ուր աճը բարձր է:

«Վերջնական լուծումէն» ետք, կ'ըսէ Քոռիէռէի աշխատակիցը, գործուած առաջին աշխարհամարտին Թուրքերու կողմէ, որոնց Քիւրտերը ձեռք մը տուին, հայկական հողերու վրայ, որ այսօր թրքական հողամաս է, Հայերը չորս միլիոնէն պիտի իջնէին զերոյի: Լիքաթա, որ բաւական տեղեկութիւններ քաղած է, բայց չփոթութիւններէ զերծ չէ, կը յիշէ նաեւ աւստրիացի գրագէտ մը՝ Ֆրանց Վերֆէլ, որ պատմած է այդ «վերջնական լուծումին» մէկ դրուագը, 1933ին լոյս տեսած հատորի մը մէջ՝ Մուսա Լեռան 40 օրերը:

Լիքաթա, յետոյ, կը ծանրանայ Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ կատարած դերին վրայ, շեշտելով թէ առաջին Պետութիւնը եղած ենք, որ Քրիստոնէութիւնը հռչակած է պետական կրօնք: Իբրեւ աւելի մերձաւոր պատմութիւն, ինչ կ'ըսէ «նոր դէպք», Լիքաթա կ'անդրադառնայ 1920ի եւրոպական խոստումներուն, Ուիլսընեան սահմանները, հաստատելու համար թէ Հայաստանը զոհուեցաւ ինչպէս աւելի ուշ Չեխոսլովաքիան Հիթլէրի առեն:

Յօդուածին վերջին մասին մէջ, լրագրողը կը փորձէ վերլուծել ահաբեկչական գործողութիւնները: Կը նկատէ թէ Հայերը ցաւ կը զգան որ հանրային միջազգային կարծիքը կ'անգիտանայ հայկ. հարցը, աւելցնելով սակայն թէ այդ չի նշանակեր որ Հայերը համամիտ են ծայրայեղ հայրենասէրներու մեթոտներուն: Իրականին մէջ, կը գրէ Լիքաթա, բոլորն ալ անխտիր կը դատապարտեն ահաբեկչութիւնը, ոչ թէ կոչումով միշտ ոչխարի դերը առնելով կամ յանուն խաղաղութեան այլ՝ շատ աւելի խելացի դրդապատճառով մը՝ ամուլ եւ հակապատմական կը նկատեն ահաբեկչութիւնը այսօ՛ր: Նոյնիսկ եթէ հայկ. յեղափոխական առաջին գաղտնի կոմիտէները գործեցին 1890էն 1900ի միջեւ: Ուրեմն երբ կը հաստատուի արարք մը «Հայաստանի Ազատագրական Գաղտնի Բանակի» (մարքսիստ հակումով, կոմիտէներ՝ Լոնտոն, Փարիզ, Հռոմ), ամբողջ աշխարհի Հայերը իրենց գլուխը կը շարժեն եւ կ'աճապարեն դատապարտելու այս ահաբեկչութիւնը: Քանիներ սակայն, կ'աւելցնեն քիչ թէ շատ ցած ձայնով՝ կը դատապարտեն ահաբեկչութիւնը բայց հարկ է ընդունիլ, ակռաները սեղմած, թէ աշխարհ կ'անդրադառնայ Հայկ. Հարցին միայն այն ատեն երբ հայկ. ռումբ մը կը պայթի: Եթէ ընդհանուր ձեւով, ահաբեկչութիւնը հակապատմական է, Հայերու ներկայ հարցն է՝ պահպանել եւ փոխանցել հարազատ ինքնութիւնը այսօրուան երիտասարդներուն:

Ապա, իր եզրակացութեան մէջ, Քոռիէռէի աշխատակիցը կը խօսի հայ արուեստի Սիմպոզիոմներուն մասին, Պերկամօ եւ Երեւան եւ Իճոմի հանդիպումներուն Հերման Վահրամեանի գլխաւորութեամբ, նախ՝ Միլանօ, ապա Փարիզ եւ երրորդը՝ Վենետիկ, ու կ'ըսէ.— Սպասելով Սփիւռքի երեք միլիոն եւ Հայաստանի երեք միլիոն Հայերը, կը շարունակեն երազել մեծ հայրենիքը, որ իր մէջ ունենայ նաեւ Թուրքիոյ հողերը:

×

ՊԵՐՆԷՆ ԵՏՔ՝

Թուրք թերթերը սուտն ու իրաւը, առաւելաբար սուտը իրար խառնելով կը շարունակեն «մասալ»ներ պատմել: Ահանցմէ նմոյշ մը՝ Փետր. 20ի Հիւրիէթէն, որ իր առաջին էջին վրայ հրատարակած է նաեւ Գիլմճեաններու թապային նկարը, որու ներքեւ հետեւեալը կը գրէ.—

«ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պերնի Թուրք դեսպան Տօղան Թիւրքմէնի դէմ մահափորձ կատարելու արարքով ամբաստանուած Մաքս Գիլմճեանը զուիցերական իշխանութիւններու յանձնումը մերժող Ֆրանսա, միւս կողմէն Մարսիլիոյ մէջ ձերբակալուող մաքսանենգ երեք Հայերը, հետեւիլէն իբրեւ Թուրքեր ծանօթացուցած է: Այս ծանօթացումը Մարսէյլ գտնուող 800 Թուրք գործաւորի կողմէ բուռն բողոքի ենթարկուած է: Վերոյիշեալ դէպքէն ետք Թուրքերու վրայ գործուած ճնշումը աւելցած է եւ Մարսէյլի պանդոկներու մէջ բնակող բոլոր Թուրքերը ոստիկանութեան կողմէ զօրաւոր հսկողութեան մը տակ առնուած են: Մինչ այդ, Մաքս Գիլմճեանի հարցաքննութիւնը մեծ գաղտնապահութեամբ մը կը շարունակուի: Ըստ ֆրանսական կանոններու այդ մասին մամուլին ոչ մէկ յայտանաբերում կարելի է ընել, եւ ֆրանսական իշխանութիւնները նմանապէս մերժած են զուիցերական ոստիկանութեան ալ այդ հարցաքննութեան մասին որեւէ բացատրութիւն տալ»:

×

Յիշենք որ Փետր. 21ի Մոնտը քանի մը տողով կը յիշէր Մ. Գիլմճեանի ձերբակալութիւնը եւ ամբաստանութեան տակ առնուիլը: Նոյն թուականը կրող Մարսէյլի օրաթերթերէն՝ Լը Մեռիտիոնալ, 80 հազար Հայեր Մարսէյլի մէջ, ընդհանուր խորագրին տակ յօդուածաշարքի մը ձեռնարկած է, Ժոզէ տ'Առիկոյի ստորագրութեան տակ եւ որու առաջինն է՝ «1915ի ցեղասպանութեան յիշատակը դեռ կը յաճախէ բոլորին յիշողութիւնները»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԵՀՐԱՆ «պատրաստ» չըլլալով պատշաճ ձեւով ընդունելու հինգ հոգինոց այն յանձնախումբը, որու կազմին համաձայնութիւն տուած էր Խոմէյնի, այս վերջինը կէս ճամբան մնաց: Անշուշտ տրուած պատրուակը համոզիչ չէ եւ կ'ըսուի թէ Պանի Սատր նոր պահանջներ դրած է այդ յանձնախումբին բուն գործունէութեան մասին: Օրինակ՝ պիտի քննէ ոչ միայն Շահին ոճիրները այլեւ՝ Ամերիկայի: Կը սպասուի ուրեմն պարսկական «նոր վիզայի» մը...: Ասկէ ետք ալ, Խոմէյնի նոր ելոյթ մը ունեցած է Ամերիկայի եւ աշխարհակալութեան դէմ:

Ժ. ՄԱՌՇԷ, որ կը շարունակէ յատուկ խմուռ ցուցաբերել յայտնեց մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, որ կը կազմէ մարդկային իրաւանց ԻՐ հարազատ կոմիտէն: Նոյն օրը, Չորեքշաբթի, զանազան միջադէպեր պատահեցան: Պլիուշի արգիլուեցաւ ներկայ ըլլալ ասուլիսին մինչ Մառշէ կը հաստատէր «Աւելի լաւ է Հրեայ ըլլալ Խորհ. Միութիւն քան Սեւ՝ Ամերիկա» եւն., եւն.: Նոյն իրիկունը ձայնասփիւռի մէկ վիճաբանական հանդիպումին համայնավար Կրեմէց կը մերժէր պատասխանել Քոթիտիէնի աշխատակցին՝ Ժամէի հարցումներուն: Այս վերջինը ելոյթով մը կը ձգէր կ'երթար, հաստատելով թէ համայնավարներուն հետ միակ կարելի քաղաքականութիւնը «պարապ աթոռի» քաղաքականութիւնն է: Եւ ըսել թէ կարծիքներու զանազանութեան եւ ազատութեան մասին քարոզող այս ախոյեանները այսքան անհանդուրժող են ընդդիմութեան մէջ, կարելի է մտածել թէ ի՛նչ կ'ըլլար եթէ իշխանութեան գլուխ ըլլային (անցա՛ծ ըլլայ...):

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ թաւջութակահար Ռոստրոպովիչ, Երեքշաբթի իր տուած մամլոյ ասուլիսի ընթացքին յայտարարեց որ Փետր. 27ին՝ Սալ Փլէյէլի մէջ, երաժշտական երեկոյթ մը պիտի տայ, ի պատիւ Անտրէյ Սախարովի, որ Յունուար 22ին աքսորուեցաւ Կորքի: Ռոստրոպովիչ, որ ինք ալ «աքսորեալ» մըն է Ֆրանսա, ըսաւ. «Երեկոյթը պիտի ըլլայ աղօթք մը՝ երաժշտութեան ընդմէջէն, առողջութեան եւ ազատութեան համար աշխարհի մեծագոյն դէմքերէն մէկուն»:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ վերջնապէս յայտնեցին թէ չեն մասնակցիր Ողիմպիականներուն, Փետր. 20ին, որ իրենց տուած պայմանաժամն էր Մոսկուայի, Աֆղանիստանէն քաշուելու:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Փետր. 12–14)

ՆԱՀԱՊԵՏ ՔՈՒՉԱԿԻ ՀԱՅՐԵՆՆԵՐԸ ԱՆԳԼԵՐԷՆ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ

«Սովետական գրող» հրատարակչականը լոյս ընծայած է Նահապետ Քուչակի բանաստեղծութիւններէն հաւաքածոյ մը, անգլերէն: Հատորը որ կը կրէ «Հարիւր ու մէկ հայրեն» խորագիրը, կազմած եւ յառաջաբանը գրած է Փրոֆ. Լեւոն Մկրտչեան: Այս առթիւ գիրքը կազմողը ըսած է, թէ բանաստեղծութիւններու միջին հայերէն բնագիրը տրուած է անգլերէն թարգմանութեան զուգահեռ, որուն հեղինակն է թարգմանիչներու միջազգային դաշնակցութեան փոխնախագահ Էվալտ Օզերս: Այս վերջինը, որ կ'ապրի Լոնտոն եւ ծանօթ է սլաւոնական լեզուներէ կատարած իր թարգմանութիւններով, հայրենները թարգմանած է ռուսերէն տող առ տող թարգմանութենէն, օգտուելով նաեւ հայերէն բնագրէն, նկատի առնելով յանգը եւ կշռոյթը:

Էվալտ Օզերս գիրքին հրատարակութեան առթիւ խօսելով իր տարած աշխատանքի շարժառիթին մասին, ըսած է, թէ Քուչակի հայրեններու թարգմանութեան մէջ զինք հրապուրած է անոնց կիրքի, քնքշանքի եւ մեղմ հեգնանքի հրմայիչ միաձուլումը: Ես կը կարծեմ, ըսած է թարգմանիչը, որ Նահապետ Քուչակի բանաստեղծութիւններուն մէջ անգլիացի ընթերցողը կը գրաւէ անոնց յոյզերու առատութիւնը, բան մը՝ որով Հայոց բանաստեղծութիւնը կը զանազանուի Արեւմուտքի միջնադարեան քնարերգութենէն: Քուչակի բանաստեղծութիւնները ժամանակակից են: Ուիլեըմ Սարոյեան Օզերսի տարած աշխատանքը բնութագրած է իբրեւ «հերոսական սխրագործութիւն», գտնելով որ ան կատարած է անկարելին: Գիրքը պատկերազարդած է Միհրան Սոսոյեան:

ՇԱՀԻ՛ՆՔ ԱՅՍ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏՆ ԱԼ

Հայ ժողովուրդը պատերազմի մէջ է հարիւր տարիէ ի վեր: Բազմաթիւ ճակատամարտներ է մղած, փոքր ու մեծ, տարբեր արդիւնքներով, մերթ յաղթած, մերթ պարտուած:

Մեր ժողովուրդի գոյութեան եւ ազատութեան ի խնդիր մղուած այդ պատերազմը դեռ չէ վերջացած: Դեռ չէ շահուած:

Այդ հարիւրամեայ պատերազմը կը ըսկսի Պերլինի վեհաժողովէն ետք: Նախ տեղական բնոյթ եւ տարողութիւն ունեցող ինքնապաշտպանութեան կռիւներ են:

1890 Թուականը կարեւոր անկիւնադարձ մը կը հանդիսանայ այդ ճամբուն վրայ: Կազմուած են արդէն Արմենական, Հնչակեան կուսակցութիւնները: Այդ տարին ծնունդ կ'առնէ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը:

Վայրագ բռնակալութեան դէմ դիմադրութիւնը սկսած է ծաւալիլ ու զօրանալ: Կուկունեան խումբ, Սասնոյ Ապստամբութիւնը, Զէյթունի, Վանայ ինքնապաշտպանութիւնները, Պանք Օթոման, Ելտըզի մահափորձը, Խանասորի պատժական արշաւանքը, եւայլն: Հայ երիտասարդութիւնը կը ստանայ իր զէնքի մկրտութիւնը:

Հարկ չկայ մէկիկ - մէկիկ յիշելու այն բոլոր կայանները, որոնցմէ անցած է մեր ժողովուրդը այդ Թուականներէն մինչեւ մեր օրերը:

Ո՞ր կայանին մէջ կը գտնուինք այսօր, ո՞ւր է հասած մեր հարիւրամեայ պատերազմը: Ի՞նչ ակնկալութիւններ եւ յոյսեր ունինք վաղուան համար:

Ես կը խորհիմ թէ կը գտնուինք մեր պատմութեան ամէնէն կարեւոր եւ ճակատագրական մէկ անկիւնադարձին: Մեծ ճակատամարտ մը սկսած է արդէն եւ մենք նետած ենք հոն մեր բոլոր ուժերը: Կը գտնուինք գրեթէ նոյն վիճակին մէջ, ինչպէս էինք 1918ին:

1918ին Հայրենիքի ճակատամարտն էր զոր պարտաւոր էինք շահիլ, ի գին ամէն զոհողութեան, եթէ կ'ուզէինք դեռ մնալ իբր ժողովուրդ եւ ազգ:

Ու մենք շահեցանք այդ ճակատամարտը: Մայիս 28ին հիմնեցինք ազատ ու անկախ պետութիւն:

Այսօր, Սփիւռքի ճակատամարտին մէջն ենք եւ զոր նոյնպէս պէտք է շահինք, ի գին ամէն զոհողութեան, եթէ կ'ուզենք փրկել Հայութեան կարեւոր մէկ մասը, մօտաւորապէս կէսը: Ո՛չ միայն փրկել այդ կէսը, այլեւ՝ շարունակել մեր ազգային պատերազմը, միացեալ ուժերով, վերջնական յաղթանակին տիրանալու մեր յոյսերը ո՛չ միայն չըփճացնելու, այլեւ ամրապնդելու համար:

Պէտք է շահինք այս մէկն ալ: Կենսական է: Մեր գոյութիւնն իսկ խնդրոյ առարկայ է, հո՛ս, Սփիւռքի մէջ: Ճիշդ այնպէս՝ ինչպէս էր 1918ին, Հայրենի Հողին ի խնդիր:

Ա՛րդ. ի՞նչ նախատեսութիւններ եւ յոյսեր ունինք այդ ճակատամարտի ելքի մասին, երբ կը պատրաստուինք բարձրանալ 1980ի սանդուխամատերն ի վեր:

Ես լաւատես եմ:

Ըսուած է յաճախ թէ լաւատեսութիւնը առողջ վիճակ մըն է, յոռետեսութիւնը՝ հիւանդագին: Ու ըսուած է դարձեալ, որ յոռետեսը աւելի խելացի է, աւելի հեռատես ու իրապաշտ: Իսկ լաւատեսը՝ թեթեւամիտ, վերացական:

Ես վստահ չեմ թէ վերջնապէս ճըշդուա՞ծ է այս «ախտաճանաչում»ը:

Ցամենայն դէպս ես կ'ուզեմ խօսիլ լաւատեսութեան մասին, այս նոր տարուան սեմին: Բայց նախքան այդ՝ կ'ուզեմ սահմանել, քանի մը տողով, այդ երկու վիճակները:

× Ո՞վ է լաւատեսը:

– Ապագայ յոյսերով ապրող մարդ մը, ամէնէն մեծ դժբախտութեանց մէջ անգամ՝ երջանկութեան մը սպասող:

× Ո՞վ է յոռետեսը:

– Յուսահատ մը, կեանքէն ո՛չ մէկ լաւ բան սպասող մէկը, լաւագոյն պայմաններու տակ անգամ, դժբախտութեանց սպասող մարդ մը:

Ո՞ր մէկուն մտածելակերպը ճիշդ է, լաւատեսի՞ն թէ յոռետեսին: Այստեղ ճշդութեան կամ ճշմարտութեան խնդիր չկայ նոյնիսկ: Կա՛յ օգտակարը վնասակարէն նախընտրելու պարագայ մը: Ամէն ճշմարտութիւն միշտ ճշմարիտ չէ: Ամէն ճշմարտութիւն օգտակար չէ միշտ, մանաւա՛նդ:

Եթէ իսկապէս անյոյս է մեր ուղին, (ի՛նչ որ շատ հեռու է ճիշդ ըլլալէ) ի՞նչ կը շահինք անյուսութեան անձնատուր ըլլալով, համակերպելով մեր «սեւ ճակատագրին»: Ոչինչ կը շահինք, այլ ընդհակառակն՝ այդ վայրկեանէն սկսեալ արդէն կորսնցուցած ենք ամէն ինչ: Կորսնցուցած ենք ի յառաջագունէ:

Մենք, Հայերս ինչպէ՞ս կրնանք այդպէս մտածել: Ըսել կ'ուզեմ թէ ի՞նչ ունինք կորսնցնելիք, ինչէ՞ կը վախնանք այլեւս: Կա՞յ զրկանք ու ցաւ, զորս տեսած չըլլանք, կա՞յ անարդարութիւն եւ յուսախաբութիւն, զորս ճաշակած չըլլանք:

Գիտեմ որ անհեթեթ է տրամաբանելու այս եղանակը: Սակայն ա՛յն է որ մեզ կը բերէ ու կը մօտեցնէ լաւատեսութեան:

Մենք չենք կրնար լաւատես չըլլալ:

Որովհետեւ մենք անցած ենք յոռետեսութեան գետէն անդին:

Մենք այսօր ունինք շատ աւելի լուրջ, շատ աւելի իրական պատճառներ լաւատես ըլլալու:

Իբրեւ ազգ ի՞նչ կը ներկայացնէինք հարիւր տարի առաջ: Ի՞նչ կը ներկայացնէինք 62 տարի առաջ: Ի՞նչ ունէինք այդ ճակատագրական 1918 տարուան ըսկիզբին եւ ի՞նչ ունինք այսօր, երբ կը պատրաստուինք բարձրանալ 1980ի սանդուխամատներն ի վեր:

Սոսկալի էր մեր վիճակը այդ օրերուն, ա՛լ ոչ մէկ յոյս ո՛չ մէկ ելք: Հայութեան կէսը խողխողուած 1915 - 1918, Եփրատի երկայնքին. հսկայական անապատը վերածուած համայնական գերեզմաննոցի մը: Միւս կէսը՝ սեղմուած ափ մը հողի վրայ, Երեւանի եւ Էջմիածնի շուրջ, անօթի, ծարաւ, հիւանդ, անզէն, լքուած բոլորէն, լքուած մարդոցմէ, լքուած Աստուծմէ: Ահաւոր վիճակ մը «արեւելեան կողմն աշխարհի»: Իսկ Արեւմուտքի մէջ՝ ընդհանուր պատերազմի ելքը տակաւին անյայտ:

Ու մեր դարաւոր Թշնամին՝ կանգնած մեր գլխուն, այդ վիրաւորուած գազանը, այն անյագ բորենին: Կը լիզէր իր դունչին վրայ չորցած արիւնը, կը սրէր ժանիքները՝ յօշոտելու մեր ժողովուրդին ողջ մնացած միւս կէսը:

Մեր ալեծուփ պատմութեան մէջ չկայ աւելի մթին, աւելի յուսահատական շրջան քան 1918ի այդ սկիզբի երեք-չորս ամիսները: Վերջն էր այս անգամ: 3000 տարիներէ ի վեր մարդկային պատմութեան մէջ ալեկոծուող բայց ընկղմող Հայութեան վախճանը:

Չկայ նաեւ աւելի ճակատագրական շրջան, «լինելու թէ չլինելու»,աւելի ողբերգական պահ:

Փառք Հայ ժողովուրդին, կռուեցանք ու շահեցանք այդ ահեղ ճակատամարտը: Կռուեցանք մեր ունեցած քիչ զէնքերով, կռուեցանք մեր բահերով ու բրիչներով, մեր եղունգներով կառչած մնալով Մայր Հողին: Կռուեցանք մեր երիտասարդներով, մեր ծերունիներով, մեր կիներով ու մեր պատանիներով: Ու շահեցանք Սարդարապատի, Պաշ - Ապարանի եւ Ղարաքիլիսէի անհաւասար ու ահեղ ճակատամարտը: Փրկեցինք մեր ժողովուրդը հաւաքական սատոյգ մահէ:

Իսկ այսօր, 62 տարիներ ետք ի՞նչ ունինք:

ԿԱՐՕ ՓՕԼԱՏԵԱՆ

(Մնացեալը Յաջորդով)

ՄՇՈՅ ԱՇԽԱՐՀ

ՁՄԵՌԸ

Մինչ, Ծաղկազարդին, Մշոյ եկեղեցիներուն դռներուն առջեւ երախաներ, դալար ճիւղեր բռնած կը կոչէին «Ծառազարդա՜ր, ծոտկէ՛ Զատիկ», Ս. Յարութեան տօնին հետ կը վերածնէր Տարօնի Աշխարհը: Արագիլները, գարնան աւետիս, «Մարտայ ընին, լակլակ բնին», կը վերադառնային գիւղերուն տանիքներուն վրայ շինելու իրենց բոյները: Ձնծաղիկն ու մանուշակը ցոյց կուտային իրենց նազելի գլուխները օրհնել հողին ընդերքէն, գութանին վարած ակօսներէն դուրս կը նետուէին կոճղէզն ու գանտխտուխը: Հայրենի սարերուն ու ձորերուն մէջ, հետզհետէ կը սկսէին ծլիլ ու ծաղկիլ տեղական անհամար բոյսերը — ճնճղու պաշար, ժախ, սըխտորուկ, կանկառ, բազկիկ, փընկա, ճուռթուլիկ, սիրեղ, գմուկ, կաթնուկ, երընջնակ, թորթիկ, թիթըռչիկ, իշըղտուկ, սատուկ, փափառ, սինձ, դաղձ, ըլլթիմ, պառուճոթիկ, եւն., եւն.:

Ուրիշ անգամ գրած եմ Մշոյ ամրանոցներուն, արձակուրդներուն եւ ուխտավայրութիւններու մասին: Աչնան, Մշոյ տուներուն պատուհաններէն եւ ցածլիկ պատերէն, հիւսուած ու չըրթայուած կը կախուէին չորնալու սխտորները, նըռիկ եւ մանաւանդ ծխախոտի փունջեր, որոնց անոյշ հոտը կը բռնէր աշխարհ:

Իսկ տափարակ տանիքներուն վրայ լօլիկներու կողովներու շուրջ կը թափէին դուռ - դրացի իրար օգնելու, թարմ ու կարմիր լօլիկները կը մանրէին ու կը շարէին սպիտակ խսիրներու վրայ, ուր, արեւուն շողերուն տակ կը մնային օրերով, պապղալով ու գարդարելով քաղաքը:

Սեպտեմբեր ամսուն, Մշոյ այգիներուն մէջ տեղի կ'ունենար այգեկութքը, որուն կը մասնակցէին տեղացիներ, մեծով - պզտիկով: Աւելի ուշ, հնձաններու շուքին տակ, այգեպանները կը սկսէին ըռուպի եւ օղիի պատրաստութեան:

Համբաւաւոր ու զօրաւոր էր Մշոյ օղին, որ խիստ ձմեռուան եղանակին, տօնական օրերուն եւ հարսանիքներուն, կը տաքցնէր գլուխները, կենսուրախ Մշեցիներուն, որոնք սեղաններու շուրջը բոլորուած, ծափերով ու դափերով կ'երգէին ու կը զուարճանային:

Հապա, ձմե՞ռը... Ո՜հ, ձմեռը խիստ տաժանելի էր Մշոյ մէջ: Լման վեց ամիս, սար ու ձոր, գիւղ ու քաղաք կը ծածկուէին ձիւնի կոյտերու տակ... Ճամբաները կը գոցուէին, գիւղացին կը դադրէր աշխատանքէ, իրենց անասուններուն հետ շունչ շունչի եւ կուշտ կշտի, կը փակուէին ախոռներուն մէջ, կամ իրենց տան թոնիրներու շուրջ հաւաքուած, ականջ կը դնէին մամիկին հէքեաթներուն, կարելով ու կարկտելով իրենց տրեխները, մինչեւ հասնէր բարի գարուն:

Քաղքցի այրերը կ'երթային շուկայ իրենց խանութները, իսկ կիները, չըր- ջապատած իրենց կարմրած վառարանները, կամ կծկուած տաքուկ ու հաճելի քուրսիներուն տակ, բուճ կը հիւսէին, դատապարտուելով նստելու եւ քամոտելու:

Երբ թարմ ձիւնը գար ու ծածկէր տանիքները, տուներուն մշակները կամ աղամարդիկ, գրեթէ ամէն օր շալկած փայտէ խոշոր թիերը, կ'ելլէին վեր եւ ալմուկով կը յորդէին ձիւնը ու կը թափէին փողոց, շատ անգամ անցորդներուն գլխուն: Այդ պատճառաւ ալ, փողոցներու մէջ ձիւնը հետզհետէ դիզուելով եւ կարծրանալով, կը կազմուէին բլուրներ, յաճախ անցորդին աչքէն խափանելով ցածլիկ տուները:

Կը յիշեմ, ձմրան մէջ օր մը, երեկոյեան դպրոցէն վերադարձին, հասնելով մեր փողոցին անկիւնը, կեցայ շուարած: Մեր տունը կորսուած էր ձիւնակոյտին ետին: Պայուսակս թեւիս տակ, փորձեցի քանի մը անգամ բլրակէն վեր բարձրանալ եւ հասնիլ գագաթը, անկարելի եղաւ. ամէն անգամուն, ես եւ պայուսակս, սահնակ խաղալով, վար կ'իյնէինք կրկին...: Իմ չար բախտէս, դու

ԳԱՐՈՒՆ 1979

ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՈՒ ՏԱՐԻՆ

Հետամուտ փախուստի յաջողութեան, Կիւլնազ՝ կարգադրած էր մինչեւ Պազ հասնելու կնճռոտ հարցն ալ: Պէտք էր՝ հեռու մատնիչ աչքերէ, ճամբորդէին գիշերով, ու, օրուան մէջ հանգստանալու ամայի տեղ մը, կամ, ծառի մը վրայ: Տեղ մ'ուր՝ մարդ չհետաքրքրուէր իրենց Թափառական վիճակով, ու, չարիք հասցնելու միտումով չհետապնդէր: Անշուշտ՝ զոհողութիւններու ամէնէն կարեւորը սնունդն էր. եւ այդ՝ պիտի ըսկսէր նոյն օրն իսկ, առանց ուտեստի ճամբայ ելլելով: Առջի օրը, անօթի՝ պէտք էր երկար հեռաւորութիւն մ'ընդձրգել իրենց եւ քիւրտ տիրոջ միջեւ: Խնդիրը բարդ էր: Կիւլնազ մտածկոտ՝ կը դիտէր կէս կտրած փարջը, որուն մէջ հագիւ երկու գաւաթ այծերուն կաթը կրնար կթել... Ատիկա՝ մեկնելէ առաջ իրենց առաջին հեղուկ - սնունդը պիտի ըլլար: Երկրորդ փարջ մը եւս ճամբու երկայնքին: Ցետո՞յ... Հոյ - Հօրոյ՝ կորով տալու համար, կը մէջբերէր իր քարաձիգի օգտակարութիւնը. Թռչուն մը, նապաստակ մը որսալու միջոցը: Սակայն՝ պիտի կարենայի՞ն կենդանին հում հում ուտել: Անկարելի պիտի ըլլար տեղ մը կրակ վառել. մուխը, հոտը ապացոյց մը պիտի ըլլար իրենց ներկայութեան: Գիշերը՝ փոխանակ յառաջանալու, կըրնայի՞ն ժամավաճառ ըլլալ, չարունակ վտանգի տակ, խորոված մը ուտելու համար... Միակ միջոց մը կար. չարքաշութեամբ տոկալ, մեծ անօթութեան պարագային, օգտուիլ հանդիպած պտղածառերու մթերքէն: Ոտքով՝ քանի մը օրուան ճամբայ էր, ձեւով մը մէջէն ելլէին, զոհաբերութեամբ տանէին իրենց ոդիսականը: Հեռանային... հեռանային որքան կրնային հեռու... ԱԶԱՏ՝ իրենց ինքնութեան իրաւունքը վայելէին... ԱԶԱՏ՝ կաթողին վայելէին իրենց գէշ ու ուրախ օրերու հարազատ կապը. հարազատութիւն... մարմնացած, դարբնուած գերմարդկային ուժերէն վեր. ու՝ միացած հնոցի սուրբ կնունքով...

Քանի կը պատրաստուէր, Հոյ - Հօրոյի աչքերը չէին հեռանար Պուչոյէն: Շան հետ բաժանումը իր ուժերէն վեր պիտի ըլլար: Կենդանին՝ կը զգար որ շուրջը իրարանցում մը կար. պոչը կը շարժէր, վստահ մասնակից այդ անհասկնալի պատրաստութեան: Կիւլնազէն Հոյ - Հօրոյին կը վազէր. անհամբեր ուրախ լացը, մռլտալը, ու, վերջապէս հաչիւնը կը խաթարէր ամէն բան: Կիւլնազ վախով կը նայէր Հոյ - Հօրոյին, չէին մտածած Պուչոյի պարագան: Եթէ շունը հետերնին չտանէին, ամէն ինչ պիտի ձախողէր, քիւրտ տէրը պիտի արթննար ու վերջ գտնէր իրենց փախուստը: Կարելիութիւն չկար. պէտք էր շունն ալ հետերնին տանէին: Հոյ - Հօրոյի ուրախութիւնը չափ չունէր, ամէն պարագայի գիտէր՝ շան օգտակարութիւնը ու հաւատարմութիւնը, մանաւանդ եթէ մէկը համարձակէր մօտենալ: Գիտէր՝ անոր ներկայութիւնը, կրնար օժանդակել իրենց ուղեւորութեան, եւ, օրուան հանգիստի ժամերուն, անոր հսկողութեամբ, համարձակ պիտի կազդուրուէին:

ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆ

(Շար.- 19)

ու պատուհան գոցած, ներս քաշուած էին ղրացիները եւ այդ պահուն մարդ չէր անցներ մեր փողոցէն: Առանձին, կէս ժամ չարչարուելէ յետոյ, վերջապէս յաջողեցայ եղել ձիւնակոյտին գագաթը եւ տեսնել մեր տունը, որուն դուռն ու պատուհանին կէսը ամբողջովին ծած — կուած էին թարմ ձիւնով: Քանի մը անգամ պոռացի մեր տնեցիներուն, սակայն ձայնս լսող չեղաւ: Ցուրտէն եւ յուսահատութենէս, նստեցայ բարձունքին վրայ եւ սկսայ բարձրաձայն լալ…: Մեր դրացիներէն քիւրտ Միսաք աղան, վերջապէս լսելով ձայնս, եկաւ ինծի օգնութեան: Բռնեց ձեռքէս եւ միասին սլալով ու գլորելով հասանք մեր դրան առջեւ:

Ձմրան գիշերները երկար, սակայն ձմրան միրգերն ալ առատ էին Մշոյ մէջ. չիր ու չամիչ, շուշակ ու պաստեղ, ընկոյզ ու նուշ, բլինջք ու պնտուկ, ինչպէս նաեւ աստուածային մանանան, գազպան, զոր ծամծմելով կ'ելլէինք գարուն…:

Գնտուկը յիշելով, միտքս ինկաւ Մշեցի տղոց մէկ խաղը: Երկու փոքրիկներ, կռնակ կռնակի եւ թեւանցուկ, կզելով ու պարզելով, զիրար շալկելով փոխն ի փոխ, կը կոչէին.

« Սնտուկ, պնտո՛ւկ,

Սնտուկ, պնտո՛ւկ… »:

×

ՇԷԿՕՆ ՈՒ ԲԷԿՕՆ

Մշոյ ձմրան եւ ձիւնին առնչութեամբ յիշեցի նաեւ տարաբախտ Շէկօն ու Բէկօն:

Շէկօն ու Բէկօն, ոչ մարդ էին, ոչ ձի, ոչ էշ եւ ոչ ալ գոմէշ. այլ՝ երկու չըք-նա՛ղ կատուներ…:

Փոքր տարիքէս սկսեալ, սիրած եմ բոլոր կենդանիները, սակայն մասնաւոր եւ զօրաւոր սէր մը ունեցած եմ դէպի կատուները եւ տառապած անոնց համար: Մանկութեանս շրջանին, Մշոյ մեր տան մէջ ունեցած ենք բազմաթիւ կատուներ, բայց անոնցմէ միայն երկուքը մնացած են յիշողութեանս մէջ, իրենց արտակարգ գեղեցկութեան եւ իրենց ողբերական վախճանին պատճառաւ:

Շէկօն երկար, դեղին, ապրշումէ մազերով, խորունկ եւ գրաւիչ նայուածքով, փափլիկ ու խելացի ձագուկ մըն էր, հազիւ չորս ամսու: Սակայն մէկ թերութիւն ունէր ան. մուկերուն հետ խաղալ շատ կը սիրէր. վերջ ի վերջոյ, անոնք կերան իր գլուխը…: Մառանին մէջ իրմէ խոշոր մուկ մը բռնած էր եւ չկրցաւ մարսել անոր ոսկորները: Ձմեռ, բուք բորան գիշեր մը, մեր տան կարմրած վառարանին քովիկը, աչքիս առջեւ, ան — պատմելի չարչարանքներով փչեց իր վերջին շունչը: Այնքա՛ն մեծ եղաւ վիշտս, որ մայրս սիրտ չունեցաւ զայն փողոց կամ աղբանոց նետելու, այլ՝ հօրաքրոջս, Արեգնազի հետ, աղի արցունքով, զայն տարինք թաղեցինք Մուշսի Ցոսոյենց տան բակին մէկ անկիւնը, ձիւնին տակ:

Երկրորդ կատուս, Բէկօն, վագրուհիի մը կը նմանէր, մոխրագոյն ու սեւ բիծերով, նախշուն ու կանաչ աչքերով հրաշալիք մըն էր…:

Այդ տարին, արձակուրդի պիտի երթայինք մօտակայ Զափնա գիւղը, ուր կը բնակէր սիրական մեծ հօրաքոյրս՝ Մարիամ: Չկարենալով բաժնուիլ կատուէս եւ զայն չվստահելով դրացինե — րու խնամքին, որոշեցինք Բէկօն մեզի հետ տանիլ գիւղ:

Յուլիսի տաք ու պայծառ օրերէն մէկն էր: Առաւօտուն կանուխ քալելով ճամբայ ելանք Մուշէն: Բէկօն, խոշոր եւ անզուսպ կատու մըն էր, կարելի չէր գրկել զայն ճանապարհի ընթացքին: Ուստի, անոր վզէն երկար չուան մը անցուցած, սկսայ քաշել ետեւէս: Ճամբուն վրայ ծառ ու շուք չկար, կ'անցնէինք բաց դաշտին մէջէն: Արեւը այնքան զօրաւոր էր, որ խեղճ կենդանին շնչահեղձ, լեզուն դուրս նետած ու հեւալով կը վազէր մեր ետեւէն:

Կէսօրուան մօտ էր երբ սկսան երեւալ գիւղին բարտիները եւ ցորենի դէզերը: Գիւղին մօտերը, ճամբան լեցուն էր խանդակներով: Անընդհատ կ'ելլէինք ու կ'իջնէինք: Բէկօն, հոգին բերանը եկած, հլու — հնազանդ, կը հետեւէր մեզի: Քիչ վերջ, մտանք գիւղէն ներս. հազիւ մօտեցած էինք կալերուն, երբ գիւղին շուները նշմարելով կատուն, մեծ աղմուկով դիմաւորեցին մեզ: Ժամանակ չունեցայ զայն գրկելու. յանկարծելի եկած եւ սարսափած, Բէկօն, ուժգին թափով մը քաշեց պլուխը, կտրեց չուանը եւ փախաւ դէպի մօտակայ քաղամի արտերը…: Ես, լեզուպատառ ճիչ մը արձակեցի, կատ — ղած շուները ինկան կատուին ետեւէն, գիւղացիներն ալ շուներուն ետեւէն: Աւա՛ղ, կարելի չեղաւ փրկել զայն. քիչ վերջ գիւղացիները սիրական կատուիս պոչէն բռնած կիսամեռ բերին ու դրին մեր աչքին առջեւ: Գիւղին շուները խեղդած էին Բէկօն…:

Աւելորդ է ըսել որ արձակուրդը քիթէս բերնէս եկաւ եւ շաբաթ մը հիւանդ պառկեցայ հօրաքրոջս տունը: Այդ օր — ուընէ սկսեալ, մայրս երդում ըրաւ, այլեւս կատու չմտցնել մեր տունը:

Ո՜հ, պաշտելի Տարօնի Աշխարհ, մանկութեան երջանի՛կ օրեր, որ կորաք յաւէտ…:

Երկա՛ր տարիներ անցած են այդ օրէն ի վեր: Օտարութեան մէջ, սիրուն ու չէկ կատուներ շատ տեսայ, բայց ոչ մէկը սիրեցի այնպէս, ինչպէս, հայրենի հողին վրայ ծնած ու կորած Շէկօն ու Բէկօն…:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

ԼԻՈՆԻ «ՀԱՅ ԱՐԻ» ԽՈՒՄԲԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

ԼԻՈՆ « Հայ Արի » նշանակի տակ մենք կը տեսնենք « միշտ պատրաստ » երկու բառերը: Իր իմաստով խորհրդապատ եղելութիւն մը կը պարունակէ որ Հայ Արին միշտ պատրաստ է, ոչ միայն տեղական թէ միջազգային գետնի վրայ կազմակերպուած սկաուտական խաղացանկին մասնակցիլ, այլ առաւելաբար կայ խորքին մէջ թաքնուած իրողութիւնը, որ հայապահպան գծով միշտ պատրաստ է պատնէշին վրայ մնալու իբրեւ հայկական ցեղի արժանաւոր հայորդի:

Ահա այս կոչումին պատկանող Լիոնի Հայ Արի խումբն էր որ տուաւ իր տարեկան հանդէսը Փետր. 11, Կիրակի կէսօրէ վերջ Լիոնի ամէնէն չքեղ սրահներէն « Սալ Մոլիէռ »ի մէջ:

Սկաուտական ճշդապահութեամբ սկըսաւ հանդէսը որոշեալ ժամուն: Վարագոյրը բացուելուն, մեր առջեւ պարզուեցաւ հոգիներ յուզող տեսարան մը. — սկաուտական համազգեստով երեք շարքի վրայ կանգնած 70է աւելի Թեւիկներ, Գայլիկներ միաձայն երգեցին բացման խմբերգը:

Ապա, շրջանային բաժնի ղեկավար Պ. Աւետ Տօնապետեան բեմ հրաւիրեց Փարիզէն յատկապէս ժամանող Տոքթ. Գ. Մեծատուրեան, այս հանդէսին բացման խօսքը ըսելու: Միշտ սկաուտական տիպարով բարձրացաւ բեմին վրայ եւ իր խօսքը եղաւ որքան չինիչ նոյնքան համոզիչ: Ըսաւ որ հայ սկաուտական խումբին, 132 ազգերու միջազգային Ֆետերասիոնի տարեկան խաղացանկին մասնակցութիւնը, ուրիշ բան չէ եթէ ոչ հայ ժողովուրդի համար պատուաբեր անուանակոչում մը: Եղբայրական ողջագուրումներով, հաւասար կենցաղային ապրումներով առաւել եւս կ'ամրապնդուի, հայ ժողովուրդի նկատմամբ կազմուած տեսութիւնները որ կը վերջանան միշտ լաւագոյն յիշատակութիւններով: Ահա, լաւագոյն միջոցն է, ըսաւ, մենք մեզի, աւելի ճիշդ հայ ժողովուրդը համազգային իմաստով օտարներու ծանօթացնելու գործնական եղանակը եւ աւելցուց.— Ուստի հայ ծնողքներ, ձեր զաւակները մասնակից դարձուցէք այս պատուաբեր միջոցառումին, արձանագրել տալով Շրջ. բաժնի խումբին, որ կարճատեւ ժամանակամիջոցի մը մէջ, կրցեր է տիրանալ սկաուտական ասպարէզի մէջ կարեւոր դիրքի մը, շնորհիւ ղեկավար Աւետ Տօնապետեանի անխոնջ ջանքերուն, եւ Թեւիկներուն ու Գայլիկներուն կարգապահ օրէնքներուն հնազանդութեամբ:

Եթէ փորձենք հակիրճ ակնարկ մը նետել յայտագրի պատրաստութեան վրայ, երեւան կուգայ որ, երկար, եւ նոյնիսկ դժուարին պայմաններու տակ եղած աշխատանք մըն է որ կատարուած է, մանուկներ վարժեցնել մայրենի լեզուով թատերական զաւեշտախաղեր ներկայացնել տալը:

Հանդէսին մաս կը կազմէր Ֆրանսերէն բաժին մը: Փոքրիկ Թեւիկներու կողմէ հայկական հեղաճկուն պարեր, « Երեք եղբայրները » Գայլիկներու կողմէ: Զինական ստուերներ, Սկաուտներու կողմէ « Անտառի պարը » Թեւիկներու եւ Գայլիկներու կողմէ, որոնք իրենց խաղարկութեամբ արժանացան բուռն ծափերու:

Միջնադադարին շուտով սպառեցան պահարանները, որոնք բոլորն ալ շահող թիւեր եղան եւ ամէն մէկը ստացաւ իր բաժինը: Լիոնի Տիկնանց Միութիւնը իր գործնական մասնակցութիւնը բերած էր այս կարգի գործերու յաջողութեան համար:

Երկրորդ բաժինը կը բացուի «Արծիւ» նուագախումբի կողմէ պատրաստուած գեղեցիկ յայտաւէրով մը՝ տիւտիւկ, քամանչա, թափ եւ ջութակ գործիքներով ատեղծեցին խանդավառ մթնոլորտ մը, կրկնուեցաւ ներկաներու պահանջքին վրայ:

Իսկ ինչ կը վերաբերի ներկայացուած զաւեշտախաղերուն, իրականին մէջ դրական երեւոյթ է որ ի յայտ եկաւ դեռատի սերունդին մէջ իրենց հնարամտութեամբը: Հետաքրքրական մասը այն էր որ, վարագոյրին ետեւէն կը տեսնուէր վիրաբուժական գործողութեան մը տեսարանը: Բժիշկը յարմար տեսեր է գործածել ամենավերջին նորին գործիքներ, որպէսզի հիւանդը ոչ միայն շատ չչարչարուի այլեւ շուտ լրանայ գործողութիւնը: Արդարեւ ժամեր տեւող գործողութիւնը լրացաւ հազիւ թէ մի քանի վայրկեանին, շնորհիւ վերջին նորաձեւ գործիքներու, խոշոր սրածայր կացին մը, խոշոր ակռաներով երկար սղոց մը եւ մեծ մուրճ մը: Հիւանդը արթնցաւ ողջ առողջ եւ տուն վերադարձաւ…:

Ուրիշ մը, աղքատի եւ հարուստի պատմութիւնը: Երկու խօսքով ըսենք որ, աղքատին կովը հարուստին պարտէզի ցանկապատէն կ'անցնի պարտէզը, հարուստը վրայ կը հասնի եւ կովը կը սպաննէ: Աղքատը կը դիմէ դատարան: Դատը կը շահի, բայց հարուստը վերաքննութիւն կ'առաջարկէ եւ կաշառքով դատը կը ստըուի ի նպաստ հարուստին ժողովրդային ցասումով արդարութիւնը կը վերահաստատուի…:

Հանդէսի վերջաւորութեան կը կատարուի հսկումի բաժինը եւ ամբողջ խումբը բեմին վրայ միաձայն եւ յուզիչ եղանակով մը կ'երգեն « Ցտեսութիւն » խմբական երգը:

Եւ սակայն այս բոլորէն վերջ յատկանշական պարագան այն է որ, եթէ ներկայ հասարակութենէն զեղչենք 70է աւելի սկաուտներուն ծնողքները, հայր, մայր, քոյր, եղբայր, անդին հարիւրէն մէկ հազիւ կը մնայ իբրեւ Լիոնի հայ հասարակութիւն, որ եկած կ'ըլլայ քաջալերելու այսքան նրբօրէն պատրաստուած հայորդիներու տարեկան հանդիսութիւնը:

Ուր է մնացած սսուար մեծամասնութիւնը գաղութին, իբրեւ թէ հայապահպան հսկիչներ ըլլան: Բայց ո՞ւր է նաեւ այն հատուածը, որ ձեւացնել կը փորձէ ազգօգուտ ձեռնարկներուն նիւթապէս, բարոյապէս, ֆիզիքապէս իր աջակցութիւնը բերելու յաւակնոտ կեցուածք…:

Ինչո՞ւ չխայտաց ոմանց հոգւոյն մէջ այն երեւոյթը, որ խումբ մը դեռատի հայ մանուկներ նետուած են «Հայ Արի»ի գծով հայապահպանման ասպարէզին մէջ: Վերջ ի վերջոյ, Լիոնը Ֆրանսայի Հայութեան երրորդ քաղաքը կը նկատուի իր բնակչութեամբ եւ բարեկեցիկ կազմաւորումներով: Ինչպ՞ կարելի է վերագրել ուրեմն այս անիմանալի անտարբերութիւնը, հայ գեղարուեստի, մշակոյթի եւ գրական անդաստանին հանդէպ: «Տավուլ-զուրնա՞յ է հարկաւոր»…:

Երանի թէ սխալած ըլլանք մեր խորհրդածութեան մէջ, եւ մենք ամօթով մնանք յառաջիկայ ձեռնարկներուն զանգուածային կերպով մասնակցելով, եւ ոչ թէ հաստատենք տարիներ առաջ «Յառաջ»ի սիւնակներէն հանգուցեալ մեծն «Շ.»ին այն խօսքը որ կ'ըսէր «Լիոնի մէջ, ծառ չի բուսնիր »…:

ՀՐԱՆԴ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿՆ ՈՒ ՁԷՅՆԱՊԸ

Զուլհակ Պետօ, էս բոլորը լսելէ յետոյ, կ'ըսես քսան տարով երիտասարդացաւ: Միայն թէ կ'ուզէր, որ առաւ շուտ գար, Խաչերի մօտ մտնէր ու բարեւ մը ըսէր: Իմացեր էր, որ Խաչեր գէնքեր շինելու մէջ վարպետ է, սակայն չէր գիտեր, որ լեռները թափառող ֆէտայիներու հետ այդքա՛ն մօտիկ յարաբերութեան մէջ են:

– Բա՛, տակաւին ճաշ ըրած չեմ, հիմա մեր կնիկը կը փրփրի,– խօսեց եւ — րեսփոխը ու տան ճամբան բռնեց:

Երեսփոխը այդ իրիկուան չափ հաճելի ու մտերիմ երեւցած չէր ուրիշ որ — եւէ ատեն: Շէն եւ ուրախ տրամադրութիւն մը ունէր: Պատճառը ինքն ալ չըգիտէր: Միայն գիտէր, որ երբ Մարտիկի հասակը տեսած էր գայլը ուսին, գեղեցիկ երազ մը տեսնողի հաճելի տպաւորութիւնն ունեցած էր:

Երբ իրենց փողոցը մտաւ, մութին մէջ տեսաւ մէկը, որ հաստ փայտին ձայնով վար կ'իջնէր:

– Մարտի՛կ, դո՞ւն ես:

— Քու ետեւէդ կուգայի: Տնեցիները քեզի կը սպասեն:

– Հա, ուշացայ, խօսքի բռնուեցանք: Կօշիկներդ ինչպէ՞ս են, Մարտիկ: Վաղը կօշկակարին գնա՛, որ չափովդ լաւ կօշիկ մը կարէ:

×

Յաջորդ օրը լերան քիւրտ չոպանները իմացեր էին, որ գայլը սպաննուած է, եւ սպաննողն է Բերդակցի չոպան մը: Անոր ուժին ու յանդգնութեան մասին զանազան կարծիքներ կային. որպէս թէ գայլը պոչէն բռնած ու կատուի մը պէս գետին զարկած է: Ուրիշներ այն կարծիքն ունէին, որ չոպանի այդ կռիւը իր վրայ սուղի նստած է, վրայ տուած է իր ձախ թեւը:

Մարտիկ այս անգամ իր այծերու հօտը աւելի հեռուն տարած էր: Այն կողմերը, ուր երեւցած էր Հաճի Մուսան, սիրուն հովիտ մըն էր, ուրկէ քիչ հեռուն կը ըսկսէր Ղամիշլու քրտաբնակ գիւղի փոքրիկ անտառը: Հովտին մէջ Մարտիկ գըտած էր վազան ջուրի ակ իր ոչխարներուն համար: Առուին մօտ, կարծես քէօշ դրած էին խումբ մը ծառեր եւ ուռենի մը:

Մարտիկ իր այծերը հովիտն ի վար շրջած, անցաւ ծառերուն տակէն՝ հաստ գաւազանը թիկունքին վրայ երկու ձեռքով բռնած: Անտարակոյս, այդ գեղեցիկ հովիտի ծառերը ուրիշի հովիւի մը այծերուն հանգստավայրը եղած են: Մարտիկ նոյնիսկ ծառի մը տակէն գտաւ հայելի կտոր մը, թերեւս ցուլի եւ կամ հորթի մը ճակատէն ինկած: Ծառերուն վրայէն յանկարծակի լսեց թեւ առնող վայրի աղաւնիներու թեւերու բախում ու ջուրի ձայն:

(Շար.– 20)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE MARSEILLE
(12,14, Rue St. Bazile)

Վիճաբանական Ասուլիս

Նիւթ՝ Հայ Եկեղեցւոյ եւ եկեղեցականներու դերը նպաստաւո՞ր թէ աննպաստ եղաւ մեր պատմութեան ազատագրական շարժումին մէջ:

Ուրբաթ՝ Փետր. 29, ժամը 21ին

Վաստուրական սրահին մէջ:

Կը մասնակցին՝
ՇԱՀԱՆ ԽԱՉԱԿԻՐ ՔՀՆՅ ՏԷՏԷԵԱՆ
եւ ԱՍԱՏՈՒՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ
Զրոյցը կը վարէ՝
ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

DEBAT PUBLIC

Thème. Le rôle de l'Eglise et des écclesiastiques arméniens a été positif ou non au cours de notre histoire dans le mouvement de libération arménien ?

Vendredi 29 Février à 21 heures
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է
ENTREE LIBRE

Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ
ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ

Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի բարերար
ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ

մահուան առաջին տարելիցին առթիւ, խնդրանօք Հ. Բ. Ը. Միութեան Իտալիոյ մասնաճիւղին, Միլանոյի Ս. 40 Մանկունք եկեղեցիին մէջ, Կիրակի, Մարտ 2: Սկիզբ պատարագի ժամը 11ին

Հանգուցեալ բարերարի բարի յիշատակը յարգելու համար բոլորը սիրով եկեղեցի կը հրաւիրուին:

UGAB - JEUNE

organise
sa soirée

MARDI GRAS

le Samedi 23 Février à partir de 22 heures

— Animation non-stop
— Musique Disco
— Musique folklorique arménienne
— Election des plus beaux déguisements (avec de nombreux lots)
— Déguisement de rigueur

Participation aux frais :
40 F. membres, 55 F. non-membres
Tél. : 227-12-26
Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, Paris 17e

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղին ժողովը այս Երեքշաբթի, Փետրուար 26, ժամը21ին ընկերուհի Փափազեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Երկիր եւ Մշակոյթ» Կազմակերպութեան ձեռնարկը, Փարիզ, Մարտ 22ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տիկ. Աննա Մանուկեան 3000 Ֆր., իր մօրը՝ Տիկ. Մաննիկ Մանուկեանի մահուան առթիւ, Պ. Գրիգոր Խուպէսէր՝ 2500 Ֆր., Տէր եւ Տիկ. Գ. Գործունեան 500 Ֆ., Տիկ. Սիմա Պօղոսեանի մահուան առթիւ, Պ. Ճօն Երուանդ (Ամերիկա) 300 տոլար, Տիկ. Թագուհի Փեշար 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկ. Մաչի 200, Տէր եւ Տիկ. Քլօտ Մանէսեան 150 Ֆր. Օր. Միշըլին Զպուքճեանի մահուան առթիւ, Պ. Ռէյմոն Առաքելեան 150 Ֆր. Տիկ. Սիրվարդ Զոլաքեանի մահուան առթիւ, Պ. Զատիկ Մուրատեան 200 Ֆր. Տիկ. Խաչիկեանի մահուան առթիւ: Կուռպըվուա Մոպիլիէ՝ 200, այրի Տիկ. Փափազեան 100 Ֆր. իր ամուսնոյն՝ Խաչիկ Փափազեանի մահուան Գ. տարելիցին առթիւ:

49ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կազմակերպուած Փարիզեան շրջանին կողմէ

մասնակցութեամբ Միութեան Փարիզի, Ալֆորվիլի, Լիոնի եւ Տէսինի շրջաններուն Սկաուտներուն, Արենոյշներուն, Թեւիկներուն եւ Գայլիկներուն

Տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Մարտ 2, կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 14·30ին

SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint Dominique Paris 7e — métro Invalides

Նախագահութեամբ՝ Կաթ. Պատուիրակ Արեւմտեան Եւրոպայի Հայոց եւ Փարիզի Առաջնորդ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Հայկական պարեր եւ երգեր — սկաուտական ներկայացումներ եւ զուեշտ: Շրջանային ներկայացումներ, հայերէն: Ամբողջովին նոր յայտագիր: Յայտագրին կը մասնակցին նաեւ ֆրանսական եւ օտար սկաուտական խումբեր:

Մուտք 25 ֆրանք — Պիւֆէ

ԿՐԸՆՈԲԼ
ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Տարեկան մեծ պարահանդէս, կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղին կողմէ, Շաբաթ Փետր. 23, ժամը 21էն սկսեալ Ալփ-Օթէլի շքեղ սրահներուն մէջ, առաջնորդութեամբ Ժաք Քոժաքեանի խանդավառ նուագախումբին:

Հայկական ջերմ մթնոլորտ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Անիէռ - Պուա - Քոլոմպի Մասնաճիւղին տարեկան Պարահանդէսը Հոկտեմբեր 11ին:

DINER DANSANT

Dîner dansant organisé par les amis du Collège St. Grégoire de Nareg, au profit de cette fondation arménienne, à l'*Abbaye de Collonges-Paul Bocuse*, quai de la Jonchère 69660 Collonges au Mont d'Or, le Dimanche 2 Mars à partir de 20 h. Pour participer à ce repas de bienfaisance, se mettre en relation avec la Direction du Collège :
38, Route de Collonges,
69450 St. Cyr au Mont d'Or
Tél. (7) 847-28-65

VOYAGES EN ARMENIE 1980

organisés à l'occasion de :

PAQUES du 3 au 14 avril (12 jours) prix 3090F

Commémoration du Génocide
du 15 Avril au 26 Avril (12 jours) prix 3290 F.

Départs également en JUIN - AOUT - SEPTEMBRE - OCTOBRE

Brochure détaillée à votre disposition.

Renseignement - inscriptions

MONDOTOURS
OCIVEP

Spécialiste des Voyages sur l'Arménie depuis 15 ans
Elia PEHLIVANIAN
2, rue de Sèze
75009 Paris
tél. 266 50 12
Permanence les Vendredis de 14 à 19 h.
tél. domicile : 384 31 28
Renseignements à Décines
M. ISKENDERIAN
CAFE DE LA PAIX
tél. (16-78) 49 25 37

Les places étant limitées, veuillez nous renvoyer le coupon-réponse le plus tôt possible. Lic. A 721

Mme Elia PEHLIVANIAN
Organisation Technique Mondotours
2, rue de Sèze 75009 Paris

Nom ....
Prénom ....
Adresse ....
.... Tél. ....
Ville .... Code postal............

1) M'inscris au Voyage spécial Arménie du .... au ....
ci-joint 25% d'acompte.

2) Désire recevoir une documentation sans engagement de ma part pour :
....

Rayer les mentions inutiles

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկ. Տարօն Պօղոսեանէ 1000 Ֆր., Տէր եւ Տիկ. Խաչիկեանէ 800, Պր. Պէյազեանէ (Իվրի) 300, Պր. Անդրանիկեանէ (Քաֆէ Ֆիլիփ) 250 Ֆ.: Փոխան ծաղկեպսակի Շողիկ Գալուստեանի մահուան առթիւ՝ Գէպէլեան ընտանիք 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկ. Նոտարեան 100 Ֆր.:

Տիկ. Ուստուլիկեան իր ամուսնոյն հոգեհանգստեան առթիւ 100, Պր. Հաճի Արթինեան, Պր. Ճիճէրեան, Պր. Արմենակ Թալար, Պր. Վ. Սարեան եւ Տիկին Զոլաքեան 100ական Ֆր.:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Անիէռ - Պուա - Քոլոմպի Մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր-ընկերուհիները Փետրուար 26ին, ժամը 20·30ին, Centre Culturel, Rue Robert Lavergne, Asnières.

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները Շաբաթ, Փետր. 23, ժամը 16ին Մշակոյթի Տունը: Կարեւոր օրակարգ եւ վարչութեան ընտրութիւն: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի:

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍ. ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի, Փետր. 24, ժամը 8ին, Ֆրանս - Քիւլթիւռ կայանէն՝ Գրիգոր Նարեկացի:

GRANDE NUITEE à Marseille

La Croix Bleue Arménienne de Marseille (Section Ville) Organise le Samedi 23 Février de 22 heures à l'aube, dans les salons de l'Alhambra, une Grande Nuitée costumée avec l'orchestre de
PATRICE VALMONT
(*de Radio Monte-Carlo*)
Réservations et renseignements à la Maison de la Jeunesse et de la Culture Arménienne 12-14 rue Saint Bazile, 13001 Marseille
Tél. : 50-19-15
Tenu sombre souhaitée

ԼԻՈՆ — ԼԻՈՆ

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ Ի ՊԱՏԻՒ
ԴԱՒԻԹ ԵՊՍ. ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ

Լիոնի եւ Շրջ. Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը հրաւիրէ համայնքը ընդունելութեան մը, Չորեքշաբթի, փետրուար 27, ժամը 20·30ին Ազգ. Տան մեծ սրահը ի պատիւ՝

ԴԱՒԻԹ ԵՊԻՍԿ. ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ

իր մեկնումին առթիւ Հարաւային Ամերիկա իբրեւ Կաթող. Պատուիրակ:

MASON DE LA CULTURE ARMENIENNE
9, rue de Madrid, 94140 Alfortville

Conférence - Projection

Voyage à travers les miniatures arméniennes
par le Pasteur YERAMIAN
Le Vendredi 22 Février à 21 heures

×

soirée spécial Jeunes

SAMEDI 23 FEVRIER
à partir de 20 h. 30

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Հայ Ուսանողաց Օգն. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Պր. Ճ. Պահատուրեանէ (Լիոն) 500 Ֆր., ողբացեալ Նազար Ուզունեանի մահուան առթիւ եւ Տիկ. Մ. Մարտիկեանէ 100 Ֆր. հրամանատար Զատիկ Խանդամեանի մահուան առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Ղազար Ղազարեանի, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Ղազարեանի, Տէր եւ Տիկին Ժան Ղազարեանի, Ռոզ Ղազարեանի, իրենց զաւակներուն եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն իրենց մօր, մեծ-մօր եւ ազգականի Լիւսի Ղազարեանի մահուան առթիւ:

×

ԼԻՈՆ.— Կապոյտ Խաչի Լիոնի Մասնաճիւղը, իր սրտագին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պ. Միսաք Միրզէի, Պ. Արա Ղազարեանի, Տէր եւ Տիկին Անթօ - Շաքէ Խաչատուրեանի, Տէր եւ Տիկին Խորէն Գրիգորեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն, իրենց սիրեցեալ կնոջ, մօր եւ քրոջ՝ ողբացեալ ընկերուհի Արտեմիս Ղազարեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

Այս առթիւ կարգ մը ընկերուհիներ համախմբաբար կը նուիրեն, փոխան ծաղկեպսակի 220 Ֆ. Կապոյտ Խաչի կայանին:

ՇԱԲԱԹ-ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
23 - 24
SAMEDI-DIMANCHE
23-24 FEVRIER
1980

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.587 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 55e ANNÉE — No 14.587

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՐԱՆ

ՇԱՀԻՆ ՅԱՆՁՆՈՒՄԻ ՊԱՀԱՆՋԸ ԿԸ ՄՆԱՅ

Ի՞ՆՉ ԿՐՆԱՅ ԸՆԵԼ ՔՆՆԻՉ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ

Պատանդներու ազատ արձակման հարց չի կրնար ըլլալ ցորչափ Պարսից նախկին Շահը չյանձնուի Թեհրանի նոր իշխանութեանց։ Այս ձեւով կրկին յետաձգում մը կ'ըլլայ մինչ լաւատես Ամերիկան կը կարծէր որ իր նոր դիրքը թոյլ կուտայ որ յիսուն պատանդները ի վերջոյ տուն վերադառնան։ Պահապան ուսանողները յայտնած են թէ «խենթ պէտք է ըլլալ» խորհելու համար թէ պատանդները կրնան արձակուիլ նախ քան Շահին յանձնումը։ Ուրբաթ օր, քննիչ յանձնախումբի հինգ անդամներէն չորսը Ժընեւ էին, ուր կը սպասէին որպէսզի Թեհրան մեկնին երբ Պարսիկները ընդունելու պատրաստ ըլլան։ Հաւանական չի նկատուիր, որ կիրակի օր Թեհրան ըլլան։ Տեղւոյն վրայ Խոմէյնի, Պանի Սատր մամուլի թէ ձայնասփիւռի զանազան յայտարարութիւններով կը կրկնեն Շահին յանձնումի նախապայմանը։ Նախագահ Պանի Սատր յայտնած է ֆրանսախօս քանատական ձայնասփիւռին թէ իր կառավարութիւնը վճռած է ձեռք ձգել Շահը։

Գալով յանձնախումբին կատարելիք դերին, բաւական անորոշ եւ տարբեր է ըստ կողմերուն։ Ըստ Պանի Սատրի Վալտհայմի ուղղուած նամակին բովանդակութեան, յանձնախումբը «պիտի քննէ ամերիկեան միջամտութիւնները Իրանի գործերուն Շահի իշխանութեան օրով ինչպէս նաեւ այդ վարչակարգին գործած ոճիրները»։ Գարթըր բոլորովին նոյն տեսակէտը չունի եւ իրեն համար յանձնախումբը դատարան մը չէ։ Այլ խօսքով Ուաշինկթընի համար, յանձնախումբին գործը ձեւակերպութիւն մըն է, որ կրնայ բնականոն յարաբերութիւններ հաստատելու ծառայել Թեհրանի եւ Ուաշինկթընի միջեւ, մինչդեռ Թեհրանի համար, բնաւ ձեւակերպութիւն մը պիտի չըլլայ, այլ աշխարհի պիտի պարզէ «ամերիկեան աշխարհակալութեան եւ իր խամաճիկ Շահին ոճիրները»։

Այս ամբողջը ցոյց կուտան թէ ոչինչ կարգադրուած է մինչ Խոմէյնի կը շարունակէ հակամերիկեան ելոյթները։

Անկէ զատ, ներքին կացութիւնը այնքան հանդարտ չէ եւ զանազան լուրեր կան բուռն բախումներու ծայրայեղ կրօնամոլ եւ մարքսիստ ցուցարարներու միջեւ, զանազան գաւառներու մէջ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մէջ «անհետացած» է լիբանանեան ազգայնական շարժումի (պաղեստինասէր ձախ) պատասխանատու՝ Մարվան Ֆարէս։ Հասած էր Երեքշաբթի դասախօսութիւն մը տալու համար իր երկրին մասին բայց ոչ մէկը զինքը տեսած է եւ ոչ մէկ ժամադրութեան գացած է։ Ըստ լիբանանցի Ուսանողներու Միութեան եւ պաղեստինցի ուսանողներու ընդ. Միութեան, Ֆարէս ձերբակալուած է Իքսէլ (պելժիական մայրաքաղաքին մէկ թաղը) 21 տարեկան լիբանանցի ուսանողի մը սպանութեան իբրեւ հետեւանք։ Կռիւներ պատահած էին Պրիւսէլի Ազատ Համալսարանը լիբանանցի ուսանողներու միջեւ (պաղեստինասէր եւ հակապաղեստինցի) եւ հոդ է որ ուսանող մը սպաննուած է։

ՊՈԼՍՈՅ մէջ մթնոլորտը բնաւ չէ հանդարտած եւ առջի օր կրկին վեց հոգի մեռած է ձախ եւ աջ բախումներու ընթացքին։

ԱՆԳԱՐԱՅԻ դատախազը մահապատիժ պահանջած է Ֆրանսուհի Հելենա Անաստասիայի դէմ իբրեւ ափիոն թմրեցուցիչ կանխի մը եւ միայն երեք տարի բանտարկութիւն Ամերիկացիի եւ Իտալացիի մը համար։ Ֆրանսուհին ձերբակալուած էր Պոլիս, Յունուար 8ին երբ իր բնակարանը հինգ քիլօ հաշիշ եւ 150 կրամ էռօյին գտնուած էր, 140 հազար տոլար արժողութեամբ։

ԱԼԻՍ ՌՈՒԶՎԷԼԹ, 96 տարեկան, վերջին վերապրողը Ռուզվելթի զաւակներուն, մեռաւ առջի օր։

ՔԱՊՈՒԼԻ խանութպանները փետր. 21ին գործադուլ ըրին իբրեւ բողոք Կարմիր բանակի ներկայութեան դէմ Աֆղանիստան։ Խորհ. բանակի Աֆղանիստան մտնելէն ի վեր (Դեկտ. 27) առաջին մեծ ցոյցն է այդ ներկայութեան դէմ ինչպէս նաեւ նախագահ Քարմալի խորհրդայնամիտ քաղաքականութեան։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ էսանսին գինը կրկին բարձրացաւ, յանկարծակի, ինչ որ ցարդ կատարուած յաւելումները 69 առ հարիւրի կը հասցնեն մէկ տարուան ընթացքին։ Ներկայիս (կարելի է ըսել առժամապէս...) սովորականին լիթրը կ'արժէ 3,14, գերը 3,35, ֆիւէլն ալ 11 սանթիմ յաւելում կը կրէ։

ՓԱՐԻԶԵԱՆ շրջանի համայնավար պատուիրակութիւններ խուժած են Քօթիտիէն տը Փարիի խմբագրատունը, դժգոհ որ փաշիստ որակումը տուած էր իր թերթը, նախորդ օրը երբ Կրեմէց մերժած էր պատասխանել Տոմինիք Ժամէի եւ այս վերջինն ալ առած քալած էր։ Վերջերս կը թուի թէ գլխաւորութեամբ Մառշէի, համայնավարները մանաւոր ճիգ կը թափեն չեղած համակրանքն ալ կորսնցնելու։ Ասիկա պատճառ է նաեւ որ Միթերան, երկար տեսակցութեան մը մէջ, զոր տուած էր Ֆրան-Սուառի, ընդունի որ չանտեսեր առանձին կառավարելու հաւանականութիւնը։

ԹՈՐԻՆՈՅԻ մէջ ձերբակալուած են կարմիր Ջոկատներու երկու անդամներ, որոնք կը փնտռուէին իբրեւ մեղսակիցներ Ալտօ Մորօյի առեւանգման եւ սպանութեան։

ԼԻԲԻՈՅ նախագահ Քատաֆի, որ Արաբական ծոցի ամիրաներուն կոչ ըրած էր որ չնչեն ժիսքար տ'էսթէնի շրջապտոյտը այդ երկիրները, ձախողած է իր ջանքերուն մէջ։ Քուէյթ եւ Ծոցի միւս երկիրները պատասխանած են.— ժիսքար տ'էսթէն ղեկավարն է բարեկամ մեծ ազգի մը, որուն շատ բան կը պարտին Արաբները»։

ՓԱՐԻԶԻ Թուրք բանուորները բաւական քաջալերուած, հանրաժողով մը ըրած են առջի օր, Թուրքերէն նշանախօսքերով, որոնք տեղ գտած են տեղւոյն մամուլին մէջ ալ՝ «Օթուրմա չալըշմա քարթը հաքքիմիզը, սէօքէ, սէօքէ ալըրըզ»։ Ֆրանսացի լրագրողները կը գրեն թէ տեւեն պէտք եղած է հասկնալու համար թէ «ճէֆէսէթ» նշանաբանը Սէ. էֆ. Տէ. Թէ.ն է...։ Այս Թուրքերը վրճռած են որեւէ գինով աշխատանքի արտօնագիրները ձեռք ձգել։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Փետր. 18)

ԸՄԲՇԱՄԱՐՏԻԿ ԲԵՆՈՒՐ ՓԱՇԱՅԵԱՆ ԱՐԾԱԹԷ ՄԵՏԱԼԱԿԻՐ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱԽՈՅԵԱՆՈՒԹԵԱՆ

Բենուր Փաշայեան, առաջին անգամ մասնակցելով Խորհ. Միութեան ըմբշամարտի ախոյենութեան (Մոսկուա), շահած է արծաթէ մետալ մը (52 քիլօ ծանրութեան դասակարգ)։ Անկէ առաջ 21-ամեայ ըմբշամարտիկը մեծ յաջողութիւններ արձանագրած է պատանեկան եւ երիտասարդական մրցումներու ընթացքին։ Խորհրդային ախոյենութեան մրցաշարքին պարտութեան մատնած է ի մէջ այլոց Եւրոպայի ախոյեան երեւանցի Ռոբեր Ներսիսեանը, Խորհ. Միութեան ժողովուրդներու ամառնային 7րդ Սպարտակիադի ախոյեան տաշքենդցի Քամիլ Ֆատկուլինը եւ աշխարհի նախկին ախոյեան թիֆլիսցի Վախթանգ Բլագիձէն։ Մարտ 13–16 Թիֆլիսի մէջ տեղի կ'ունենան ըմբշամարտի մրցումներ, որոնց կը մասնակցի նաեւ Բենուր Փաշայեան։ Այդ մրցաշարքին կ'որոշուի այն ըմբշամարտիկը՝ որ Խորհ. Միութեան կողմէ պիտի մասնակցի Ապրիլին Ջեխոսլովաքիա տեղի ունենալիք Եւրոպայի ախոյենութեան։ Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցած խորհրդային ախոյենութեան մրցումներուն Մանուէլ Սահրադեան (Լենինականէն) շահած է պրոնզէ մետալ, 57 քիլօ ծանրութեան դասակարգին մէջ։

×

ԿՈՐԻՒՆԻ «ՎԱՐՔ ՄԱՇՏՈՑԻ» ԳԻՐՔԸ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ «ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐԷՆ

«Սովետական գրող» հրատարակչականը «Դպրոցական գրադարան» մատենաշարով լոյս ընծայած է հայերէն գըրուած առաջին գործը՝ Կորիւնի «Վարք Մաշտոցի»ն, որ կը ներկայացնէ Մեսրոպ Մաշտոցի կեանքն ու գործը եւ հայկական գիրերու ստեղծման պատմութիւնը։ Գիրքը ունեցած է քանի մը հրատարակութիւն։ Աշխարհաբարի թարգմանուած է Մանուկ Աբեղեանի կողմէ, որ գրած է նաեւ յառաջաբան մը եւ ծանօթագրութիւնները։ «Սովետական գրող» հրատարակչականը նոյն մատենաշարով արդէն լոյս ընծայած է դասական կարգ մը գրողներու գործերը՝ Ալ. Շիրվանզադէի «Զար ոգին», «Նամուսը», Պուշկինի արձակ էջերը եւ միջնադարեան գրողներէն գործեր։ Յառաջիկային լոյս կը տեսնեն Րաֆֆիի «Ոսկէ աքաղաղ» վէպը եւ Վ. Տէրեանի բանաստեղծութիւններու գրքոյկը։

×

ՄԻՍԱՔ ՆԱԶԱՐԵԱՆԻ ԳԻՐՔԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

«Լոյս» հրատարակչականը լոյս ընծայած է մարզական լրագրող Միսաք Նազարեանի «Մոսկուան հրաւիրում է Օլիմպիադա» գիրքը։ Հեղինակը համառօտ կերպով անդրադարձած է Մոսկուայի ողիմպիական խաղերուն եւ նախապատրաստական աշխատանքներուն։ Գիրքի գլուխներէն մէկը նուիրուած է Ողիմպիականներուն Հայաստանի մարզիկներու մասնակցութեան։ Հատորը ճոխացած է նկարներով։

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀՐԱԲԽԱՅԻՆ ՏՈՒՖԵՐԸ

Երկրաբանները Հայաստանի մէջ հրաբխային տուֆի արդիւնաբերական հետախուզուած պաշարները գնահատած են մօտ 300 միլիոն խորանարդ մեթր։ Մասնագէտներու հաշիւներուն համաձայն, այդ քանակութեամբ քարով կարելի է կառուցանել մէկ միլիոն բնակչութեամբ քաղաք մը։ Հայաստանի մէջ ներկայիս յայտնաբերուած են աւելի քան 100 հանքավայրեր, որոնց կարեւոր կեդրոնները կը գտնուին Արթիկ, Անի, Մայիսեան, Բիւրական, Ծաթեր Ղաչաղան, Ագիգբեկով եւայլն։

×

ՄԷԿ ԸՆՏԱՆԻՔԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐԷ ԿԱԶՄՈՒԱԾ ԳՈՒՍԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄՈՅԹԻՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Երեւանի Ջրմուղի Վարչութեան ակումբին մէջ տեղի ունեցած է համերգ մը, մասնակցութեամբ գուսանական համոյթին։ Այս համոյթը կազմուած է մէկ ընտանիքի անդամներէն։ Գեղարուեստական ղեկավարն է գուսան Անոյշ (Անուշաւան Ղազարեան), նուագախումբի պատասխանատուն՝ գուսան Անդրանիկ։ Կը մասնակցին գուսան Արեւշատ (Թառ) եւ իր որդին՝ Լեւոն Ղազարեան (ձեռնադաշնակ)։ Անդրանիկի զաւակներէն մէկը՝ Ջիվան Ղազարեան, քամանչա կը նուագէ, իսկ Սեդրակ՝ ձեռնադաշնակ։ Երգերու բաժինը առանձնած են Արաքն Ղազարեան եւ իր քոյրերը։ Գուսան Անոյշ, որ քանի մը հարիւր երգերու հեղինակն է, համոյթը կազմած է չորս ամիս առաջ եւ ցայժմ համերգներ տուած է Հրազդանի եւ Արովեանի շրջաններու կարգ մը գիւղերու մէջ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ ԲԵՆԻԿ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթի փետր. 14ի թիւէն կը տեղեկանանք, թէ Երեւանի մէջ մեռած է Համալսարանի Բնագիտութեան ֆաքիւլթէի դեկան (աւագ դասախօս) Փրոֆ. Բենիկ Եսայիի Թումանեան։ Ծնած էր 1917ին՝ Լոռիի Դսեղ գիւղը։ 1940ին աւարտելէ ետք Երեւանի համալսարանի բնագիտութեան-ուսողութեան ճիւղը, դասախօս նշանակուած է նոյն համալսարանը։ Բ. Աշխարհամարտէն ետք շարունակած է իր ուսումը աստղաբնագիտութեան ճիւղին մէջ եւ 1950էն սկսեալ պաշտօնավարած է Երեւանի համալսարանին մէջ նոր ըստեղծուած աստղաբնագիտութեան ճիւղին մէջ։ Պատրաստած է բարձրագոյն դպրոցի ուսումնական դասագիրքեր, որոնք տարիներ օգտագործուած են համալսարանին եւ բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու մէջ։ Բենիկ Թումանեան հեղինակն է աւելի քան 100 գիտական աշխատութիւններու, յօդուածներու եւ գիրքերու, որոնց կարեւոր մէկ մասը կը վերաբերի աստղագիտութեան պատմութեան Հայաստանի մէջ։ Հազարաւոր ձեռագիրներու, գիրքերու եւ փաստաթուղթերու, ժայռապատկերներու ուսումնասիրութեան հիման վրայ, ան գրած է հայ աստղագիտութեան պատմութիւնը՝ Ն. Ք. երրորդ հազարամեակէն մինչեւ Ի. դարու սկիզբները (2 հատոր)։

ՇԱՀԻ՛ՆՔ ԱՅՍ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏՆ ԱԼ

(Բ. և վերջ)

Ամէն ինչ չունինք այսօր, բայց ունինք շատ մը բաներ, զորս չունէինք առաջ։ Չմտածենք միայն այն բոլորի՛ն մասին, որոնք մե՛րը պէտք է ըլլային ու չե՛ն այսօր։ Մերը չե՛ն տակաւին։ Մտածենք նաեւ, ու մանաւանդ, ա՛յն բոլորին մասին, զորս չունէինք առաջ եւ ունինք այսօր։

Ունինք ծաղկեալ հայրենիք մը, կենսունակ, գրեթէ զուտ Հայութեամբ բնակուած։ Ան կը գտնուի մեր դարու քաղաքակրթութեան յառաջապահ դիրքերուն վրայ։ Եւ ամէնէն կարեւորը՝ հայրենատէր է։ Անոր սիրտը կը բաբախէ Հայութեան անմար տենչերով։ Այդ ձայնը, որ հազիւ լսելի էր մեզմէ, բարձրացաւ ուժգին՝ բոլորին կողմէ, լսելի ձայնով, անցեալ տարուան ընթացքին։ Եւ ի՛նչ քաղցր էր, գօտեպնդիչ եղբայրական սրտի այդ ճիչը, մեր տառապանքին մէջ ու մեր յուսալքութեան։

Ունինք նաեւ սփիւռքի Հայութիւնը, նոյնպէս առաջին դիրքերու վրայ, ամէն երկնակամարի տակ, ամէն մարզի մէջ։ Հայ անունը կը փայլի, կը շողա՛յ Արեւելքէն Արեւմուտք։

Մօտաւոր անցեալին մենք մեր մէջ ամփոփուած, մենք մեր վրայ կծկուած՝ խեղճ ու կրակ ժողովուրդ մըն էինք։ Փառաւոր անցեալով, փառաւոր մշակոյթով, այո՛, ճիշդ է, բայց եւ այնպէս խեղճ։ Աշխարհ մեզ կը ճանչնար, առաւելն, մեր կրած Ջարդերով։

Իսկ այսօր։

Այդ նոյն աշխարհին առջեւ կը ներկայանանք, թիւով թէեւ փոքր, բայց իբրեւ ամէնէն արժանաւոր եւ ամէնէն արժէքաւոր ժողովուրդներէն մէկը։

Ինչո՞ւ յուսահատինք այդ պարագային, ինչո՞ւ յոռետես ըլլանք։ Թող յոռետես ըլլան անո՛նք, որոնք ա՛լ ընելիք չունին այս աշխարհի երեսին, թող յուսահատին անո՛նք, որոնք անատակ են ստեղծագործութեան, անատակ՝ բարձր մտածումներու, անկարող՝ ազնուութեան, մեծութեան։ Անո՛նք, որոնք թռիչք չունին, իտէալ չունին։

Ու մեզմէ անոնք, որոնք կը յամառին դեռ սեւ տեսնել ամէն ինչ Հայութեան համար, անոր ներկային ու ապագային վերաբերեալ, անոնք կ'անգիտանան մեր ազգային առաքինութիւններուն մեծագոյնը, — անոր անսպառ կենսունակութիւնը, անոր անտեղիտալի կամքը։ Ապրելո՛ւ կամքը։

Հարկ կա՞յ դարձեալ կրկնելու թէ աշխարհի մէջ ո՛չ մէկ ուրիշ ժողովուրդ ա՛յնքան պատճառներ ունեցած է վերջնականապէս յուսահատելու կեանքէն, անձնատուր ըլլալու քան հայ ժողովուրդը։ Բայց նաեւ ո՛չ մէկ ժողովուրդ իր դժխեմ ճակատագրին դէմ ծառացած է ա՛յնքան ուժեղ կամքով, որքան հայ ժողովուրդը։

Ինչո՞ւ յոռետես ըլլալ այսօր, ինչո՞ւ յուսահատիլ։ Որովհետեւ ո՞ւժ չունինք, որովհետեւ քի՞չ ենք։

Քանի մը տասնամեակներ առաջ, Ֆրանսացի աշխարհահռչակ գրագէտը՝ Անտրէ Ժիտ, կարծէք կը մտածէր մեր մասին, երբ կ'ըսէր թէ կը հաւատայ փոքր ժողովուրդներու մեծութեան։

Որքա՛ն աւելի ճիշդ է ըսուածը, այսօ՛ր, 1980ին, երբ գիտենք թէ շրջուած են քանակի համեմատութեանց օրէնքները։ Իր քանակով չէ՛ չափուիր այլեւս ժողովուրդի մը ուժը։

Եւ գիտե՞նք, լիովի՞ն կ'ըմբռնե՞նք արդեօք թէ Հայութիւնը ի՛նչ հսկայ ուժ կը ներկայացնէ այսօր, Հայաստանի եւ Սփիւռքի մէջ, տնտեսական, գիտական, բարոյական եւ մտաւորական ի՛նչ հսկայ ուժ։

Այդ բոլոր ուժերը պէտք է ի սպաս դրուին Լիբանանի մէջ Հայութեան մղած ճակատամարտին։ Սխալ չհասկցուիմ, երբ կը գործածեմ այս բառը։ Հոս, իմ մտքիս մէջ ո՛չ զէնքի եւ ոչ ալ արեան հարց կայ։ Այլ՝ սփիւռքը փրկելու հարց։ Եւ Լիբանանի Հայութիւնը, եւ որեւէ հայ համայնք, ո՛ւր որ ապրի ան, փափաքողն են այս հրաշալի երկրին մէջ նախկին խաղաղութիւնն ու ապահովութիւնը վերահաստատուած տեսնելու։ Ի սրտէ մաղթողն են, որ այս ազնիւ եւ հիւրընկալ երկիրը կրկին դառնայ Միջին Արեւելքի «չքնաղ Զուիցերիան»։

Այս յօդուածին սկիզբը կ'ըսէի թէ մեր հարիւրամեայ պատերազմը կը շարունակուի, դեռ չէ վերջացած։ Զայն դեռ չենք շահած։ Ան չէ վերջացած ո՛չ մեր պապենական հողերուն մէկ փոքրիկ մասին վրայ ամուր կանգնած Հայութեան եւ ոչ ալ սփիւռքի հսկայածաւալ տարածքի սփռուած Հայութեան համար։ Ընդարձակուած են մեր պաշտպանութեան սահմանները, բազմաթիւ ճակատներու վրայ կը մղուի հիմա այդ պայքարը։ Ու ան ձեւ փոխած է նաեւ։ Նպատակը սակայն կը մնայ նոյնը։ Այս ճակատամարտն ալ կը մղուի յանուն մեր ժողովուրդի գոյութեան ու յարատեւման։

Միջնաբերդը ի հարկէ մեր ներկայ Հայաստանն է։ Մեր ուժին ամէնէն ամուր կռուանը։

Անկէ յետոյ մեր ամէնէն ուժեղ եւ ստուար զօրաբանակը խարսխուած է Լիբանանի հողին վրայ։ Յառաջապահ գունդեր կը կռուին անոր աջին ու ձախին երկարող բազմաթիւ ճակատներու վրայ, Միջերկրականէն Ատլանտեան, մինչեւ Խաղաղական ովկիանոս։ Լիբանանն է, որ ուղղակի կապուած է այդ յառաջացած, յաճախ մեկուսացած ջոկատներուն։ Լիբանանն է որ անոնց կը մատակարարէ անհրաժեշտ ռազմամթերքը։ Պէտք չէ դարձեալ խրտչիլ այս բառէն։ Կը կրկնենք որ զէնքի ու արեան հարց չկայ։ Այդ բառը պարզապէս կը նշանակէ հոգեկան եւ մտաւորական սնունդ, ուսուցիչներ, հրապարակագիրներ, խմբագիրներ, ազգային գործիչներ՝ «Անձինք նուիրեալք»։

Եթէ Լիբանանը դադրի այդ կենսական դերը կատարելէ հետզհետէ եւ արագօրէն կ'անհետին այդ յառաջապահ գունդերը, նօթի եւ անսուաղ։

Ահա՛ թէ ինչո՛ւ պէտք է ուժեղացնենք լիբանանահայութիւնը, ոչ միայն հրաժարինք զայն պարպելէ, այլ նոր եւ թարմ ուժերով ստուարացնենք եւ ամրապնդենք հինգ տարիներէ ի վեր պատնէշին վրայ անվեհեր կանգնած մեր քաջ մարտիկները։

Այստեղ կ'ուզեմ միջանկեալ հերքել մտածելակերպ մը, հիմնովին սխալ տեսակէտ մը, որ մինչեւ այսօր կը շարունակէ շփոթ ստեղծել հայ մտքերուն մէջ եւ [illegible] աւերներ գործել։

Ցաւալին մինչեւ այսօր ունինք հայ մարդոց դասակարգ մը, որ «խելացի» կը նկատէ ինքզինք կամ այդպէս կը կարծէ։ Անոնք, օրն ի բուն, տուներու թէ սրճարաններու մէջ, բարձրաձայն կը ճառեն հայ կուսակցութիւններու մասին։ Զանոնք ո՛չ միայն կը նկատեն աւելորդ, այլեւ՝ մեր բոլոր կրած աղէտներու պատասխանատու։

Երկարօրէն պատասխանելու հարկ չըկայ անոնց։ Մեր նորագոյն պատմութենէն առնենք միայն քանի մը օրինակներ։

1915ի գարնան տեղի ունեցաւ Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտը։ Մեզմէ քառապատիկ ուժեղ, թէ՛ քանակով եւ թէ զէնքերով, թրքական վայրագ բանակին ու խուժանին դէմ ցցուեցանք միասնաբար։ Գոյութիւն ունեցող երեք կուսակցութիւնները՝ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւն, Արմենական եւ Հնչակեան, միացեալ ուժերով կռուեցան եւ յաղթեցին։ Առանց անոնց ղեկավարութեան Վասպուրական ալ պիտի ունենար միւս հայահոծ քաղաքներու ճակատագիրը. աքսոր եւ ջարդ։

Կռուեցանք նոյն ձեւով, համահայկական ոգիով, Վանէն երեք տարի ետք, Արարատեան դաշտին վրայ, նոյնպէս աւելի ուժեղ թրքական կանոնաւոր բանակի դէմ եւ շահեցանք Մայիսեան ճակատամարտերը՝ Սարդարապատ, Բաշ-Ապարան եւ Ղարաքիլիսէ։

Եթէ այդ «խելացի»ներուն յիշողութիւնը տկարացած է, թող գոնէ տեսնեն իրենց աչքերուն առջեւ տեղի ունեցած Լիբանանի հնգամեայ քաղաքացիական կռիւը, ուրկէ Լիբանանի Հայութիւնը դուրս կ'ելլէ նուազագոյն վնասով։ Եւ ա՛յս, շնորհիւ հայ կուսակցութիւններու համերաշխ ոգիին ու գործակցութեան։

Միւս կողմէ, պէտք է միանգամ ընդմիշտ ընդունինք թէ ո՛չ մէկ ուրիշ տեղ, ո՛չ մէկ ուրիշ ցամաքամասի վրայ, ո՛չ մէկ ուրիշ երկրի մէջ կրնանք վերստեղծել ա՛յն պայմանները, որոնք թոյլ տուին մեզի հասնելու այս նուաճումներուն, կրօնական, դաստիարակչական, մշակութային այս հիանալի իրագործումներուն։ Այլեւս յստակ պէտք է ըլլայ բոլորին համար հետեւեալը.

Եթէ մեռնի Լիբանանը, կը մեռնի սփիւռքը։

Ուստի աւելի քան երբեք այսօրուան մեր կարգախօսը պէտք է ըլլայ Լիբանանի Հայութեան հետ, Լիբանանի Հայութեան համար։

Համայն Հայութիւնը, Մայր Հայրենիքէն մինչեւ Սփիւռքի ամենահեռաւոր գաղութները, առանց դաւանանքի, առանց քաղաքական, ընկերային խտրութեան պէտք է կանգնի Լիբանանի Հայութեան կողքին, աջակցի ու գործէ անոր պաշտպանութեան ու անոր վերածաղկման համար։

Ինչպէս 1915ին՝ Վասպուրականի մէջ,
Ինչպէս 1918ին՝ Սարդարապատի մէջ,
Պէտք է շահինք այս ճակատամարտն ալ։

ԿԱՐՕ ՓՈԼԱՏԵԱՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՔԱՐԷ ԷՋԵՐԸ

ԽՄԲ.— Մոսկուայի Հայոց գերեզմանատունը, որ կը գտնուի Մալայա Տէքապրիտսկայա փողոցը, հարուստ է պատմական արժէք ներկայացնող դամբարան – յուշարձաններով։ Վարդգէս Հայրապետեան եւ Շաւարշ Մուղնեցեան այցելելէ ետք հոն՝ «Սովետական Հայաստան» ամսաթերթի 1979 Նոյեմբերի թիւին մէջ յօդուած մը ստորագրած են վերի խորագրով։ Կուտանք յօդուածին հիմնական մասը, արեւմտահայերէն։

×

Ժամանակի փոխադրական համեստ միջոցներով ամիսներ շարունակ մարդիկ հազարաւոր քիլոմեթրներ կտրած – անցած են եւ պատմական Հայաստանէն քաղ հասցուցած Մոսկուա։

ԺԸ. դարու կէսերուն բազմաթիւ մեծահարուստ հայ ընտանիքներ բնակութիւն հաստատած են Մոսկուա եւ Պետերբուրգ։ Անոնցմէ ոմանք դարձած են պետական, հանրային, քաղաքական եւ մշակոյթի անուանի գործիչներ։

Մոսկուա հաստատուած հարուստ Լազարեանները եւ Քանքանեանները, ռուսական ձեռարուեստի գործատան հիմնադիրներ Իգնատ եւ Զաքար Տէրմեան-

ԳԱՐՈՒՆ 1979

ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՈՒ ՏԱՐԻՆ

Կարճ կարգադրութիւններէ ետք, վախով Կիւլնազ՝ ախոռին դուռը կիսաբաց, մտիկ էր ըրած գիշերուան շշուկը։ Հոյ – Հօրոյ վայրկեան մը նոյն երկիւղով տարուած, աչալուրջ, շունը պարանով կապած, ձեռքը դունչին համբերութիւն կը հրամայէր։ Շունը կարծես՝ կը զգար այդ բոպէի ծանրակշիռ պահը։ Մասնակից տիրոջ հոգեկան տագնապին, այծերու հանած մայիւններուն դէմ, մռլտալով, լռութիւն կ'արտօնէր։

Երբեմն՝ կենդանիներու հասկացողութեան ձիրքը աւելի զգայուն է քան մարդոցը…

Կիւլնազ՝ գաղտագողի, կիսաբաց դռնէն դուրս էր սահած։ Անհանդուրժելի լուսնի լեցուն լոյսը, ամէն քայլափոխին խոժոռ ստուերներ կը ձգէր, գիշերուան զով օդը դէմքին բարեբեր յանդգնութեան աւիշը կը նորոգէր։ Քանի մը ապահով քննութիւններէ ետք, մատը բերնին, Հոյ – Հօրոյին նշան ըրած էր որ դոմէն դուրս սպրդի։

Հոյ – Հօրոյի ճկունութեամբ շարժիլը, դոմին դուռը գոցելը, հեռանալը, այնքան արագ էր եղած, որ՝ արդէն հարիւր քայլ անդին երկու որբուկները, միջոցը չէին ունեցած իրենց փախուստին իրականութեանը հաւատալ։ Սրտատրոփ՝ զսպելով իրենց յուզումը շշմած մէկը միւսին կը նայէր։ Բառերը կորսուած էին հեւ ի հեւ շնչառութեան մէջ։ Ցանկարծ՝ աչքերնին արցունքով լեցուն, իրարու փաթթուած, «ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ» կ'արտաքսէին։

Առաջին յոյսի կանչը, օղակ – օղակ նոր հորիզոնին պարուրուած, երկու անմեղ էակներու ապագան կ'օրօրէր… Որքան կեանքը անիրաւութեամբ ըլլայ դաժան, նոյնքան մարդկային բնազդին ըզգացումը կը ներգործէ ինքնապաշտպանութեան տենչը։ Գոյութեան յարգին յամառօրէն կառչած, շաղախուած իր երեւակայականի հիւսքերուն։ Հրաշք… ծընունդ կու տայ ստրկութեան դէմ, իր արդար իրաւունքի պահանջը։

Ուժով՝ իրար ձեռք սղմած, վազած էին կրկին առաջին կէս ժամը։ Կարծես՝ խաղ ըլլար, կամ, մէկը զիրենք հետապնդէր… Կրկին շնչասպառ, այս անգամ ճշդելու ազատակամ եղելութիւնը…

Պուչոն զարմանքով, առանց հաջելու կը հետեւէր. դունչը երբեմն գետինը, գտնալու ուղեւորութեան նշանակէտը։ Ապագա՞ն՝ ինչ փոյթ իրեն, կը բաւէր որ մէկը գիտնար իր գոյութեան արժէքը ու սիրէր զինք նոյն համեմատութեամբ։

Շարունակ չորս ժամ քալելով, երկու խլեակներու փոքր քայլերը, բաւական մղոն էին կտրած։

Ամէն մէկը՝ կորովով լեցուն, սուզուած իր մտածման մէջ, յարելով նոյն նպատակին կը յառաջանային առանց բառ մ'ըսելու։ Զիրար խրախուսելու պէտքը չունէին։ Երբեմն՝ մէկուն կամ միւսին կողմէ ճիգ մը, յոգնութեան հեւք մը կ'ըլլար. գնացքը սակայն՝ կը պահէր իր միակերպ ընթացքը։ Ոչ վհատութիւն, ոչ ալ տրտունջ։ Զարհուրանքի աստիճան գիտէին, թէ՝ որ ընկճուէին, իրենց ամբողջ ծրագիրը առյաւէտ կը վերջանար. ու՝ այնքան մրրկուած յոյսերնին ջրհեղեղի մէջ կ'անէանար։ Անկարելի էր ջըլատել իրենց հուրը։ Դեռ պէտք է քալէին։ Արհամարհէին՝ զգետնէին մտքերնուն վախն ու փորձանքի ստուերը։ Միայն՝ արշալոյսը պիտի ըլլար իրենց առաջին հանդրուանը, ուր՝ լոյս աչքով կըրնային ստուգել տեղւոյն դիրքն ու հեռաւորութիւնը։ Դալարախիտ ծառի մը վըրայ ելլելով զննէին շրջակայքը. դըրական պարագային, որոշէին, իրենց թաքստոցի վայրը ու խորհէին սնանելու ու հանգիստի միջոցի մասին։

Դեռ գիշեր, լեցուն լուսինը անհետացած էր երկնակամարէն։ Աստղազարդ երկինքը կերպարանափոխուած, կը սըփռէր աշխարհին նոր աւետիսը արեւածագին։ Երկրի մութ ստուերները կը հալէին, հետզհետէ կը ճշդէին իրենց յըստակ էութիւնը։ Կանաչութիւնը՝ ախորժելի սարսուռով կը զգէր իր զանազան գոյներու թարմութիւնը։ Համաչափ՝ զեփիւռը կը կիրարկէր զգայուն գիշերուան թափը. կը փարատէր վերանորոգելու նոյն նազանքով իր հոգածու դարմանը։ Սիւքը՝ Կիւլնազի, Հոյ – Հօրոյի այտերուն կազդուրիչ գգուանք, վազելով ետեւնէն, յոգնաջան շունչին հետ կը խաղար։ Վազելով կու գար, կը խլէր անոնց նօսրացած հեւքը, ներշնչել տալու իր պտած անուշահոտ բոյրը։ Աշխոյժ՝ նոր կենդանութեամբ լիացած, պատանիները կը մանէին քայլափոխի կանոնաւորութիւնը, դէպի՝ մօտալուտ հանգիստի առաջին կայանը։

ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆ

(Շար. – 20)

ները, Թորոսեաններ եւ ուրիշներ ձեռնարկած են կրթական եւ մշակութային կեդրոններու արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններու հիմնադրութեան:

Եկատերինա Բ. Թագուհին հայ մեծահարուստներու տոհմերէն շատերու շնորհած է ազնուականի տիտղոսներ: Անոնք իրաւունք ունեցած են գնելու ամբողջ գիւղեր, առանձին հողամասեր: Ռուսական ազնուականութեան հայ ներկայացուցիչ Լազարեանները իրենց կալուածներուն մէջ հիմնած են մետաքսի եւ թուղթի գործատուներ:

Մայր հողէն հեռու, պետականութիւնը վերահաստատելու անորոշ խոստումներէ յուսահատ՝ Մոսկուայի եւ Պետերբուրգի հայ մտաւորականները, մեծահարուստ գործատէրերն ու վաճառականները սկըսած են ռուսական հողին վրայ հայկական գաղութներ հիմնել: Մասնաւորապէս Յովհաննէս Լազարեանցի անմիջական նախաձեռնութեամբ 1828 – 1830 թուականներուն հազարաւոր հայ ընտանիքներ կը գաղթէին Պարսկաստանէն եւ Թուրքիայէն բնակութիւն հաստատելով Գիւմրի, Ախալցխա, Ախալքալաք, Երեւանի նահանգ, Նախիջեւան, Ղարաբաղ եւ Մոսկուա:

Ստեղծուած հայկական գաղութներու մէջ արագ կերպով կը ծաղկէին արհեստները, առեւտուրը, կը հիմնուէին եւ կը զարգանային մշակութային յարկերը, իրարու ետեւէ կը կառուցուէին եկեղեցիներ, որոնց շուրջ կը հաւաքուէին տարագիր Հայերը:

Այսպէս, ԺԸ. դարուն Մոսկուայի մէջ Հայութիւնը այնքան բազմացած է, որ հայկական եկեղեցի կառուցանելու անհրաժեշտութիւն զգացուած է: Մոսկուայի մէջ առաջին հայկ. եկեղեցին ռուսական կառավարութեան կողմէ արտօնուած է ԺԷ. դարուն:

1764ին իշխան Յովհաննէս Լազարեանց Մոսկուայի քաղաքապետ զօրավար Չիչերինէն հրաման ստացած է, որով եւ վերջապէս յաջողած է Հայոց եկեղեցւոյ կառուցումը: Շինարարութիւնը վերջացած է 1781 – 1782 թուականներուն եւ եկեղեցին կոչուած է Ս. Աստուածածին: Բակին մէջ գտնուած հին գերեզմանաքարերը կը վկայեն, որ Հայերը իրենց ննջեցեալները թաղած են հոն, տակաւին եկեղեցւոյ կառուցումէն շատ առաջ:

1779ին Մոսկուայի մէջ կառուցուած է երկրորդ՝ Ս. Խաչ եկեղեցին: 1782ին կառավարական հրամանով արգիլուած է Մոսկուայի կեդրոնը մեռել թաղելը: Այդ արգելքը տարածուած է նաեւ Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ վրայ:

Մինչեւ 1813 գերմանական գերեզմանատան մէջ գտնուած հին դամբարաններու արձանագրութիւնները կը փաստեն, որ Հայերը այդ արգելքէն ետք ստիպուած իրենց մեռելները կը թաղէին գերմանական գերեզմանատունը, որուն վարչութեան մեծ գումարներ կը վճարէին՝ թաղման արտօնութիւն ստանալու համար:

Այդ դժուարութենէն ելք մը գտնելու նպատակով Մինաս Լազարեանց Ռուսաց Վագանկով գերեզմանատան մօտ ընդարձակ հողամաս մը գնած է, ուր 1815ին կառուցուած է երրորդ հայկ. եկեղեցին՝ Ս. Յարութիւն: Պէտք է նշել, որ մինչեւ եկեղեցւոյ կառուցումը գերեզմանատունը արդէն գոյութիւն ունեցած է: Այդ մասին կը վկայեն դամբանաքարերը:

Մոսկուա ապրող հայ հասարակութեան համար եկեղեցիներուն զուգահեռ հիմնուած են դպրոցներ եւ հրատարակուած թերթեր ու պարբերականներ:

1801ին մեռած է Յովհաննէս Լազարեանց: Անժառանգ հարուստ իշխանը իր ունեցուածքին մեծ մասը կտակած է եղբօրը՝ Յովակիմի, պատուիրելով բանալ ուսումնարան մը աղքատ հայ ընտանիքներու երախաներուն համար: Յովակիմ Լազարեանց գործադրած է կտակը 1814ին իր տան մէջ (Հայկական նրբանցք, Թիւ 2) նման դպրոց մը բանալով: Նոյն տարեն սկսած է ուսումնարանի շէնքի (1814 – 1823) եւ մինչեւ այսօր կանգուն մնացած կողքի շէնքերու կառուցումը: 1834ին ուսումնարանը ստացած է գիմնազիայի իրաւունք, իսկ 1848ին դարձած է բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւն կոչուելով Արեւելեան Լեզուներու Լազարեան Ճեմարան:

Մոսկուայի հայ մշակոյթի կեդրոն Լազարեան ճեմարանը, իր գոյութեան 103 տարիներու ընթացքին (1814–1917) անփոխարինելի դեր խաղացած է հայ ժողովուրդի մշակութային կեանքին մէջ: Լազարեան ճեմարանի բակին մէջ բարձրացած է յուշասիւն մը, որուն վրայ գրուած է՝ « Ճեմարանի հիմնադրին, հովանաւորին, Աստուծոյ կամքը կատարողին »:

Հոկտեմբերեան յեղափոխութենէն ետք համառուսական կեդրոնական գործադիր կոմիտէի 1921 Հոկտ. 1ի որոշումով, նախկին Լազարեան ճեմարանը վերակոչուած է « Սովետական Հայաստանի մշակոյթի տուն » եւ յանձնուած Հայաստանի կառավարութեան տնօրինութեան:

Լազարեանցներու ամբողջ գործունէութիւնը Մոսկուայի եւ Լենինգրադի մէջ, ԺԸ. – ԺԹ. դարերուն, յատկապէս ԺԸ. դարուն հայ – ռուսական յարաբերութիւններու, Մոսկուայի հայկական գաղութի պատմութիւնն է. պատմութիւն մը, որուն կերտողներուն աճիւններու յատուկ սրբավայր – ամբողջականութիւնը կը կազմէ Մոսկուայի Հայոց գերեզմանատունը: Ս. Յարութիւն եկեղեցւոյ կողքի գերեզմանատունը թաղուած են Յովակիմ, Լազար եւ Մինաս Լազարեանները: Լազար Յովակիմի Լազարեանցի անմիջական նախաձեռնութեամբ ԺԹ. դարուն Պարսկաստանէն 40 հազար Հայեր գաղթած են Ռուսիա:

ՍԻՐԵԼԻԻ ՄԸ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ո՜հ, ինչ դառն է, յիշատակի մաքրական այս քանի մը տողերը գրել, երբ դեռ շատ թարմ է կորուստը, մեր սիրտը կը կսկծայ ու յուզումէն մեր գրիչը կը դողայ, Արտեմիս Ղազարեանի մահուան առթիւ:

Գիտէինք թէ, անակնկալօրէն հիւանդանոց փոխադրուած էր ողբացեալը, եւ մենք, գրեթէ, ամէն իրիկուն կը հեռախօսէինք Միսաքին, սրտատրոփ, բարի լուր մը առնելու մտահոգութեամբ, որոնք դժբախտաբար, շատ յուսադրիչ չէին:

Վերջին անգամ տեսանք զինքը հիւանդանոցին մէջ, վստառողջ վիճակով եւ որքա՜ն լաւատես, իր վիճակին մասին, գոհ իր բժշկական յարատեւ քննութիւններէն ու խնամքէն, եւ հիւանդապահուհիներու ազնիւ նուիրումէն: Խօսեցանք հին օրերէն եւ վերյիշեցինք անցեալը:

Փոթըրի՜… Տէսինի մէջ երկյարկանի շէնք մը, ուր ապաստան գտած են հայ աշխատաւոր ընտանիքներ, խլեակներ Իզմիրէն, Իզմիտէն ու շրջաններէն, քեմալական ջարդերէն մազապուրծ ազատած գաղթականներ, ու ես առաջին անգամ ըլլալով, պսակադրութեան մը համար, հոն կը գտնուէի լուսահոգի հօրս հետ, 1926 Փետրուարին եւ հոն է որ, ես պատանի տղեկ մը, երկու մանկամարդ աղջրնակներու ծանօթացայ եւ դրկեցի զանոնք ծունկերուս վրայ, ան Արտեմիսն էր եւ իր քոյրը Վարդենին: Անցան օրեր եւ տարիներ եւ շրջանէ շրջան մեր ծանօթութիւնը վերածուեցաւ մտերմութեան, եղբայրութեան, երբ ամուսնացաւ Միսաքին հետ:

Կը յիշեմ մեր անցեալի օրերը, մեր ընտանեկան մտերմիկ յարաբերութիւնները, կուսակցական ժողովները որ տեղի կ'ունենային, ու մանաւանդ գիշերային այն դժուարին դերձակի աշխատանքը, որպէս a փիէսէօռ, լրացնելու եւ յանձնելու համար պահանջուած գործը որոշուած օրուան:

Արտեմիս ոչ թէ միայն գուրգուրոտ մայր մը եղաւ իր երկու զաւակներուն, այլեւ օգնական եւ նեցուկ իր ամուսնոյն հեւ ի հեւ աշխատանքին, բարելաւելու համար իրենց կեցութիւնը:

Ժրաջան խաչուհի օգտակար կ'ըլլար նաեւ իր սիրած կանացի այդ կազմակերպութեան: Բախտաւորուած էր երկու սիրասուն թոռնիկներով ու կը գուրգուրար անոնց վրայ: Աւա՜ղ, անգութ մահը եկաւ զայն խլել մեզմէ:

Յուղարկաւորութեան տխուր արարողութիւնը կատարուեցաւ Փետր. 11 Երկուշաբթի առաւօտ բարեկամներու եւ ծանօթներու ներկայութեամբ, որոնք եկած էին լեցնել Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին ու բերելու իրենց վերջին յարգանքը, որովհետեւ հանգուցեալը սիրելի էր բոլորին իր հեզահամբոյր բնաւորութեամբ եւ հաղորդականութեամբ:

Դագաղը ծածկուած էր ծաղկեպսակներով, որոնց մէջ կը գտնուէր նաեւ վըշտակից «Յառաջ»ի ծաղկեպսակը:

Դաւիթ Եպիսկ., իր դամբանական խօսքերով, գնահատեց ողբացեալին կնոջական արժանիքները, որպէս նուիրեալ մայր եւ խանդակաթ մեծ մայրիկ, խնդրելով որ Տէրը լուսաւորէ հանգուցեալի հոգին, արժանի ընէ երկնքի արքայութեան, եւ սգաւորներն ալ մխիթարէ ու զօրացնէ Սուրբ Հոգիով:

Արտեմիս կը հանգչի հիմա, Կիյօթիէռի գերեզմանատունը, իրենց ընտանեկան դամբարանին մէջ: Արցունքով ու յուզումով ափ մը հող նետեցինք որպէս ծաղիկի թերթիկներ, եւ արտմութեամբ մրմնջեցինք՝ Հազա՜ր ափսոս, Արտեմիս, այնքան շուտ բաժնուեցար մեզմէ, մենք քեզ չենք մոռնար սակայն, դուն պիտի ապրիս մեր սրտերուն մէջ, քու քաղցր յիշատակով:

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՐԱՏՈՒ

Ինքնաշարժի մրցումներու աշխարհին մէջ ծանօթ անուն մըն է Ալէն Փրոսթ, որ վերջին տարիները գրաւած է ձայնհեռատեսիլի եւ մամուլի ուշադրութիւնը: Ալէն Փրոսթ, որուն մայրը Հայ է (ծնեալ Գարաջեան), 25 տարեկան է եւ քարթինկի մէջ՝ 1773 – 1976 տարիներուն, երեք անգամ շահած է Ֆրանսայի ախոյենութիւնը եւ մէկ անգամ ալ հանդիսացած է Եւրոպայի ախոյեան: 1977ին Ֆրանսայի ախոյեան (Ֆորմիւլ Ռընօ), 1978ին Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի ախոյեան (Ֆորմիւլ Ռընօ), իսկ 1979ին դարձեալ Ֆորմիւլ Ռընոյի Եւրոպայի ախոյեան հանդիսացած է:

Յունուար 27ին, Պրազիլի մէջ տեղի ունեցած ինքնաշարժի մրցումներուն Ալէն Փրոսթ գրաւած է 5րդ տեղը:

Նորանոր յաջողութիւններ կը մաղթենք Ալէն Փրոսթի, յառաջիկայ մրցումներուն:

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԳԸԼԸՃԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿՆ ՈՒ ՁԷՅՆԱՊԸ

Արեւը միջօրէի հասնելու մօտ էր: Մարտիկի այծերը ինքնաբերաբար հովիտի ծառերուն տակ կը հաւաքուէին: Քիչ մը հեռուն, անտառը տեղ – տեղ արեւով կէտկէտուած, թաւշային շուքով մը լեցուած էր ինչպէս եղնիկի մը աչքերուն մէջ:

Մարտիկ լերան կողին, կռնակի վրայ, աջ ծունկը ցցած՝ պառկած էր ու կը դիտէր ամպի կտորին մօտ, արծուի մը թըռիչքը, երբ լսեց Քոմոյի հաջոցը: Թերեւս ուրիշ գա՞յլ մը: Մարտիկ գլուխը վեր առաւ եւ տեսաւ՝ անտառին մէջէն այծերու երամակ մը դէպի հովիտ կուգար: Լսեց օտար շունի հաջոց: Երկու շուներն իրարու մօտեցան, իրարու ակռայ ցցեցին, խռացին ու սկսան դզուըտուքի: Այդ պահուն էր, որ կարծես անտառը իր մէջ պահած Նայադի մը ձայնը հանեց:

Աղջկան մը ձայնն էր, որ իր շունը կը կանչէր: Քոմօն փոքրիկ շանը վզէն բըռնած էր, երբ Մարտիկ գաւազանը ձեռքը, վրայ հասաւ: Քոմոյի վզէն բռնած կ'անջատէր կռուէն, երբ իր դէմ գտաւ մազերը հովին պէս արձակ, աչքերը բարկութիւնով լեցուած քիւրտ հովուուհի մը: Ձխօսեցաւ, շնիկին մօտ գնաց, գրկեց — անոր գլուխը: Բարկութենէն կարծես պիտի լար, լսելով շնիկին հանած ցաւոտ ձայնը:

Մարտիկ կ'ուզէր խօսիլ ներողութիւն խնդրելու զգացումով եւ, սակայն, բառերը չէր կրնար գտնել ու կեցած էր հաստ գաւազանը ձեռքին, միւս ձեռքով Քոմոյի վզէն բռնած: Կարծես երկուքն ալ վարպետ արձանագործի մը համար դիրք կեցած ըլլային:

– Շունդ աղուէսի չափ է: Ինչո՞ւ խոշոր շուն մը չես ունենար,– ըսաւ Մարտիկ.– Եթէ իմ շունը գզուէր, քեզի չափ հոգ պիտի չընէի:

– Աղուէսը դուն ես, քու շունդ է, հասկցա՞ր,– պոռաց հովուուհին՝ Մարտիկի դէմ կուրծքը ցցած:

Հակառակ փոքր տարիքին ու սրինգի նման բարակ հասակին, անոր կլորցած ստինքները բարձր բռնած էին վայրի կաքաւներու նման կուրծքը, մանաւանդ որ հագած էր երկար ու թոյլ էնթարի՝ տարոնի կարմիրով ու լեղակի կապոյտով ներկուած:

– Աղուէսը դուն ես, դուն,– նորէն պոռաց հովուուհին, երբ Մարտիկ՝ ապառաժի մը պէս լռած՝ կը դիտէր հովուուհին այնպէս, ինչպէս ուղտ մը իր հանդարտ ու խորունկ աչքերով պիտի դիտէր ոսկեգոյն արշալոյսը անապատին:

Հովուուհին՝ Մարտիկի այդ հանդարտ նայուածքէն աւելի կը բարկանար, դէմքըն աւելի կը կարմրէր:

– Այս իմ այծերուն տեղն է, հասկցա՞ր:

Մարտիկ դիտեց անոր զալէմքէրի զալէմով քաշուած յօնքերը, անոր բարկութեան մէջ իսկ այնքա՜ն թաւշային աչքերը, երկար թարթիչները: Տեսաւ ուսին փոքրիկ մերկ կտորը պատռած էնթարիի ճեղքուածքէն, վզին կապոյտ յուլունքը ու սեւսեւ վարսերը ցրքուն, անտառին վրայէն անցնող հովի մը պէս:

Մարտիկ տեսած էր իր գիւղի աղջիկները եւ սակայն աւելի մտածած էր եղնիկներու մասին: Քիւրտի աղջկան հայրը կ'ըսես գեղեցիկ ցուլ մը ըլլար, իսկ մայրը՝ եղնիկ մը:

Մարտիկ ձեռքը գօտիին տարաւ ու ծալքին մէջէն հանեց իր գտած փոքրիկ հայելին ու ափին մէջ պահեց:

– Չէ, չէ, դուն աղուէս չես, դուն գայլ ես, ձիեր յափշտակող,– ըսաւ քիւրտի աղջիկը՝ այս անգամ ձայնը ցածցընելով, սկսած էր բերնին մէջ պահած մաստակը ծամել:

– Այս քու հայելիդ է, ծառերուն տակէն գտայ,– ըսաւ Մարտիկ՝ ափը բանալով ու ցոյց տալով հայելիի կտորը, որուն արեւն իր ցոլքն էր զարկած:

Քիւրտի աղջիկը Մարտիկի ափէն խլեց իր հայելի կտորը, մաստակը ծամելով շունն իր ետեւէն կանչեց եւ հեռացաւ այծերու հօտին, որ վաղուց ջուր խմած ու ծառերուն տակ հանգիստ առած էր:

(Շար.– 21)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՎԻԹՐՈԼԷՆ Ղազարեան ընտանիքը 500 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՊՈՒՔ-ՊԷԼ-ԷՌ.— Տէր եւ Տիկին Վարդեվառ Գամպերեան իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Պ. Միսաք Միրզէի, զաւակներուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իրենց կնոջ, մօր եւ ազգականին՝ Տիկին Արտեմիս Միրզէ-Ղազարեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

ԼԻՈՆ

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

իր 17րդ տարեդարձին առթիւ գեղարուեստական ցերեկոյթ մը կազմակերպած է Կիրակի, Մարտ 2, ժամը 16էն սկսեալ: Թատերգութիւն, երգ, երաժշտութիւն եւ՝

ԽՆՋՈՅՔ ՄԸ

Սայաթ – Նովա նուագախումբին հետ: Եկեղեցւոյ սրահը, 295 Ռիւ Պուալօ

Մուտքը ազատ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE MARSEILLE

(12,14, Rue St. Bazile)

Վիճաբանական Ասուլիս

նիւթ՝ Հայ Եկեղեցւոյ եւ եկեղեցականներու դերը նպաստաւո՞ր թէ աննպաստ եղաւ մեր պատմութեան ազատագրական շարժումին մէջ:

Ուրբաթ՝ Փետր. 29, ժամը 21ին Վասպուրական սրահին մէջ:

կը մասնակցին՝

ՇԱՀԱՆ ԽԱՉԱԿԻՐ ՔՀՆՑ ՏԷՏԷԵԱՆ եւ ԱՍԱՏՈՒՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Զրոյցը կը վարէ՝

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

DEBAT PUBLIC

Thème. Le rôle de l'Eglise et des écclesiastiques arméniens a été positif ou non au cours de notre histoire dans le mouvement de libération arménien?

Vendredi 29 Février à 21 heures

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ENTREE LIBRE

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները Ուրբաթ, Փետր. 29 ժամը 21ին

Կարեւոր օրակարգ: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի:

ASSOCIATION DE LA MAISON ARMENIENNE CULTURELLE ET ARTISTIQUE D'ALFORTVILLE

ASSEMBLEE GENERALE

Le Vendredi 29 Février

Quelque soit le nombre des présents l'Assemblée Générale est habilitée, selon les statuts, à délibérer valablement.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Երկիր եւ Մշակոյթ» կազմակերպութեան ձեռնարկը, Փարիզ, Մարտ 22ին:

×

Կեսարիոյ եւ շրջանի Հայր. Միութեան դասախօսութեան թուականը Մարտ 23, Կիրակի օրը՝ Արշակ Ալպօյաճեանի մասին: Եւ տարեկան ճաշը Մայիս 18ին, «Ալեք Մանուկեան» սրահը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Պուա – Քօլօմպի Մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերընկերուհիները Փետրուար 26ին, ժամը 20.30ին, Centre Culturel, Rue Robert Lavergne, Asnières.

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղին ժողովը այս Երեքշաբթի, Փետրուար 26, ժամը 21ին ընկերուհի Փափազեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:

---

office national de la culture et des traditions ARMENIENNES

(Président d'Honneur : Mr ALAIN POHER, Président du Sénat)

ORGANISE

UN PELERINAGE HISTORIQUE DU SOUVENIR

à DEIR-EL-ZOR (Syrie) et à CHYPRE

à l'occasion du 65ème anniversaire de « 1915 »

DU 16 AU 26 AVRIL

Ce pélerinage auquel prendront part des personnalités religieuses, culturelles et des parlementaires français, sera animé par Gérard STEPHANESCO, Des reportages de Télévisions étrangères seront effectuées à cette occasion

Renseignements et inscriptions :

L'Office National de la Culture et des Traditions Arméniennes

LEVON BAGDASSARIAN, 3 Rue de l'Arrivée, 75749 Paris Cedex 15

Tél. : 538.67.47 — Lic. A 1037

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը, շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկ. Պետրոս Պեկիրճեանէ 200 ֆր., Տիկ. Մելինէ Թագւորեանէ 100, Տէր եւ Տիկ. Ռուբէն Գազազեանէ 100 ֆր-, ողբացեալ Արտեմիս Ղազարեանի մահուան տխուր առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի:

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

Արտասահմանէն գաղթող երիտասարդներու թիւը օրէ օր մեծնալով, Մարի – Նուպար Ուսանողական Ոստանը ստիպողաբար կը խնդրէ այն հայ ընտանիքներէն, որոնք տրամադրելի սենեակ ունին, անյապաղ հեռաձայնել տնօրէնութեան՝ 589 – 55 – 53:

EREVAN restaurant

ՀԱՅԱՍՏՈՒՆ ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՔՈՒՐ ԽՈՀԱՆՈՑ – ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԵՐՄ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՉԻԹԱՊՈՒՐ, ՄԱՆԹԸ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ԼԱՀՄԱՃՈՒՆ ՈՒ ՉԻ – ՔԷՕՖԹԷ (Պատուէրի վրայ)

ՈՒՐԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՍՈՒ - ՊԷՕՐԷԿ

ԵՒ ԱՄԷՆ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌՏՈՒ՝ ՊԱՏՈՒԷՐԻ ՎՐԱՅ՝ Խ Ա Շ

ՈՒՐԲԱԹ ԵՒ ՇԱԲԱԹ՝

Duo Hartar

ՅԱՐՈՒԹ ԵՒ ՎԻԳԷՆ

FERME LE MARDI ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

ՃԱՇ ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹՈՒԻ ՆԱԵՒ ՏՈՒՆԵՐԸ, ԱՊՍՊՐԱՆՔԻ ՎՐԱՅ:

UNION DES ANCIENS ELEVES MOORAT - RAPHAEL

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

grande soirée dansante

Le Samedi 1er Mars de 20h. à l'aube dans les salons de l'Hôtel MERIDIEN (Boulevard Gouvion St-Cyr — Porte Maillot — Paris)

avec la participation des chanteurs.

bedik et **puzant findikian**

— et du duo —

haris et **paraskevas**

animé par :

bernard dededjian et son orchestre

Réservation des tables :

ANOUCHIAN. 246-54-17

KASBARIAN A. 236-48-19

KAPRIELIAN : 508-08-70

MAVIAN : 574-34-78

Entrée 50 F.

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տիկին Օլիմփ Միւզիքեան, ի յիշատակ իր ամուսնոյն՝ Հայկ Միւզիքեանի մահուան երրորդ տարելիցին (1977 Փետր. 26) 150 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍ. ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի, Փետր. 24, ժամը 8ին, Ֆրանս – Քիւլթիւռ կայանէն՝ Գրիգոր Նարեկացի:

CATHEDRALE ST. SAUVEUR AIX EN PROVENCE

CONCERT

Vendredi, 29 Février à 21 heures

La chorale SAHAK-MESROB

110 MEMBRES

sous la direction de

KH. YILMAZIAN

au piano : *Juliette Yilmazian*

au programme : Komitas, Yilmazian, Babadjanian, Bartevian, Altounian, Brahms, Schubert.

×

ՀԱՄԵՐԳ

Կազմակերպուած Էքս-ան-Փրովանսի Հայկ. Մշակութային Ընկերութեան կողմէ

ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

երգչախումբը, ղեկավարութեամբ

ԽԱՉԻԿ ԵԸԼՄԱԶԵԱՆԻ

Ուրբաթ, Փետր. 29, ժամը 21ին

Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ

Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի բարերար

ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ

մահուան առաջին տարելիցին առթիւ, խնդրանօք Հ. Բ. Ը. Միութեան Իտալիոյ մասնաճիւղին, Միլանոյի Ս. 40 Մանկունք եկեղեցիին մէջ, Կիրակի, Մարտ 2: Սկիզբ պատարագի ժամը 11ին

Հանգուցեալ բարերարի բարի յիշատակը յարգելու համար բոլորը սիրով եկեղեցի կը հրաւիրուին:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Կաթողիկէ ժողովրդապետութեան, Շաբաթ, Մարտ 1, ժամը 20էն սկսեալ եկեղեցւոյ շքեղ սրահին մէջ:

DINER DANSANT

Dîner dansant organisé par les amis du Collège St. Grégoire de Nareg, au profit de cette fondation arménienne, à l'*Abbaye de Collonges-Paul Bocuse*, quai de la Jonchère 69660 Collonges au Mont d'Or, le Dimanche 2 Mars à partir de 20 h. Pour participer à ce repas de bienfaisance, se mettre en relation avec la Direction du Collège :

38, Route de Collonges,
69450 St. Cyr au Mont d'Or
Tél. (7) 847-28-65

ԼԻՈՆ ԼԻՈՆ

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ Ի ՊԱՏԻՒ ԴԱՒԻԹ ԵՊՍ. ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ

Լիոնի եւ Շրջ. Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը հրաւիրէ համայնքը ընդունելութեան մը, Չորեքշաբթի, Փետրուար 27, ժամը 20.30ին Ազգ. Տան մեծ սրահը ի պատիւ՝

ԴԱՒԻԹ ԵՊԻՍԿ. ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ

իր մեկնումին առթիւ Հարաւային Ամերիկա իբրեւ Կաթող. Պատուիրակ:

Imprimé sur les Presses du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
26
MARDI
26 FEVRIER
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

55րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.588
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
55e ANNÉE — No 14.588

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁ՝ ՊԷՇԻՐ ՃԷՄԱՅԷԼԻ ԴԷՄ

— Օ —

ՈՒԹ ՄԵՌԵԱԼ, ՈՐՈՆՑ ՄԷՋ ԻՐ ԱՂՋՆԱԿԸ ԵՒ ՔՍԱՆ ՎԻՐԱՒՈՐ

Մթնոլորտ մը, որ երբեք բոլորովին չէ հանդարտած, կրկին լարուած է ծայր աստիճան: Շաբաթ առտու է որ Պէյրութի քրիստոնեայ գօտիին մէջ, Աշրէֆիէ, Արտաքին Նախարարութեան շէնքին մօտ մերսէտէս մը կը պայթէր երբ կը հասնէր Պէշիր Ճեմայէլի կառքը: Եղեռնափորձը շատ ուժգին եղած է եւ բազմաթիւ այլ կառքեր ալ քարուքանդ եղած են: Թիրախ եղած կառքին մէջ չկար սակայն Պէշիր Ճեմայէլը եւ իր 20 ամսու միակ աղջնակն է որ գլխաւոր զոհը կ'ըլլար, երկու թիկնապահներու, վարորդին եւ սոնտուին հետ: Պէշիր Ճեմայէլ, որ տունը մնացած էր անհանգիստ ըլլալով, անմիջապէս տեղեակ կը պահուէր եւ կ'որոշէր նոյն օրը թաղել աղջնակը, որպէսզի գլուխները աւելի չտաքնային եւ կոչ մը կ'ընէր հանդարտութեան, ուր կը յիշէր՝ « Անոնք որ սպաննեցին աղջիկս կ'ուզեն քանդել Լիբանանը եւ պէտք չէ որ թոյլ տանք »: Պիքֆայայի իր ծննդավայրին մէջ է, որ կատարուած է թաղումը:

Ոչ ոք թէեւ տէր եղած է եղեռնափորձին բայց ամէն ոք կը յիշէ անշուշտ ուրիշ սպանութիւն մը՝ 1978 Յունիսին, երբ Ճեմայէլի կուսակիցները Հիւսիսային Լիբանանի մէկ փոքրիկ գիւղը՝ Էհտէնի 33 հոգի կը «մաքրէին», որոնց մէջ նախկին նախագահ Ֆրէնճիէի տղան, հարսը, թոռը: Անկէ ի վեր մահափորձերը կրկնուած են Ճեմայէլի ընտանիքին դէմ եւ կը կարծուի որ պիտի չդադրին յորչափ « վրէժը չէ լուծուած »:

Պէյրութի Ֆրանսագիր թերթերը լայն տեղ կուտային պատահածին: Քաթայէպներու օրաթերթը՝ Լը Ռեվէյլ « Այս մանուկին արիւնը » խորագրով խմբագրականով մը վեր կ'առնէր սպանութեան վատ ու զազրելի բնոյթը: Պէշիր Ճեմայէլ յայտարարած է թէ իր զաւակն ալ մաս կը կազմէ 4000 մարտիրոսներուն, ինկած Լիբանանի համար: Եղեռնափորձը հեռուէն ղեկավարուած էր, թակարդուած մերսէտէսը ճիշդ ժամուն օդը հանելու համար:

Ամէն պարագայի մէջ, այլ միջադէպեր ալ չեն պակսիր եւ Արեւմտեան Պէյրութի մէջ ալ, ուր լիբանանեան կանոնաւոր բանակի անդամ մը տեղն ու տեղը կը սպաննուէր, վարչապետ Հըսի աչքին առջեւ: Կիրակի առտու Ալ Համատէս պարբերաթերթին տէրն է Սելիմ-էլ-Լաուզի որ կ'առեւանգուի օդակայանին ճամբուն վրայ մինչ կինը, թիկնապահը կ'անհետ նոյն առթիւ: Շաբաթավերջին հաշուեկշիռը 40 մեռեալ է, նկատի առնելով նաեւ Քաթայէպներու եւ Սուրիացիներու միջեւ կռիւները:

Բնակչութիւնը կրկին անձկութեան պահեր կ'ապրի եւ նախընտրաբար տունը կը մնայ:

Առաջին արիւնալի եղեռնափորձին հինգերորդ տարեդարձին նախօրեակին, ոչինչ կարգադրուած է եւ կը թուի թէ շատ են անոնք որոնց շահն է Լիբանանի փախաղիլը:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆ

ԴԻՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՆԱՅ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՈՒԺԻՆ ԴԷՄ

Քապուլէն հասած լուրերը չեն կրնար յստակ պատկեր մը տալ կացութեան քանի աղբիւրը միայն խորհրդային է: Շաբաթավերջին կռիւները սաստկացած էին եւ այն իրողութիւնը որ կառավարութիւնը պարտադրուած է պատերազմական վիճակ հռչակել, կը հաստատէ թէ կացութիւնը ծանր է: Կը խօսուի 500 կամ 5000 մեռեալի մասին եւ հազարաւոր վիրաւորներու: Միայն Ուրբաթ օր 5000 մեռեալ կար ըսած է երիտասարդ Աֆղան մը: Խորհրդային իշխանութեան համար, այս ամբողջը ոչ թէ ժողովրդական ապստամբութիւն է այլ՝ ամերիկեան գրգռութիւն (բռնուած է նոյնիսկ Սէ. Ի. Ա.ի անդամ մը) եւ արդէն Բրեժնեւ ալ իր ճառին մէջ, փոքր նախադասութիւն մը սահեցուցած էր՝ « Աֆղանիստանէն կը քաշուինք պայմանաւ որ ուրիշներ չգան... »: Ամէն պարագայի մէջ դիմադրութիւնը զօրաւոր է եւ զսպումն ալ շատ անողոք:

— × —

ԻՐԱՆ

ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ ԹԵՀՐԱՆ ՀԱՍԱՒ ԲԱՅՑ Ի՞ՆՉ ՊԻՏԻ ԸՆԷ

Յանձնախումբը Թեհրան հասած է Կիրակի օր, մինչ Խոմէյնի կը յայտարարէր որ պատանդներու ճակատագիրը պիտի որոշէ ապագայ Ազգ. Ժողովը...: Ինչ որ յստակ է այն է որ յանձնախումբին անդամները, առայժմ արտօնութիւն չունին պատանդները տեսնելու: Շահին յանձնումը միշտ կը պահանջուի:

Գալով Միացեալ Նահանգներուն, ի պատասխան Խոմէյնիի յայտարարութիւններուն, ըսած են թէ միջազգային յանձնախումբը երկու հեռանկար ունի.— Ոչ միայն պիտի լսէ իրանեան դժգոհութիւնները այլեւ արագ լուծում մը պիտի գտնէ տագնապին: Ասիկա անշուշտ կ'ենթադրէ բոլոր պատանդներու ազատ արձակումը »:

Նախագահ Պանի Սատր ալ, Ուրբաթ օրուան աղօթքին առթիւ ճառ մը արտասանած է, ապահովութիւն տալով որ Իրան խառնակութեան վերջին օրերը կ'ապրի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՁՄՐԱՆ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆՆԵՐԸ վերջ գտան Կիրակի օր: Գլուխը կը գտնուի Խորհ. Միութիւն 22 մետալով, որոնց տասը՝ ոսկի, Բ. դիրքը կը գրաւէ Արեւելեան Գերմանիա՝ 23 մետալ (ինը ոսկի), ապա Միացեալ Նահանգները 12 մետալ (վեց ոսկի): Ինչ կը վերաբերի Ֆրանսայի, կը բաւէ մինչեւ մէկ հաշուել գիտնալ քանի կը գոհանայ պրոնզեայ մէկ մետալով, որ իրեն կը շնորհէ նախավերջին տեղը (19 երկրի վրայ):

ՍՈՐՊՈՆԻ մէջ է որ Նախագահ Ժիսքար տարեկան մրցանակները շնորհեց Ֆրանսայի լաւագոյն բանուորներուն եւ այդ առթիւ ճառ մը խօսեցաւ դրուատելով ձեռային աշխատանքը ինչ որ յաջող բառախաղով խորագիր մը տուած է Քոթիտիէն տը Փարիի, Երկուշաբթի աստու՝ « Լը Շան ա՛ք գ'առթիզան »:

ՇԱՆ ԶԷԼԻԶԷԻ Աէրոֆլոթի գրասենեակին վրայ յարձակում գործած է մօտ երեսուն հոգինոց խումբ մը, Կիրակի կէսօրին: Դէմքերը քօղարկած երիտասարդները մտնելով գրասենեակ կոտրած են ամէն բան եւ փախչելէ առաջ ալ քօքթէյլ մոլոթովներ նետելով հրդեհ յառաջացուցած են, նիւթական կարեւոր վնասներ պատճառելով: Երկուշաբթի օր, դեռ ոչ ոք տէր եղած էր այդ յարձակման:

ՀՌՈՄԻ մէջ Շաբաթ օր տեղի ունեցած են բուռն բախումներ « Ինքնավար շարժում »ի կազմակերպած ցոյցի աւարտին, իբրեւ բողոք օր մը առաջ շարժումի անդամներէն մէկուն սպանութեան դէմ: Բախումները սկսած են երբ ոստիկանութիւնը փորձած է ցրուել հինգ հազար ցուցարարները, նոյն պահուն ծայրայեղ աջ երիտասարդական կազմակերպութեան կեդրոնատեղին յարձակման են թարկուած է քօքթէյլ մոլոթովներով:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ առաջին դեսպանը Իսրայէլի մէջ, Կիրակի հասաւ Թէլ-Ավիվ, եօթը դիւանագէտներով: « Ժամանումս փաստերէն մէկն է Եգիպտոսի եւ Իսրայէլի յարաբերութիւններու բնականոն դառնալուն », ըսած է եգիպտացի դեսպանը եւ աւելցուցած. « Յոյսով եմ որ պիտի կարենանք վերցնել խոչընդոտները եւ միասին քաղել համագործակցութեան պտուղները »:

ՄԵՔՍԻՔՈՅԻ ոստիկանութիւնը ի վերջոյ պարպեց պելժիական եւ դանիական դեսպանատուները Շաբաթէն Կիրակի լուսնալիք գիշերը: Ազգ. Ժողովրդավարական ճակատի անդամները, որ վեց օր գրաւման տակ պահած էին զոյգ դեսպանատուները պահանջելով 150 քաղաքական բանտարկեալներու ազատ արձակումը, ոչ մէկ դիմադրութիւն ցոյց տուած են:

ԼԻԲԱՆԱՆ

Սուրէն Խանամիրեան Այցելեց Վարչապետին

ԻՍԿ Մ. ԵՊԼԻՂԱԹԵԱՆ ԿԱՏԱՐԵՑ ՄԱՄԼՈՅ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

— Օ —

Հայ երեսփոխաններու պլոքին կողմէ՝ երեսփոխան Սուրէն Խանամիրեան Շաբաթ, Փետր. 9ին, այցելեց վարչապետ Սելիմ Հըսի բնակարանը եւ մէկ ժամ տեւողութեամբ տեսակցութիւն մը ունեցաւ վարչապետին հետ:

Խորհրդակցութիւնները կեդրոնացան երկրի քաղաքական ու ապահովութեան այժմու հրատապ հարցերուն, ինչպէս նաեւ՝ զանոնք դիմագրաւելու պետական միջոցառումներուն վրայ:

Այս առիթով տեղին է յիշել թէ անցեալ շաբթուան ընթացքին, երեսփոխանական պլոքի անդամներ եւ Հ. Յ. Դ. Լիբանանի Կեդրոնական Կոմիտէի ներկայացուցիչները շարք մը այցելութիւններ տուին պետական, քաղաքական եւ կուսակցական պատասխանատուներու, արծարծելով վերոյիշեալ հարցերը:

Միւս կողմէ, Հայ երեսփոխաններու պլոքին անունով, ընկ. Տօքթ. Մելքոն Եպլիղաթեան երէկ կատարեց մամլոյ հետեւեալ յայտարարութիւնը. « Քանի Ա. Զ. ուժերը պիտի քաշուին որոշ շրջաններէ, բնական է որ լիբանանեան բանակը եւ Ն. Ա. ուժերը ստանձնեն երկրի ապահովութեան հսկողութիւնը: Կը յուսանք որ սոյն յարմարագոյն առիթը կ'ըլլայ իրագործելու երկրին միութիւնը եւ կը սատարէ երկրին ու ժողովուրդին միութեան, միասնականութեան եւ բոլոր ուժերը կը համախմբէ օրինականութեան շուրջ »:

«ԱԶԴԱԿ», Փետր. 11

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Փետր. 18)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՌԵՒՏՐԱ – ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐԱԿԱՆ ՊԱԼԱՏԻՆ 20ԱՄԵԱԿԸ

Հայաստանի մէջ նշուած է Առեւտրա – արդիւնաբերական պալատի քսանամեակը: Ասիկա կազմակերպութիւն մըն է, որ կ'օժանդակէ Հայաստանի տնտեսական ու գիտական – թեքնիք կապերու զարգացման արտասահմանի երկիրներուն հետ: Ներկայի տուեալներով յիշեալ պալատի անդամներ են 175 արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններ, գիտա – հետազօտական եւ առեւտրական հիմնարկութիւններ, որոնք կ'ընդլայնեն յարաբերութիւնները տնտեսական փոխադարձ օգնութեան խորհուրդի անդամ արեւելեան երկիրներու, ինչպէս նաեւ դրամատիրական Պետութիւններու հետ: Վերջին տարիները Հայաստան այցելած են Ճափոնի, Արեւմտեան Գերմանիոյ, Միացեալ Նահանգներու, Ֆրանսայի, Աւստրիոյ, Պելժիոյ, Քանատայի հռչակաւոր ձեռնարկութիւններու աւելի քան 600 ներկայացուցիչներ: Երեւանի, Լենինականի, Կիրովականի, Զարենցաւանի եւ Հայաստանի միւս արդիւնաբերական կեդրոններու 80 ձեռնարկութիւններ կը մատակարարեն տարեկան 160 տեսակ արտադրութիւններ, որոնք կ'արտածուին 75 երկիրներ:

×

ՄԵԾԱՄՕՐԻ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐԷՆ ՆՈՐ ՅԱՅՏՆԱԲԵՐՈՒՄՆԵՐ

Արարատեան դաշտին մէջ գտնուող Մեծամօրի պեղումներէն յայտնաբերուած նոր իրերը զարմանք պատճառած են մասնագէտներուն: Հսկայ տապանաքարերու տակ յայտնաբերուած քանի մը գերեզմաններու մէջ գտնուած ծիսական խեցեղէն զարդեր, որոնց մէջ մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն ոսկիէ եւ սարդիոնէ ուլունքները: Տապանաքարերը զարդարուած են գազաններ պատկերացնող բարձրաքանդակներով: Թէեւ գերեզմանները ժամանակ մը կողոպտուած են, սակայն անոնց ներկայի պարունակութիւնն իսկ կը վկայէ, որ հոն թաղուած է երեւելիներու դասակարգը: Մեծամօրի պեղումները շատոնց գրաւած են գիտնականներու ուշադրութիւնը: Ն. Ք. 3րդ հազարամեակէն սկսեալ Մեծամօրը դարձած է Արարատեան դաշտի վաղեմի երկրագործներու եւ անասնապահներու կեդրոնական բնակավայրերէն մէկը: Հին երկաթի դարաշրջանին միջնաբերդը կառուցուած է աւագանիի՝ առաջնորդներու, քուրմերու բնակարաններով, ձուլման արհեստանոցներով, տաճարի համալիրով եւ այլ շինութիւններով:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼՈՒՍԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութեան Փետրուար 15ի հրամանագրով, Լուսաւորութեան նախարարը՝ Սիմոն Տիգրանի Հախումեան, պարգեւատրուած է պատուոյ գիրով, իր ծննդեան 50ամեակին առթիւ եւ ի գնահատութիւն իր ծառայութեանց:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԴՄԷՋԷՆ

ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

Պատրաստեց՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ – 1930

Աշխարհ մը կը քանդուի Ռուսաստանի մէջ, նոր մը շինելու յաւակնութեամբ: Կը քանդուի գիտական մեթոտով: Կը քանդուի առանց երկրամասի, ցեղի, ժողովուրդի, կրօնքի կամ սեռի խտրութեան: Կը քանդուի « դեկրէտներով », « պլենումներով », բջիջներով եւ թռուցիկ խումբերով: Եւ ամէնօրեայ մահավճիռներով, արշաւախումբերով, ուժանակով: Ընդհանուր տեղահանութեամբ եւ աքսորով: Աշխարհաւասան գործողութիւն մը, որուն տապարը նոյնքան ուժգնութեամբ կ'իջնէ Երեւանի որքան Մոսկուայի կամ Խարկովի մէջ: Բողոքի ձայներ կը բարձրանան Հռոմէն՝ Պապը, Լոնտոնէն՝ Քէնթըրպըրիի Արքեպիսկոպոսը, Պերլինէն՝ գերման կղերը: Բայց դուրսը միշտ կեղծիք, սուտ եւ անպատարութիւն. իսկ ներսը բռնութիւն, հալածանք եւ սանձարձակ լրբութիւն:

Թուրքիան կը գալարուի տնտեսական անելի մը մէջ: Օսմանեան կայսրութեան կողմէ պարտքերու վճարման յետաձգումը, չըսելու համար անկարողութիւնը, ցայտուն փաստ մըն է: Փաստ մը որ հետզհետէ երկիրը պիտի դառնայ չահատան՝ միջազգային դրամատիրութեան, երկիրը պիտի դառնայ գաղութ: Պզտիկ պատմութեան համար, աւելցնենք որ Սուլթան Ապտիւլ Համիտ Բ.ի վերապրող այրին ու զաւակները, որոնց թիւը անստոյգ է, բայց հարիւրէն աւելի, կը պահանջեն հայրական ժառանգութիւնը, որ կը ներկայացնէ 37ուկէս միլիառ:

Փետրուարը ցուրտ է Ֆրանսայի մէջ, ջերմաչափը շատ մը տեղեր զերոյէն 10 աստիճան վար: Հակառակ անոր քաղաքական կեանքը քարացած, սառած չէ: Աջէն ձախ եւ ձախէն աջ, նախարարական տագնապները իրարու կը յաջորդեն: Երկու դահլիճ կը տապալին մէկ շաբթուան մէջ: Թարտիէօ երեք ամիս կառավարելէ յետոյ, իսկ Քամիյլ Շօթան՝ երկու օր: Բայց Ֆրանսան աւելի կը հետաքրքրուի ցարական բանակներու նշանաւոր զօրավար Կուտեպովի հարցով: Խորհրդաւոր անհետացո՞ւմ, առեւանգո՞ւմ, սպանութի՞ւն: Գաղտնիքը ամբողջական է: Չեկան կը գործէ ամէնուրեք, Ռուսաստանէն դուրս եւս:

×

Հայաստանի մէջ, խստութիւն, հալածանք, հսկողութիւն եւ չարաշուք լռութիւն: Չեկան կը շարունակէ աւերել Հայաստանի քաղաքներն ու գիւղերը: Կը ցուցակագրէ, կը բանտարկէ, կ'աքսորէ: Վերջին շաբաթներուն Երեւանը կրկին ու կրկին մաղէ կ'անցնի: Ճշգրիտ թիւ մը կարելի չէ տալ, սակայն Զանգեզուրի շրջանէն՝ Ղափանի մէջ ձերբակալուած են 37 հոգի, Արեւիկի մէջ՝ 17, Բաղաբերդի մէջ՝ 15 հոգի: Հակառակ մաքրագործումի այս քաղաքականութեան, յանուն « սոցիալիզմի » կառուցման, « Խորհրդային Հայաստան » թերթը ցնծութեամբ կ'աւետէ հաւաքական հողագործութեան ծաւալումը Հայաստանի նահապետական գիւղերուն մէջ, ինչպէս նաեւ հակակրօն պայքարը:

Կովկասի միւս կողմը, Թրքութիւնն ու Թուրանիզմը ձեռք ձեռքի տուած սանձարձակ կը շարունակեն այն նախճիրը որ դարերէ ի վեր իրենց մասնագիտութիւնն է եղած: Թուրքերը կ'ուզեն ամէն գնով մաքրել փոքրամասնութեանց հաշիւը: Օր չանցնիր առանց « նորութեան »: Այսպէս «Յառաջ»ի Փետրուարի թիւերէն ի մէջ այլոց կը քաղենք: Պոլսոյ Կրթական Տնօրէնութեան հրահանգով, Պոլսոյ ոչ – թուրք դպրոցներուն մէջ վերջ պէտք է տալ ազօթքի դրութեան, մարզանքի առեն միայն թուրքերէն պիտի գործածուի եւ փոքրամասնութեան բոլոր վարժարաններուն մէջ հեռաձայնը պարտաւորիչ է որպէսզի կարելի ըլլայ ժամանակին յանձնարարութիւններ ընել եւ բացատրութիւններ առնել: Նաեւ Էնկիւրիի (Անգարա) կառավարութիւնը նոր ծրագիր մը կը պատրաստէ ոչ-իսլամ վարժարաններուն համար, տնօրէնները պէտք է ըլլան Թուրք եւ փոխ – տնօրէնները՝ վարժարանի Թուրք ուսուցիչներէն մէկը. կարգ մը ճիւղեր պէտք է աւանդուին Թուրքերէն. հարկ է բաժնել դպրոցները եկեղեցիներէն: Նոյնպէս, սուտ լուրեր տարածելով, Պոլսոյ Թուրք թերթերը կը դրդեն հանրային կարծիքը Հայերուն դէմ, դաւեր կը պատրաստեն Պոլսոյ Պատրիարքարանին դէմ, բաժնելու համար համայնքին կրօնական եւ աշխարհագրական գործերը: Իսկ այս տեսակի սեղմումներու հետ, նիւթական սեղմումները անպակաս են: Այսպէս, Պոլսոյ Թաղային Հարկահաւաք մասնաճիւղերը հայկական վարժարաններէն կը պահանջեն եղած նուիրատուութեանց եւ սեփական շէնքերու ցանկը եւ իբր պայմանաժամ՝ երկու օր:

×

Քանի կ'երկարին անտուղութեան օրերը, այնքան ինքնամփոփ եւ տեւական աշխատանքներու կը նուիրուին հայկական գաղութները: Այսպէս, 1930ի առաջին շաբաթներուն « Յառաջ »ի եկած սեփական թղթակցութիւններէն, նամակներէն եւ այլ թերթերէ առնուած լուրերէն կը քաղենք լայն տեղեկութիւններ: Ահաւասիկ մի քանի ձայներ հեռաւոր թէ մերձաւոր գաղութներէն:

Հայկական շէն ու կենսունակ շրջան մը՝ Քէսապ 9 գիւղերով, բոլորն ալ հայաբնակ: Շրջանի Հայութեան թիւը 3200 հոգի: Զորս կրթական հաստատութիւններ Քէսապի կեդրոնին մէջ՝ Ազգ. Սահակեան վարժարան, Հայ Բողոքական վարժարան, Հայ Կաթողիկէ Լատին միացեալ վարժարան, Ուսումնասիրաց Ընկերութեան երկրորդական վարժարան: Իսկ իւրաքանչիւր գիւղ ունի նախնական դպրոցը կամ մանկապարտէզը: Որպէս կազմակերպութիւն կը գործեն՝ Հ. Յ. Դ.ն իր ենթակոմիտէներով որ մօտ քառորդ դարու կեանք ունի, Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութիւնը հիմնուած 1925–ին, Ուսանողական Միութիւնը հիմնուած 1928 եւ Քէսապի Ուսումնասիրաց Միութիւնը հիմնուած քսան տարի առաջ եւ տիրական կրթական մարզին մէջ:

Հայկական բոյն մը Ճէզիրէի մէջ: Սուրիոյ հիւսիսային կողմը, անապատային այս շրջանին մէջ, Ֆրանսայի ցոյց տուած փութկոտութեամբ եւ ողջմիտ քաղաքականութեան եւ հայ աշխատաւոր ձեռքերու շնորհիւ:

Տէր Զօրէն կուգան ձայներ, բայց դեռ առուն ջուր չէ ինկած եւ տունը կը փլի: Այս փոքր եւ աղքատիկ գաղութը անապատի փոշիին մէջ կը սպասէ « բախտաւոր գաղութներէն » օժանդակութիւն որպէսզի լոյսը չմարի: Միշտ Սուրիայէն օգնութեան եւ օժանդակութեան աղէկըտուր կոչեր: Անատոլուէն քշուած հայ բեկորներու թիւը այժմ կը հասնի շուրջ հինգ հազարի: Աջակցութեան աշխատանքի կազմակերպութիւնը դանդաղ կ'ընթանայ ու գոհացում չի տար ամէնօրեայ կարիքներուն: « Յառաջ »ի բացած հանգանակութիւնը հասած է Փետրուարի աւարտին՝ 47.182 ֆրանքի:

Միշտ Միջին Արեւելք: Այս անգամ Լիբանան: Ուսումնական Խորհուրդի վիճակացոյցին համաձայն գաղութը կը հաշուէ 16 դպրոց, մանկապարտէզ եւ նախակրթարան, 2323 աշակերտով: Պէյրութի մէջ, բացում Համազգային Միութեան երկրորդական վարժարանին, ներկայութեամբ ի շարս այլոց՝ Լեւոն Շանթի եւ Նիկոլ Աղբալեանի: Կիպրոս, Մելգոնեան կրթական հաստատութիւնը կը զարգանայ եւ 1930ին կուտայ իր կրթական անդրանիկ հունձքը: Պարսկաստան.— Թեհրանի մէջ նոր շաբաթաթերթ մը՝ « Վերածնունդ », Թաւրիզ՝ Հ. Յ. Դ. « Վրէժ » աշակերտական միութիւնը կը տօնէ իր հիմնարկութեան տասնամեակը: Հինգ հոգիով կազմուած խումբը կը հաշուէ այսօր 200 հոգի իր շարքերուն մէջ:

Դէպի արեւելեան Եւրոպա: Պուլկարիա, ուր հայ վարժարանները ծաղկած են թիւով եւ աշակերտով: Սոֆիայի « Արաքս »ը կը հաղորդէ որ 15 երիտասարդներ մուտք կը գործեն Հ. Յ. Դ. շարքերէն ներս, ընկ. Ա. Ջամալեանի կնքահայրութեամբ: Այթոս քաղաքը ուր Հայերը հաստատուած են 300 տարի առաջ, կը հաշուէ 350 Հայեր որոնք ունին վարժարան 50 երկսեռ աշակերտներով, ինչպէս նաեւ Երիտասարդաց Միութիւն եւ Գթութեան Խաչ:

Ատլանտեան ովկիանոսի միւս կողմը, Մայքըլ Արլէն (Տիգրան Գույումճեան) « Նաշ՚ըզ Մէկըզին » ամսագրին մէջ հրատարակած նորավէպի մը մէջ այլանդակ բացագանչութիւններ կ'արձակէ իր ժողովուրդի հասցէին: Նիւ Եորքի Հայութիւնը կը տօնախմբէ Աւետիս Ահարոնեանի գրական գործունէութեան 40ամեակի յոբելեանը: Ընկեր Սիմոն Վրացեան շրջապտոյտ մը կը կատարէ Միացեալ Նահանգներու հայակեդրոն քաղաքները: Հայկական շունչ մը՝ Թուքումանի (Արժանթին). Թղթակիցը կ'ըսէ թէ երկար տարիներէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով հայկ. հանդէս մը ունեցանք Յունուար 5ին, շնորհիւ ամիս մը առաջ կազմուած « Կարօտեալներու Օգնութեան Հայկ. Միութեան »:

Մոռցուած համայնք մը՝ Ալպանիա, Վալոնա քաղաքին մէջ, կան ցիրուցան 2[illegible] ընտանիքի չափ Հայեր, նիւթապէս բարեկեցիկ:

(Մնացեալը Յաջորդով)

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՔԱՐԷ ԷՋԵՐԸ

(Բ. և վերջ)

Յաջորդ պատմական անձը՝ Ղազար Մանուէլի Լազարեան, թաղուած է եկեղեցւոյ մօտ գտնուող երեք մատուռներու կողքին: Յուշարձան – դամբարանը պատրաստուած է եւ յղկուած կրանիթէ. խաչը ճերմակ մարմարէ է, մակագրութիւնները երեք լեզուներով՝ հայերէն, ռուսերէն եւ լատիներէն: Ղազար Լազարեան ծանօթ է իբրեւ մասնագէտ արեւելեան լեզուներու: Ունի հրատարակուած կարգ մը արժէքաւոր աշխատութիւններ, որոնց շարքին՝ Թուրք – Թաթար – կովկասեան դարձուածաբանական բառարանը:

Հարկ է յիշատակել բանաստեղծ, Լազարեան ճեմարանի սան, ապա նաեւ անոր տնօրէն Սմբատ Շահազիզը, որուն դամբարանէն քիչ մը հեռու կը գտնուի հրապարակագիր, մեծ մտածող, « Հիւսիսափայլ » ամսագրի խմբագիր Ստե.

ԳԱՐՈՒՆ 1979

ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՈՒ ՏԱՐԻՆ

Հեռուն՝ հորիզոնի միպամած ծալքերուն, արշալոյսը վարանոտ, երկնակամարին կ'ընդլայնէր իր երփներանգի ադոտ երիզը: Փոփոխակի ելեւէջներով, գոյները՝ քօղը նետած, աւելի որոշ, հետզհետէ պայծառ, կ'աւետէին օրուան ծնունդը: Յանկարծ՝ կարմիրի մէջ թաթախուած, իր արտասովոր ճնշումով, ակնթարթի արագութեամբ արեւը կը ժայթքէր, խրոխտ՝ բարձրանալու իր գահը: Ճառագայթները կը բոլորէին իր գալուստը, ու՝ երկնակամարէն կը վանէին հերթապահ գոյներու դէզը, տալով ջինջ երկնքի կապոյտին, առտուան թեթեւ շղարշը:

Կիւլնազի, Հոյ – Հօրոյի սքանչացած աչքերուն, արեւի յայտնութիւնը, անոր հրաշագործ վայրկեանական ծաթիլը, առաջին անգամ չէր: Այդ մենաշնորհը ընտէպ պատահած էր, երբ գործի լծուէին արեւածագէն առաջ: Սակայն՝ տխուր տարիներէ ետք՝ այդ օրուան արեւի յայտնութիւնը, իրենց առաջին սաղմն էր ազատութեան: Հեռու՝ չարչարանքի դարպասէն, կը լուսաւորէին իրենց առած քայլերուն յանդգնութիւնը:

Այնքան ճամբայ կտրելէ ետք, թէպէտեւ յոգնած, քնատ, քայքայուած, անօթի, յաղթական ժպիտը դէմքերնուն, կազմ ու պատրաստ, կ'ուզէին կրկին ու կրկին յառաջանալ, անդունդ մը ձգել իրենց եւ անցեալին միջեւ... Հարկաւ՝ այդ ժամուն: Քիւրտը արթնցած, եղելութեան ծանօթ էր: Դուռ – դրացի նոյն վիճակին մէջ, բարկութեան, բռնութեան ժանիքը սրտերնուն, դեռ անհաւատ պատահածին, տատամսոտ՝ կը խորհրդակցէին առնելիք միջոցներու շուրջ, ուր՝ պատիժն ու կեղեքումը անկասկած թունաւոր կը հեղուր իրենց հարստահարուած սրտերուն մէջ: Այսպէս՝ այդ կռուի, վիճաբանութեան մէջ, ո՞վ գիտէ՝ զուրկ տրամաբանութենէ, ի՞նչ իրարանցում, ի՞նչ պոռչտուք կար երկու հարեւան բակերուն մէջ: Զուրկ գզջումէ, իրենց վարուելակերպի խոհը կորսնցուցած էր իր հոգեբանական զգացումի իմաստը: Ոսոխ հրճուանք մը կար Կիւլնազի քայքայուած դէմքին վրայ... ժամըն էր սակայն՝ պատսպարուելու անեբեւոյթին գիրկը: Ժամն էր գաւաթ մը կաթով խաբելու իրենց սովը ու հանդչելու: Կիւլնազի վիրաւոր բերնին դրութեանը մէջ հեղուկի պակասը միայն կը տանջէր: Հոյ – Հօրոյ՝ առարկելով կուշտ ըլլալը, մերժած էր իր կաթի բաժինը... ու՝ կապիկի ճկունութեամբ բարձրացած էր սաղարթախիտ ծառի մը վրայ, քննելու շուրջի հորիզոնը: Կիւլնազ՝ ըզգայուած Հոյ – Հօրոյի գոհողութենէն, նստած ծառի կոճղին, սկսած էր լալ. լալ իր անկարողութեան, իր կիսատ փափաքներու իրականացման, առանց պաշարի մեկնելուն. ի՞նչ պիտի ըլլար վիճակնին... Վերջապէս՝ քունը, աւելի ազդու, իր կարգին եկած թմրեցուցած էր զինքը:

Հոյ–Հօրոյ՝ ծառին վրայ, չէր դադրած հորիզոնը քննելէ: Շուրջի ամայութիւնը, գրեթէ անապատ, կասկած էր ձգած իր մտքին մէջ: Արդեօ՞ք գիշերուան մութին, չեղած էին իրենց ճամբէն, դէպի ո՞ր կողմն էին քալած... Ճիշդ էր սակայն, դէպի հարաւ – արեւմուտք, քանի արեւածագը կը վկայէր այդ ուղղութիւնը: Սակայն՝ որքա՞ն հեռաւորութեամբ հեռացած էին իսկական ուղեկէն: Ո՞ր կողմը կը գտնուէին: Պա[illegible] հասնելու համար քանի՞ մղոն պիտի բոլորէին ճամբան գտնելու համար... Հոյ – Հօրոյ՝ անդադար աչքը հորիզոնին, մտահոգ, աշխարհագէտի պէս, խորասուզուած էր իր հաշիւներուն մէջ: Անօթի, կը փնտռէր Կիւլնազի խոստացած պտղածառերու գոյութիւնը: Շուրջը միայն դալարագեղ վայրի ծառեր կային: Անոնք միայն կորսուած ճամբորդի մը հովանին կրնային ըլլալ: Քանի արեւը իր կիզիչ դերը չէր կատարած, Հոյ – Հօրոյ կը մտածէր ծառէն վար իջնել, Պուչոյին հետ երթալ, քննել աւելի հեռուն թէ ի՞նչ էին պայմանները: Թերեւս ալ գտնէր պտղածառ մը... սակայն՝ կարելի՞ էր Կիւլնազը մինակ ձգել... Հորիզոնը սեւեռելէն, խեղճ տղուն աչքի յոգնած բիբերը սկսած էին ցաւիլ: Քունը՝ կամաց – կամաց, արդար իրաւունքով իր ազդեցութիւնը կը գործէր:

ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆ

(Շար. — 21)

փանոս Նազարեանցի սեւ կրանիթէ յուշարձանը՝ կառուցուած հայ հասարակութեան կողմէ։ Պատմական արժէք կը ներկայացնէ Մինասարեաններու տոհմային դամբարանը։ Ճարտ. Սուրէնեանի նախագիծով այդ գեղեցիկ մատուռը կառուցուած է կրանիթէ։ Դուռը պատրաստուած է մետաղէ՝ դրուագուած հայկական նախշերով եւ զարդաքանդակներով։

Միւս մատուռը, նոյնպէս Սուրէնեանի նախագիծով, կառուցուած է Անանովներու յիշատակին։ Անիկա ալ աչքի կը զարնէ ճարտարապետական հետաքրքրական ձեւերով եւ կառուցուած է յղկուած մարմարէ։

Բոլորովին տարբեր է Գէորգ Քանանեանի մարմարեայ մատուռ – դամբարանը։ Անոր պատերը եւ դուռը հիացում կը պատճառեն իրենց հարուստ զարդանկարներով եւ քանդակներով։ Հայկական ընտիր զարդանկար – խաչքարի հրաշալի նմոյշ մըն է Դաւիթ Մելիք Բեգլարովի յուշարձանը։

Պատմական այդ գերեզմանատան մէջ թաղուած են ճեմարանի տնօրէն Կարապետ Կոստանեան, Գէորգ Քանանեան, Բայազէտի հերոս զօրավար Արշակ Տէր-Ղուկասեանի եղբայրը, Ղարաբաղցի զօրավարներ Իսայի Կասպարեան եւ Պաւել Մելիքով, որոնք մասնակցած են 1812ի պատերազմին։ Կ'ենթադրուի, որ զօրավար Սուվորովի մայրը՝ Աշխէն Մանուկովա (Մանուկեան) եւս թաղուած է Հայոց գերեզմանատունը։

Հայ ժողովուրդի մեծ երախտաւորներէն շատեր թաղուած են Մոսկուայի պատմական այդ գերեզմանատունը։ Անոնց շիրմաքարերը ունին ճարտարապետական եւ նոյն ատեն պատմական մեծ արժէք։ Անոնք մեր պատմութեան կարեւոր մէկ հատուածի քարէ էջերն են, որոնք կ'ամփոփեն մեր մեծ մտաւորականներու, հանրային, քաղաքական եւ գիտական դէմքերու կեանքի պատմութիւնը։ Տանք օրինակ մը եւս։ Իրարմէ ոչ շատ հեռու կը գտնուին Գրիգոր Աբրահամի Խալաթեանցի եւ Գրիգոր Աւետի Ջանշեանի (Ջանշիեւ) շիրիմները։ Գ. Խալաթեանց անուանի բանասէր – գիտնական է, Լազարեան ճեմարանի դասախօսներէն մէկը։ Ան դասաւանդած է հայկական բանահիւսութիւն։ Փրոֆ. Գ. Խալաթեանց 1902ին Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան Ակադեմիայի անդամ եղած է։ 1893ին իր խմբագրութեամբ Մոսկուա լոյս տեսած է «Էմինեան ազգագրական ժողովածու»ն։ Ան բազմաթիւ գիտական աշխատութիւններու հեղինակ է։ Արժէքաւոր են Խալաթեանցի ուսումնասիրութիւնները հայկական եւ այլ ժողովուրդներու դիւցազներգութիւններու վերաբերեալ։ Հետաքրքրական են իր հետազօտութիւնները պատմահայր Խորենացիի «Պատմութիւն Հայոց» աշխատութեան աղբիւրներու մասին։ Իր խմբագրութեամբ է, որ առաջին անգամ հրատարակուած է 887 թուականի ձեռագիր աւետարանը։

Գրիգոր Ջանշեան (1851-1900) Մոսկուայի կայսերական համալսարանի իրաւաբանական ճիւղի 1874ի շրջանաւարտներէն է։ Ծանօթ է իբրեւ հրապարակագիր։ Իր գրիչին կը պատկանի «Մեծ բարեփոխումների դարաշրջան» ընդհանուր խորագրի տակ հրատարակուած դատական նոր կանոնադրութիւններու շարքը։ Ջանշեանի «Եղբայրական օգնութիւն Թուրքիայում տուժած Հայերին» աշխատասիրութիւնը համարձակ մեղադրանք մըն է բռնակալութեան հասցէին։ Երկու հրատարակութիւն ունեցած այս աշխատութեան սպառումէն գոյացած 60 հազար ռուբլին յատկացուած է «Եղբայրական օգնութիւն» շարժումին եւ, մասնաւորաբար, քանի մը որբանոցներու հիմնադրութեան։ Գրիգոր Ջանշեան աւելի քան քսան տարի «Ռուսկիէ Վեդոմոստ»ի խմբագրութեան անդամ եղած է եւ իր բեղուն գրիչով նպաստած ռուսական հրապարակագրութեան զարգացման։

Կարելի է տակաւին տասնեակ օրինակներ տալ, սակայն յիշուածները արդէն կը բաւեն ցոյց տալու համար, որ Մոսկուայի Հայոց գերեզմանատունը գտնուող հոյակապ եկեղեցին, գողտրիկ մատուռները, բազմաթիւ յուշարձանները, իւրաքանչիւր շիրմաքար եւ դամբարան, խաչքար ու զարդաքանդակ իրենց ստեղծման պատմութիւնը ունին։ Գերեզմանատունը պատմական մեծ արժէք եւ ճարտարապետական ուշադրաւ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ։

ՎԱՐԴԳԷՍ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՇԱՀԱՐՇ ՄՈՒՂՆԵՑԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԴԵՐԱՍԱՆ ԿԱՐՊ ԽԱՉՎԱՆՔԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ ԳԻՐՔ ՄԸ

Հայկական Թատերական Ընկերութիւնը լոյս ընծայած է Խաչատուր Աւագեանի մենագրութիւնը՝ «Կարպ Խաչվանքեան» խորագրով։ Աշխատութեան մէջ ներկայացուած է դերասան Կարպուշա Խաչվանքեանի բեմական կեանքը, մարմնաւորած 60է աւելի կերպարները։ Վերջին տարիները ան փորձած է նաեւ բեմադրութիւններ պատրաստել։ Ներկայացուած է «Իմ չքնաղ Լէյդի», «Մեր աստղերի տակ», «Սիլվա», «Լամանչեցի մարդը» եւ այլ թատերախաղեր։ Հատորին մէջ տեղ գտած են ծանօթ արուեստագէտներ Ռուբէն Զարեանի, Հրաչեայ Ղափլանեանի եւ Լեւոն Հախվերդեանի գնահատանքի խօսքերը՝ Կարպ Խաչվանքեանի մասին։

«ՀԱՅ ԱՐԻ»ՆԵՐՈՒ ՄԱՐՏ 2-Ի ՀԱՆԴԷՍԸ

Այս, Կիրակի, Մարտ 2ին կէսօրէ վերջ Սալ տը լա Շիմիի մէջ տեղի կ'ունենայ Հայ Արիներու Միութեան 49րդ տարեկան հանդէսը, կազմակերպուած Միութեան փարիզեան շրջանին կողմէ։ Միութեան բոլոր շրջանները իրենց ներկայութեամբ եւ մասնակցութեամբ կուգան աւելի մեծ փայլ մը տալ հանդէսին։

Տարիներու ընթացքին, Հայ Արիներու Միութեան հանդէսը, Մարտ ամսուան առաջին Կիրակին, Փարիզի հայ գաղութին համար սպասուած ցերեկոյթ մըն է, եւ մեր բոլոր համակիրները, բարեկամները եւ ծնողքները կուգան քաջալերել Միութեան յարատեւ գործունէութիւնը։

Սերունդները կը յաջորդեն իրարու, եւ սակայն հանդէսը կը կազմակերպեն ամէն տարի 8էն 16 տարեկան արենոյշներ եւ սկաուտներ, չմոռնալով գայլիկներն ու թեւիկները։

Դժուար է ամէն տարի նոր յայտագիր պատրաստել առանց կրկնութիւններու եւ ինքնատիպ։ Բայց, այս տարի ալ մեր Արենոյշներն ու Արիները, փարիզեան շրջանէն, Ալֆորվիլի շրջանէն, Լիոնէն եւ Տէսինէն կուգան մեզ ներկայացնել իրենց ամիսներու աշխատանքին արդիւնքը։

Հայկական պարեր, երգախառն ներկայացումներ, խնամքով պատրաստուած հայերէն կատակերգութիւն մը, արտասանութիւններ, նուագ եւ սկաուտական ներկայացումներ պիտի կազմեն շատ գրաւիչ յայտագիր մը։

Առաջին անգամ ըլլալով, եւ մեր մասնաւոր հրաւէրով Ֆրանսայի Թոուս քաղաքէն քսան անդամներով ֆրանսական սկաուտական խումբ մը կուգայ մասնակցիլ յայտագրին խամաճիկներու ներկայացումով մը։ Այս ներկայացումը մեծ յաջողութիւն ունեցաւ անցեալ ամառ, Զուիցերիոյ ճէմպորիին, 3000 սկաուտներու առջեւ, եւ վստահ ենք թէ ներկայացման արժէքը պիտի գնահատուի մեր հասարակութեան կողմէ։

Եւրոպայի Կաթողիկոսական Պատուիրակ՝ Սերովբէ Արք. Մանուկեան պիտի նախագահէ հանդէսին եւ իր ներկայութեամբ պիտի քաջալերէ հայ տղոց եւ աղջկանց ձեռնարկը։

Հայ Արիներու Միութեան 49րդ տարեկան հանդէսը, իր բեղնաւոր գործունէութեան եւ յարատեւութեան լաւագոյն ապացոյցներէն մին է։

Կը մաղթենք եւ կը յուսանք որ ինչպէս նախորդ տարիները, այս անգամ ալ մեր հայրենակիցները մեծ թիւով ներկայ պիտի ըլլան քաջալերելու Հայ Արիները նոյն ատեն վայելելու հայկական գեղեցիկ յայտագիր մը պատրաստուած մեր սկաուտներու եւ արենոյշներու կողմէ։

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՃԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԳՈՂԹԱԿԱՆ ԳՈՂԹԵՐ

ՖՐԷԶՆՈՅԻ «Քոնվէնշըն Սենթըր»ի մէջ, Յունուար 20ին, տեղի ունեցած է Լոս Անճելըսի Համազգայինի երգչախումբին համերգը, ղեկավարութեամբ Արա Մանաշի։ Մեկնաբանուած են հայրենի եւ սփիւռքի հայ երաժիշտներու գործերը, որոնք ջերմ ընդունելութեան արժանացած են ներկայ հասարակութեան կողմէ։ Համերգի վերջաւորութեան, Հայ Դիր մշակութային միութեան ատենապետը՝ Նշան Յովսէփեան, շնորհակալութեան խօսք արտասանելէ ետք յայտարարած է, որ այդ օր Միութիւնը կը դառնայ Համազգայինի Ֆրէզնոյի մասնաճիւղ։

×

Համերգէն ետք, Հայ Կեդրոնին մէջ տեղի ունեցած է ճաշ մը, ի պատիւ երգչախումբին։ Սեղանը վարած են Մհեր Շխրտըմեան եւ Նշան Յովսէփեան։ Շնորհակալութեան խօսք արտասանած է երգչախումբին ղեկավարը։

×

Օգտուելով Ֆրէզնօ գտնուած առիթէն, երգչախումբը այցելած է Սողոմոն Թէհլիրեանի յուշարձանը եւ ծաղկեպսակ մը դրած։ Այցելած է նաեւ Սասունցի Դաւիթի յուշարձանը։

×

ՊՈՍԹԸՆԻ Համազգային Հայ Մշակութային Միութեան նախաձեռնութեամբ, Փետր. 1ին, Հ. Յ. Դ. Բարգէն Սիւնի ակումբին մէջ տեղի ունեցած է գրական երեկոյթ մը, նուիրուած Սայաթ Նովայի։ Տիկին Գոհար Թէօլէօլեան ներկայացուցած է Սայաթ Նովայի կեանքն ու գործը, լուրջ վերլուծումի ենթարկելով անոր վաստակը։ Հնչած է Սայաթ Նովայական երաժշտութիւնը, որուն առընթեր հայկական տարազներ հագած ներկաներուն բաշխած են Սայաթ Նովայի տպագրուած երգերու փունջ մը, որպէսզի հաւաքաբար ընկերակցին երգերուն։ Բանաստեղծական եւ աշուղական մթնոլորտի մը մէջ ներկաները հիւրասիրուած են գինիով, հացով եւ պանիրով։

×

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ Ֆերահեան վարժարանի սրահին մէջ, Յունուար 22ին, տեղի ունեցած է դասախօսական երեկոյթ մը, նախաձեռնութեամբ վարժարանի Ծնող-Ուսուցչական Միութեան։ Դասախօսութեան նիւթը եղած է դաստիարակութիւնը։ Խօսք առած են Տոքթ. Յակոբ Տէր-Կարապետեան, Վարդգէս Ղազարեան եւ Տոքթ. Աւետիս Փանաճեան, որոնցմէ իւրաքանչիւրը ներկայացուցած է տարիքի տարբեր շրջանները։

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ
ՄԱՐՏԻԿՆ ՈՒ ՁԷՅՆԱՊԸ

Մարտիկ դիտեց անոր հասակը, որ թեթեւ էր հովին ու եղնիկին պէս։

Քիւրտ աղջիկը երկու շաբաթուան ընթացքին առաջին անգամն էր, որ օտար հովիւ մը կը տեսնէր հովիտին մէջ։ Ինքն ալ Հազարան լերան չոպանի ձեռքէն փախած՝ իր այծերով այդ հովտին մէջ էր ապաստանած։

Հազարան լերան չոպանը առատ նուէրներով Ձէյնապի հօրեղբօր մօտ էր գացեր։ Տարեր էր ոսկով պանիր, բուրդ, այծի մազէ հիւսուած նոր վրան մը ու Ձէյնապը կնութեան էր ուզեր։ Առանձնապէս հօրեղբօր կինը, տարուած չոպանի նուէրներէն եւ ունեցած հարստութենէն, խոստացեր էր Ձէյնապը կնութեան տալ, երբ աշունը անցնի ու այծերը վար գան լեռներէն։ Ձէյնապ այլեւս չոպանին չէր ուզած հանդիպիլ։ Հօրեղբօր կինը նոյնիսկ ծեծած էր զինքը։ Ձէյնապ այս անգամ փախած էր Հազարան լերան մօտերէն ու ապաստանած այդ հովտին մէջ։

Հազարան լերան չոպանը հարուստ էր։ Ունէր հազար կթան այծ, 300 նոխազ, 50 ոչխար, քանի մը էշ ու լաւ ցեղէ ձի մը։ Ամէն գարունին՝ ան Հազարան լեռը կ'ելլէր իր երկու վրաններով։ Այն ատեն միայն վար կ'իջնէր, երբ կը սկսէր ձիւնը եւ գայլերու ժանիքը բուքին հետ աւելի վտանգաւոր կը դառնային։ Կը պատրաստէր մածուն, սեր, պանիր, իւղ, Թուրք ու հայ գիւղերու համար։ Հազարան լերան մէջ, չոպանը տեսած էր փոքրիկ Ձէյնապը իր այծերով։ Անոր համար մատակ ու շաքար բերած էր, բերած էր կլորակ հայելի, յուլունք, մըլակէ մատանի։

Ձէյնապը լեռներու ազատ կաքաւն էր։ Կ'երգէր ու կը խնդար, մանաւանդ շատ սիրեց այն կապոյտ յուլունքը, որ չոպանը բերած էր իրեն։ Ձէյնապ շատ բան չէր հասկնար, երբ չոպանը իր նոխազի հոտ ունեցող մարմնին կը սեղմէր իր նուրբ հասակը ու նոյնիսկ կը համբուրէր։

Ձէյնապ անոր մազոտ ու քրտնած թեւերէն խոյս կու տար յաճախ եւ իր այծերուն կը վազէր ճպուռի նման՝ երգն ու մատակը բերանին։

Ձէյնապի հասակը կը բարձրանար, ստինքներուն փոքրիկ կլորը հետզհետէ կը կազմուէր, աչքերը աւելի խաս գոյն կ'առնէին։ Սկսած էր ի՛նալ հէքեաթներուն մէջ։ Սորված էր անոնց երգը երգել, եւ մարմինը հետզհետէ արբունքի բոյր կ'առնէր։

Չոպանի շարժումները իրեն մտածել կու տային։ Ան անդրադարձաւ այն բոլորի մասին, որ չոպանը զգացեր էր։ Ձէյնապ կարծես այդ շրջանին միայն նկատեց, որ չոպանը իր գլխին վրայ վէրք ունէր, անոր մարմինէն նոխազի հոտ կու գար եւ մարմինը արեւին տակ մնացած մսի գոյն առած էր։ Ձէյնապ տասնեւհինգ տարեկան էր, երբ զգաց այդ բոլորը, երբ իր հէքեաթի հերոսը ստեղծեց։ Այն օրերուն չոպանը զինք կընութեան ուզեց առատ նուէրներով։ Ձէյնապ այլեւս այն ճպուռը չէր, կրնար մըտածել, զգալ. մանաւանդ անոր աչքերը խորունկ ու ազնուական գոյն մը առած էին։ Վայրի աղաւնիներու նման թեւ առնող հոգի մը, Ձէյնապն ալ բոլոր նորահաս աղջիկներու պէս կը զգար, որ իր ստինքները հէքեաթի հերոսի մը համար կը հասուննային։

Օր մըն ալ Ձէյնապ հեռացաւ Հազարան լեռներու շրջաններէն ու ապաստանեցաւ այդ հովիտը։

×

Ձէյնապ չգիտեւ ինչո՞ւ կ'ուզէր, որ օտար հովիւը չհեռանար հովտէն։ Հանդարտեցաւ երբ իր փոքրիկ շնիկը շըտկեց իր պոչը ու նոյնիսկ սկսաւ վայրի աղաւնիներու հանած ձայնին ականջ շարժել։ Ձէյնապի աչքերը նորէն մետաքսի ազնուութիւն առին, այդ պահուն միայն, լերան մը գեղեցիկ գոյներուն պէս, ան յիշեց օտար հովիւի դէմքին մանրամասնութիւնները, անոր լուռ ու բարի արտայայտութիւնը, անոր ականջին կապոյտ յուլունքը, անոր բարձր հասակը, երկաթի նման ժիր ուսերն ու բազուկները եւ անոր Հայու աչքերը։ Անտարակոյս հայ հովիւ մըն էր, թերեւս գորշ գայլն սպաննող Բերդակցի հովիւը։

(Շար.– 22)

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ալլահվերտեան իրենց զաւկին՝ Արա Ալլահվերտեանի ամուսնութեան առթիւ Օր. Հուրիկ Գոր–ծունեանի հետ 300 ֆր. կը նուիրեն Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 300 ֆր. «Յառաջ»ին:

ՀՍԿՈՒՄ
ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Այս Ուրբաթ, Փետր. 29, երեկոյեան ժամը 7ին, Առնուվիլ լէ Կոնէսի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ ՀՍԿՈՒՄ կը կատարուի բոլոր եկեղեցականներու մասնակցութեամբ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Կրընոպլէն Տիկին Ա. Սիսլեան եւ աղջիկը Սեդա, խորապէս ազդուած Արտեմիս Ղազարեանի կսկծալի մահէն, ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկեր Միսաք Միրզէի եւ իր զաւակներուն:

Եւ հանգուցեալին ձգած անոյշ յիշատակը յարգելով, 200 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

×

Ընկ. Յարութիւն Շիրվանեան խոր ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ընկեր Միսաք Միրզէի իր կնոջ՝ Արտեմիս Ղազարեանի կսկծալի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղիկի 100 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

49ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

կազմակերպուած Փարիզեան շրջանին կողմէ

մասնակցութեամբ Միութեան Փարիզի, Ալֆորվիլի, Լիոնի եւ Տէսինի շրջաններուն Սկաուտներուն, Արենոյշներուն, Թեւիկներուն եւ Գայլիկներուն

Տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Մարտ 2, կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 14·30ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue Saint Dominique Paris 7e — métro Invalides

Նախագահութեամբ՝ Կաթ. Պատուիրակ Արեւմտեան Եւրոպայի Հայոց եւ Փարիզի Առաջնորդ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Հայկական պարեր եւ երգեր — սկաուտական ներկայացումներ եւ պաւէշտ: Շրջանային ներկայացումներ, հայերէն: Ամբողջովին նոր յայտագիր: Յայտագրին կը մասնակցին նաեւ ֆրանսական եւ օտար սկաուտական խումբեր:

Մուտք 25 ֆրանք — Պիւֆէ

JACQUES CHELELEKIAN
vous propose

du 29 mars au 8 avril

RAMEAUX et PAQUES

à CORFOU avec circuit vers DELPHES

prix : 3 620 F.F.

prix établi le 1. 1. 80 - TOUT COMPRIS

renseignements et inscriptions

Jacques CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87 la Canebière 13001 MARSEILLE
tél. (91) 95 90 12

Org. Lic. A 568

VOYAGES ARMÉNIE 80

calendrier à votre disposition sur demande

Org. Lic. A 97

Բարեկենդանի Խրախճանք

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի Բարեկենդանի խրախճանքը մասնակցութեամբ երրեակ հայ արուեստագէտներու: Կիրակի, Մարտ 9 ժամը 13ին:

×

Trio Arménien

Երգ. Այտա Յարութիւնեան
Քանոն Էլիա Փեհլիվանեան
Կիթառ եւ թմբուկ Արթօ Փեհլիվանեան
HOTEL ARCADE
2, Rue Cambronne — Paris 15e
Սեղանները ապահովելու համար՝
հեռաձայնել 533·06·31 եւ 206·42·50
Մուտք եւ ճաշագին 100 ֆ.

Liberation Arménienne

PRESENTE

« LE TRIANGLE »

en langue arménienne, version originale sous-titrée en français

Une exposition importante traitra principalement de l'extermination arménienne, du problème arménien et de la dissidence.

St. Etienne, Dimanche 2 Mars à 15 h. à Clairvivre, 14 bis, Rue Roubaix, proximité Place Fourneyron

ՀԱՅԿ. ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ
կը ներկայացնէ
ԵՌԱՆԿԻՒՆԸ
Հայերէն ֆիլմ մը,
ֆրանսերէն ենթագրուած
Կիրակի, Մարտ 2, ժամը 15ին
Սէնթ–Էթէին

UNION DES ANCIENS ELEVES MOORAT - RAPHAEL

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

grande soirée dansante

Le Samedi 1er Mars de 20h. à l'aube dans les salons de l'Hôtel MERIDIEN (Boulevard Gouvion St-Cyr — Porte Maillot — Paris)

avec la participation des chanteurs.

bedik et **puzant findikian**

— et du duo —

haris et **paraskevas**

animé par :

bernard dededjian et son orchestre

Réservation des tables :
ANOUCHIAN. 246-54-17
KASBARIAN A. 236-48-19
KAPRIELIAN : 508-08-70
MAVIAN : 574-34-78
Entrée 50 F.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE MARSEILLE
(12,14, Rue St. Bazile)

Վիճաբանական Ասուլիս

Նիւթ՝ Հայ Եկեղեցւոյ եւ եկեղեցականներու դերը նպաստաւո՞ր թէ աննպաստ եղաւ մեր պատմութեան ազատագրական շարժումին մէջ:

Ուրբաթ՝ Փետր. 29, ժամը 21ին
Վասպուրական սրահին մէջ:
Կը մասնակցին՝
ՇԱՀԱՆ ԽԱՉԱԿԻՐ ՔՀՆՅ ՏԷՏԷԵԱՆ
եւ ԱՍԱՏՈՒՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ
Զրոյցը կը վարէ՝
ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

DEBAT PUBLIC

Thème. Le rôle de l'Eglise et des ecclesiastiques arméniens a été positif ou non au cours de notre histoire dans le mouvement de libération arménien?

Vendredi 29 Février à 21 heures
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է
ENTREE LIBRE

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Պուա – Քոլոմպի Մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր-ընկերուհիները Փետրուար 26ին, ժամը 20·30ին, Centre Culturel, Rue Robert Lavergne, Asnières.

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ–Քաշանի մասնաճիւղին ժողովը այս Երեքշաբթի, Փետրուար 26, ժամը 21ին ընկերուհի Փափազեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

Արտասահմանէն գաղթող երիտասարդներու թիւը օրէ օր մեծնալով, Մարի – Նուպար Ուսանողական Ոստանը ստիպողաբար կը խնդրէ այն հայ ընտանիքներէն, որոնք տրամադրելի սենեակ ունին, անյապաղ հեռաձայնել տնօրէնութեան՝ 589 – 55 – 53:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ
ՍԷՆ–ՇԱՄՈՆ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Կաթողիկէ Ժողովրդապետութեան, Շաբաթ, Մարտ 1, ժամը 20էն սկսեալ եկեղեցւոյ շքեղ սրահին մէջ:

DINER DANSANT

Dîner dansant organisé par les amis du Collège St. Grégoire de Nareg, au profit de cette fondation arménienne, à l'*Abbaye de Collonges-Paul Bocuse*, quai de la Jonchère 69660 Collonges au Mont d'Or, le Dimanche 2 Mars à partir de 20 h. Pour participer à ce repas de bienfaisance, se mettre en relation avec la Direction du Collège :
38, Route de Collonges,
69450 St. Cyr au Mont d'Or
Tél. (7) 847-28-65

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Երկուշաբթի, Մարտ 3, ժամը 15ին, տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ, նաեւ պատգամաւորական ժողովներու զեկուցում:

ԼԻՈՆ
ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ
ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

իր 17րդ տարեդարձին առթիւ գեղարուեստական յերեկոյթ մը կազմակերպած է Կիրակի, Մարտ 2, ժամը 16էն սկսեալ: Թատերգութիւն, երգ, երաժշտութիւն եւ՝

ԽՆՋՈՅՔ ՄԸ

Սայաթ – Նովա նուագախումբին հետ: Եկեղեցւոյ սրահը, 295 Ռիւ Պուալօ
Մուտքը ազատ է:

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները Ուրբաթ, Փետր. 29 ժամը 21ին

Կարեւոր օրակարգ: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի:

ASSOCIATION DE LA MAISON ARMENIENNE CULTURELLE ET ARTISTIQUE D'ALFORTVILLE

ASSEMBLEE GENERALE

Le Vendredi 29 Février

Quelque soit le nombre des présents l'Assemblée Générale est habilitée, selon les statuts, à délibérer valablement.

CATHEDRALE ST. SAUVEUR
AIX EN PROVENCE

CONCERT

Vendredi, 29 Février à 21 heures
La chorale SAHAK-MESROB

110 MEMBRES

sous la direction de
KH. YILMAZIAN
au piano : *Juliette Yilmazian*
au programme : Komitas, Yilmazian, Babadjanian, Bartevian, Altounian, Brahms, Schubert.

×

ՀԱՄԵՐԳ

Կազմակերպուած Էքս–ան–Փրովանսի Հայկ. Մշակութային Ընկերութեան կողմէ
ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ
երգչախումբը, ղեկավարութեամբ
ԽԱՉԻԿ ԵԼՄԱԶԵԱՆԻ
Ուրբաթ, Փետր. 29, ժամը 21ին:

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
27
MERCREDI
27 FEVRIER
1980

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.589 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 55e ANNÉE — No 14.589

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՐԱՆ

ՄԻՇՏ՝ ՇՓՈԹ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Պարսկաստանի մէջ տիրող քաղաքական շփոթ կացութեան մը մէջ է, որ Շահին վարչակարգի օրով տեղի ունեցած դէպքերու միջազգային քննիչ յանձնախումբը սկսած է իր աշխատանքները: Երկուշաբթի օր մեծ ցոյց մը տեղի ունեցած է Թեհրանի ամերիկեան դեսպանատան առջեւ, առաջնորդութեամբ նախագահ Պանի Սադրի, շրջապատուած Յեղափոխութեան Խորհուրդի անդամներով: Մինչ Մարտ 14ին տեղի կ'ունենան երեսփոխանական ընտրութիւններ, կառավարութեան շրջանակին մէջ ծայր տուած է հրաժարականներու շարք մը: Այսպէս, Ներքին նախարարը, քիչ ետք Պաշտպանութեան փոխ-նախարարը (որ նոյն ատեն յեղափոխութեան պահապաններու պետն է) եւ Թեհրանի քաղաքապետը հրաժարած են իրենց պաշտօններէն, կարենալ ներկայանալու համար յառաջիկայ ընտրութիւններուն: Միւս կողմէ Թեհրանի համալսարանին վերատեսուչն ալ իր հրաժարականը տուած է բողոքելու համար համալսարանին մէջ տեղի ունեցող բախումներուն դէմ զանազան խմբաւորումներու միջեւ, իսկ ծովային ուժի հրամանատար Մահմուտ Ալավի պաշտօնանկ եղած է եւ անմիջապէս ձերբակալուած: Ամերիկեան դեսպանատան մէջ խլամ ուսանողները փաստաթուղթեր յայտնաբերած են եղեր իրեն վերաբերեալ: Այս պայմաններուն մէջ միջազգային քննիչ յանձնախումբը ցայժմ միայն կրցած է հանդիպում ունենալ Պարսկաստանի մարդու իրաւանց յանձնախումբի ներկայացուցիչ Մէթր Քարիմ Լահիճիի հետ «Շահին օրով գործադրուած չարչարանքներու եւ օտար աշխարհակալութեան գործելակերպին շուրջ Իրանի մէջ»:

Նախագահ Պանի Սատր Հոնկ Քոնկի օրաթերթ «Սթար»ի տուած հարցազրոյցի մը ընթացքին յայտարարած է. «Բոլոր մահմետականները պէտք է միանան պահանջելու համար խորհրդային ուժերու քաշուիլը Աֆղանիստանէն եւ եթէ չքաշուին, աշխարհի մահմետականները պէտք է շարժին եւ ետ մղեն Ռուսերը»: Ապա նախագահը աւելցուցած է, թէ Ռուսերը այդ քայլին դիմած են վախնալով իսլամական յեղափոխութենէն: «Խորհ. Միութեան մահմետականները շատ տառապած են ամբողջատիրական վարչակարգէն եւ պէտք է կարելիութիւնը ունենան հաստատելու իրենց ուզած վարչաձեւը», ըսած է Պանի Սատր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻՇԷԼ ՌՈՔԱՐ նախագահական ընտրապայքարի նախաճաշակ մըն է զոր տուաւ անցի իրիկուն հեռատեսիլէն: Մանաւանդ ալ արդէն աւելի կը հետաքրքրուի իր թեկնածութեամբ քան յայտարարութեանց բովանդակութեամբ: Ռոքար ըսաւ միայն որ Ընկերվարական կուսակցութիւնը կարելիութիւնն ունի երկու թեկնածու ունենալու բայց կողմնակից չէ կուսակցութեան մէջ նախնական ընտրութիւններու: Այս ելոյթին առթիւ Ռոքար յայտնեց թէ Հարկ եղածին չափ վճռական չէ գտած Հանրապետութեան Նախագահը Աֆղանիստանի դէպքերուն նկատմամբ:

ՔԱՊՈՒԼԻ մէջ խանութները միշտ փակ կը մնան եւ կը թուի թէ հանդարտութիւնը բոլորովին չէ հաստատուած: Ըստ Ռուսերուն ամէն ինչ խաղաղ կ'ըլլար եթէ չըլլային «հակայեղափոխականներ»...:

ԿԻՊՐՈՍԻ նախագահը եւրոպական շրջապտոյտի մը ձեռնարկած է դատը պաշտպանելու համար Կիպրոսի: Երեքշաբթի օր, Փարիզ հասաւ եւ ընդունեցաւ Նախագահ Ժիսքարի կողմէ:

ՇԱՆ Զ'ԷԼԻԶԷԻ Այերօֆլոթի դէմ կատարուած արարքին առթիւ, Այերօֆլոթը զարմանք յայտնած է որ հարկ եղած ոստիկանական պաշտպանութիւնը չկայ իր գրասենեակին առջեւ:

«ԹԱՍ» գործակալութիւնը նոյն կարծիքը յայտնած է, լուրը հաղորդելով:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Գիտութիւններու Ակադեմիան որոշած է պոյքոթի ենթարկել յառաջիկայ վեց ամիսներու ընթացքին բոլոր այն սեմինարները, որոնց կը մասնակցին խորհրդային գիտնականներ, բողոքելու համար Սախարովի աքսորին դէմ: Ֆրանսայի մէջ ալ, 15 ակադեմականներ եւ հազար բնագէտներ կոչ ըրած են խորհրդային իրենց պաշտօնակիցներուն ի նպաստ Սախարովի:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Փետր. 19–21)

ՃԱՏՐԱԿԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ 40ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆԸ

Սկսած են ճատրակի Հայաստանի 40րդ ախոյենութեան մրցումները, մասնակցութեամբ 16 լաւագոյն խաղացողներու: Ցաղթականը իրաւունք պիտի ունենայ մասնակցելու Յունիսին տեղի ունենալիք միջազգային մրցումներուն եւ խորհրդային ախոյենութեան ընտրական մրցաշարքին: Առաջին շրջանին Եդուարդ Մնացականեան յաղթած է Ալբեր Ցարութիւնովի, իսկ Արշակ Պետրոսեան եւ Սմբատ Լպուտեան համաձայնած են իրենց խաղը վերջացնել ոչ-ոքի արդիւնքով: Մրցաշարքին մասնակցողներուն մէջ են Գագիկ Յակոբեան, Յովիկ Խալիկեան եւ Հրաչիկ Թավադեան:

×

ԱԼ. ԱՃԷՄԵԱՆԻ ՆՈՐ ԳՈՐԾԵՐԸ

Ալեքսանդր Աճէմեան աւարտած է իր նոր գործը Դիլիջանի երաժիշտներու համամիութենական ստեղծագործական տան մէջ: «Հայաստան» կոչուած նոր գործը, որ քանթաթ մըն է, գրուած է երգչախումբի եւ սենֆոնիք նուագախումբի համար: Երաժիշտը աւարտած է նաեւ ուրիշ գործ մը՝ սամունքօղի, երկու սրինգի, երգչուհիի եւ հարուածական նուագարաններու համար: Այս գործը, որով հեղինակը յարգանքի տուրք մը կու տայ 1915ի Եղեռնի նահատակներուն, գրած է Վահագն Դաւթեանի «Քեզուէմ» պոէմի մոթիֆներով:

×

«ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՍԵԲԷՈՍԻ»Ի ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Հայ պատմիչներու գրած երկերու շարքին յատուկ տեղ կը գրաւէ «Սեբէոսի պատմութիւն»ը: Աշխատութեան հեղինակը ներկայացուցած է այնպիսի ժամանակաշրջան մը, որուն մասին մինչեւ այս երկին ի յայտ գալը հայ իրականութեան մէջ չէ եղած կամ մեզի չէ հասած քիչ թէ շատ արժէքաւոր որեւէ աշխատութիւն: Այս գիրքին հեղինակին կը պարտինք շուրջ 200 տարուան պատմական ժամանակաշրջանի մը մէջ, Զ.-Է. դարեր, տեղի ունեցած կարեւոր դէպքերու արձանագրութիւնը, ինչպէս՝ 614ին Պարսիկներու կողմէ Երուսաղէմի գրաւումը, պարսկա-բիւզանդական պատերազմները, Սասանեան հարստութեան անկումը Իրանի մէջ եւայլն: Յիշեալ դէպքերուն վերաբերող յունական, արաբական, պարսկական, լատինական եւ այլ աղբիւրներու շարքին հայկական աղբիւրը յատուկ տեղ կը գրաւէ, որովհետեւ «Պատմութիւն»ի հեղինակը ժամանակակից է աշխատութեան մէջ շարադրուած դէպքերուն. ան ապրած է Է. դարուն եւ անձամբ հանդիպած եւ լսած է իր գրքին մէջ արտացոլած կարգ մը դէպքերու ականատեսներուն եւ մասնակցողներուն: Երկը օգտագործած եւ գնահատած են ոչ միայն հայագէտները, այլ եւ կովկասագէտները, արեւելագէտները, բիւզանդագէտները՝ «Պատմութիւն»ը լայն շրջանառութեան մէջ դնելով ռուսերէն, ֆրանսերէն եւ գերմաներէն թարգմանութիւններու միջոցով:

Գիրքը չէ կորսնցուցած իր նշանակութիւնը նաեւ այսօր, գրաւելով մասնագէտներու ուշադրութիւնը՝ մէկ կողմէ իբրեւ հայ-բիւզանդական, հայ-արաբական, հայ-պարսկական, իսկ միւս կողմէ՝ իբրեւ պարսկա-բիւզանդական եւ արաբա-բիւզանդական յարաբերութիւններուն վերաբերող հաւաստի աղբիւրներէն մէկը:

Ահա, այս պատճառով է որ «Սեբէոսի պատմութիւն»ը վերջերս նորէն հրատարակուած է, այս անգամ բանասէր Գէորգ Աբգարեանի աշխատասիրութեամբ (երկը առաջին անգամ հրատարակուած է 1851-ին եւ վերհրատարակուած 1879ին, 1913-ին, 1939ին): Գ. Աբգարեան այս աշխատութեան եւ յարակից ուսումնասիրութեամբ զբաղած է տարիներ: Ան ոչ թէ մեքենաբար վերհրատարակութեան պատրաստած է երկը՝ յենլով նախկին հրատարակութիւններու վրայ, այլ, ընդունելով եւ իր գիրքին մէջ առնելով միւս հրատարակութիւններու եւ թարգմանութիւններու մէջ տեղ գտած կարեւոր վերծանութիւններն ու ծանօթագրութիւնները, ստեղծած է «Սեբէոսի պատմութիւն»ի փաստօրէն նոր քննական բնագիր մը: Գիրքին մէջ «Պատմութիւն Սեբէոսի» քննական բնագրէն զատ Գ. Աբգարեան «Յաւելուածներ» խորագրին տակ զետեղած է նաեւ այս երկի ու անոր հեղինակի հետ կապուած իր ուսումնասիրութիւններէն երկուքը՝ «Սեբէոսի պատմութիւն»ի հեղինակի հարցը եւ «Անանունի 1–6րդ գլուխները», ինչպէս նաեւ Յովհաննէս Դրասխանակերտցիի, Թովմա Արծրունիի, Ստեփանոս Ասողիկի եւ Վարդան Արեւելցիի երկերուն մէջ պահպանուած «Սեբէոսի պատմութիւն»էն քաղուած հատուածները: Գիրքը ունի հարուստ ծանօթագրութիւններ եւ յատուկ անուններու ցանկ: Լոյս տեսած է Հայաստանի Ակադեմիայի հրատարակչականէն:

ԼԻԲԱՆԱՆ

Գործադուլ՝ Քրիստոնեայ թաղերու մէջ

ՊԷՇԻՐ ՃԵՄԱՅԷԼԻ
ՑԱՒԱԿՑԱԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՏՈՒԻՆ՝
ԼԻԲԱՆԱՀԱՅՈՑ
ՆՈՐԸՆՏԻՐ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ
ԵՒ ՀԱՅ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐ

ՊԷՅՐՈՒԹ (հեռաձայն) — Երեքշաբթի առաւօտ մեր ստացած լուրերու համաձայն, մթնոլորտը բաւական հանդարտ է եւ Երկուշաբթի օրուան ընդհանուր գործադուլէ մը ետք քրիստոնեայ թաղերուն մէջ (գոց էին նաեւ դպրոցները) բնականոն կեանքը վերսկսած է Երեքշաբթի: Արեւմտեան գօտիին մէջ ալ, Երեքշաբթի օրն է, որ երկու ժամուան խորհրդանշական գործադուլ մը կ'ըլլար նախաձեռնութեամբ Ազգ. Շարժումին, այս անգամ իբրեւ բողոք Իսրայէլի եւ Եգիպտոսի միջեւ դեսպաններու փոխանակութեան:

Կիրակի օր բազմաթիւ ցաւակցական այցելութիւններ տեղի ունեցած են Պէշիր Ճեմայէլի եւ իր ընտանիքին զանազան անձնաւորութիւններու կողմէ: Կիրակի օրուան այցելուներու կարգին յիշենք հայ երեք երեսփոխաններ՝ Մէթր Խաչիկ Պապիկեան, Տոքթ. Անդրանիկ Մանուկեան եւ Տոքթ. Մելքոն Էպլիղաթեան եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատուիրակութիւն մը:

Երկուշաբթի առտու ցաւակցական այցելութիւն մը կատարեց Լիբանանահայոց նորընտիր առաջնորդ Արամ Վրդ. Քէշիշեան, որ յանուն երկու Կաթողիկոսներու եւ հայ համայնքին խոր ցաւակցութիւն յայտնած է եւ դատապարտած է արարքը, զոր դէմ նկատած է Լիբանանի շահերուն:

Այս առթիւ յիշենք, որ Շաբաթ, Փետր. 23ին է, որ Լիբանանահայոց առաջնորդական տեղապահը՝ Արամ Վրդ. Քէշիշեան Լիբանանահայոց առաջնորդ կ'ընտրուէր Գաւառական Ժողովին կողմէ:

×

Փարիզեան մամուլը լայն տեղ կու տայ Պէյրութի վերջին դէպքերուն եւ արձագանգ կը հանդիսանայ Ամին Ճեմայէլի ալ մէկ յայտարարութեան, ուր Քաթայէպներու պարագլուխը (եւ զոհ աղջնակին հօրեղբայրը) Լիբանանը որակած է «բաց յիմարանոց մը»:

ՇՆՈՐՀՔ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԵԱՆ ԵՆԹԱՐԿՈՒԱԾ

Հինգշաբթի, Փետր. 21ին, Պոլսոյ Ս. Փրկիչ հիւանդանոցին մէջ աղէթափութեան (էռնի) գործողութեան ենթարկուած է Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքը: Վիրաբուժական գործողութիւնը կատարած է Բժ. Արման Զագըրօղլու: Շնորհք Արք. մնայուն կերպով երեք բժիշկներու հսկողութեան տակ է եւ Երկուշաբթի, Փետր. 25ին սկսած էր այցելութիւններ ալ ընդունիլ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԴՄԷՋԷՆ

ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

Պատրաստեց՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ – 1930

(Բ. և վերջ)

Անխիղճ « սմսար »ներ, խորագիրն է կ. Սեւեանի թղթակցութեան, Մարսէյլէն, որուն մէջ կը խարանէ անոնց անպարկեշտ եւ զեղծարար կեցուածքն ու գործունէութիւնը: Երկրին, լեզուին, օրէնքներուն եւ բարքերուն անծանօթ, դեռ նոր ժամանած եւ հաստատուած Հայութիւնը կը դիմէ այդ թարգմաններուն, այսինքն « սմսար »ներուն, ամուսնութեան, հպատակութեան, առուծախի, բնակութեան եւ այլ թուղթերու հայթայթման: Ամբողջ շրջան մը, ամբողջ պատմութիւն մը: Հակառակ այս դժուարին պայմաններուն ազգ. ինքնապաշտպանութեան բնազդը արթուն է: Ամէն ինչ որ կը կատարուի, հայրենիքէն լքուած բազմութիւններուն կողմէ արժէք ունի: Ծիգեր ու ձեռնարկներ հանրային կեանքի բոլոր մարզերուն մէջ: Ահաւասիկ Փետրուար ամսուան ընթացքին հաւաքական կարեւոր արտայայտութիւնները Ֆրանսահայ կեանքէն ներս:

Դասախօսական ժողովներ, դրախօսական երեկոներ, դպրոցական հանդէսներ, թատերական ներկայացումներ շատ յաճախ աւելի կամ պակաս տանելի սրճարաններու մէջ: Ձեռնարկներ, Մարսէյլ՝ Բալուցիներու Հայր. Միութիւնը, Վալանս՝ Խարբերդցիներու Հայր. Միութիւնը, Լիոն՝ Զարսանճաքցիներու Հայրենակցական Միութիւնը, Տէսին՝ Սեբաստիոյ Նահանգային Ուսումնասիրաց Միութիւնը, ի նպաստ Անատոլուէն քըշուած բեկորներուն: Փետր. 18ի տօնակատարութիւն՝ Սարսէլ, Անիէռ – Պուա Քոլոմպ, Լիոն, Վիէն, Տէսին, Փոն տ'Օպնա, Կրընոպլը, Վալանս, Սէն-Լու, Պիյանքուր, բանախօսներ ընկերներ Շ. Միսաքեան, Մ. Շահպազեան, Պ. Հիւսեան, Հ. Սէրէնկիւլեան, Վ. Համբարձումեան, Թ. Մեծատուրեան, Ա. Արոյեան, Բ. Միլտոնեան:

Մեծ ոգեւորութիւն Տէսինի մէջ: Փետրուար 9ին հիմնարկէքը Հ. Յ. Դ. Տան: Առաջին բրիճը կուտայ՝ ընկ. Հ. Նազարեան նուիրելով 505 Ֆր. (ամերիկեան աճուրդ): Գնուած հողը 231 քառ. մեթր:

Տէսինի գաղութը արդէն իսկ կենսունակ է: Վարդ – Պատրիկի մէկ թղթակցութենէն կը հաստատենք որ հոն կը գործեն՝ վեց Հայր. Միութիւն, Կապոյտ Խաչ, Հ. Մ. Ը. Մ., Եկեղեցասէր Տիկնանց Միութիւն եւ երկու քաղաքական կազմակերպութիւն:

Փարիզի Սէն-Կրասիէնի արուարձանը Անարատ Յղութեան քոյրերը դպրոց կը բանան:

Ալֆորվիլի նորակառոյց հայ մատուռի օծման արարողութիւն Փետրուար 23ին ձեռամբ Փարիզի հոգեւոր հովիւ՝ Վռամշապուհ եպիսկոպոս Քիպարեանի:

Աւարայրի դիւցազնամարտը կ'ոգեկոչուի քիչ մը ամէն տեղ: Ցիշենք Մարսէյլցիներուն համար Վարդանանց թատերական ներկայացումը Պլ. Օտտոյի մէջ՝ 120 Շըմէն տը լա Մատրակ եւ Սալոն Շափի մէջ դերասանութեամբ Մ. Մարութեանի:

Լիոնի մէջ, կազմութիւն Հիւսէյինկի Վերաշինաց Միութեան:

Վալանսի մէջ, Խարբերդցիներու ընդհ. ժողովը ինքզինք անկախ կը հռչակէ Համախարբերդցիական Միութեան Ամերիկայի կեդրոնէն:

Մարզական կեանքէն ներս, Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ը կը բոլորէ փայլուն շրջան մը: Միշտ եռանդուն են Վիէնի եւ Փարիզի ակումբները:

Փոն տ'Օպնայի շրջանը, Օպնա եւ Լապէկիւտ գիւղերով, կը հաշուէ 800 Հայ: Հոն կը գործեն՝ Հ. Յ. Դ.ն, Ազգ. Միութիւն մը, Հայ մարմնամարզական « Կայծակ » խումբը, Զ. Ե. Ո. Մ.ի մասնաճիւղ մը եւ Հնչակեան մասնաճիւղ մը:

« Զայներ գաւառէն » սիւնակէն կը քաղենք հետեւեալ յատկանշական երեւոյթները: « Թուրք որբերը » խորագրին տակ կը կարդանք ի մէջ այլոց՝ « Երբ ամէն կողմ, Ֆրանսայի մէջ, զանազան միութիւններ կը կազմուին ամէն օր, մենք ալ չափահաս որբերս ուզեցինք կազմել մեր միութիւնը, օգտակար ըլլալու համար իրարու »: « Ցիրուցան Հայեր » խորագրին տակ կը կարդանք յատկապէս.— « Պլինեւի մէջ 9 երիտասարդ Հայեր ենք, կ'աշխատինք նոյն դղեակին մէջ, մեզի հետ առնելով երկու Ֆրանսացիներ կազմեցինք ֆութպոլի հայկական խումբ մը ու կը մրցինք տեղական խումբերուն դէմ: Կը խնդրենք որ «Յառաջ»ը մեզ քաջալերէ »: Թղթակցութիւնները կ'արտայայտեն առօրեայ հոգեր, ինչպէս նաեւ տեղական գործի տագնապները, այս կապակցութեամբ ամէնէն մտահոգ շրջանն է՝ Փոն տը Շերին:

Այս բոլորին հետ, ընենք, Հայերը կը հաստատուին: Որպէս նմոյշ մը այդ օրերէն, « Յառաջ »ի 4րդ էջի Փետրուարի թիւերէն քաղեցինք հետեւեալը.— Հայկական բուժարան, Փարիզ – Պելվիլ, տէր եւ տնօրէն Տոքթ. Գրդոյեան: Բժիշկներ եւ դարմանատուներ զանազան մասնագիտութիւններով՝ Տոքթ. Ասլան (Փարիզ), Տոքթ. Յ. Քիւթիւքեան (Շաւիլ), Տոքթ. Մ. Տ. Նորայր (Փարիզ), Տոքթ. Ե. Մինասեանց (Փարիզ): Ճաշարաններ՝ « Սթար », « Կովկաս » Փարիզի մէջ, « Եփրատ », « Փիէռ Քորնէյլ » Լիոնի մէջ: Փաստաբաններ՝ Գ. Շէքերեան եւ Գր. Թէլլալեան Փարիզ:

Փետրուարի վերջին լուրը: Փետրուար 28. « Այսօրուընէ «Յառաջ» ունի իր մասնաւոր հեռախօսը.

NORD 67-23 ».

ԱԶԳԱՆՈՒԷՐ ՀԱՅՈՒՀԵԱՑ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

(ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

ԽՄԲ.— « Պատմա-բանասիրական հանդէս »ի 1979 թիւ 4ին մէջ, Մեսալինա Ադանալեան շահեկան ուսումնասիրութիւն մը ստորագրած է « Ազգանուէր Հայուհեաց Ընկերութեան » մասին, անոր հիմնադրութեան 100ամեակին առթիւ: Կուտանք յօդուածին գլխաւոր մասերը, արեւմտահայերէն:

ԺԹ. դարու կէսերուն եւ աւելի ետք Արեւմտեան Հայաստանի մէջ կային հայկական ազգային, հանրային, բարեգործական, կրթական – լուսաւորական եւ մշակութային կարգ մը ընկերութիւններ: Այսպէս, 1860ին գրավաճառ Յարութիւն Մարգարեանի նախաձեռնութեամբ հիմնուած է « Անձնուէր Ընկերութիւն »ը, որուն նպատակը եղած է գրել – կարդալ սորվեցնել գաւառներէ Թուրքիոյ մայրաքաղաքը եկած հայ պանդուխտներուն: « Անձնուէր Ընկերութիւն »ը նոյն նպատակով իր մասնաճիւղերը ստեղծած է Բաղէշ, Տիարպէքիր, Եւդոկիա, Կիւրին, Սղերդ: 1870ին կը գործէր « Դպրոցասիրաց Ընկերութիւն »ը, որ գաւառներու մէջ վարժարաններ հիմնելէ զատ կազմակերպած է նաեւ կիրակնօրեայ դասախօսութիւններ չափահասներու համար: « Դպրոցասիրաց »ի, « Անձնուէր » Ընկերութեան » եւ « Արարատեան Ընկերութեան » օրինակով 1879ին Պոլսոյ մէջ հիմնադրուած է « Ազգանուէր Հայուհեաց Ընկերութիւն »ը, որ ձեռնարկած է արեւմտահայ գաւառներու մէջ հայ կանանց եւ աղջիկներու կրթութեան եւ լուսաւորութեան գործին: Ընկերութեան հիմնադրութիւնը կապուած է Սիպիլի (Զապէլ Խանճեան) անունին:

Սիպիլ կանուխէն սկսած է իր գրական կեանքը: 11 տարեկանին արդէն լոյս տեսած են իր գրուածքները Պոլսոյ պարբերականներուն մէջ: Տարիներ ետք Ենիմահալլէի ճեմարանի աշակերտուհին, ձեռագործի իր ուսուցչուհի Սրբուհի Աչճեանի ղեկավարութեամբ, մտած է հանրային կեանքին մէջ՝ «Նպատակամատոյց» ընկերութեան շրջանակներուն մէջ գործօն մասնակցութիւն բերելով աղքատ աշակերտուհիներու համար դրենական պիտոյքներ հայթայթելու գործին: Գաւառներու մէջ ժողովուրդի ընկերային - տնտեսական անմխիթար վիճակը կը մտահոգէր նաեւ Սիպիլը:

ԺԹ. դարու 70ական թուականներուն Սիպիլ արծարծած է Հայաստանի գաւառներուն մէջ հայ կանանց եւ աղջիկներու համար կրթութեան օճախներ ստեղծելու գաղափարը: Իր այս միտքը ոգեւորած է նաեւ զինք շրջապատողները, որոնց կարգին՝ մայրը, հօրաքոյրը, Սրբուհի Աչճեանը եւ ուրիշներ: 1879 Ապրիլ 11ին Զապէլ Խանճեան իր տունը հրաւիրած է ճեմարանի աւարտական դասարանի իր դասընկերուհիները: Այս առաջին հաւաքոյթին մասնակցած են 12 հոգի: Բացատրելով հաւաքոյթին նպատակը՝ Զապէլ Խանճեան, ներկայացուցած է գաւառի Հայութեան եւ յատկապէս հայ կանանց դառն վիճակը. աշխատունակ գրեթէ բոլոր այրերը պանդխտութեան մէջ են. երախաներու եւ ծերերու հոգը ինկած է կանանց ուսերուն: Անոնք են, որ պիտի դաստիարակեն երախաները, պահպանեն հայրենի աւանդութիւններն ու լեզուն:

«Ազգանուէր Հայուհեաց Ընկերութեան երկրորդ նիստին, որ գումարուած է ճեմարանի ուսուցչուհի Սրբուհի Մելքոնեանի տունը, մասնակցած են Ընկերութեան անդամագրուած 150 հոգի: Նոյն 1879 թուականին, Ընկերութեան անդամներու թիւը հասած է 1500ի: Պոլսոյ « Փունջ » եւ « Թերճումանը էֆքեար » պարբերականներուն մէջ հրապարակուած է Ընկերութեան կանոնադրութիւնը:

1880 – 1885 թուականներուն « Ազգանուէր Հայուհեաց Ընկերութիւն »ը իր առաջին դպրոցները բացած է Քղի Քաոապա գիւղաքաղաքին մէջ, Հաճըն, Մուշ, Սղերդ, Զարսանճաքի Բերրի գիւղը եւ այլուր:

Ընկերութիւնը գաւառի հայ կանանց լուսաւորութեան գործին մէջ զօրաշարժի ենթարկած էր արեւմտահայ կարող բազմաթիւ ուժեր: Տարիներ Ընկերութեան ընդհանուր ժողովի առաջին ատենապետը եղած է Եղիսաբէթ Սեղբոսեան: Գործադիր ժողովի ատենապետներ եղած են Սիպիլ, Զարուհի Գալեմքեարեան եւ ուրիշներ: « Ազգանուէր »ի մասնաճիւղեր բացուած են Կարին, Երզնկա, Ռուսճուք, Իզմիր, Ադրիանապոլիս, Ռոտոսթօ, Ատաբազար: Ընկերութեան գործունէութեան առաջին շրջանին (1879 – 1894) Հայաստանի զանազան կողմերը, իր միջոցներով բացուած են աղջկանց 12 դըպրոցներ: Ծաւալած կրթական – լուսաւորական շարժման դժուարութիւններէն մէկն ալ ժողովուրդի չքաւորութիւնն էր:

ԳԱՐՈՒՆ 1979

ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՈՒ ՏԱՐԻՆ

Հոյ – Հօրոյ՝ չէր ուզեր տեղի տալ, կսկիծի ատրիճան կը պայքարէր: Մարմինը թուլցած, հաստ ծառի ճիւղին վըրան, նստուածքը նեղացուցիչ, բարկութեան ճիչ արձակել կու տար: Ստոյիկ տղան իր պարտականութեան կառչած կը դիմադրէր. սակայն մինչեւ ե՞րբ... Զայն չկար. ամայի տեղ մը կը գտնուէին. շատ – շատ ծառին մայր ճիւղին փաթթուած պիտի քնանար... Կիւլնազը՝ վարը ի՞նչ կ'ընէր... Աչքերը աղօտած, այլեւս հորիզոնը ուշի ուշով չէին քններ: Անդին՝ կէտ մ'երթալով կը տարածուէր, կ'ընդլայնէր... Ցնցուելու ատրիճան՝ Հոյ – Հօրոյ կը պրկէր ինքզինքը, հետզհետէ, ճիգով վերադտնելու իր զգաստ թափը...

Այո՛ կէտը կը յառաջանար իր ուղղութեամբ. երբեմն – երբեմն բոլորուող հովին օգնութեամբ, մեղմ կուգային ականջին զանգակներու հնչիւնը, այծերու մայիւնը, շան մը հաջելը... չէր երազեր... Վարէն՝ Պուչոն իր շան բընազդով, կանխած ու պատասխանած էր իր հաջիւնով: Պահպանողական՝ երկիւղը սիրտը, Հոյ – Հօրոյ լարուած կը հետեւէր մօտեցող խումբին: Վերէն՝ հրամայած էր Պուչոյին տեղէն չշարժիլ: Կենդանին շարունակ անցուդարձի զարմանքին տակ, անորոշ, պաշտպան կեցած Կիւլնազի քով, տեղէն չէր հեռացած: Անդին՝ խաշնարածը իր խումբին հետ կը ստուգուէր: Կարծես՝ հովիւը եւ շունը, նոյն բնազդով, կռահած էին անհասկընալի ներկայութիւն մը: Նոյն զգուշութեամբ, հովիւը հրահանգած էր իր շանը չհեռանալ: Հոյ – Հօրոյ այլեւս կը զանազանէր հօտին կարեւորութիւնը. ուր այծեր խառնուած գառնուկներու, անվարան կ'ուղղուէին դէպի սաղարթախիտ ծառերը: Հօտը բաւական կարեւոր, անկասկած տեղւոյն գիւղապետին կամ հարուստի մը կը պատկանէր: Խաշնարածը՝ Քիւրտ ըլլալու չէր. հագուստին ձեւը, մանաւանդ գլխի փաթթոցը չէին նմաներ Քիւրտերու հանդերձին: Մարդը ծերի կերպարանք մ'ունէր, ցուպին յենած դանդաղ կը յառաջանար: Հրաման մը տալու պարագային՝ ձայնը չէր բարձըրացներ: Հօտը եւ շունը կարծես վարժ հաւատարմութեամբ, խօսքին կը հետեւէին: Շունը փոքր էր, բայց արագաշարժ, աչալուրջ իր գործին, տէրոջը շուքէն չէր հեռանար: Հոյ – Հօրոյ ուշադրութեամբ զննած էր մանրամասնութիւնները: Նոյնիսկ եթէ միջոցը ունենային փախչելու, ուշ էր, յանկարծ վազքով տեղափոխութիւնը պիտի տեսնուէր ու կասկածի հետեւանք մը բանար: Աւելի լաւ էր չշարժիլ. տղայական անմեղութիւն մը իրենց դիրքին մէջ պահել: Կասկած չկար՝ հովիւը պիտի կռահէր իրենց անկանոն վիճակը: Մանաւանդ՝ երբ տեսնէր Կիւլնազի կիսամերկ մարմնի քուրջերը, ու, վիրաւոր դէմքին այլանդակութիւնը: Փաստեր ՝որոնք կրնային զանազան եզրակացութիւններու դուռ բանալ. խանգարել իրենց փախուստի շարունակութիւնը: Ինչ ալ ըլլար՝ Հոյ – Հօրոյ տրամադիր էր մարդկային շըփման բանաձեւին հակիլ: Ուրիշ կերպ չըկար: Եթէ հովիւը բարոյական դատում մ'ունէր, պիտի օգտուէին իր ազնուութենէն, ու, իրր կորսուած հարցնէին Պապ տանող ճամբան ու հեռաւորութիւնը: Հոյ – Հօրոյ հանդարտ, ծառէն վար էր իջած, Կիւլնազին տեղեկացնելու անակնկալ այցելուները մօտենալը: Պուչօն կապած էր ծառին, յարմար միջոցը, որ երկու շուները իրարու վրայ չըյարձակէին ու այդ պատրուակով խնդիր չծագէր խաշնարածին հետ: Հոյ – Հօրոյ վարժ էր հովիւի կարողութեան, պիտի գիտնար սիրաշահիլ իր արհեստակիցը: սակայն կարեւոր էր գիտնալ մարդուն ազգութիւնը. ու, Հայերուն հանդէպ իր համակրանքի չափը... Այդ էր սոսկ, որ կը պրկէր խեղճ տղուն սիրտը...

ԱԶԳՈՒԹԻՒՆ... անհատի մը դրոշմը. ի՛նչ եղերային դիպուած. երբ երախաները իրր դատապարտեալի կնիք, կը կրեն անոր ճնշիչ ազդեցութիւնը...

Կիւլնազ ՝չէր արթնցած. հանդարտ շնչառութիւնը կամաց – կամաց կը վանէր ցաւերն ու յոգնութիւնը: Զորցած արցունքները տարածուած դէմքին վըրայ, վիշտ էին փորած...

Հոյ – Հօրոյ՝ կարեկից, պատառոտած բաճկոնը աղջկան մերկ ուսերուն վրայ էր ծածկած: Հարկաւ՝ Պապ հասնելու այդ մերկութեան դէմն ալ միջոց մը պիտի գտնէին...

ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆ

(22 – Շար.)

Գաւառի Հայութեան տնտեսական վիճակը բարելաւելու փորձեր կատարած են արեւմտահայ տնտեսական բարեգործական կարգ մը միութիւններ, որոնց կարգին՝ Պոլսոյ Հայոց պատրիարք Ներսէս Վարժապետեանի նախաձեռնութեամբ ստեղծուած « Տնտեսական Միութիւն Հայոց »ը (հիմն. 1879ին) : 1880ին « Ազգանուէր »ը իր միջոցներէն բաւական գումարներ յատկացուցած է Վանի, Բաղէշի, Վաղարշապատի սովեալներուն :

Մայր տուին թրքական իշխանութեանց հետապնդումները : Բարեգործական ձեռնակներու մէջ սկսան « գաղտնի նպատակներ » տեսնել, կասկածի եւ հետապնդումի ենթարկուեցաւ յատկապէս « Անձնուէր Ընկերութիւն »ը : 1880ին պաշտօնապէս արգիլուեցաւ ընկերութիւններու եւ դպրոցներու սրահներու մէջ ժողովներ եւ բանախօսութիւններ կազմակերպելը : 1882ին Բարձր. Դուռը Պատրիարքարանէն պահանջեց ազգային բոլոր ընկերութիւններու ցանկը : Սահմանափակուեցան Պոլսոյ « Միացեալ Ընկերութեան » գործունէութեան շրջանակները : Միութիւնը կազմուած էր 1880ին, իր մէջ առնելով Հայաստանի մէջ գործող երեք կարեւոր ընկերութիւններ՝ « Արարատեան Ընկերութիւն », « Դպրոցասիրաց – արեւելեան » եւ « Կիլիկեան Ընկերութիւն »ը :

1887ին Օսմանեան կառավարութիւնը Ազգային Խառն Ժողովէն հարկադրեց նոր կանոնադրութեամբ կրկին վաւերացնել գոյութիւն ունեցող ազգային ընկերութիւնները : Այդ պահանջքին ենթարկուեցան « Ազգանուէր Հայուհեաց »ը, ինչպէս նաեւ « Ագապեան », « Սանդխտեան », « Գայեանեան », « Հռիփսիմեան » ընկերութիւնները եւայլն : Ասոնց մէջ եռանդուն եւ արդիւնաւէտ գործունէութեամբ աչքի կը զարնէր Սեբաստիոյ « Հայուհեաց Ընկերութիւն »ը (կամ « Հայ Տիկնանց Ընկերութիւն »), որ 400 անդամներ ունէր եւ թաղային դպրոցներու մէջ կրթութիւն կուտար 500է աւելի կանանց եւ աղջիկներու : Պոլսոյ « Հայրենիք » թերթը նկարագրած է, թէ ինչ մեծ պատրաստակամութեամբ սեբաստացի կանայք կ'օգնէին իրենց քաղաքի մէջ կանանց լուսաւորութեան գործին : Սեբաստացի կանայք նախաձեռնած են նաեւ հիմնել մանկապարտէզներ, սակայն բազմաթիւ մտադրութիւններ անկատար մնացած են : « Ազգանուէր Հայուհեաց »ի, ինչպէս նաեւ հայ ազգային մշակութային ընկերութիւններու գործունէութիւնը կառավարութեան կողմէ արգիլուեցաւ 1894ին : 1893ին արդէն արգիլուած էր բարեգործական նպատակներով հանգանակութիւններ կատարելը : Փակուեցան ընկերութիւններու միջոցով պահուող դպրոցները : « Ազգանուէր Հայուհեաց Ընկերութեան » անուան յիշատակութիւնն անգամ արգիլուեցաւ : Հետապնդումէ խուսափելու համար անոր մասին կ'ակնարկէին « Կրթանուէր Հայուհեաց Ընկերութիւն » անունին տակ :

(Մնացեալը Յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐԵՒԻ ԵՒ ԼՈՒՍՆԻ 1980Ի ԽԱՒԱՐՈՒՄՆԵՐԸ

Բնութեան հետաքրքրական, գեղեցիկ եւ գիտական արժէք ներկայացնող երեւոյթներէն են արեւի եւ լուսնի խաւարումները : Այս տարի անոնց շրջանը սկըսած է Փետրուար 16ին (խաւարումներու շրջաններու յաջորդութիւնը կը տեւէ մօտ վեց ամիս, իսկ պարբերութիւնը՝ 18 տարի 10 – 11 օր : Ուրեմն այս տարի պիտի կրկնուին 1962ի խաւարումները) :

Այս տարի տեղի կ'ունենան արեւի երկու՝ ամբողջական եւ օղակաձեւ խաւարումներ, եւ լուսնի երեք կիսաստուերային մասնակի խաւարումներ :

Արեւի առաջին խաւարումը տեղի ունեցած է արդէն Փետր. 16ին, ժամը 10.20ին (տեղական ժամով), մասնակի, իսկ ժամը 11.12ին՝ ամբողջական, որ տեւած է երեք ժամ, 22 վայրկեան եւ երեք երկվայրկեան : Օղակաձեւ խաւարումը կը սկսի Օգոստոս 10ին, ժամը 21.19ին եւ կը վերջանայ Օգոստ. 11ին, ժամը մէկին : Այս խաւարման շերտը կ'անցնի Խաղաղական ովկիանոսէն եւ Հարաւ. Ամերիկայէն :

Լուսնի մասնակի կիսաստուերային խաւարումները, որոնք անտեսանելի են անզէն աչքով, տեղի կ'ունենան Մարտ 1ին, ժամը 22.43ին, մինչեւ Մարտ 2ի ժամը 2.47ը՝ երբ Լուսինը կը գտնուի Առիւծի համաստեղութեան մէջ եւ 0.68 մասով կը ծածկուի Երկիրէն յառաջացած կիսաստուերով :

Երկրորդ խաւարումը վրայ կը հասնի Յուլիս 27ին ժամը 21.56ին եւ կը շարունակուի մինչեւ Յուլիս 28 կէս գիշերէն 20 վայրկեան եւ 30 երկվայրկեան անց, երբ Լուսինը կը գտնուի Այծեղջիւրի համաստեղութեան մէջ եւ կը խաւարի 0.28 մասով :

Լուսնի երրորդ խաւարումը տեղի կ'ունենայ Օգոստոս 26ին, ժամը 5.41էն մինչեւ ժամը 9.20, երբ Լուսինը կը գտնուի Ջրհոսի համաստեղութեան սահմաններուն մէջ եւ կը խաւարի 0.73 մասով :

———×———

ԱԼ. ՍՊԵՆԴԻԱՐԵԱՆ ՏՈՒՆ–ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ ՆՈՐ ՆԻՒԹԵՐԸ

Թիֆլիս բնակող Կարապետ Մանուկեան Երեւանի Ալ. Սպենդիարեան տուն – թանգարանին նուիրած է երաժիշտին անունը կրող անդրանիկ երաժշտական դպրոցէն խմբանկար մը : Լենինգրադէն Կարինէ Քուչնարեան նուիրած է կարգ մը արժէքաւոր նիւթեր, որոնք տարիներ խնամքով պահպանուած են երաժիշտ Քրիստափոր Քուչնարեանի դիւանին մէջ :

ԿՈՉ

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԱՅԿ. ՁԱՅՆԱՊՆԱԿ ԱՐՏԱԴՐՈՂՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՎԱՃԱՌՈՂՆԵՐՈՒՆ

Հայկական ձայնապնակներու եւ ձայներիզներու ամբողջական ցուցակի մը պահանջքը երկար ատենէ ի վեր զգալի դարձած է :

Ձեռնարկած ենք ցուցակագրել բոլոր տեսակի եւ որակի հայկական ձայնապնակներն ու ձայներիզները, եւ ապա համառօտ բացատրականներով հրատարակել՝ հայ թէ օտար հասարակութեան սեփականութիւնը դարձնելով զայն :

Արդ, կը խնդրենք բոլոր այն անհատներէն, խմբակցութիւններէն եւ մշակութային միութիւններէն, որոնք հայկական ձայնապնակ եւ ձայներիզ կ'արտադրեն եւ կամ կը վաճառեն, հետեւեալ հասցէին ղրկեն իրենց ցուցակը ամենաուշը մինչեւ 1930 Ապրիլ 30 :

HASMIG INJEJIKIAN
5250 Dudemaine,
Montreal, P. Canada H 45 IPI

Ցուցակի մը չգոյութեան պարագային ձեր կարելիութեան սահմաններուն մէջ ամբողջացուցէք հետեւեալ տեղեկութիւնները.

1. Ձայնապնակի անուն
2. Ձայնապնակի թիւ
3. Արտադրիչի անուն, արտադրութեան վայր եւ թուական
4. Ձայնապնակի վրայ արձանագրուած երաժշտական կտորներու խորագիր
5. Յօրինողի անուն (ներ)
6. Խօսքերու հեղինակը անուն (ներ)
7. Գլխաւոր մենակատարողի (ներ) անուն (ներ)
8. Խմբավարի (ներ) անուն (ներ)
9. Ընկերակցողի անուն (ներ)
10. Խումբ (երու) անուն (ներ) :

Յաւելեալ, հայ երաժիշտ – յօրինողներէն եւ կատարողներէն, որոնք իրենց ստեղծագործութիւններու կամ ոչ-հայկական կտորներու ձայնագրութիւններ ունին, կը խնդրուի ղրկել միայն ձայնապնակի անունն ու թիւը, որպէսզի կարելի ըլլայ հարկ եղած ստուգումը կատարել հրատարակուած քաթալոկներու կամ էնտէքսներու մէջ :

Այս աշխատանքը կարելի է իրագործել միայն ձեր բոլորին անյապաղ գործակցութեամբ :

Շնորհակալութիւն :

ՅԱՍՄԻԿ ԻՆՃԷՃԻԿԵԱՆ
Երաժշտագիտութեան էմ.Ա.ի թեկնածու, երաժշտական բաժանմունք, էմ. ժէ. 11 Համ.

ՄԷՐԻ ՄԸՔ ԼԱՖԼԻՆ
Երաժշտագիտութեան էմ.Ա.ի թեկնածու, երաժշտական բաժանմունք, էմ. ժէ. 11 թեկնածու Համ.

ՁԱՒԷՆ ՁԱՔԱՐԵԱՆ
Պ. Ա. թեկնածու, կատարողական բաժին Երաժշտական բաժանմունք, էմ. ժէ. 11 Համ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՆԻՒ ՃԸՐԶԻԻ Ս. Վարդանանց եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Փետր. 9ին, նշուած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի տեղական մասնաճիւղի հիմնադրութեան 5րդ տարեդարձը, 350 հոգիի ներկայութեան : Հանդիսութիւնը վարած է Անդրանիկ Տէր–Յովհաննէսեան : Խօսք առած են Հրանդ Մարգարեան եւ Շրջ. Վարչութեան ատենապետ Պետրոս Կարապետեան : Դրօշակի արարողութենէն ետք ստեղծուած խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ եղած են նուէրներ, կոկիկ գումար մը ապահովելով միութեան :

×

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Համազգայինի 10ամեակի հանդիսութիւնը տեղի ունեցած է Յունուար 13ին, Հայ Կեդրոնին մէջ, « Յարութիւն Մանուկեան » գրադարանի բացումով : Ներկայ եղած է Արեւելեան Ամերիկայի եւ Գանատայի առաջնորդ Մեսրոպ Եպիսկ. Աշճեան : Հանդիսավարը՝ Գրիգոր Հոթոյեան, բացման խօսքը արտասանած է շեշտելով, որ « առանց լեզուի ու մշակոյթի ազգութիւն մը չի կրնար գոյատեւել, իսկ մշակոյթ չունեցող ազգեր դատապարտուած են ձուլուելու » : Խօսք առած են Շրջ. Վարչութեան ներկայացուցիչը՝ Տիկին Սոնա Յովհաննէսեան եւ « Սողոմոն Թեհլիրեան » կոմիտէի կողմէ Կարօ Փաշայեան : Օրուան բանախօսը՝ Մեսրոպ Եպիսկ., անդրադարձած է Համազգայինի դերին՝ գաղութէ գաղութ, վեր առնելով անոր մշակութային առաքելութիւնը եւ իրագործումները : Հանդիսութիւնը վերջ գտած է ընկերական խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ, շնորհիւ «Սասուն» նուագախումբին :

×

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ կիլիկեան թեմի ազգային Առաջնորդարանին մէջ, Յունուար 25ին, տեղի ունեցած է յուշի երեկոյթ մը, նուիրուած Պարոյր Սեւակի : Բացումը կատարած է Պարոյր Վրդ. Էքմէքճեան, Տիկին Սաթենիկ Քէչէճեան խօսած է (հայերէն) Պարոյր Սեւակի կեանքին եւ մահուան պարագաներուն մասին, անդրադառնալով բանաստեղծի ծննդավայրին, ուսումնական կեանքին եւ ընկերային շրջանակին : Տոքթ. Վարանդ Յակոբեան ներկայացուցած է (անգլերէն) Պարոյր Սեւակի գործերուն ընդհանուր գիծերը : Փակման խօսքը արտասանած է թեմակալ առաջնորդը՝ Մեսրոպ Եպիսկ. Աշճեան : Գեղարուեստական յայտագրի մը գործադրութենէն ետք բացուած է նկարիչ Քաջագի « Պարոյր Սեւակ եւ իր հոգեհարազատ ժողովուրդը » ցուցահանդէսը :

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿՆ ՈՒ ՁԷՅՆԱՊԸ

Մարտիկ, իր այծերը դէպի անտառ իջնելէ յետոյ, շրջուած՝ լերան միւս կողքին, կռնակի վրայ պառկած՝ կը մըտածէր քիւրտ աղջկան մասին :

Ջէյնապ չէր գիտեր, թէ ո՞ր կողմն անցաւ հովիւը, եւ սակայն վստահ էր, որ հեռացած չէր, որովհետեւ իր ոտքի մատներուն վրայ ելած՝ տեսած էր անտառին մօտ անոր այծերէն երկուքը : Որտե՞ղ է ան, արդեօք կը դիտէ՞ զինքը այնպէս, ինչպէս կը դիտէր, երբ բարկացած էր շանը համար : Ջէյնապ կ'ուզէր ըսել, որ իր շունը արդէն լաւ է : Եւ արդէն մեծցած աղջկան մը պէս քըմայքոտ, օտար հովիւի ուշադրութիւնը իր վրայ դարձնելու համար իր ձայնը ձգեց ու սկսաւ երգել քրտական երգ մը.

Երբ յարձակեցար Հէմզոյի վրայ,
Ջիուդ ձալերէն կէծէկ դուրս կու
գար.
Երբ յարձակեցար Հէմզոյի վրայ,
Կարմիր թաշկինակդ վզէդ վար
ինկաւ,

Մէմօ՛, բաջ Մէմօ՛...

Մէմօն Ջէյնապի հէքեաթի հերոսն էր, Հէմզօ ցեղապետին դէմ միակը կռուի ելլող :

Ջէյնապ կ'երգէր եւ կ'ուզէր, որ անծանօթ հովիւը լսէր իր ձայնը, ցոյց տար իր հասակը բլուրին վրայ – այնպէս, մէկ ձեռքով հաստ գաւազանը բռնած, միւս ձեռքով խոշոր շան վիզը :

Ջէյնապ լռեց ու տխրեցաւ յանկարծ, երբ տեսաւ Հազարան լերան չօպանին լեռնէն վար իջնելը, շունի փոքրիկ լակոտ մը գրկած : Չօպանը գտած էր իր տեղը :

– Ջէյնապ, – ըսաւ չօպանը՝ շունը գրկէն վար դնելով,– աշխարհի լաւագոյն ցեղի շունն է, տաիա կաթէ նոր կտրած, խոշոր մամուղներ ունի : Պինկէօլի կողմերէն եկող չօպանէ մը գնեցի :Էս շունին համար տուի երկու այծ : Երդում կ'ընէր իր ֆիլլահին վրայ, որ էս շան մէրը խեղդած է եօթը արջ ու տասներկու գայլ :

Ջէյնապ ուրախ էր այդ նուէրին համար : Ձեռքով անոր կռնակը փայփայեց ու նոյնիսկ մտածեց անունին մասին : Չօպանը, քաջալերուած Ջէյնապի անմեղ ու աղջնակի ուրախ տրամադրութենէն, մազոտ ու քրտնած բազուկներով բռնեց անոր մարմինը ու գրկել ուզեց : Ջէյնապ՝ յանկարծակի մէջքէն բռնուած՝ վախցաւ : Ցանկապատէն վար կախուող ծիրանի ճիւղի մը պէս կ'ուզէր խուսափիլ անոր բազուկներէն : Ու սարսափած՝ ձայն ձըգեց :

Մարտիկ լսեց Ջէյնապի ձայնը : Փայտը ձեռքին, ոտքի ցատկեց : Ենթադրեց, որ քիւրտ աղջկան այծերուն մէջ գայլ իջած էր : Բլուրէն երբ վար իջաւ, տեսաւ քիւրտ հովուուհին նաշխուն թռչունի մը պէս քիւրտի մը բազուկներուն մէջ բռնուած : Իր որսին վրայ յարձակող բազէի մը նման հասաւ, բռնեց քիւրտի վիզէն ու այնքան ժիր սեղմեց, որ անոր դէմքը կապուտցաւ, աչքերը արճիճի պէս դուրս պիտի գային կարծես : Չօպանը ճիգով մը ազատեց իր վիզը ու յարձակեցաւ Մարտիկի վրայ : Մարտիկ անոր յարձակումը իր թիկունքով այնքան ուժեղ կերպով հրեց, որ չօպանը ետ – ետ գնաց ու կռնակի վրայ ինկաւ Ջուրին մէջ :

Չօպանի կողերը Ջուրի քարերուն էին զարնուած. դուրս չէր կրնար գալ : Մարտիկ օգնեց չօպանին : Երբ ոտքի ելաւ, սարսափով նայեցաւ : Անտարակոյս գայլըն սպանող Բերդակցի հովիւն ըլլալու է, մտածեց ու վէրքոտ գլուխը ծածկելու համար ֆիլլահը փնտռեց : Չօպանը գտաւ իր ֆիլլահը, գլուխը ծածկեց ու ոտքերը փարտելով՝ բլուրէն վեր ելաւ, շունի լակոտն իր հետ առած :

Ջէյնապի վզէն յուլունքի կապը փըրթած էր, եւ հատերը գետին թափած :

(Շար. – 28)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ Տէր եւ Տիկին Երուանդ Միքայէլեան 240 Ֆր. կը նուիրեն :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՏԻԿԻՆ ԱՐՏԵՄԻՍ-ՄԻՐՋԷ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Սարոյեան իրենց խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Խարբերդի պատանեկան դասընկերոջ՝ Միսաք-Միրզէ Ղազարեանի եւ զաւակներուն ու ընտանեկան պարագաներուն իրենց կնոջ եւ մօր Տիկին Արտեմիս Ղազարեանի կսկծալի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեփունջի 100 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին եւ 100 Ֆր. Դպրոցասէրին (ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Վալանսէն Տէր եւ Տիկին Յակոբ Կոչկակարեան խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնեն Միսաք (Միրզէ) Ղազարեանի, զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց սիրեցեալ կնոջ, մօր եւ ազգականին՝ Արտեմիս Ղազարեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 150 Ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Սաթենիկ Գալուստեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Գալուստեան, զաւակներն ու թոռները եւ ընտանեկան համայն պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ, մամուլով թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՇՈՂԻԿ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ (Մշեցի)

մահուան առթիւ եւ իր յիշատակին 2000 Ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

×

Նոյն տխուր առթիւ, իր մեծ-մօր յիշատակին, փոխան ծաղկեպսակի, Պ. Փօլ Գալուստեան 5000 Ֆր. նուիրած է Սէն-Լուի Հայոց եկեղեցւոյ եւ 5000 Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցւոյ պայծառութեան :

ՀՍԿՈՒՄ

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Այս Ուրբաթ, Փետր. 29, երեկոյեան ժամը 7ին, Առնուվիլ լէ Կոնէսի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ ՀՍԿՈՒՄ կը կատարուի բոլոր եկեղեցականներու մասնակցութեամբ :

A L'OCCASION DE LA PARUTION

„ D'ARMENIE 1900 "

d'YVES TERNON

et

J. C. KEBABDJIAN

aux Editions ASTRID

LA LIBRAIRIE H. SAMUELIAN ORGANISE DU 25 FEVRIER AU 10 MARS

une quinzaine promotionnelle pour cet ouvrage

Librairie Orientale H. Samuelian
51, Rue Monsieur-le-Prince
75006 Paris — Tél. 326-88-65
Fermé le Samedi après-midi

×

En vente également :
Librairie Palouyan
Lyon : Librairie-Expérience, 6 Rue Petit-David
Décines : Maison de la Presse
Grenoble : Librairie Massis, 70 Cours Berriat
et dans les libraries de :
Valence, Romans, Vienne, Aix-en-P ovence, Marseille, Reims, etc.

Liberation Arménienne

PRESENTE

« LE TRIANGLE »

en langue arménienne, version originale sous-titrée en français

Une exposition importante traitra principalement de l'extermination arménienne, du problème arménien et de la dissidence.

St. Etienne, Dimanche 2 Mars à 15 h.
à Clairvivre, 14 bis, Rue Roubaix, proximité Place Fourneyron

ՀԱՅԿ. ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

կը ներկայացնէ

ԵՌԱՆԿԻՒՆԸ

Հայերէն ֆիլմ մը, ֆրանսերէն ենթագրուած

Կիրակի, Մարտ 2, ժամը 15ին

Սէնթ-Էթէին

LA CAPPADOCE

soirée spéciale paëlla

avec

NINO DE MURCIA

et

danses espagnoles

le dimanche 23 mars

Réservations : 375-05-30 — 67 bis, Quai Blanqui — Alfortville 94

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE MARSEILLE
(12,14, Rue St. Bazile)

Վիճաբանական Ասուլիս

Նիւթ՝ Հայ եկեղեցւոյ եւ եկեղեցականներու դերը նպաստաւո՞ր թէ աննպաստ եղաւ մեր պատմութեան ազատագրական շարժումին մէջ :

Ուրբաթ՝ Փետր. 29, ժամը 21ին Վասպուրական սրահին մէջ :

Կը մասնակցին՝

ՇԱՀԱՆ ԽԱՉԱԿԻՐ ՔՀՆՑ ՏԷՏԷԵԱՆ եւ ԱՍԱՏՈՒՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Զրոյցը կը վարէ՝

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

DEBAT PUBLIC

Thème. Le rôle de l'Eglise et des écclesiastiques arméniens a été positif ou non au cours de notre histoire dans le mouvement de libération arménien ?

Vendredi 29 Février à 21 heures
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է
ENTREE LIBRE

CATHEDRALE ST. SAUVEUR
AIX EN PROVENCE

CONCERT

Vendredi, 29 Février à 21 heures
La chorale SAHAK-MESROB

110 MEMBRES

sous la direction de
KH. YILMAZIAN
au piano : *Juliette Yilmazian*
au programme : Komitas, Egmalian. Babadjanian, Bartevian, Altounian, Brahms, Schubert.

×

Հ Ա Մ Ե Ր Գ

Կազմակերպուած Էքս-ան-Փրովանսի Հայկ. Մշակութային Ընկերութեան կողմէ

ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ ԽԱՉԻԿ ԵԼՄԱԶԵԱՆԻ

Ուրբաթ, Փետր. 29, ժամը 21ին :

ԼԻՈՆ

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

իր 17րդ տարեդարձին առթիւ գեղարուեստական ցերեկոյթ մը կազմակերպած է Կիրակի, Մարտ 2, ժամը16էն սկսեալ : Թատերգութիւն, երգ, երաժշտութիւն եւ՝

ԽՆՋՈՅՔ ՄԸ

Սայաթ-Նովա նուագախումբին հետ : Եկեղեցւոյ սրահը, 295 Ռիւ Պուալօ

Մուտքը ազատ է :

Imprimé sur les Presses du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պոմոնի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Երկուշաբթի, Մարտ 3, ժամը 15ին, տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ : Շատ կարեւոր օրակարգ, նաեւ պատգամաւորական ժողովներու զեկուցում :

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Կաթողիկէ ժողովրդապետութեան, Շաբաթ, Մարտ 1, ժամը 20էն սկսեալ եկեղեցւոյ շքեղ սրահին մէջ :

TRANSTOURS

organise plusieurs voyages à Erévan avec divers programmes

14 jours à Erévan - 2 jours à Moscou

TOUS LES VOYAGES PAR AVION — HOTEL 1ère CLASSE — PENSION COMPLETE

prix du premier voyage: 3.300 F

	départ :	*retour :*
1er voyage	— 18 AVRIL	3 MAI
2e voyage	— 11 JUIN	26 JUIN
3e voyage	— 28 JUIN	12 Juillet

3 jours à Léningrad, 1 jour à Moscou, 12 jours à Erévan

4e voyage	— 6 AOUT	21AOUT
5e voyage	— 13 SEPTEMBRE	28 SEPTEMBRE
6e voyage	— 1er OCTOBRE	16 OCTOBRE

DIRECT DE MARSEILLE

1er voyage — du 11 au 25 AOUT
2e voyage — du 8 au 22 SEPTEMBRE
3e voyage — du 6 au 20 OCTOBRE

du 18 avril au 10 mai

DEPART DE TOULON
à bord du « Chota Roustavelli »

Croisière en mer Noire - 1er Mai à Erévan

23 JOURS DONT UNE SEMAINE A EREVAN
en cabine 4 personnes

3.900 F

(pension complète et séjour à Erévan compris)

TRANSTOURS, 25 Rue d'Argenteuil, 75001 Paris — Tél. : 261-58-28
ուր կարելի է ներկայանալ ամէն Չորեքշաբթի և Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18
Մարսէյլ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ
11, Rue du Bassin — SAINT-JULIEN. Tél. : 93-04-90 et (42) 83-31-55
Վալանս՝ դիմել Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ — Ալֆորվիլ՝ դիմել Յ. ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

DINER DANSANT

Dîner dansant organisé par les amis du Collège St. Grégoire de Nareg, au profit de cette fondation arménienne, à l'*Abbaye de Collonges-Paul Bocuse*, quai de la Jonchère 69660 Collonges au Mont d'Or, le Dimanche 2 Mars à partir de 20 h. Pour participer à ce repas de bienfaisance, se mettre en relation avec la Direction du Collège :
38, Route de Collonges,
69450 St. Cyr au Mont d'Or
Tél. (7) 847-28-65

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները Ուրբաթ, Փետր. 29 ժամը 21ին

Կարեւոր օրակարգ : Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի :

ASSOCIATION DE LA MAISON ARMENIENNE CULTURELLE ET ARTISTIQUE D'ALFORTVILLE

ASSEMBLEE GENERALE

Le Vendredi 29 Février

Quelque soit le nombre des présents l'Assemblée Générale est habilitée, selon les statuts, à délibérer valablement.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պր. Միսաք Միրզէ Ղազարեանէ 100 Ֆր. իր սիրելի կնոջ՝ Արտեմիս Ղազարեանի մահուան առթիւ : Նոյն առթիւ Տէր եւ Տիկ. Ղազար Ղազարեան Կապ. Խաչին կը նուիրեն 100 Ֆր. փոխան ծաղկեպսակի :

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
28
JEUDI
28 FEVRIER
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.590
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
55e ANNÉE — No 14.590

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀ ԺԻՍՔԱՐ .—

«Ֆրանսա անկախ է, բայց հաւատարիմ՝ Ատլանտեան Ուխտին»

— Օ —

Հեռատեսիլի Ա. կայանէն է, որ Նախագահ Ժիսքար տ'Էսթէն, պատասխանելով երկու լրագրողներու՝ Փաթրիս Տիւհամէլ եւ Քրիսթին Օքրէնթ, պարզեց Ֆրանսայի քաղաքականութիւնը, գլխաւորաբար արտաքին ճակատի վրայ։ Ի սկզբանէ ճշդեց որ մասնագէտներու չուղղեր իր խօսքը այլ այն Ֆրանսացի քաղաքացիին, որ ամբողջ օրը աշխատելէ ետք, իրիկունը տուն եկած է ու կ'ուզէ որ Նախագահը իրեն բացատրէ պարզօրէն քաղաքականութիւն մը որ այնքան ալ պարզ ու յստակ չի թուիր։

Իր այս ելոյթին կարեւորագոյն կէտը կը նկատուի այն հաստատումը զոր Նախագահը տուաւ, ինչ կը վերաբերի Ֆրանսայի դիրքին Ատլանտեան զինակցութեան հանդէպ, չեշտելով հանդերձ թէ Ֆրանսա անկախ կը մնայ եւ պէտք չէ վերածուի գերպետութեան մը գաւառին։ Հարկ է որ Ֆրանսա նախ պաշտպանէ իր շահերը բայց 32 տարի է անդամ է Ատլանտեան կազմակերպութեան, որուն Ուխտին 5րդ յօդուածը շատ յստակ է.— «Կողմերը, այսինքն Պետութիւնները, որոնք կը ստորագրեն, համաձայնած են որ զինեալ յարձակում մը, իրենցմէ մէկուն կամ միւսին դէմ, Եւրոպա պատահի թէ Հիւսիսային Ամերիկա, պիտի նկատուի յարձակում մը ուղղուած բոլոր կողմերուն դէմ եւ ուրեմն կը համաձայնին, որ եթէ նման յարձակում մը պատահի, իրենցմէ իւրաքանչիւրը կ'օժանդակէ անոր որ յարձակման ենթարկուած է, ձեռք առնելով բոլոր անհրաժեշտ միջոցները, մէջն ըլլալով զինեալ ուժին գործածութիւնը»։ Ասիկա, ուրեմն կրնայ ապահովութիւն տալ Ֆրանսայի Ատլանտեան զինակիցներուն, որ Ֆրանսա հաւատարիմ է իր յանձնառութեանց։ Այս առընչութեամբ է որ Քոթիտիէն տը Փարի խմբագրապետը՝ Թեսոն կը գրէ՝ «Եթէ խորհրդային ուժերուն Աֆղանիստան մուտքին յաջորդող օրերուն, Հանրապետութեան Նախագահը խօսէր այն լեզուն, զոր խօսեցաւ երէկ իրիկուն, բազմաթիւ թիւրիմացութիւններու առաջքն առնուած կ'ըլլային»։

Ըսել չէ թէ ամէն մարդ գոհ է Ժիսքարի յայտարարութիւններէն եւ այդ առընչութեամբ կը բաւէ կարդալ Իւմանիթէի խորագիրը՝ «Անկախութիւնը... Ատլանտեանականութիւնն է»։

Նախագահը կրկնեց արդէն ծանօթ կէտեր։ Խորհրդային միջամտութիւնը Աֆղանիստան անընդունելի է, կատարուած իրողութիւնը չընդունիր։ Լուծելու համար աֆղան տագնապը, երեք տարրեր կան.— Ա) Օտար ուժերու հեռացում։ Բ) Աֆղանցիներու իրաւունքը իրենք որոշելու իրենց գործերը։ Գ) Այնպէս ընել որ Աֆղանիստան սպառնալիք մը չըլլայ իր դրացիներուն համար եւ գերպետութեանց միջեւ ալ մրցակցութեան խաղալիք չըլլայ։

Մոսկուայի հետ հաղորդակցութեան միջոցները պէտք է պահել, ինչ կը վերաբերի ողիմպիական խաղերուն, կազմակերպողներուն կը մնայ որոշում տալ։

Ոչ մէկ տարակարծութիւն կայ Միացեալ Նահանգներուն հետ, Աֆղանիստանի դէպքերուն վերլուծման մէջ։ Արեւմտեան Պետութեանց շարքին մէջ, Ֆրանսա միակն է, որ հինգ տարի է կը գեղչէ իր զինուորական ծախքերը։ Ֆրանսա, նաեւ այն երկիրն է որ ամէնէն աւելի ըրած է մարդկային իրաւանց ի նպաստ։

×

Իր կողմնակիցներուն համար Նախագահ Ժիսքարի արտաքին քաղաքականութիւնը յստակ է եւ մանաւանդ կը պահէ «Կոլեան» հով մը բայց ոչ-կողմնակիցներու եւ նոյնիսկ «փողոցի մարդուն» կարծիքն այն է որ արտաքին քաղաքականութիւնը ոչ թէ դէշ է այլ բացակայ, այլ խօսքով Նախագահը արտաքին քաղաքականութիւն չունի։ Գրեթէ նման կարծիք մը ունի նաեւ գերման մամուլը եւ պահպանողական օրաթերթ՝ Ֆրանքֆուրթըր Ալկըմայնէ Ցայթունկ երկար խմբագրականով մը կը քննադատէ Ժիսքարի արտաքին քաղաքականութիւնը զոր զիկ-զակ կ'որակէ եւ յատկանշական կը գտնէ Ֆրանսական դիրքի անիրականութեան։

—×—

ԻՐԱՆ

ՍԱՒԱՔԻ ԶՈՀԵՐԸ ՔՆՆԻՉ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԱՌՋԵՒ

ՄԱԿի նշանակած հինգ հոգինոց յանձնախումբը տեսնուելէ ետք Արտաքին նախարար Ղոթպզատեհի հետ, առջի օր ընդունեցաւ Սաւաքի զոհերը կամ անոնց ընտանիքները։ 200 հոգի տողանցած են խոր տպաւորութիւն թողլով յանձնախումբին անդամներուն վրայ։ Վիրաւոր, հաշմանդամ, կոյր, կաղ, փորուած աչքերով երիտասարդներ, անդամահատուած կիներ ներկայացած են ցոյց տալու համար Շահին գաղտնի ոստիկանութեան չարչարանքներու տարողութիւնը։ Այս դժուար հանդուրժելի տեսարաններուն կողքին նաեւ նկարագրութիւնները, որոնք աներեւակայելի կը նկատուին։ Այս ամբողջին եզրակացութիւնն այն եղած է որ նախապայման կը մնայ Շահին յանձնումը։ Ինչ կը վերաբերի պատանդներուն, ուսանողները կը կրկնեն թէ կ'ենթարկուին Իմամին կամքին եւ Խորհրդարանին որոշումին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԱՐԹԸՐ հաւանաբար շահած է այլեւս իր կուսակից-մրցակից Քենըտիի դէմ, տրուած ըլլալով որ Նիւ-Հըմշայրի հըրջանը տեսակ մը ջերմաչափ կը նկատուի, եւ հոն է որ առջի օր Գարթըր ճզմեց Քենըտին, նախնական ընտրութեանց հանրաժողովին։

ԹԻԹՕՆ գրեթէ մեռած կարելի է նկատել քանի բժիշկները չեն կրցած դարմանել թոքատապը եւ սիրտն ալ վայրկեանէ վայրկեան կը տկարանայ բայց եւ այնպէս իր կազմը այնպիսի հանելուկ մըն է, որ ոչ ոք կրնայ ճշդել թէ որքա՞ն կրնայ տոկալ։ Կասկած չկայ սակայն թէ դատապարտուած է եւ հրաշք չի կըրնար պատահիլ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ եկամուտի տուրքերու յայտարարութեան վերջին պայմանաժամն է Մարտ 3, փոխանակ Փետր. 29ի։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՑԻՑ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Փետր. 22–25)

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆԻ ԳՈՐԾԸ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի մէջ, 150 հազար տպաքանակով լոյս տեսած է Սերօ Խանզադեանի «Երեք տարի 291 օր» խորագրով հաւաքածոն, (ռուսերէն), ուր տեղ գտած են, բացի պատերազմական յուշագրութենէն, «Ծարաւ եմ ջուր տուէք», «Վեց գիշեր» վիպակները, «Լալ Համազը», «Բարի լոյս, Նուարդ», «1971, ամառ» եւ այլ պատմուածքներ։ Ռեգինա Կարբիէլեանցի թարգմանութեամբ հրատարակուած գիրքի ծանօթագրութեան մէջ նշուած է, որ հայ արձակագիրը ծանօթ է իբրեւ «Մխիթար Սպարապետ» պատմական վէպի եւ «Քաջարան» վէպի հեղինակ։ «Երեք տարի 291 օր» պատերազմական յուշագրութիւնը Մոսկուայի մէջ չորս անգամ հրատարակուած է։

×

ԾԱՆՐԱԲԱՐՁ ՍԵՐԳՕ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ 70ԱՄԵԱԿԸ ՆՇՈՒԱԾ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի մարզասէր հասարակութիւնը նշած է ծանրաբարձ Սերգօ Համբարձումեանի ծննդեան 70ամեակը։ Հայ մարզիկը 1930ական թուականներուն մեծ անուն ունեցած է մարզանքի աշխարհին մէջ։ Բազմաթիւ անգամներ շահած է աշխարհի եւ Խորհ. Միութեան ախոյեանի տիտղոսը։ Մասնակցած է Ֆրանսա եւ Պելժիա տեղի ունեցած մրցումներուն եւ համաշխարհային բանուորական ողիմպիականներուն։

×

ԵՐԱԺԻՇՏ ԵՐՈՒԱՆԴ ԵՐԿԱՆԵԱՆԻ ՆՈՐ ԳՈՐԾԵՐԸ

Երաժիշտ Երուանդ Երկանեան Դանիէլ Վարուժանի «Նաւասարդեան» խորագրով բանաստեղծութեան թեմայով նոր գործ մը յօրինած է, զոր կոչած է «Խըմբերգային հիմնոդիա»։ Երաժիշտը աւարտած է նաեւ դաշնակի 2րդ սոնաթը եւ ներկայիս կը պատրաստէ – Դիրք ծննդոց» խորագրով գործը, Վահագն Դաւթեանի պոէմի մոթիֆներով, սենեկային նուագախումբի, երգչախումբի, երգէոնի եւ սամունքողի համար։

×

ԳՐԻԳՈՐ ՋԱՆԻԿԵԱՆԻ ԳԻՐՔԸ ՌՈՒՍԵՐԷՆ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ

Մոսկուայի «Դետսկայա լիտերատուրա» («Մանկական գրականութիւն») հրատարակչականը 100 հազար տպաքանակով լոյս ընծայած է Գրիգոր Ջանիկեանի (Երեւանէն) «Այսպէս են ծնւում լեգենդները» գիրքը, զոր ռուսերէնի թարգմանած է Գուրգէն Հայ-Արտեան, իսկ Ռեգինա Կապրիէլեանց զայն խըմբագրած է։ Գիրքը, որ կը ներկայացնէ Արփի – Սեւան ջրատարի շինարարութեան պատմութիւնը, պատկերազարդ է։

×

ԳՈՐԳԱԳՈՐԾՈՒՀԻԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

Մեծանուն գորգի գործատան ակումբին մէջ տեղի ունեցած է Հայաստանի ծանօթ գորգագործուհի Աղունիկ Ալբերտեանի նուիրուած մեծարանքի երեկոյթ մը։ Ներկայիս ան կ'աշխատի գորգի մը վրայ, որ կը վերջանայ 1984ին։ Իր գործած գորգերը աչքի կը զարնեն բարձր որակով։ Մեծարանքի երեկոյթը տեղի ունեցած է Հայաստանի առաջնութիւնը շահելուն առթիւ՝ գորգագործութեան մէջ։

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Հայաստան չորրորդ անգամ ըլլալով պարգեւատրուած է Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի, Նախարարաց Խորհուրդի, Արհեստակցական Միութիւններու Կեդր. Խորհուրդի եւ Կոմերիտմիութեան Համամիութենական Կեդր. Կոմիտէի կարմիր դրօշով, ի գնահատութիւն 1979ին արձանագրած յաջողութեան ազգային եկամուտի մրցանիշին մէջ։

×

ԱՂԱՍԻ ԱՅՎԱԶԵԱՆ ԲԵՄԱԴԻՐԻ ԴԵՐԻՆ ՄԷՋ

Աղասի Այվազեան, որ բազմաթիւ շարժանկարներու սենարիոներու հեղինակն է, առաջին անգամ ըլլալով հանդէս եկած է իբրեւ բեմադիր։ Ան բեմադիր Լեւոն Իսահակեանի հետ ձեռնարկած է «Աւազ» ժապաւէնի պատրաստութեան՝ «Հայ-ֆիլմ» արուեստանոցին մէջ։ Աղասի Այվազեան գրած է «Եռանկիւնի», «Հայրիկ», «Խաթաբալա» ժապաւէններու սենարիոները։

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅՈՑ ՆՈՐԸՆՏԻՐ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ

— Օ —

Ինչպէս գրած էինք մեր երէկուան թիւով, Շաբաթ, Փետր. 23ին, Գաւառական Ժողովը Լիբանահայոց առաջնորդ ընտրած էր Արամ Վրդ. Քէշիշեան, որ տեղապահի պաշտօնը կը վարէր Տաճատ Արք. Ուրփալեանի վախճանումէն (1978) ի վեր։

Այս առթիւ, Երեքշաբթի Փետր. 26ի Պէյրութի Ֆրանսագիր օրաթերթերը՝ Օրիան – Լը Ժուռ եւ Լը Ռեվէյ, տալով լուրը, հրատարակած են նաեւ նորընտիր առաջնորդին նկարը ու տուած հետեւեալ մանրամասնութիւնները.— Ծնած 1947ին, Արամ Վրդ. Քէշիշեան իր ուսումը կատարած է յաջորդաբար Անթիլիասի Դպրեվանքը, Պէյրութի Ամերիկեան համալսարանի Աստուածաբանութեան Նիւ-Եօրքի դպրոցը, Ժընեւի Էքիւմէնիք Հիմնարկութիւնը եւ Նիւ Եորքի Ֆորտհամ համալսարանը։ Էքիւմէնիք շարժումին մէջ իր գործունէութեամբ, Արամ Վրդ. մեծ դեր ունեցած եւ աշխատանք տարած է մասնակցելով ժողովներու թէ՛ տեղական թէ՛ միջազգային գետնի վրայ եւ վարած, Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Էքիւմէնիք յարաբերութեանց ընդհանուր քարտուղարի պաշտօնը։ Հեղինակ է բազմաթիւ յօդուածներու եւ խմբագրականներու, հայերէն եւ անգլերէն, զանազան պարբերաթերթերու մէջ եւ նաեւ գիրքերու հայագիտութեան եւ աստուածաբանութեան մասին։

Պէյրութի օրաթերթերը կ'աւելցնեն թէ երկրին ցաւոտ պայմաններուն պատճառով (Պէշիր Ճեմայէլի զաւկին եղերական մահը, հօրը դէմ կատարուած եղեռնափորձին առեն) Լիբանահայոց Առաջնորդարանը կը յայտնէ որ շնորհաւորութիւններ չընդունիր հիմա եւ անոնց թուականը կը յայտնուի յետագային։

ARMENIA
" la patria negata „

Գրեց՝ ՎԻՆՉԷՆՑՕ ՄԱՏՏԱԼՈՆԻ

Ա.

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք, Հինգ – շաբթի Փետր. 21ի մեր թիւով, վերոյիշ- եալ խորագրին ներքեւ (Հայաստան՝ Ժխտուած Հայրենիքը) իտալական շա – բաթաթերթը՝ *Ֆամիլիա Քրիսթիանա* յօդուած մը հրատարակած է Հայերու մասին իբրեւ հետեւանք հոս ու հոն, վեր- ջերս նաեւ Հռոմ, կատարուած եղեռնա- փորձերու: Յօդուածագիրը եկած էր Փա- րիզ եւ զանազան տեսակցութիւններ ու- նեցած: Պարզ է, որ ամփոփած է իրեն յայտնուած մտքերը, ինչ որ, չխեղաթիւ- րելով հանդերձ, արտայայտուած կար – ծիքները ամբողջովին հարազատ պատ – կերը չի կրնար տալ հարցազրոյցներուն: Օրինակ, երբ ինք եւս դատապարտելով ահաբեկչութիւնը մեր կարծիքը կ'ուզէր, շեշտեցինք թէ մանաւա՛նդ *մաս–մնակա*– ներուն (ձայնասփիւռ, մամուլ, հեռա – տեսիլ) չկյնար դատախազի դերը, քանի որ՝ իրենք Հայերով կը զբաղին միայն երբ մահափորձ ըլլայ կամ ռումբեր պայ- թին, ու այդ ընթացքով իսկ ֆաչալերած կ'ըլլան նման արարքներ: Տափիներու եր- կայնքին *Մոնտ* առաջին էջին վրայ Հա- յերով երբեք չէր զբաղած, ոչ ալ է. Սալլիէ բարեհաճած էր իր ամէնօրեայ ֆրոնիքներէն մէկը Հայկ. Հարցին յատ- կացնել: Երի՛ն, երբ Շան զ'էլիզէի վրայ մահափորձ եղաւ: Ասիկա բնաւ չի նշա- նակեր որ Հայկ. Հարցի լուծման ճամբան կը բացուի ահաբեկչութեամբ: Ի հարկին, անիկա կրնայ հանգրուան մը ըլլալ, ա- նոնց համար որոնք քաղաքական յստակ ծրագիր մը ունին եւ ոչ, ինչպէս՝ պա- րագան է Պաղեստինցիներուն: Մնաց որ ահաբեկչութիւնը շատ կնճռոտ հարց մըն է եւ հաւանական ալ չէ, ինչպէս ըսինք ուրիշ առիթով ալ, որ բոլոր արարքները *Հայկական* դիմագիծ ունենան: Նման գոր- ծունէութեանց մէջ, ոչ գրգռութիւնները կը պակսին ոչ ալ պղտոր տարրեր:

Քսանըհինգ տարեկան, անոյշ ժպիտով, կշռուած շարժումներով, քաղքենի վա- յելչութեամբ: Լաւ ընտանիքի տղու մը, գրեթէ տասնինները դարու դիմա – գրեթէ նկար մը: Զուգեր նկարուիլ, ըսելով որ թերթի վրայ իր նկարով, դիւրին որս կը դառնայ հակառակորդներու: Հանդարտ եւ հաստատ ձայնով կը խօսի, ըսելով.

— Մերինը մէկն է այն շարժումներէն, որոնք ծագեցան երեք կուսակցութիւննե- րու չափաւոր գործելակերպերու ձախո- ղութեան հաւաստումէն, նկատմամբ Թուրքերէն խլուած մեր հողերու վերա- դարձին»: Մենք, «Հայ Պայքար»ականներս չենք — կը ճշդէ — ռումբ նետողները, նոյնիսկ եթէ ոստիկանները տարբեր կար- ծիքի են: Ամէն մահափորձէ վերջ խու – զարկելու կուգան, սպառնալից հարցաքըն – նութիւններու ենթարկելով մեզ: Կ'եզրա- կացնէ.— «Վաթսուն տարուան դիւանա- գիտական աշխատանքը եւ աղերսագիրերը միջազգային կազմակերպութիւններու ոչ մէկ արդիւնք տուին. ահա թէ ինչո՛ւ, մենք այսօր, մեր թերթին միջոցով, ա- ռանց երկդիմութեան զօրավիգ կը կանգ- նինք այն շարժումներուն որ զինեալ պայ- քարը առաջ կը տանին »:

— Թորանեան, բռնութիւնը բռնութիւն կը ծնանի, յաճախ անմեղ զոհեր: Հռոմի մէջ, քիչ մնաց որ աղէտ մը տեղի ունե- նար. Լա Հէյի մէջ երիտասարդ մը սպան- նուեցաւ, պարզապէս որովհետեւ Թուրք դեսպանին զաւակն էր:

— «Զեմ խորհիր որ մահափորձի հե- ղինակներու ծրագրին մէջ աղէտ մը կոր- ծանել ըլլար, այլապէս կրնային շար – ժանկարի սրահներու կամ մեթրոներու մէջ ռումբեր զետեղել եւ ոչ թէ պաշտօ- նատուններու առջեւ, եւ ան ալ փակ եղած շրջանին:

Ես այս կազմակերպութիւններուն չեմ պատկանիր. բնականաբար պէտք է աւելի խոհեմ ըլլալ: Հռոմի գործողութիւնը ուր անմեղներ վիրաւորուեցան, ցաւալի է, բայց յայտնի է որ թեքնիք սխալ մը տեղի ունեցած է. մինչ խստօրէն դատա- պարտելի է Լա Հէյի Թուրք դեսպանին տղուն սպանութիւնը:

Արդէն դեսպան մը սպաննելը վիճելի է ինքնին, նոյնիսկ երբ հարցը Պետու – թեան մը պաշտօնական ներկայացուցիչի մը մասին է որ չուզեր ցեղասպանութիւնը ճանչնալ, այսուհանդերձ կարելի չէ սպաննել անձ մը, պարզապէս որովհետեւ զաւակն է հակառակորդի մը: Ստալինի աղջիկն անգամ փոխ – վրէժի չենթար – կուեցաւ. մենք մահափորձը կը դատա – պարտենք, գիտնալով հանդերձ որ մէկու- կէս միլիոն Հայեր կոտորուեցան եւ ցարդ ոչ մէկ Թուրք կառավարութիւն զղջումի բառ մը արտասանեց »:

— Արեւմտեան հանրային կարծիքը այս մահափորձերը դատապարտեց:

— Թուրք եւ գերմանական օդանաւ[…] յին ընկերութիւններու դէմ ռումբ[…] Հռոմի եւ Փարիզի, կրնան « լաւ[…] խորհուրդ » քաղքենի (բառ մը որ չ[…] չեմ սիրեր) եւրոպական հասարակու[…] թիւնը խռովել, բայց ընդհանրապէս «եր[…] րորդ Աշխարհ»ի հակազդեցութիւնը դր[…] կան է. դատապարտող չկայ, այլ հ[…] կառակը:

Իսկ Հայերը, անոնք զորս ես կը ճան[…] նամ, տարեցները գլխաւորապէս, [...] Արեւմուտքի վրայ դրած էին բոլոր [...] սերնին, որպէս քրիստոնեայ, անկարե[…] է որ մոռնան թէ ինչպէս լքուեցան Եւ[…] րոպայէն. իմ ճանչցած տարեց Հայեր[…] այս ահաբեկչութեան համար արցունք[…] իսկ չթափեցին:

— Բռնի միջոցները պիտի շարունա[…] ուի՞ն:

— Պէտք է յստակ ըլլայ որ զին[…] կազմակերպութեան գլխաւոր թշնամ[…] Թուրքիոյ պետերն են եւ ոչ ժողովուր[…] կամ արեւմտեան օդային ընկերութիւ[…] ները. մինչեւ որ Թուրք կառավարութի[…] նը չընդունի իր նախորդներուն ոճիրնե[…] եւ չհատուցանէ այս անիրաւութիւ[…] ան ամէն հայ հոգիի մէջ կենդանի պի[…] մնայ. եւ այնու որ կենդանի է ամ[…] Հայու հոգիին մէջ պայթուցիկ անիրա[…] ւութիւն մըն է: Ո՛չ, չկարծէք որ Հայե[…] մոլեռանդ են. տարիներ շարունակ խ[…] ղաղօրէն արդարութիւն փնտռեցին, [...] ոք ականջ կախեց. տասնեակ մը դեսպա[…] ներու սպանութիւնը, քանի մը ռումբ[…] բաւեցին որ հանրային կարծիքը ա[…] դրադառնայ որ Հայկական Հարց մը կա[…]

— Հայաստանի Միութիւնը հետապ[…] դելը ցնորք մը չէ՞:

– Կան մարդիկ որ ցնորական նկա[…] ուած գաղափարներու համար կը պայ[…] քարին: Համայնավարները Ֆրանսա[…] մէջ ընտրողներու քսան առ հարիւրը [...] ներկայացնեն, անոնցմէ ոմանք վաթս[…] տարիէ ի վեր կը պայքարին կուսակ[…] ցութեան եւ արհեստաւորական համա[…] խմբութիւններու մէջ, այն յոյսով [...] Ֆրանսան օր մը ընկերվարական [...] կեր մը դառնայ. ա՛յս ալ մեր դա[…] նման կրնայ ցնորական նկատուիլ:

Թորանեան երրորդ սերունդի[…] պատկանի. կոտորածէն փրկուածներ[…] զաւակներուն զաւակը: Տեղահանուած[…] Ջարդուած որովհետեւ Թուրք կառավ[…] րութիւնը դաշնակից Գերման[…] վախ ունէին որ Հայերը, որպէս քր[…] րիստոնեայ, ցարական Ռուսիոյ կ[…] հակէին, որ այն ատեն Ֆրանսայի [...] Անգլիոյ կողքին կը պատերազմէր:

(Շար. [...])

ՀԱՅԱՍՏԱՆ
« ԺԽՏՈՒԱԾ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ »

Սկիզբը եօթանասունութամեայ նախ – կին իմաստասէր, Գուրգէն Եանըգեանն էր որ արճանակի հարուածներով սպան- նեց Թուրքիոյ հիւպատոսն ու փոխ – հիւպատոսը, որպէս ներկայացուցիչները Պետութեան մը որ պատասխանատուն էր իր ընտանիքի քսանըվեց անդամներու սպանութեան, 1915ի կոտորածին:

Յիսունինը տարի շարունակ, այն օրէն երբ մէկուկէս միլիոն Հայեր կոտորուե- ցան ժամանակի Թուրք կառավարութիւն- ներէն, վերապրողները, ժառանգորդներ հազարամեակներու քաղաքակրթութեան մը, ապրած էին այն յոյսով որ միջազ- գային դիւանագիտութեան միջոցով ար- դարութիւն պիտի ստանան. բայց 1974էն ի վեր, երբ ծերունազարդ Եանըգեան Լոս Անճելըսի հին պանդոկի մը հիւրա- սենեակին մէջ կրակեց, պահանջելով հայրենի հողերու միասնականութիւնը եւ ճանաչումը իր ժողովուրդին կրած անիրաւութիւններուն, արմատական ան- կիւնադարձ մը տեղի ունեցաւ: Արդա – րութեան սակարկութենէն անցան արդա- րութեան նուաճումին:

Այլ վրիժառութիւններ գործուեցան. տասնեակ մը Թուրք դիւանագէտներ զգետնուեցան. քիչ մը ամէն կողմ ու- ժանակներ պայթեցան. վերջիններս Հը- ռոմ, Մատրիտ եւ հոս՝ Փարիզ; ռումբեր Թուրք եւ Արեւմտեան օդանաւային ըն – կերութիւններու առջեւ: Այս ամէնը յա- նուն « Հայաստանի ազատութեան » գոր- ծող զանազան կազմակերպութիւններէ ստանձնուած:

« Այն ինչ որ բռնութեամբ խլուած է մեզմէ, միայն բռնի ուժով կրնանք ետ խլել » կը բացատրէ ինծի, Արա Թորան- եան, « Հայ Պայքար »ի տնօրէնը, Մոն- փառնասի արուեստագէտներու սրճարա- նի՝ Տոմի լուսամփոփներու ցոլքին տակ:

ԳԱՐՈՒՆ 1979
ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՈՒ ՏԱՐԻՆ

Պուչոն՝ հովիւի շուն, անկարող ինք- զինքը զսպելու, հաջած էր քանի մը ան- գամ: Զանազան զանգակներու հնչիւնով, հօտը մօտեցած, առանց ժամանակ կոր- սնցնելու տարածուած էր մարգագետնի վրայ: Խաշնարածի շունը, կանխած տի- րոջ յայտնուիլը, յատուկ հոտառու – թեամբ, առանց Պուչոյին մօտենալու, քննած էր խլեակներու խումբը: Մար – դամօտ՝ անվախ հոտոտած ու լիզած էր Հոյ – Հօրոյի ձեռքը: Նախանձ Պուչօն մեզմ հաչիւնով յանդիմանած էր հաշ – տութեան ձիթենին բերողին: Կիւլնազ՝ ազնուկէն անհանգիստ, վախով արթըն – ցած, սոսկումով շուրջն էր նայած, յան- կարծ կարծելով վերադարձած ըլլալ Քիւրտին մօտ... Մինչ այդ՝ ծեր խաշ – նարածը, ցուպին յենած, մօտեցած էր ողջոյն տալու: Առանց ակռայի, չածիլ – ուած, բերանը կիսաբաց, նիհար այտե- րու մաշկը հիւծած, դէմքին շարունակ անհուն տխրութեան երեւոյթ մը կու – տար: Կարեկցութեամբ Կիւլնազին էր նայած, առանց հարց տալու, ձեռքի տոպրակէն, չիչ մը ջուր ու բարակ քուրջ մ'էր դուրս քաշած: Խնամքով թրջած, աղջկան էր երկարած: Կիւլնազ՝ դեռ ան- վարժ մարդկային զգացումի նշոյլին, ապշած՝ չէր գիտցած ինչպէ՞ս երախ – տագիտութիւն յայտնել: Վարանումէ ետք, ընդոստ ոտքի ելած, յուզումով ծերունիին աջն էր համբուրած: Հոյ – Հօրոյ տեսարանէն այլայլած, նոյն ըղ – ձայնոտ հոգեթով, շնորհակալութիւն էր յայտնած: Ծեր մարդը՝ Արար, փորձա- ռու կեանքի դիպուածներուն, վայրկեա- նական գուշակած էր խլեակներու պա – րագան: Ո՞վ գիտէ, այդ վերջին սգա – ւոր տարիներուն, այդ նոյն ճամբուն վը- րայ, անկարող որեւէ օգնութեան, այդ տրտում աչքերը ի՜նչ արհաւիրքներ էին տեսած...

Երբ անհատնում կարաւաններ, սպան – դի ճամբան բռնած, անհունական ձիգով կը քաշկռտէին իրենց վերջին հոգեհատոր բեկորները, ո՞վ գիտէ իր զգացումի կը- շիռը, ինչպէ՞ս էր խախտած... եթէ Կիւլնազի հանդէպ ունեցած սէրը ունէր ... Ո՞վ գիտէ ինչպէ՞ս էր տառապած իր ներքին ցասումը... Արդեօ՞ք օրերով ա – միսներով կրկնուած նոյն տեսարաննե – րը սովորութիւն էին դարձած աչքին կամ հոգեկան իմացականութեան, թէ՝ ընդ – վըզումը կրկնապատկուած իր մէջ. զըղ- ուանքը թախիծ էր ստեղծած իր մարդ- կային տարածքին մէջ, ընդունելու բա – րոյական իմաստին համարժէքը...

Ծեր հովիւը փափկանկատ, բացած էր ձեռքի տոպրակը, իր օրուան սնունդը խլեակներուն նուիրելու: Մածունը, հա- ցը, միրգերը շլացուցած էին որբուկ – ներու անօթի աչքերը... Նկարագրի յա- տուկ ազնուութիւնը, մարդուն բարիքը, զարմանքի, օրհնութեան կանչ էր խլած տղոց սոված բերաններէն... Հոգեկան գոչիւնը, խառնուած ակնածանքի, չէին համարձակեր մօտենալ բերանին բան մը տանելու: Առաջին ազատութեան երախ- տիքի հացը պիտի թրջէին ուրախ ար – տօսրի կաթիլներով...

Ծեր հովիւը՝ անհուն գութով, նայած էր դիւրազգած տղոց սնունդին առջեւ ժուժկալ երեւոյթը: Կիւլնազ՝ անկարող ուտելու, քանի մը դգալ մածունով էր գոհացած. Հոյ – Հօրոյ՝ չերտ մը հաց խնձորի ընկերակցութեամբ: Տղան՝ կար- ծես յոգնութիւնը մոռցած, անհոգ [...] ցած էր դէպի դաշտ դիտելու հա[…] դառներու հօտը: Ամէնէն փոքրը Թե[…] րուն մէջ, վերադարձած էր Կիւլնա[…] մօտ, ցոյց տալու զանգուր կենդանի[…] փափուկ բուրդը: Գլուխը ոլորած գո[…] նուկի խարտեաշ մորթին, գորով[…] փայփայած էր մինչեւ կենդանիի ա[…] տութիւն տենչող մայիւնը: Կենդան[…] ազատ՝ ետեւէն էր վազած, հօտին [...] հետ մօտէն բարեկամանալու, ուսում[…] նասիրելու կենդանիներու յատկանշա[…] կան գիծերը:

Այդ պահը, աչքերուն վառվռուն փա[…] լը, վանած էին տխուր տեսիլներու [...] ռանկարը: Երազի պէս թուլութիւն մ[…] մարմնին գնդիկներուն հետ կը խաղա[…] գոհ՝ պառկած կը դիտէր կենդանիներ[…] ուժգին խոտ պոկելը, ախորժակով կ[…] կար ծամելը: Երբեմն՝ մայիւնի ձայ[…] զանգակի անոյշ հնչիւնին խառնուա[…] կարծես նուագ, թմրած մարմնին օր[…] պահանջը կու տար ոսկի անուրջի մէջ [...] պաւինելու...

×

ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆ

(Շար. – 23)

ԱԶԳԱՆՈՒԷՐ ՀԱՅՈՒՀԵԱՑ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

(ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

(Բ. եւ Վերջ)

1908ին, Ապտիւլ Համիտի գահընկեցութենէն ետք, Պոլսոյ մէջ, դարձեալ Սիպիլի ջանքերով, «Ազգանուէր Հայուհեաց Ընկերութիւն»ը վերսկսած է իր գործունէութիւնը: «Ազգանուէր»ի գործիչները ըմբռնելով դաստիարակ Հայութեան վիճակին ծանրութիւնը, որոշած են բարձրացնել անոր բարոյական ոգին, օգնել կենդանի պահելու հայ ժողովուրդը Հայոց հողին վրայ: Անոնք համոզուած են որ յանցանք է համակերպիլ կատարուած ոճրագործութեան հետեւանքներուն հետ: Ամէն մարդ կը խուսափէր ազգային գործերու մասնակցելէ: «Մինչդեռ ամէն մարդ իր տան անկիւնները կը պահուըտի կամ սադին – անդին կը փախչի յարձակումի, կոտորածի սպառնալիքի տակ՝ մեր օրիորդները անվեհեր կը շարունակեն իրենց յանձն առած պաշտօնը» — կը գրէր Սիպիլ այդ օրերուն:

Մեծ փորձութիւններ կը սպասէին «Ազգանուէր Հայուհեաց Ընկերութեան» նաեւ անոր գործունէութեան երկրորդ շրջանին: Իրենք զիրենք ազատամիտ եւ յառաջդիմական ձեւացնող Երիտասարդ Թուրքերու իշխանութեան երկրորդ տարին իսկ՝ 1909ին, սկսաւ Կիլիկիոյ Հայոց զանգուածային կոտորածը: Հրաշքով ազատածներու մէջ հազարաւոր որբ երախաներ կային: «Ազգանուէր»ի գործիչները կը մտածեն որեւէ կերպով անոնց օգնութեան հասնիլ: 1909ի աշնան այդ օրերուն Կիլիկիա մեկնիլը հերոսութեան հաւասար էր: Սակայն այդ գործը յանձն առաւ «Ազգանուէր»ի ատենադպիր Արշակուհի Թէոդիկ: Մէկ ամիս մնալով Կիլիկիա, ան ոչ միայն դպրոցներ եւ որբանոցներ կազմակերպեց, այլեւ զանազան միջոցներով կըրցաւ օտար անունի մը տակ այցելել Կիլիկիոյ բանտերու խուցերը, ուր տարիներ շարունակ կը խոշտանգուէին հայկական ազատագրական պայքարի խումբ մը հերոսներ: Արշակուհի Թէոդիկ յաջողեցաւ պայմաններ ստեղծել յետագային զանոնք ազատելու համար: Կիլիկիայէն վերադարձին իր առաքելութեան հաշուետուութիւնը ներկայացուց փաստերով եւ լուսանկարներով համեմուած գրքոյկով մը, որ լոյս տեսաւ 1910ին՝ «Ամիս մը ի Կիլիկիա» խորագրով: Այս գիրքը, որ նուիրուած էր Սիպիլին, իսկ հասոյթը՝ «Ազգանուէր»ին, բարձր գնահատականի արժանացաւ Թուրքիոյ եւ արտասահմանի մէջ: Սիպիլ այս գիրքին յառաջաբանը գրեց, ուր գլխաւորաբար կը ներկայացուէր «Ազգանուէր Հայուհեաց Ընկերութեան» պատմութիւնը:

1908 – 1914 թուականներուն «Ազգանուէր»ի Պոլսոյ անդամներու թիւը կը հասնէր 390ի, որոնց անդամավճարներէն կը գոյանար 200 ոսկիի գումար մը: Սակայն վկայութիւններ կան, որ նոյն տարիներուն Ընկերութիւնը 2000 ոսկի ծախքով 39 դպրոցներ կը պահէր Մուշ, Սասուն, Կարին, Ատանա, Զէյթուն, Հաճըն, Տարսոն, Մարաշ, Տէօրթ – Եոլ, Հասան-Պէյլի, Այնթապ, Ալպիստան, Եփեսոս, Թալաս եւ այլուր: Այդ դպրոցներէն 23ը բաց եղած են 1910 – 1912 թուականներուն:

1915ին Արեւմտահայութեան հանդէպ թրքական իշխանութիւններուն սանձազերծած կոտորածն ու բռնագաղթը, Մեծ Եղեռնը վերջնապէս խափանեց հայ ազգային մշակութային եւ բարեգործական կազմակերպութիւններու, այդ կարգին նաեւ «Ազգանուէր Հայուհեաց Ընկերութեան» գործունէութիւնը: Սիպիլի յուշերուն մէջ այդ առթիւ կը կարդանք. «Աւաղ, մարդախոշոշ պատերազմին արհաւիրքը վրայ հասաւ, Ընկերութիւնը քայքայուեցաւ, ցրուեցաւ, կործանեցաւ: Ամէնուն եռանդը մարեցաւ արեան արցունքի հեղեղներու մէջ»:

Այսօր, «Ազգանուէր Հայուհեաց Ընկերութեան» հիմնադրութեան 100ամեակին առթիւ, անդրադառնալով անոր դժուար, բայց գնահատելի գործունէութեան, կարելի չէ չշեշտել Արեւմտահայութեան ազգային յառաջդիմութեան, հայ կանանց կրթութեան եւ լուսաւորութեան ուղղութեամբ Ընկերութեան գրեթէ 40ամեայ գործունէութեան դերն ու նշանակութիւնը: Մեծ է նաեւ դերը մանկավարժ գրագէտ Սիպիլի՝ Զապէլ Խանճեան – Ասատուրի, Ընկերութեան հիմնադրութեան, գոյատեւման եւ հայրենանուէր գործունէութեան մէջ:

Մ. Լ. ԱԴԱՆԱԼԵԱՆ

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ Սրբոց Նահատակաց Ազգ. վարժարանի «Տիգրանեան» սրահին մէջ, Փետր. 2ին, տեղի ունեցած է Հալէպի Քարէն Եփփէ ճեմարանի շրջանաւարտներու Միութեան հաւաքոյթը, որուն ներկայ եղած են Քալիֆորնիոյ զանազան շրջաններէն եկած ճեմարանականներ: Ստեղծուած խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ կատարուած հանգանակութենէն գոյացած է 4500 տոլարի գումար մը ի նպաստ սաներու ֆոնտին: Միութիւնը որ կազմուած է երեք տարի առաջ, ներկայիս արդէն 24 սաներու կրթաթոշակ կը յատկացնէ Հալէպի ճեմարանին մէջ:

ԹԵՀՐԱՆԻ «Նայիրի» սրահին մէջ, Փետր. 10ին տեղի ունեցած է վաստակաւոր ուսուցիչներու նուիրուած մեծարանքի երեկոյթ մը, կազմակերպութեամբ ազգային դպրոցներու կեդրոնական Հոգաբարձութեան: Բացման խօսքը արտասանած է Նորայր Էլսայեան: Աշակերտուհիներ եւ ուսուցիչներ գնահատանքի խօսքեր ուղղած են մեծարեալներուն: Թեմակալ առաջնորդը՝ Արտակ Արք. Մանուկեան, անդրադառնալով դաստիարակութեան անհրաժեշտութեան, շեշտած է ուսուցիչներուն, մասնաւորաբար հայ ուսուցիչներուն դերը այդ գործին մէջ:

ԹԵՀՐԱՆԻ Զհարմահալի Հայ Ուսում. Միութեան ակումբին մէջ, Փետր. 13ին, տօնուած է Վարդանանցը: Ներկայ եղած է Արտակ Արք. Մանուկեան, թեմին առաջնորդը: Բացումը կատարած է Միութեան նախագահը՝ Անդրանիկ Բաբումեան: Բանախօսած է Յովհաննէս Աբրահամեան: Գեղարուեստական յայտագրի աւարտին Արտակ Արք. գնահատական խօսքեր արտասանած է հանդէսը կազմակերպողներուն հանդէպ եւ անդրադարձած Վարդանանց խորհուրդին:

ԹԱՒՐԻԶԻ մէջ, Փետր. 11ին, նշուած է Վարդանանց տօնը: Առաւօտեան Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ մէջ պատարագած եւ քարոզած է թեմին առաջնորդական տեղապահը Բագրատ Աւագ Քհնյ. Մելքոնեան: Երեկոյեան, Հայ Ակումբին մէջ, հովանաւորութեամբ Թեմական Խորհուրդին եւ կազմակերպութեամբ դըպրոցներու ուսուցչական կազմին ոգեկոչուած է Վարդանանց յիշատակը: Բացման խօսքը արտասանած է ազգային վարժարանի տնօրէն Նորիկ Վարդանեան: Բանախօսած է Ժիրայր Խոսրովեան: Աշակերտական երգչախումբին մասնակցութեամբ գեղարուեստական յայտագրի գործադրութենէն ետք, հանդիսութիւնը վերջ գտած է Բագրատ Ա. Քհնյ.ի փակման խօսքով:

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ «Յակոբ Տէր–Մելքոնեան» թատերասրահին մէջ, Փետր. 14 – 17, տեղի ունեցած են Համազգայինի Անթիլիասի մասնաճիւղին մանկապատանեկան «Նանոր» երգչախումբին համերգները: 40 հոգինոց երգչախումբը ղեկավարութեամբ Ալեքսան Մնակեանի եւ ընկերակցութեամբ սենեկային նուագախումբի մեկնաբանած է 16 երգեր՝ մանկական, ազգային, յեղափոխական եւ արաբերէն ժողովրդական:

ԹԵՀՐԱՆԻ Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ մէջ, Փետր. 11ին, պատարագ մատուցուած է, Վարդանանցի առթիւ: Առաջնորդը՝ Արտակ Արք. Մանուկեան, քարոզով մը անդրադարձած է Վարդանանց ոգիին եւ համաժողովրդական շարժումին՝ ընդդէմ բռնակալութեան: Յաւարտ պատարագի, բազմութիւնը բարձրացած է Առաջնորդարան եւ շնորհաւորած Արտակ Արք.ի անուան տօնը:

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ

ՇԱՔԱՐԸ
բարեկամ կամ թշնամի մարդկային մարմնի

Շաքարը եւ շաքարեղէն արտադրանքները կը հանդիսանան ջերմուժային եւ սնուցիչ բացառիկ արժէքով սննդեղէններ, կարող՝ մարդու մարմնին հայթայթելու ուժի կարեւոր քանակութիւններ, նպաստաւորելու մարսողութիւնը, դիւրացնելու փորթէքններու եւ բնակերի (քալսիում) իւրացումը:

Ընդհանրապէս, կը գնահատուի թէ առողջ չափահաս մը, որ սովորական աշխատանք կը տանի, կարիքը ունի օրական մօտաւորապէս 100 կրամ շաքարի, իսկ երախաները, տարիքի համեմատ, 0 եւ 50 կրամ շաքարի:

Շաքարի երկարատեւ, անբաւարար քանակութեամբ օրապահիկները, կրնան յառաջացնել ծանրակշիռ յոգնութիւն եւ աշխատանքի կարողութեան նուազում: Շաքարեղէններով մարմինը գոհացնելու անհրաժեշտութիւնը, սակայն, պէտք չէ շփոթութիւններ ստեղծէ, կարծելով թէ շատ քաղցրեղէններ սպառելով ա՛լ աւելի առողջ կ՚ըլլանք: Ընդհակառակն, քաղցրեղէններու չափազանց սպառումը կրնայ պատճառել ի մէջ այլոց նաեւ ծանր խանգարումներ: Այսպէս, շաքարեղէններու մեծաքանակ սպառումով կ՚անհետանան սննդեղէններու միջոցով մարմնին ներմուծուած կենսանիւթերու (վիթամին) կարեւոր պահեստներ, նախ քան անոնց օգտագործումով, եւ մասնաւորապէս պէ. խումբի կենսանիւթերը:

Պէտք չէ զանց առնել նաեւ այն իրողութիւնը որ մեծ քանակութեամբ տուրմ (չոքոլա) սպառողները անոր պարունակած օքսալիք թթուին (ասիտ օքսալիք) պատճառով ենթակայ են երիկամային քարահարումի. նոյնպէս, սնունդէն քալսիումի տկար իւրացումի իբրեւ հետեւանք, երախաները ենթակայ են ոսկրաթեքութեան:

Քաղցրեղէններու չափազանց սպառումի անպատեհութիւններու շարքին, նշելի է նաեւ անոնց դերը ստամոքսագեղձի (փանքրէաս) արտահոսումի խանգարումներուն եւ շաքարախտի տարբեր ձեւերուն մէջ, ինչպէս նաեւ անոնց նպաստը՝ երակապնդութեան եւ պլորութեան յառաջացման, գիտնալով որ չափէն աւելի շաքարը լեարդին մէջ կը վերափոխուի ճարպային նիւթերու, որոնք կը տեղաւորուին հիւսուածքներու մէջ, փորոտիքներու շուրջ եւ երակներու պատերուն վրայ:

«Նոր Կեանք» Ա. Վ.

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿՆ ՈՒ ԶԷՅՆԱՊԸ

Մարտիկ եւ Զէյնապ կորսուած յուլունքները կը փնտռէին, քարերու եւ տերեւներու մէջ ցանուած: Մարտիկ, Զէյնապի մօտ նստած, հատ – հատ յուլունքները կու տար, որ շարէր թելին վրայ: Քիւրտ աղջկան դէմքը արեւ տեսած վարդի պէս կը բացուէր հետզհետէ ու ժպտուն էր: Անոր համար, Մարտիկը այն բարձր լեռն էր, ուր մշուշը կու գայ ու կը ծածկէ գինքը, հազարան լեռան շղթային ու հօրեղբոր կնոջմէն:

Մարտիկ չէր խօսեր, կու տար յուլունքները հատ – հատ ու կը զգար անոր մատներուն հպանքը իր ձեռքին վըրայ, մինչ Զէյնապ կը խօսէր: Կը պատմէր, թէ իր հօրեղբոր կինը չէր սիրեր, կ՚ուզէր որ զինք էդ ֆէլ գլուխով չոպանին հետ ամուսնացնէ. թէ ինք փախած՝ այս հովիտը եկած էր, թէ չոպանը գտած էր իր հետքը:

Զէյնապ ցաւ յայտնեց, որ բարկացած էր շուներու գզուըտուքին համար:

– Ըսեմ,– շարունակեց Զէյնապ կարճ յուռութենէ մը յետոյ, թելին ծայրը խածած ու երկար թարթիչներով աչքերը, չիկնոտ ժպիտով մը Մարտիկի դէմքին վրայ ձգած,– էն կատղած գայլն սպանող Բերդակցի հովի՞ւն ես, հա՞:

Մարտիկ ձայն չէր տար՝ յուլունքին հատերը ափին մէջ բռնած: Կը սպասէր, որ Զէյնապ վերցնէր իր մատներով:

– Այդ գայլն էր, որ իմ այծերէս երկու հատ կերաւ: Կերաւ եւ էդ ֆէլ չոպանին ձին: Տեսա՞ր էնպէս ջուրին մէջ պառկեցաւ խոշոր գորտի մը պէս, պըլաֆ, պլաֆ...

Մարտիկը խօսեցնելու համար գորտի ձայն հանեց: Կ՚ուզէր, որ գայլին հետ ունեցած կռիւը պատմէր: Զէյնապ ճպուռ էր դարձեր, կը խօսէր, կը ժպտար՝ յուլունքի հատերը թելին վրայ շարելով:

Յուլունքը լմնցած էր: Զէյնապ շարոցը իր վզին տարաւ ու փորձեց թելով հանգոյցը չինել: Թելն այնքան կարճ էր, որ քիչ մնաց յուլունքները նորէն վար թափէին: Դժուար էր կարճ թելերով հանգոյց չինել իր ծոծրակին վրայ: Զէյնապ թելին ծայրերէն բռնած՝ իր վզին տարաւ յուլունքը, խնդրեց, որ Մարտիկ օգնէր իրեն: Մարտիկ երբ յուլունքին հանգոյցը կը չինէր Զէյնապի վզին վրայ, Զէյնապ վեր բռնած էր խուրձը վարսերուն: Ինչպէս սերմով լեցուն հողը կը խլրտայ, երբ արեւն իր ջերմութիւնը թափէ, այնպէս ալ Մարտիկ հողի խըլըրտումն զգաց իր մարմնին մէջ, երբ անոր հասակն ի վեր կանգնեցաւ, երբ տեսաւ աղաւնեակի կուրծքին չափ սպիտակ ծոծրակը, որ արեւն իսկ տեսած չէր, երբ զգաց անոր վարսերուն ու մարմնին բոյրը, կ՚ըսես շոճիներու անտառին մէջէն կ՚անցնէր: Անոր վարսերէն շոճիներու զով բոյրը կու գար:

Զէյնապ առաջին անգամն ըլլալով արու մատներու հպանքին սարսուռն ըզգաց իր փափուկ ծոծրակին վրայ, որ թատունկին մէջ շրջան ընող աւիշին պէս:

Ծառերուն շուքերը սկսած էին երկարիլ: Մարտիկ ու Զէյնապ, իրենց այծերը իրար խառնած, հովիտն ի վեր շտկուեցան:

– Մարտիկ...

– Զէյնապ...

Անոնք իրարու անուն տուին, կարծես վազուցուան բարեկամներ ըլլային: Անձրեւէն յետոյ ինչպէս արեւն էր կանանչներու վրայ, այդպէս էր Մարտիկը Զէյնապին համար: Ան ուրախ էր ու թեթեւ՝ ճպուռին ու հովին պէս: Զէյնապ նոյնիսկ կամաց մը քաշեց սրինգը Մարտիկի գօտիէն ու փախաւ՝ քարերուն վրայէն վազող եղնիկի մը պէս շընորհալի: Զէյնապ չվերադարձուց անոր սրինգը, մինչեւ որ Մարտիկ խոստացաւ նուագել Մէմօն:

(Շար. 24)

Այրի Տիկին Յովսէփ Ուզունեան, այրի Տիկին Սիմոն Ուզունեան, Տէր եւ Տիկին Արմէն Ուզունեան եւ զաւակները, Պ. Խտուար Ուզունեան, Տէր եւ Տիկին Ժան – Ժաք Վարուժան – Ուզունեան եւ զաւակները ինչպէս նաեւ Անտոնեան, Ուզուն – եան, Ետիքարտաշեան, Անդրէասեան ընտանիքները խոր կսկիծով կը ծանուցա – նեն իրենց զաւկին, ամուսնոյն, հօր, մեծ–հօր, եղբօր, հօրեղբօր, փեսային եւ ազգականին՝

ՍԻՄՈՆ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 24ին, 55 տարեկանին սրտի տագ–նապի հետեւանքով:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, Փետր. 28, ժամը 10.30–ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սէնթ – Ուէնի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ. — Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Յովսէփ Ուզունեանի ինչպէս նաեւ ողբացեալին այրիին եւ եղբօր՝ Ժան – Ժաք Վարուժանի:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Նուարդ Տէր – Կարապետ–եան, Տէր եւ Տիկին Կիյառ եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Ունանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Տէր – Կարապետ–եան եւ զաւակները, Պ. Դանիէլ Տէր–Կարապետեան ինչպէս նաեւ Ծառուկ – եան ընտանիքը կը ծանուցանեն թէ հո–գեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, այս Կիրակի, Մարտ 2, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին՝

ԱԲԳԱՐ ՏԷՐ – ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԱՐՄՆԻ
կազմակերպութեամբ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՌԱՅՍՈՒԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՍՄՈՒՆՔ
Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, Paris 17e
Կիրակի, Մարտ 9, ժամը ճիշդ 17ին
հիւրաբար Քաղաքս գտնուող՝
ԺԻՐԱՅՐ ԲԱԲԱՋԵԱՆ
վկայուած Երեւանի Գեղարուես – տաթատերական հիմնարկէն
եւ ՆՈՐԱ ԷՔՍԵՐՃԵԱՆ–ԲԱԲԱՋԵԱՆ
կը ներկայացնեն հատուածներ
Պեռնար Շոյի, Վահան Թէքէեանի, Սաշա Կիթրիի, Շահան Շահնուրի, Յովհ. Թումանեանի, Երուանդ Օտեանի, Շէյքսփիրի եւ Ժօժէն Լապիշի գործերէն
Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 25 փր.

ՆՈՒԷՐ

ՊԱՆԺՕՅԷՆ Տիկին Անոյշ Այվազեան իր ողուն արկածէ ողջ – առողջ ազատելուն առթիւ 100 Փր. կը նուիրէ Պանժօ – Քաշանի Կապ. Խաչի մասնաճիւղին (ստա – նալ «Յառաջ»էն) եւ 50 Փր. «Յառաջ»ին:

ԽՈՒՌՆԵՐԱՄ ՓՈՒԹԱՑԷՔ ՎԱՅԵԼԵԼ
ՀԱՅ ԵՐԳԸ

Palais des Congrès
LYON

ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

Կիրակի, Մարտ 9, ժամը 15.30ին
կազմակերպութեամբ
Լիոնի Հայ Տիկնանց Միութեան
ՍԱՀԱԿ – ՄԵՍՐՈՊ
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ
(Մարսէյլէն, 110 անդամներով)
Ղեկավարութեամբ՝
ԽԱՉԻԿ ԵԸԼՄԱԶԵԱՆԻ
Դաշնակի ընկերակցութեամբ՝
Ժիւլիէթ Եըլմազեանի
ՅԱՅՏԱԳԻՐ՝ Կոմիտաս, Եկմալեան, Բաբաջանեան, Պռամս, Շուպէնթ, Պարթեւեան, Ալաներց
Տոմսերու համար դիմել՝
Maison Arménienne
40, Rue d'Arménie, Tél. 860-47-18
Restaurant TAMAR
5, Rue Ferrandière, Tél. 842-20-24
PATEGAB
152 bis, Rue Moncey, Tél. 860-10-38

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՍԷՆ–ՇԱՄՈՆ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Կաթողիկէ Ժողովրդապետութեան, Շաբաթ, Մարտ 1, ժամը 20էն սկսեալ եկեղեցւոյ շքեղ սրահին մէջ:

UGAB - JEUNE

organise à l'intention de ses membres et de tous ceux qui souhaiteraient le devenir

UN COCKTAIL

le Vendredi 29 Février à 19 h. 30
Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, Paris 17e

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկե–րուհիները Երկուշաբթի, Մարտ 3, ժամը 15ին, տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ, նաեւ պատգա–մաւորական ժողովներու զեկուցում:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Խաչէր Քէօշկէրեան խոր ցաւակցութիւններ կը յայտնեն ընկ. Միսաք Միրզէի, իր կնոջ՝ Արտեմիս Ղազար–եանի կսկծալի մահուան առթիւ եւ փո–խան ծաղիկի 100 Փր. կը նուիրեն «Յա – ռաջ»ին:

FOOT-BALL
VOTRE RENDEZ-VOUS
Dimanche 2 Mars

ALFORTVILLE

STADE MUNICIPAL
Quai Blanqui

Championnat de Paris
Match-Retour :
ALFORTVILLE UJA - CESSON

à 15 heures 30

Match Réserve à 13 h. 30
Buvette

CHARLY - PARIS

Diffusion France - Etranger
boutiques style-jeune

ՕՐ. ԱՂԱՒՆԻ ՏԱՂԱՒԱՐԵԱՆ
եւ
Պ. ԲԵՆԻԱՄԻՆ – ՌՈԺԷ
ՍԻՒՄՊԻԼԵԱՆ
Ամուսնացած
Փետրուար 16ին, Նիս, ձեռամբ
Տարօն Ծ. Վրդ. Ճէրէճեանի

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի, Մարտ 2, Անառակին կի–րակիի առթիւ կը պատարագէ
ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՊԻՔՃԵԱՆ
կը քարոզէ՝
ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

OFFRE D'EMPLOI
INDUSTRIE ALIMENTAIRE
CONSERVERIE

ԿՈՒԶՈՒԻ

քարտուղարուհի մը, պոլսահայ, տաքթիլօ, քաջածանօթ ֆրանսերէնի եւ ի հարկին (անհրաժեշտ չէ) անգլերէնի: Լաւ աշխատավարձք: Հեռաձայնել՝ Պ. Ասլանեանի

STE. SNAIL
594-23-92

49ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՏԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կազմակերպուած Փարիզեան շրջանին կողմէ

մասնակցութեամբ Միութեան Փարիզի, Ալֆորվիլի, Լիոնի եւ Տէսինի շրջաններուն Սկաուտներուն, Արենոյշներուն, Թեւիկներուն եւ Գայլիկներուն
Տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Մարտ 2, կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 14.30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint Dominique Paris 7e — métro Invalides

Նախագահութեամբ՝ Կաթ. Պատուիրակ Արեւմտեան Եւրոպայի Հայոց եւ Փարիզի Առաջնորդ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Հայկական պարեր եւ երգեր — սկաուտական ներկայացումներ եւ զուեշտ: Շրջանային ներկայացումներ, հայերէն: Ամբողջովին նոր յայտագիր: Յայտագրին կը մասնակցին նաեւ ֆրանսական եւ օտար սկաուտական խումբեր:

Մուտք 25 ֆրանք — Պիւֆէ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկ. Գոհարիկ Յովհաննէսեան (Լիոն) կը նուիրէ 500 Փր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Նորմանտիի Մանկանց Բոյնին, Նազար Ուզունեանի մահուան առիթով: Տէր եւ Տիկ. Անրի Կարապետեան (Վիլ–ֆրանշ) նոյն նպատակին կը նուիրեն 200 Փր. իրենց մօր Ռեփեկա Կարապետեանի յիշատակին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Պետրոս Քէշիշեանի մահուան առթիւ.— Պ. Պ. Միհրան Էլմայեան եւ Կոմիտաս Գէորգեան 50ական Փր.:

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

UNION DES ANCIENS ELEVES MOORAT - RAPHAEL — ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

grande soirée dansante

Le Samedi 1er Mars de 20h. à l'aube
dans les salons de l'Hôtel MERIDIEN
(Boulevard Gouvion St-Cyr — Porte Maillot — Paris)

avec la participation des chanteurs .
bedik et **puzant findikian**
et du duo
haris et **paraskevas**
animé par :
bernard dededjian et son orchestre

Réservation des tables :
ANOUCHIAN . 246-54-17
KASBARIAN A. 236-48-19
KAPRIELIAN : 508-08-70
MAVIAN : 574-34-78
Entrée 50 F.

Marseille - Montpellier - Bordeaux

L'Organisation Terre et Culture présente, au cours d'une série de réunions tenues dans le Sud de la France, le bilan de ses trois premières années d'activité en Iran du Nord — exploration des monuments et sites, contacts avec la population arménienne, travaux collectifs de mise en valeur des domaines arméniens — ainsi que les principales perspectives envisagées pour les années à venir.

Հարաւային Ֆրանսայի մէջ գումարուած շարք մը հաւաքոյթներու ընթացքին, Երկիր եւ Մշակոյթ կազմակերպութիւնը կը ներկայացնէ Ատրպատականի մէջ առաջին երեք տարիներու իր գործունէութիւնը. — ճանաչում պատմական վայրերու եւ յուշարձաններու, շփումներ հայկական բնակչութեան հետ, հայ ազգային կալուածներու վրայ տարուած հաւաքական աշխատանքներ — ինչպէս նաեւ եկող տարիներու համար նկատի առնուած գլխաւոր հեռանկարները:

Conférence - Débat - Diapositives - Film

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ - ԼՈՒՍԱՐՁԱԿՈՒՄ - ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

MARSEILLE : Samedi 1er Mars, 20 h. 30, Centre Culturel Saints Sahag-Mesrob — 339, Avenue du Prado.
MONTPELLIER : Vendredi 7 Mars, 20 h. 45, Centre Régional de documentation pédagogique, Allée de la Citadelle (près du lycée Foch, centre-ville)
Programme ne comprennent pas le film
BORDEAUX : Samedi, 8 Mars 21 h. Foyer Municipal de Cenon, Avenue Carnot (côté des Quatre Pavillons) à CENON.

VENDREDI
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
29
ՈՒՐԲԱԹ
29 FEVRIER
1980

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.591
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
55e ANNÉE — No 14.591

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՄՐՑԱՆԻՇ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԵԱՆ

ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԵՏ ՄԸ ԿԸ ՍՊԱՆՆՈՒԻ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Արեւմտեան մամուլը չի վարանիր գրելու թէ ահաբեկչութեան համաշխարհային մրցանիշը կը կոտրէ Թուրքիա: Արդարեւ, ներկայ միջինը կը հաստատէ թէ 24 ժամուան մէջ քաղաքական 14 սպանութիւն կը պատահի: 1975էն ի վեր մեռեալներու թիւը հասած է 3200ի եւ Տէմիրէլի իշխանութեան գլուխ գալէն ի վեր ալ, ահաբեկչական արարքները աւելի սաստկացած են: Վերջինը Պոլսոյ մէջ պատահած է առջի օր երբ ձախեր ոստիկանութեան պետ մը սպաննած են հանրակառքի կայանին առջեւ: Ոստիկանութեան աղբիւրներուն համաձայն Մեհմէտ Փաքի վրայ կրակ բացած են բանուկ երթեւեկի ժամուն Պոլսոյ Օքմէյտանի թաղը: Սպառնալիքներն ալ չեն պակսիր, ոչ ալ ռաքէթը եւ խանութպանները, վաճառականները սարսափի տակ կը հնազանդին իրենց տրուած «հրահանգներուն»: Այս առընչութեամբ Նուվէլ Օպսերվաթէօրի վերջին թիւը մանրամասն նկարագրութիւն մը հրատարակած է «Իսթանպուլ կրակի մէջ» խորագրին տակ: Յօդուածագիրը կը գրէ.— «Երկիր մը ուժասպառումէ եւ թշուառութենէ կրնա՞յ մեռնիլ»: Գիները բարձրացած են 50էն 500 առ հարիւր համեմատութեամբ:

Այս ամբողջը կը մտահոգէ անշուշտ Ատլանտեան Կազմակերպութիւնը, որ Իրանի դէպքերէն ետք, աւելի քան երբեք փարած է Թուրքիոյ: ՕԹԱՆի Եւրոպայի գերագոյն պետն ալ Զոր. Ռոճըրս կարճ այցելութիւն մը կատարած է Անգարա, գլխաւորաբար ելք մը գտնելու համար յոյն-թրքական տարակարծութեան Եգէականի շուրջ:

Եւրոպայի մէջ ալ, Կիպրոսի Նախագահը օժանդակութիւն կը փնտռէ, որպէսզի Անգարա քիչ մը գլուխ ծռէ բայց նոյնիսկ երկրին խառնակ եւ անիշխանական վիճակը պատճառ չեն որ Թուրքերը քիչ մը զիջում ընեն: Կիպրոսի Արտաքին Նախարարը յայտարարած է Քոթիտիէնի թղթակիցին՝ «Եթէ Կիպրոսի հարցը չկարգադրուի ՕԹԱՆը Իտալիա կը կենայ»: Նախարարը կ՚ըսէ թէ Ֆրանսան Արեւմտեան երկիրներուն մէջ ամէնէն մօտն է իրենց սրտին եւ այդ իսկ պատճառով մեծ յոյսեր ունի անոր կատարելիք դերին շուրջ:

—×—

ՖՐԱՆՍԱ

ՄՐՑԱՆԻՇ ՅԱՒԵԼՈՒՄԻ

ԲԱՅՑ ՊԱՌ ՄԻՇՏ ԻՆՔՆԱԳՈՀ Է

Յունուարը կոտրած է յաւելումներու բոլոր մրցանիշները հասնելով 1,9 առ հարիւրի, ինչ որ չէր պատահած 21 տարիէ ի վեր: Նախարարապետը սակայն ոչ մէկ բարդոյթ ունի տնտեսական իր

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԽԱՂԱՂ ՑՈՅՑ Ի ՆՊԱՍՏ Մ. ԳԻԼԻՆՃԵԱՆԻ

— o —

Զորեքշաբթի իրիկուն ժամը 18ի շուրջ, 150էն 200 Հայեր խաղաղ ցոյց մը կատարած են Մարսէյլի Արդարութեան Պալատին առջեւ, ի նպաստ Մաքս Գիլինճեանի: Ինչպէս գրած էինք անենին, Մ. Գիլինճեան ձերբակալուած, ապա ամբաստանութեան տակ առնուած էր Պէրնի թուրք դեսպանին դէմ կատարուած մահափորձին առթիւ: Զուիցերական ոստիկանութիւնը իր հետքը գտած էր իր անունով վարձուած կառքի մը պատճառով: Հարցաքննիչ դատաւորին առջեւ, Մաքս Գիլինճեան, ինչպէս կը գրէին տեղական թերթերը, բուռն կերպով ուրացած էր որեւէ մասնակցութիւն այդ արարքին (դեսպանը թեթեւօրէն վիրաւորուած էր): Զորեքշաբթի իրիկուն, ցուցապաստառակներով, երիտասարդները Մաքս Գիլինճեանի ազատ արձակումը եւ արդարութիւն կը պահանջէին: Տեղական մամուլի թղթակիցներ հետեւած են ցոյցին, որ ոչ մէկ միջադէպի տեղի տուած է: Մամուլի արձագանգներուն կ՚անդրադառնանք մեր վաղուան թիւով:

քաղաքականութեան արդիւնքին մասին: Համոզուած է (գոնէ այդպէս կը թուի) որ լաւագոյն եւ միակ քաղաքականութիւնն է, հակառակ անոր որ նոյնիսկ կողմնակից մամուլը չի վարանիր հակառակը ըսելու: Այս առընչութեամբ յատկանշական է Հինգշաբթի առտուան Մարքեթիլ քրոնիքը Ֆիկառօի մէջ, որուն եզրակացութիւնն է, կացութեան առարկայական վերլուծումէն ետք, «դէպքերը, հիմա վրէժ կը լուծեն տեսութիւններէն, յարաճուն բացերը, արտաքին թէ ներքին, չեչտուած անգործութիւնը, դըրամահոսութիւնը մեր առջեւն են»:

Ազգ. Ժողովին առջեւ անգամ մը եւս ընդդիմութիւնը արգելքի բանաձեւ մը դրած էր, որ անշուշտ չստացաւ անհրաժեշտ 246 ձայները միա՛յն 198):

Հինգշաբթի օրուան մամուլին մէջ, դժուար է Պառի ի նպաստ տող մը գտնել եւ աւելորդ է ըսել նաեւ թէ այլեւս ոչ ոք կը համոզուի երբ տեւական մեղաւորը կը նկատուի՝ քարիւղը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈԿՈԹԱՅԻ (Քոլոմպիա) Դոմինիկեան դեսպանատան մէջ է այս անգամ որ պատանդի նոր դրուագ մը ծագած է: 14 դեսպան(ի շարս որոնց՝ պապական Նուիրակը, Միացեալ Նահանգներու, Զուիցերիոյ եւն., եւն.) պատանդ բռնուած են կեռիլլերոսներու կողմէ, ընդունելութեան մը ատեն: Ֆրանսայի դեսպանը մէջը չէ, որովհետեւ բախտ ունեցած է ուշ մնալու: Հինգշաբթի առտու, գրաւողները կը պահանջէին 50 միլիոն տոլար եւ քաղաքական բոլոր բանտարկեալներուն ազատ արձակումը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Արքեպիսկոպոսը որ նաեւ նախագահն է Եպիսկոպոսական Ժողովին՝ Գերպ. Էչէկառայ Փեքին հասաւ: Երկու շաբաթ պիտի շրջի Չինաստան: Առաջին այցելութիւնն է 1951էն ի վեր երբ պապական Նուիրակը կ՚արտաքսուէր, որ բարձրաստիճան կաթողիկէ կրօնաւոր մը Չինաստան կ՚երթայ:

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.

ԱԹՈՌԱԿԻՑ - ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԺԸՆԵՒ ԵՒ ՍԹՐԱԶՊՈՒՐԿ

— o —

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Աթոռակից Հայրապետը ամսոյս 4էն 14ի միջոցին այցելութիւն մը կատարեց դէպի Ժընեւ եւ Սթրազպուրկ, Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի Դիւանի եւ Գործադիր Մարմնի ժողովներուն մասնակցելու համար, փոխ-ատենապետի իր հանգամանքով:

Փետր. 4ին երեկոյեան ժամանեց Ժընեւ, ուր օդակայանի պատուոյ սրահին մէջ ընդունուեցաւ Զուիցերիոյ մօտ Լիբանանեան դեսպան՝ մեծարգոյ Պ. Սաիտ էլ-Ասատի, Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի Միջին Արեւելքի Բաժանմունքի վարիչ՝ Հայր Ճորճ Ցեցիսի, Ժընեւի հայ գաղութի հոգեւոր հովիւ՝ Վազգէն Ծ. Վրդ. Թաղոյեանի եւ հայ գաղութի անդամներուն կողմէ:

Նոյն երեկոյ դեսպանը հացկերոյթ մը տուաւ ի պատիւ Հայրապետին: Ներկայ եղան 30 Լիբանանցի անձնաւորութիւններ եւ հայ գաղութի անդամներ: Բաժակներ առաջարկուեցան Լիբանանի նախագահ Նըլիս Վասմութիւն էլյաս Սարգիսի արեւշատութեան եւ Լիբանանի խաղաղութեան եւ բարգաւաճման համար: Հայրապետը մասնաւոր շնորհակալութիւն յայտնեց մեծարգոյ դեսպանին իր ցոյց տուած այս յարգալից վերաբերումին համար: Իր ճառին մէջ մասնաւոր կերպով շեշտեց կարեւորութիւնը Լիբանանցի ժողովուրդին ներքին միութեան ամրապնդումին եւ փոխադարձ հասկացողութեան վրայ: Բացատրեց թէ հայ համայնքի կեցուածքը եղած է միշտ զօրավիգ կանգնիլ երկրի օրինական իշխանութեան՝ եւ ամէն կերպով սատարել երկրի միութեան եւ ամբողջականութեան ամրապնդումին:

Յաջորդ առաւօտ Հայրապետը ներկայ գտնուեցաւ Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի աւագ պաշտօնէութեան նիստին եւ անձամբ ծանօթացաւ այն հարցերուն եւ գործունէութիւններուն, որոնք վերջին ամիսներուն զբաղման առարկայ դարձած էին Ե. Հ. Խ.ին:

Փետր. 6ին կէսօրէ ետք Հայրապետը պանդոկի իր հիւրասենեակին մէջ ընդունեցաւ պաշտօնական այցելութիւնը Զուիցերացի Հայաստաններու Միութեան նախագահին՝ Վերապատուելի Հանս Մունտհէնքէի եւ Դիւանի այլ երկու ներկայացուցիչներուն, որոնք ընթրիքի հիւրերը եղան Հայրապետին:

Այս առիթով Աթոռակից Կաթողիկոսը իր մասնաւոր գնահատանքը յայտնեց այս մեծ կազմակերպութեան, որ անցնող տասնամեակներու ընթացքին անհամար բարիքներ մատուցած է յատկապէս հայ ծերերուն, կոյրերուն եւ այլ մարմնական զրկանքներու ենթարկուած հայ կարօտեալներուն թէ՛ Լիբանանի եւ թէ Յունաստանի մէջ:

Նոյն օրը Հայրապետին այցելեց նաեւ նաեւ այցելութիւնը Զուիցերիոյ Բողոքական Եկեղեցիներու Ընկերակցութեան նախագահին՝ Վերապատուելի Ժուռնոյի: Խօսակցութեան առարկայ դարձան Միջին Արեւելքի կացութիւնը ընդհանրապէս եւ հայ ժողովուրդի կացութիւնը, կեցուածքը եւ կարիքները, մասնաւորապէս:

Նոյն օրը Իայրապետը այցելեց նաեւ Ժընեւի Միջազգային Կազմակերպութեանց մօտ Լիբանանի դեսպան՝ Պր. Իպրահիմ Խարմա, ընկերակցութեամբ իր օգնականին՝ Պր. Ասսիի:

Փետր. 8ի առաւօտեան Ե. Հ. Խ.ի ատենապետ եւ Քանատայի Անկլիքան Եկեղեցւոյ պետ՝ Գերշ. Էտուըրտ Սքոթի եւ Ե. Հ. Խ.ի ընդհանուր քարտուղար Տոքթ. Ֆիլիփ Փոթըրի հետ մեկնեցաւ Սթրազպուրկ, ուր կէօթէ հաստատութեան մէջ գումարուեցաւ Ե. Հ. Խ.ի Դիւանի ժողովը Ուրբաթ եւ Շաբաթ օրերուն Փետրուար 8ին եւ 9ին:

Կիրակի օր Հայրապետը քարոզեց Սավերն քաղաքի Լուտերական եկեղեցւոյ մէջ որպէս հիւր-քարոզիչ: Իր քարոզին մէջ, «Մտէք ընդ նեղ դուռն» բնաբանով, անդրադարձաւ քրիստոնէական կեանքի այն զոհողութեան ոգիին, որ ամէնէն աւելի շեշտուած երեւոյթներէն մէկն է քրիստոնեայի կեանքին, խաչով խորհրդանշուած եւ արտայայտուած: Ապա խօսեցաւ Միջին Արեւելքի մէջ ներկայիս տիրող կեանքի դժուարին պայմաններուն եւ ըսաւ թէ զոհողութեամբ եւ հաւատքով տառապանքին ընդառաջելու հրամայականները կեանքի ամէնօրեայ երեւոյթներն են, որոնց մէջ քրիստոնեաներ պէտք է որ ամէնէն բարձր աստիճանով յայտնաբերեն իրենց սիրոյ սկզբունքը, որպէս դարմանիչ ամենամեծ ուժը: Երկարօրէն ծանրացաւ հայ ժողովուրդի դարաւոր խաչելութեան, մանաւանդ 1915ի եղեռնին եւ ներկայ վերարթնութեան եւ վերակենդանութեան յուսադրիչ երեւոյթին:

Կէսօրին Սավերնի Կաթողիկէ եկեղեցւոյ վանքի սեղանատան մէջ հացկերոյթ մը տրուեցաւ ի պատիւ Հայրապետին, որուն մասնակցեցան աւելի քան 40 անձեր, կաթողիկէ եւ բողոքական հոգեւորականներ, որոնց հետ Հայրապետը երկար զրոյց ունեցաւ այժմէական հարցերու շուրջ: Նոյն օրը կէսօրէ ետք ժամը 2.30ին Սավերնի եկեղեցւոյ մեծ սրահին մէջ հաւաքոյթ մը տեղի ունեցաւ, որուն ներկայ գտնուեցան 250 անձեր: Բացման խօսքը կատարեց լուտերական Վերապատուելին, ներկայացնելով Աթոռակից Կաթողիկոսը եւ իր խօսելիք նիւթը՝ «Արեւելեան Քրիստոնէութիւնը եւ Եկեղեցիներու Միութեան Շարժումը»: Հայրապետին խօսքէն ետք կատարուեցան բազմաթիւ հարցումներ, որոնց հանգամանօրէն պատասխանեց ան: Մէկուկէս ժամ տեւող այս հաւաքոյթին փակումը կատարեց շրջանի Հռոմէական Կաթողիկէ վարդապետը իր խոր շնորհակալութիւնները յայտնելով յանուն բոլոր ունկնդիրներուն՝ Հայրապետի այս լուսաբանիչ խօսքին համար:

Յաջորդ առաւօտ Լիպֆրաունպէրկ քաղաքի լուտերական կեդրոնին մէջ տեղի ունեցաւ Ե. Հ. Խ.ի Գործադիր Մարմնի ժողովին բացումը: Երեկոյեան, ի պատիւ ժողովականներուն, ընդունելութիւն մը սարքուած էր Լուտերական Եկեղեցւոյ Կեդր. Մարմնին կողմէ: Այս հաւաքոյթին համար յատկապէս Փարիզէն եկած էր Ֆրանսայի Բարեկարգեալ Եկեղեցիներու Ընկերակցութեան նախագահը՝ Վերապատուելի Ժաք Մորի: Ներկայ էին նաեւ Սթրազպուրկի Հռոմէական Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ պետը՝ Գերշ. Էլշինկէր եւ այլ անձնաւորութիւններ Սթրազպուրկի շրջանէն: Հիւրընկալներուն կողմէ արտասանուեցան ողջոյնի եւ բարեմաղթութեան երկու ճառեր, որոնց պատասխանեց Հայրապետը յանուն Ե. Հ. Խ.ի Գործադիր Մարմնին:

Փետր. 14ի վերջը Հայրապետը վերադարձաւ Ժընեւ, ուր յաջորդ օրը երեկոյեան հիւրը եղաւ Ժընեւի Միջազգային Կազմակերպութեանց մօտ Լիբանանի դեսպան մեծարգոյ Իպրահիմ Խարմայի, այս վերջինին բնակարանին մէջ: Անգամ մը եւս ան իր շնորհակալութիւնները յայտնեց Լիբանանի ներկայացուցիչին իր ցոյց տուած հոգածու եւ յարգալից վերաբերումին համար:

Յաջորդ առաւօտ, Փետր. 14ին, Պր. Խարմա Հայրապետը անձամբ առաջնորդեց օդակայան եւ պատուոյ սրահին մէջ բարի երթ մաղթեց անոր: Աթոռակից Կաթողիկոսը Պէյրութ ժամանեց երեկոյեան ժամը 5ին, ուր դիմաւորուեցաւ Արտաւազդ Արքեպիսկոպոսին եւ Միաբան Հայրերու կողմէ եւ առաջնորդուեցաւ Անթիլիաս:

ԴԻՒԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՐԱՆԻ
1980 Փետր. 18, Անթիլիաս

ARMENIA
" la patria negata „

Գրեց՝ ՎԻՆՉԵՆՑՕ ՄԱՏՏԱԼՈՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ
« ԺԽՏՈՒԱԾ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ »

Բ.

Որքա՞ն են այսօր Հայերը. ճշգրիտ տուեալներ կը պակսին առ հասարակ. ընդամէնը վեց միլիոն կ՚ըսեն. երեքը Խորհ. Հայաստանի մէջ, մէկ միլիոն Վրաստան եւ Ատրպէյջան, կէս միլիոն մըն ալ ցրուած Խորհ. Միութեան տարածքին վրայ: Սփիւռքի Հայերը մէկուկէս միլիոն են, բաժնուած Ամերիկաներու, Միջին Արեւելքի եւ Եւրոպայի մէջ (երկու հարիւր հազար Ֆրանսա եւ երկու հազար Իտալիա):

Համայնքաբար ապրող Միջին Արեւելքի մէջ, վերջը պիտի տեսնենք ինչո՛ւ, լաւ ընդունուած եւ լաւ խմորուած քաղաքացիներ Արեւմտեան երկիրներու մէջ, փաստաբան, ճարտարագէտ, ճարտարապետ, արուեստագէտ, վաճառական, գիտնական, արհեստաւոր, մշակութային, մարդակազմական կրօնական հարազատ ինքնութեամբ. ամբողջովին քրիստոնեայ, նոյնիսկ մեւս կողմ գտնուողները. Հայ Առաքելական Եկեղեցին թէեւ ինքնավար երկու հազարամեակներէ ի վեր, միշտ մօտ եղած է Արեւմտեան Եկեղեցիին. կրօնքը, լեզուին եւ մշակոյթին հետ, միշտ եղած է եւ է՛ ազգայնական խմբանը եւ ոչ վերջին պատճառը այնքան դժբախտութիւններու եւ աղէտներու:

Գործունեայ եւ աշխատասէր ժողովուրդ: Թրքական ջարդերէն վերջ առաջին հասնողները Արեւմուտք, փոքր արհեստաւորներ, մասնագէտ գործաւորներ եւ խանութպաններ են: Ոչ ոքի նեղութիւն կուտան, աշխատելու փափաք ունին միայն: Անոնց « աննշմարելիութիւնը », եւ խառն ամուսնութիւններու հանդէպ զօրաւոր դիրք չբռնելը — ինչպէս չեն Հրեաները — կը խնայէ ցեղապաշտական արտայայտութիւններէ:

Երկրորդը արդէն արուեստավարժներու, արուեստագէտներու եւ վաճառականներու սերունդն է. կը պարտադրեն ինքզինքնին. յաջողութիւնը բացառութիւն չի կազմեր. միջին դասակարգը անշուշտ դեռ ցած է, բայց թշուառներ չկան այլեւս:

Եթէ ընդհանրացնել ուզենք, կարելի է ըսել որ Հայերու մեծամասնութիւնը, Եւրոպայի եւ Ամերիկաներու մէջ, համեստ բարեկեցութեամբ կ՚ապրի, թէ ի՞նչպէս հասած են ատոր, տեսանք արդէն. լուրջ աշխատանքով: Սակայն բարեկեցութեան մարմաջը, շատ հասկնալի առաջին տասնամեակներուն, դուցէ հարկ եղածէն անդին անցած է, ըստ Թորանեանի: Առաջին սերունդը, տարուած առօրեայի մտահոգութիւններէ, պահանջքի տեսակէտէն բոլորովին « թուլցած » էր. միայն 1965ին, ջարդերու յիսնամեակին առիթով, զարթօնքի առաջին նշանները կը յայտնուին. փաստաթուղթեր կը հրատարակուին, նահատակաց յուշարձաններ կը կանգնին, ցոյցեր կը կազմակերպուին: « Կարօտի մեծ շարժում (գործողութիւն) մը, ներքին, մեր սպառումին համար » կ՚ըսէ Թորանեան: «Խորհ. Միութեան մէջ ճնշումը զօրաւոր եղաւ, նոյնքան զօրաւոր եղաւ արեւմտեան հանրային կարծիքի անտարբերութիւնը:

Տասնեւվեց տարեկան էի, անդամ Եւրոպայի Հայ Ուսանողական Միութեան: Խմբագրատունէ խմբագրատուն կը շրջէի աղաչելով որ մի քանի տող գրուի յիսնամեակի առիթով, մինչ երեսիս կը փակուէին դռները »:

Այսօր, այլեւս համբերելու փափաք չունին: Անոնք, զաւակներուն զաւակները, ընտանիքի, հայրենիքի, քրիստոնէական համակերպութեան եւ միջազգային հաստատութիւններու հանդէպ վստահութեան հոգիով եւ պաշտամունքով կրթուած էին: Հիմա որ աճած են, ամէնէն աւելի անսպասելի կերպով կը հակազդեն՝ բողոքելով:

Այնու որ յաւիտենական զոհեր նկատուելու սովորութեամբ կրթուած են, գիրենք կը մղէ, որպէս յարձակողական հակազդեցութիւն, արդարութիւնը պահանջել փութով եւ անմիջապէս, եւ այն որ այսօր, Հայոց մէջ, ահաբեկչութիւնները չի դատապարտեր, կը հետեւի երիտասարդութեան մը ազգայնական մղումներուն, որ ինքզինքը պարտուած կը դգայ միջազգային ուղմավարութիւններու չոր իրականութենէն:

Առաջին անգամ չէ որ անոնք պատմութեան զոհերն են: 1915ի կոտորածը ողբերգական վախճանն էր եղելութեան մը որ շատ դարեր առաջ սկսած էր, երբ Հայաստան, կորսնցուցած իր անկախութիւնը, բաժնուած էր Օսմանեան կայսրութեան եւ Պարսկաստանի եւ ապա Ռուսաստանի միջեւ: Պերլինի վեհաժողովին (1879) « մեծերու » ուժի քաղաքականութեան զոհը եղաւ: « Հայկական Հարցին առջեւ Պիսմարք պատասխանեց « Ամենեւին հոգս չէ թէ Հայերը ճընշուած են »: Անոնց կրած անհամար նըւաստացումներէն մին:

Վերջինը — իրենց համաձայն — տարուան մը պատմութիւն ունի, Պերլինի վեհաժողովէն ճիշդ դար մը վերջ, երբ ՄԱԿի մարդկային իրաւունքներու յանձնախումբը, Թուրքերու միջամտութեան վրայ, մերժեց «ցեղասպանութիւն» սահմանել 1915ի կոտորածը: Երկու շաբաթ առաջ Վենետիկի մէջ, յիշեցուցած էին ինծի, Արթին Բամպուքճեան, Սուրիացի եւ Արա Սարգիսեան, Լիբանանցի, Փատովայի համալսարանի ուսանողները:

Բամպուքճեան կ՚ըսէր. « Ի՞նչ կը նշանակեն մեզի համար արդարութիւն եւ ազատութիւն: Ժողովուրդ մըն ենք եւ իրաւունք չունինք ներկայացուած ըլլալու ՄԱԿի մէջ: Երեւան, մեր մայրաքաղաքը, հինգ անգամ հիմնայատակ կործանած են պարզապէս որովհետեւ քրիստոնեաներ կ՚ապրէին հոն: Սուրիոյ մէջ, որ երկիրս է, միայն թուղթի վրայ, առաջին կարգի քաղաքացիներ նկատուած ենք. իրաւունք չունինք բանակի բարձրագոյն աստիճաններն ստանալու, ոչ ալ հանրային պաշտօններ վարել եւ տակաւին բախտաւոր կը նկատենք ինքզինքնիս բաղդատմամբ Թուրքիոյ մէջ ապրող հայրենակիցներուն, որոնց համար կեանքը նման է երեսունական թուականներուն Գերմանիոյ մէջ ապրող Հրեաներու վիճակին »:

Սարգիսեան կ՚ըսէր. « Պաղ պատերազմը մեր դատին վնասեց. Թուրքիա որպէս ՕԹԱՆի անդամ պաշտպանուած եւ գինուած էր Միացեալ Նահանգներէն, կոտորածի վայրերուն վրայ հայդուկային պատերազմ ընելը յուսահատական արարք մը պիտի ըլլար: Այսօր գոյութիւն ունի ահաբեկչութիւնը, որ Արեւմտեան ընկերութիւններու արտադրանք մըն է. չեմ գիտեր թէ որքա՞ն կրնայ մեզի օգտակար ըլլալ, բայց կարելի չէ շարունակել « տարբեր » նկատուիլ միայն անոր համար որ հայրենիք մը չունինք »:

×

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԽՄՈՐՈՒՄ ՄԻԱՅՆ

Հայ գաղթականին միաձուլումը Միջին Արեւելեան երկիրներու մէջ, տնտեսական է միայն, քան ընկերային. եւ տարբեր չէր կրնար ըլլալ, նկատի առած կրօնական դաւանանքը: Բազմաթիւ «աշխարհներով» լի երկիրներու մէջ յատուկ աշխարհ մը. ուստի « կէթթօ » մը աւելի: Հին սերունդը չէր կրնար այլ կերպ ընել. սկզբնական թշուառութեան մը արդիւնքն էր: Բայց այսօր, վճիռներէն եւ դատապարտութիւններէն անդին, ի վ[...] ամէն զոհողութեան, փոխ - վրէժի փ[...] փաք մը կայ, նկատի առած որ երկ[...] րուն «խաղաղ համակեցութեան» ք[...] ղաքականութիւնը, անարդիւնք եղա[...] եւ ցոյց կուտան քեզի Սուրիոյ, Եգիպ[...] տոսի, Իրանի մէջ խտրականութիւնը (ի[...] րենց կրած) եւ Լիբանանեան կացութի[...] ուր իրենց որդեգրած դրական չէզո[...] քութիւնը զերծ չպահեց զիրենք ամբ[...] կծութիւններէ եւ սուգերէ: Ջանց [...] ըներ նաեւ, որ խորքին մէջ, կրնայ Թուր[...] քին մատը ըլլալ, բայց կ՚ընդունին որ [...] դէպքերու բերումով համախմբումը, կ[...] պեր եւ հին արժէքներ կանգուն պահե[...] ցին, ամէն օր սակայն քիչ մը աւելի խ[...] փոսեր փորելով մնացեալ աշխարհի հետ: Եւ այս համատարած դժգոհութիւնը համակեց նաեւ միւս Հայերը [...] Արեւմուտք կ՚ապրին:

« Բազմաթիւ են այն երիտասարդներ[...] որ ալ չեն ուզեր ազարանութեամբ զբ[...] ղիլ եւ կը համարեն որ հողերու վեր[...] գրաւումի աշխատանքը պէտք է սաստ[...] կանայ » կ՚ըսէ ինծի Տիգրան Ծինպալ[...] եան, Լիբանահայ, Ռիւ Պլէօ, Հ. Յ. Դ[...] կեդրոնատեղիին մէջ, Հ. Յ. Դ. [...] Սփիւռքի երեք կուսակցութիւններէն կ[...] րեւորագոյնն է: Ծինպաշեան «Ազատ[...] մարտ»ի խմբագիրն է, կուսակցութեա[...] չարաթաթերթը, « խումբեր կան, կ[...] ան, ինչպէս Հայ Պայքարի շուրջ խմ[...] բուածները որ կ՚աճապարեն արմատակ[...] լուծումի մը համար: Անոնց ազգայնակ[...] ընտրութիւնը յստակ է. իրենք զիրե[...] կը հռչակեն թշնամի Խորհ. Միութեա[...] եւ աշխարհակալութեան: Բայց այս պա[...] հանջներէ դուրս յստակ ծրագիր մը չու[...] նին. ահաբեկչութեամբ միայն՝ մեր հար[...] ցերը երբեք չեն լուծուիր »:

(Շար. 2[...])

ԱԻԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

ՀԵՐԻՍԱՅ

Աւանդական կերակուր մը, պատուական եւ ցանկալի, — ծանօթ՝ Հայաստանի մէկ ծայրէն միւսը, ինչպէս կը վկայէ Զէյթունի, որ կ՚աւելցնէ թէ կը պատրաստուի կալ ու կութէն (հունձքին) ետքը, աշնան ու ձմրան մէջ, Ս. Գէորգ[...] եւ Ս. Սարգիսի տօներուն, Բարեկենդանին, մասնաւորաբար հոգեճաշի, ցա[...] ման ժամերու, նոյնիսկ ընտանեկան մեծ հաւաքոյթներու առթիւ: (Պատրաստութիւնը երկար եւ յոգնեցուցիչ ըլլալով հերիսան կ՚եփեն հսկայ պղինձներու մէջ, բազմութեան համար միայն):

Իբրեւ հոմանիշ ունինք ճխտապուր կա[...] ճտապուր բառերը (Զէյթունի, Արեւմուտ[...] 1945 Մարտ 18): Նոյնպէս՝ կալի կորկոտութիւնը (տես նոյն տեղը), որովհետ[...] տեւ գիւղական շրջաններու մէջ հերիսա[...] կը պատրաստուի « նոր բերքի ցորենով »: Սեբաստիոյ մէջ եւս կորկոտ կը կոչ[...] հերիսան՝ երբ միսով ու կորկոտով է, իսկ հատորիկ՝ երբ առանց միսի է (Գաբրիկեան): Գայայեան հոմանիշ կուտա[...] կասկ բառը, որու մասին՝ քիչ ետքը: Հ. Կիւրճեանի Պանդուխտի Կեանքէն հատորին մէջ (Հրատ. Ն. Գ. Բ. ընկերակցութեան, էջ 80) դտայ աւելի յատկանշական եւ ընտիր հոմանիշ մը, տրորի[...] — տրորել = ծեծել, ճզմել բայէն առնուած:

Հերիսայ, որ մեր մատենագրութեա[...] մէջ ծանօթ է նաեւ հարիսայ, հարիսէ[...] հերսի, հերսէ, հէրիս ձեւերով, բառ մըն է՝ որուն ստուգաբանութիւնը վէճի նիւթ դարձած է: Ըստ ոմանց արաբերէն[...] որովհետեւ Արաբները ունին hariss[...] ը, որ կը նշանակէ ճզմած, — ալ[...] լahim mahrus = ծեծած միս: Ըստ [...] լոց՝ ասորերէն է, եւ Պրէօն կը թարգմանէ aqua hordei decocti (Բառարան Ասորերէն – Լատիներէն): Բ[...] եբրայերէն է, արդարեւ Աստուածաշունչը կը գործածէ (Գիրք Թուոց, գլ. ԺԵ. 20 եւ 21) arisah ձեւին տակ, զոր Թեմփեսթինի կը թարգմանէ « հասակէ[...] ալիւր, որով Հայս կը պատրաստեն », իսկ Գեսեննիուս նոյն բառին դէմ կը դնէ polenta ex hordeo parata, hordeum de[...] corticatum (Բառարան Եբրայերէն եւ Քաղդէարէն):

Լակարտ եւս հետաքրքրուած է այ[...] բառին արմատական քննութեամբ, ինչ[...] պէս կուտայ Հանդէս Ամսօրեայ (Գ. տա[...] րի, էջ 158), — դժբախտաբար ձեռ[...]

ԳԱՐՈՒՆ 1979
ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՈՒ ՏԱՐԻՆ

Պայէն հասնող ձիերու սմբակները թմբուկի շաչիւնով կ՚ոլորէին իրենց թընդիւնը: Սլացիկ արշաւը՝ կարծես ուղղմի բոթ, կը ճզմէին հողը, ետին մշուշապատ փոշի մը ձգելով: Մարմին կազմած ձիաւորներ, ցնցումներու տակ կորսնցուցած էին իրենց ինքնութիւնը: Երկար վազքը տժգոյն դէմքերուն, նետած էր անխախտ դրոհի վճռականութիւնը: Տասը ձիաւոր, որոնցմէ մին նժոյգի ետին կը տանէր ոչխար մը իրանին փաթթուած: Մէկն ու միւսը, անհանգիստ նստուածքէն՝ հեւասպառ, դժուարաւ կը հետեւէին խոյանքին: Կարծես պարադըլուխը խմբակին, շարունակ՝ անհամբեր ձիաւորներ, կը կասեցնէին յառաջխաղացման ընթացքը, գիտնալու ճամբու մը ուղեգիծը: Արեւը զէնիթին, անհող՝ կը կիզէր համարձակ խումբը: Ճառագայթները՝ զէնքերու փայլին վրայ ցատկոտող արծաթի ցոլքեր կ՚արձակէին: Շապիկները քրտնաթոր մարմիններուն փակած, կը ցցէին երիտասարդ կազմուածքներու ձեւաւոր յատկութիւնները: Երբեմն՝ կանչ մը, մետաղի պէս ժայթքած, թըռիչքի վրիժառու աղաղակ, կու դար դաշտը ողողել: Ձայնը ընդլայնած՝ նոր կենցաղի, պայքարի դէմ տոկալու ուժը կ՚արձակէր: Խումբը նոյն հրահրիչ ոգեւորութեամբ արձագանգ կու տար իր սաստը կենդանի: Ձայները յորդոր ձիերու թափին, կը գլորէին վազքը աւելի խրոխտ դղրդիւնով...

Անդին՝ չուները կատղած գալարուող խումբի աղմուկէն, դաշտին միւս ծայրը, առանց կենալու, հաջիւնով կը լեցնէին իրենց պաշտպանութեան բողոքը: Պուչօն՝ աւելի գրգռուած, ցաւելու աստիճան, ոստումներով կը քաշէր պարանը: Կիւլնազ՝ սրտատրոփ անցուդարձին, չունը հանդարտեցնելու միջոց չունէր: Շունը՝ գիտակից պաշտպանութեան դերին, իր հոգեբանութեամբ կ՚արծարծէր պարտականութիւնը: Հուժկու՝ վերջապէս քակելով պարանը, ճկուն՝ կը խոյանար մօտեցող խումբին ընդառաջ: Անպակաս հաջիւնը փրփրած բերնին, ըմպռնալիքը ցցած ակռաներուն, կը մօտենար ձիու մը ոտքը խածնելու: Տարուած վազքէն, կը դառնար ձիարշաւին շուրջ, կարծես՝ իր գիտցած այծերու հօտը ըլլար:

Յանկարծ՝ ճիչ մը գիլի ուժգնութեամբ կը տարածուէր դաշտի երկայնքին: Կարծես՝ փայլակ մը խափանէր իրենց արշաւը. ձիաւորները մագնիսացած, կը քաշէին սանձը... Բարակ ձայնը, աղերսարկու, աւելի յստակ կը կանչէր Պուչոյի անունը, ու, խումբը միաբերան կը կրկնէր նոյն կանչը: Շունը անունը լսած, չփոթ խումբին յանկարծակի կենալէն, կը զսպէր իր յարձակողի եռանդը. դեռ շշմած՝ կը վազէր դէպի ձիէն վար իջած տղեկի կողմը... Թեւերը բաց Կրպօ կը գիրկընդխառնէր կենդանիին գլուխը... Շունը՝ սթափած, շարունակ պոչը շարժելով, կը ձայնէր իր ուրախութեան լացը:

ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆ

(Շար. 24)

տակ չունիմ Լակարտի բնագիրը, իսկ վիէննայի հայ ուսումնաթերթին խմբագրութիւնը պղտոր է։

« Եբրայերէն բառն է որ երկար ատենէ ի վեր ասորերէն բառին հետ նոյն համարուած էր։ Եբրայերէն բառը միայն Աստուածաշունչ ձեռօք Մարաստան գիրի տարուած հրէից միջոցաւ կրնայ Հայաստան մտած ըլլալ։ Արաբերէնը եւ եբրայերէնը թէեւ միեւնոյն արմատն ունին, բայց բոլորովին զատ կազմութիւն կը ցուցնեն, այնպէս որ հարիսայ չի կրնար ասոնցմէ յառաջ եկած ըլլալ »։

Ուրեմն Լակարտ կ'ընդունի թէ մեր հերիսայ բառը կապ չունի եբրայերէն եւ ասորերէն բառերուն հետ։ Եւ յանկարծ կ'եզրակացնէ. « Բատ իս արմատն է խրխաա եւ գարիէ ու ցորենէ եփուած կերակուր մըն է »։

Մէկ կողմ նետելէ ետք ասորերէն, եբրայերէն եւ արաբերէն բառերը, որոնց արտասանական նմանութիւնը զուգադիպութիւն միայն կարելի է համարել, ուրիշներ հերիսայ բառին ծագումը կը փնտռեն պարսկերէնի մէջ, — արդարեւ պարսկերէն լեզուն հերիսայ կ'անուանէ կորկոտով ու միսով եփուած կերակուր մը, որուն պատրաստութեան ժամանակ, միսն ու կորկոտը հարելու համար, կը գործածուի գնդագլուխ կոճ մը, զոր կը կոչեն էիրէմ։

Պարսկերէնի, ինչպէս արաբերէնի եւ թուրքերէնի մէջ, հերիսայի հոմանիշ կը տրուի ճէշկէկ բառը, որու պատմութիւնը եւս հետաքրքրական է եւ վէճի նիւթ։

Քէշկ կը նշանակէ գարի, որու համարժէք, բառին հայացուած ձեւը, ունինք կաւկ։ Ասկէ՝ ճէշկեապ, « կերակուր որ կոչի թուրքերէն թէրխանէ աշի, որ եւ ասի ճէշկեավ, որ ուրեք մեկնի գարե — ջուր, որ եւ ասի ճիւլլապ » (Գէորգ Դպիր)։ Իր կարգին, Մէնինսքի եւս կը վկայէ թէ ճէշկէճը տեսակ մը թան է « ի գարւոյ »։ Արդարեւ, մատենագրական մեր հին վկայարաններն ալ կ'աւանդեն թէ կաւկ կը կոչուի « գարի կեղեւեալ, մաքուր, եւ եփեալն գարւոյ որպէս հերիսայ »։ Ահա թէ ինչու Գայայեան բառարանը կը գրէ. « Հերիսայ. Կաւկ, կորկոտով եւ միսով կերակուր »։

Այս վկայութիւններէն կը հետեւի թէ ճէշկէճը հերիսայ չէր սկզբնաբար. Զիւթունի կը գրէ. « Տօնական կամ հոգեհացի հանդիսաւոր պարագաներէն դուրս ալ հարիսայ կը դնեն, բայց առօրեայ փոքր պուտուկներով, եւ այնքան յուռնութեամբ եւ երկար կոճելով։ Այդ պարագային՝ կը կոչուի ճաշկա կամ ճէշկէճ։ Հարիսան հարիսայ է, քէշկէքը՝ քէշկէք, այսինքն հարիսային քիչ մը կեղծը »։

Բառին պատմութիւնը ցոյց կուտայ թէ ճէշկէճը ոչ թէ հերիսային « քիչ մը կեղծն է », այլ բոլորովին տարբեր կերակուր մը, բայց որովհետեւ ծեծուած մաքուր ցորենով կամ գարիով կ'եփէին հերիսան ու քէշկէքը, առաջինը միսով, երկրորդը առանց միսի, այլ թթու թանով, ի վերջոյ անուններու շփոթութեամբ մը հերիսայ կոչուած է նաեւ քէշկէքը։

Իբրեւ փանթէզի՝ կ'արձանագրենք ըս—

[illegible]

« Հայկ. ճարտարապետութիւն 4րդէն 18րդ դար » ցուցահանդէսը որ այնքան յաջողութիւն գտաւ Միլանոյէն ետք, Եւրոպայի այլ քաղաքներ, Թեհրան եւ Հարաւային Ամերիկա, Մարտ 8էն Ապրիլ 13 տեղի կ'ունենայ նաեւ Պրիւսէլ, կազմակերպուած Պելժիոյ Հայոց Միութեան կողմէ գործակցութեամբ Միլանոյի Հայ Մշակոյթի Ուսումնասիրութեանց եւ Վաւերագրերու Կեդրոնին, Պատմութեան եւ Արուեստի Արքայական Թանգարաններուն մէջ (Փարք տիւ Սէնքանթընէռ)։

տուգանական խաղ մը, զոր կատարած են հիները.— Հարիսայ = հարէ՛ սա (այսինքն ծեծէ ցորենը եւ միսը)։ Նման փանթէզի մըն ալ կ'ընէ Զիթունի, երբ հարիսայ բառը, Վանայ բարբառին ծանօթ արտասանութեան թելադրանքով, խարիսա ձեւին տակ՝ խնամութեան կը տանի խորխի բառին։

Հերիսայ կերակուրին մասին, իբրեւ արաբական կերակուր, կուտանք հետեւեալ աղբիւրները.—

Dr. Walter Behrnauer — Sur les institutions de police chez les Arabes, les Persans et les Turcs, Journal asiatique, 1860, août-septembre, 114-190

Այստեղ, բստ Արաբացւոց, կը յանձնարարուի՝ ընտրել ճարպոտ եւ մատղաշ միս մը, զոր մէկ ժամ պէտք է ձգել աղջուրի մէջ, որպէսզի դուրս ելլէ արիւնը, յետոյ լուալ մաքուր ջուրով ու նետել կաթսային մէջ։ Այս առթիւ դիտել կը տրուի թէ հարիսայ պատրաստողները աժաննոց միս կը գործածեն յաճախ կամ նոյնիսկ կը խառնեն՝ խարդախելու համար։ Ըստ նոյն աղբիւրին՝ հերիսային համար պէտք է գործածել պիստակի իւղ, բայց խարդախողները ուղղակի գլխուն ճարպը կը հալեցնեն եւ հերիսային մէջ կը խառնեն։

Երկրորդ աղբիւր մը.—

S. de Sacy — Relations de l'Egypte par Abdallatif

Այս գործին մէջ կը ներկայացուի Ապտ–ալ–Լաթիֆի գիրքը, որու վեցերորդ գլուխը նուիրուած է արաբական կերակուրներու։

Հայոց մէջ հերիսան կը յիշատակէ Մխիթար աբբահայր (Աշխարհաբար բառարան, 1769), յետոյ՝ Էփիմէրդէ (1796), երբ կը թուէ Դեկտեմբեր ամսուան մէջ ուտելիք կերակուրները. « Կերակուրք ամսոյս այսորիկ են հերիսայք, փաչայք, խորովուք, եւ ղալեայք չողգամից եւ քալամից, նաեւ հաւք, եւ խպլիկք, եւ գլուխք ոչխարաց » (էջ 170)։

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(Մնացեալը Յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԱՐԵԳԻՆ ԲԷՍ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Խորհ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութիւնը պարգեւատրած է Գարեգին Բէսը՝ ժողովուրդներու բարեկամութեան շքանշանով։ 70ամեայ գրողը այդ պարգեւին արժանացած է խորհրդային գրականութեան զարգացման իր բերած նպաստին եւ վաստակին համար։ Գարեգին Բէս ունի յիսուն տարուան գրական վաստակ մը։ Գրած է շուրջ 30 գիրք՝ պատմուածքներ, թատերախաղեր, թարգմանութիւններ ռուս եւ համաշխարհային գրականութենէ։ Գրական իր առաջին փորձերը խրախուսած եւ քաջալերած է Զարենց, որուն պաշտօնակիցը եղած է պետական հրատարակչութեան մէջ։ Ունի բազմաթիւ նորավէպեր ամփոփուած հատորներու մէջ. ինքնատիպ գործեր են « Փոստատարը », « Որդու վերադարձը », « Մայրեր »ը, « Պետունց Գալօն » եւայլն։ Եղիշէ Զարենցի յոբելեանին առթիւ իր գրած « Իմ Զարենցը » յուշերու հատորը մեծ ընդունելութիւն գտած է ընթերցող հասարակութեան մօտ։ Գարեգին Բէս՝ բուն անունով Գարեգին Բախշիի Սարինեան, ծնած է 1910ին՝ Շուշի։ Նախակրթութիւնը ստացած է Ստեփանակերտ. 1929ին աւարտած է Պաքուի « Յովհ. Թումանեան » դպրոցը, իսկ 1932ին՝ Երեւանի համալսարանը։ Զանազան պաշտօններ վարած է « Գրական թերթ »ի, « Սովետական գրականութիւն » ամսագրի, Գրողներու Միութեան մէջ։ Իր գործերը թարգմանուած են զանազան լեզուներու։

×

ԱՍՈՐԱԿԱՆ ՀԱՄՈՅԹԻՆ 25ԱՄԵԱԿԸ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՍՈՐԻՆԵՐԸ

Վերին Դուին գիւղի ասորական երգի ու պարի համոյթը համերգով մը նշած է իր 25ամեակը։ Երեկոյթին հնչած են հին դարերու մոռցուած մեղեդիներ, զորս արեւելեան երանգներէ զատած եւ երգացանկին մէջ առած է համոյթին ղեկավարը՝ Լէոնիդ Եղիգարով։ Համոյթը կազմուած է 60 արուեստասէրներէ։

Հայաստանի մէջ կ'ապրին մօտ 10 հազար Ասորիներ, որոնք սկսած են հոն հաստատուիլ 150 տարի առաջ, գաղթելով Պարսկաստանէն։ Ասորիները Հայաստանի մէջ կ'ապրին առաւելապէս Արարատեան դաշտի շրջանը, ուր ստեղծած են իրենց գիւղերը, Պետութեան օգնութեամբ կառուցանած են այգիներու մէջ թաղուած բարեկարգ տուներ։ Գիւղերու մէջ բացուած են դպրոցներ, մանկապարտէզներ, շարժանկարի սրահներ։ Հայաստանի մէջ կան անուանի ասորի գիտականներ, ճարտարագէտներ, բժիշկներ, երաժիշտներ։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ Արապած Թաղամասի « Դրօ » ակումբին մէջ, Փետր. 17ին, տեղի ունեցած է երդման արարողութիւն, որուն ընթացքին 24 երիտասարդ – երիտասարդուհիներ մտած են Հ. Յ. Դ.ի շարքերը։ Կնքահայրը՝ ընկ. Սարգիս Զէյթլեան, ողջունելէ ետք նորագիրները՝ ընդգծելով շարքերու գիտակցութեան անհրաժեշտութիւնը, ըսած է, թէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը գործած է ու կը շարունակէ ծառայել հայ ժողովուրդին « շնորհիւ այն մարդկային որակին, այսինքն՝ շնորհիւ այն գաղափարական ոգիին, բարոյական եւ ֆիզիքական քաջութեան, որոնք կը բխին մեր յարաճուն աւանդէն եւ կը դառնան մեր քայլերը առաջնորդող պայծառ ուղեցոյց »։

×

ՊԷՅՐՈՒԹԻ « Էսէմպլի Հոլ »ի մէջ, Փետր. 17ին, տեղի ունեցած է երաժշտական ցերեկոյթ մը, կազմակերպութեամբ Լիբանահայ Մշակութային Խորհուրդին։ Ցայտագրին մասնակցած են մանկական երգչախումբը ղեկավարութեամբ Ալեքսան Մնակեանի, ջութակահար Գրիգոր Գոճեան, դաշնակահարուհի Շաքէ Պողունի – Գազանճեան, բամբ սրնգահար Սեպուհ Թէքեան, երգչուհի Ժանէթ Գույումճեան – Իլանճեան, դաշնակահարուհիներ Նայիրի Տէմիրճեան, Արփի Եազուպեան – Ալահայտոյեան եւ սրնգահար Էթիէն Քիւփէլեան։ Ցերեկոյթը իր որակով մեծ տպաւորութիւն ձգած է ներկաներուն վրայ։

×

ԹԻՖԼԻՍԻ « Լեւոն եւ Սոֆիա Յակոբեան » վարժարանի սրահին մէջ, Փետր. 17ին, տեղի ունեցած է Բարեկենդանի պարահանդէսը, կազմակերպութեամբ Հ. Կ. Խաչին։ « Զաւարեան » նուագախումբին շնորհիւ ստեղծուած է խանդավառ մթնոլորտ մը։

«ՀԱՅ–ԲԵԼՈՌՈՒՍԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ԿԱՊԵՐ» ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆԸ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ

Երեւանի Միասնիկեան գրադարանի հաստատած « Գրական կապեր » մատենաշարէն լոյս տեսած է « Հայ – բելոռուսական գրական կապեր » մատենագիտական աշխատութիւնը, որ կ'ընդգրկէ հայ գրողներու երկերը, հրատարակուած 1935 – 1978 թուականներուն՝ Բելոռուսիա, առանձին հատորներով եւ հաւաքածոներով, ինչպէս նաեւ բելոռուս գրողներու գործերը՝ հրատարակուած Հայաստան։ Ասկէ առաջ ալ մատենաշարէն լոյս տեսած էին « Հայ – լատուիական » եւ « Հայ – լիտվական » մատենագիտական աշխատութիւնները։

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՌՕՏ ՎԷՊ = [illegible]

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ
ՄԱՐՏԻԿՆ ՈՒ ՁԷՅՆԱՊԸ

— Եթէ դուն ալ երգես, որովհետեւ լսել երգելդ, — ըսաւ Մարտիկ ու ապառաժի մը վրայ նստած, Ձէյնապ իր ոտքերուն մօտ, սկսաւ նուագել։

Սրինգի ձայնը երբեք այնքան գեղեցիկ եկած չէր Մարտիկին։ Ձէյնապ երբեք այնքա՛ն գեղեցիկ երգած չէր։ Անոր սրինգի ձայնին մէջ ձիաւոր Մէմոյի փոթորկող վազքը կար կարծես ու զէնքերու հնչիւնը։

Երբ յարձակեցար Հէմզոյի վրայ,
Ձիուդ նալերէն կէծէկ դուրս եկաւ.
Երբ յարձակեցար Հէմզոյի վրայ,
Կարմիր թաշկինակդ վզէդ վար ինկաւ.
Մէմօ, քաջ Մէմօ...

Կեանքը ի՜նչ շուտ կը փոխուի, արեւը դեռ մայր չմտած։

×

Ձէյնապ կարծես թէ թիկունքը լեռան մը կռթնցուցած էր ու անհոգ, ուրախ օրերու հրճուանքն առած էր։ Անոր այնպէս կը թուէր, որ ուրիշ անգամ, տարիներ առաջ, թերեւս առաւօտեան երազներուն մէջ, ուր հէքեաթի նաշխուն գոյներ կային, տեսած էր Մարտիկը։ Կարծես կը յիշէր անոր կապոյտ յուլունքը ականջին ու սրինգը մէջքին։ Ու մոռցած էր այծերը, մոռցած ամէն բան, քմայքոտ աղջկան մը պէս կը ժպտէր Մարտիկին։ Ժպիտ մը, ուր կար ակռաներու ճերմկութիւն, շրթներու տօրոն կարմրութիւն, աչքերու մէջ ծաւալուող ծովը ծիծաղկոտ, ուր հոգին ինկած էր ծովուն մէջ ինկող արեւին պէս ու կը խայտար այնքա՛ն խոնարհ ու հըլու՝ ինչպէս հզօր եղանակի մը հնազանդող պարի մը շարժումները։

Երբ արեւը կ'իջնար, քիչ – քիչ կ'իջնային ստուերները Մարտիկի ու Ձէյնապի հոգիներուն վրայ։ Անոնք իրիկնադէմին պիտի զատէին իրենց այծերը ու պիտի բաժնուէին իրարմէ։ Ձէյնապ կ'ուզէր ըսել, քանի արեւը մտնեցած չէր լեռան։ Անոր ականջին պիտի ըսէր իր գաղտնիքը, որ մեծցած էր իր հասակին ու կուրծքին հետ։ Կը զգար գաղտնիքին կարկաչը իր երակներուն մէջ, ձեռքերուն վրայ, իր ձայնին մէջ, երբ կ'երգէր։ Ձէյնապ կը յիշէր այնպէս, ինչպէս իր մանկական երազներէն կը յիշէր այծի մը կտուրին վրայ պարելը։

Այն օրերուն տակաւին շատ փոքր էր։ Կը յիշէր միայն իր մայրը, երբ էշի վրայ հեծած՝ տան առջեւէն կ'անցնէր։ Այդ յիշողութեան հետ կը զուգադիպէր ձիու մը թաւալիլը բակի մոխիրներուն վրայ։ Յետոյ կը յիշէր իր հայրը, որ տան մօտի օճախի բոցին մէջ կանանչ տաքդեղ կը խորովէր։ Ահա ինչ որ կը յիշէր, երբ հայրը ողջ էր ու մայրը փախած չէր տակաւին։ Իր հօրը սպանութեան օրը, կը յիշէ որ, գիւղացիները հաւաքուած էին իրենց տան մէջ։ Հանգիստաւոր բան մը կար, եւ ինք դրան սեմին վրայ նստած՝ կու լար, որովհետեւ յանկարծ տունէն դուրս փախած էր նապաստակը, իր խաղընկերը։ Ան մինչեւ վերջը չյիշեց, թէ նապաստակը ո՞ր ուղղութեամբ փախաւ։

Երբ մեծցաւ Ձէյնապ, երբ իր հայրը ու մայրը փնտռելու գիտակցութիւնն արթնցաւ իր մէջ, հօրեղբայրը պատմեց իրեն, որ հայրը սպաննողը իր հարազատ մայրը եղած է, որ փոքր տարիքին մէջ յափշտակուած էր հայ գիւղերէն։ Կ'ըսեն, որ մայրը հիմա Պիթլիսի կողմերն է, ամուսնացած ու զաւակներու տէր։ Հօրեղբայրը կը սիրէր Ձէյնապը իր զաւկին պէս ու կը պատմէր իր մօր մասին, մանաւանդ ձմեռ երեկոները, երբ ճնճղուկները քիւերու վրայ կը սառէին, ու հովին հետ կը լսուէր հեռաւոր ոռնոցը գայլերուն։

Ձէյնապի հէքեաթներու երեւակայութիւնը առաջին անգամ իր հօր ու մօր պատմութենէն սկսած էր,- ահաւոր հէքեաթ մը, դանակը իր հօր կուրծքին մէջ գտնուած...

Հօրեղբօր կինը կը նեղէր զինքը ու յաճախ կ'ըսէր իրեն.

— Էն մօր ձագն է, էն մօր կտորը, էնոր դէմքը, աչքերը...

(25 – Շար.)

ԱՊՐԻԼԵԱՆ
65 - ԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՄԻՒԹԻՒԱԼԻԹԷԻ ՍՐԱՀԸ
Ապրիլ 24, Հինգշաբթի
Համազգային նախաձեռնութեամբ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Արտեմիս Միրզէ – Ղազարեանի կսկծալի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Ջուլալ Գազանճեան 100 ֆր. կը նուիրեն Մարսէյլ Մչ. Տան (ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը ստացած է Տիկին Թէֆար Պօղոսեանէ 100 ֆր. փոխան ծաղկեպսակի, Վարդուհի Մեծմօրեանի մահուան առթիւ եւ 50 ֆր. Տիկ. Պերճուհի Պարոնեանէ նոյն առթիւ:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը շնորհակալու – թեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Ծննդեան տօներու առթիւ՝ Աղքատա – խնամի զանձապահուհի Տիկ. Շնորհիկ Օհաննէսեան 10.000 ֆր., Պ. Պ. Նափո – լէոն Պիւլլիւքեան, Յակոբ Թէրզեան 5000 –ական, Մանուկեան եղբարք – Ասորիս 3000, Ճնկըսըրեան եղբարք եւ Պ. Մեսրոպեան 2000ական, Ճ. Պահատուրեան, Ա. Պասմէն, Ա. Օպոզեան, Մ. Մանիկ – եան, Ա. Օհաննէսեան, Արման Պահա – տուրեան, Լիոնահայ Տիկն. Միութիւն եւ բարեպաշտ մը 1000ական, Պր. Թունեան 600, Դաւիթ Եպսկ. Սահակեան, Ժ. Ա – գըլեան, Ժ. Դաւիթեան, Ե. Պարպար – եան, Ա. Վանէսեան, Յ. Գազոյեան, Կ. Քէլէքեան, Ռ. Յարութիւնեան, Ս. Նի – կողոսեան, Ռ. Թէրզեան, Մ. Մարգար – եան, Յ. Մկրտիչեան, Տիկ. Ա. Տօլմա – ճեան եւ Տէսինէն Պր. Ս. Մանուկեան 500ական: Տիկիններ Գ. Ֆէլլահեան, Բ. Ժէօֆրէ, Մ. Պասմաճեան եւ Պ.Ա. Արմէն 300ական, Տիկ. Տ. Ծառուկեեան 250, Տ. Չէքիեան, Վ. Միսքճեան, Է. Զա – քէոսեան եւ Յ. Կարապետեան 200ական:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը շնոր – հակալութեամբ ստացած է, ձեռամբ Դա – ւիթ Եպիսկ. Սահակեանի 500 ֆր. ի նպաստ իր կայանին, լիոնաբնակ այրի Տիկ. Գ. Օհաննէսեանի եւ զաւակներուն կողմէ, փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Նազար Ուզունեանի մահուան առթիւ:

ՊՈՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի, Մարտ 2, Անառակին Կի – րակիի առթիւ կը պատարագէ
ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՊԷՔՃԵԱՆ
կը քարոզէ՝
ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

UGAB - JEUNE

organise à l'intention de ses membres et de tous ceux qui souhaiteraient le devenir

UN COCKTAIL

le Vendredi 29 Février à 19 h. 30
Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, Paris 17e

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկե – րուհիները Երկուշաբթի, Մարտ 3, ժամը 15ին, տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ, նաեւ պատգա – մաւորական ժողովներու զեկուցում:

office national de la culture et des traditions ARMENIENNES

(Président d'Honneur : Mr ALAIN POHER, Président du Sénat)

ORGANISE

UN PELERINAGE HISTORIQUE DU SOUVENIR

à DEIR-EL-ZOR (Syrie) et à CHYPRE
à l'occasion du 65ème anniversaire de « 1915 »

DU 16 AU 25 AVRIL

Ce pélerinage auquel prendront part des personnalités religieuses, culturelles et des parlementaires français, sera animé par Gérard STEPHANESCO.
Des reportages de Télévisions étrangères seront effectuées à cette occasion

Renseignements et inscriptions :
L'Office National de la Culture et des Traditions Arméniennes
LEVON BAGDASSARIAN, 3 Rue de l'Arrivée, 75749 Paris Cedex 15
Tél. : 538.67.47 — Lic. A 1037
Sur LYON. — V. SARKISSIAN 50, Cours de la Liberté
Tél. : (7) 860-13-66

ouverture

lundi 3 mars

TRAITEUR - SANDWICHES - EPICERIE
avec spécialites libanaises

CHEZ HAROUT

18, RUE DE CHABROL, 75010 PARIS TEL. 246 30 18

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Կապ. Խաչի Շրջ. Վարչութեան գրա – սենեակը՝ Փարիզի Մշակոյթի Տունը՝
17, Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ
բաց է ամէն Չորեքշաբթի ժամը 15էն 18:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Կապ. Խաչի յիսնամեակին առթիւ եղած նուէրները.— Լիոնէն հայ – րենասէր ընտանիք մը 1000 ֆր., Վ. Պալ – տասարեան (Կ. Խ.ի հիմնադիրներէն) 1000 ֆր., Տ. Սերէնկիւլեան (Կ. Խ.ի հիմ – նադիրներէն), Փրատոյի Մայր եկեղե – ցիէն, Կազարեան փիէռ, Մարսէյլէն հայ – րենասէր մը 500ական ֆր., Տէր եւ Տիկ. Հայրապետեան, Սէն Ժեռոմի Թաղական – թիւն 300ական, Դպրոցասէրի Տիկ. Մի – ութիւն, Բարեգործական Միութիւն, Ան – տրէ Փիրեան, Տէր եւ Տիկ. Պ. Արգու – մանեան, Բարիզ Տէրտէրեան 200ական, Վահագն Տէրտէրեան, Աղլաղանեան Վար – դան, Մուրատեան Վարդան, Ցաղթա – նակ, Մէթր Յովիկ Եղիազարեան 100ա – կան ֆր.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզհայ Տիկնանց Միութեան Որբե – րու Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Օր. Փափազեան 1000 ֆր., Տիկին Եփրեմ Եփրեմեանի յիշատակին, Տէր եւ Տիկին Ֆէյտի, Տիկին Զաքըճեան 100ական ֆր. Վրոյր Զիթունիի կսկծալի մահուան առ – թիւ փոխան ծաղկեպսակի, Տէր եւ Տիկ. Տիգ Կիւլպէնկեան 150, Տիկին Զաքըճ – եան 100 ֆր.:

Imprimé sur les Presses du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

UNION DES ANCIENS ELEVES MOORAT - RAPHAEL

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

grande soirée dansante

Le Samedi 1er Mars de 20h. à l'aube
dans les salons de l'Hôtel MERIDIEN
(Boulevard Gouvion St-Cyr — Porte Maillot — Paris)

avec la participation des chanteurs.

bedik et **puzant findikian**

— et du duo —
haris et **paraskevas**

animé par :
bernard dededjian et son orchestre

Réservation des tables :
ANOUCHIAN. 246-54-17
KASBARIAN A. 236-48-19
KAPRIELIAN : 508-08-70
MAVIAN : 574-34-78
Entrée 50 F.

VOYAGES EN ARMENIE 1980

organisés à l'occasion de :

PAQUES du 3 au 14 avril (12 jours) prix 3090F

Commémoration du Génocide
du 15 Avril au 26 Avril (12 jours) prix 3290 F.

Départs également en JUIN - AOUT - SEPTEMBRE - OCTOBRE
Brochure détaillée à votre disposition.

Renseignement - inscriptions

MONDOTOURS
OCIVEP

Spécialiste des Voyages
sur l'Arménie depuis 15 ans
Elia PEHLIVANIAN
2, rue de Sèze
75009 Paris
tél. 266 50 12
Permanence les Vendredis
de 14 à 19 h.
tél. domicile : 384 31 28
Renseignements à Décines
M. ISKENDERIAN
CAFE DE LA PAIX
tél. (16-78) 49 25 37

Les places étant limitées, veuillez nous renvoyer le coupon-réponse le plus tôt possible. Lic. A 721

Mme Elia PEHLIVANIAN
Organisation Technique Mondotours
2, rue de Sèze 75009 Paris

Nom ....
Prénom ....
Adresse ....
.... Tél. ....
Ville .... Code postal........

1) M'inscris au Voyage spécial Arménie du .... au ....
ci-joint 25% d'acompte.
2) Désire recevoir une documentation sans engagement de ma part pour :
....

Rayer les mentions inutiles

49ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

կազմակերպուած Փարիզեան շրջանին կողմէ

մասնակցութեամբ Միութեան Փարիզի, Ալֆորվիլի, Լիոնի եւ Տէսինի շըր – ջաններուն Սկաուտներուն, Արենոյշներուն, Թեւիկներուն եւ Գայլիկներուն
Տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Մարտ 2, կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 14.30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint Dominique Paris 7e — métro Invalides

Նախագահութեամբ՝ Կաթ. Պատուիրակ Արեւմտեան Եւրոպայի Հայոց եւ Փարիզի Առաջնորդ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Հայկական պարեր եւ երգեր — սկաուտական ներկայացումներ եւ զուեչտ: Շրջանային ներկայացումներ, հայերէն: Ամբողջովին նոր յայտագիր: Յայ – տագրին կը մասնակցին նաեւ ֆրանսական եւ օտար սկաուտական խումբեր:
Մուտք 25 ֆրանք
Պիւֆէ